



Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

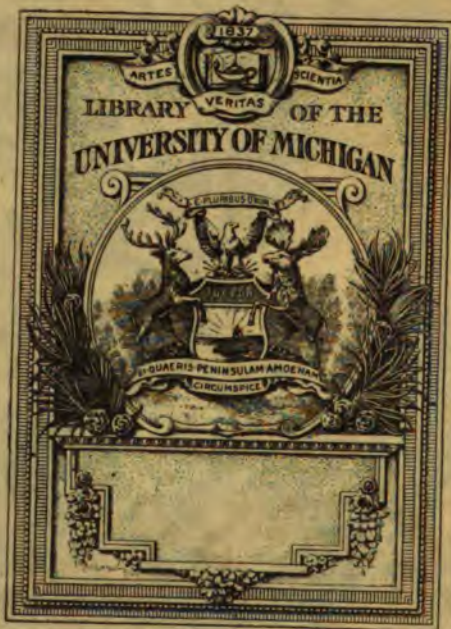
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>



Sept 7

7
1007
A18

800/1

52873

AD
NOVA ACTA
ERUDITORUM,
QUÆ 53024
LIPSIÆ PUBLICANTUR,
SUPPLEMENTA.
TOMUS VIII.

*Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque
Electoris Saxoniae Privilegiis.*

L I P S I A E,

Prostant apud IO. FRID. GLEDITSCHII &
B. LANCKISII hæredes.

Venduntur etiam Romæ apud PAGLIARINOS: Venetiis apud IO. BAPT.
ALBRIZZIUM: & SEBAST. COLETUM, Parisiis apud BRIASSONUM,
Ultrajecti apud IO. BROEDELETUM; Lugduni Batavorum apud SAM.
LUCHTMANSIUM: & Amstelodami in WAESBERGIORUM
officina.

M D C C L V I I

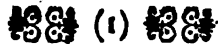
HUMANISSIMO LECTORI SALUTEM



In hac foecundissimo rei litterariae proventu, & exsurgente quotannis nova librorum alios aliorum fugantium caterva, quam si aliqua detrae pars Europae numerosam effundit, Germania certe nostra, & haec urbs inprimis, producit numerosissimam, recte quidem a primis inde Actorum nostrorum initiis constitutum fuit, ut, cum mensurae illae enarrationes capere tantam copiam non possent, accederent iis quidam quasi codicilli, quos, quoniam, velut foetura gregem, sic illi corpus ipsum Actorum supplerent, Supplementa dici placuit. Is adhuc mos, non levi, ut putamus, Lectorum adsensu & commodo, diligenter servatus est. Servabitur autem & deinceps constantissime: cuius consilii
cer-

*certum pignus Octavum istud Volumen cupimus
Te, Lector, tenere. Neque alia inibitur a no-
bis per futura Volumina ratio, quam illa vetus
& vera, quam significavimus in perficienda Acto-
rum aliqua integritate & plenitudine esse post-
tam. Quam ergo sit ab ea alienum existimare,
haec Supplementa non referre nisi de iis libris,
qui commemoratione in Acta inserenda digni
non videantur, nullo negotio intelligitur. Enim-
vero complures tardius accipimus, quam ut iu-
sto tempore iniici eorum mentio possit. Deinde
nobis continuo luctandum est cum quadam huius
aetatis superba ignavia, quae mavult honestis
laboribus futilium speciem inventorum, quae sua
appellat, opponere, quam promovendis opem fer-
re. Elegans hominum genus, qui sibi id datum
putant, ut omnes rideant, ignari quam ipsi ri-
deantur ab omnibus. Sed credant illi, per nos
licet, se totos, quod est apud Catullum, nasum
esse. Nos vero Te, Lector, aequo & benevolo
uti ita optamus, ut in opera nostra Tibi grata
utilique praestanda cessare per hominum
temporumque iniuriam noli-
mus. Vale.*

Ad



AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomii VIII Sectio I.

*JO. GUIL. MARKARTI INTERPRETA-
tionum Receptarum Juris Civilis Lectionum Libri duo,
in quibus variae leges ab emendationibus liberantur,
explicantur, illustrantur.*

Trajecti ad Rhenum, apud J. H. Vonk. a Lynden 1747, 8.
Alph. I. plag. I.

Ea est profecto Juris Civilis praestantia, ut aliorum popu-
lorum Legibus, & prudentia, & aequitate, & sapientia,
longe multumque antecellat: quippe plus mille ducen-
torum annorum spatio collectum, ab aequissimis sapientissimisque auctoribus constitutum, a doctissimis & acutissimis
Jure Consultis enarratum, & excultum, ab omnibus denique
fere populis humanissimis receptum: quod, non impetus,
sed consilium, non studium temerarium, sed judicium, com-
probavit: non antiquitas, sed sapientia, non auctoritas, sed
ingens commendavit utilitas. Est illud tamquam Palladium,
coelo ac divinitus demissum, & pignus certissimum, aequita-
tem & justitiam tam diu esse inter homines versaturam, donec
illi suus honos & auctoritas constiterit sua. Itaque nihil ad
laudem elegantius, & ad utilitatem praestabilius, fieri potest,
A
quam

quam si id, ab elegantibus & acutis viris, illustretur interpretationibus, & adversus doctorum hominum emendationes ac suspiciones iustis defendatur vindictis. In quo genere, in primis nostris temporibus, multum ceteris præstant Jcti Batavi, quippe præ aliis maxime litteris humanioribus, & antiquitatis scientia, ad Jus Romanum explicandum in primis necessario instrumento, ornati & parati. Qui quidem id propemodum effecerunt, ut terra Batavorum, ingeniosum Juris Consultorum solum, aut velut patria dicenda videatur. Hanc gloriam & laudem Batavorum, doctiss. Markartus, quanquam non Batavus, sed Germanus natione, tueri non solum ac sustinere, sed etiam augere suscepit, hoc libello vulgando; jam, editis ante hos ipsos decem annos probabilium Juris Civilis lectionum partibus duabus, egregio hujus generis specimine, clarus. Quamvis vero jam ex isto præjudicium fieri possit, quale huic pretium libello statuendum sit; tamen & nostræ consuetudini, & lectorum nostrorum opportunitati dabimus hoc, ut ejus brevem quasi recensum agamus, quo unusquisque statuere per se ac iudicare possit. Ac primo quidem in universum dicendum est hoc, per totum hoc opusculum, singularem quandam, & numquam satis laudandam modestiam, egregiam explicationum facilitatem, perspicuitatem, antiquitatis & litterarum scientiam, judicii acumen denique, regnare. Neque vero in commemorandis doctorum virorum auctoritatibus, & sententiæ prætexendis suæ, aut, ambitum quandam, lectionis copiam ostentandi, committit, aut, bonos malose promiscue omnes nominando, famam & auram popularem captat: quod in ignorantie loco ponent, interpretabunturque hi, qui, multitudine & copia auctorum laudatorum, eruditionem & scientiam vel unice metiuntur.

Duplicis autem generis sunt hæc interpretationes. Namque aut receptorum lectionum latinitas confirmatur & explicatur iis in locis, ubi, verborum propter suspicionem, emendationibus proferendis docti homines ingenium jactaverant suum: aut fragmenta Jctorum, Imperatorumve constitutiones, a correctionibus opinionibusque interpretum liberantur, qui

qui aliquid, Juris decretis & sententiis repugnans, in iis sibi videbantur reperiisse. Denique etiam interdum recepta aliqua & vulgaris Doctorum opinio, e male intellecto loco, suscepta, minuitur atque infringitur. Quædam etiam Juris Naturæ & Gentium loca, & capita, illustrantur.

Jam, ut dictis nostris fides constet, & cuique sit statuendi existimandique libera potestas; speciminibus nonnullis e libello isto decerpitis, efficiendum videtur. Primo loco adferemus id, quod in primo statim capite a Viro doctissimo propositum L. I. c. I. est. In L. I. §. 3. D. de ferv. corr. verba inprimis hæc: *Persuadere autem est plus, quam compelli atque cogi sibi parere. Sed persuadere τῶν μέσων ἐστίν.* hæc, inquam, præcipue verba magnopere animos interpretum torserunt, ea non recte se habere existimantium; quamvis, neque in Florentino, neque in Haloandrino exemplo, aliter reperiantur. Ac primo Hottomanus restituendum esse arbitratus est: *Persuadere est plus quam suadere. Persuaderi enim est compelli atque cogi sibi parere.* Sed hæc profecto vis est: qua si quis uti velit in legibus, cogentur sane Jcti respondere ac scribere, & Imperatores edicere, quæ cuicumque interpreti, seu prædoni potius, visa fuerint. Tamen Cel. Noodtius, mutatis tantum paucis, eam emendationem amplexus est. In observationibus autem Misc. T. I. Vol. II. p. 140. Anonymus quidam eruditus legendum censuit: *persuadere autem plus est, quum compellit atque cogit sibi parere*: inductus in eam sententiam, & confirmatus, a Græcis Intt. in Lib. LX. Basil. p. 85. qui converterunt ita: *συμβελεύει ὁ συναδῶν καὶ ἀναγκά των ἑαυτῶ πεισθῆναι*: in quo etiam consentit Scholiast. F. p. 187. Sane si quis hanc emendationem Vici docti probet, is quidem rationes satis idoneas auctoritati prætereundæ potest suæ. Etenim probabile est, Græcos Interpretes Pandectarum, paullo post Justinianum ad minimum florentes, (jam tum enim Pandectas & Paraphrasibus, & κατὰ πόδα, & εἰς πλάτος Interpretationibus, reditos fuisse, Basilicorum autem compilatores iis usos, satis constat,) eos igitur Gr. Intt. probabile est lectionem istam, quam interpretati sunt, in suo Cod. invenisse, quo integriore sine

dubio tum uti potuerunt. Neque vero dici potest, eos Intt. Latinum textum non intellexisse: propterea, quod hic neque reconditus aliquis rerum tractatus, neque verborum significatus reperiretur retrufus, atque ex interiore Latinitate arcessendus. Vis autem atque potestas his verbis: *persuadere plus est, quam compellit atque cogit sibi parere*: hæc subiecta est: *Persuadere*, quod Edicto comprehensum est, plus est, quam *recepisse*, (quod jam interpretatus est Jctus,) quoniam hic persuadendo, rationibus argumentisque admovendis, propemodum cogit, atque compellit sibi parere. Scimus enim, persuasioni atque argumentis hanc vim interdum inesse, ut hominibus adfensum extorqueant, eosque cogant. Sed, quoniam vulgata, & sensus elegantia commendatur, & Florentini ipsius Pand. auctoritate roboratur, præstat eam retinere.

Nempe, uti Doctissimo Auctori placet recte, Ulpianus hoc loco explicat Prætoris Edictum, de *servo corrupto*, h. e. de corruptione animi: in eoque interpretando, suam sententiam rationemque e moralis doctrinæ præceptis repetit: e quibus, qui servo persuadet, magis servum corrumpit eo, qui cogit atque compellit. Cum enim cogentis, & vim adhibentis, non ea sit potestas, ut, quem ad male agendum adigat, eius animum quoque deteriorem reddat; qui autem dolo malo, propositis commodis tentet, exhortationibus premat, argumentis urgeat, ac sic tandem servo persuadeat, ut malum facinus suscipiat, animum deteriorem faciat: consequitur profecto, ut, in hac quidem specie, *persuadere plus sit, quam cogere atque compellere sibi parere*. Si quis igitur vi adigat servum, non ideo ille sit quoque pejor. Semel tantum malus est. Qui persuadet dolo malo, is, animo ejus corrupto, perpetuam quandam ac durabilem pravitatem inducit. His rationibus, hac doctrinæ moralis auctoritate, Vir doctissimus vulgatam Lectionem tuetur, sententiam explicat. Sed quoniam restat in hoc loco Ulpiani difficultas Grammatica, ne quis in ea hære, aut offendere possit, eam quoque V. C. tollendam putavit. Nempe legitur: *persuadere plus est, quam compelli atque cogi sibi parere*. Itaque ut concinnitas dictionis servaretur,

Ulpia-

Ulpianus videri possit, aut: *persuaderi*, aut: *compellere atque cogere*, scribere debuisset. Sed V. C. Ulpianum tamen putat ita posuisse verba, uti nunc jacent. Cum enim interpretaturus esset, qui ejus mos est, edicti verba, invento vocabulo: *persuassisse*, eum explicare, mutato tantum tempore, quid sit *persuadere*. Deinde, quod vocabulum activum interpretatur per verba passiva: ejus generis exempla Vir doctissimus nonnulla hic notavit. Etenim in *L. 12. §. 1. D. Rat. rem hab.* ait Ulpianus: *Rem haberi ratam, hoc est, Comprobare agnoscereque quod actum est,* &c. In *L. 6. §. 7. D. de Edend.* Edi autem est, vel dictare, vel tradere libellum, vel codicem proferre: Nempe ipse Praetor scripserat: *edi & rem ratam haberi.* Denique aliud eiusdem enallages exemplum e *L. 5. §. 3. D. quib. ex caus. in poss. eat.* adfert.

Jam alterum specimen adferemus, e Lib. primo c. V. L. L. c. V. *Lex 34. §. 2. D. de aur. arg. mund. leg.* ita habet: *Quod si ita legasset uxori: aurum, quod ejus causa paratum erit; tunc rectissime scribit Quintus Mucius, ut haec scriptura habeat in se* Et demonstrationem legati Et argumentum: *ideoque ipso jure alienata libra auri amplius quatuor pondo non remanebunt in obligatione, nec erit utendum distinctione, qua ex causa alienaverit testator.* Quo in loco, cum legatum, in futuri temporis diem conceptum, tamen dicatur *in se habere demonstrationem*; id, quod in *L. 6. D. de Legat. I. L. 85. D. de legat. III. & L. 34. §. 1. D. de Cond. Et demonstr.* negatur disertis verbis: videtur pugna esse inter hanc & illas Leges. Quapropter Cujacius Obs. II, 39. inventa in quibusdam Codicibus, loco *argumenti*, lectione: *augmentum*, cum inprimis intelligi, hoc in loco quid esset *argumentum*, non posse crederet, emendandum censuit: *rectissime scribit Q. Mucius, ut haec scriptura habeat in se* Et deminutionem legati Et augmentum: similemque e *L. 20. §. 3. D. de hered. pet.* dictionem adfert. Quae emendatio, quamquam & ad sensum Mucii, ac legis, qua de agitur, explicandum, satis elegans, & ad Latinitatem satis commoda est: tamen, cum nulla lectio vetusta, quae idoneum sensum habere possit, possessione sua moveri per vim debeat,

recliffime Doctiffimus Markartus, & hanc Cujacianam, & alteram Bertrandi, convellere emendationem, & vulgatam eamque Florentinam lectionem defendere, suæque eruditionis luce collustrare, suscepit. Sed quibus rationibus utatur, videbimus.

In hujus ejusdem L. 34. §. 1. Q. Mucius de specie consultus hac, cum jussisset maritus heredem uxori dare *aurum, quodcumque uxoris causa paratum esset*, respondisse refertur ita, ut, si maritus quinque libras auri uxoris causa paratas haberet tempore eo, quo testamenti tabulas scriberet, heredem diceret quinque libras dare oportere, etiamsi tunc, cum moreretur testator, non amplius quam quatuor libræ auri reperiæ essent: hujusque suæ sententiæ hanc addidit rationem, quoniam verbum, *est*, præsentis temporis demonstrationem adferret. Quod responsum Pomponius ita probat, si tantum ratio ducatur ejus, quod heres *ipso jure* obligatus sit dare, & verum esse, dicit, si testator necessitate adactus, non diminuendi legati voluntate inductus, libram auri alienasset, nec posse mulierem, quinque libras auri petentem, ab herede doli exceptione repelli. Deinde secus fore Pomponius censet, si testator, diminuendi legati causa, unam libram alienavisset: hac enim in causa, heredem ipso jure teneri illum quidem, sed exceptione doli tamen mulierem posse subtrahere. Jam porro huic contraria species proponitur in §. 2. ubi testator, non præsentis temporis, sed futuri, vocabulo adhibito, scriperat: *aurum, quod uxoris causa paratum erit*, heres sc. dato. In hoc scripto, Q. Mucius, & demonstrationem *est arguuntam legati* inesse, statuit. Quam sententiam, illa exceptione, quam supra adjecerat, non adhibita, ita amplectitur, ut, libra auri alienata, heredem ipso jure non, nisi quatuor librarum præstandarum obligationi adstrictum, arbitretur. Jam, quoniam supra commemoratis Digestorum locis, repugnare hæc Lex ita scripta videtur, age, quemadmodum pugna illa dirimi debeat, auctore Viro doctissimo, cognoscamus. In L. 34. §. 1. D. de cond. *est demonstr.* traditur, demonstrationem *plerumque rem factam* significare, atque adeo, non sem-

semper. Quod cum ita sit, hoc loco simpliciter id tantum edici putat Vir doctissimus, illa scriptura: *quod uxoris causa paratum erit*, demonstrari futurum tempus quasi conditionaliter, & declarari, quantum auri legetur, ut, si tempore mortis plus minusve deprehensum esset, quam tempore eo, quo testamentum fieret, id sit præstandum. Deinde, quod contineri dicitur *argumentum*; id indicium exponit, vel *πείρασμα*, cujus generis aurum legatum sit, sc. illud tantum, quod uxoris causa paratum erit, uxorisque usibus destinatum: *argumentique* significationem similem e *L. 3. pr. D. de exhib.* hac repetit. Denique ipsum Q. Mucium vocat ad partes, qui in *L. 10. D. de aur. arg. mund. leg.* id videtur, dicit, legasse paterfamilias, quod magis *uxoris*, quam *communis* usus causa, paratum esset. Et sic, quoniam verba legati istius figuram demonstrationis habeant, ita quoque adpellari, sicuti interdum, quod re ipsa non sit conditio, sed si verba spectentur, speciem tantum ejus adferat, nomine conditionis insigniatur. Atque ita, non repugnari Legibus supra laudatis, ostendit Vir doctissimus.

In eo loco Juris Civilis, quo de rebus derelictis quaeri Lib. II. c. tur; Leyserus, *Medit. ad Pand. Spec. 456. m. 6. & 7. distin. XVII.* agendum putat inter res mobiles & immobiles, ita, ut res mobiles quidem statim, sed res immobiles elapso demum biennio, cedere occupanti tradat; propterea, quod verus dominus intra biennium revocare possit, redditis tamen expensis, de quibus satis liquido constitisset. Quam in sententiam utitur auctoritate legis *g. C. de omni agr. desert.* Sed hunc locum, Vir Clarissimus, non satis justam, ad id, quod Leyserus intendebat, efficiendum, vim habere ostendit. Primo enim hæc *L. 8.* laud. non de agro derelicto, sed *deserto* agit; magnum autem inter utrumque discrimen intercedit. *Deserta* enim sunt inculta, quæ non feruntur, neque exercentur: quæ, dici non possunt, ideo, quod non colantur, dominum non habere. Deinde, cum titulus *Cod. de omni agr. desert.* potissimum de fundis patrimonialibus principis agat, valde dubium videtur, de quibuslibet privatorum agris laud. *L. 8.* capien-

pienda fit, an de patrimonialibus principis tantum. Quod si enim hoc posterius ponitur, non potest ejus sententia ad agros quoscunque prorogari. Sin autem illud, tum vero quod biennii mentio fit, id non eam vim habet, ut agri pro derelictis habiti, intra biennium a domino vindicari posse videantur: sed ut pro derelictis non habeantur, nisi post biennium, quoniam dominus, eo tempore, sua culpa, præterito, in perpetuum a repetitione excluditur. Itaque, si constitisset alius e signis & argumentis, dominum pro derelicto habuisse, non necesse erat expectare biennii exitum, quemadmodum manifeste definitur in *L. 14. C. eod.* Denique Ulpianus in *L. 1. D. pro derelict.* non discernit in hoc argumento res mobiles & immobiles: *Si res, inquit, pro derelicta habita sit, statim nostra esse definit, & occupantis statim fit.*

Lib. II. c.
X. n. 2.

In *L. 1. D. de decret. ab ord. fac.* JCtus hæc scribit: *Medicorum intra numerum definitum constituendorum arbitrium, non Praefidi provinciae commissum est, sed ordini & possessoribus cujusque civitatis: ut certi de probitate morum & peritia artis eligant ipsi, quibus se liberosque suos in aegritudine corporum committant.* In quibus Bynkershoek. Obs. I, 15, non ferens, neque intelligere se factus, neque a quoquam dictum ratus, *possessores civitatum, legi jussit professoribus.* Neque enim ullos alios tum possessores civitatum fuisse, nisi principes ipsos, neque cuiquam melius medicos potuisse, se dignos & idoneos; nisi ipsis professoribus, probare. Hæc ratiuncula nobis semper satis jejuna visæ fuere, ad possessores, lectionem, & sua elegantia, & perspicuitate commendabilem, turbandos, & possessione ejciendos sua. Vir Clariss. autem eos possessores, justis vindiciis, in suum fundum restituit. Ac primo ostendit, *possessores civitatis non esse, qui possideant civitatem, sed qui habeant possessiones in civitate: atque ita in L. 8. §. 5. D. de mun. & hon.* simpliciter occurrere *possessores*, pluribusque aliis in locis: similiterque in *L. 3. C. Th. de Indiction. Lib. XI. tit. 6. Aegyptiaci tractus possessoribus*, & in *L. 2. C. Th. Ne operæ a conlat. exig. Lib. XI. tit. 10. ut a possessoribus civitatis, ejus territorio suo reformetur.*

Qui.

Quibus locis quid potest esse potentius, ad potestatem hujus vocabuli defendendam? Deinde docet V. C. *Professorum*, uti emendat Cel. Bynkershoekius, mentionem hic plane alienam esse: propterea quod subjicitur: *quibus se suorumque liberos in aegritudine corporum committant*. Neque quaestionem esse, de examinando, sed eligendo medico. Hæc omnia sunt ejusmodi, ut plane omnibus, uti arbitramur, probare debeant, quam bene, acute, eruditeque, Vir doctissimus receptas lectiones interpretari soleat.

In eo tamen, quod Lib. II. c. XIII. n. 3. receptam lectionem *L. 17. §. 6. D. de excusat. secutus Merillium Obl. III, 39.* vindicare instituit, ad sensum nostrum ei adscribere non possumus: quem quidem nostrum dissensum, facilitas & humanitas Viri Clarissimi facile, uti speramus, condonabit. Est autem ille locus hujus modi: *Domini navium non videntur haberi inter privilegia, ut a tutelis vacent: idque D. Trajanus rescripsit*. Semper enim nobis hæc sedit sententia, uti reponendum, *habere*, putaremus.

Quamquam enim non ii sumus, qui facile in emendationis inclinemus, ubi necessitas nulla id flagitet: tamen, neque nos iis adgregare nostram sententiam possumus, qui pro receptis, quamvis absurdis, lectionibus, tamquam pro aris & focis pugnant, & contortis interpretationibus malunt veterem lectionem tueri, quam facilitati & elegantiae scriptoris, emendationem aliquam probabilem condonare. Neque vero ea exempla a V. C. hic ostensa, satis nobis probant, *privilegia* significare personas privilegiatas. Adfertur primo loco duplex legis auctoritas, *L. 7. §. 2. D. de pos. & L. 24. §. 2. D. de reb. auct. jud. possid.* unde *privilegio* eam potestatem adserat. Deinde, eadem ratione, *officia* pro officialibus, *servitia* pro servis, frequenter poni dicit. Jam, quamvis non negetur, hæc posteriora ita reperiri; et si *beneficia* pro beneficiariis inveniuntur, sive iis, qui beneficiis quibusdam a magistratibus provincialibus adficiuntur, veluti commendatione ad ærarium delati, quemadmodum apud Ciceronem in *beneficii ad ærarium deferri* dicuntur: tamen *privilegio* eandem

vim subesse, parum certum nobis videtur. Etenim in *L. 7. §. 2. D. de pos. ante privilegia*, & in *L. 24. §. 2. D. de reb. mult. jud. poss. post privilegia* significat, antequam, vel postquam privilegiorum ratio habeatur, quibus homines in concursu creditorum censeantur. Itaque nobis adhuc magis placet emendatio, *habere*; quia præsertim ratio dubitationis consultationisve redditur, quod nempe *domini navium*, plura privilegia, plures immunitates haberent alias, ut propterea quibusdam viderentur quoque vacationem a tutelis habere. Deinde facile adparet ratio, quemadmodum librarii labi, & pro *habere*, scribere *haberi* potuerint, quia statim sequitur vox *inter*, eadem incipiens littera, in quam prius desinebat. Huc accedit denique, quod, si *privilegia* capiantur pro personis privilegiatis, non adparet ratio, cur adjectum sit, *ut a tutelis vacent*. Nam personæ privilegio ornatae, hoc in loco nullæ possunt esse aliæ, nisi quibus vacatio a tutelis concessa est, propterea quod de his solum vacationibus a Jcto hic exponitur.

His, animus erat, adjungere specimen aliquod ex eo genere, cum de Jure Naturæ & Gentium quæritur, veluti Lib. I. c. X. de mutato rerum bello captarum dominio, vel cum de falso receptis, e male intellectu Juris Civilis loco, Doctorum opinionibus disceptatur, veluti e Libr. II. c. quo demonstratur, ad revocandum testamentum sufficere tres testes, nec necessarium esse lapsum decennii. Quo, putabamus, eorum obviam iri posse calumniis, qui homines elegantioris Jurisprudentiæ scientes, nil, quod ad usum transferri possit, elaborare, & non nisi in singulis syllabis ac vocabulis occupari, criminantur: quamquam hoc necessarium est ei, qui verè ac rectè Jcti munus ac nomen sustinere tuerique velit, & id veteres, iique summi, Jcti, omnes fere a suo officio alienum non crediderunt. Sed, quoniam nimis longi esse dubitavimus, & ex his speciminibus jam judicium fieri potest, ea opera abstinendum duximus.

HERM.

HERM. ALEX. ROELLII S. S. TH. ET PH. D.
& Professoris Exegetis in Psalmum LXXXIX.

Opus posthumum.

Duisburgi ad Rhenum, 1735. apud Joannem Frambach,

1. Alph. 4. plag. 8.

Hec exegetis, sua non defraudanda laude, a Cel. Auctore non edita, sed auditoribus tantum dictata, nunc primo publici juris facta est. Nos, ut lectoribus nostris, brevibus, quid de ea sit sentiendum, aperiamus, summam potiora momenta huc transferemus. Totum hunc *Psalmum*, pleniorum explicationem continere arbitratur auctor, promissionis *Davidi* a Deo per *Nathanem* factæ 2 *Sam. VII.* & 1 *Par. XVII.* Hæc vero promissio est de Christo, & ejus regno æternò, amplitudine, firmitate, & satis, id quod variis argumentis ex ipso *Psalmo* probare annititur. Partes hujus *Psalmi* IV. constituit, ubi occurrit: I. Propositio summaria post titulum, v. 2. 3. II. *Ἐξέγυρσις* plenior, per descriptionem regni Christi, ejusque tum constitutionis, tum administrationis, v. 4. 35. III. Querela populi Dei in afflictionibus gravissimis, conjuncta cum petitione efficaci, v. 39 -- 52. IV. *Ἐπιτίμιον* post omnes superatas miseras, v. 53. Auctorem hujus *Psalmi* non habet *Ethanem*, cujus nomen est in inscriptione, sed illi tantum traditum fuisse, ad usum publicum, tanquam præfecto *Musices*. Argumentum *Psalmi*, usus, & finis indicatur, quando inscribitur מְסִכִּיל, quod sapienter & prospere agere notat, & tale canticum, quod possit hominem vere reddere & sapientem & felicem, quodque aptum sit hominem erudire ad veram scientiam, sapientiam, pietatem, & felicitatem. In compendio itaque proponit doctrinam gratiæ atque salutis. Ratio v. 3. additur; ׀ enim est h. l. causalis particula. Dixi enim, quia certissime sum persuasus, quod gratia sit ædificanda &c. Quando ædificanda dicitur gratia, respicitur ad ædificium, hominesque comparantur cum domo gratiæ, sub quo nomine intelligit auctor electos, quos subinde ædificet & exornet, quod omne per tabernaculum & templum fuerit adumbratum. v. 4. respici putat ad 2 *Sam. VII.* ex quibus promissio divina

repetatur & confirmetur. Deus loquitur de electo, sub quo Christum intelligit Auctor, qui vel maxime sit electus; nec tamen negat, satis commode *Davidem* posse intelligi. Promiserat vero Davidi Deus confirmationem seminis in seculum *v. 5.* & ædificationem solii, quod in primis Messiae solium est, idque futurum a generatione in generationem, i. e. duraturum, quamdiu hominum generationes durabunt. *v. 6.* ostendit, quomodo ipsi coeli Deum celebrent, & mirabile simul Dei regnum exponit, in quo conspicua sit gratia & veritas fidelitasque Dei, non minus quam summa ipsius potentia. Per *אֱלֹהֵי* intelligit Cel. Auctor non tantum mirabilia in natura, sed & in primis Christum, qui maxime est mirabilis Dei, quantus quantus est. Hujus rei *v. 7.* rationem suppeditat, petitam ex Dei perfectione summa, & excellentia, ab ejus decentia, venerabilitate, potentia, regno, operibus, & gratia; hoc pluribus etiam Psaltes describit *v. 8.* ut pateat, qui sit timendus in coetu sanctorum, & reverendus supra omnes, qui circa ipsum. *v. 9.* pergit ejus perfectionem & gloriam enarrare, & in operibus contemplandam sistere, idque non tantum *v. 10.* in genere, sed etiam *v. 11.* in specie; quod porro exaggerat, ostendendo potestatem Dei in coelos & terram, addita ratione *v. 13. 14.* Postquam de operibus locutus fuerat, causam ob oculos ponit *v. 14.* Pergit deinde, & celebrat justitiam & judicium Dei, gratiam ac veritatem, tanquam virtutes, singulari ratione in eodem conspicuas, quæ quales sint, uberius enarrat auctor. *v. 16.* ostendit Propheta, quænam sint qualitates populi hujus regni & officia, qua occasione in primis explicat, quid *תְּרִיעֶה* sit, & quomodo in scriptura usurpetur, & inquirat, quid hic possit hoc vocabulum significare, quia absolute & sine restrictione usurpatur, & etiam nihil ob stare credit, quo minus omnem eam significationem verbo tribuamus, quam patitur contextus, & omnem clangorem, omne jubulum, quod convenit regno Christi, &c. Hoc conjunctum esse cum exultatione in nomine Dei, & exultatione in justitia Dei, confirmat *v. 17. 18. 19.* Pergit postea eadem demonstrare ex iis, quæ antea dixerat Deus in visione, coll.

coll. 2 Sam. VII & 2 Chron. XXII, 9. Sunt tamen in his prædicata, quæ Salomoni ejusque regno non conveniunt, sed tantum Christo & regno ejus. Quamvis itaque de *Salomone* sit sermo, tamen omnia ad illum applicari non poterunt, proinde de Messia capienda. Id explicat plenius v. 21. ubi illum, qui exaltatus fuit, vocat מָלִיכָא, itidem hic intelligitur Christus, & quidquid de *Davide* hic dicitur, non nisi sensu tenuiori, pleno & absoluto vero de Christo debere intelligi observat Auctor, monstratque *Davidis* & Christi convenientiam. His expeditis *David* amplius ostendit, qua ratione, in exequendis iis, quæ pertinebant ad munera illa divina, munus & potentia sit futura conspicua; ad pudorem & deletionem hostium, & lætitiæ ipsius & populi. Effectus quoque v. 23. proponitur, quod nempe inimicus propterea non sit illum vel seducturus, vel exactorem in ipsum acturus, sed potius omnes hostes sint conterendi v. 24. Felix regni successus simul demonstratur v. 25. quæ omnia non de *Davide* solo explicanda sunt, sed recte ad Christum applicantur. Cornu vero illius qua ratione sit exaltatum, exponit v. 26. manus enim ponere in mari, & dextram in fluminibus, est, subjicere ea potestati alicujus & imperio, atque ita regnum ejus eo usque extendere. v. 27. plenius promissionum fundamentum, & regni excellentia, confirmantur. Quæ iterum de Christo esse accipienda, etiam ex N. T. & quidem *Ebr. I, 5.* potest demonstrari, aliisque locis. Hujus promissionis effectus uberius docetur v. 28. quod iterum ex causis suis explicatur v. 29 & 30. ubi iterum bene evincitur, hæc non de solo *Davide*, sed etiam simul de Christo esse capienda; quod etiam prædicata demonstrant satis. Distincte memorantur v. 31. fata seminis Christi, ubi per illius peccatum, quod erit deserere legem, profanare statuta Dei, & non servare præcepta Dei, v. 32. pro illius poena v. 38. ample describitur. Nec tamen Deus prorsus omittit suam gratiam, sed simul cum poena conjungit promissionem v. 34 - 38. Post illas vero promissiones inducuntur pii, querentes de miserissimo regni statu *Davidici*, in quo videbantur omnia sese aliter habere ac promissum fuerat, v. 39. sqq. ut videretur

foedus plane fuisse ruptum. Querelas movent ex ea causa, quod nulla ipsis sit contra hostes securitas v. 41. sq. quum e contrario hostes fortuna prospera uterentur. Præcipuum malum v. 45. recensetur, quod cessare fecerit מַטְדָּרִי puritatem ejus, sub quo intelligit Auctor Sanctum Sanctorum. Omnes has querelas pluribus considerat, & simul monstrat, qua ratione evenerint hæc mala regno *Davidis*, non solum tempore *Salomonis*, sed etiam sub filio, deinde *Joram*, *Achaz*, *Ezechia*, *Josia*, aliisque. Tandem sub *Antiocho*, *Ptolomæo Philopatre*, *Antiocho M.* & postera ætate hæc perpessa sunt infortunia. Eadem vero, spirituali sensu, de Christo ejusque regno possunt accipi, quia totus Psalmus de Christo agebat; quod etiam ex historia ecclesiastica paucis recenset auctor. Sed illas querelas excipiunt preces v. 47. sqq. Joram alloquitur ecclesia; argumentum precum est deprecatio mali, & petitio implementi promissionum; rationibus simul urgentur preces. Tandem his v. 50. subjungitur efficax ratio compellendi Deum, & ab eo auxilium petendi, quæ petitur a Dei pristinis factis, & promissionibus Davidi factis. Additur v. 51. ratio, ab opprobrio & blasphemia hostium petita. Clauditur v. 53. precatio *δοξολογία*, quia Deus voluit invocari in die angustiarum, & promissit exauditionem & liberationem, inde & sperat, fore, ut preces non sint inanes. Facile ex his poterit judicari de *Roelli* in hac exegeti studio, siquidem ille, non tantum quæ ad textum interpretandum facere possunt, non omittit, sed etiam hinc inde explanationes adjecit vocum ebraicarum; ut adeo etiam hic, quamvis exiguæ molis, libellus, usum non contemnendum præbere possit exegeteos sacræ cultoribus.

*HISTORIA ASTRONOMIÆ, SIVE DE
 ortu & progressu Astronomiæ, auctore R. HEATH-
 COTE, Artium Baccalaureo Collegii Jesu
 Cantabrig.*

Cantabrigiæ 1747. typis Academicis, pagg. 82. 8v.

Eru

Eruditus historię hujus Astronomicę auctor, ætate quidem juvenis esse videtur, ut qui in Dedicacione ad Juventutem Cantabrigiensem fateatur, se una cum illa nuper in Academia Cantabrigiensi scientię Astronomicę præceptis imbutum fuisse; sed ejus ingenium & doctrina multum pollicetur. Cum is disciplinas Mathematicas & Astronomicas in Academia Cantabrigiensi patulis avidisque auribus haussisset, id ipsum animo ejus desiderium instillavit, paulo distinctius cognoscendi, quænam fuissent scientię Astronomicę origines, quos progressus habuerit, quænam fuerint illius successu temporis incrementa, qua denique laboris ingenique felicitate ad umbilicum tandem perducta fuerit; quæ porro fuissent antiquiorum Astronomorum placita, ab aliis post hæc derelicta; quid in Aristotelis, quid in Cartesii, aliorumque heroum hypothesebus desideratum ac vituperatum fuerit, & cur ab his alii discesserint? Ut itaque ardori huic mentis suæ velificaret, operam dedit sedulo, ut historiam originis & progressuum Astronomicę, ex scriptoribus probatis, in proprium usum contexeret. Mox deinde incidit in Joh. Frid. Weidleri *Historiam Astronomicę*, eruditis nostris oppido notam & percelebrem, ex qua se plurimum profecisse, grato ore agnoscit & prædicat. Ex eo libro observationes suas insigniter locupletavit, & perfecit auctor, ipsisque formam historicam induit; sed ita tamen, ut omnia limitibus multo arctioribus circumscriberet, ea tantum, quæ observatu ipsi digniora viderentur, persequeretur, & brevitati pro viribus studeret. Historia igitur auctoris nostri Astronomicæ in duas partes distributa est.

Pars prior declarat, unde orta primum fuerit scientia Astronomicæ, quibusnam deinde creverit augmentis, & qua postremo laboris ingenique felicitate ad umbilicum perducta fuerit. Astronomia fabulosa Græcorum, qui veteres fabulas poetarum suorum de Endymione, Phaetonte, Orpheo, Dædalo, & similibus, de horum hominum studio & profectu Astronomico explicant, parum quidem lucis ad noscendas veras Astronomicę origines confert: id tamen ostendit, (saltem

pag. 2.

ex

- pag. 3. ex mente veterum,) studium hoc esse perantiquum, & ab omni ævo excultum. Quæ de Astronomia, ante diluuium, a Sethi posteris exculta, narrat Josephus historicus, perquam incerta sunt. Mosen in Astronomica disciplina ab Ægyptiis institutum, illius egregie gnarum fuisse, tradidit quidem Philo; sed existimat tamen auctor, gentis hujus rem Astronomicam angustam tum fuisse ac tenuem. Jobum cognita habuisse sidera Arcturi, Orionis, & Plejatum, liber ipsius cap. XXXVIII. 31. 32. fidem utique facit; sed neque ex eo nobis constare potest de origine & progressu nobilissimæ hujus scientiæ. Non multo certiora de illius prima veræque origine nobis suppeditat historia Chaldæorum, tametsi illi hac de re litem gravem Ægyptiis intentaverint, & aliunde etiam probabile sit, eos cum aliquo successu observandis sideribus incumbere potuisse, & re ipsa incubuisse. Quandoquidem autem ex testimonio Vitruvii discimus, sapientibus hujus gentis opacitatem lunæ mansisse ignotam, & aliunde satis sciamus, eos observationibus suis Astronomicis, ad studium vanum Astrologicum fovendum & poliendum, turpiter abusos esse: colligi hinc jam abunde potest, eos fines scientiæ Astronomicæ cum singulari laude non protulisse.
6. Ægyptii quidem, origines disciplinæ huius, suo ingenio, suoque labori in acceptis ferendas esse, olim contra Chaldæos contenderunt; idque etiam ex Græcis Scriptores quidam melioris notæ confirmarunt: sed sub iudice tamen lis etiamnum versatur, eaque tanti non est, ut nos morari debeat. Quod si vero ipsius gentis Ægyptiacæ profectus in Astronomica disciplina iusta lance trutines, permultum sane absuit, ut illa perfectionem aliquam consummatam attigerit.
11. Prætermittis igitur aliarum gentium barbararum philosophis, de quibus multo etiam tenuius sentiendum est, ad eundi potissimum sunt Græci; etsi & illic primordia & incunabula tam præstantis scientiæ fabulis corrupta inveniamus. In Homeri atque Hesiodi carminibus videmus nunquam siderum mentionem injici; sed, quod ipse etiam
Plato

Plato testatur, tota illius temporis scientia fideralis, ultra cognitionem ortus, & occasus stellarum progressa non est.

Primus inter Græcos Thales, usus in Ægypto sacerdotum disciplina, Astronomiac fundamenta genuina jecisse, & in studio hoc forte Ægyptios ipsos, magistros suos, anteceluisse putatur. Dicitur æquinoctia & solstitia primus notasse, eclipsium causas enarrasse, nec non eclipses quasdam prædixisse. Sed notum tamen est, hæc a recentioribus sub examen vocari. Ex Thaletis schola, quæ Jonica vocatur, prodire plures, Anaximander, Anaximenes, Anaxagoras, aliique, quos studio huic operam diligentem navasse, veteres prohibent.

Thaleti jungendus est Pythagoras, qui illius exemplo, cum Ægyptiorum sacerdotibus diu versatus est, & alios præterea gentium orientalium philosophos audivit, deinde vero in Græciam reversus, scholam fundavit Italicam, cui quidem doctrina fidera plurimum omnino debet. In ea schola quod illi gloriam præcipuam conciliat, sive Pythagoras ipse, sive, quod credibilis videtur, Philolaus Pythagoreus, systema Copernicæ, de motu terræ, & circa suum axem, & circa solem, jam tum asseruit; certe doctrina hæc scholæ Italicæ propria fuit. Aliarum sectarum placita Astronomica discutere operæ pretium non est, ne ipsius quidem Academicæ. Et si enim conditor ejus, Plato, Astronomiam, in Ægypto confirmiter hauritam, continuo creparet, & sedulo in usum suum converteret: sequebatur tamen in studio hoc unice præcepta Pythagoræorum, neque ab iis discedebat. In eadem disciplina exiles admodum fuisse profectus Aristotelis, scripta ejus loquuntur.

Post Alexandri M. tempora, Ptolemæus Philadelphus, Rex Ægypti, scholam florentissimam Alexandria erexit, in qua præter disciplinas alias, Astronomica quoque, a magnis viris aucta, & egregie amplificata fuit; unde factum est, ut brevi per Græciam totam florerent Astronomi præstantissimi, quos inter princeps veluti censetur Hipparchus Bithynus, qui ad integre scientiæ Astronomicæ compositionem primus animam adje-

adjecit, primusque stellas numerare ausus est. Circa idem fere tempus floruit quoque Aristarchus Samius, hypothesens Philolaicæ, de terræ mobilitate, non tamen sine aliquo discrimine suo, restaurator. Alii nobis sunt prætereundi.

pag. 22.

Romanos, posteaquam literis & artibus Græcorum urbem suam aperuissent, Astronomiæ studium non neglexisse, passim eorum historia constat, docentque fatis acta Julii Cæsaris, scriptaque Ciceronis, Virgilii, Manilii, & aliorum plurimorum. Sed studii hujus inepta applicatio ad nugas genethliacorum, effecisse videtur, ut procedente tempore langueret, & incultum jaceret idem studium.

25.

Alexandriæ vero, etiam sub Romanorum imperio, insigniter florere perrexit Astronomiæ cultura, eique novum splendorem conciliavit Claudius Ptolemæus, cujus in hanc scientiam merita, nemini ignota, nulla unquam oblitterabit ætas. *Magna* ejus, quæ sic appellatur, *Constructio*, gloriam ipsi cum primis peperit immortalem.

27.

A Græcis amor studiumque scientiæ Astronomicæ transit ad Arabes, non quidem in Ægypto, postquam illam cepissent, uti censet auctor; nam illi Alexandriæ potius, bibliothecam illam celebratissimam, & vere incomparabilem, quæ omnes scientiarum græcarum thesauros pretiosissimos complectebatur, jubente id Chalifa Omare, igne absumi voluerunt: at successores illius scientiarum osoris, Chalifæ Bagdadenses, diu post, Seculo VIII. ac præsertim IX. literarum omnis generis, cum primis vero Astronomicarum, patronos apertos se professi sunt, doctisque viris specimina benevolentiæ summæ dederunt. Unde factum est, ut meliores Græcorum Astronomi, paulatim, ex sermone patrio Græco, in Arabicum transferrentur, & Arabes ipsi, ad ornandum hocce studium ardore laudabili incenderentur. Eos inter auctor noster hic nominat Albategnium, qui floruit Seculo IX. & Alpetragium, scriptorem Seculi XII. qui ultimus Tychoni dicitur prævisse, siquidem hic similes postea spiras, motibus planetarum propriis explicandis, accommodavit.

Cum

Cum autem Arabes, post subjugatam Ægyptum & Africanam Romanam, trajecissent in Hispaniam, ibique novum regnum fundassent, labores eorum Astronomici, nostris quoque Europæis innotuerunt, hosque ad imitationem provocarunt. Crevit apud hos nobilis ille ardor, postquam Fridericus II: Imp. Seculo XIII. singularem in hæc literas propensionem testatus erat, easque omni modo promotas cupiverat, eumque in finem libros veterum Philosophorum, & Astronomorum Græcorum, præcipue vero Ptolemæi magnam constructionem, ex Arabico in Latinum sermonem converti jussisset; eodemque insuper Seculo, Alphonsus X, Castellæ in Hispaniis rex, instaurationem Astronomiæ molitus esset, quin & novas Tabulas, quæ in honorem ejus Alphonsinæ vocantur, absolvisset. Ab eo igitur tempore, studium Astronomicum a viris præclaris feliciter excultum, variisque novis accessionibus ornatum fuit; quos inter Seculo XV. non parum eminuerunt Georgius Purbachius, & Johannes Regiomontanus.

Ultimi hujus discipulus, Nicolaus Copernicus, in honorem veluti & commodum scientiæ Astronomiæ natus, cum varias veterum & recentiorum in doctrina siderali hypotheses studiose explorasset, & curate secum invicem composuisset, systema tandem Philolaicum, juxta quod Sol. centrum obtinet, terræ vero motus, non modo diurnus circa axem, sed etiam annuus circa Solem adscribitur, suam fecit; idque eum in modum exasciavit, ut ab eo tempore, nobilissima scientia, novam plane & lætissimam faciem indueret. Multos initio systema hoc excellens adversarios expertum est.

Itaque Tycho Braheus, nobilis Danus, qui incredibili mentis ardore, & studio immenso, culturæ Astronomiæ incubuit, novum systema excogitavit, quod inter vulgare Ptolemaicum, & novum Copernicanum, viam teneret mediam. quo saltem id obtentum est, ut anticipatæ ac præjudicatæ pleborumque adversus doctrinam Copernicanam opiniones paulatim pellerentur, & veritas placide magis audiretur, atque etiam admitteretur. Idem Braheus, in arce sua celeberrima Uraniburgensi, contemplationi stellarum unice deditus, earum ca-

- talogum composuit, complectentem stellas DCCLXXVII. quem aliis CCXXIII. auctum Keplerus postea vulgavit. Lampada sibi a Tychone amico traditam, ingenti cum laude prætulit, aliisque tradidit is ipse, cujus mentionem fecimus, Johannes Keplerus, vir ad amplificandam & ornandam disciplinam
37. fideream natus, prorsusque factus. Hujus æqualis, Galilæus Florentinus, ejusdem disciplinæ limites latissime extendit.
40. Illa ætate, casu quodam, usus telescopii inventus est, & mox eruditus innotuit. Fama hac de re ad Galilæum perlata, ipse sibi confestim tale instrumentum fabricavit, cujus ope quid non detexit in coelo? quid non conspexit in luna? quid nonprehendit in planetis? hæc tamen ut plurimum plane ignota, aut etiam non recte, nec certo cognita. Galilæus tamen, qui Copernicanum de terra & sole Systema adoptaverat, religionis suæ hominibus, qui tales veritates ferre nondum didicerant, se tum ita suspectum reddidit, ut tanquam hæreticus in carcerem compingeretur, nec ex eo dimitteretur ante, quam opinionem Copernici, & suam de terra mota, ejurasset. Postea
42. vestigiis magnorum horum virorum institerunt Christianus Longomontanus, Renatus Cartesius, Ismael Bullialdus, Johannes Hevelius, Joh. Bapt. Ricciolus, Christianus Hugenius, alique, quorum ingentia in re Astronomicam merita nemini possunt
47. esse obscura; donec tandem, faustis auspiciis, provincia hæc perveniret in manus Isaaci Newtoni, viri de ea immortaliter meriti, qui, explosa coelorum soliditate, & relegatis Cartesii vorticibus, motibus coelestibus dirigendis præfecit universalem illam & simplicissimam naturæ vim, quam *gravitatem* vocant, ex qua Phænomenon coelestium ratio nunc reddi potest simplex, facilis, & perspicua. Et sic, opera magni hujus Astronomi, doctrinam de atris ad umbilicum tandem perductam esse censet auctor.

In tota historia Astronomiæ, quæ primam opusculi hujus partem constituit, auctor unice fere sequitur Weidlerum nostrum, quod & ipse præmonuit. Ex ejus opere selegit, quæ usibus juventutis Cantabrigiensis quam maxime attemporata esse credit, omittis permultis, quæ ad illustrandam hanc

hanc historiam plurimum conserunt; ea vero, quæ selegit, in compendium perbreve & circumeisum rededit. Pars altera opusculi exhibet tum ingenium, tum rationem olim philosophantium, & expensa eorum philosophandi methodo, in Neutronianam tandem itur.

Auctor hic observat, Principia Philosophiæ Neutronianæ, initio non sine invidia, multa que & pertinaci renitentia excepta fuisse, multosque, aliis mitiores, Philosophiæ huic alium eventum ominatos non fuisse, quam quem habuisset Philosophia Aristotelis & Cartesii. Sed hos magnopere falli judicat auctor, quia Philosophia Neutroniana de eo possit gloriari, quod aliorum Philosophiæ defuit. Omnis scientia rerum naturalium, duratura, in experimentis fundata esse debet. Id vero est, quod defuit antiquis, & inter recentiores ipsi alioquin magno Cartesio. Omnes hi experimentis parum edocti, aut exercitati, omnem fere in conjecturis fiduciam collocavere. Græci primum principia Philosophiæ in Ægypto tradita audiverant, mirificis fictionum involucris amicta, eaque in patriam advecta versibus complecti solebant; quod comminiscendi cupiditatem & licentiam auxit, veram autem rerum cognitionem multis modis impedivit. Poëtis successerunt Philosophi, e Schola Jonica, Italica, reliquisque, quorum Philosophia atque scientia Astronomica, supra leviter tacta, talis fuit, ut diu omnino durare & placere non possent. Romani, acceptam a Græcis Philosophiam, parcius multo & negligentius coluerunt, & sic plane, ut ea tantum, quæ Græci invenerant, Latinis literis illustrare voluisse videantur. Regnavit seculis infecutis, in scholis, Aristoteles, & vix hypotheses ejus in astronomicis pellere licuit Copernico. Subsidio quidem huic venit Keplerus, veram Physicam coelestem non infeliciter moliens. Verum id maxime conaminibus ejus obstitit, quo minus veram perfectionis metam contingere potuerit, quod leges motus ipsi perspectæ non essent, quodque vis gravitatis ipsum lateret. Aristotelem tandem e scholis penitus eliminavit Cartesius, dum ipse integram Philosophiam ex novis principiis tradere inciperet. Et in eo uti-

que eximium quid is præstitit, quod inveteratas, & a longo tempore radicas in animis hominum, opiniones, tandem evellere potuerit, etsi iis, quas in triste exilium ablegavit, vix meliores substituit. Exempla potius Aristotelis, & Scholasticorum, hominum sæpe ultra quam dici potest argutorum & subtilium, secutus; in phænomena diligenter inquirere neglexit, quinimo ea contempsit, omniumque rerum rationes ex proprio cerebro conjectando depromere aggressus est.

Alio profus modo, ad inveniendam veritatem, in rerum natura progressus est Neutonus. Nam hypothefi aut conjecturæ, raro, vel nunquam cessit: semper autem gradu lento tandemque incedens, nihil affirmare ausus est ante, quam demonstrari posse sciret. Neque etiam naturæ penetralia unquam subire visus est, sine comitatu arithmetices & geometriæ, quo istud est assecutus, ut abdita mundi adspectabilis arcana, ex densis tenebris in lucem protraheret, atque distincte explicaret. In his omnibus lucem clarissimam ipsi affudit universale gravitatis & attractionis principium, in quod initio casu quopiam incidit; sed quo postea, instar fili Ariadnei, ut secure in abdita rerum se immergeret, usus est. Multum vero hos a scopo aberrare judicat auctor, qui gravitatem & attractionem systematicæ Neutoniani, cum occultis qualitatibus scholæ Peripateticæ, eodem loco habent; quod illæ tantum occultæ qualitates deridiculo habeantur, earumque existencia penitus ficta sit & occulta. Id vero de gravitate & attractione Neutoniana dicere non licet, cum horum principiorum existencia, ex phænomenis, per observationes, clarissime demonstrata fuerit.

Histoire Naturelle &c.

id est:

HISTORIA NATURALIS GENERALIS
 & particularis, cum descriptione Musei Regii.

Parisiis 1749. T. I. 3. Alph. 8. plag. T. II. 3. Alph. 7. pl.
 T. III. 3. Alph. 4to. Cum plurimis tabulis
 æneis.

Splen-

Splendidi operis, & Ludovici XV, qua naturæ cognitionem tuetur, benignitatem seris posteris commendaturi, tres priores Tomi in manus nostras pervenerunt. Ex iis brevem ideam totius operis dabimus, & aliqua delibabimus, non quæ dignitati operis respondeant, quod fieri posse omnino a nobis, spatio, quo includimur, prohibiti, desperamus; sed quæ gustum lectoribus nostris dent, salivamque moveant operis ipsius legendi, quo nullus naturæ studiosus impune sit cariturus. Igitur ab auctoribus, Dom. *Buffon*, Inspectore horti Regii, & *Daubenton*, custodiendo & ostendendo Museo præfecto, hæc operis, jussu Regis prodituri, ichnographia traditur. Quindecim volumina continebit. Maurepasis auctoritate, qui & ipse Museum formavit, coeptum est, Primum volumen, post præfationem, & dissertationem de methodo historiam naturalem tractandi, historiam & theoriam Terræ continet; alterum generalem animalium historiam; tertium & quartum quadrupedum, ab homine inchoandum; quintum amphibiorum & piscium cetaceorum; sextum reliquorum piscium, cum historia piscationum; septimum testacea, crustacea, insecta marina, cum plantis, quas vocant, marinis, quæ Galli jam pro insectorum operibus habent; octavum reptilia, insecta terrestria, & animalcula microscopica, de quibus memorant auctores plura nova se detexisse; nonum Ornithologiam; decimum, undecimum, & duodecimum, vegetabile regnum, cum tractatu de cultura plantarum. Tres ultimi tomi minerale regnum continebunt.

Primi Voluminis auctor D. *Buffon* est. Ex ejus cogitatis, circa historię naturalis methodum, pauca adducemus. Non probat methodos, quæ paucis characteribus, iisque externis, & ad naturam interiorem fere nihil spectantibus, ordines & genera rerum creaturarum discriminant; eaque occasione *Linnaum* sapius, acerbe satis, perstringit. Laudat antiquos, qui artificiosis illis, de quibus tantopere gloriamur, methodis caruerint, tamen, quod utile est in creaturarum cognitione, inquisiverint, neque rerum satis notarum descriptionem per characteres necessariam judicaverint; cum rectius hæc omnia ipso sensu cognoscantur. Sed propriam, quam sequi vult, methodum,

dum, non ita clare videtur explicare, ut expectandum sit, quando ejus specimina in sequentibus sint comparitura: Nam animalium, mineralium &c. methodi, & characteres, quibus genera dignosci queant, promittuntur.

Sequitur theoria telluris. Innumera in superficie telluris reperiunda indicare censet, mare olim fuisse, ubi jam tellus est, idque longo satis tempore ibi substitisse. Nam innumera- rabilem illam testaceorum, crustaceorum, & quæ ab insectis marinis producta sunt, coralliorum &c. multitudinem, ex qua integri montes componantur, ita quidem, ut harum rerum copia, lapidis, ex quibus montes alii constant, nullam fere superent, nec uno eodemque tempore simul in mari vixisse, nec potuisse in tam distantia a mari loca, diluvio, quod vulgo hic in auxilium vocatur, deferri; nisi cum aliquibus dissolutum penitus globum terrestrem aquis diluvii statuamus, novum miraculum, & de quo silent scriptura, statuentes. Deinde montes tantum non omnes stratis parallelis constare notat, non nisi inde explicandis, quod sedimenta diversarum materialium, sint loco, ubi mons natus est, olim sub aquis posito. Reperiri etiam fere semper in montibus, valle interjecto discriminatis, eadem strata utrinque, ad eandem altitudinem, idque ad ipsa freta, Gaditanum & Anglicanum, obtinere: sic ut alii jam inde argumentum duxerint, Angliam olim Gallia fuisse continuam. Fissuras lapidum, ipsorumque montium, quales v. g. *Thermopylae*, aliaque jugorum portæ sunt, inde natas existimat, quod materia montis evaporante, aqua in minus spatium re- ducta, loca vacua reliquerit. Fieri etiam potuisse, ut subsi- dente tantillum fundamento montis, moles superimposita multum loco priore moveretur. Hæc, aliaque, quæ longum esset recensere, sed omnia singularia, acumenque viri non mi- nus, quam observationes sedulo institutas, probantia, *probationi- bus*, quas vocat, confirmat. Earum alia loca auctorum, qui- bus facta sententiis suis substruenda continentur, continent, alia quædam in-textu brevibus memorata uberius deducunt. Est inter illas hypothesis nova de origine planetarum, modeste tamen ab auctore proposita. Cum non fortuitum videntur, plane-

planetas omnes in eodem fere plano, & communi directione, circa solem revolvi, rationem comminiscitur, qua id in omnibus ab eadem causa effici potuerit. Ponamus enim, cometam oblique in solem impingere, ut vi ictus a solis massa portiones aliquas projiciat, quæ postea vi attractiva globos planetarios, illorumque satellites, constituent, & circa solem, urgente versus eum gravitate, revolventur: & videtur, hoc modo altera pars virium in motibus planetariis obviarum, impulsus nempe, quem Neutonius de sola gravitate cogitans intactum reliquit, explicari posse.

Alterum volumen, idem auctor, a plantarum, mineralium, & animalium comparatione orditur: deinde, facultatem sui simile producendi explicaturus, probabile existimat, abundare naturam exiguis rebus organisatis, magnis illis, quæ in mundo sentiuntur, similibus, & idoneo augmento, illarum magnitudinem attingere aptis. Nec tamen credit, plantæ v. c. semen, eas omnes plantas, quæ ex plantæ prodituræ semine, plantarumque ex his seminibus oriundarum feminibus, & sic porro orituræ sunt, continere; cum id in infiniti labyrinthum nos deducat: deinde hypothesin aliam sibi verosimiliorem exponit, sed quæ brevibus explicari non potest. Posthæc de nutritione & evolutione agit, animalium quoque generationem contemplatus, & Leuwenhoekii aliorumque observationes & systemata uberius exponens. Memorabile est, quod ex Nedhami, propriusque observationibus constare sibi dicit, omnia vegetabilia, animaliaque, ex particulis exiguis organicis se moventibus consistere, Carni assatæ superinfusa est aqua, in vitris magna sollicitudine clausis servata: hanc aquam plenam particulis moventibus, & figuras mutantibus, microscopium detexit, quas quilibet primo intuitu pro animalculis fuisset habiturus. Sed nec possunt observationes hæc in brevitatem contrahi, nec generationis systema illis innixum explicari: itaque monebimus saltim lectores, in hoc Tomo, quæ foetum, nativitatem hominum, variasque illorum, pro ætatis diversitate, condiciones spectant, uberius exposita reperiri.

Tertio tomo *Daubenton*, post generalem de Museorum
 D instru-

instructiōne, curaque rebus ibi afferuandis impendenda, commentationem, primo ossa contemplatur, variaque, præsertim ob statum præternaturalem notatu digna, describit, & icones aliquorum adjicit. Sunt inter hæc ossa, carie, exostofibus, callis &c. singularia. Post, antequam ad injectione & exsiccatione præparata progreditur, de methodo has operationes perficiendi agit, multa, quæ Ruyschius, Monro, in actis Societatis Edimburgensis, aliique in hoc genere præstarunt, adducens. Dum ad præparata in vitris spiritu plenis progreditur, media, quibus evaporatio spiritus impeditur, recenset. Est inter ea illud Glauberi, ut excavato in orificio vasis circumcirca limbo, mercurius infundatur, quem spiritus vapores non penetrant, cum illo in loco operculi & vasis sit commissura. Potest vero & orificium vasis embolo ex subere occludi, cujus superior superficies, compositione aliqua, ad obturandos poros omnes obducitur. Vtile quoque est monitum de figuris vitrorum, cum cylindrica, vulgo adhiberi solita, plurimis animalibus non conveniant: sed nil prohibet alia alius figuræ, v. g. parallelepipedæ, pro animalibus quadrupedibus, & sic porro adhiberi. Potest etiam spiritus vini loco, quivis alius spiritus frumenti, cerevisiæ cet. adhiberi. Deinde is, si fortior est, carnes arrodit, ut alcoholifatus non adhiberi possit, nisi aqua temperetur, a qua tamen, si destillata non fuerit, lactescit. Non tamen ea quantitas phlegmatis adesse debet, quæ, ut congeletur fluidum, hieme efficiat.

Post hæc imitationes rerum anatomicarum ex cera & ligno sequuntur, cum earum historia. Denique de Mumius agitur, ex itinerariis potissimum; nam in museo regio, mumie indicem dextrum, & partem pedis sinistri adservari solum, memoratur. Finiunt hunc Daubentonii laborem concreciones lapideæ. Sed in eodem tomo, *Buffonius* adhuc de visu & auditu, sensibusque in genere, commentatur, tum quæ ad physicam illorum cognitionem spectant, tum quæ ad judicia pertinent, quibus ferendis, quando certa objecta organa nostra feriunt, ita advescimus, ut illa a nobis ferri vix agnoscamus; demique varietates speciei humanæ per orbem cognitum, magna eru-

eruditione, & insigni acumine, percenſet; ostendens, quæ in colore, corporis forma, & ſimilibus, gentes diſcriminantia, obſervantur, climati, vitæ generi, &c. eſſe adſcribenda.

Hæc quidem brevem dabunt ideam egregii operis, quantum ejus nobis innotuit. Quod quidem non ſolum plurima, quæ in aliis ad naturæ hiftoriam pertinentibus libris reperiuntur, ſed & multa nova continet, taliaque, quæ ab iis deſum detegi poſſunt, qui regis ſuntibus in naturæ myſteria inquirunt. Non igitur non probare poſſumus conſilium duorum librariorum, Grundii Hamburgeniſis, & Hollii Lipſienſis, qui de hujus libri verſione germanica, prænumerationis modo publicanda cogitarunt; illamque programme germanico, elapſis nundinis autumnalibus anni 1749. emiſſo, obtulerunt.

*TRACTATUS DE MATERIA MEDICA,
ſive de medicamentorum ſimplicium hiſtoria, virtute, delectu,
& uſu, auctore STEPHANO FRANCISCO
GEOFFROY, Doctore medico Pariſienſi, Regiæ ſcientiarum
Academiæ Pariſienſis, Regiæque ſocietatis Londinenſis,
Socio, nec non & Chemiæ in horto Regio, &
Medicina in Regio Franciæ Collegio,
Profefſore.*

Pariſiis 1741, apud Joannem de Saint, & Carolum Saillant, 8.
maj. Tom. I. Alph. 1. pl. 9. cum fig. æn. Tom. II.
Alph. 2. pl. 4. Tom. III. Alph. 2. pl. 6.

Quodſi ad bene de libro ſperandum, velut ſigno quodam, excitamur, ſi ejus auctorem operi perficiendo parem fuiſſe intelligamus, celeberrimum Godofredi nomen, his de materia medica commentariis, inſigni fore commendationi facile prævidemus. Quæcunque enim, ſive naturæ, ſive doctriinæ præſidia, ad id operis erant neceſſaria, iis omnibus noſter cumulate abundabat. In paterna domo a teneris educatus, præter humaniorum ſtudium literarum, quas non leviter edoctus fuit, impetu quodam naturæ ferebatur ad omnia, quæ vel ad Phyſicam, vel rerum naturalium hiftoriam, vel medicinam pertinebant. Procedente ætate, nihil prætermittebat

eorum, quæ perito medicò formando inferrent. Medicamentorum historiam, delectum, usum, & præparaciones, a patre in his rebus versatissimo didicit, eodem duce in Chemia exercebatur, quam postea summa cum laude, & maxima auditorum frequentia, per viginti duos annos in horto regio explicavit. Medicinæ in schola Parisiensi omnium celeberrima operam navabat, cujus ipse deinceps insigne decus fuit, & ornamentum. Anno 1709. designatus a Galliarum Rege, ut Professoris spartam in Regio Franciæ Collegio ornaret, ad eam artis medendi partem convertebatur, quæ de medicaminibus agit. Instructus hoc apparatu doctrinæ, muneris sui partes ita explevit, ut celebritate nominis non apud indigenas tantum, sed exteros quoque, brevi propagata, ingens fieret ad eum undique auditorum concursus, qui Lutetiam quotannis advolabant, quæcunque de materia medica discitaret, avide auribus & calamis excepturi. Hanc materiæ medicæ tractationem in tres partes distribuerat, quarum prima fossilia comprehendit, altera de vegetabilibus agit, in tertia denique de medicaminibus ex animalium regno petitis, differere constituerat. Vegetabilia in duas sectiones erat partitus, quarum prior vegetabilia exotica continebat, in altera de indigenis disquirebatur. Priorem ad umbilicum perduxit, posteriorem vero, morte præmatura circumventus, non perfecit; animale autem regnum plane non attigit. Quamquam autem incepto operi ipsemet auctor manum non admovit extremam: id tamen, quod jam confectum est, ita numeris omnibus absolutum esse, viri artis medicæ peritissimi, & æqui æstimatores judicarunt, ut rem medicis non ingrati se facturum esse putarit Bibliopola, si librum hunc, ope & opera docti cujusdam viri, nobis incogniti, ex ipsius auctoris autographo eaderet. Qua in re id quidem primum omnium fuit curatum, ut liber nitidis typis excuderetur; deinde, ut Auctoris autographum integrum & incorruptum redderetur, paucis quibusdam exceptis, quæ vel addere *Celeb. Jussieu*, vel emendare placuit. Cum enim Vir hic in universa historia naturali versatissimus, alterum hujus tractatus Tomum, qui vegetabilia

lia exotica complectitur, integrum recognovisset, nonnulla animadvertit, quæ auctori nostro, ut in opere longo, essent prætermissa, alia, post ejus mortem accuratius cognita vel descripta. Eo igitur duce & auspice Cl. Editor operis, quæ Auctoris doctissimi memoriam sefellerant, explevit, quæ nova essent addidit, & pauca recentioribus accuratius descripta emendavit, eademque supplementa signis a reliquo textu distinxit. Ante vero, quam ad ipsum opus admittamur, visum fuit Cl. Editori, nos aliquamdiu velut in atrio detinere. Extat enim initio primi Tomi, non solum Elogium Cl. Godofredi, a Fontenellio in Hist. Acad. Scient. Reg. 1731. propositum, sed variæ etiam Auctoris dissertationes, ad materiam medicam spectantes, ex ejusdem regie scientiarum academiæ commentariis excerptæ, itemque quæstiones quinque medicæ, in medicorum Parisiensium scholis propugnata. Ex commentariis Academiæ Regiæ huc revocantur: Tabula diversarum relationum, inter diversa corpora, in Chemia observatarum; supplementa ad illustrandam eam, alio tempore producta; & observationes de Vitriolo & Ferro, quæ pariter, atque Elogium, operi hæc latino, latine potius translata, quam Gallica, qua primum scripta fuerunt, lingua, nostro quidem judicio, congruisent. Ex quæstionibus autem medicis prima disquirit: an medicus philosophus mechanicus-chemicus? Altera: an omnis morbus a coagulatione? Tertia: an hominis primordia vermis? Quarta: an Erethisma sedatio, morbi curatio? Quinta: an aqua, sæviente peste, *περὸ φυλάκτου* eximium? Opus ipsum, in tres Tomos esse divisum, ex superioribus jam constat. Primus, tum introductionem in materiam medicam, tum ipse huius materiæ medicæ primam partem, quæ de fossilibus agit, complectitur. Introductionis ad materiam medicam Cap. I. de medicamentorum definitione & divisione, Cap. II. de corporum principiis generatim, Cap. III. de iisdem speciebus, igne nimirum elementari, aqua elementari, s. phlegmate, terra elementari, sale tum acido, acris seu alcali, & salso, & oleo s. sulphure, Cap. IV. de elementorum mixture, Cap. V. de dignoscendis medicamentorum viribus, commentatur.

Doctrina de fossilibus in aliquot dividitur Sectiones, quarum I. aquas sub examen revocat, & r. quidem Capite simpliciores, 2. autem minerales medicatas, five terreis partibus refertæ, five salibus imprægnatæ, five sulphureæ, five metallorum participes snt. Sect. II. Terris destinatur, ubi Cap. 1. Argillæ, Terra Lemnia Melitensis, Terræ quædam Sigillatæ Germanicæ, Cap. 2. Margæ, 3. Boli, 4. Cretæ, excutiuntur. Sectio III. Lapides, & Cap. quidem 1. Lapidem calcarium, & calcem vivam, 2. Talcum, 3. Actiten, 4. Lapidem Bezoardicum fossilem, 5. quosdam Lapides figuratos, Belemniten f. Lapidem Lyncis, & Lapidem Judaicum, 6. quosdam lapidescentes substantias, Glossopetras, & unicornu fossile, 7. Lapides quosdam pretiosos opacos, Lapidem Lazuli & Armenium, 8. Lapides quosdam pretiosos pellucidos, f. Gemmas, Crystallum, quinque fragmenta pretiosa, aliasque gemmas, quæ rarius in usum medicum veniunt, persequitur. Sectio IV. Salia, Cap. 1. Sal cibarium, fossile non minus & gemmeum, quam artificiale, & præsertim marinum, 2. Nitrum f. natrum antiquorum, & nitrum recentiorum, f. Sal petreæ, 3. Vitriolum, 4. Alumen, 5. Sal ammoniacum, 6. Chrysocollam & Boraceam, perscrutatur. Sectio V. in succos bituminosos, Cap. 1. in bitumina liquida, Naphtham f. Petroleum & Pissasphaltum, 2. in bitumina solida, bitumen Judaicum, Ambarum cineraceum, Succinum, Gagatæ, & Carbonem fossilem, 3. in Sulphur, 4. in Succos arsenicales, Auripigmentum, Realgar, & Stibnicum proprie dictum, inquit. Sectio VI. Fossilium metallicorum Cap. I. eorum, quæ veri metalli partem aliquam continent, Hæmatitis, Smyridis, Magnetis, Magnesiæ, & Lapidis Petracorii, Cadmiæ, Lapidis Calaminaris, Tutæ Pompholygis, & Spodii, Chalcitidis, Misy, Sory, & Melanteriæ, 2. Fossilium metallicorum, quæ sunt peculiaris naturæ, & metalla spuria, vel semimetalla a quibusdam dicuntur, Stibii nimirum f. Antimonii, Bismuthi, Zinci, Cinnabaris, & Hydrargyri, rationem habet. Sectio denique VII. de Metallis Cap. 1. imperfectis, Plumbo & ejus recrementis, Stanno, Ferro, Aere, 2. perfectis, Argento & Auro, exponit.

Tomus

Tomus II Vegetabilis exotica persequitur, ubi Cap. 1. Radices Acori veri, Indici, & Pseudo-Acori, Angelicæ, Anthoræ, Aristolochiæ longæ, rotundæ, clematitidis, & tenuis, Behen albi & rubri, Butulæ, Carlinæ, Cassumuniar, Chinæ, Contrayervæ, Costorum, Curcumæ, Cyperi longi & rotundi, Dictamni albi f. Fraxinellæ, Doronici, Galangæ majoris & minoris, Gentianæ, Glycyrrhizæ, Hellebori albi & nigri, Hermodactylorum, Jallappæ, Imperatoriæ, Ipecacuanhæ, Iridis Florentinæ & nostratis, Mechoacannæ, Mei Athamantici, Nardorum, Ninzin, & Gins-eng, Pyrethri, Rhabbarbari, & Rhapontici, Sarsaparillæ, Seneka, Serpentariæ Virginianæ, Turpethi, Zedoariæ, & Zerumbeth, Zingiberis, Cap. 2. Cortices Cinnamonomi, Cassiæ lignæ, Cassiæ cariophyllatæ, Canellæ albæ, Winteranum, Chinæ, Cascarillæ, Codagapala, Simarouba, Cap. 3. Ligna Agallochi f. Aloes, Aspalathi & Rhodii, Guajaci, Nephritico, Santalo Citrino, albo & rubro, Sassafras, Cap. 4. plantas quasdam maritimas, Corallia & Madrepora, Corallinam, Cap. 5. Sarcoulos quosdam, folia, & flores, Calamum aromaticum verum, Schoenanthum, f. Juncum odoratum, Malabathrum, f. Folium Indum, Sennam, Dictamnium Creticum, Folia Theæ, Stoechadem, Crocum, Cap. 6. Fructus & Semina, Palmulas f. Dactylos, Jujubas, Sebesten, Uvas passas, Caricas, Mirobalanos, Colocynthidem, Cassiam sativam, Tamarindos, Vanillam, Cardamomi varias species, Annomum racemosum, Cubebas, Piperis diversas species, Cariophylli Aromatici, Anthophylli, & Cariophyllus Reginus, Anacardia, Nux Cajous, Ben, Cacao, Pistacia, Pinea, Ricinus & Ricinoides, nucleis purgantibus, Semen Caffæ, Nux Moschata & Macis, Nux vomica, Lignum Colubrinum, Faba S, Ignatii, Semen Carthami f. Cnici, Sem. contra vermes, Anisum Indicum stellatum; Cap. 7. Plantarum Succu liquidis & concreti, & quidem ex Resinis liquidis Opobalsamum, Balsamum Peruvianum, album & fuscum, Tolutanum, de Copaiva, Liquidambarum, Styrax liquida, Terebinthina; ex Resinis solidis Anime & Copal, Benzoe, Camphora, Caranna, Elemi, Gummi Hederæ Ladunum, Mastix, Olibanum, Sandaracha, Sa-

Sanguis Draconis, *Styrax folida*, *Tacamahaca*; ex Succis gummosis, Gummi Arabicum, Seneka, & nostras *Tragacanthum*, *Manna solutiva*; ex Gummi-resinis *Ammoniacum*, *Alfa foetida*, *Bdellium*, *Euphorbium*, *Galbanum*, *Myrrha*, *Opoponax*, *Sagapenum*, *Sarcocolla*, Cap. 8. Succis arte quadam e plantis extracti, *Aloe*, *Scammonium*, *Gummi Gutta*, *Opium*, *Acacia vera* & nostras, *Hypocistis*, *Catechu*, *Succus Glycyrrhizæ*, *Saccharum*, *Tartarus*, Cap. 9. *Tubera Fungi*, & adnata quadam vegetabilia, *Tubera cervina*, *Fungus Sambuci*, *Agarius*, *Gallæ*, *Grana Kermes*, & *Coccinella*, occurrunt.

Tomo denique III. Plantæ domesticæ, quæ in usum medicum veniunt, referantur, ad literarum ordinem digestæ, sed, vix ac ne vix quidem dimidia parte expositæ, quum ultra *Melilotum* earum enarratio non procedat, quarum tamen omnium nomina longo ordine enumerare, non opus est. Tam naviter vero, accurateque, omnem hanc de materie medica doctrinam *Cel. Auctor* persequitur, ut non modo singulorum medicamentorum naturalem historiam, & fossilium genesis, atque Vegetabilium modum crescendi, floresque & fructus proferendi, eleganter, atque ex melioris notæ scriptoribus, describat; varias, quibus a veteribus recentioribusque insignita fuerunt, denominationes simul enumeret; & quibus bonitatis notis ad delectum habendum distinguantur, indicet: verum etiam vires illorum, tum longo usu in medicina comprobatas, tum ab Auctoribus fide dignis observatas, tum propria experientia confirmatas, explicet; nonnunquam etiam effectibus causas adjungat, singulorum analysin chemicam subnectat, legitima a spuris secernat, varias quorundam seplasiariorum fraudes detegat, quibus in morbis, qua dosi, quibusve cautionibus adhibere ea deceat, quibus indigeant præparationibus, ad quæ composita officinarum medicamenta recipiantur, & quando inutilia noxiave sint, sedulo moneat, illorum quoque præscribendorum specimina, ad artis regulas exacta, adjiciat, idque tam nervosè & ceancinne, ut nihil alienum aut superfluum hic reperias, nihil, quod huc pertineat, temere requiras, & liber hic, modo esset integer, locum eminentiorem inter præ-

stan-

stantissimos materiae medicae commentarios mereretur. Atque in tanta ubertate, difficillimum sane nobis foret, rerum notabiliorum, quas exciperemus, habere delectum, vel modum invenire. Quamobrem satius fore putamus, bina tantum specimina, eaque de vegetabilibus nondum adeo notis, hic exhibere, ut omnis tractandi ratio hinc eo clarius innotescat. Primum itaque hunc in censum veniat radix Seneka, quae plantae radix est, quam Polygalam, caule simplici erecto, foliis ovato-lanceolatis, alternis integerrimis racemo terminatrice erecto, Gronovius Flor. Virgin. appellat. Alias etiam Polygala Virginiana, foliis oblongis, floribus in thyrsu candidis, radice alexipharmaca, a Millero, Anglice *The Rattle Snakeroot*, Gallice *Racine contre la morsure du Serpent à Sonnettes, ou le Seneka*, vocatur. E radice perenni, semispithamam vel etiam spithamam longa, variae pro aetate crassitiei, ut plurimum digitorum circiter minimum crassa, varie contorta, in plures ramos divaricata, fibris stipata lateralibus, & margine velut membranaceo extuberante, secundum longitudinem decurrente, foris sublutea, intus alba, sapore acri amaricanti non nihil aromatico praedita, multos profert caules alios surrectos, alios humi sparsos tenues, subluteos, simplicissimos, ramis destitutos, teretes, glabros, vix pedales, debiles, foliis vestitis ovato-lanceolatis, alternis, unciam circiter longis, glabris, integerrimis, laevibus, in petiolo desinentibus, vix manifestos, superioribus sensim majoribus, spica laxa florum polygalae vulgaris plane similibus, aut minorum, alternorum sessilibus, caules terminat mediante pedunculo, foliis brevioribus. Dignoscitur margine membranaceo exuberante, & secundum illius longitudinem decurrente. D. Tennet, Medicus Anglus, qui plures annos in Virginia commoratus est, in Epistola Regiae Scient. Academ. scripta, & in Essay on the pleurisy, virtutem huic radici diaphoreticam, diureticam, alexipharmacam, sanguinem viscidum, tenacem, & inflammatorium resolventem, catharsin, interdum quoque vomitum moventem, tribuit, eamque ab Indis specificum adversus serpentis caudifoni venenum haberi refert; ex quo etiam exempla incolarum, qui ab his serpentibus vulnerati, & iisdem, qui-

quibus pleuritics & peripnevmonici symptomatibus laborantes, ipso mense Julio, quo virus horum serpentum maxime est noxium, & virtus reliquorum antidotorum irrita, perfecte convaluerunt, copiosius adducuntur. Perspecta hujus radicis efficacia & virtute, sanguinem coactum & tenacem resolvendi, idem D. Tennet eam in aliis morbis, ab inspissato sanguine oriundis, fructuosam quoque fore intulit; & cum observasset, serpentis caudifoni veneno infectos, respirandi difficultate, tussi, ac sanguinis sputo laborare, quasi pleuritide aut peripnevmonia ægrotarent; & cum aliunde nosset, pleuritidem ac peripnevmoniam sanguine inspissato foveri, idem remedium in utroque morbo tentavit, quod ei feliciter cessit. Hac autem methodo utebatur. In plethoricis, & ubi febris aderat, sanguinem ad uncias decem e brachio, dolenti lateri opposito, mittebat, vel e Saphena, si utrumque latus doleret. Tum sequentis tincturæ tria cochlearia, ægrotanti, sexta quaque hora, incipiendo statim a venæsectione, propinabat, & sic deinceps, donec remissiora fierent symptomata.

Rec. Rad. Seneca Unc. tres, Valerianæ Sylvestr. Unc. unam semis. Conterantur simul in mortario. Deinde in vini Canariensis veteris & generosi libris duabus digere igne arenæ per sex horas, in vase idoneo aperto, & decanta ad usum. Deinde *Rec.* Balsami Copaivæ & Salis Volatil. oleos. ana gutt. 15. & hauriantur in cyatho potus consueti, secunda quaque hora, inter singulas tincturæ superioris doses. Potus consuetus fit infusio tepida rad. Altheæ, decoctum sc. folius radicis, ad uncias tres, in aquæ fontanæ libris duabus, ad medietatis consumptionem, quovis Syrupo pectorali e melle confecto edulcoratum. Cessit quoque feliciter, dum ægro sanguis missus est, ubi primum ægrotare coepit, dummodo statim ab insultu morbi hoc decocto usus esset. At cum febris aliquatenus nervosa sit, tinctura est anteponenda. In eo enim casu Rad. Valer. sylvestr. mira præstat, & Bals. Copaivæ aut Gilead, cæteris pectoralibus, si qua adhiberi opus est, merito præferuntur. Radicis quoque pulvis ad gr. 35. in morbi principio adhiberi potest; sed dolor non tam cito remittit, ac si tinctura propinetur. Si æger

æger aliquot dies prius ægrotaverit, quam Tinctura fuerit usus, Balsami usus continuandus est, etiam si melius se habuerit. Altero die, si dolor & febris non multum remiserint, venæ sectio ad uncias decem repetenda est. Verum raro opus habetur. Namque 24 horarum intervallo, symptomata ut plurimum usu hujus tincturæ quam maxime remittunt. In valde plethoricis tamen, & ubi solida inter & fluida admodum labefactatum fuerit æquilibrium, aliquando eodem die, urgentibus symptomatibus, repetenda est sanguinis missio, idque hora quarta, post primam tincturæ dosin exhibitam; rarissime tertio requiritur. Vomitus & catharsis interdum hocce remedio benigne cidentur, idque satis feliciter. At si ægrotus admodum debilitatus fuerit, nec vomitum facile pertulerit, emesin sistent absorbentia quævis testacea, tincturæ immixta, vel gr. 12. Salis Tartari, in modica aquæ Cinamomi debilitatæ dosi propinata. Testatur D. Tennet, hocce remedio, ea methodo exhibito, plurimos pleuritide ac peripnevmonia ægrotantes, ab orci faucibus ereptos fuisse. In morbis etiam nervosis, s. febribus lentis, pleuritidem aut peripnevmoniam mentientibus, eadem tinctura, absque ulla sanguinis missione, utitur prospere eventu, & intra paucos dies sanitati integræ restitui ægros asseverat. Exhibita quoque fuit polygalæ vulgaris nostræ radix, sub forma pulveris ad gr. 12. plurimis pleuriticis, cum sat prosperis ægrotantium rebus. Scretus movit copiosus, & sanguis, postero die ab hujusce radicis usu missus, minus coriaceus, & multo fluidior apparuit. At Seneka radix, multo uberiores scretus ciet, & sanguinem lymphamque viscidam potentius atterit, & dividit.

Alterum, de quo hic speciminis loco referemus, vegetabile exoticum, cortex *Codaga-pala* est. *Codaga-pala* vocatur alias *Nerium Indicum*, siliquis angustis erectis longis geminis, Apocynum erectum Malabaricum frutescens, Jasmimi flore candido, Arbor Malabarica lactescens, Jasmimi flore odorato, siliquis oblongis. Apud Malabares & Zeylonenses frequens nascitur hæc arbuscula, ex radice minus submisse se demittente, fibras late diffundente, cortice rubro fusco, & lacteo, saporis amari, & minus pungentis. Caules firmi

lignosi rotundi, varios proferunt ramos, cortice nigricante, lignum albicans tegente, cinctos, folia gerentes bina, sibi mutuo opposita, cum brevi petiolo, oblongo-lanceolata, acuta glabra nervosa, variae magnitudinis, at utraque parte late viridia, lacteum succum fundentia. In summo caulium varii egrediuntur flores tubulosi, in quinque segmenta divisi, monopetali, staminibus quinque in conum acutum collectis ornati, albiissimi, jucundi odoris & aspectus. Calix flores sustinens est stellatus, in quinque lacinias divisus, qui satis longo & tenui ac varie multiplicato innititur pedunculo, & perpetuus est. Floribus enim emarcidis, ex uno tali calice duae simul eriguntur siliquae angustae, erectae, longissimae, miro modo in summo per apicem acutissimum circumvolutum sibi junctae & connexae, lanugine albissima repletae, qua femina coronantur plurima, longa, angusta, striata, cinerea, & pappo, veluti funiculo umbilicali, placentae adhaerentia. Cortex contritus, & epotus in lacte acido, commendatur in fluxu ventris. Radicis quoque cortex laudatur, eodem modo sumtus in fluxu ventris quocunque, sive dysenterico, sive lienterico, & in fluxu haemorrhoidali. Idem in aqua decoctus & epotus, servit contra tumores corporis. Radix trita, & cum aqua, in qua Oryza-lota fuit, decocta, confert pro angina gutturis & colli facta lotionem. Servit quoque in tumoribus corporis eodem modo usurpata, neque minus in dolore arthritico partibus affectis apposita. Dentium quoque dolores sedat; vermes in iis necando, ejus decocto in ore detento. Semina in decocto data, profunt in febre calida, ardore jecinoris, atque in podagra. Lumbricos quoque eucant. Commendatur in Act. Edimb. recentiorum minorumque ramorum cortex, arboris musco, & quadam veluti tinca exteriori & insipida minime obductus. Hic cortex, musco diligenter eraso, in tenuissimum pulverem contritus, & cum Syr. Aurant. in electuarium redactus, laudatur ut specificum in diarrhoeis. Huius Electuarii uncia semis vel amplius, quarta quaque hora quotidie exhibetur, per tres quatuorve dies. Dejectiones primo die frequentiores & copiosiores fiunt, sed sine torminibus. Altero die color-saecum in melius mutatur.

Tertio

Tertio autem vel quarto, si medicamentum penitus successe-
rit, fæces ad naturales, qua consistentiam, proxime accedunt.
Rarissime fallit hocce remedium in diarrhoeis recentibus, ab
inordinato victu ortis, modo febris absit, si prius Ipecacu-
anhæ dosis ægrotanti fuerit propinata. Non minori successu, &
eadem ratione datur Electuarium iis, qui laxo corporis ha-
bitu instructi, cum pluviosum ac humidum est coelum, in
diarrhoeas facillime incidunt; imo per aliquot dies post cura-
tam diarrhoeam mane & vesperi est continuandum, aquam
oryzæ propinando pro potu consueto, vel etiam si opus fue-
rit, emulsiones ex seminibus frigidis & Sale prunellæ. At si
febris diarrhoeam comitetur, reprimenda prius erit febris ve-
næ sectione, & emulsionibus refrigerantibus, vel decocto albo
cum Sale prunellæ.

MISCELLANEOUS WORKS OF MR. JOHN
GREAVES *cet.*

*JO. GRAVII, PROFESSORIS ASTRONO-
miae in Academia Oxoniensi, Opera miscellanea, quo-
rum aliqua nunc primum edita sunt, cet.*

Londini 1737, Tom. I. Alph. 1. plag. 2. Tom. II. Alph. 1.
plag. 12. præter vitam auctoris.

Io. Gravii scripta satis jam sunt eruditibus nota. Ea vero
universa si quis duobus hæc voluminibus comprehensa
suspicietur, magnopere erraverit. Sunt enim præter-
missa illa, quæ literas Arabicas & Persicas ad edendum postu-
lassent. Quamobrem fidei nostræ satisfacturi, diligenter per-
sequemur nomina librorum, quos duo hæc volumina comple-
ctuntur. Primum igitur locum obtinet auctoris *Pyramido-
graphia*, seu Pyramidum Ægyptiarum descriptio, cum longe
plurimis additamentis & correctionibus, e quodam auctoris
exemplari depromtis. Alterum, dissertatio *de pede Romano
& Denario*, a quibus veterum mensuræ & pondera sumpta
videntur. Quæ res utraque, quum nostra etiam ætate accura-
tissime sit pertractata, explanationem nostram ex Gravio nemo

desideraverit. Tantum hic monere liceat, p. 259. & 260. Siculum sanctuarii ideo dictum videri auctori nostro, quod pondera in templo asservantur. Neque lector noster expectabit, ut hic demum ostendatur, Drachmam Atticam graviorem esse Denario Consulari, & Semi-siclo Hebræorum. Nam nostris temporibus, non modo lancibus hæc res explorata est, sed ipsa etiam liquefactione, & ceteris rei metallicæ peritorum subsidiis. Auctor tamen privari non debet laude solertiæ ac diligentiae, in re olim minus comperta. Tomus Secundus exorditur descriptionem artis Ægyptiacæ, excludendi pullos galinarum in furnis, quorum structuram & incallescendi modum, etiam figuris additis, auctor diligenter persequitur a pag. 359. ad pag. 363. Hanc artem, quum libris quoque Germanicis dudum explicatam esse novimus, hic repetendam esse nemo contendet. Ea ipsa auctoris descriptio inserta fuit Transaction. Anglican. mens. Januar. & Februar. anni 1677. Tum Latitudo Byzantii definitur XLI. gradibus min. VI. & Rhodi gr. XXXVII. min. L. a pag. 364. ad 371. Eam primum ediderat *Thomas Smith*, in Transaction. Anglic. mens. Decembr. 1685. Deinde adnotatio Gravii, ad *Johannis Dee* consilium de Calendario decem diebus privando, ut anni inde a Concilio Nicæno elapsi ad cursum solis accommodarentur, integra proponitur: quanquam ea in easdem illas Transactiones mens. Octobr. anni 1699. jam illata fuerat, a pag. 372. ad 378. Suaferat autem Gravius, ut per annos quadraginta, dies intercalares e fastis emitterentur. Postea a pag. 379. ad 392. reperiuntur Nobilis cujusdam Montferratensis cogitata, de amplificatione artis navigandi, a Joan. Gravio ad præfectum classum Anglicarum Anglice scripta, ex Italico sermone conversa, nunc primum ex quodam Bibliothecæ Savilianæ MSto codice edita. Has meditationes sequitur epistola Gravii ad D. Scarboroughium, quæ altitudinem maximæ Pyramidis Ægyptiacæ spectat, in prima editione Pyramidographiæ ipsius signatam. Has literas excipit consideratio Gravianæ Pyramidographiæ ab Anonymo scripta, statim ab edito Gravii libro, nunc primum ex MSto quodam bibliothecæ Savilianæ expressa. Pag.

405. & subsequentibus, legitur dissertatio quædam de Sacro Iudæorum cubito, & aliarum nationum cubitis, in qua ex dimensionibus maximæ Ægyptiorum Pyramidis, a Jo. Gravio factis, vetustus cubitus Memphitanus est definitus, translata ex latino Isaaci Newtoni, nondum edito. Mox literæ comparent Gravii ad viros eximios scriptæ, quarum aliqua nunc primum editæ dicuntur. Prima epistola queritur de indigna Cyrilli Lascaris morte, quæ iter Gravii in montem Atho impedit. Altera est Andr. Moretti latine scripta, in qua præter alia narrat, Angelum Ephemerides suas Senatui Veneto dedicasse, ab eodemque aureum torquem ducentorum aureorum, & dignitatem equestrem, accepisse. Tertia est Gravii Latina ad Claud. Hardy, qua, ex oriente redux, negat se Constantinopoli idoneum Arabicæ linguæ magistrum reperisse, attamen multos Arabicos, Persicos, Turcicos, omnis generis scientiarum codices, attulisse, Mathematicos præsertim Græcos in Arabicum conversos, atque in his Apollonium Pergæum. Alexandriæ, dicit, se *pluvias media præcipue hyeme, contra receptam opinionem, & crebras & violentas* sensisse. Quarta est responsio Hardii ad petitionem Gravii, pondera & mensuras Gallicas desiderantis. Quinta & Sexta jam alibi fuerant formis æneis exscriptæ. Septima Jo. Halesii Anglica, de Pyramidum Ægyptiarum usu agit. Octava ad Jac. Golium, nomina plerorumque Mistorum, a Gravio ex oriente in Britanniam illatorum, mitti significat. Nona Hardii, de libris quibusdam Mathematicis agit, præsertim *Gemini* exegetibus Geometricis, & *Apollonii* Arabico codice antiquissimo, quem habeat quidam Christianus Ravius, Berolinas. Decima Gravii itidem Latina, de editis ab ipso Vlugg Beigi Epochis potissimum exponit. Undecima nihil habet memorabile. Duodecima Francisci Junii, narrat, reginam velle aliquem mittere in Turciam, libris græcis coemendis. Epistolis hæc subiiciuntur experimenta Gravii, de vi tormentorum, in Transactionibus Anglicanis 1685. jam edita: mox fragmentum libelli cujusdam Gravii, de montibus terræ secundum Arabes, ubi mons Sina miri-

mirifice varia esse dicitur rupes rubra ex nigro & albo colore. Quæ causa sit cur Saxa ex eo aliorum asportentur. Proximum locum tenent observationes Gravii in itineribus suis, e bibliotheca Saviliana editæ. Eæ versantur in declarandis memorabilibus quibusdam rebus Liburni, Florentiæ, Lucæ, Pistojiæ, Senæ, Fiescæ, Romæ, Constantinopolis, Ægypti, aliunde jam satis notis. Postea exhibentur Gravii Poemata & Epitaphia, magnam partem nunc primum edita. Ergo ut appareat, qui poeta fuerit Gravius, in amplissima illa sua mathematicarum scientiarum & linguarum orientalium laude, apponemus carmen ad Ferdinandum II, magnum Etruriæ Ducem.

*Tyrrheni domitor maris, metusque
Classis Barbaricæ nimis potentis
Regum diffidius; vagas per undas
Conspirans fremit Africa, impotensque
Vindictæ Libya insalescit ira,
Captas a Venetis dolens triremes,
Classemque a Venetis dolens fugatam.
Hinc sylvas spoliat comis virentes,
Pinosque aereas parat carinis,
Prorisque aere recurva rostra cudit,
Et ventis sinuosa vela laxat.
Concurrunt Arabes opem ferentes,
Et dextram quatunt graves sagittis;
Disfringit gladium acer undulatum
Maurus, quem exacuit manus Damasci;
Nodosum clypeum ferox Nigrita
Vibrat, crinibus horridus retortis:
Dispersi Nomades, greges perosi,
Arnant spicula livido veneno.*

*Omnis barbara juncta vis resurgit,
Ut major tibi fama sit triumphi
Patrum & sanguine clarius trophaeum.
Submerge, Oceano favente, puppes*

Infames

*Infames scelere, & sacris rapinis,
Et dextra aequora vindica potente,
Dux magne, auspiciis tuis pacata!*

Concludit hæc opera descriptio aulae Turcicae Constantinopolitanae. Hujus magnificentia, supremum tribunal, consuetudo excipiendi legatos externorum principum, personae utriusque sexus ibi habitantes, scholae, in quibus ad rem civilem & militarem adolescentium exercentur ingenia, inferioris sortis personae, v. c. scurræ, muti, musici, Eunuchi albi, & praefecti excellentiores, item spadones nigri, Aethiopes & Aethiopiæ, puellæ & mulieres, medici, & Imperatoris liberi, coqui & culinæ, Imperatorum cibi, & ciborum sumendorum tempora & modi, suppellectilia & victus apparatus, lecti, xenodochia, Imperatorum hereditates & impensæ, oblectamenta, excursions, libellorum supplicum receptio, stabula, & solennia festa, copiose describuntur; sed ab aliis quoque hæc jam dudum sunt exposita. Veteris aulae mulieres habitatrices, connubia & liberi, servorum venditio & testimonia, religio, opiniones, clerici, tempora, spatia, & ritus sacri, & mulierum mores parum religiosi, etiam attinguntur. Illud ad extremum non prætermittendum est, quod auctor homines quosdam, qui e stirpe Muhammedis propagatos se profitentur, omnium facinorosissimos, & a testimonii fide ac religione alienissimos esse, testatur.

Gravius hic, ceteroquin, literis & literatis quam maxime se commodare studuit, itineribus etiam susceptis perquam sumtuosis ac periculosis, temporum suorum communi sorte non contentus. Recte igitur, editor horum opusculorum, memoriam ejus renovare & conservare studuit.

*M. GOTTHILF FRIDEMANNI LOEBERI, P. I.
C. de Burggravii Orlamundanis commentatio, documentis genuinis, & nunquam antebac editis, variisque observationibus, Comitum maxime Orlamundanorum historiam illuminantibus, illustrata.*

Jenæ, ære & sumtu Marggrafiano, 1741, fol. quart.

1 Alph. 6 pl.

F

Ea

Ea fuit, antiquiori ætate, illustrissimorum Comitum, qui Orlamundæ principem suam sedem constituerant, castrisque ipsorum Orlamundani; splendor ac dignitas, ut, opulentia & juribus præpollentes, Comites ac Dynastas per plures nexu clientelæ obnoxios sibi reddere, imo & muneribus præficere exornandis, potuerint. Quare operæ pretium facturum se putavit auctor libelli V. Cl. si tam splendida domus antiquitates, ex indubitatis, iisque latitantibus partim, documentis erueret, & Burggraviatus sigillatim, quem Comites illi in burgo suo ordinaverant Orlamundano, historiam rationesque naviter vestigaret. Id scilicet notatu cum primis dignum, quod vir in historia Saxonica haud leviter exercitatus, *G. P. Hoennius*, in *Stemmatogr. Saxonica p. 45.* de Burggraviis Orlamundanis pronuntiavit: *Eines ist noch hie beyzufügen, daß in dem Sächsischen Wappen-Buche, so in dem Gesamt-Archiv zu Weimar liegt, ein schwarz und weiß geschachtes Wappen sich zeigt, das denen Burggrafen zu Orlamund eigen gewesen seyn soll. Gleichwie ich aber an keinem Orte von dieser Burggrafschaft, oder daß sich einer aus diesem Orlamundischen Geschlechte den Titel eines Burggrafen hätte geben lassen, Nachricht gefunden, cæt. & paullo post: Die Grafen von Orlamunde, welche vordessen keine Burck- sondern Marggrafen in Thuringen gewesen, cæt.* Huic itaque obviam ire, ac præclara obvertere monumenta, constituit auctor doctiss. &, licet *δενγμα* illud Vinariæ in prædicto insignium libro superare perhibeat, minime tamen inde consequi commonstrat, ut, Comites ipsos Orlamundanos, vel Burggraviatu quodam functos, vel Burggraviorum saltim axioma adscivisse, putemus. Id etenim falsissimum esse docet. Contra ea, aliam nominis istius rationem edisserit, atque ante omnia vere Orlamundanos Burggravios existitisse, ex documentis, antehac nunquam editis, luculenter evincit. Obveniunt ita in dipl. anni MCCIII, a *Sigfrido*, Comite Orlamundano, conscripto, *Burggravius Theodericus de Orlamunde, Burggravius de Kirchberg*, (idem forte, ac qui nomine *Theoderici Burckgravi*, cum fratre suo *Heinrico*, in dipl. *Conradi*, Archi-Epis. Moguntini a. MCLXXXIII.

MCLXXXIII. de rebus Orlamundanis conscripto, occurrit;) & in charta *Hermannii*, Comitis Orlamundani, a. MCCXXV. data, *Theodoricus Burggravius de Orlamund.* Deinde & aliud documentum protulit, in quo a. MCCCXXVI. *Theodoricus senior, Burggravius de Aldenberge, Theodoricum* fratrem suum allegat, eumque, ut ex adjecto sigillo, ceu ab *Hoemio* descriptum est, tessellato liquet, *Burggravius de Orlamunde.* Quandoquidem ergo tum ex dipl. anni MCCIII, tum ex charta a. MCCCXXVI, (nam *Theodoricum* illum, Burggravius Altenbergensem, e gente *Kirchbergia* fuisse, ex eo patet, quia Altenberga eo tempore ad prosapiam illam pertinuit, multique ex ea nomine Burggraviorum Altenbergensium sunt gavisi;) sole clarius constat, nonnullos ex familia Illustrissimorum Burggravorum Kirchbergensium, etiamnum hodie florente, Burggravios Orlamundanos dictos fuisse; axiomatis hujus quæ ratio fuerit, quærendum maximopere videtur. Quodsi cui in mentem hic veniat, Orlamundam fortassis aliquamdiu ad Burggravios Kirchbergenses pertinuisse, vel, si Burggravia quædam Kirchbergensis in Orlamundanam domum denupsit, morgaticæ loco, vel emtionis, vel pignoris, vel quocunque alio titulo, ut quædam eorum linea perinde nomine Burggravorum Orlamundanorum usa sit, ac illa, quæ Burggravorum Altenbergensium nomen propterea adhibuit, quod Burggravi illi Kirchbergenses, essent Domini Altenbergæ: is agitet secum, id plane fingi, Orlamundam aliquamdiu ad Kirchbergios pertinuisse, qui ne casam quidem ibi unquam tenuerunt, imo ipsum *Hermannum* Comitem, eo tempore, quo maxime floruit, *Theodoricum*, Burggravius Kirchbergensem, Burggravius Orlamundanum, adducere. Et quid, quæso, fuit, quod Burggravi nomen repetit, nisi alia ratio subsuit? Nunquam Dynastæ illi Altenbergenses, dixere se Burggravios Kirchbergenses, Burggravios Altenbergenses, verum *ἀπλῶς* Burggravios Altenbergenses, vel in *Altenberge.* Veniendum autem ad id; quod res est, & in quo merito auctor noster momenti plurimum esse situm arbitratur. In diplomate videlicet a. MCCLXXVIII. commemorat *Hermannus*, Comes Orlamundanus,

danus, *Judicium suum Orlamundanum, quod vocetur Burchinck, & Judices suos*, manifestumque reddidit, amplissimum illud, & splendoris magni fuisse; siquidem & capitale fuit, & civili jurisdictione præditum, eaque auctoritate floruit, ut nomen civitatis Plebani, qui revera erat Prælati, deferri aliquamdiu ad id potuerit; iudicium, inquam, quod, præter iudicium oppidanum, & forum Advocatiæ, Orlamundæ, in castro dominante, forsitan ut forum clientelare viguit, ac præter Burggravium, sive Judicem Burgensem, Scultetum forte & Scabinos habuit; & cujus quoque hodie vestigia quædam occurrunt. Nonne igitur iudicium hoc Burgense habuit Judices Burgeneses? & nonne Judices tempore illo vocati sunt *grafen, greven*? Hoc argumento dubium facile illud labefactatur, nunquam medio isto ævo Comitem habuisse Burggravios. Nam, quod *Seldenus* jam docuit, vox Burggravii, vel secundum litteram, vel ut singulare dignitatis nomen, accipiendum est. Cur vero Comes non posset Judicem suum Burgensem habuisse, eumque, more ætatis illius, *Burggravium, Burg-Richter*, adpellitasse? Imo cur id potuit Nobilis quidam, qui Judicem suum (*seinen adelichen Richter*,) dixit: *einen Burggraven*, ut patet ex charta a. MCCCCLXXIII. in *Perill. Ludevigii Reliq. Tom. III, p. 29*? Ecquis igitur in dubium vocarit, Burggravios quosdam Kirchbergenses, Orlamundæ iudicio illi burgenfi præfectos, dictosque ideo Burggravios Orlamundanos fuisse? sive Administrari ea propter, sive Vasalli Comitum Orlamundensium fuerint. Nam & neutrum dignitati ipsorum officere potuit, & Vasalli Orlamundani alio jam nexu fuere, quemadmodum in perspicuo documento, *Otto, Burggravius Kirchbergensis, Hermaninum*, Comitem Orlamundanum, *honorabilem Dominum nostrum* vocat. Unde & consentaneum est, tessellatum illud sigillum, consuetudine prisca ævi, sigillum iudiciale, *ein Amts-oder Lehnseigel*, postque, antiquo itidem more, gentilitium factum fuisse: sicut & a. MGCCLXXX. a *Theoderico, Burggraviæ Altenbergensi*, & jam a. MCCCXXVI. ab alio *Altenbergæ* possessore, ex familia item *Kirchbergiorum* oriundo, adhi-

adhibitum est. At non solum inde, quod burgenſe munus obierint, Kirchbergenses Orlamundensium Burggraviorum nomen gessisse, auctor noster autumat, verum & alia de causa, nempe ob caſtri defensionem, quæ ad illos pertinuit. Nam & Orlamundanum caſtrum amplum, & pro sæculi antiquioris genio satis munitum fuit; & *Caſtrenſes Orlamundani*, Nobiles puta & Miniſtri, qui Dominum quendam Caſtrenſem, ſive Caſtellanum & Burggravium omnino inferunt, alter *Crumſtorffius*, in dipl. a. MCC LXXVIII. alter *Schützius*, cujus poſteritas Orlamundæ tenuit *das Burchguth*, in dipl. a. M. CCLXXXI. nominantur; & media ætate sæpe id factum est, ut tales defensores arcium, vel Ducum, vel Comitum, se Burggravios, aut etiam Caſtellanos nuncuparent. Id igitur auctor exercitationis hujus clarissime evicit, verosimile admodum videri, quosdam e Burggraviorum Kirchbergensium familia, non munere duntaxat burgenſi Orlamundæ functos, sed & defensionem burgi invigilasse, feudoque idcirco caſtrenſi forte, ſive burgatico, fructos, ac ſubjectos Orlamundanis Comitibus clientelari jure, fuiſſe. Nam Imperatorium quendam Burggraviatum Orlamundæ floruiſſe, nec probari ullo ex documento poteſt, nec conſecti illi, & a rudi quodam ſcriba, aut forte monacho, diſpoſiti quaterniones Imperii, in quibus Orlamunda villas inter Imperii refertur, innuere id valent; & *Hermannus*, Orlamundensis Comes, quum dipl. a. MCC LXXVIII. Plebani Orlamundani colonos ab oneribus Judicii burgenſis exemiſſe, conſtituiſſe ſuis iſthoc forum auſpiciis demonſtravit.

Sed præter hæc auctor doctiſſimus adhuc bene multa in luce locavit, quæ partim ad hiftoriam Burggraviatuum, partim ad hiftoriam & ſtemmatographiam non modo Burggraviorum Kirchbergensium, sed & Comitum Orlamundanorum ſpectant; imo & alia quædam colluſtravit, egitque v. g. de origine & uſu vocis *tingh* vel *dang*; de feudis officialibus, quæ Duces Comitæſque, ſuperioritatem, quam territorialem vocant, adepti, atque æmulati Reges, certis Vaffis ſuis, qui in aula ipſorum, judiciaria, aliave munera ornarint, conſeſſerint; de nexu vaſallagii paſſim & feudis vexilli; utque documentum illud ſuum a. MCLXXXIII. chronologico

mendo haud laborare planum redderet, quaestionem, num Henricus Auceps vere Imperator fuerit; genuinam rationem computationis, quae *indictio* dicitur; axiomatis quoque, *Dei gratia*, a Comitibus Orlamundanis adhibiti, aliaque exposuit. Ad historiam Burggraviatum quod attinet, ex juris publici ac feudalis antiquitatibus eam protulit, ubique fere, vel diplomatibus genuinis, vel scriptoribus haud indignis, innixus. Simul tamen opiniones quorundam, quas nec negavit, nec amplexus est, recensuit, plurimumque circa arduum & difficile hoc argumentum hallucinationes modeste notavit. Hinc de nomine Burggravii, ejusque originatione, voce axiomati Castellani aequali, uti contra *Stubnerum* evicit, ac sigillatim de vera diversaque origine Burggraviatum ita differunt, ut Burggravios in Episcopatibus & Monasteriis, Advocatia armata, non oeconomica, functos, (qua occasione de Ecclesiae Advocatis dilucidissime egit,) ab iis, qui in urbibus imperiabilibus, vel arcem defenderunt, vel alia munia orparunt, curate distingueret, utrorumque dignitatem, jura, praerogativas, emolumenta, historiamque evolveret, & quod maxime ad Magdeburgenses, Norimbergenses, Rotenburgeneses, Altenburgeneses, aliosque Burggravios, varia, adhuc paucis nota, in luce locaret. In historia Burggraviorum Altenburgensium, nonnulla, quae a Celeberrimo viro, *C. Schoettgenio*, cui historiam Burggraviatus Altenburgici, scite eleganterque scriptam, debemus, praetervisa fuerunt, attingit. Sic Burggravios Altenburgenses, Marchionibus Misnensibus, ob clientelam Burggraviatus obnoxios fuisse, minime veritatis viribus inniti, ex duobus documentis irrefragabilibus, quorum alterum a MCCCXXIII, alterum a MCCCXXVIII scriptum est, comprobavit, ac, postquam exaruerat Burggraviorum Altenburgensium a Caesare constitutorum stemma, pervenisse splendidissimum eorum Burggraviatum, tamquam Caesareum feudum, ad Marchiones Misnenses, horumque heredes, edocuit; simulque Mechtilden, *Ludovici Bavari* filiam, non a MCCCXXVIII, demum nupsisse *Friderico Gravi*, Misniae Marchioni, ut vult *Fabric. Orig. Sax. lib. VI. fol. 640*, sed jam a MCCCXXIII, ut patet ex edito

edito a se illo documento, ostendit. Monitum præterea ab eo, Burggravios Altenburgicos, & cum Altenbergensibus, & cum Judicibus terræ Plisnensis, etiamsi nomen eorum usurpaverint, confusos; uberiorque Burggraviatus Altenburgici historia promissa. Hactenus de Burggraviis a Cæsare constitutis, e quibus, auspicio *Rudolphi Habsburgici*, a veteri sorte Magdeburgici cum primis recessere, & Norici; quumque ante eum infra Principum dignitatem essent, Principibus coepere æquari, Norimbergenses quoque a *Karolo III.* in Principum dignitatem evecti, & a *Ruperto* Imp. de Principatu investiti sunt. Addidit quædam V. Cl. de Principali dignitate Burggraviatus Misnici, atque ad quætionem, cur reliqui Burggravi Imperatorii, in Comitum vel Dynastarum ordine persisterint, neque ad Principum honorem evecti pariter fuerint? respondit; postque de Burggraviis Episcoporum, Ducum, Comitum, imo & Nobilium, in primis de Burggraviis in sedibus Ganerbinatum, & in Civitatibus constitutis, ut & de Bohemicis, Prussicis, Polonicis, haud perfunctorie disseruit. De illustrissima Burggraviorum Kirchbergensium prosapia, ejusque & antiquo & hodierno statu; de insignibus ejus; deque Altenberga, quam possederunt hi Burggravi, eorumque ibi successione, dum vicus ille Comitibus Gleichensibus, aliisque, nominatis ab auctore, cessit; de variis item scriptis, unde peti debeat historia amplissimarum Kirchbergensium necessitudinum, ope documentorum, partim editorum, partim nondum publicatorum, exposuit. Historiam maxime eorum Burggraviorum Kirchbergensium, qui Orlamundani Burggravi fuerunt, vestigare conatus est. Superfunt Comites Orlamundani, qui Burggravorum Orlamundensium domini fuere, quorumque historia, in antiquitatibus Thuringicis enucleandis, paginam ferme utramque facit. Non igitur tantum de civitatula, Orlamunda, cujus & icon in fronte scriptionis expressa est; de arce Orlamundana, diruta hodie; de Scriptoribus historię Orlamundanz, maxime de Avi sui, *Christophori Henrici Loeberi*, Præfulis Orlamundani, historia Orlamundana ecclesiastica, quam a calumniis, & puerili maledicentia, Quakeri cujusdam, *Kalhanfii*, defendit; de Judiciis, quæ hodie Orlamundanz florent,

florent, Judicio præsertim burgenſi; de monaſterio Orlamundano; de Plebanis item & Viceplebanis Orlamundeniſibus, multa monuit, & inſignem errorem circa notionem vocis Plebani, in nova *Gloſſarii Freſniani* latini editione obvium, taxavit, ſed & accuratiſſima quæviſ, ex documentis editis partim, partim a ſe primum publicatis, vel excerptis, hiftoriisq; multarum familiarum inſervientibus, de Comitibus ipſis, eorum inſignibus, juribus, poſſeſſionibus, monetis, maxime ſtemmatographia, proferre inſtituit. Hinc poſtquam de fabulis, quas in Orlamundanam hiftoriam, ſcriptorum inſcitia, atque temeritas inſerxit, deque lite, quæ vertit eoſdem inter, de gentis natalibus, non certe a Vitechindo repetendis, egit, ſuamque ſententiam indicavit, qua Orlamundanam domum, originis Francicæ eſſe putat: ſtemma primum veterum Comitum Orlamundanorum, qui & Comites de *Wymar* dicti, & ob Marchiam Thuringicam, tam orientalem, quam ſeptentrionalem, cui ſuperſuere, ob nexum quoque neceſſitudinis cum Regibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Palatinis illuſtiores facti ſunt, exhibuit, & ſub calcem opellæ in tabulam redegit; deinde ſtemma eorum Comitum Orlamundanorum, quorum ſator fuit *Albertus Urfus*, Marchio Brandenburgicus, quique ob cognationem cum Regia Danorum ſtirpe, ob poſſeſſiones ſuas Hoſtaticas & Ratzeburgicas, (qua occasione varia ad Hiftoriam urbium Hamburgi & Lubecæ ſpectantia illuſtrantur,) ob hereditatem ſuam Meranienſem, ob inſigne quoque, cui ſucceſſu temporis obnoxii facti, decrementum, omni ævo illuſtres manebunt, excuſſit, itidemque in fine exercitationis tabulas duas adjecit. Superreſt, ut, cum potiora momenta libelli egregii ſummatim jam dederimus, cum auctore noſtro rivos claudamus, moneamusque lectores, ut animadvertant memorabilem familiarum periodum, quam nemo ita tranſmittit ſenſu profano, quin ſanctiora concipiat animo, & de æquali hominum conditione, & de Principium æternitate caduca.



AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomii VIII Sectio II.

COMMENTARIUS AD L. DECEMVIRALEM de inope debitore in partes dissectando: quem in scholis juridicis Cantabrigiæ Junii XXII. 1741. recitavit, cum pro gradu solemniter responderet, JOANNES TAYLOR LL. D. Collegii D. Joannis Socius. Accedunt a viris eruditissimis confecta, nec in lucem hætenus edita. Notæ ad Marmor Bosphoranum Jovi Uriv sacrum; Dissertatio de voce Yonane; Explicatio inscriptionis in antiquo marmore Oxon. & de historicis Anglicanis Commentatio.

Cantabrigiæ, typis Academicis excudebat J. Bentham. Veneunt apud G. Thurlbourn Bibliopolam Cantabrigiensem, R. Manby, & C. Bathurst, Londinenses. 1742. 4. maj. plag. 12.

Elegantem Celeberrimus *Taylor*, neque expeditam satis, Antiquitatis Romanæ particulam illustrat, in qua erudenda ex tenebris, & ad summum probabilitatis gradum evahenda, præstantissimi etiam viri, omnes ingenii nervos intenderunt. Nemo sane tam in his litteris hospes est, ut hæc *Gellii* verba, ex LL. XII. Tab. desumpta, temere ignoret:

G

tertiis

tertiis nudinis partes secanto: si plus minusve secuerint, sine fraude esto. v. *Noct. Attic. lib. XX. c. 1.* De debitore, ad inopiam redacto, esse hic sermone, omnes largiuntur; sed hoc crucem constituit artis criticae amatoribus, quænam vera sit vocis *secare* significatio. Sunt enim, qui hanc ipsam vocem intelligunt proprie, & ad sectionem corporis respexisse Decemviros arbitratur: sunt contra, qui hæc talia suaviter reddent, longeque aliam legis, eamque mitiorem, esse sententiam contendunt; indicari nimirum sectionem bonorum, auctione publica peragendam. Quam interpretationem quum commendaverit præcipue *Corn. van Bynkershoek*, decus quondam Belgii sui: doctissimus Auctor, satis debitorum in Jure Romano a prima gentis origine repetitis, tanti viri signa sequi non dubitavit. Neque tamen eadem profus chorda oberrat, sed, quod iam in mentem venit *Christiano Godofr. Hoffmanno Vol. II. Histor. Jur. Rom. p. 181.* verba *Gellii: capite poenas dabat*, de capitis deminutione maxima agere, animadvertit, ut scilicet debitor obætatus, capite, sive libertate minutus, operas pro pecunia solveret, aut venum daretur. *Inanis enim*, inquit, *est futillis alternatio: aut morte poenas dato, aut peregre venam ito.* Nam si in arbitrio esset debitoris, quis non mallet *est servitutis est exilii extrema quæque, quam supplicium certum est atrocissimum, quod unquam excogitatum fuit, experiri? Sin autem Foeneratoris, quis eorum tam amens, aut consilii vacuus, ut quæ sola spes superesset debiti olim recipiendi, eam sanguine potius interciperet?* Sed quod ad debitorem attinet, vix opinari aliquis poterit, in ejusdem fuisse arbitrio positum, malletne capitis poenam, an venditionem, eligere. Res ipsa potius docet, creditorum causa hæc fuisse constituta, qui, si mites essent, & ad rem suam attentiores, permilla venditione, & servare debitorem, & sibi quodammodo prospicere poterant: sin autem acerbi essent, graviterque læsi a debitore doloso, licebat iisdem ultimum in debitorem supplicium statuere, ut homines ita libere, ac, proposito quasi præmio quodam, fallaces, tanquam pestiferum impiumque genus, ex hominum communitate exterminarentur, alique ejus-

ejusmodi exemplo, quam turpe sit fidem fallere, discerent. Inde quoque rationem nullam videmus, cur Celeberrimus Auctor creditores hac in re *amentes, aut consilii vacuos* dixerit. Recte enim respondet illustris vir, *Augustin. a Leyser, Medit. ad Pand. Vol. VII. p. 420. Sed inutilis hæc sectio creditoribus fuit. Ego. Etiam laqueus, quo fur strangulatur, læso inutilis est, atque tamen boni publici causa dicitur.* Ut vero doctissimus Taylor majus conjecturæ suæ pondus conciliaret, locis quibusdam, ex antiqui Latii scriptoribus depromptis, ostendere studuit, *caput* nonnunquam pro ipsa libertate sumi. Quæ quidem habere locum videri possent; si debitor uni tantum creditori esset addictus: si pluribus, non æque. Subjungit igitur, verborum: *tertius mundinis partis secanto*, non eum fuisse sensum, ut homo in partes, sed ut hominis partes secarentur, i. e. operæ, servitia, ministeria, communiter dividerentur inter foeneratores communes, servusque eorum communis fieret, qui quidem adfuerint, & sine fraude esset, si cæteri toties prociitati, suas quoque partes in debitore non vindicaverint. At quid sequentia sibi verba volunt: *si plus minusve secuerint?* Silentio hæc Auctor prætermittere, quam suam de iis dicere sententiam, maluit. Nostrum non est, in argumento difficillimo judicis partes suscipere; id tamen, pace clarissimi viri, profiteri liceat, non uni forsitan dubio esse adhuc obnoxiam eiusdem interpretationem, ingeniosam alioquin, nec lumine destitutam elegantiorum litterarum. Quæ adjectæ sunt huic Opusculo Commentationes aliorum, argutæ sunt maximam partem, & interiores artis criticæ thesauros recludunt. Sunt autem lingua partim Anglica, partim Latina, conscriptæ. Explicatio Inscriptionis græcæ in antiquo marmore Oxoniensi, & commentatio de scriptoribus Anglicanis, auctorem habent *Thomam Barlow*, Bibliothecæ Bodleianæ sæculo superiori præfectum, Collegio Regimensi præpositum, tandemque Episcopum Lincolniensem, qui, quum in priori libello, de urbibus Neocoris quædam parum accurate disseruisset, præstantissimus Editor, in præfatione p. 8. sq. ipse aliquid de Neocoris protulit, cum, ne asym-

bolus plane ab hac quæstione recederet, tum ut *Barlowii πρόλογόματα* aliqua, ut ipse scribit, detegerentur.

JO. GVIL. BERGERI ECLOGARIUM
Corsicam.

Vitembergæ, prelo Ephraim Gottlob Eichsfeldi, Academiae a typis. A. MDCCXLIIII. plag. i 4. in 4.

Continet istud illustris ac celeberrimi viri eclogarium tres disputationes, ipso præside habitas. In illarum prima David Henricus Kleeditz, in altera Jo. Frid. Egeling, in ultima Sam. Gotthelf Petri defensores fuerunt. Nomen libro commune ab Ausonio sumtum est, quando is e pluribus elegantis doctrinæ partibus plura decerpfit, ut selecta rerum varietate delectaret. Quamvis enim unus Corsicæ locus, varia tamen ex antiquitate spectatur. Nobili de Berger, in ejusmodi cogitationem incumbenti, quod nemo dubitabit, familiaris veterum scriptorum usus suppeditavit plurima, de quibus non nisi selectiora quædam hic delibare, ac nobis interim reliquorum sitim, non tamen sine spe, excitare tanto vehementiorem, placuit. Obscuram invenit rerum Corsicarum memoriam, neque explicatam satis ab aliis, a quibus majus utique lumen expectasset. Vetus in primis auctores, Græcos maxime, quorum principes Diodorum Siculum Strabonemque ponit, adeo inter se dissentire miratus, eos primum in gratiam reducere studuit; cumque id facere non posset, ad severitatem judicii rem omnem vocavit. Sæpius quippe videt, apud scriptores non minus, quam apud vulgus, famam plus quam veri pervestigationem valuisse. Atqui ejusmodi argumenta disputationibus esse publicis convenientissima judicat ex æquo; habere addens hoc disputandi genus tantum rationis, quantum cetera, quæ solis fulciantur rationis adjumentis, sed idem plus simul eruditionis. Separatim omnino postulat exquisitiorem cognitionem linguarum eruditarum, quam non imbibas cum lacte matris; atque alias præterea liberales artes, multiplicemque scientiam desiderat. Sed hoc idem est
novum

novum incitamentum, quo moti ad rem ipsam properamus. Prima disputatione occasio scripti, proximi tunc ista in insula motus, ostenditur. Hoc de regno quid sentiant Genuenses, Hieronymus de Marinæ, ejus reipubl. patricius, in thes. Ital. Græv. Vol. I. p. 1484. significat, dum, *Corfica*, inquit, *nobilissima est Genuensis domini pars*. Inde & pro eadem bella gessere jam olim gravissima, cum Pisanis, cunque Arragoniis. Robore quantum præstet inde patet, quod Liguria & Corfica centum fere millia hominum, qui arma ferant, præbere dicuntur. Habet quoque Genua silvas in Corfica cæduas, navibus classibusque ædificandis. Neque Corficæ displicet Francogallia, quoties Corfis Massilia, domo cum familia profugis, proximum dat receptum, hospitioque receptos liberaliter habet: neque Francogalliæ Corfica, quo commode trajectis, ex portu maxime Massiliensi, copiis, in Italia, tum maritima, tum interiore, belli facilius gerendi magna facultas datur. Immo vero insulæ situs prudentissimo cuique tam opportunus videtur, ut ex Corfica credant posse fieri maris inferi claustrum, injicique frenum Italiæ cunctæ. Corfi autem ipsi solent mordere frenum, quoties vim putant legibus antiquis inferri. Se liberos ferunt, & cives originis Romanæ, quam Romanorum coloniæ intulerint, nec aliis uti legibus, quam suis, volunt. Quibus ingenia gentium ac studia, historiarum monumenta demonstrant, persuasum est, Corfos mobilibus animis rerum novitati studere; amore tamen quam metu contineri facilius. Post commemoratos rerum Corficæ & locorum scriptores, in insulæ nomen inquiritur. Atque tam hodiernum, quam antiquum Cyrni, originis esse Phœnicæ cęsetur. Istæc ansa excepta, variorum historicorum, in primis Annii Viterbiensis errores, quam accuratissime lustrantur ac refutantur. Altera disputatio ad rem ipsam progreditur. Corfica est insula maris inferi, qua Ligures spectat, Ligustici, qua Etruscos, Tusci, sed propior littori Tusco. Tabulas ejus geographicas, quæ diligenter hic nominantur, habemus plures. Atque illæ ipsæ, tam novi quam antiqui temporis, magno hic esse usui possunt, si conferantur. Dividitur Corfica in Cisinon-

tanam, orientis, & transmontanam occasus. Harum omnium partium primariæ urbes exhibentur, quas inter, nec, quæ nunc caput est, Bastia, quondam ignobilis fuit. Omnes autem Corficæ civitates fama præcurrebant duæ, *Mariana* atque *Aleria*, coloniarum Romanarum. A Cajo Mario ducta est altera; altera colonos accepit a Sylla. De coelo soloque Corficæ, admodum dissentiunt antiqui. Sunt qui vastam, barbaram, horridam, terribilem dicunt: sunt qui mitius omnino pronuntiant. Atque hac data occasione, refutatur Strabo; calculus adiicitur Diodoro, qui Corficam ipse, ut videtur, obiit, ac propius exploravit. Ita & Theophrastus, qui plurima Corficæ commoda tribuit, emendatur, non tam secundum sensum, quam ad verba quod attinet. Ex iis quæ Corfica quondam tulit, resinæ, cera, mel, præcipue laudantur; ut & omni ferarum varietate & copia Corficam instruit Timæus; ac vetus iste poeta, qui omnibus naturæ bonis insulam exuere laborat, piscium tamen ei copiam relinquit. Ex Corficæ autem fluviis duo præsertim insignes habentur, Tauola & Rhodanus. Alter nunc Golus dicitur; alter Tavignanus. Additur tertius Liamon. Saxa etiam habet Corfica notabilia, lapidesque non ignobiles. Hos inter potissimum eminet Amiantus, integritatis suæ tam retinens, ut quamvis in ignem sordidus coniiciatur, nihil sui deperdat, sed, exustis sordibus, nitidus atque splendescens extrahatur. In hoc exponendo fusior est Bergerus, nominatim, quod inde echartam esse factam memorant. Nos jam ultima disputatio allicit. Licet, ut diximus, plura saxa, plures saltus aleret Corfica, eadem tamen non impedivere Romanos, quo minus penetrarent, viisque militaribus suis conscinderent insulam. Neque piratarum metus illis fraudi fuit, quin potius portuum multitudo incitamento; quippe qui æquè magni nominis fuisse ac promontoria Corfica. Sed multo magis fructifera terræ conditio, vinum maxime, hodieque expetendum, proferens. At tamen a Corfica transit ad Corsos noster. Illi duplicis sunt generis: alteri origine & domicilio, alteri in colonias qui exierunt. Hos in Sardinia reperias, quo refugerunt patriæ solo per seditionem depulsi. Feminae Corficæ non tam delicate habe-

habebantur ac Romanæ, præsertim puerperæ: quin potius virilem præ se ferebant animum, vel tempore bellorum Lacænis haud dissimiles. Quo vero inter se humanius vivebant; hoc peregrinis ferociores fuisse dicuntur Corsi; ita ut proverbio Græcorum, *κρηναίον ἄρν*, *Cyrnicum malum*, celebraretur. Eodem pertinet magna prædandi licentia. Neque tamen piraticam modo artem exercebant, sed justis quoque bellis, maxime cum Romanis, fortitudinem ostendebant suam. Nihil minus plures habemus Romanos, triumpho de Corsis nobiles. Cæterum & hodie viget Corsorum virtus, unde plurimum gentium militiae inseruntur. Sed etiam exercitus regere norunt, quod tot inter illos nobilissimi exercituum præfecti demonstrant. Antequam vero de Corsica nova non nihil commemorat A. mediam pariter tangit, adeoque de hac insula quiddam ad institutum suum spectat; largiter atque abunde, sileo simul ut solet elegantissimo, exsequitur consummatissimus Bergerus, aliquot abhinc annis Academiae suæ ereptus.

JOH. FRIDER. CHRISTII, VILLATICUM
libris III. insunt rusticationis laudes, villæque amantissimæ
descriptio, pars olim Suselicii titulo prodit. Nunc totum
novum est: accedunt Excursus in historiam pagi Suseli,
in res antiquas, in litteras diversas, & cum bis Tiburti-
num, Surrentinamque Statii; Mosella Ausonii; Alia ve-
terum atque recentiorum super locis amænis carmina
denuo recensita.

Lipsiæ, impensa viduæ B. C. Fritschii A.C.N.c.l.º l.º CC XXXXVI.

8. 1 Alph.

Qui Suselicium, quondam cel. auctoris, qui alias tra-
 ctationes, lætantes & plaudentes amplexi sunt: quæ hic publico donat commodo ingenii documenta, multo minus seponent, quin plenam & huc fitim adferant. Unus ille est de paucis, in Germania nostra, qui justum elegantioribus litteris pretium statuunt, ac Latinam in primis poësin, eandemque politam & antiquam, commendunt; neque

neque Græca negligant carmina. Erat jam olim, cum parte, ac velut vestibulo villatici, præfatio publicata, quæ in defendenda Latinorum poesi versabatur. Eam, præclare facit, dum nunc auctam repetit inter excursus, Nimirum & exemplo vult docere, & monitis, rarus atque eximius magister. Immo vero regulas pariter poeticæ artis primarias inculcat. Sed cum hoc saltem obiter fiat, ac præter opinionem, brevius per exemplum iter, legendum ac repetendum, non enim longum fuerit, in duplici quasi vireto ambulanti, commendamus. Nolumus igitur quidquam indidem excerpere, ut tota maneat amoenitas. Versus modo addimus, quibus obsignavit atque impariter junctorum ita reddidit rationem:

His patria procul & fallens ignobilis oti

Tempora, solvebam Christiis ora modis.

Quæ pedibus pariter senis modulanda fuissent,

Fregi elegis, elegi res decuere meas.

- pag. 49. Properamus ad Excursus, quorum de Sufis primus est. Mentionem jam illorum faciunt in Chronicis Slavorum, Hel-
 moldus, & Adamus Bremensis, qui Slavicis populis, una cum
 51. Boemis & Sorabis accensent. Alias vocantur Siusli, sæculo
 52. in primis XIII. valentes. Alter excursus est de pago Sufeli,
 vel Sufelitio, Germanos inter *Seufelitz*, qui non procul abest
 56. Haganoa, situs ad Albim. Urbem noſter, *Grossen Hayn*,
 Fanum majus adpellare voluit: cujus de tractu satis accurate
 mappam geographicam dedit *Adam Frid. Zürnerus*. In
 eadem non pauci pagi reperiuntur eorum, quos, adpendicis
 63-72. loco, sistit *cel. Christiis*, sub titulo: nomina locorum, qui-
 bus, quem ad modum prætorianus, & mox sodalitatæ ager, ita
 propemodum, unde illa sunt orta, pagus quoque Sufelicius
 ab antiquo describendus videtur. Nos, conjecturis, quæ
 nobis ea occasione in mentem venerunt, cum præterea ni-
 hil sint, posthabitis; saltem duas præcipuas observationes,
 66. sq. ex indice isto excerpimus. Nimirum ad *Grossen Hayn* no-
 tatur, quod oppidum veteres eo tempore indaginem vocarint.
 Sed nos vocabulum, velut *Hagen*, (*Geheg*, *Hecke*) vel silvam
 incæduam interpretamur, vel, quod est potius, & ad usum
 sermo-

fermonis propius, Lucum, aut Fanum. Nam nobis hodie quoque, Hain, Lucus est, dein Han & Frohn, sanctum. Hic quoque nonnulla possedisse sodalitatem Sufel. diplomata faciunt fidem. Nam ut e pagis præfecturæ constitutæ: ita prætorium Sufelicii, & post sodalitas, quasdam velut pagi veteris reliquias in diversis præfecturis, Misnica, Fanensi, Dresdensi, Ossitiana, Cremensi, Turgaviana, Lipsica, ideo servavisse potius, quam recens quæsisse creditur: quia sic Henricus illustris contulit, quod sine injuria fieri vix potuit, si sumenda ista erant, non relinquenda primum prætorio, mox, e re prætoriana, Virginibus. Ad *Seufelitz*, & alias *Sufeli*, no- pag. 70.
bis, ad rationes sermonis Latini, Sufelicium, totius pagi caput, ac vetustissima Suforum, deinde Marchionum sedes & palatium, quo tempore & principalis domus, & opidi nomine, locus claruit. Post illa coenobium factum, rarius adiri principibus viris, & tum potissimum, cum venationi operam darent, coepit. Hussitarum præterea incursionibus & incendio vastatum, pristinum splendorem paullatim exiit. Hodie vicus est non infrequens, cum amoenissima cultissimaque villa, qualem nos ex fide & vero potius, quam secundum libertatem rei poeticæ, descripsimus. *Excursus* III. agit de vetustissimis Sufelicii dominis, quos inter memorantur Fridericus comes, 72.
Ilenburgi dominus, Tidericus II. Dedonis I. filius, comes Merseburgensis, Dedo II. Tiderici II. filius, Lusatia inferioris, quibusdam Misnensis marchio, ejus filius Henricus, Henrici filius postumus, Conradus Thiemonis marchionis designati filius, Tiderici II. nepos, Tidericus Conradi filius alter, Otho Conradi filius, Misnensis marchio, dives, ejus filius Albertus, & alter Tidericus, cui unus superstes Henricus, cognomine illustris, hujus filius, Tidericus sapiens, Landisbergæ Marchio, & hujus filius, Fridericus Teuta. Sequitur 80.
Exc. III. de situ villæ Sufelicianæ, V. de Albi fluvio. Super 83.
ejus nomine opinio non vana. In Eridanum Ludov. Carbonis ecloga. Pons Dresdæ, atque ibi Henrici Clivenfis ecloga. Vitæ rusticæ laudes qui maxime scriptores celebraverint, & qui villas, memorantur. *Exc.* VI. de partibus villarum, urbana & ru- 89.
stica,

- stica, de lusibus amorum ingeniosis, quos, repetito e monumentis exemplo, versibus suis dixit elegantissimus poeta. Urbanum, antiquis præeuntibus, nominat, quidquid habitacionis aut voluptatis causa constitutum est, etiamsi medio sit in fure situm: rusticum, quidquid ad usum agriculturæ, & ad fructus capiendos condendosque, etiamsi in urbe. *Exc. VII.*
- pag. 93. inscribitur: Horti veterum quales? quot partibus diversi. Villæ autem, nostrarum ingenia omnia & regales luxus superabant.
94. De Posidis & Callisti tectis, Marmora veterum. Vectura columnarum, alia id genus. Nulla pars hortorum hodie intelligi potest, ornatus nullus, cujus non modo imaginem, verum etiam vocabulum proprium, non expresserint antiqui. Viridium, viridiariorum, xystorum, violariorum, nemorum, salientium, ornithonum, ὑπαμπέλων, aliarumque id generum rerum argumenta, humilia modo visa sunt Maroni & Columellæ, qui in naturæ ingenio ac divitiis scribendis subsisterunt.
95. Conferri autem meretur Achilles Tatius ἐρωτικῶν L. I. pag. 50-54. ed. Salmast. Sunt ibi ἄλσος nemus, τὰ ἄνθη rosarium,
101. ἐν μέσοις δὲ τοῖς ἄνθεσι πηγὴ, cetera. Sequitur *Officiis* de Lipsiæ urbis nomine, ad L. II. villatici v. 149. sq. ubi ad tiliam directo sermone:

Silva tui generis quam nunc præcingit, Et olim

Nomine signavit, Lipsia nostra, Slavo.

104. *Notus* est de Hesperidum malis, ubi simul de germanicis suis
109. carminibus non nihil excerpfit auctor. *Decimus* de tabulis
119. quibusdam, quæ Suselicii repositæ habentur. *Sequens* exponit: Votorum ratio quatenus constat: quo pacto sumendæ voluptates. Martialis vota candidius æstimata, eisque vertendis aut reprehendendis ingeniorum certamen honestum, de canticis sacrorum Theoticis. alia id genus. In primis laudatur Lutherus, quod, prompta quavis ad litteras doctrina, Latinum quoque carmen, non sine successu, attigerit. Nam in Theotico carmine plurimum valuisse, constat apud eruditos. Quibus hodie fordere incipiunt ejus in canticis verba prisca, ut arcessita & contorta, sciant, id sibi evenire mera sermonis patrii imperitia, & litterarum meliorum, quas non didicerunt, inopia.
126. Canti-

Cantica ipsius, non modò sententiis optima sunt, verum etiam verbis ac dictione vera urbanaque, tam proba, ac modulata tam bene, ut non facile quidquam hodie fiat rectius: multa, per imperitiam nostrorum hominum, aut quia ingenio sunt minores, illis minime comparanda. Accedit XII. *excursus* de P. 128. conventu gentis Bunaviæ, Sufelicii celebrato, & XIII. de fictilibus, inde a Seribus ad nos primum advectis, jam domi nascuntibus; dum jam Sinensium terram præstat ager Misenenfis: qua occasione refertur Aufonii epigramma. Proxime agitur de sepulcris atque cenotaphiis Sufeliciis quibusdam; ubi nominatim, præter principum aliquot personarum, Pistoriorum monumenta laudantur atque excerpuntur. *Excursus* XV. tractatur, retinendam hodie scribendi curam, in primis carmine condendo, ubi consistere mediocria non possint: editio moderanda vulgari maxime litteratura: cujus monumenta victura sperari vix licet. Esse ideo hodieque Latina frequentanda: vix est ulla extra litteras veterum poësis: ratio dictorum. Ne numeros quidem in vulgaribus esse: alia id genus: quæ eadem fere est præfatio primorum exemplorum, Sufelicii titulo editorum. Si oportet operam dare litteris antiquis, ut omnis doctrinæ veris fontibus, atque si stolidum est, ad imitandum, nisi optima quæque, proponere: secundum perfectissima exemplaria informari facultatem scribendi ex usu est, maximeque ea parte intueri oportet veteris artificium disciplinæ, & quoad licet, imitatione exprimere, qua maxime enituit gloria litterarum; & pauci admodum aliquam eloquentiæ laudem sunt consecuti, proavorum nostrorum ætate, præter eos, quos etiam carmine valuisse notum est. Hinc de quantitate Syllabarum in nostra pariter lingua loquutus A. se primum esse, in Theotisco sermone, qui syllabas ponderare quantitate instituerit, V. Cl. adseverat: de quo quidem ipsi natam litem fuisse non ignoramus. Sed eam non morati, aliud ipsius scitum adjungimus, quo recte statuit, quod syllabæ non solo grammaticorum arbitrio, & vulgati sermonis usu, longæ putantur vel breves; sed ita ipsa linguarum in quocumque populo ratio ferat, ut quædam earum necessitatis imperio, qua oris

132.

133.

142.

147.

152.

153.

- humani facultas coercetur, sint producendæ, neque haberi pro brevibus ullo pacto queant. Hinc in patrio præsertim carmine, non vult corripì syllabas, quæ accentum habent, cum fere natura sint longæ: sed idem pariter negat corripì posse, quæ longissimæ sunt, etiamsi accentus eas non attollat. Sequentem disputatur, num fides illis habenda, qui quasi ad elementa aliter discenda nos revocant, dum vetera spernunt. Exilem ajunt veterum poesin; hodie nullam illorum, sed nostris litteris vulgaribus. Alia omnia veriora. Vices linguarum sistuntur, quas inter Latina hodieque pulchra & exercenda. Edenda aliqua; quo pacto. Præstanda simplicitas & modus ingenii. Horatii locus explicatur. Ebrietatis studia non in Germanis primum nata dicuntur. Super Theotisco carmine præcepta quædam necessaria communicantur. Vituperandi hoc simul loco exhibentur, qui sperant, se persuasuros, Homerum, Virgilium, alios illis minores poetas multos, doctrina nulla, judicio infirmo, puerili in opere versatos fuisse.
163. Sic *Jo. Clericus* in Parrhasianis vanam esse omnem poeticam, non esse hodie Latinis litteris faciendos versus, & alia ejusmodi scripsit; quæ in noctibus academicis Christianus jam commemoravit, L. II. c. 9. p. 158. sq. Inde, cum aliis, ea pariter repetuntur, quæ vir excellentissimus in præfatione ad carminum silvam antea publicarat. Hisce nos jam posthabitis, *excursus*
190. XVII. argumentum indicamus. Altiolem is præbet in proximam sententiam incursum: judiciorum adversus eam genus quale sit ostendit, male nimirum in perniciem ingeniorum prognatum, quod & a viris doctis prævisum fuerit, atque alia ejusmodi ad utriusque præfationis uberiorem enarrationem
191. sq. proponit. Notabiles hic in primis sunt questus: augentur immensum libri non necessarii: corrumpuntur lenociniis quibusdam, corrigendo aliqua temere, adjectis rebus vanis, aut titulis modo refixis: dantur ut nova, quorum exempla vetusta erant meliora: insidiæ fiunt numis studiosorum, per amplitudinem chartæ & voluminis: per picturæ linearis pretia vana: per congestas moles in unam farraginem: scholiis adjiciendis, præter rationem doctrinæ. Nolumus litibus interesse, quas inter-

intentas deinceps confutavit, multo minus ad nostrum diarium trahere, quod adversus tales litteratorum labores monuit. Novimus V. Cl. moderationem, quæ suum cuique pretium p. 208. tribuit. Sed eadem tamen nos concitavit, quæ, dum de ratione Germanicam linguam scribendi tractata legimus, in mentem venerunt, generales derivationis & ὁρθογραφίας regulas, sapientissimo ipsius iudicio subicere. Nobis quidem sanciri posse videntur inter alias sequentes: 1) cum fluctuat ubivis consuetudo, vivis quidem in linguis, adeoque nondum perfectis, & adhuc emendandis, plus ratio valet: 2) at tamen, cum oculis exhibeat scriptura, quod auribus sermo, a generali eadem pronuntiatione non debet dissentire: & si quid hic alii peccant, saltem a Germanis non sunt imitandi: 3) Ratio commendat naturam linguæ, derivationem legitimam, cum ceteris harmoniam: 4) Natura linguæ præcipit, in litteris vocabuli e jusque ac syllabis, ne quid temere novemus: 5) Derivatio, ex eadem lingua, non minuit litteras, syllabas, moras: ni quid fuerit contractum: eademque a nominibus potius verba deducit, cum idæ rerum vel præcipue innotuerint oportet, quam versa vice; ni superior derivationis modus obliterit. 6) Dum linguæ communem originem habuisse videntur, variisque sunt propinquitatibus passim conjunctæ; dum etiam istud plures discentibus linguas proderit: sicubi consensionis non nihil adparet, in ordine istud suo, non est negligendum: 7) si quid pronuntiatio mutat, indicium tamen primæ originis semper observari debet: 8) diversæ idæ ac significationes, diversis quoque notis sunt indicandæ: 9) quod potest fieri per pauca, ne fiat per plura: 10) verba peregrinis ex linguis recepta, elementa servant sua; characterem autem illius linguæ, cujus donata civitate fuerunt. 11) Usus tyrannus, qui varias se, variis temporibus, in formas convertit, huc saltem usque suum exercere debet imperium. Extemporales sunt regulæ, adeoque lunam expectantes: quæ tamen si generatim possint firmari, insignibus modis figerent sermonis nostri scripturam, in qua nunc quot capita, tot propemodum sensus videas. Sed ad orbitam. Memorabile adhuc occurrit de Optio nostro

testimonium: „Opitio quidem doctrinam raram, animi honestissimi dotes, clarissima etiam in carmen Theoticum qualecumque merita, alias virtutes, lubens & gratus relinquo. Sed, quod admonere adolescentes litteraturæ nostræ cupidos soleo, laudanda ejus opera, ipse, nationis aut temporum vitio, minime bonus Theotisci sermonis auctor est.“ At non diutius moramur in monitis adversus P. VI. n. II. commentariorum, qui inscribuntur, *Beiträge zur Crit. Hist. der deutschen Sprache und Poesie*. *Excursus XVIII* habet præcepta quædam etiam necessaria Theotisci carminis veri, non Saturnii edita. Ut facile plures eandem in sententiam incidere possunt, nos pariter, inde a pluribus annis, privatim nobis similes regulas formavimus, in non nullis saltem differentes. Ita e.g. plures unius syllabæ particulas breves aut medias nobis conceperamus quantitate, ni tonus accesserit, sive propter differentiam, sive pondus: item positione, quam vocant, longas syllabas non nisi eas in lingua Germ. esse, quæ duabus consonantibus finirentur; ubi ad sequentem altera syllabam pertineret, non æque, cet. Ea vero jam non nostrum est retractare. Doctorem sequimur, qui porro de prærogativa Latini & Græci carminis, præ hodierni temporis linguarum, nos erudit, simulque confirmat, quod Lutherus etiam, & qui, ejus ætate, Theotisca conati sunt, syllabas interdum, & quoddam rationis suæ vestigium, in pulcherrimis hymnis non paucis scitissime tenuerint: ut adpareat, non rem illos, non naturam syllabarum veram, ignorasse: sed iniquitatem operæ & curæ, si omnia ad metrum exigenda essent, fugisse. Tamen sic quoque Lutheri pleraque, non modo Theotisca magis, verum etiam, qua syllabas, aliquanto rotundiora sint omnibus Opitianis. Magnam tamen & laudem Opitius refert, qui nitorem instauravit. Adspexit autem Opitius ad pulcram quandam dictionis majestatem, ad animos ac sententias vel veteribus æquandas, ad fonoram accentus rationem: &, quæ proposuerat, feliciter expressit: sed ad syllabas, ad tempora & modos in verbis, de quibus poterat meliora vel e præceptis phonscorum petere, non adspexit. Eum porro secure imparatior aliquanto a litteris

p. 217.

227.

228.

teris, omnis poetarum turba, nostro iudice, secuta fuit. Otrifridus contra, non modo jam sensit innatos quosdam sermoni e soloeco morbos, quod rarissimi post eum scriptores: verum etiam vidit rectissime, quid interesset inter metrum ac rhythmum, quod itein sentire paucissimi nostrorum possint: & versus modulatos saepe fecit, cum recentes poetæ faciant profusus immodulatos. Hinc dici e vero, utut multi per insuetudinem mirentur, queat: vix aliquem, Germanico sanguine editum, naturam sermonis nostri penitus introspexisse videri, scripsisseque mundius, aut versus fecisse meliores, quam qui ferme primus, Otrifridus. Pulcra sunt ejus & proba, si quis recte intelligat, carmina. At, non est nostrum, prærogativam hic decernere. Progredimur ad corollarium, quod p. 249. sistit Tiburtinum Manlii Vopisici, e Pap. Statii L. I. Silv. III. 245. cum notis quibusdam criticis: Surrentinum Pollii ex ejusdem 250-257. L. II. Silv. II. Valerii Martialis L. III. ep. 58. III, 64. X, 30. XII, 31. & 57. cum aliis quibusdam aliorum; Ausonii 274. villulam & Mosellam; Caroli Langii prosopopoeiam Augustæ 298. Eburonum: & David. Peiferi carmen ad Andream Erstenbergium. 304. *Excursu* XVIII. exhibentur: Dominus Suselicii ut conjugii felices sæculares, ut diem suum obierit: Nymphæ Suselice, epistola poetica ad Heinr. Rod. F. Bunavium comitem: & 311. elogium Bunavianum. *Exc.* XX. inquiruntur: Appietas a Cicerone quæ dicta? Juvenalis *sola atque unica*. Psecas apud eum & apud Ciceronem: De moribus boni convivoris: Periplectomenes Plauti: Liber militiarum: innumeri numeri: cuppula: atque alia præfertim ad epulas spectantia. Ultimo *Excursu* denique insunt: spes inter ancipitia rerum: de ejus natura elegia vetus: *publicum mare*, atque ibi dictum Horatii emendatum: M. Senecæ de tectis veterum locus emendatus: crustæ, frontes, coria, e Vitruvio: de T. Deidii denario: Scytharum in fugitivos animadversio: Simonis Ulr. Pistoris de scriptis: grammaticæ laus: deque amyftide non Germanica, quando frequentari inter majores coeperit. Grammatica laudatur Simonis Udalrici Pistorii, parodia simul adjecta. His autem maxime legendam eam dedit, qui hodie quoque, ubi nondum nitor

nitor omnis litterarum interiit, se detrahere eruditissimorum virorum de nominibus inepti putant, grammaticos vocando. At illis nihil potest melius optari, quam, ut bona mens cum grammatica contingat, sine qua nemini doctrinam, nemini ut orationem profecto, ita ne rationem quidem, non re, sed elemento uno ab illa diversam, obvenire posse tam est certum, quam quod certissimum.

BREVE RAGIONAMENTO SOPRA IL Contagio pestilenziale &c. b. e. Dissertatio brevis de pestifera contagionis natura & remediis, per D. RICHARDUM MEAD, Regis Magnae Britanniae Medicum, & Collegii Medicorum Socium, ex Anglicam in Italicam linguam transtulit D. JOANNES GENTILI, Florentinus, Medicus Magistratus Sanitatis curandae Liburni. Accesserunt aliae Dissertationes ad eandem materiam pertinentes.

Florentiae, apud Gaetanum Albizzini 1744. in 4. plag. 13. c. dimidia.

Hic Liber tria Opuscula complectitur, quorum duo priora jam diu edita sunt, tertium nunc primum in lucem emittitur. Primum ad Meadium V. C. pertinet, a quo fuit 1720. Anglica lingua conscriptum, Londini editum, in latinam vero traductum Hagae Comitum 1721, in octopartita forma. Hunc libellum etsi Cl. Gentili semper accurate perscriptum, utilissimumque judicabat, tamen tum demum de eo in Italicam linguam convertendo, ac de popularibus suis, ejusmodi versionis editione, sibi devinciendis cogitavit, cum pestis Neapolitanum Regnum vastaret. Addidit vero Meadiano Opusculo alterum, quod de Philosophico Lexico alterius Angli, Chambers nomine, excerptum, & pariter italice conversum fuit. In hoc de origine causisque pestis ita agitur, ut ab exhalationibus subterraneis provenire ostendatur, quae, praecipue per terrae motus, ita per intervalla exire cogantur, ut, cum varia earum genera sint, alia animalia, alia homi-

p.50-54.

homines, & ex his alio tempore pueros aut infantes, alio adultos, alio viros, iterum alio feminas, aut certas quoque nationes invadant, ac interimant. Reliqua ea breviter complectuntur, quæ fuerunt a maximi nominis Medicis, de Diagnosi, Prognosi, curationeque pestis, proposita. Tertium Opusculum totum novum est. Auctorem habet, Cl. Gentili, qui se id dicit hanc ob causam adjecisse, quia, quæ sint a Meadio, de igne, vel aeris purgandi causa, vel ad ea consumenda accenso, quæ veneno pestilentiali ita imbuta sunt, ut vere homines inficere possint, exposita, & obscurius paullo, & nimis breviter dicta sint, quam ut certum de singulis iudicium inde ferre liceat. Ejus Opusculi hæc ratio est. Quo tempore in Calabria pestis sæviebat, ex qua Neapolitani Regni parte, olei magna vis in Angliam mittitur, Londini disputatum fuit, an oleum possit pestis materiam excipere, & communicare, & num eo accenso, illi homines inficiantur, qui aerem, vel flamma tali calefactum, vel fumo etiam imprægnatum, hauriunt. Ad eas quæstiones Auctor, rogantibus mercatoribus Anglis, ita respondit, ut utrumque negaret. Fecit hoc latina aliqua epistola, quam in Præfatione pag. XI. adjecit, & cui alii quoque Liburnicenses Medici nomina sua addiderunt. Debat etiam Auctoris sententia a Pisani Medici firmari, quod cum propterea non fieret, siquidem unus ex illorum præcipuis litteras ediderat, quibus evertere Auctoris sententiam voluit: Cl. Gentili hoc tertium Opusculum elaboravit, quod, Epistolam ad unum ex mercatoribus Anglis inscripsit; ea, Pisani Medici argumenta confutavit, suæque defendit. Quare, cum in priori Epistola simpliciter adseruisset, olea a pestilentiali materia infici non posse, in hac altera plane adfirmat, olea omne venenum ita quasi absorbere, ut, vel vim suam perdat, vel evolvi iterum, & communicari cum hominibus non possit. Eapropter, cum veteres, tum recentiores medicos jus-
 sisse, corpora oleis pinguibusve rebus aliis inungere, quo averti ab ipsis venenorum ac pestis etiam vis posset. Habere etiam oleum, quo candelæ loco utimur, hanc vim, ut, qui eo inuncti sunt, non possint a venereis exhalationibus lædi. Ostendisse
 I &

p. 63-65.

65.

- & olim Duhamelium, oleosa corpora certi generis halitus adeo tenaciter retinere, ut fere nunquam iterum separari queant.
- pag. 66. Et eo usque progreditur in defendenda sua sententia Auctor, ut, quia oleum, in quo mortui scorpiones sunt, contra eorum morsus valeat, Calabriae Siciliaeque olea non tam noxia, quam
67. utilissima, & vera antidota esse, contendat. Quae & tum certissima forent, si pestis a vermiculis proveniret, quibus inumicissima olea sunt.
- 68-70. In qua re exponenda ita etiam pergit Auctor, ut hoc, quod balsamicarum herbarum vires in gummatibus, quae condensata olea sint, & foetidi animalium, ut Castoris, odores, pinguedine fere in perpetuum ferventur, atque in malignis febribus, morbosa effluvia, oleoso & pingui sudore excepta feruntur ex corpore, olea quidem venena imbibere ac retinere, tamen ita quoque mutare ostenderet, ut quo modo aqua adfusa acidus salium spiritus, medicamentosa faciant.
70. Monet tamen, inunctiones, quae in febribus contagiosis fiant, quatenus exhalationes impediunt, his utiles esse, qui ad aegrum accedant. Quae autem conjuncta sint cum contagio, non posse nisi ex illis phaenomenis intelligi, quae in gangranosis & cadaverosis corruptionibus observentur.
71. sq. Fatetur deinde Cl. Gentili, se priorem Epistolam non ut Philosophum scripsisse, qui de omnibus ad pestem pertinentibus, & quorum longam enumerationem facit, accurate experimenta ceperit.
72. Optat igitur, ut apud Turcas, & ubi praeterea perpetua fere pestis saevit, essent ejusmodi Medici, qui possent & vellent sub auspiciis Principum, quibus haec studia probarentur, talia experimenta instituere, quod, etsi cum vitae etiam periculo conjunctum, tamen ex Halleji, Maupertuis, Redii, Deidier, exemplis, ostendit futuros esse, qui faciant.
75. Miratur etiam, nonnumquam vel Reipublicae vel Principi cuidam in mentem venisse, vitam aliquot sceleratorum incertae infirmitati exponere, ut inveniatur ratio, qua tot homines reipublicae utiles fervari, artes autem & commercia plurimum juvari, ac denique impediri possit, quo minus, mercibus vel combustis, vel in mare coniectis, tantum damni mercatores faciant, atque tot nautae, portibus exclusi, in mari pereant. Hactenus de prima quaestione. Ad alteram quae

quæſtionem, Auſtor, in priore Epiſtola ita reſponderat: quid quid ex infecto loco in ſanum, & cujus incolæ peſte adfecti non ſint, delatum accendatur, nullo modo inferre corporibus venenum poſſe. Quod ut demonſtret, peſtilentiale venenum poſuit ita mercibus inhære, ut ejus vis in ratione duplicata diſtantia a centro exhalantis corporis decreſcat; ex quo conſequens eſſe exiſtimat, ſi ejuſmodi merces accendantur, venenum conjunctum omnem efficaciam perdere ante, quam a flamma ſeparetur; idque eo clarius adpariturum, docet hoc, quod tanta vis olei accenſi ſit, ut liquefacere plumbum poſſit, quæ-vis cum illa radiorum ſolis conveniat, qui in ſpeculo concavo concentrati fuerint, quod circulo trium palmarum deſcribitur. Opinatur proinde Auſtor, cum ex hoc, tum quoque ex purgatione mercium per aeris acceſſum & ventilationem, planum eſſe, flammam, quam impurum, cujus longe major vis ſit, oleum conceperit, venenum omne certiffime deſtruere debere, & inefficax reddere; olea etiam, ſi flammam concipiant, præcipue Italica, antipeſtilentia fieri non alio modo, quam quo ſulphur. Continent enim acidum, quod exhalat, non vero flammam concipit. Neque eam ob cauſam omni tempore fuerunt aromaticorum lignorum accenſiones, contra peſtem, propoſitæ. Quæ ſi, ſecundum plures Auſtores, noxiæ fuerunt, fuerunt partim, ſi Auſtori credimus, per intolerabilem calorem, quem diſfundunt, partim & maxime per humidos & inſalubres ventos, cum quibus conjunctæ fuerunt. Illum vero ignis effectum etiam hoc comprobatur, quod in peſte, quæ A. 1556. Italiam vaſtavit, nemo ea moriebatur, qui in vitriaria Venetianorum officina commoratus eſt. Ignem certe Auſtor exiſtimat ita agere, ut noxia effluvia abſorbeat, & deſtruat, maximamque partem confundat, & cum fumo cogat in ſuperiorem aerem aſcendere; contra vero, eorum efficaciam contagiumque augere, ſi in anguſtis locis accendatur, & aer peſtilentialibus effluviis onuſtus ac denſus ſit; eoque modo ignium accenſiones Maſſilienſibus exitio fuiſſe. Atque ex his Hippocratem defendit, qui ignium accenſiones facere juſſerit, ante, quam peſtis

pag. 75.

77.

78. ſq.

80. ſq.

82. ſq.

84. ſq.

pestis magnos progressus fecerit. Laudat etiam ipsius mendendi rationem, & cur in peste aromatica ligna accenderit; 88. ex situ urbium ostendit. Paucis deinde respondet ad id, quod Adversarius de oleis Calabriae dixerat, debere illa accensa, eorum, qui flammæ adpropinquent, capitibus gravia ac noxia esse, ipsosque peste adficere. Profert etiam nonnulla de noxa, quam Opium sevo mixtum, ex quo candelæ fiant, & alia per calorem ex vegetabilibus extracta, & volatilia reddita venena, merciumque infectarum accensiones, in habitatis locis factæ, inferant. Tandem monet Cl. Gentili, ut hæc res accuratius exponi possit, debere originem earum proprietatum magis cognitam esse, quas in plantis, animalibus, liquoribusque observamus. Debet autem hæc ultimo non negligi, Auctorem, hanc suam sententiam Anglis ita probasse, ut olea ex Calabria libere advehi permitterent.

*JACOBI FACCIOLATI ORATIONES ET
alia ad dicendi artem pertinentia.*

Patavii, MD CCXLIV. typis Seminarii, apud Joannem Manfrè.
Superiorum permisso, ac privilegio. 8. Alph. 1.
plag. 13.

Quemadmodum omnia cel. Facciolati singularem laudem merentur; ita & ipsa recentioris hujus editionis dedicatio, Carolo Card. Rezzonico, Episcopo Patavino, facta. Eadem enim, civitatis maxime Patavinæ laudes, facundis verbis enarrat. Ad librum ipsum quod spectat, librarius, editionem ejus repetiturus, *acroases dialecticas*, olim quæ orationibus accesserant, ommittere constituit; quod non tam ad copiose eleganterque dicendum, quam ad acute disputandum, conferre aliquid viderentur. Earum in locum substituit orationes alias, quas vel auctor ipse præteritis temporibus dederat, vel adolescentium nomine sunt emissæ, qui, manu ducente professore aliquo, Patavinis studiis proludere solent. His adjecit epistolas philológicas, & librorum præfationes, superioribus annis ab A. scriptas, vel typogra-

graphorum gratia, vel juvenum, ad scholasticas concertationes prodeuntium, vel aliorum, qui eas certis de causis non vulgarent. Distributum autem opus duas est in partes: prior undeviginti orationes, ceteras lucubrationes posterior complectitur. Inter orationes prima, qua, latinam linguam non esse ex grammaticorum libris comparandam, ostenditur, ita intelligenda est, nimium damnari, non omnem grammaticorum usum: *Singulae*, inquit A. *nominum ac verborum destinationes memoris mandantur, paucaeque illae quidem in univ. regulae probe tenendae*, ante quam ad classicum scriptorem discipulus ducatur. Res autem omnis, in epistola editioni primae praefixa, hic sub-
 17.
 juncta, explicatur uberius. Sed priore parte, quae potissimum jam olim publicatas orationes complectitur, omnia; posteriorem, tanquam novam, & fecundi ingenii magni Oratoris recens specimen, intuebimur. Primo hic loco ad-
 324.
 parent praefationes, variis, ut solet, occasionibus datae. Sunt numero XXXVI. diversis, maximi partim momenti operibus, nomine in primis typographorum, praemissae, ac dedicationes simul complexae. Argumentum est talibus occasionibus sollempne; & quale Operum, quibus praefixa sunt, tituli videbantur deponere. Sunt autem nominatim, post primam orationum collectionem, institutiones politicae, duci Aureliano si, Galliarum Regenti, dicatae: historia Bizantina, Philippo V. H. R. sacra; conciliorum collectio maxima, Carolo VI: nuncupata; Sirmondi volumen primum & sec. Benedicto XIII. sacrum; Bernardi opera: Augustini opera; Romana historia Nicuporti: Virgilii opera, cura Mafuccii, edita Venetiis; Sallustii opera, cura Cortii, edita Venetiis; psalmi Davidici cum Bosueti interpretatione; conciones D. Thomae de Villanova; Goarii euchologium; opus Cardinalis Quirini, Venetiis recusum; Gravinæ origines juris, Venetiis recusae; libellus D. Augustini de confessionibus; summa D. Thomae, minore forma edita; opusculorum Lipsiensium, seu Actorum nostrorum excerptorum, tomi; moralis theologia P. Anacleti Reiffenstuel; atque alia. Secundum locum occupant epistolae philologicae, qua-
 390.
 rum

- rum primæ, Philippi a Turre antistitis Adriensis vita, subiuncta legitur. Altera est de actione oratoria, quam præsertim in oratore sacro requirit A. inque pronuntiationem ac gestum distinguit; Quintilianus maxime rationem sequutus. Tertia de jurandi formula: *me hercule*, agit, num adhiberi possit ab homine Latino, Herculis de gestis qui fabulam scribat? qua occasione de hac formula in Amphitruonis Plautini actu I, sc. I. & actu 3, sc. 4. tum Angeli Decembrii, tum Taubmanni sententia proponitur, resque ad linguæ Latinæ genium referitur. Sequens epistola de Petro Bembo nonnihil proponit, fitulque *hominem emunctæ naris* temere dici; dum per *versus emunctæ naris* longe aliud significet Horatius L. I. Sat. 4. aliter nempe versus interpungit Facciolatus. Quinta Ep. vocabulum *ἀντικείμενος* exponit: sexta voc. *nepos*; ubi sæpe sapius se animadvertisse monet auctor, ex aurei sæculi verbis, luteana esse Latinitatem formatam; atque nomen illud fratrum quoque ac sororum posteritati concedit: cumque recentior ætas semper antiquiore habita fuerit peior, etiam luxuriosis tribuit.
404. Sequens epistola vocabula spectat *aropta*, *locare*, *nota*. Illud est ex Juvenalis Sat. V. v. 71. petiitum, & per *vas* exponitur, *in quo panis affatur*, conf. Pollux L. X. c. 25. istud ex
408. Persii Sat. VI. v. 47. *locat Caesonia Rhenos*, efformandas & describendas committit imagines Rheni; hoc denique non adnotationem indicat, sed signum adpicitum, quo quid vel adprobes vel rejicias. Octava Ep. latinæ transitionum formulas tangit: sequens, particulam *admodum*, verbumque *aborior*; illam explicans *omnino*, *παντελῶς*; hoc autem per *inorior*, Varro, Nonio, atque aliis tributum. Ultima Ep. varias de T. Livii Patavinitate opiniones explorat, eamque in defectu ponit urbanitatis Romanæ, commendata Morhofii disputatione.
410. Finem faciunt academicæ commissiones, qualibet hebdomada; in seminario Patavino publice haberi solitæ. Harum prima disputationum agit de linguæ Latinæ studio; altera de græcæ laudibus: soloecismum accusat tertia, tamquam maxime capitalem litterarum ac litteratorum hostem: quarta confirmat, curas hominum rideri oportere, sed sapientius, quam
413. 419. sq. 421. 426. 427. 427. 432. 435. 436. 440. 444. 450. 454.

quam Democritus solebat: quinta, quod recte qui paret, dignus sit qui imperet: sexta, quod populo imponere facile sit, ostenditur; atque ita porro, sunt enim XXI. quarum non nullæ prooemio tantum & gratiarum actione, priores tamen ut plurimum prooemio, silva, seu materia fufius elaboranda, penso ad interpretationem græcam, & gratiarum actione constant. Harum plures libero sunt, ut reliqua, sermone propositæ; subinde tamen & carmen, in primis epigramma, locum obtinet, elegantis ingenii præclarum specimen. Nos, ex omni eo labore, in utroque dicendi genere regnare Facciolatum, V. Cl. iterum intelleximus.

p. 460.
465.

CHRISTIANI GOTTLIEB BUDERI, Sereniss. Saxon. Ducibus a Consiliis aulicis, in Academia Jenensis Juris publici, feudalis, & Historiarum Professoris ordinarii, Facultatis juridicæ Senioris, Amoenitates Juris publici S. I. R. Germanici, observationibus selectis, Actis libellisque publicis, Diplomatum, Scripturis, monumentisque fide dignis, erutæ.

Jenæ, impensis viduæ Croeckerianæ, 1743. 8. plag. 12.

Qui dedit nobis haud ita pridem Amoenitates Juris Feudalis, illustris Salanae Jctus & Historicus, *Christ. Gottlieb Buderus*, idem ille denuo prodit in lucem, eodemque modo concinnatas Juris Publici Amoenitates offert. In qua Jurium parte, quum veluti in fundo suo dominetur politissimi ingenii Auctoꝝ, nemo non, nobis etiam tacentibus, suspicabitur facile, haud obvia ubivis, sed selecta potius, & tam jucunda, quam utilia, ab eodem argumenta exhiberi. Et sane rem ita esse comparatam, pluribus comprobare liceret specimenibus, si laudem conciliaret, in re vulgo cognita, esse, præter necessitatem, laboriosum. Nè igitur Lectorem, novarum rerum cupidum, multis moremur verborum ambagibus, summa recensebimus capita, quibus doctrina *Budariana*, in prudentia Juris Publici, lumen adfudit. Agitur scilicet observatione I. *de primis Legum fundamentalium Collectionibus, privata cura publicæ auctoritate factis; obler. II. de*

de primis Juris Publici Inp. R. G. compendiaris expositionibus; observ. III. de Statuum Provincialium confilio & concursu, in causis Religionem remque sacram concernentibus; observ. IV. de praestationibus Monasteriorum, Dominis Territorii, vicinis, aliisque faciendis, ad Instr. Pac. Westph. art. 5. §. omnia verba Quodsi & §. 46. verb. si alicubi; observ. V. a. de jure S. R. I. G. Vicariorum, habendi Comitum Imperii; observ. V. b. Jo. Chr. Wagenfeilii dubia; de antiquitate coronae & ensium inter Insignia Imperii, ex ipsius litteris ad Thulemarium prolata; observ. VI. de sessione ac voto Statuum, ante impetratum Indultum & factam Investituram feudalem, ad Burr. Goth. Struvii Jurispr. publicae p. 371. & quidem ad verba: Seculares licet ab Imperatore nondum investiti; observ. VII. de Imperatore ipso Iudice, ad Ordinat. Jud. Camer. P. II. tit. 7. p. 148. observ. VIII. de antiquitate Principatus Thuringici; observ. IX. de Compendiis Fisci Regum Germaniae; observ. X. de frugalitate in Conventibus Imperii servanda ordinationes laudantur, ac denique observ. XI. de Comitibus Provincialibus, olim sub dio certoque loco habitis, disseritur. Nos, qui incredibili cum voluptate haec tantum non omnia perlegimus, illustrem Auctorem nomine publico precamur, ut, quo rariores sunt, qui his in litteris caput extulerint, eo ardentiore studio pergat ornare civitatem eruditam, tam exquisitis ingenii monumentis. Novimus, quanto nuper *Deductionum*, uti dicuntur vulgo, *illustrium* numero, instructissimam suam Bibliothecam adauxerit: inde praefagit animus, nos ex his quoque thesauris, novam propediem observationum Collectionem esse habituros.

GRAECORUM SIGLAE LAPIDARIAE, A
Marchione Scipione Maffeo collectae, atque
explicatae.

Veronae, MDCCXLVI. in 8. plag. 9. cum inscriptione
aeri incisa.

Libellus iste, qui, ut adprobatio habet, apud Augustinum Carattonium aeneis est typis exscriptus; primo habet loco
me-

memorabilem Julii Cæsaris Becellii Veronensis, de Maffeiiana collectione antiquarum inscriptionum, & anaglypticorum marmorum, admonitionem. Circumdat lapides istos Dorica porticus, quinquaginta columnis subnixæ. In opere, quo describentur, mirabuntur Eruditi inscriptiones Græcas ad centesimum usque numerum coacervatas, Romanas cujuscumque generis velut innumeras, Christianas pariter ac medii ævi plures, Etrusca monumenta selecta XXV. Arabicas inscriptiones III. & anaglypha vetera ultra centum. Non hæc tamen solummodo monumenta continebit liber, sed iis amplissima inscriptionum aliarum collectio sociabitur, quibus tuto innitentur eruditi; namque extare, & geminas esse, testari potest Maffei usque adserere, cum visæ omnes ab eo atque expensæ, & sive sua, sive Achatis, quem habet, Francisci Seguerii, manu sint descriptæ. Quatuor alia præsertim hujus modi musea præstantiora liber exhibebit, Taurinense, Vindobonense, Capitolinum maximum, collectumque ac servatum in Collegio Romano patrum Soc. Jesu. His omnibus monumentis perampla tractatio præmittetur de notis, sive compendiis, quibus inscriptiones antiquæ scitent. Prodomus operis est, quem jam recensemus, liber, quo Siglæ lapidariæ Græcorum in compendio exhibentur. Præfatio est de ipso nomine, deque notarum scriptoribus. Nominantur hic in primis Valer. Probus, Petrus Diaconus, & auctor dictionum contractius scriptarum explicationis, itidem a Gothofredo publicatæ, incertus Fabricio, nostro Smetius, cujus laborem Goltzius auxit ex nimis, Gothofredus autem protulit, ut in Goltzii thesauro rei antiquariæ reperitur. Joannem Marcanovam, Guarinum Veronensem, Michaellem Fabritum, Sertorium Ursatum, atque alios, tacemus: quamquam nihil est Ursato in hoc genere locupletius. Jam igitur a prooemio ad siglas Græcas pergimus, Morem, dictiones, vel una vel paucis litteris significandi, antiquissimos Græcorum vix habuisse, vetusta eorum monumenta testantur. Est tamen idem satis vetustus; quippe cujus non

K

ia

- in profanis solum scriptis vestigia reperimus. Spectant huc e. g. A pro πρώτος, ἄπαξ, Αὔλος, vel ἀπό, B. pro βουλή vel βουλεύων, Γ. pro γερούσια, ΔΕ pro δημοαρχικῆς ἐξουσίας, Ζ ζήσαντι qui vivit, Η ημέρα, Θ cum nominibus adjicitur in epitaphiis Latinis, valet θανάων alias θυγάτηρ aut θυγάτρως, ΘΚ θεοῖς καταχθονίοις, ΘΕ θεοῖς ἐπικουρίοις, Κ. Κατά, Καῖσαρ, vel καίθρανεν, vel καί, ΚΧ κατά χάριν, ΚΒ κελεύσει, βουλῆς, Μ μῆνας, μῶνς, μνημεῖον, μυρίας; Ν νικηφόρος, Π & Πο Publius, ΠΠ πατήρ πατρίδος, ΠΙ πορίσαντες τόπον. Γ. τίτος, τιβέριος, Υ υἱός, ὑπάτου, Φ Φλαυῖος Flavius; Χ χάριν, ΨΒ ψηφίσματι βουλῆς. Sed ipsa quoque sacra monumenta, immo pariter litteræ divinæ, hujusmodi aliquid habere videntur. Præter vocabula plura per compendium scripta, ipsorum quoque numerorum notæ proferuntur. In primis ostenditur, qua ratione Græca monumenta, cum Romani rerum potirentur, incisa, mensium dies per Idus & Kalendas recitarint, siglo quidem addito $\overline{\text{P}}$. quod in notarum interpretatione ad Gruteri calcem explicatur πρὸς, a nostro πρὸ, quod confirmat Gruteriana p. 428. ΙΑ ΠΡΟ ΚΑΛ ΑΠΡ ἑνδεκάτη πρὸ καλανδῶν Ἀπριλίον e. g. ΤΗ $\overline{\text{P}}$ ΑΝΩΝΩΝ pridie nonarum $\overline{\text{P}}$. L. K. СЕΠ. ante diem decimo calendas Sept. Nono tamen sæculo, ut Cedrenus tradit, Basilii Macedo numeros, per antiquas notas, παλαιαῖς σημείοις designari vetuit, ne fraudi essent imperitis, omnesque scribi litteris jussit, infimo etiam vulgo agnitis. Alia porro numerorum ratio fuit Atticis propria, de qua Terentius Scaurus: *Attici, qui principes litteras vocum, a quibus earum nomina incipiunt, pro numeris notant. Et alibi: quoties unum notant, I litteram ponunt, quoniam apud illos, μία, ἴα dicitur.* Ita scribi antiquitus consuevit ab Homero discimus Odyss. Ε. τὴν μὲν ἴαν Νύμφησι unam quidem partem Nymphis. Hinc Π notat πέντε, Δ δέκα, Η adspiratio ἑκατὸν, Χ χίλια, Μ μύρια. Numerales notas, nullibi unquam visas, servat musæi Maffeiiani inscriptio n. 28. Atticæ viden-
- p. 94.
- 96.
- 97.
- 98.
- 99.

videntur, & saltem in Atticas vergunt; sed inter illas ignotæ figuræ, & collocatio dispositioque minus cognita, animadvertitur. Succedit partim operum a Maffeo promissorum recensio, partim prospectus universalis collectionis Latinarum veterum ac Græcarum, profanarum & christianarum, inscriptionum, quam nova Veronenfis societas, totius Europæ Eruditissimæ, reique antiquariæ studiosis hominibus, exhibet, ac proponit. Utrumque nos, multis de causis, desideramus, bonoque rei literariæ, non sine gratissima mente, amplectimur.

L. ANNAEI FLORI EPITOME RERUM Romanarum, cum integris Salmasii, Freinsheimii, Gravii, & selectis aliorum animadversionibus. Recensuit, suasque adnotationes addidit, CAROLUS ANDREAS DUKERUS. Editio altera auctior & emendatior.

Lugduni Batavorum, apud Samuelem Luchtman, 1744. 8. maj. 2 Alph. 22 pl. I mappa Geogr. imperii Rom.

Non solum multas reprehensiones, sed multas pariter multorum curas expertus est Florus. Inter eos, quibus splendorem debet suum, lucisque non parum, cel. Dukerus suo merito eminet. Vestigiis ille & humeris antecedentium sapienter insistit, longius ipse prospecturus. Usus est exemplo XX, annis ante apud Amstelædamenses publicæ luci donato; idemque illud emendationibus, notis, atque insigni præfatione locupletavit. In ea potissimum de prioribus agit editionibus Flori, deque illis, qui lucubrationibus suis facem accendere Historico laborarunt. Mittimus alias editiones, quarum pleraque & cel. quondam Fabricius enarravit; ad solam Huguëtanorum pedem figimus. Hujus præfatio docet, textum purissimum & correctissimum esse factum a Grævio, subsidio codicis optimi manuscripti ex Burgundia missi, cujus & adnotationes longe auctiores, cum integris Salmasii, Freinsheimii, & variorum, adjungi memorantur: sed, in his quidem verbis, quædam exaggerantur, quædam

ita sunt comparata, ut de iis non sine ratione dubitari possit. Nam & Grævii annotationes, vix duabus, aut summum tribus pagellis sunt auctiores, & Freinsheimii notas ne quidem integras ibi legimus, variarum autem lectionum, quæ sine promittantur, neque vola exstat neque vestigium. Quod tandem de contextu a Grævio exactius firmato dicitur, valde suspectum est. Quis aut qualis sit ille Burgundicus codex plane nescitur. Id contra exploratum est, multas Salmasii, Heinsij, Grævii conjecturas, in contextum, sine ulla codicum auctoritate fuisse receptas. Ita turpiter subinde fallunt, & librarii, & critici; habentque cur sibi tribuant, si a iactatoribus decepti nullam postmodum adhibeant fidem. Odio digni sunt, magno promissiores hiati: longe commendabiliores, qui, ut aliubi Horatius, ex fumo dant ignem modesti. Verum & lectores, interdum rerum novarum magis quam par est studiosi, phalaras huiusmodi percunt: quid igitur mirum, si lucrum inde capientes, qui decipi volunt, eos decipiunt? Sed aliud accedit vitium, in contemptum quod vocat litteratores. Dum os rodit canis, quem diligit odit socium. Id & Flori editoribus evenit. Proximus a dictis editor Laur. Begerus documento sit. Præposuit is Floro præfationem, qua dictionem historici tamquam sublimem omnibus extollit laudibus, sine discrimine quælibet tuetur, ac temeritatis, arrogantiae, non intellectæ sententiæ, calumniæ, judicandi demum libidinis, accusat Grævium. Hoc Dukerus dum narrat, non potest non tam idoneum harum rerum iudicem defendere, atque acrius in Begerum invehi. Agnoscit igitur in Floro stilum declamatorium, putidam adfectionem, tumorem poeticum, audacissimas translationes, temporis & hominum ratione habita nulla, conturbationem atque confusionem vituperat. Neque tamen obstant istæ scoriæ, quo minus multa bona, libros istos evolvendo inveniamus. Nullus in hoc genere, ut acutissimus Dukerus arbitratur, melior est vetus scriptor, qui, quasi in brevi quadam tabella, totam populi Romani imaginem complexus sit, gradusque omnes ac progressus reip. ob oculos posuerit. Quo potissimum argumento motus, bibliopola

bliopola, jam inde ab aliquot annis, rogante, Flori denuo publicandi ut susciperet curam, accuratorem impendere studuit. Codicem inde Ryckianum manuscriptum contulit iterum; varietatem lectionis e duobus codd. MSS. bibliothecæ regiæ Parisiensis adhibuit, neque editiones, optimam præsertim illam Jo. Patiti, neglexit; conjecturas præterea Lipsii nonnullas reperit, antiquissimam item, Italicam ut videtur, editionem, Jac. Perizonii notas ac schedas, quæque sunt alia, longo quæ jam ordine referre haud licet; præsertim cum ad priorem nominatim Flori editionem spectent. Ad hanc autem recentiorum singulatim accesserunt: variæ lectiones trium codicum manuscriptorum Vossianorum bibliothecæ Leidensis, & vetustæ editionis Sabellici. In contextu perpauca mutata sunt, nec fere quidquam sine auctoritate unius alteriusve libri scripti: in animadversionibus paullo plura, præsertim ubi curæ posteriores priores emendarunt, aut variæ lectiones quidquam inferendum suaserunt. Neque etiam præterire potuit, quæ, post superiorem editionem, eruditi non nulli ad Florum emendandum vel illustrandum, velut symbolas quasdam, contulerunt; de quorum plerisque, nam nec desunt quæ in medio relinquit, quam sententiam ipse foveat significavit Editor. Haud tamen omnibus uti licuit; ut nec desunt fero in manus quæ inciderunt. Eodem spectant nuperi editoris in Æschylum animadversiones, quas, dum suis locis non potuit, quatenus in illis non nulla contra interpretes Flori disputantur, sub finem præfationis examinat. Nos non possumus quin heic loci cum *Dukero* Flori locum II, 12, 6. a nova illa interpretatione, qua *per idem* esse debet ac *propter, præter* vindicemus. - Nil quidquam hic valet usus Græcorum; quoniam *δία* diversos, pro diversa significatione, casus regit, quod discrimen, cum Latinorum *per* non observat, si & *præter* notaret; non posset non manifestas gignere obscuritates. Ad nostri autem notas, contextui subjectas, quod attinet, cum, priore jam editione desitutis, novissime quæ accesserint, non omnino, vel difficulter pervestigare liceat; eorum saltem in gratiam, quos idem illud fatum premit, quæ antecedant contextum,

quæque sequantur, memoramus. Ad illa spectant, post Dukerianam præfationem, Græviana, deque Floro testimonia, tam G. J. Vossii ex L. L. de hist. Lat. ex J. Lipsii L. II. elect. c. 5. ex Jo. If. Pontani oratione isagogica in Florum, ex Prologo Cl. Salmasii in eundem, quæ jam in ed. Amstel. & quibusdam præcedentibus leguntur; quam quæ deinceps addidit Begerus: ad hæc pertinent, columna rostrata, excerpta chronologica ad L. A. Florum, amplissimus atque utilissimus index, qui vicem haud raro commentarii sustinet, indices tam rerum & verborum, quam scriptorum veterum, in animadversionibus commemoratorum, ac denique Lucii Ampelii liber memorialis, ex bibliotheca Cl. Salmasii editus. Hic ipse L. capitibus brevioribus, mundum, & *Φυσικὸς & ἱστορικὸς* ita quidem contemplatur, ut doctrina naturalis, historiæ, antiquitates, non parum inde lucis accipiant.

*ORATIONES DUÆ, UNA DEMOSTHENIS
contra Midiam, altera LYCURGI contra Leocratem.
Græce & Latine. Recensuit, emendavit, notæque ad-
didit JOANNES TAYLOR LL. D. Col. D.*

Jean. Cant. Soc.

Cantabrigiæ, typis Academicis, '8. maj. cLb CCXXXIII.
I Alph.

Tot-jam cel. Taylorius ingenii atque industriæ monumentis orbem litteratum donavit, ut primum statim sub adspectum, non solum sperare, sed & confidere possimus, talem & hunc laborem futurum, qualem eruditorum vota expetunt atque expectant. Non solum accuratius perveffigato libro confidentia ista stabilitur, verum cum lætitia pariter cupiditas augetur, reliquas, hic in præfatione promissas, Demosthenis orationes, tam accurate publicatas, tam nitide exscriptas, tam diligenter illustratas videndi. Sed & alia liber hic est dote conspicuus, siquidem, quam unam reliquit injuria temporum, Lycurgi pariter orationem adjunxit, ejusdemque de vita egregie Editor commentatus est. Plura
rtique

utique dixisset, si Philisci lucubratio aetatem tulisset, qui patria Milesius, sed Isocratis auditor, de Lycurgi vita singularem librum scripsit. Erat autem Lycurgus Butades, vel Eteobutades, nobilissima inter Athenienses familia genitus, cujus familiae sollempne quoque ministerium sacrum, ut apud Romanos, Potitiorum fuit ac Pinariorum. Natus circa olympiadem LXXXIII. doctores habuit Platonem atque Isocratem, summis in republica muneribus adhibendus, quibus & præclare, nec sine maxima laude præfuit. Familiaritate in primis Demosthenis paullo junioris utebatur, quam, & vivus & mortuus tam in re publica quam familiari, fidelem sensit. In civitate administranda erat maxime severus, ita ut vox ista sæpius audiretur, Lycurgum, tamquam Draconem alterum, non atrimento, sed sanguine leges suas & edicta perscripsisse. Eadem proprietates, ut egregia simplicitas morum, singularis item fides & constantia, incredibili quodam modo adparent in ea oratione, quam solam hodie legere concessum est. Indidem & tot adulationes venerunt, nostro potius quam Lacedæmonio accommodandæ. Sic Cicero L. I. ad Attic. ep. 13. *Nosmet ipsi, qui Lycurgeti a principio fuissimus, quotidie demitigamur*; item Ammianus Marcellinus XXII, 9: *verum ille iudicibus Cassiis tristior & Lycurgis, causarum momenta aequo jure perpendens, suam cuique tribuebat, nusquam a vero abductus, acrius in calumniatores exsurgens*; quibus similia leguntur L. XXX. c. 8. Ita & Plautus eo spectare videtur Bacchid. II, 1. quod de Cicerone certum est in Bruto §. 34. ubi tamen, quo noster in clinat editor, simile claudicans, non est nimis extendendum, sed emollire potius debet reliquorum verborum duritiem, nobiliori ac meliori comparatione. Censent non nulli, præeunte Plutarcho, ipsum propterea, quod tam acriter malos cives insectaretur, Ibis cognomen accepisse, apud Aristophanem in Avibus v. 1290. sqq. Qua in re explicanda, quantum & a vero aberraverit Mórerijs, in Lexico, & Petitus in commentario ad LL. Atticas, ostendunt, accuratissimus Bælius voc. Lycurgus, & viri doctissimi, qui Petito felicissimam operam impenderunt. Fabulam certe illam docuit Aristophanes ante natum

Lycur-

Lycurgum, de quo hic sermo est; aut certe prius quam in re publica versaretur. Ille potius illustris vixit, rem publicam administravit, litterariam juvit, etiam post fata celebris. Docet postremum, notatu dignissimum illud Atheniensium plebiscitum, quod ex Plutarcho Taylorius exhibuit, notisque instruxit. Occasionem illi dederat Lycophronus, filiorum ipsius natu maximus, honores postulans, quos populus Atticus natu maximo ex filiis Lycurgi perpetuo haberi decreverat, scilicet, ut publice potissimum, ac honorifice aleretur. Hujus decreti occasione inter *Βουράδην* atque *Ἐτεοβουράδην* differentia quam accuratissime exponitur, dumque simul in familias Atticorum Sacras inquiritur, spes injicitur, novam Taylori Atheniensium rei publicæ percensionem, sive de moribus illorum, legibus, atque institutis commentarium, videndi. Jam ad ipsas orationes accedimus. Quam adversus Midiam pronuntiavit Demosthenes, primum occupat locum; eidemque duplex *ὑπόθεσις* præmittitur, quarum prior Libanium habet auctorem. Midias, Midiae filius, Atheniensis, domo Anagyrafius, homo dives, luxuriosus, petulans, vetus Demosthenis oblectator, festo quodam tempore, aliam ipsi insigens, ejusque vestem dilacerans, cum magistratus tunc munere pollet orator, resque in publico theatro accideret, ab eo deinceps impietatis accusabatur, idque cum jam condemnatus esset a populo, apud judices conscriptus. Hæc erat occasio, id præcipuum argumentum elegantissimæ illius orationis, quam tot veteres scriptores certatim laudarunt, & eximius ille criticus Longinus a non nullis existimatur commentariis illustrasse. Qui quidem commentarii, si tamen scripsit, de quo valde dubitat cel. Taylor, una cum multis ad hanc orationem a veteribus adnotatis, penitus interciderunt. Certe Photius Cod. CCLXV. γέγονεν οὗτος, ait, ὁ λόγος ἀπὸ ὀλίγου ἐν σπουδῇ καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀμφισβητήσεως ἀφορμαῖς παρῆσχε καὶ οἱ μὲν τοῦ παθητικοῦ χαρακτήρος ἐνάσι φασι αὐτὸν μετὰ δεινότητος ἐπεργασμένον, οἱ δὲ τοῦ πραγματικοῦ. Habitam quidem non fuisse orationem vero est simillimum; cum Aeschines Demostheni objiciat, eum super hac injuria

ria cum Midia transegitte, & populi, quod obtinuit, praejudicium, triginta minis fuisse cautionatum. Hac data occasione, insignis locus Isidori Pelusiota L. III. ep. 205. adfertur, atque emendatur; ac scriptor vitae Demosthenis *αὐτοβίος*, quam beneficio cl. Sallierii, ex bibliotheca regis Christianissimi descriptam tenet Taylorus, commemoratur. Indidem quoque factum est, ut suspiciosi quidam critici, quem ad modum Photius notat, naevos quosdam, quales in opere imperfecto solent, sibi deprehendisse viderentur. Adsentitur editor cum pag. 74. Demosthenes pulcherrimum quoddam effatum philosophicum ad Midiam coercendum depromat, idemque p. 128. quasi re nondum satis explorata, utri loco argumenti ea dictio decentius conveniret, disertissima oratione ac verbis ipsis repetat. Verosimilius omnino ipsi videtur, haec ex inconstantia oratoris, quam consilio & usu veterum, ut interpres Graecus nugatur, accidisse. Instituta fuit haec causa, cum Demosthenes annum aetatis XXXIII. ageret, quod auctor ipse testatur p. 108. Secundum Plutarchum, Zosimum, vitae scriptores, Dionysium Hal. ceterosque fide dignos, natus erat Demosthenes anno qui centesimam olympiadem proxime anteibat; ita ut ea lis, rem recte supputante Dionysio eodem, in annum quartum olymp. CVII. mae caderet, Archonte Athenis Callimacho. Plutarchus in vitis X. oratorum, nominat annum quartum olympiadis LXXXVIII. unde causam istam meditatus esset anno extremo olymp. CVI. Sed tunc plurimae ex illis rebus gestae non sunt, quas ut gestas memorat orator. Ac vetat Taylor credere, quod harum vitarum Plutarchus sit auctor, cum potius recentior quidam ejus nomen mentitus, Photii, qui de vitis oratorum commentatus est, indiligentiam, & *αὐτοβίος*, studiose ac dedita opera descripsit, aliquando etiam non nullam ex proprio penu addiderit. Ceterum, liberalitatem Demosthenis ac benevolentiam in tribum, quae occasionem injuriae dedit, quaeque se ipse ultro, ceteris praeuentibus, ludorum curatorem designavit, honestissimo praconio nobilitavit plebis scitum, quod rogavit Demochares, ubi inter alia legitur: ΚΑΙ ΧΟΡΗΓΙΑΝ ΑΝΔΡΑΣΙΝ ΕΠΙ-

L

ΔΟΝΤΙ

ΔΟΝΤΙ ΟΤΕ ΕΚΛΗΠΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΝΔΙΟΝΙΑΩΝ ΤΟΥ ΧΟΡΗΓΕΙΝ ΕΠΕΔΩΚΕ κ. τ. λ. Midiae autem contumeliosam versandi rationem, Diogenis quoque Cynici exemplo, probat Diogenes Laertius. Nihilominus ex Plutarcho (in vita Demosthenis) adparet, ipsum facundia praecelluisse, caussasque aliquando publicas egisse, pluribus adhaec in re publica muneribus functum. Si Ulpiano credimus, quo tempore Demosthenem laecessivit, *ἰππαρχίῳ* gessit, unde lux aliqua orationi Midianae p. 19. accendi poterit. Fratrem habuit Thrasyllochum, Demostheni pariter infensum; ut ex hac & secunda contra Aphobum oratione constat. Sed nos ad ipsas, quibus oratio illustratur, notas accingamur. Ex multis vel perpauca speciminis loco adferemus. Ad p. 39. lin. 6. *εἰ δὲ μὴ* notatur, quod haec formula semper proxime antecedentem sententiam respiciat, sitque elliptica pro *εἰ δὲ μὴ οὕτως ἔχει*, conf. Marc. II, 22, Matth. VIII, 17. Luc. V, 36. pag. 43. lin. 4. ubi pro *ἰδίᾳ* legit *οἰσίας*, addit Marklandi aliquam notarum, quas cum Wolfianis diligenter conjunxit, ac subinde examinavit. Illi videtur formula, in sacris profanis fuisse: *οἰσίας χεῖρας (δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς) ἀνίσχων*, cui forte adludat Paullus 1 Tim. II, 8. Ad p. 56. lin. 3. *πολλὰ γὰρ αὖν* cet. observatur hunc locum tractavisse Quinctilianum VI, 1. ubi rei atrocitatem ex iis quae circumstant rebus considerat. Eodem animo locum expendit Claudius Saturninus de poenis paganorum L. XVI. §. 6. D. de poenis: qui totam hanc periodum, verum ex codd. inemendatis, descripsit, juxtaque interpretatur. Graeca ipsa laudantur & sane quam emendate in *σχ. βασιλικῶν* L. LX. tit. 51. Rhetoricas virtutes in his verbis exponunt, vimque τῶν ἀσυνδέτων Plutarchus Platon. quaest. versus finem, & Dionysius Longinus per totam sectionem vicesimam. Meminit etiam Stobaeus serm. XVIII. hisce verbis: *Δημοσθένης γοῦν τῷ βλέμματι ὑβρίζεν τινὰς, καὶ ἀφόρητα εἶναι τὰ τοιαῦτα, καὶ ἐξίστασθαι τοὺς ἀνθρώπους ὑπ' αὐτῶν*. Ex hisce & aliis locis constat, quam sedulo ab antiquis, lecta fuerit, & quasi enarrata pulcherrima haec oratio, immo pariter studiose ab omnibus ornata verbis magni-

magnificis, conf. Plin. L. VII. ep. 30. ad §. 25. pag. 103. lin. 3. dicitur, quod cum loquatur hoc loco Demosthenes de Alcibiade, illo celeberrimo duce, non consentiat cum Plutarcho, nec cum Andocide, qui in hoc negotio fide dignior, quod aequalis fuerit Alcibiadi, & in eum orationem composuerit, in qua ejus genus accurate recenset. Credit ergo noster, oratoria astutia Demosthenem de illo Alcibiade dixisse, quae Alcibiadi juniore, prioris illius filio, conveniebant, quem *λεπτοαχίας* Lyfias accusavit. Transtulit ergo stemma filii ad patrem, non ignoratione veri, sed eo quod ad propositum faciebat. Conf. *Palmerium* ad Plutarchi *Poticem*, exercit. p. 191. & ad Aristophanis *Aves* p. 754. *Mewf.* Att. Lect. VI, 12. *Valesium* ad *Mausaci* notas in *Harpocr.* v. *Αλκιβιάδης*, item *Vales.* Emendat. III, 1. ubi hunc Demosthenis duplicem errorem fufius persequitur. Neque enim Alcibiades pater genus paternum ab *Alcmaeonidis*, neque maternum ab *Hipponici* domo, duxit. Eodem errore, quo Demosthenes, tenetur etiam *Libanius* declam. VIII. Et hujus modi generis alia, critica praesertim, addidit editor celeberrimus. Neque hoc solum; adjunxit pariter *Jacobi Jurini* M. D. viri clarissimi, ad hancce Demosthenis orationem notas, quae mere quidem criticae, nimium exigerent spatium, si, una cum *Taylori* in *Lycurgum* obs. vel examinari, vel saltem excerpti deberent, omnes. Istud addimus, *Lycurgi* orationem, suis, praeter ceteras, annotationibus instructam, una cum dissertationibus quibusdam brevioribus de oratoris vita, dialecto Attica, doctrina rhetorica, praecipis vitae, sub genera sua redactis, atque expositis, deque convenientia stili potissimum *Lycurgeti* cum novo testamento, paratam prelo habere, nec nisi bibliopolae impensas expectare *J. G. Hauptmannum*, eloquentiae in ill. Rutheneo professorem. Cui quidem instituto propediem, ultra vulgus sapientem, hoc est litteraturae, non solius lucri cupidum, librarium vovemus.

HISTOIRE DE CARAUSIUS, EMPEREUR
de la grande Bretagne, Collegue de Diocletien &
de Maximien.

hoc est:

Vita Carausii, Imperatoris Magnae Britanniae, Diocletiani & Maximiani Collegae, numis illustrata per
GENEBRIER.

Paris, 1740. 4to, 2 Alph. 2 pl. 9 Tab. æn.

Carausii ut multa sunt præclara facta, ita virtus ejus, in bello a Maximiano Herculio contra Bagaudas gesto, primum eminuit. Agrorum nemorumque incolas eo nomine appellari nonnulli statuunt, alii Celticam vocem putant; alii denique ab *Alauda*, Romana legione, ipsos repetere malunt. Gallis enim devictis, & Meloduno capta, Cæsarem ajunt, ad urbem Parisiorum exercitum admovisse, & castello, secundo ab urbe lapide exstructo, commeatum, per Matronam fluvium, e Bria & Campania advectum, obsessis interclusisse, præsidio militum legionis Alaudæ, unde postea Bagaudarum appellatio orta sit, arci imposito. Quocunque se res modo habeat, in eo conveniunt scriptores, rebelles eos fuisse, qui Diocletiani & Maximiani imperium perosi, Cæsarem ex suis elegerint. Quos ut ad officium redire cogeret Maximianus, cum exercitu in Galliam venit, eosque ad *Saint Maur des Fosses*, ut plerique volunt, aggressus, prælio superavit. Horum sententiam autorum, Chlodovei II. charta, in qua veteris Burgundorum castelli mentio habetur, confirmat, deque provehendo ad supremum fastigium Amaudo, ibi primum agitata esse consilia, nequaquam abhorrens a veritate credit. Fragmentum, quod Orofio vulgo tribuitur, *Castrum Burgundorum* a Maximiano funditus eversum esse, memorie prodidit. Cæterum, victoriam illam, martyrium legionis Thebæ, quæ, cum Christiana esset, contra Bagaudas, ipsam sacris addictos, pugnare noluerat, illustriorem reddidit. Illud perperam ad annum 297. Baronius refert, cum an. 285. aut 286. contigerit. Helidandus, eam legionem, quod *Zeli* idolo sacrificium offerre negasset; Eucherii acta, quod crudelibus Maximiani jussis parere detrectasset, trucidatam esse perhibent: quo dissensu, ut cætera nunc taceamus, adductus Du-
 bour-

bourdieu, rem omnem in suspicionem fraudis vocavit: cuius argumenta Cl. auctor accurate perpendit. Finito bello, fere amissa Gallia recuperata, & Carausii gloria maxima atque amplissima fuit. Bagaudæ enim, non rudis & inaduersa bello manus, sed viri fuerant, qui Romanis quoque terrorem injicere possent. Hi Augustodunum, ubi Druidæ nobilem juventuti scholam aperuerant, litæque componere solebant, & quo loco Magnentius, Constantio exercitum in Persiam ducente, regnum capefferat, obsidione eiaxerant. Ejus splendorem urbis, longa ætas, quæ excidium ejus secuta est, non plane obruit, sed templorum Jani & Dianæ, amphitheatri, & circi rudera, ut *Nova Roma* a Francisco I. Galliarum Rege appellaretur, effecerunt. Ad solum fere a Bagaudis diruta est; quibus Carausius superveniens, tam memorabile prælium edidit, ut neque nuntius ejus cladis superstes fuerit, omnisque eorum, Amaudi quoque & Aeliani Cæsarum, memoria deleta sit. Amaudi quidem tumulus Augustoduni visitur, quem Episcopum fuisse credunt, seu vetus is error, seu traditio sit a patribus accepta. Horum autem motuum originem, Salvianus præfectorum favitiæ tribuit, qui graviora, quam ferre possent, civibus tributa imperabant: certe una illa victoria quietem Galliarum peperit. Eisdem temporibus Franco-Saxones, cæterique Germani Oceani accola, ab imperio defecerant, & piraticam exercebant. Ei defectioni comprimendæ, pacandæque oræ Britannicæ, Carausius unus omnium aptissimus videbatur: sed orta in Germania seditio, eundem libertatis suæ vindicem requirebat. Quare, compositis Galliarum turbis, Maximianus cum Carausio Germaniam petiit, & eodem, quo primi consulatus memoriam celebrabat, die, ab urbe Treviris, commisso prælio, rebelles dimovit. Postea ad Germanos, qui mare classibus terreabant, coercendos, Carausius missus est; licet Pagius, in victoriæ Germanicæ partem eum vocatum fuisse, neget, quod jam tum infestus fuerit Imperatori: cui tamen opinioni, nec Mamertinum, nec transpositionem in fastis Consulium, ullo modo favere, eruditus auctor ostendit. Bononiam veniens, classem armavit, celeriterque maritimos prædones consecrando, multos cepit,

& mare tutum reddidit. Tot victoriæ, quamvis gratæ Maximiano essent, in invidiam tamen & suspicionem venit Carausius, quasi prædæ intentior, opes, quibus aliquando iter ad imperium sibi pararet, congereret: quare de eo tollendo consilia agitata sunt. De quibus certior factus, militum animos pollicitationibus sibi conciliavit, & ab his Imperator in Gallia consalutatus, arma recepit, foedere cum Francis & Saxonibus inito, Galliam Belgicam & Aremoricam occupavit, & piratis iterum domitis, Imperator & Rex Insularum Britannicæ ac regionis Batavæ creatus, Morinos quoque & Menapios imperio adjecit. Accitus a Britannis, Pictos & Scotos, æquis conditionibus in partes traxit, & diffidiis, quæ gravia inter ipsos & diuturna vigeant, compositis, metu imminentis belli, ad profligandum communem hostem incitavit, urbes & castella expugnavit, copiasque Diocletiani ex insula expulit. Interea Maximianus Alpes cum exercitu superaverat, & nuntio de Britannicis rebus accepto, classem ædificabat, cui totum fere annum impendit. Diocletianus quoque, tumultibus in Syria & Persia sedatis, copias cum Maximiano iunxit; sed directa classe, pacem & foedus cum victore inire coacti sunt. Peritissimum belli navalis Carausius Britannos fecit, navesque validiores, Romanorum more, in Oceanum deducere docuit: cum Britannicæ, ut leviores, nec æquoris vim ferre possent, nec ventorum. Exstant alia quoque ejus Imperatoris per Britanniam monumenta, ut Castellum *Chocem*, cujus auctor, a Kennetto in antiquitatibus Paroeciarum Angliæ editus, mentionem fecit. Ninnus, murum inter Cludæ & Corunni ostia ab eo exstructum, contra Scotorum Pictorumque incursiones, refert: quod negat commentator, & veterem illum ab Adriano & Septimio Severo conditum, reparatum esse conjicit. Ejus muri fundamenta Julium Agrippam jecisse, Andr. Quercetanus ait, sed Taciti testimonio destitutus. Cl. auctor de perpetuis Scotorum Pictorumque inimicitiiis, & qua ratione a Carausio sopitæ sint, variorum sententias auctorum adducit. Priusquam ille in Britanniam trajiceret, Bononiam, ubi de novo imperio primum cogitaverat, munivit; quæ quidem
urbis

urbs jam diu, ob pharum a Caligula exstructam, lactum amoenumque situm, & murorum munimenta, celebris evaserat. In tanto impetu rerum, cum parata tot praeliis pace frui inciperet, ab Allecto, quem summæ rerum præfecerat, in lecto occisus est. Quot annos imperium gesserit, non convenit inter auctores, alii sex, septem alii constituunt: Eutropius decem computat, complexus eos, quibus Allectus regnum usurpavit verius, quam tenuit. Sequitur Differtatio de ortu & patria Carausii, quam nonnulli, loco Eumenii Rhetoris innixi, in Batavis quærent. Aurel. Victor eum *Menapiæ civem* dicit: sed ejus nominis plures exstant urbes, ut *Menapia* in Bactria, *Menapia* in Hibernia, Gallorum, qui e Belgio illuc transferant, sedes. De Eumenii loco posset aliquis dubitare, cum non contra Carausium, sed Allectum, Constantius Chlorus profectus sit: at illum certo Eumenius inuit, cum & motuum primus autor fuerit, & arma Britannicis insulis, Galliæ, Belgioque intulerit, quarum partem victoriarum nullam sibi vindicare Allectus poterat. Hiberni quoque eum civem suum esse perhibent, quorum Menapia hodie *Wexford* est; Bedæ imprimis, qui Imperatorem ex infima Britonum gente prognatum dicit, auctoritate freti. Quibus argumentis rite ponderatis, veram Carausii patriam Castellum Menapiorum, hodie *Kessel*, in Belgio esse, Cl. auctor ostendit. Obscuro cum loco natum, Beda aliique contendunt, alii nobilissimum, Victor Menapiæ *civem* appellat. Ipsum ex familia Marcia originem duxisse, cum Marci prænomen in ejus numo extet, conjicere quis possit: sed illud tantum honoris causa, non secus ac Valerii & Aurelii, adscivisse videtur. Annalium Scoticorum, qui suis eum Regibus editum volunt, fides laborat, & *Carentius, Fudochi* frater, plane est a Carausio diversus. A primo gradu militiæ ad ducis munera ascendit, & occupata Britannia, ad supremam imperii dignitatem pervenit; illustre etiam post mortem nomen relinquens, cum non solum Constantius, magni Constantini filius, Carausiam filiam habuerit, sed Thermæ quoque Carausia-

- rausiana Idatio memorentur, quæ fortasse sunt *Aquæ Solis*, hodie *Bath*, in comitatu ejusdem nominis: quod etiam Guindotius, Medicus Anglus, in libro de *Thermis Bath*, innuit, numosque Carausii ibi refert inventos esse. Zabarella, filium Carausii Sylvanum fuisse, ait; cujus sententiam numo, cui inscriptum est: *Principi Juventutis*, Cl. auctor confirmat: quod autem *Pezaros*, nobiles Venetos ab eo deducat, id quam verum sit, aliis dijudicandum relinquit. Cæterum de Principe Juventutis, variæ observationes in fine dissertationis afferuntur. Maximam libri partem Historia Imperii Carausii LXX. numis illustrata constituit, ubi eruditæ antiquitatis multa vestigia deprehenduntur. Atque ut exempla afferamus, *Abundantiam* in numis non semper de frumenti, sed & de auri argentique copia accipi debere, ostendit auctor. Tres monetariorum officinas in Italia, totidem in Gallia, duas in Britannia, Eboraci nempe & Camuloduni, fuisse, docet. In numo, cui *Fidem militum nostrorum* inscriptum, verba: *remuneratus est*, supplet. Flammeolum Vegetii, *le Pavillon* a navis appellari, observat. *Tutelam Augusti*, ad urbem Burdigalam, ubi templum genii tutelaris fuerit, refert. Minervam Belisamiam, ab oppido Belisama, hodie *Ribel*, nomen habere, & Allectum Regem Britanniae, quem *Athet* scriptores appellant, esse conjicit.

CHRISTIANI ERNESTI A WINDHEIM
ord. Pbil. in Julia Carol. Adjuncti, *Observationes Theologico Historicae ad Benedicti XIII. Pontificis Max. nuperam ad Episcopum Augustanum epistolam, quibus cum de aliis rebus, tum de Sanctis ecclesiae Romanae, ritusque canonizandi, differitur.*

Helmstadii, 1747. 4. plag. 16.

Multa quidem, eaque præclara sunt, quæ *Benedicto XIV.* olim *Prospero de Lambertinis*, Cardinali tituli S. Crucis in Hierusalem, laudi sempiternæ ducun-

ducuntur, inter quæ nominis tanti Pontificis maximum est ornamentum, quod literas colat, augeat, atque tuetur. Ipse plures multifaria doctrina atque immensa lectione refertos edidit libros, vastæque molis volumina, dum interea literatorum omnium curam ac tutelam in se suscipere, sacrique ordinis socios, discussis socordiae atque ignorantiae tenebris, ad literarum studia excitare, non intermittit. Singulari præterea erga coetus sui adversarios utitur animi æquitate, & insigni moderatione, ut sanguinem quidem hæreticorum non sitire videatur. Accedit inter laudes ejus celebranda prudentia ecclesiastica, & minime fucatae pietatis gloria, qua fit, ut doctrinam moralem, admodum in curia atque ecclesia depravatam, emendet, & crassissimas fabulas atque superstitionis labe a suis abstergat. Hoc etiam consilio *Breviarium Romanum*, barbare perscriptum, multisque ineptiis refertum, oculis Monachorum subtraxit, & elegantiores in ejus locum substituit scripturas. Nec minus laudabilis Pontificis istius cura fuit, circa imminuendum festorum dierum numerum, etsi eam, præter alia multa, & monachorum pertinacia multum impedivit, quo minus ex sententia pontificis omnino succederet. Denique huc referendum est & hoc, quod familiam sodalitatæ Lojoliticæ coercere, & Capucinos ceteris omnibus Monachorum ordinibus antepone, decreverit; qua ex causa etiam *Clementis XI.* bullam: *Ex illa die*: renovavit, & *Caroli Ambrosii Mezzabarbi* permissiones solemniter ritu formulaque revocavit, atque sustulit. Sed quanta quanta ista sint, multum tamen abest, ut dicamus, Pontificem hunc egregium, & multis nominibus laudandum, ita ecclesiæ suæ regimen administrare, ut ad Christi solius doctrinas revocare eam, & superstitionis omnibus opinionibus liberare ei liceat. Testes sunt libri ejus de Canonisatione & Beatificatione, qui Pontificem arguunt; defensores multarum superstitionis plenissimarum sententiarum, quæ vix ab omnibus Pontificiis eruditioribus admittuntur.

M

fam

- sam perorat ubique pro sanctorum intercessione, cultu, & invocatione, quam ab antiquissima ecclesiae disciplina derivare, frustraneo quamvis conatu, elaborat. Dubius ipse haesitans, circa illius quaestionis decisionem, num Pontifex M. in negotio Canonisationis falli queat, nec ne: ita tamen statuere non veretur, Pontificem in gravissimo hoc negotio a praesentia Spir. S. dirigi, *quoniam hoc negotium ad fidem reductive pertineat, atque universam respiciat ecclesiam.* Quod si verum, longe verissimum erit, Pontificem M. nec in decretis illis errare posse, quae directe fidem & doctrinam Christianam influunt; quod tamen quam vanissimum sit assertum, inter reliquos *Jo. Laurentius* egregie ostendit. Solebant enim Pontifices olim, antequam in numerum sanctorum aliquem referrent, haec pronuntiare verba: *Protestamur publice apud vos praesentes, quod per hunc actum Canonisationis non intendimus aliquid facere, quod sit contra fidem aut Catholicam ecclesiam.* Ex eo fonte alius fuit error, qui firmissimis nititur argumentis, quod scilicet sancti aliis plane diebus colantur, quam quibus ad coelestem patriam migrarint. Id vero ut abs se removeant, prohibent Pontificii, verum diem Deum revelasse, si non satis esset cognitus, ne ecclesia, ita judicante Pontifice, erroris aliquid committeret. Stigmata notissima S. Francisco ab ipso Christo, ut vulgo putatur, inflicta, & a plurimis Pontificiis, exceptis Dominicis, rejecta; itemque sabellam de aede Lauretana, inter ea, quae credi possint, *Benedictus* reponit. Idem ille, qui mitissimus antea videbatur contra haereticos, in illam nunc erumpit vocem: *Haereticos, praemissis praemittendis, diligentibus videlicet & suavibus, aptisque modis, ut ab errore recedant, monendos; hisque omnibus inutiliter adhibitis, ad fidem demum compelli posse nimis & terroribus, & pertinaces demum morte puniri, implorato brachii secularis auxilio, concors est Patrum & Theologorum sententia.* Sed falsissimum Autor noster esse dicit, concordem omnium Theologorum ecclesiae Romanae hanc esse sententiam, quin imo teterrimam. Praeter ea insignis religionis cultus, quem *Petro* per ocidium decrevit, & tutela

titela *Petro* atque *Paulo* in urbem Romam commissa, ut de reliquis taceamus, nobis certissimam facit hanc sententiam, *Benedictum* a vestigiis majorum non longe admodum recedere. Prudentia ejus, ab amicis non simplici vice laudata, ex ea valde obscuratur suspicione, quam timiditatis Pontificiæ argumentum esse, nonnulli non quidem temere affirmant. Notissima sunt reverendi *P. Norberti* fata, qui autoritate fideque Pontificis securus, librum suum contra *Lojoltas* edens, postea, imminente satellitum horum religiosorum procella, pressus vexatusque, fracta a Pontifice data fide, aufugere coactus est; ne Augustissimo quidem Imperatore *Francisco I.* tantæ tempestatî remoram injicere valente. Sed ad id, quod caput hujus libelli est, ex hoc ambitu orationis Autor desceſit iter, & ad epistolam a *Benedicto XIV.* nuperrime ad celsissimum antistitem Augustanum, *Josephum*, perſcriptam, delabitur. Multa in ea occurrebant commemoranda, præcipue tamen notabilis erat mulieris cujusdam *Kauffbyrensis*, *Crescentiæ*, Canonisatio, a plurimis efflagitata, a Pontifice vero dilata, aut potius dissuasa atque rejecta. Multis hæc literæ, doctorum virorum, tum Romanæ, tum Protestantis ecclesiæ, judiciis fuere expositæ. Nec dubium videtur, quin cæl. *Pfaffius* occasionem inde nactus sit, conscribendi dissertationem doctissimam, de eo, quod licitum est circa picturam imaginum S. S. Trinitatis & personarum divinarum. Legit hujus viri vestigiâ Auctor, & reliqua hujus epistolæ momenta sub examen vocat. Ante omnia tamen exemplum literarum Pontificiarum typis exscribendum curavit, quarum duo in primis sunt momenta; alterum, quod *Crescentiæ*, monialis scilicet, in numerum sanctorum inferendæ, vitam, sanctitatem, pietatem, miracula, aliæque hujus generis sexum atque ordinem suum condecorantia ornamenta, attinebat; alterum de forma imaginum, & imprimis S. S. Trinitatis, agit, quam non-nisi biblicis sub figuris admittendam esse Pontifex monebat. Literis hæc lectorum oculis animisque integris subjectis, Autor denuo in quæstionis hujus instituentiæ caput inquirere coepit, & uberiorem paulo nobiscum rei

- gestæ cum *Crescentia* communicat enarrationem, ab autore fide dignissimo, Romanæ scilicet ecclesiæ addicto, gente Italo; dignitate non exigta in aula Antistitis Augustani florente, diligentissime repetitam. Traditur hæc mulier, maxima pietatis & sanctitatis laude florens, corpus variis tormentorum generibus excruciasse, frequenti ciborum abstinentia tabem corpori induxisse, & contemplationi imaginationibusque mirifice indulgisse. Quibus rebus factum est, ut rationis amisso usu, animoque menteque turbata, multa ederet vaticinia, & visiones quamplurimas haberet. Inter illas ea quoque obtigit, qua Spiritura S. sibi sub imagine juvenis florentis forma atque figura adparuisse, jactitabat. Omnium harum rerum insolitarum famam augebat ille, cujus gubernationi curam animæ commiserat pia, monialis, Jesuita scilicet, ad decipiendam plebem aptus, & ex hoc pietatis mirabili effectu non levem fructum sanctitatis suæ apud omnes, quod fieri solet, captans.
46. Notatu erat dignissimum, simulacra Sp. S. aere expressa, ubique terrarum distributa, miracula nonnulla edidisse, præsentissima corporis animique pericula averruncasse, & visiones alias
48. patronis & cultoribus suis præbuisse. Omnium tandem istarum rerum examen, prudenti & docto committebatur viro, eidemque, cujus mentio jamiam facta est. Hic, detecta Jesuitæ fraude, id moliebatur, ut acta ad Pontificem mitterentur; qui, omnibus recte ponderatis, per epistolam illam, de qua agitur, conatibus eorum restitit, qui feminam illam inter divas tutelares recenseri cupidissime vellent. Inserit hic Noster testimonium *Stopani*, nuperrimi ad comitia electionis Imperatoris Pontificis M. legati, maxime superstitionem Germanorum Romanocatholicorum dolentis; cujus auctoritate potissimum factum fuisse Autor suspicatur, ut *Benedictus XIII.* quatuor delectos viros in Germaniam mitteret, qui in statum ecclesiarum & monasteriorum patriæ nostræ inquirerent, & ad se referrent. Pergit dein Auctor ad examinandam auctoritatem hujus epistolæ, quæ non publica, sed privata esse, invictis demonstratur argumentis: quod tum in genere ex eo patet, epistolas

stolas Pontificum, ipsis Doctaribus Romanis affirmantibus,
 non certam, sed probabilem modo reddere sententiam; tum
 etiam in primis hoc constat ex eo, epistolam præsentem non
 a Pontifice, tanquam tali, sed a doctore privato tantum esse
 perscriptam. Nec enim absolute respondet, sed modo quid pag. 52.
 ipse, quid alii doctores sentiant, refert; nec omni ecclesie cre-
 dendum proponit, quod scribit, quod quidem fieri necesse 53.
 erat, si aliter res sese haberet. Ex his, aliisque, facile erit diju-
 dicatu, epistolæ hujus auctoritatem eam non esse, quæ prima
 videbatur specie; nec est, ut Protestantes inde quidpiam pro-
 ferant, ad redarguendas Romanæ ecclesiæ doctrinas. Sunt ta- 55.
 men alia in his literis pontificiis reprehendenda, inter quæ
 non tolerandam esse censet Noster modestiæ speciem, quam
 Pontifex in doctores nostræ ecclesiæ exhibere videtur, appel-
 lando eos Lutheranæ professionis sectatores. Inique tamen
 in eos statim agit, heterodoxos, improbos, & delirantes, in cau-
 sa non fidei, sed disciplinæ modo atque opinionis externæ, istos
 compellans. Injustissime *Lutherum* insectatur, tanquam *Saveri*
assclam, regantis, Sp. S. sub specie columbæ pingi debere 57.
 cum tamen cuius notum sit, imaginem hujusmodi in omnibus
 Lutheranorum asservari templis. Laudi quidem *Benedicto*
XIV. cedere arbitratur Noster, quod profiteatur, experientia se 59.
 habere cognitum; sæpenumero fictas proferri sanctitates in
 templum sanctorum; de quo quidem argumento sæpissime do-
 ctrinæ nostræ restauratores fuerunt questi, sed infelici conatu:
 hoc tamen recte sese habere Noster negat, quod Pontifex, 60.
 astutiam eorum reprehendens, qui regunt vitam moresque
 aliorum, ne unigo saltem verbo, ipsum *Crescentiæ* vitæ re-
 ctorem, ejusdem criminis omnino suspectum, notaverit;
 metu forte percussus, & timide tela non nocitura avertens,
 Nec in eo recte agit, quod, *Crescentiæ* imaginem fictam prohi-
 bens, in id non elaborare studeat, ut omnes, non in Germa-
 nia solum, sed etiam in Italia, Hispania, aliisque in locis, conspe- 65.
 ctui expositæ innumeræ fere, & in Deum injuræ imagines,
 tollantur. Miratur deinde Noster, cleri Germanici, Romano

- cogit additi, fœcordiam, in utranque aurem dormientis, & Theologiæ modo Scholasticæ placitis operam qualemcunque navantis: magis tamen miratur Pontificis consilium, quod, neglecta Scripturæ Sacræ lectione, & Theologia, quam tradunt Pontificii, Dogmatica, de historia modo ecclesiastica, & canonica Jurisprudencia præcipiat. Incertissima inde omnia ista esse Noster queritur, quæ de definitione sancti, in numerum divorum referendi, ab ipsis Pontificiis proferuntur. Quin imo de gradu, quem Sancti inter coelites tenent, de invocatione & Canonisatione eorum, infinita inter eos quaruntur, & discutuntur. Nec de eo illis constat, utrum ecclesia & concilium Tridentinum, ex sententia ecclesiæ jubeat invocationem sanctorum, an vero tantum eorum utilitatem, & bonam fudeat. Utraque sententia suos, eisdemque gravissimos, habet patronos.
67. Nec hoc denique certum habent atque exploratum, num Sancti sint mediatores, & quidem veri nominis tales, an modo deprecatores. Sunt multi inter Pontificios hæc præcipientes, sunt vero & alii huic sententiæ non subscribentes. Ipse quidem *Catechismus Tridentinus* inhuere id videtur, ubi hæc sunt verba: *Multa Sanctorum merito Et gratia in nos Deus confert.* Sed quæ opinio alteri sit præferenda, neque concilium ullum universale, neque Pontificum quisquam, decrevit ex Cathedra.
71. Impudentissimum hinc facinus commisisse sacerdotem illum Pontificium, auctorem funestissimæ hujus litis, quæ in agro Hildesiano ante aliquot tempus mota fuit, de fide ecclesiæ suæ privato nomine pronuntiantem, & Sanctos pro deprecatoribus tantum habentem; quod tamen ne Pontifex quidem ullus hucdum præcipere vel voluit; vel ausus fuit. Ad ipsum beatificandi negotium & normam, quæstionem nunc devolvit. Auctor, multa que opus esse recenset diligentia, in disquirendis Actis, & examine de vita futurorum Sanctorum instituendo; quo in casu hodierna ecclesia Romana discedit a strictiore veteris ecclesiæ disciplina, minus adhibentis circumspectionis & prudentiæ. Sed exinde pronus fuit alveo, nec Protestantes esse reprehendendos, ob migratam corruptæ ecclesiæ disciplinam,

nam, nec laudandam Romanam ecclesiam, tales sanctos invocantem, de quibus dolet, necessariam circa eos non adhibitam fuisse explorationem: ut dubium plene sit, num, vere extiterint, num sancti fuerint. Nec asseverari potest, Pontificem, omni licet adhibita opera, non falli, de quo ipsi inter se digladiantur Romani. Sed vanissima sunt asserta, Pontificem in hoc negotio falli non posse. Et quid, quaesumus, tanta inquisitione opus est, si Pontifex Sp. S. illuminatus ea omnia edoctus esse potest. Propius jam Auctor accedit ad reliqua, regulas examini subijiciens, quas circa Canonisationem non a se excogitatas, sed ex congregationis rituum Romanae disciplina esse collectas, Benedictus affirmat. Ita tamen eas omnes, esse comparatas Noster judicat, ut nihil pro sanctorum integritate & veritate elici queat. Animum porro advertit ad illa signa, ex quibus *Benedictus XIV.* hominum sanctitatem vult aestimari. Quatuor hic momenta esse perspicienda, monet. Primo necesse est, inquit, ut, qui Sanctus pronuntiari debeat, vel ante vel post mortem miracula faciat. Idem deinde virtute non vulgari, sed heroica aut extraordinaria praeditus, esse debet. In extremo porro mortis articulo, aliquid illustre & sanctitate conspicuum afferat necesse est. Et denique scriptis ejus, si quae sint, adpareat oportet, concors & perpetua cum fidei veritate, & morum integritate, convenientia. Sed in genere hic notandum est, hanc disciplinam esse novam, quod ex omnibus sanctorum recentiorum monumentis patet. In veteri ecclesia *Sanctus* & *Martyr* unus erat idemque. Cuiusque itaque tanta obtigerat felicitas, ut vitam pro Christi doctrina amitteret, illi tantus honor tribuebatur. Reliquis non item. Haereticis vero deinde suos sibi martyres excogitantibus, res ad miraculorum pericula transibat. Seculo deinde X, ad Pontifices res omnis deferebatur, ubi de vita & miraculis quaestio prima instituta est, nihil tamen in specie eorum requirebatur, de quibus nunc in Curia Romana quaeritur. Sub exitum Seculi XII, Canonisationis disciplina, rudis atque neglecta hactenus, meliorem induit habitum, Pontifice *Innocentio III.*

Evan-

pag. 80.
83.
85.
91.
92.
96.
98.

- p. 100. Evangelica deinde luce terras nostras, manus obstétrices ferente *Luthero*, plénius illustrante, major adhibebatur cautio atque diligentia in Sanctorum vita aestimanda; ne haberent scilicet haeretici, quod justis opprobriis peterent.
102. Ab iis temporibus tres numerabantur causae, *vitalis* scilicet *puritas, excellentia fidei, & miraculorum claritas*. Ex quibus patet, *Benedictum*, quartum addidisse signum, novitate quadam in extremo mortis articulo conspicuum. Evolvit deinde hanc causam Auctor, & in quantum a veteri disciplina ecclesiae aberret Pontifex, diligenter monet. Ex his, prolixius disceptatis, periculosa oritur quaestio de Sanctis, antiquis temporibus temere in coelum relegatis, & de Pontificis infallibilitate, non Sp. S. sed Congregationis rituum acta & decreta sequi coacti. In prohibito imaginis Sp. S. cultu, laudat *Benedictum* Noster, sed docet etiam, in quantum ab ecclesiae Romanae scitis discedat, quamcunque speciem admittentis, qua sub divina persona sanctis personis se exhibuerit. Haec sunt momenta potiora hujus libelli, optimae frugis plenissimi, quae lectoribus nostris invidere nefas esse duximus.



AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA

Tomi VIII Sectio III.

*FABII COLUMNÆ LYNCÆI ΦΥΤΟΒΑΞΑ-
ΝΟΣ, cui accessit Vita Fabii, & Lynceorum Notitia,
Adnotationesque in Φυτοβόσκων, Iano Planco Ariminensi
Auctore, & in Senensi Academia Anatomies Pro-
fessore Publico.*

Florentiæ, 1744. J. P. ære, & Typis Petri Cajetani Viviani,
& Mediolani Superiorum Facultate. 4 major. pag. 136.

Tab. æn. 38.

Prefens Liber, cujus duæ cernuntur Typographi sub-
scriptiones, quarum altera Florentiæ titulum habet,
Mediolani altera; quæ ideo fortasse quibusdam exem-
plaribus adposita fuit, ut conscientiæ scrupuli quibusdam
eximerentur, qui verentur Libros emere Florentiæ editos,
propter notas controversias in re Typographica cum Curia
Romana; editus fuit ære Jani Planci, Civis nobilis Ariminen-
sis, & olim in Senensi Academia Anatomies Professoris Pri-
marii; sic enim explicandæ sunt siglæ, J. P. ære, in
qualibet Typographi subscriptione, id est Jani Planci ære.
Janus enim Plancus, ut diximus, cum de ejus Libro de
Conchis minus notis, & de Aestu maris, retulimus, italice *Joan-*

N

nes

nes Bianchi adpellatur, sed, ut a turba aliorum, qui hoc nomine veniunt, distinguatur, Latino *Jeni Planci* nomine vocari amat. Nova hæc editio Phytobasani Fabii Columnæ, quam Plancus de suo paravit, splendida admodum est; meliore enim charta est usus, & duplo fere majore quam in priore hujus Libri editione; præterea additiones, quas adposuit Plancus, fere tertia parte superant primam Libri molem. Nos præsertim hic memorabimus, quæ adjecit Plancus, & quidem primo loco sunt: Vita Fabii; II. Historia Academiae Lynceorum; III. Elegans & minime vulgaris Præfatio; IV. Triginta & amplius Adnotationes, quæ adjectæ sunt singulis Phytobasani Capitibus; V. denique Appendix quædam, quæ aliquot loca illustrat, Vitæ Columnæ & Lynceorum Historiæ, quæque ultimo loco adfert descriptionem, & æneam tabulam de Stella quadam marina nova, & de quibusdam minimis Cornubus Hammonis, quæ Plancus invenit in littore Liburnensi.

Libri omnes Fabii Columnæ rariores sunt, sed Phytobasanus rarissimus erat, ut eum asserat Boerhavius, in Libello Methodi addiscendæ Medicinæ, viginti quinque florenis batavis vendi, & tanti eum emerat, immo pluris, Nicolaus Gualterius, Ioannis Gastonis Magni Hetruriæ ducis Archiater. At hæc nova editio, quam Plancus adornavit, svasu præsertim, ut fatetur in Præfatione, memorati Gualterii, amici ejus intimi, dum viveret, quamvis longe pulchrior, & tot additionibus aucta, tribus tantum Florenis ejusdem monetæ constabit; quare etiam hæc de causa multum Plancus debent eruditi. Verum aliquid dicamus de Additionibus, quæ in hoc Libro reperiuntur. Titulus ipse unam nobis offert, cum in ipsa Libri fronte, ænea sculpta sit tabula, in qua lynx pulchre est incisa, ex Commentario Stelluti in Persium huc translata, quoniam hæc fera Lynceæ Academiae symbolum erat, in quam Academiam inter primos cooptatus fuerat Columna. Initio Libri, uti diximus, Plancus vitam hujus Auctoris præmittit, qui ex nobilissima Columnarum gente prognatus fuit, quæ Neapoli florebat. Filius fuit Hieronymi Co-

Columnæ, viri eruditi, qui Ennii fragmenta primus edidit. Fabii studia fuere præter ea, quæ ad eruditas linguas, latinam nempe & græcam, pertinent, Geometriæ, Opticæ, Musica; pingendi ars, & Jus utrumque, Cæsareum nempe & Pontificium, in quibus Magister, seu Doctor, ut ajunt, in patrio Collegio fuit renunciatus, & jus quoque dixit prædicæ, cum Judex, Vice-Principis nomine, in dynastiis, quas inter Marfos & Aequicolas Columnarum domus possidet, a Martio Columna, Zagarolæ dynasta, creatus fuisset. Dum adolescens esset Fabius, comitali morbo interdum serat obnoxius, quo ut sanaretur, Botanicis studio animum applicuit suum, & præsertim herbas in veterum libris Botanicorum græcorum latinorumque quærebat. Cognoverat enim, Botanicos omnes sui temporis, & vulgares Medicos, inter se discordes esse, in assignandis herbis a veteribus descriptis. Quare egregius Botanicus evasit, & ex comitali morbo convaluit, ut multi ajunt, usu Valerianæ silvestris, quod ipse quoque innuere videtur in calce Phytobasani sui. Cum igitur Botanicis studio multum oblectaretur, studio etiam naturalis historiæ incumbere coepit, quæ Botanicæ multum est adfinis; quare in Phytobasani appendice describit etiam pisces aliquot, et Stellam quandam, conchasque aliquot marinas. Ita in duabus suis Ecphrasibus, seu Expositionibus Plantarum minus cognitarum, quos Libros Plancus, iterum ut edantur, una cum suis adnotationibus, curabit, aliquot pisces & conchas admiscuit, præsertim in appendicibus; immo secundæ *ἐκφράσεις* duos egregios Tractatus adjecit, de Purpura unum, & de Glossopetris alterum, quibus, præsertim secundo, acre ejus ingenium cognoscitur. Primus enim in hoc genere fuit, qui philosophorum vulgarium præjudicia deponeret, quemadmodum & in Botanica primus tentavit, ut methodo quadam doceretur, inspectis præsertim Plantarum floribus; quam methodum amplexus est illustris Tournefortius, mirumque in modum amplificavit, & digessit in Libris suis. Edidit quoque vernacula Italarum

lingua Librum Musicum, Columna, cui Titulum fecit *La Sambuca Lincea*, & hoc in obsequium Academiae Lynceorum, in qua, ut diximus, inter primos fuerat adscriptus. Ea re viri fama ita percrebuit, ut post Joannis Baptistae Portae obitum Proprinceps crearetur in ea Colonia, quae illius Academiae Neapoli erat. Haec *Sambuca* ut iterum edatur, fortasse non curabit Plancus, quoniam Musica ipse oblectari non videtur, & quoniam Instrumentum illud musicum quinquaginta chordarum, *Sambucæ Lynceae* nomine a Columna excogitatum, Musici nostrorum temporum practici non receperunt.

Ignoratur tempus, quo Columna natus fuerit, item quo anno diem obierit supremum: sed ex quibusdam verbis, quae ipsemet in quadam sua epistola apologetica contra aliquem Evangelistam Quattrammium Ferrariensem adducit, conjici potest, ipsum circa annum 1567 natum fuisse; & in Appendice, quam in calce Libri habet Plancus, ostenditur ex Libri Joannis Baptistae Doni, *de Praesantia Musicae veteris*; Columnam Neapoli diem obiisse, circa annum 1647: ex quo apparet, octoginta annis vixisse. Ultimis suae vitae temporibus repuerascere visus est, ut ne legere quidem amplius sciret; fortasse, ut Plancus suspicatur, quod comitialis morbus iterum eum tentare coeperat, qui saepe numero, si frequens fuerit, stupidos & paene fatuos reddit homines.

Postquam Plancus vitam & studia Columnae narravit, quae omnia novem pag. continentur, ad Lynceorum Historiam progreditur, quam modeste *Lynceorum Notitiam* adpellat. Historia haec, seu Notitia, triginta & amplius pag. continetur. Multis notum erat, celebris hujus Confessus, qui prima scientiarum Academia dici potest, Auctorem extitisse *Friedericum Caesium*, Sancti Angeli Principem, Sancti Poli & Montis Coeli Marchionem, qui etiam postremo Aquaspartae Dux fuit, & plurimorum aliorum locorum dynasta. Hic a Planco prima pag. adducitur *Friederici Caesii* numisma, in quo cernitur ejus Principis Protome, veste Lynceorum, ut creditur. In perigraphae sequentia leguntur: FED. CAES. LYNC. PRIN. ET. INST. P. I. S. A. S. P. M. II. M. CAEL. B. R.

B. R. quæ Litteræ Siglaque a Planco sic explicantur: Federicus Cæsius Lynceorum Princeps & Institutor, Princeps primus, S. Angeli, S. Poli Marchio secundus, Montis Cæli, Baro Romanus. In averſa parte hujus numismatis, cernitur Lynx intra civicam coronam, circa quam ſequentes Litteræ cernuntur, LYNCEIS INSTITVTIS. Pagina XIII. a Planco referuntur tria alia Friderici Cæſii numismata, quæ ad eandem Lynceorum Academiam pertinent, quæque iterum Principis Protomen & Epigraphen gerunt, ſed in averſa parte differunt, duo enim habent Palladem varie ornatam, cum verbis: CAESIA PALLAS. Horum numismatum copiam humaniter fecerat Planco, ut ea deſcriberet, Illuſtriſſimus Dom. de Stöſch, vir erudiſſimus, qui nunc Hetruriæ bono Florentiæ moratur, ubi eximium poſſidet Muſeum, omnis Antiquitatis genere reſertiffimum, ſplendidamque bibliothecam, ex qua ad hanc notitiam multa depromſit, ut ingenue fatetur, Plancus. Ut vero hanc hiftoriam Lynceorum conſcriberet, non ſolum bibliotheca Stoſchiana, ſed plurimis aliis auxiliis uſus eſt, & præſertim ſchedas Martini Vogeli Hamburgeniſis adhibuit, cui quoque, ut Morhoffius & alii teſtantur, hiftoriam hujus Academiæ Lynceorum conſcribere erat animus. Eas ſchedas Planco humaniter deſcripſit, ex celebri Guelferbyтана Bibliotheca, in quam magni Leibnitii opera conlocata fuerant, Tetricus Zimmermannus, vir nobiliſſimus, Livonus, Planci amicus. Hic tamen Plancus fatetur ingenue, res, quæ in illis ſchedis reperiuntur, eſſe admodum conſuſas & mutilas; ita ut ad eam hiftoriam, alia monumenta conquirenda fuerint, ex quibus tandem pulchras optimasque notitias hauſit celebris illius Lynceorum Academiæ, quæ fuit, ut diximus, prima ſcientiarum Academia, quæ fundata fuerit, & ex qua multum gloriæ & ſplendoris Italiæ genti acceſſit, quæque Romæ, in media prope Italia, primum magnanimi Principis illius, Friderici Cæſii, opera, ſcientias promovit & amplificavit, inque his phyſicam doctriſſimam, ſeu experimentalem, Aſtronomiam, Anatomem,

Chymiam, Botanicen, & naturæ historiam, ut adparet ex editis Libris ab Academicis Lyceis, & præsertim ex iis, quos edidit Galilæus, Lucas Valerius, Joannes Baptista Porta, Fabius Columna, Joannes Faber, Franciscus Stellutus, & alii quamplures. Plancus noster, in hac generali Lynceorum historia, vitam quasi Principis Friderici Cæsii conscribit, quem Erythræus male *Angelum* vocavit, confundens nimirum eum cum Fratre, qui Ariminus Episcopus, vir morum sanctitate insignis, obiit anno 1646, Romanæ Curia ad Venetam Remp. Orator, seu Nuntius, & cujus cineres translati fuerunt Ariminum, & in Cathedrali Ecclesia collocati, ut illic ex Epitaphio adparet. In ea igitur Principis Cæsii vita, progressus omnes Academiæ cernuntur. Cepit anno 1603, & vixit usque ad annum 1630, quo tempore immature Cæsius obiit, ætate vix XLV annorum. Post Principis Cæsii obitum, post Galilæi fata adversa, quæ, cuivis nota, non repetimus, & postquam Neapoli, Regis Hispaniarum jussu, ut ait Vogelius in schedis suis, Lynceorum colonia, quæ ibi fuerat, extincta esset, Academia cessavit; etsi compertum est, usque ad seculi proxime elapsi dimidium, multos Academicos Lynceorum nomen retinuisse, & titulis suorum Librorum adiunxisse.

Postquam Plancus Lynceorum historiam generalem confecit, eorumque instituta, studia, & inventa propria narravit, ad Catalogum singulorum Lynceorum venit, qui continet XX. capita: quodlibet illorum elogium Academici cujusdam exhibet, excepto postremo, quo elogium, seu simplex nomen plurimorum Academicorum panduntur.

Primum omnium elogium est Friderici Cæsii, Principis vere magnanimi, qui hanc Academiam instituit, & ejus usui Bibliothecam & hortum botanicum fundavit, machinas seu instrumenta varia invenit, quæ plerumque Lynceis suis concedebat, quorum quemlibet aureo anulò, cui smaragdinus lapillus erat inclusus, atque insculpta

Lynx

Lynx cum epigraphe, sui & Academici nominis indice. Plancus vidit Florentiæ binos anulos hujus generis, quos refert, & suo loco explicat; ii fuerunt Galilæi, & Theophili Molitoris. Cæsius Princeps, interdum, ut ederentur, curabat suis sumptibus, Lynceorum Libri, Lynceosque monebat, ut de re physica, & de naturali historia scriberent, quod re ipsa tribus quatuorve illorum persuasit, qui Recchi Librum de Plantis, & de animantibus Americanis, illustrarunt. Nimii essemus, si hic referre vellemus acta omnia egregia & studiosa Cæsii, quæ ample & eleganter a Planco referuntur, ad cujus Librum Lectores amandamus.

Capite altero cernitur Elogium Ioannis Baptistæ Portæ, Neapolitani, qui inter primos, licet provec̄ta jam ætate, Lynceis nomen dedit. Hic inter primos quoque doctrinasticam, seu experimentalem philosophiam, promovit; neque eum in his studiis, nisi Hieronymus Cardanus, nobile alterum Italiæ ingenium, præcesserat. Lyncei titulo edidit, jam seniculus, Libros duos, Cæsius Principi dicatos, quorum unus inscriptus est de *Aeris transmutationibus*, alter de *desillatione*. In utriusque Libri Epistola dedicatoria, multum, & merito, laudes Cæsii prædicavit.

Tertium est elogium Fabii nostri, de quo jam diximus, & dicemus plura deinceps. Hic tantum a Planco notamus relatum esse errorem Pauli Boconi, Botanici & historici naturalis Siculi, & Columnæ pæne popularis, qui existimavit, Fabium Columnam ideo Lynceum dici, quod vir esset acutus, ignorans penitus Lynceorum Academiciam.

Quarto, Quinto, Sexto capite, elogia Luæ Valerii Romani, Galilæi Galilæi, & Marii Guiducci Florentini, proponuntur. Viri in orbe erudito notissimi sunt, propter sublimia studia in Geometricis rebus, & Physicis. De Mario Guiduccio adnotat Plancus, præter ejus tractatum de Cometis, qui ansam dedit Galilæo, ut *Saggiatore*, seu trutinam conscriberet, reperiri & Orationem pro liberatione a peste, anno 1630 Florentiæ editam, atque anno 1632 ibidem recusam.

Septi-

Septimum Caput, Francisci Stelluti Fabrianensis, viri celebris, & Lynceorum Academiae Procuratoris, Principisque Cæsii valde familiaris, memoriae sacrum est. Stellutus edidit versibus Italicis Satyras Persii, quibus addidit varias adnotationes in laudem Principis Cæsii, & Falconcinæ familiae Volaterranæ, quam a Persio originem ducere contendit. In iis adnotationibus multa quoque sunt, quæ ad Lynceos pertinent, & ad historiam naturæ, ut observationes circa apes & curculionem, tunc primum microscopio factæ. Notatur hic, microscopii & telescopii nomina a Cæsio inventa fuisse. Scripsit quoque Librum de ligno illo fossili, quod in Aquispartæ territorio, Cæsii dynastia, reperitur, Stellutus. Liber is in fol. est, sed parvæ molis; adjectæ ei sunt quamplurimæ figuræ, quæ hoc lignum exprimunt, quod a Cæsio inter metallophyta reponebatur. Plancus noster solide ostendit, vere lignum esse, exemplum adducens ligni fossilis alterius, quod in agro Lucensi repertum fuit, & cujus frustulum vidit Lucæ, apud Christophorum Martinum Saxogothanum.

Octavo loco memorat Plancus Joannem Terrentium Constantiensem. Hic vir inter acutissimos fuit, & unus ex Recchi Commentatoribus. In Sinarum Regionem postea secessit, ex quo multi argumentantur, cum Loyolitis nomen dedisse, ut re ipsa dedit, quod testatur P. Ferrarius Loyolita Senensis, Libro qui Flora inscribitur Cap. 2. ubi emphaticis verbis hunc Joannem Terrentium cum aliis Lynceis commemorat. Terrentius inter primos statuit, opium, & narcotica alia, calidissimæ naturæ esse, non frigidissimæ, ut veteres male crediderunt.

Nono Capite laudat Plancus Joannem Fabrum Bambergensem, Romæ Medicum, Recchi Commentatorem alterum. Fabri istius Commentaria quamplurima continent, Lynceorum Academiae noscendæ, quibus etiam usus est Plancus. Præter hæc, & alia multa, quæ egregie ad rem

rem botanicam faciunt, insunt etiam quam plurimæ aliæ cognitiones ad naturæ historiam, & ad brutorum anatonem spectantes.

Decimum, Undecimum, & Duodecimum Caput de Alexandro Alimario Florentino, de Virginio Cæsarino, & de Joanne Ciampolo, Præfulibus, Romano altero, altero Florentino, loquitur. Hi omnes, quamvis nihil ediderint præter Carmina, tamen Lyncei Academici fuerunt satis celebres, præsertim Virginus Cæsarinus, de quo Plancus multa & in generali Lynceorum notitia, & in hac ipsa Commentatione.

In decimo tertio, decimo quarto, decimo quinto, decimo sexto, decimo septimo, decimo octavo, & decimo nono Capite, continetur Elogium M. Velferi, viri doctissimi, & Reip. Augustanæ duumviri, cui Janus Gruterus Librum *Veterum Inscriptionum* dicavit: Cinthii Clementis, Medici celeberrimi, qui Magister fuit Virginii Cæsarini, Præfulis: Joannis Demisiani Cephalenii, viri admodum docti in græca latinaque Lingua. Multum ille per orbem terrarum est vagatus, estque ejus Elogium in Pinacotheca Erythræi: Theophili Molitoris Hassiani, magni naturæ scrutatoris, qui testimonio Galilæi Fratris, scripsit, hirundines mare non transire, sed sub aquis hyeme mergi, ut interdum a piscatoribus rete capiuntur: Antonii Persii, seu Pertii, cui primum Cæsius microscopium ostendit: Equitis Cassiani Putei, valde inter Eruditos omnis generis noti, qui publica funebri Oratione laudatus fuit a Carolo Dato Florentino, typis edita: Justi Rickuii, Belgæ, Canonici Gandavensis, qui a Bibliotheca fuit Academiæ Lynceorum.

Vigesimo Capite referuntur nomina, cum aliqua additione quorundam doctorum hominum, quos Plancus in Vogelianis schedis, vel apud aliquos Auctores, Lynceos nominari reperit; de quibus tamen certo non constat, an reipsa tales fuerint. Sunt vero Joannes Heckius, Astronomus, qui a Lancisio, in Epistola de fungis ad Marfilium, vocatur magnus Medicus, magnusque Botanicus: Angelus Colius, Senensis, cujus ut Medici, & Botanici illustris, meminit Faber: Julius Mancinius, Ilicinensis, præclarus Anatomicus atque
 O Urbani

Urbani VIII. P. M. Medicus: Franciscus Gualdus, Ariminensis, D. Stephani Eques, Urbani VIII. P. familiaris, vir eruditus, qui rerum naturalium Cimelium possidebat: Franciscus Diotallevius, Nobilis Ariminensis, de quo texuit elogium Erythreus in Pinacotheca: in quo ita ille, Diotallevii Patriam commendans *Nobilis totaque Italia ceteris Ariminensis Civitas, nullique Emiliae Urbium splendore Et claritate inferior*: Franciscus Battaglinus, Nobilis Ariminensis, cujus iterum scripsit Elogium Erythreus: Nicolaus Antonius Stelliola, qui multum Ferrantem Imperatum adiuvit, cum Museum suum de Historia Naturae conscriberet: Marcus Aurelius Severinus, Neapolitanus, Medicus & Chirurgus, vir disertus, & qui inter primos optimas artes solidasque doctrinas coluit: Veslingius, Botanices & Anatomies Professor Publicus Patavinus: Joannes Baptista Capucius, Calaber, ad quem Thomas Cornelius quintum suum Progymnasma scripsit: Philippus Salviatus, Philippus Pandolphinus, Philesius Porta, Vincentius Mirabella, & aliquot alii. Sed his non placuit Planco adnumerare Alexandrum Tassonum, ut iam pridem fecerat Muratorius, in ejus vita. Nam ut Plancus ait in Appendice, quam in calce Libri habemus, apud neminem reperitur, eum Lynceum nominari, & unica conjectura, qua nititur Muratorius, domum Cardinalis Barptolomei Casii frequentasse Tassonum, quem Muratorius Fratrem Principis Casii, Lynceorum Auctoris, dicit, qui tamen non Frater, sed Patruus erat, Planco sufficiens non videtur. Nam si id esset, sequeretur, Aulicos omnes illius Cardinalis totidem Lynceos fuisse, quod verosimile non videtur; praeterea Tassonus, in rebus Philosophicis, quibus potissimum Academia studebat, ideas quasdam populares habuit, quas vulgares Peripatetici habent, quibus Lyncei adversabantur. His verosimile efficitur, Tassonum inter ipsos censitum non fuisse.

Expleta Lynceorum historia, Planci praefatio ad phytobanum succedit, in qua evincitur, melius esse libros probatos Antiquorum recudere, quam novos condere, qui doctrinas vulgares

vulgares contineant, quibusque non nisi Bibliothecæ onerentur, magna studioforum, & temporis, & pecuniæ jactura. Quare Plancus minime probat homines illos, qui quotidie libros novos congerunt, ut, quam plantulam novam invenerint, eam statim novo opere divulgent, quo de omnibus plantis generatim agitur, & tamen nihil novi adfertur, præter herbulam, quam Auctor forte invenerat, quæ commodius, ut ait Plancus, inferi poterat veteri Botanices Libro, qui recederetur, vel ad Ephemerides quasdam, aut ad Acta alicuius Academiæ amandari. Maxime vero accusat & damnat Auctores illos, qui ex aliqua differentia accidentali, quæ in aliqua planta reperiatur, statim aliquod genus novum constituunt, & plantæ nomen venale plerumque, & adfertorium, imponunt. Hoc pacto, ut ipse ait, parum honori suo Auctores isti consulunt, & studiosis nocent, perquam difficilem & obscuram artem Botanicam reddentes. In quo quidem non videtur vehementer laudandus Auctor. Est in præjudiciis, aliquod, inventionis propriæ; quo fit, ut durum nobis videatur, alteri edendum, quod tute inveneris, aut extricaveris, committere. Dicit etiam de subscriptionibus, prænumerationes vocant, easque arbitratur longas plerumque & dolosas esse: hac de causa, inquit, de suo Phytobasanum hunc edidisse, itemque, eodem pacto, Ecphrases duas Columnæ, cum suis Appendicibus, editurum. Hæc omnia generatim a Planco dicta aliqui arbitrati sunt; fortasse non immerito dicta in Micheliū Botanicum Florentinum, & in Joannem Targionem, ejus Successorem, putes: quia aliquibus re ipsa visus est Micheliū admodum facilis, ut novam vocaret aliquam plantam, ex differentia quadam accidentali, & ut genus novum stabiliret, nomenque novum adponeret, quo alicui blandiretur, qui associatus fuisset ad emendum eum Librum; ejus successor autem videtur nimis tergiversari, ut edat librum illum, in quo Micheliū tot nova inventa esse contendebat, & pro quo tot pecuniam solverunt in associatione Verum, certo dici non potest, a Planco Micheliū eo in loco.

notatum fuisse, cum Successore, quos nunquam nominat; præsertim cum alii quamplures nostris temporibus fuerint, qui in hoc peccarunt, nimium in Botanica innovantes. Quare Plancus hoc loco de se, ut Cicero habet Oratione, *Pro Lege Manilia*, dicere potest: *Ego autem neminem nomino, quare nemo irascetur mihi, nisi ille ipse, qui velit prius de se confiteri.* In hac Præfatione narratur præterea a Planco, quid a se præstitum sit in hac nova Phytobasani editione.

Post Præfationem Capita sunt Phytobasani Fabii Columnæ; post titulum seu nomen cujuscunque herbæ, quod Fabius imposuit, Plancus addit perpetuo nomen, quod eidem herbæ tribuit Tournefortius, vel nomen alterius Auctoris, quod a Tourn. probatum sit, juxta methodum suam; quæ methodus, ut initio dictum fuit, originem duxit ab ipsomet Fabio Columna. Hoc tantum hic notamus ex Planci ipsius ingenua confessione, quam hic adponi a nobis jus sit, ut adpareat simplex ejus veri erroris confessio pag. 120 post nomen Columnæ, quod cuidam plantæ adposuit, hoc pacto: *Alfnes facie, Planta nova*: cujus figura cernitur Tab. 36. Plancus ei addidit pro synonymo C. Bauhini nomen, quod habet & in Pin. & in Prod. quodque postea adprobatum fuit a Fabio ipso, in sua Ecphrasi prima, *An Cynocrambe* Diosc. de ea herba in Adnotatione XXIX Plancus hæc habet: *bis descripsit hanc herbam Fabius, de qua ni fallor filius Tourn. hic est in prima Ecphrasi, ubi eam cynocrambem adpellavit.* Plancus, quando hanc Adnotationem scripsit, senex erat, & ad manus Corollarium Instit. Tourn. non habebat, ubi eadem herba nomine item cynocrambis adpellata est pag. 52. deest vero in Institutionibus ipsis, idcirco Plancus dixerat, *de qua filius, ni fallor, Tournefortius*, quod corrigi jubet Plancus, cum re ipsa de ea locutus sit Tourn. in Corollario.

In Calce fere cujuslibet capituli addit Plancus eruditas Adnotationes, quæ more suo scriptæ sunt eleganter, & non sine sale, imitatione, ut adparet plerumque, Marcelli Virgilii Florentini, qui Adnotationes eodem pacto adposuit Libris Dioscoridis. In Adnotationibus in *Isopyrum*, in *Chondrillam*,

in *Laurum Alexandrinam*, in *Sideritidem*, & in *Erinum*, Plancus post Columnnam, una cum C. Bauhino, & cum aliis, detegit solemnem Matthioli imposturam, qui has omnes plantas supposuit, ex duabus nempe unam componens, ut fecit in suo suppositio Isopyro: nam in superiori parte pinxit vulgare Melanthium, & in inferiori folia duo Anisi adposuit; aut omnino finxit, ut accidit in quatuor aliis, quas modo Plancus memoravit. In aliis Adnotationibus semper ipse præfert eam methodum, quam invenit Columnna, & Tourn. amplificavit, & sæpenumero ex Columnna ipso ipsummet Columnna castigat; nam, ut ait, in ejus vita, ipse quando Ephrales conscripsit, & res alias, & cum Lynceus Academicus esset creatus, non ita præoccupatus erat servili animo pro Antiquis, ut ab initio fuerat, & ut generatim præoccupati erant reliqui Botanici, qui ante ipsum floruerunt.

Post Adnotationes, & post Indicem, Plancus unica pag. tres Appendices addit, quarum duas iam memoravimus, cum una sit circa tempus obitus Fabii, & altera, utrum Alexander Tassonus fuerit Lynceus? Ea Appendix, ut accepimus, invidiam creavit Planco, apud Vandellium quemdam Mutinensem, seu ut melius dicamus, Vignolensem; ex Vignola enim, ignobili oppido ducatus Mutinensis, originem ducit Vandellius, qui pro suo Tassono certavit, sed solide pro Planco respondit Simo Cosmopolita, in Ephemeridibus Florentinis.

Tertia Appendix tributa est in quatuor Capita. Primo descripta est Stella quædam marina nova, quam Planco dicitur in quodam Opusculo, Lucæ edito, Nicolaus Gualterius, Archiater olim Joannis Gastonis, Hetruriæ Magni Ducis. Hujus Stellæ; quæ Indica est, echinata, geniculata, & quindecim radiis constans, hic adposita est figura, æneæ tabulæ incisa, quæ est ultima, seu trigesima octava. In secundo Capite genus quoddam *cornu Hammonis*, quod Plancus reperit in littore Liburnensi, describitur: id cum rectam appendicem habeat, *semilituum* appellari posse autumat. In tertio Capite genus aliud cornu Hammonis umbilicati describit. Tandem in ultimo parvulum umbilicum marinum exponit,

qui cum lapide numismatali aliquantulum convenit. Hæc tria corpora minima sunt, quæ ipse microscopio aucta, incidit curavit in eadem Tabula, qua rara illa Gualterii Stella incisa est; reperta fuerunt a Planco in sedimento littoris Liburnensis, paucis abhinc annis, cum in Hetruria moraretur.

*JO. GOTTOFR. OERTELII, SACRORUM
apud Sempronenses Antislitis, Theologia Æthiopum, ex
liturgiis, fidei confessionibus, aliisque scriptis congesta.*

Vitebergæ, impensis Joh. Michaelis Teubneri. plag. 17.

8. 1746.

Maxima quidem admiratione digna res est, in mediis barbarici sedibus, ecclesiam Christi colligi amplissimam, fideique & doctrinæ simplicitate conspicuam, atque exornatam, conservari. Quod, ut ad promovendam & amplificandam gloriam Dei maximas nobis suppeditare potest occasiones; ita & imprimis venerabilis Autoris operosus laudandus est labor, qui de Aethiopicis hæc sanctoribus coetibus non solum, sed de orbe etiam literato præclare fuit meritus. Ante quam ad caput rei ipse accedit, historiam gentis Habyssinæ breviter contextam præmittit, ubi natales nominis Aethiopici ex Græcorum repetuntur lingua, secundum quam *αἰθίοψ* pulcherrime cum nomine Aethiopum convenire videtur. Bochartus quidem minus recte **אֶתְיוֹפִים** veteres Scenitas & Saracenos recentiores ita appellavit, quia nec Arabes, nec Saraceni facie tam atra tetrique sunt, quod inter omnes constat, ut hæc denominandi ratio in illos cadere possit; nihilo tamen minus affirmare Autor non contendit, nullam gentem amplius, præter istam, antiquis nomine **אֶתְיוֹפִים** venisse; sed id tantum causæ suæ sufficere existimat, si demonstraverit, Aethiopes re vera Cuschitas fuisse, & ita a Iudæis quoque, & aliis viris eruditis, dictos esse. Præter ea tamen nomen etiam sibi aliud imponi passi sunt Aethiopes, quo Habessinici dicuntur. Appellandi hæc ratio ex Arabum descendit

pag. 2.

dit lingua, in qua *حاش* Cabesch colluviem significat, & mixturam quamdam gentium innuit. Qua de re etiam Aethiopes initio invite hoc nomen audiebant, successu tamen temporis mitiori admittebant ingenio. Lubentissime ipsi de se dicunt, se esse *Gessin*, homines liberos, itemque nobiles, & armis virtuteque claros. Quod si quis Sabæos & Homeritas illos appellare velit, non errabit; sin Mauros dices, ut Germani faciunt, generalior omnino, quam par est, de Habessinibus formaretur conceptus. Ad regionem eorum quod attinet, verissima provincia illorum dicitur *Habassia*, triginta sub ambitu suo regna fovens, præfectisque provinciæ administrata, quibus *Nagasty*, rex regum s. Imperator præest. Antiquissimis temporibus inter profanas, cum Chami posteris, fuere gentes, inter quas tamen, ex singulari Dei providentia, varia cultus Israelitici vestigia reliqua fuerunt conservata. Huc accedit, reginam Sabæ, temporibus Salomonis Hierosolymam adeuntem, multa ex religione Iudaica retulisse testimonia. Plenaria tamen gentis omnis ad sacra puriora accessio seculo demum IV. fuit confecta, *Fruventio* atque *Ædeso* auxiliatrices præbentibus manus. Pro norma hinc credendorum atque agendorum accipiebant Aethiopes S. Scripturam V. & N. T. purioris coetus admittebant doctrinas, donec sec. demum sexto ab ecclesiæ Latinæ æque ac Græcæ unitate recederent, undè in pejus ruebant omnia, & si non deterior, saltem non melior in Aethiopia res veritatis evangelicæ, inde fluere incipiebat. Quod ut clarius pateat, singula doctrinarum enarrantur capita, inter quæ *primum* de Theologia Aethiopum in genere agit. Nihil hic concinnius, elegantiusve proferri in medium posse Autor existimat, nisi ipsa Claudii, regis Aethiopum, quibus in Confessione fidei suæ utitur, verba, quæ, quod genuina sint, recte demonstrat Noster. *Secundo* in doctrina de scriptura sacra expenditur, quæ ipsis pro summa est, atque habetur, omnium doctrinarum Christianarum, norma atque auctoritate: præter hanc tamen nonnulli scripturæ sacre æquiparare solent, Constitutiones atque Canones, quos in universum tamen in excolendis

pag. 3.

4.

5.

8.

11.

13.

15.

17.

atque

- atque addiscendis literis sanctioribus omnem Habessini navant operam atque studium, ut de vetita scripturæ S. lectione nulla
- pag. 19. adfit vola vel vestigium. Sequens *tertium* membrum doctrinam tractat de Deo unitrino, quæ pura atque illibata secundum auctoritatem librorum sacrorum inter Aethiopes conservatur, eo tamen observato, ne quid in eos animadvertatur incautius, Hyhman, linguæ suæ vocabulum, tum *ἁγιον*
21. tum *ὑπεσταον*, uti Græci loquuntur, innuere, & explicationem dogmatis hujus gravissimi eandem esse, quæ inter nos usu veniat, licet singularis eorum loquendi modus ad imitationem
24. temere trahi non debeat. Certissimum tamen esse, Autor affirmat, unicam credere essentiam divinam, Aethiopes: filium a patre esse genitum, neque tamen ideo patrem vel
25. existentia priorem esse, vel etiam potentia: Spiritum S. vere & realiter in se subsistentem largiuntur, eundemque existere apud Patrem & filium; a Patre tamen & filio procedere ab æterno, & spirari, constanter negant, ut vel ex hac
28. ratione hodiernæ ecclesiæ græcæ non absimilis videatur ecclesiæ Aethiopica. Sub calcem notatur, Aethiopes subtiliores plane in re sacra omittere quæstiones, cum Theologia eorum Catechetica magis sit, quam Acroamatica. In Articulo de
34. Creatione, cujus Tractatio *quartum* occupat locum nostri libri, Aethiopes docent, hoc universum in tempore ex nihilo verbo omnipotentis divinæ creatum fuisse, adeoque ab æterno nihil quidquam extitisse, vel existere potuisse, quih imo
35. omnem SS. Trinitatem causam creationis credunt, dicendo: Patrem fecisse, Filium conjunxisse, & Spiritum S. ordinasse omnia. De angelis, quod *quintum caput* docet, statuunt Aethiopes, spiritualem eos habere essentiam & in Dei hominumque ministerium esse conditos, ita, ut ii, qui in sanctitate sibi concreta perseveraverint, piis & fidelibus imprimis adfent. Hanc ob rem maxime eos, quin imo religiose fere venerantur, cui rei vel hoc indicio esse poterit, quod in Michaeli, primarii cujusdam Angeli, honorem XII. anniversaria Festa celebrent. In locum malorum angelorum, quos a Deo defecisse pariter asserunt, homines aliquando beatos esse successuros

cessuros putant, & hanc esse odii infensissimi malorum ex orco geniorum in homines causam præcipuam & maximam. Adamum & Hevam, primos fuisse parentes, firmiter credunt Æthiopes, nec Præadamitas admittunt. In comminiscenda quidem primi hominis creatione nimis videntur temerarii, duas tamen modo partes essentielles homini, conjunctas inter se copulatasque, tribuunt. De imaginè Dei, quæ vera ipsorum sit sententia, non diligenter satis in libris suis, fideique confessionibus, tradunt: uti hæc omnia in *sexto* nobiscum communicavit *capite*, auctor venerabilis. In *septimo* doctrinam de peccato tradit, quod aliud Æthiopes dicunt paternum, quia per naturam propagatur; aliud ex hoc enatum, nomine delictorum, culparum, & offensarum insigniunt. Dereliquis nostris peccatorum distinctionibus nihil fere norunt, nisi quod affirmant, peccata actualia, vel esse voluntaria, vel involuntaria. In *capite octavo*, de Lege præcipiente, notat Auctor, Æthiopes quidem per conscientiam significare velle legem naturalem insitam & concreatam, sed nullas admittere leges scriptas. Decem præcepta, vel potius verba, retinent quidem, sed nihil recti atque certi de divisione horum statuere sibi sumit Noster, nisi quod opinetur, distinctionem Æthiopum convenire cum nostra, quantum quidem ex Bibliis Indicis, Halæ impressis, sibi colligere liceat. Illud tamen non omittendum hac occasione Auctor putat, Æthiopes circumcisionem, sabbathum, & abstinentiam a carne suilla, hodie dum observare, adeoque in Judæorum morem maxime proclives videri. Mitius tamen paulo in eos esse statuendum, si res accuratius investigetur, Auctor noster existimat. *Caput nonum* doctrinam Æthiopum circa Evangelium memorat, quod tanta admissione dignum judicant, ut populum Evangelicorum, secundum suum loquendi modum, sese nominent, Evangelium vero fontem aquæ salientis, & nuntium verè lætissimi, Wanygely appellant. Hinc & septimanam paschalem tempus lætitiæ nominare solent, quod Christus, per passionem suam, in Evangelio nobis annuntiatam, ille sit, qui omnem peccatorem poenitentem hilarem reddat. Ex hoc evangelio

Pag. 44.

46.

48.

51.

53.

57.

59.

60.

64.

67.

P

adcu-

- adcuratam Abessini Christi petunt cognitionem, quæ, ut in libris symbolicis Aethiopum legitur, admodam cum Scriptura
- Pag. 71. S. convenit, adeo, ut & Nestorianam *διάλυσιν*, & Eutyichianam *σύγχησιν*, eleganter evitent, ubi de doctrina unionis naturarum in Christo res agitur. Monet tamen etiam simul Auctor, aliquos eo plane esse delapsos, ut Servatori nostro veram cum Marcionitis & Montanistis humanitatem denegent, quorum nomina primaria perceruset. Licet quoque a sæculo inde sexto in Eutyichianismum Aethiopes propensi fuerint, plurima tamen eorum pars immunem se præstitit ab opinionibus his erroneis, & in simplicitate Theologiæ catechetice perstitit, uti *caput decimum* hæc omnia declarat. *Caput sequens* de justificatione agit, quam ipsi firma animi fiducia in
86. Christo acquirendam credunt. In doctrina de sanctificatione affirmant, imperfectam vitæ perfectionem esse, & lubentissime fatentur, bonis operibus esse studendum, quantum
87. fieri possit; quin imo jejuniis, orationibus, & S. Coenæ frequenti usu, Scripturæ S. assidua lectione, atque cultus denique publici lubenti visitatione, aliisque christianis virtutibus opus esse, ad unum omnes postulant, & in stadio hoc decurrendo ita strenui dicuntur, ut multos Europæorum superare videantur.
94. Conjungitur cum hac sanctimonia vitæ, apud Aethiopes, conspicua & clara doctrina de precibus, quæ in *decimo tertio capite* exponitur, & tam quoad publicas, quam privatas preces, & ardorem ac mores precandi, omni laude digna est;
96. inprimis cum relatum legimus, vel in conviviis etiam solemnibus, Aethiopes plus temporis Deo, quam ventri, dare; in conventibus autem sacris, non solum cantionibus & symphonia
99. Musica utuntur, neque in tympanorum sonitu acquiescunt, sed etiam ad indicandam suam, qua feruntur erga res sacras, cultumque Dei, lætitiâ, manibus insuper plausum edere, pedibusque tripudiarè solent. Tenendum tamen etiam hic est,
103. Abessinos precibus non solum ad Deum, sed ad Sanctos etiam demortuos, B. Mariam, Angelosque bonos, confugere, eosque
104. colere; licet non ipsos quidem sanctos demortuos ad ferendam sibi opem invocent, sed elogiis tantum, & salutationibus insolent.

solentioribus maſtent. Cujus conſuetudinis, ſi prima
 hic repetenda ſit origo, ab antiquiſſimo defunctis bene pre-
 candi ritu forte deſcendit, cum plus juſto majora in viros ſan-
 ctos ac Martyres conferrentur encomia. Præter ea Auctoꝝ Pag. 109.
 Noſter Abellinos ab Iconolatria craſſiore abſolvit, licet pi-
 etas ſanctorum imagines nimium colant foveantque. In
decimo quarto capite de baptiſmo Abellinorum agitur, ubi cla- 110.
 riſſime demonſtratur, baptiſmum omnino ſacramentum eſſe ini-
 tiationis, quod infantibus æque atque adultis adminiſtrari de-
 beat, liberumque plane eſſe, ſive adſuſio, ſive immerſio adhi-
 beatur. Id modo improbandum videtur, quod ritus nimis ſuper- 114.
 ſtitioſos Aethiopes in adminiſtratione baptiſmi introduxerint,
 & inprimis aquam baptiſmalem oleo miſcere non dubi-
 tent, quæ tamen naturalis, & nullis liquoribus diluta eſſe de- 116.
 beat. Ceterum, immunes ſunt ab omnibus iſtis erroribus;
 quos circa uſum, efficaciam, & fructum lavacri hujus ſacri,
 rei chriſtianæ adverſarij monſtroſe alunt. Nec Anabaptiſta- 120.
 rum favent erroribus, licet V. Non. Jan. ſeu prima die
 menſis *Ter*, quotannis in memoriam baptiſmatis Servatoris
 Optimi, ante ortum ſolis, aquis ſeſe immergere, & lavare
 ſoleant: quamquam rectius exiſtimetur, potius balneum, 124.
 quam piam hanc Chriſtianorum eſſe ſolemnitatem. Circa
 ſacram coenam Auctoꝝ in *decimo quinto capite* monet, 127.
 Aethiopes toties hoc ſacramento uti, quoties neceſſitas exigat,
 dummodo rite ſint præparati, acceſſuri ad ſacrum hoc convi-
 vium. Ad hoc requirunt ſeriam reſipiſcentiam, & publicam
 coram Diacono confeſſionem peccatorum. Hac ocaſione,
 quod & in aliis fit, liberalitatem ſuam erga verbi divini mi-
 niſtros teſtantur, donando illis thus & panem Euchariſticum, 130.
 vinum, oleum, baſſamum, vela, libros lecturæ. Per
 hunc diem, quo ſacra coena uſi ſunt, omnem, jeiuniis ſe- 132.
 dant, ita, ut ſuperſtitioſi fere videantur Aethiopes; in eo quo-
 que reprehendendi, quod infantes etiam ad uſum S. Coenæ ad-
 mittunt, qui tamen in hoc ſolum conſiſtit, quod vino conſecrato
 infantis labia madefaciant. Nec illud eſt ferendum, quod
 loco vini loram adhibeant, ex acinis uvæ paſſæ expreſſum 134.
 P 2 atque

- atque confectum liquorem. Pane, singulari quadam ratione
 preparato, utuntur plerumque, fermentato, nisi quod quinta
 Pag. 138. magnæ hebdomadis feria, in memoriam αὐτῶν Christi, infer-
 mentatum adhibent. Ceterum verosimile esse putat Noster,
 144. Abessynos in præcipuo hujus articuli capite cum puriori do-
 ctrina nostra consentire, nec cum Romana ecclesia facere, nec
 etiam a partibus stare Calvinianorum. Ecclesiam, docent, esse
 156. visibilem & vocatorum, & deinde invisibilem seu electo-
 rum, quod in subsequente capite docetur. Præterea ecclesiam
 in triumphantem & militantem distinguunt, nec utramque in-
 168. vicem confundunt. De potestate clavium, Abessynis non
 ignota, uti *decimum septimum* caput ostendit, notandum est
 inprimis, eos clavem solventem usurpare erga poenitentes &
 172. confitentem, quos virgula vitis, vel olivæ, in signum pacis
 cum Deo inixæ, ferire solent. Ligantem vero ita usurpant,
 ut extreme impiose ea afficiant, excludendo illos ex coetu sacro, &
 178. poenas publice illis infligendo. Denique Auctor etiam no-
 tat, potestatem remittendi peccata non declarativam, sed col-
 lativam etiam Abessynos admittere, quod vel ex formula or-
 dinationis episcopi pateat, licet controversia inter nos agita-
 184. ta, hactenus iis nondum innotuerit. *Sequens caput*, de mini-
 sterio ecclesiastico agens, rationes muneris cujuscunque
 ecclesiastici, inter Aethiopes usitati, recenset, & quatenus mi-
 191. nistri Dei subsint Magistratui politico, exemplis docet. Si-
 mul etiam, quæ de Magistratu politico sentiant Abessyni, suc-
 194. cincte *decimo nono* capite exponuntur. Ex sequente deinde,
 quod de conjugio agit, discimus, Aethiopes a Polygamia
 plane quondam fuisse prohibitos, licet ex moribus Regis,
 & Principum, etiam inter cives invalescat hæc consuetudo
 turpissima, superioribus quidem legibus ecclesiasticis coercita.
 Clericos simplici matrimonio contentos esse jubent, nec, imor-
 tua prima conjuge, secundas nuptias inire concedunt, nisi
 205. munere sese abdicent sacro. De statu animæ post mortem,
 Aethiopes, certi quod statuunt, non habent, nisi ex quibusdam
 rebus circumstantibus colligere liceat, statum illos admit-
 tere quendam extraordinarium, & certum 78, ubi permaneant
 animæ

animæ usque ad extremi iudicii terminum, quod affert Auctor in *vicefimo primo capite*, ubi simul addit, permultas apud ipsos preces fieri pro felicitate defunctorum, quos nondum cum beatifica Dei visione conjunctos esse autumant. In his tamen, aliisque hujus doctrinæ partibus, nonnulli saniora fovent consilia. Ceterum omnes largiuntur, animas infidelium ac impiorum, a primo mortis momento, ad poenas æternas detrudi. Ultimo loco Auctor doctrinas Aethiopum de resurrectione, iudicio extremo, inferno, & vita æterna, addit, inter quas nihil occurrit, quod non conveniat cum tabulis sanctioribus. In fine Oratio dominica, quo modo in lingua Aethiopica, Armenica, Coptica, Arabica, Samaritana, Giorganica, Malaica, Malabarica, Sinica, & Madagascarica audit, additur, & eleganti huic opellæ colophon imponitur, in qua satis clara, de industria & variæ eruditionis copia Venerabilis Auctoris, vestigia apparent.

Pag. 208.

213.

219.

221.

DE BASILICA S. LAURENTII IN DAMASO Libri tres, quorum primus acta S. Damasi complectitur; alter ea, quæ ad basilicam pertinent; tertius, quæ ad ejusdem basilicæ ecclesias filiales spectare videntur.
Auctore ANTONIO FONSECA, Episcopo
Aesino, ejusdem basilicæ canonico.

Fani 1745. ex Typographia Cajetani Fanelli. Superiorum
Facultate, fol. Alfab. 4 plag. 16.

Ad Opus hoc, quod summo Pontifici *Benedicto XIV.* est inscriptum, consignandum, permotus est Venerandus Auctor, quoniam aliquando ecclesiæ hujus Canonicum egit. Ipse *Clemens XI.* cum pariter munere Canonici ejus ecclesiæ fungeretur, ejusdem historiam concinnare cogitavit, quam vero, ad graviora vocatus munera, pertexere minus potuit: hortari autem Nostrum non destitit, quo operi manus admoveret, idemque illud profligaret, aditum ad secretiora tabularii Vaticanæ scrinia recludendo. Illud, quod

titulus innuit, in tres partitum est libros, quorum i. com-

P. 3

plectitur

- plectitur res gestas S. Damasi. De templo, hujus memoriae sacro, acturo, commodum est visum, ipsius vitam, res cum laude gestas, & in ecclesiam merita praemittere. Habentur quidem de illo sparsim quaedam apud *Anastasium* bibliothecarium, *Baronium*, & *Tillemontium*, sed ex instituto vitam illius nemo adhucdum perscripsit. Quae igitur apud illos reperit, servato temporum ordine, in justam compagem redigere, & distincte castigatque tradere, A. aditus est. Vitam pontificis hujus ad fidem MS. in tabulis Canonicorum S. Petri adservati, edidit *Constantinus Cajetanus*, abbas; habetur item vita ejus in antiquissimo codice MS. quem custodit bibliotheca Vallicellana: sed, qua est integritate, horum fide standum haud esse, ingenue adfirmat. Ex vita Damasi, qualem Auctor exhibet, quaedam in medium adducemus. Roma oriundum, censet *Tillemontius*, sed a. 304. patre nobili *Antonio*, in Hispania procreatum fuisse, hinc puerum, una cum patre, Romam venisse, fultus praestantissimorum scriptorum auctoritate, ad-
- Pag. I - 6. severat. Inde a teneris, omni cura litteris elegantioribus pariter atque diviniore disciplina est imbutus, quibus munitus, per gradus honorum ecclesiasticorum ad summum apicem, dignitatem pontificiam, mortuo *Liberio* a. 367. d. 15. Sept. est evehctus. Vivo *Liberio* ecclesia Romana in partes erat scissa, cum haud exigua pars coetus *Felicem*, summum factorum antistitem veneraretur, quae dissidia nec hoc mortuo sunt sedata: ab adversa quippe parte, *Ursicinus* pontifex est designatus, cumque uterque, & *Damasius* & *Ursicinus*, suos haberent adfelas, manus in ipso templo conferere coeperunt, in quo conflictu 137. perierunt, quae res gravi
- 6 - 18. offencilo prudentioribus fuit. Nec sequentibus temporibus defuere, qui *Damasum* variis calumniis opprimere sunt conati, horum tamen fraudibus detectis, ipsius innocentia in
- 18 - 21. claram lucem est locata. A. 369. adversus *Auxentium* arianum, concilium 90. Episcoporum Romae est convocatum, in quo ille una cum sociis suis est damnatus, quaedam etiam utiles leges, ut luxus & avaritia clericorum refrenarentur, sunt latae. Per id tempus orthodoxi in oriente ab Arianis gravi-
- 21 - 25. ter

ter sunt adflicti: eos solari P. M. & extremam perniciem avertere ab iis, omni ope est admissus. De novo concilio, ipso sedente, Romæ a. 373. adversus *Apollinarem*, & alios hæreticos ecclesias orientales turbantes, est coactum. Sequenti anno Valentia in Gallia concilium celebratum fuit, in quo de ordinationibus rite peragendis, deque lapsorum poenitentia, actum fuit. Cum Valens Imperator, post ingentem a Gothis perpressam stragem, a. 377. misere periisset, Gratianus, itemque Valentinianus & Theodosius, res orthodoxorum, passim labefactatas, restituerunt. A. 381. m. Majo concilium Constantinopoli, quod Oecumenicum dicitur, habitum fuit, in quo fides concilii Nicæni confirmata; contra *Macedonii*, *Arii*, *Eumonii*, *Sabellii*, *Marcellini*, & *Apollinaris* hæreses condemnatae sunt. Illud Damasi præcepto & imperio convocatum fuisse, eidemque per legatos Pontificem præfedissee, A. pronuntiat. Tantum valent præjudicatae opiniones, ut, licet aliud doceat veritas historiae, eisdem tamen tenaciter inhæreant homines. A *Theodosio* Augusto concilium indictum fuisse, *Socrates*, *Theodoretus*, & *Sozomenus* diserte testantur, atque id ipsum Patres, in Epistola Synodali ad imperatorem directa, fatentur. Habemus hic nobis adfipientem virum, eruditione & integritate in Ecclesia Romana conspicuum, *Edmund. Richerium*, qui hist. concil. general. T. I. p. 170. ingenuè refert, Damasum quidem a Theodosio invitatum fuisse, sed eum nullum episcopum, aut sacerdotem, ex suo episcopatu, vel patriarchatu, Constantinopoli misisse, adeo ut a patribus orientalibus negligentiae etiam haud obscure postularetur. Hujus concilii simbolo temporis lapsu additum fuisse, *Spiritus S. etiam procedere a filio*, A. narrat; quod recte fieri potuisse, ecclesia Romana adseverat, ad quam spectet, dogma declarare, & addere omnia, quae necessaria sint pro instructione suorum fidelium. Sed vero, si, quod res est, dicendum, non omnino injusta fuerunt querelae Græcorum, improbantium, confessioni publicae, illis, quorum interest, insciis & inconsultis, propria auctoritate aliquid additum, quod deinceps tristissimi divortii causa & origo fuit. A. 382. Romæ celebratum est concilium, ad quod etiam ex orientalibus præsulibus quidam access-

Pag. 25-27.

27 - 28.

28 - 29.

29 - 34.

35 - 37.

39.

- acceperunt, in quo circa cultum externum quædam sunt constituta, & canones contra vitia conditi. A. 382. Italia summa laborabat fame, cujus causam cum gentiles in decorum patriorum neglectum coniecissent, *Symmachus*, & alii senatores, superstitioni prisce addicti, litteras supplices ad *Gratianum* dederunt, petentes, ut avita sacra restituerentur. Sed vero tantum absuit, ut Augustus ipsorum votis adnecet, ut potius prohiberet, ne reditus, ad illa peragenda, ex arario publico amplius porrigerentur, nec Vestalibus virginibus ulterius, ad sustentationem necessaria suppeditarentur. Addit, titulum pontificis maximi, quo in hunc diem usi fuerant etiam Imperatores Christiani, missum fecisse, eundemque cum omni potestate atque auctoritate in Damasum transcripsisse. Aequitas Damasi inde adparuit, quod cum *Symmachus*, urbi præfectus, apud imperatorem falso argueretur, ac si Christianos in carcerem coniecisset, & episcopos e vicinis urbibus in vinculis detineret, causam illius apud imperatorem egerit. Coemeteria Romæ restituenda curavit, eademque exornavit, ubi agitur de *Platonia*, loco, quo corpora apostolorum Petri & Pauli erant recondita, de catacombis & coemeteriis *Calixti*, *Praetextati*, *Damasi*, *Marci* & *Marcelliani*, viis *Appia* & *Ardeatina*, denique basilica & coemeterio Damasi, quæ temporis diurnitate ac hostium furore sunt diruta & devastata. De ecclesiis a Damaso vel de novo constructis, vel restauratis, vel imaginibus atque aliis ornamentis condecoratis, exponitur c. IX.
- 41 - 42. Martyrum porro monumenta quam diligentissime conquirenda curavit, & inventa titulis atque carminibus exornavit. C. XI. enarrantur scripta ipsius tum integra, tum deperdita, tum quæ falso ipsi sunt adscripta, in quorum numerum rejicit vel maxime epistolas ab *Isidoro Mercatore* confictas, & publicatas. Ipsium illum primum omnium constituisse, nonnulli perhibent, ut psalmi alternatim die nocteque in ecclesiis canerentur, quod tamen Nostro non ita videtur, cum psalmorum cantio longe ante usu in ecclesiis obtinuerit. Id dici potest, ipsum certam normam de hymnis rite modulandis præscripsisse.
- 43 - 45. Digreditur hinc A. in cantandi morem, qui inde a primis temporibus obtinuit, continuatus durante Sæc. V. cui etiam primi
- 46 - 47. Christi
- 48 - 61.
- 62 - 65.
- 65 - 73.
- 74 - 78.
- 78 - 81.

Christiani obsecundarunt. C. XIII. agit de precandi & psal- Pag. 81-85.
lendi officio; quod variis insignitur nominibus, horis item
canonicis, earundemque antiquitate. *Glorificationis* formu- 86-92.
lam: *gloria patri, filio, & spiritui sancto*; quæ dudum ante in
ecclesiis audita fuerit, auctoritate S. Damasi, fini cujusque psal-
mi adnexam fuisse, commemorat. Subiicit quædam c. XV. 92-96.
de usu cantionis *alleluja*, quam nonnulli Damaso jubente in-
troducendam fuisse arbitratur. Decessit a. 384. d. 11. Dec. 96-101.
multis miraculis, & dum viveret, & post mortem celebra-
tam consecutus. Sepultus est extra urbem, pro mo- 101-107.
re illius sæculi, in loco coemeterii Prætextati, quem basili-
cæ constructione nobilitavit; inde, longo post tempore
elapso, in basilicam S. Laurentii est translatus, quod factum
sit, necesse est, ante Adriani I. tempora. Cum L. II. de basilica 107-111.
S. Laurentii scribere decreverit Auctor, c. I. describit thea-
trum Pompeji magni, ejus situm, amplitudinem, fata; cum
hæc ecclesia non aliam fere, quam cum adjectione, ad theatrum,
appellationem habuerit apud antiquos. C. II. nomina, qui 113-120.
bus loci, Christianorum religiosi conventibus sacri, insigni-
untur, explicat, & quo tempore templa excitari sint coepta,
investigat, in diocletiana persecutione everfa, vel occlusa; ma-
jori dein libertate Christianis concessa, Constantino ad solium
imperii evecto. Inde accedit ad basilicam, de qua scribere 120-133.
agressus est, eamque, non tam a Damaso primum erectam,
quam restauratam atque exornatam esse statuit; de ejus par-
tibus, ornatu, pontificum in eam liberalitate, auctoritate, &
aliis huc spectantibus, ad finem usque L. II. differitur. Se-
quenti L. III. recensentur ecclesie, huic basilicæ obnoxie, ex
quibus difficile est admodum aliquid enotare; nec etiam le-
ctoribus magnopere profuturum arbitramur. Pædem igitur
hic figimus.

*ELEMENTA PHILOSOPHIAE, SEU ME-
dulla WOLFIANA. In usum Auditorum conscripsit
J. H. SAMUEL FORMEY, V. D. M. Philos. Prof.
& Regiæ Scientiar. Acad. Berol. Sodalis ac
Historiographus.*

Q

Bero-

Berolini, impensis Ambr. Haude & J. C. Speneri, A. 1746
in 8. Alph. 1. pag. 6.

Cl. Autor, cui A. 1739. post obitum Cel. la Croze Professio Philosophiæ in Gymnasio Regio Gallico demandata fuit, omnes ingenii nervos in id intendit, ut studiosæ Juventutis animum solida doctrina imbueret. Veritatis igitur cupidus, nec ignarus, quantum obscuritatis regnaret in Systematibus, quorum lectioni adhuc operam dederat: fama *Philosophiæ Wolfianæ*, ad ejus studium permovebatur. Vix a primo limine, ut ipse de se profitetur, salutaverat Logicam methodo scientifica pertractatam, cum nova lux ei affulgeret, tenebræ intellectus paulatim dispellerentur, ideæ distinctæ confusis succederent, scientiarumque campus, plurimis obstaculis liberatus, oculis ipsius aperiretur. Quo magis progrediebatur in studio istius Philosophiæ, hoc majorem fructum majoremque voluptatem se percepisse, ac quotidie adhuc percipere, confitetur, nulla causa extrinseca impulsus, solius veritatis sensui obtemperans. Et quamvis in opere Gallico, quo notitiam *Philosophiæ Wolfianæ* tradere tentabat, partem integram movendis dubiis impenderit; ingenue tamen satetur, hæc spectra jam evanuisse, nudamque & amabilem veritatem omnia ea in perpetuum fugasse. Accuratori quoque examine instituto, se convictum fuisse, ait, nullum adhuc Systema, præstantiori ordine, omnes partes Philosophiæ, modo vere encyclopædico pertractasse, firmiori-que nexu serièram integram omnium propositionum Philosophiæ essentialium, e theoriis evidentibus deduxisse, & inter se concatenasse, neminem denique, qui Dei existentiam & attributa, mundi creationem, providentiam, hominisque veram libertatem admittit, *Wolfii* principia rejicere posse. Ea de causa operæ pretium duxit, in usum Auditorum suorum hæc Elementa concinnare, in quibus Prolegomena totius Philosophiæ, Logica, Metaphysica, quæ Ontologiam, Cosmologiam, Psychologiam empiricam & rationalem, atque Theologiam naturalem complectitur, Philosophiâ item practica universalis, & Physica, continentur. Excerptis noster definitiones ac propositiones

nes palmarias ex operibus Wolfii, Latinis, retentis iisdem, quantum fieri potuit, verbis. Quoniam autem *Wolfio*, qui absoluta philosophia practica universali, aliquot jam annis in Juris Naturæ Systemate condendo versabatur, nondum licuerat eadem methodo Physicam tradere, qua Logicam, Metaphysicam, & Philosophiam practicam universalem pertractaverat; etsi tres Tomos experimentorum, ac totidem Physicæ dogmaticæ, dudum ediderat idioma Germanico, de quibus, cum prodirent, dictum est in his Actis: ea de causa Noster, in Physicis, Wolfium non pressope secutus, sed hanc Elementorum suorum partem ex propriis disquisitionibus, & optimis, quas novit, Naturæ indagatorum libris, confecit; in quibus quæ traduntur, quantum consentiant cum doctrina *Wolfiana*, facile cognoscet, qui ab auctore tradita cum scriptis physicis *Wolfii* conferre voluerit, vel potuerit. Vocat autem hæc Elementa Philosophiæ, *Medullam Wolfianam*, quia legi poterunt cum ab his, qui ad studium *Philosophiæ Wolfianæ* se accingunt, tum ab iis, qui, absoluta operum Latinorum lectione, totius systematis brevem anaphoræosin desiderant.

*COMMENTATIO HISTORICA DE ORTU
& Progressu Civitatis Norimbergensis, liberæ semper nec
unquam municipalis, congesta & conscripta a J. O.
PAULLO ROEDERO, Diac. Lauf.*

Norimbergæ 1746. apud Johannem Georgium Lochnerum,
4. 14 plag.

Rev. Auctori, quem Respublica Amplissima Norimbergensis constituit Laufæ diaconum rei ecclesiasticæ, horas succivas, quas haberet a munere sacro liberas, historiæ patriæ illustrandæ, a qua olim in Gymnasio Aegidiano Norimbergæ haud erat alienus, consecrare placuit. Libertatem ipse Norimbergæ repetit ex sæculo XI, laudatque eo fini, diplomata Imperatorum, Henrici IV & V, patris filiique, in *Singularibus Norimbergensibus* lectoribus supeditata. J. P. de Ludewig, J. H. de Falckenstein, aliique, in

- ea sunt opinione, Noribergam urbem, olim in numero municipiorum Sueviæ Franconiaëque fuisse, Burggra-
- Pag. 2. vii Noribergenses, *castrum* in urbe tenentes, non videntur fuisse alius conditionis ac urbs ipsa. Oppidani certe, Fridericum ac Conradum, Suevorum Duces, Lothario imperium capeffente sub exordia sæculi XII, in *castrum* duxerunt, Duces vero, oppidum ipsum commeatu instruxerunt, ac munierunt, teste Ottonde Frisingensi L. I. *de Gestis Frid. I. Imperatoris*
3. c. 17. Idem testatur, Duces illos *Noricum castrum tanquam jure hereditario* possedisse. Vocat tamen idem Noribergam *oppidum Principis*. Sunt, qui, hunc fuisse Fridericum Sueviæ Ducem, contendunt. Noster e contrario, ex eodem c. 37. it comprobatum, designari *Principem Romanorum*, non Fridericum Ahenobarbum; sed Conradum III. Imperatorem, Romæ haud coronatum. Anno certe 1146. ea evenerunt.
8. Conradum ac Fridericum, Sueviæ Duces, se, Lothario regnum capeffente, pro Regibus Germaniæ gessisse, Noster ex Annalista Saxone ad an. 1127. evincit. Congruunt Annalibus, Auctor gestorum Ludovici Grossi Regis, Chronicon Engelhusianum, Anonymi Enarratio de electione Lotharii,
11. aliique scriptores. Respondet Noster deinceps ad testimonium Aeneæ Sylvii, quod in *Historia Friderici III*, ab eo scripta, legitur, monetque, ab Aenea Noribergenses nec Fran-
18. cis nec Bavaris accenseri, sed seorsim ac separatim ex judicio Noribergensium collocatos, *Lib. de Statu Europæ* c. 31. At intra moenia Noribergæ est locus, qui vocatur *Schwabenberg*, mons Suevorum? Respondet Auctor, locum illum, in antiqua murorum Noribergensium fossa situm, propterea sic adpellatum fuisse, quod a. 1488. ibi, textoribus e Suevia
21. evocatis, domicilia fuerint destinata. Noribergam & Gredingam dicitur Henricus Superbus, Baviaræ Dux, a socero suo, Lothario Imperatore, beneficiaria lege suscepisse. Fama hæc nititur corrupto Monachi Weingartenensis loco. Gredingam olim pertinuisse ad castrum imperiale, seu Burggraviū sedem, docet lectorum Noster. Leguntur apud Monachum hæc: *Ipse Dux Henricus, ad Imperatorem Lotharium reversus,*
Duca-

Ducatum Saxoniae, Nuremberch, Gredingen, & omnia beneficia, quae Imperator ab Episcopis & Abbatibus habuit, suscepit. Legendae & restituenda haec videntur ita, congruenter Conrado Urspergensis: *Henricus venit ad Imperatorem apud civitatem Nuremberg, & ibi Ducatum Saxoniae, Gredingen, & omnia beneficia* . . . Henricus tamen, mortuo Lothario, Noribergam occupavit, ibidemque insignia regni custodit, teste Anonymo Saxone. Conradus castrum recuperavit, & hoc ju- pag. 23.
dice, imperio restituit; Conradus vero III, non qua Suevorum Dux, sed qua Imperator, Noribergam vindicavit & possedit, nec eam in filium Fridericum de Rotenburg, sed in Fridericum Ahenobarbum, nepotem ex fratre, Imperatorem videlicet, transtulit. Hic Fridericus *castrum Noricum* vocavit *suum*, quod ipsum Annalista Saxo p. 656. inter *castella & loca regu juris* retulit. Auctor Chronici Aultriaci Peziani, ad an. 1189. vocavit *castrum imperiale*. Eberhardus in Annalibus ad an. 1298. *castrum regale* dixit. Fridericus II. confirmavit *carissimae suae civitati Nuremberg a. 1219. jura antiqua, ab inclitis Romanorum Imperatoribus concessa*, eamque advocatiae ipsius Imperatoris subjectam voluit. Henricus VII. Imperator, *castrum Noricum* a. 1313. vocavit *suum*, diplomate Pisis dato. Ludovicus Bavarus, item Carolus IV. privilegium Friderici confirmarunt.

Hisce praemissis, ad diluendas J. Petri de Ludewig, ac Ill. Falckensteinii objectiones removendas, se accingit Rev. Autor. 26.
29.

Adelbertus, unus e Franconiae Comitibus, omnino videtur Noribergae praefuisse. Noster vero negat, eam praefecturam fuisse gentilitiam & hereditariam. Ludovicus IV. infans, Alberto hoc capitis supplicium passo, aequae praefecturam Alberti Babenbergensem recepit. Ab hoc Ludovico, vel Conrado, ejus successore, solent vulgo scriptores libertatem Noribergae regalem arcessere. Pars certe illa silvae Herciniae, in qua Noriberga olim sita & exstructa, fuit potestatis imperialis, ac Regum Germanorum propria, Friderico II. teste in diplomate, an. 1223. dato. *Territorium Noribergae* tribuit jam Richerius, scriptor medii saeculi tertii ac decimi, in 32.
34.
35.

- Chronico Senonensi* IV, 11. Meisterling initia urbis ad Tiberium Neronem retulit. Attilæ furor civitatem reddidit numerosam.
- pag. 40. Bonifacius sæculo VIII. ad Noribergam sacellum, S. Petro dictum, curavit extrui. Carolus Magnus hic locorum sæpius in silvis venando se occupavit & oblectavit. Otto Magnus ibi conventum celebravit: Henricus II. ibi sæpe divertit. De reliquorum Imperatorum frequentiore in ea urbe commoratione non est quod dubitemus. Testimonia huius rei in Appendice factura lance exhibentur, una cum diplomatibus, jura Noribergensium experimentibus. Hæc est libri summa. Nostrum non est, de litibus, si quæ sunt, facere ullum iudicium, vel arbitros agere non vocatos.

Historie des Torgischen Buchs,

id est,

HISTORIA LIBELLI TORGENSIS, Proximæ Epitomes in Formulam Concordiæ excrescentis, Autore JAC. HENR. BALTHASAR, D. Theol. & Prof. Gryphiswald. Assessore regalis dicasterii sacri, ac Pastoris animarum ad S. Jacobi ibidem. P. V.

Gryphiswaldiæ ac Lipsiæ 1743. apud Johannem Jacobum Weitbrecht, 4. 6½ pl.

9. Spectat hæc Pars ad articulum secundum, *de libero arbitrio* inscriptum. Variantes lectiones hic iterum diligentissime sunt adnotatæ. De definitione Phil. Melancthonis, qua *liberum arbitrium* dicebatur esse *facultas se adplicandi ad gratiam*, in formula concordiæ rejecta, ita differuit S. rev. Auctor, ut controversiam omnem, super hac causa agitatum, copiose exhiberet. Lutherus eam rejecerat definitionem, Melancthon autem, illo defuncto, eam revocavit a. 1548. in locis theologicis. Inde factum est, ut hic Synergismi insinularetur. Anno 1555. Lipsienses Theologi de libero arbitrio multa disputarunt. His Flacius sese opponebat, post Nic. Amfordorfium & M. Stoltzenium. Controversiæ origines inci-

incidunt in annum 1550, quo Pfeffingerus Lipsiæ de libero arbitrio disputare coepit. In Interim Cæsareo art. 6. jam libero arbitrio fuerat aliquid datum. Tripolitani id oppugnarunt. Tilemanus Heshusius postea definitionem Melanchthonis repudiavit. Jacobus Rungius a. 1555. Melanchthonem ideo compellavit. Wigandus, Flacius, aliique, in conventu Cofwicensi a. 1557. definitionem eam corruptelis doctrinæ adnumerarunt. Gallus, eapropter, cum Melanchthone egit amice. Joachimus Moerlinus idem a. 1557. tentavit, in colloquio Wormatiensi. Jacobus Rungius illic scrupulum suum D. Philippo ipse aperuit, nec non Brentius. Respondit Philippus, sibi sermonem esse de libero arbitrio hominis renati. Distinctionem inde formarunt Theologi Mansfeldenses, inter liberum arbitrium non regenti, ac renati. Flacius, in colloquio Vinariensi a. 1560. acriter in definitionem Melanchthonis in-
 vectus est, immo 1568, *contra Lasium* scripsit. Habebat igitur Melanchthon amicos suos in hac causa, & adversarios, ut res sunt humanæ. Strigelius tamen illam definitionem, in colloquio Vinariensi, noluit adprobare. Chemnitius eam æque, ac auctores concordia: conventus Tangermündensis a. 1578, improbavit. Noluerunt auctores Formulæ Concordiæ Melanchthonem nominatim carpere, vel damnare. Rejecerunt tamen rem ipsam. Patefcit ex hoc specimine, quantum utilitatis, ad historiam ecclesiasticam redundantis, ex hac Historia libelli Torgensis undique eluceat, & expectari possit.

pag. 15.

17.

21.

30. FRID. CHRISTII, PRO PATRIMONIO poetarum, in quo paganitas quaedam fabularum stili- que antiqua redolentis accusatur, orationes tres; accedunt nonnullae in litteras ac doctrinae in varietatem excursus.

Lipsiæ ex officina Langenhemiana cl. 1625 CCXXXV.

8. 6½ pl.

Aνευ προομίου καὶ παθῶν cel. auctor rem statim ipsam adgreditur, probe omnino cognoscens, quod nobile ac generosum vinum non egeat hedera. Primæ
 4.
 ora-

orationi occasionem dedit in Thesei vita Plutarchus, ibi commemorans, ultimæ antiquitatis historias vastas ac tales omnino esse, ut in eis sola poetarum ingenia sciant habitare. Inde nomen patrimonii poetarum originem cepit, quod vir acutissimus libello imposuit, ac magno ingenio defendit. Nimirum, hæc poetiæ ratio est, ut mirifice instruat doctis ac bonæ mentis plenissimis imaginum inventis, omnique historia fabulari; e quibus quantumvis adpectu primo inanibus rebus, ideoque a cetera mortalium turba relictis, pulcherrima & maxima, quæ animus cogitare potest, doctrinæ ac veri opera fingendo extollat. Ita demum & prædesse possunt, & delectare, Poetæ, ita in animos se mortalium insinuant, eosque, velut astutia salutari, fallunt. Nomen esset mutandum, si fictio deserenda. Non quippe sufficit pedibus versum comprehendere. Corpus esset sine spiritu ac mente, poema, ni sublimius quidquam & quasi divinum animaret. Hic est ille *ἔνδοξος ἀσµὸς*, quo recentia condunt, & naturam imitati, novum pingunt viridarium, ubi dubius animus inter amoenitates plurimas hærens, statui velut primo restituitur. Quæ cum ita sint, male agunt, qui & fabulis cunctis, & verbis, sacris forte profanis quondam inservientibus, poetas interdiciunt. Sive enim in sono ita peccatur, sive in re, amens esset, qui prius adseveraret, stupidus qui posterius. Nec poeta mente fovit sacra jam diu sepulta: neque ideo quisquam complectetur. At vetuit DEUS, profanorum numinum nomina frequentare. Vetuit, cum periculum esset: usum vetuit cultui junctum.

- pag. 27. Secus si foret, cur ipsi divini homines adhibuerunt? Sed distinctius rem oratione altera contemplantem A. sectemur, Quadrifariam hic partitur, quam nonnulli accusant, paganitatem. Aut inest eadem in verbis singulis, aut in quibusdam formulis sermonum, aut in dictione, atque illius figura & ornamentis, aut denique in argumento. Conceditur hic, ante omnia fugiendam esse quamcumque ac sine mente antiquitatis æmulationem; sed diligenter sunt a lupinis aera separanda, ne pariter abjiciantur. Difficillimum est auream consequi mediocritatem; facile vero in alterutram partem animus titubatur.

bat. Quod si quid semel accusare coeperis, vix detinere, quin progrediaris nimium & grasseris. Id & vitium est hujusmodi vituperatorum, in ipso innocentiae regno quibus monstra criminum adparent; dum nimis arctos terminos vitii atque virtutis confundunt. Ne juremus per numina ficta, eadem ne invocemus: fictis illorum nominibus rem veram fittere, sensum moralem infigere mentibus, brevius ac suavius plurimum dicere: hoc nemo impium credet, nisi simul S. Lucae diem dixerit, quod Jovis, Mercurii, Jovis puerorum, sive Castoris ac Pollucis, nomina usurpavit. Tertia demum oratione stabilitur, quod multiplex sit fabularum usus, curque hæc, prima specie puerilia, non modo ad ætatis primæ mentem formandam, verum etiam ad commentandum scribendumve super omni humana sapientia, inventu & usu aptiora sint, quam historiarum gravissima fere testimonia. Videmus id in pueris nostris, qui fabellis Aesopiis magis trahuntur, quam historiis, vel *πραγματικώτατος* consignatis. Nescio quid hic reperitur coactum magis, ac severum; quod ibi vel penitus abest, vel mitigatur. Quanto suavius ac potentius movebunt fictiones poetarum, antiquis jam imaginibus, vel ideo velut magis venerabilibus nixæ. Refutatur hic, cum aliis, præsertim Erasmus; ac singularia de eodem nonnulla memorantur. Sed nos ad proximos excursus, tamquam totidem amoenissima diverticula, progredimur. Primus inscribitur: auctoritates dictorum excitatz, atque oracula sacra Exod. XXIII, 13. Deuter. XII, 3. Of. II, 16. 17. Zach. XIII, 2. exponit, illustrat, purgat. Alter de illis agit, quæ pro fabulis poetarum vulgo jactantur. Sunt eadem vel dicta sacra, vel exempla, non omnino vetitum esse sanum fabularum usum indicantia. Sequitur narratio de iis, quæ contra hunc antiquum stili colorem, ex instituto scripta sunt: quæ, & latino, & patrio, & etrusco sermone consignata, non sine judicio critico sistuntur. Succedit diversa disputatio de his, qui defendunt a piis poetis falso inflictum paganitatis crimen; cujus sub finem elegans, *memento mori*, in æde sacra Bonfidelienfi rhythmis germanicis inscriptum, exhibetur,

R

- pag. 89. betur, & a Nostro pariter versu latino redditur. Quinta porro agit de Gu. Budæi, in augendam e præcis vocabulis rem sacrorum, studio. Ubi quidem ejusmodi occurrunt Budæanæ loquutiones, in quibus adhibendis merito cauti esse Christiani debent, præsertim cum & alias puritas stili cum re christiana conciliari queat: neque evehantur divina mysteria, quin potius deprimantur, profanis ubi fabulis comparaveris. Neque tamen iidem diffitemur, plurimas inter easdem ita esse instructas, ut laude sua non careant, rerumque intelligentiam non adjuvent parum. Sexto excursu manifestatur iniquitas judicii super paganitate, exemplo Tassi prodita, in opere cujus, christiana pictas, dum Godofredum celebrat, argumentum est. Penultimo de Prudentii carmine differitur, Kathemer. VIII.
93. Kal. Jan. v. 60. 65. 73. 92. 112. Tandemque postremo de Erasmo, picturæ aut graphices perito, neque experte reliquæ videndis artibus elegantiæ, sed numerorum veterum interprete minime idoneo. Non licet ex istis omnibus viretis plura decerpere. Sarta sint eruditis, pleno agmine ac certatim visitaturis. Neque enim tam invidi erunt poetæ, ut hoc sibi peculiare ambulacrum velint. Habeant prærogativam, in patrimonio suo; sic autem, ut, veluti domini liberales, adpectum atque usum concedant civibus suis, atque amicis.

COURS DE BELLES LETTRES &c.

h. e.

*AMBITUS ARTIUM HUMANIORUM
per Exercitia descriptus.*

Parisii T. L. 1747. 12. maj. plag. 18. T. H. ib. 1748.
plag. 19.

Hic liber anonymi scriptoris, ea doctrinæ ac judicii elegantia compositus est, ut Celeb. Rollini aut discipulum, aut æmulum, facile agnoscas. Longius autem hic progreditur, atque universarum artium elegantiorum Encyclopædiam promittit: ad quam tradendam excitatum se factetur harum literarum summa ad omnem vitam utilitate, qua
vel

vel ipsam Historiam, & cum Chronologica ac Geographica Naturalem scientiam, longe superent, quarum jam pridem idoneæ Institutiones legantur. Quam de præstantia artium sententiam suam inde confirmat, quod ad formandum illum pulchri sensum, quem gustum fere vocant hodie, unice comparatæ sint: qui, quanta res sit, & quantopere eo ipsa virtus adjuvetur, diserta præfatione pæne tota differit. Reliqua enim parte exponit de scopo ipsius operis, nec non de ratione, quam in universa tractatione sit secutus. Fatetur autem, se non doctis hominibus, sed pueris & adolescentibus, immo alteri quoque sexui scribere; neque id eo fini, ut eruditos reddat, sed elegantes, & aptos ad ferendum de ingeniosis operibus iudicium. Igitur hæ institutiones complectentur quidem elegantiorum literaturam, quatenus a Græcis, Latinis, & Gallicis ingeniiis culta est: sed tamen primas tenebunt Gallica, Reliqua si qui penitus cognoscere velint, iis eruditos academiarum; præsertim Parisiensis, doctores facile satis facturos. Cæterum his duobus Tomis, sola Poëtice, neque hæc tota, continetur. Primus enim de poësi Apologorum & Pastoritia: alter de Lyrica, Satyrica, & Epigrammatica exponit. Quibus, ad finem secundi Voluminis, accesserunt Epistolæ Sex, de Phrasi Gallica cum Latina comparata, ad Cel. Olivetium. Reliqua poematum genera, Dramatica & Epica, sequentes Tomi habebunt: quibus absolutis, Epistolarum, & Orationum, nec non Historiæ scribendæ leges, succedent. Ratio tractandi hæc Auctori Doctiss. placuit, ut in quovis Exercitio, singulis Capitibus, 1) Principia & regulas, de Natura & indole cujusque generis, breves & sufficientes tradat; 2) historiam ejusdem texat, & præcipuos Auctores recenseat, qui apud Græcos, Romanos, & Gallos in eo elaboraverunt; 3) Exempla selecta omnis generis ex iisdem Auctoribus subjiciat, quibus varix observationes accedunt, quæ ad augendum & dirigendum iudicium pulchri in adolescentulis mirifice sunt accommodatæ; 4) denique finitur tabula interrogationum, repetitioni inservientium.

Antequam ad formas poeseos modo narratas pergat Auctor doctiss. generales quasdam prænotiones tradit, ea fere complexas, quæ in rhetoricis institutionibus tradi solent. Agit enim conjunctim de formis dictionis & cogitationis, quas primo, ex disciplina dialecticorum, dividit in Notiones, Judicia, & Ratiocinia. Deinde Idearum formas enumerat, tum quas dialectici celebrant, tum maxime quarum in rhetorica usus est, simulque his respondentes loquendi formas definitionibus & exemplis explicat. Sequuntur regulæ Dispositionis, Figuræ insigniores, stili præcipua genera, sententiæ variæ. Postremo de mentis humanæ facultatibus, Ingenio, Intelligentia, Sagacitate, Judicio, & Phantasia, item de commotionibus animi, & de Gustu, seu sensu pulchri, quæ maxime necessaria videbantur, commodo ordine, nec sine suavitate exponit. Nunc de Apologis sermo incipit: quem dicit esse Narrationem actionis Allegoricæ. Narrationis virtutes præcipuas facit Brevitatem, Perspicuitatem, Verisimilitudinem, Ornatum. Genera apologi constituit ex actorum diversitate, qui vel homines sint, vel bruta animalia, vel utrique: partes vero duas, Narrationem, & Præceptum, illa quasi includunt. Actionem vult esse unam, præcepto aptam, neque ingenio actorum repugnantem: Præceptum sit perspicuum, breve, & exquisitum, hoc est, quod cognovisse juvet; stilus denique simplex, facetus, familiaris, suavis, & naturali pulchritudine conspicuus. Hæc fere sunt præcepta Nostri de Apologis. In historia hujus generis laudat Aesopum, Phædrum, & Fontanium, a quo solo apologum gallicum ad fastigium suum perductum recte judicat. Phædrum mirifice probat, & p. 94. recitat verba Fontanii, contentis, *se non alia ratione adductum esse, ut tot ornamenta suis apologis quaereret, quam quod vidisset, se Phædri concinnam breviter assequi non posse.* Etiam in examine exemplorum, aliquoties Phædro concedit Fontanius: e. g. p. 115. 131. Hæc repetita sunt ab Aesopo, Phædro, Horatio, Fontanio, & Motteo. Capite ultimo hujus exercitii, regulas quasdam pronuntiandi s. declamandi, tum generales, tum apologis accommodatas, adolescentulis commendat.

Ab

Ab apologis tranfit altero Exercitio ad Idyllia, quæ, quoniam ligata oratione scribi solent, tractationem de ratione versuum pangendorum, & de carminum generibus apud Græcos, Romanos, & Gallos, præmittit. Quæ de his rebus Auctor scripsit, cum satis nota sint, nolimus iis hic repetendis immorari. Hoc tamen omnino præterire non possumus, ausum esse eum, versibus veterum incommoda quadam obijcere, quibus careat scilicet Gallorum suorum versificatio. Quasi vero æquum sit, eos, qui egestatis incommodis plurimis maximisque premantur, jactare se contra divites. Est autem alterum horum incommodorum, si diis placet, latinæ poesios, quod cogunt interdum lege metri longis syllabis uti, ubi res postulabat breves, & contra; ut in hoc Horatii

Tarda necessitas

Lethi corripuit gradum;

ubi, si aptus sit dactylus in voce corripuit, eundem minus convenire *Tardæ necessitati*. Verum, si ita placebit ad vivum omnia refecare, in lugubri argumento prorsus abstinere dactylis, hoc est, metro saltim elegiaco, oportebit, immo in ipsa voce, Tarditas, media non corripit, sed cum reliquis produci debet, ut rem imitetur pronuntiatio. An vero in gallica lingua & poesi talia caventur? Alterum incommodum versatur in eo, quod Latini non fecant singulos versus in medio, mora interposita, quemadmodum Galli faciunt: unde hoc consequi putat, ut aut nullibi possis quiescere, aut si quiescas, mensura & cursus versuum impediatur. Magnum profecto vitium! quod scite admodum vitare nimirum cum reliquis gentibus hodiernis Galli, incurrendo in aliud longe etiam majus. Namque hæc recentiorum cæsura, vel potius incisio, quæ post tertium quemque pedem fieri solet in metro alexandrino, non modo egregie *novot ovis* facit versus nostros, sed & cursum orationis, imprimis concitatæ, intempestive, & semper moratur. Sed hoc non agimus. Cap. I. de natura & præceptis Idylliorum exponit. Ecloga, sive Idyllium, est Imitatio vitæ rusticæ, cujus omnes delicias & suavitates poeta conatur describere. Debet igitur pingere ipsam vitam agre-

stem Musa rustica, idque iis coloribus, qui ipsi soli conveniunt. Hæc sola regula si valebit, uti debet certe valere, veterum Idyllia recentioribus plurimis longe erunt præferenda. Sunt autem vitæ rusticæ, quam hic intelligimus, propria bona, Tranquillitas & Simplicitas: unde, quæcunque his non repugnant, locum in Eclogis invenient, reliqua omnia exulabunt, licet sint vitæ rusticæ adjuncta. Ex his facile docet Auctor, quales tribui debeant animi characteres Pastoribus, & quæ sint stili pastoralis virtutes. Sequitur historia hujus poeseos, quæ vitas & laudes Theocriti, Moschi, Bionis, describit, quos ita inter se comparat noster, ut dicat, Theocriti Idyllia agi sibi videri in silva aut prato ridente, Moschi in urbe, Bionis fere in theatro. Deinde laudat Virgilium, Calpurnium vero & Nemesianum vix attingit. Italos, dicit, ita depravasse pigmentis suis faciem generis bucolici, ut vix agnosci possit. Ex suæ gentis poetis, feliciter in eo versatos esse Comitem de Racan, Segræum, & ingeniosam feminam Deshulieriam, cujus eclogis vix deesse aliquid ad perfectionem, dicit, nisi quod fere semper in eodem argumento querulo versentur, & nimis prope ab Elegia absint. In exemplis, primo loco ponit Theocritea, Bucolias, Cyclopem, & Piscatores, (quos etiam ab iniqua censura Cel. Fontenellii præclare vindicat;) item Cupidinem Mellilegum, cum Anacreontis Oda ejusdem argumenti comparatum. His succedunt, Amor fugitivus, & Europa Moschi, nec non Adonidis sepulchrum ex Bione. Sequens caput sistit Daphnim, Silenum, & Gallum Virgili. Horum omnium non modo versio gallica, prosa, sed ipse etiam contextus græcus & latinus, illi subjectus hic legitur; quod idem ubique, in omnibus exemplis ex veteribus repetitis, observatum est. Denique Gallica quædam auctorum antea laudatorum excutuntur.

Exercitium Tertium, quod de Oda inscribitur, universam poesin lyricam veterum & recentiorum, una cum elegiaca, comprehendit. Itaque cap. I. quod præcepta habet de Enthusiasmo poetarum, de Sublimi, de Abrupto, (Ecart), de digressionibus, de neglectu ordinis odas decente, de formis
oda-

odorum, sacra, heroica, morali, Anacreontica & Pindarica, item de Cantatis, quas vocant, hodiernis, agitur, quibus denique pauca quædam de Musica adjiciuntur. Capite historico, hujus generis in poetis lyricis primi nominantur divinitates, Moses, Debora, Judith, Prophetæ, & imprimis David. Deinde memorat Pindarum, quod nomen non magis poetæ, quam ipsius enthusiasmi proprium videatur. Ejus odas difficiles esse tribus de causis: 1) sublimitate sententiarum, 2) audacia volatus, & 3) novitate verborum, quæ excogitarit magno numero. Sequitur Sappho & Anacreon, post quos Horatium, principem & unicum Romanorum in hoc genere, commendat. Sux gentis lyricos producit præter Malherbium & Comitem de Racan, solum Russæum. In exemplis est Prima Olympiaca Pindari, cujus initium ab obrectatione Perralti istius defendit; item Duodecima, & nonnulla Anacreontis. Ex Horatio quinque repetiit, quæ cap. 4. illustrat. Cap. 5. habet Gallica. Capite 6. Psalmi Davidici, CIII. & CXXXVI. ad regulas poetæ exiguntur. Cap. 7. de Elegia agit, ad quam sufficere putat argumentum querulum, neglecto illo præcepto Horatiano, de versibus impariter jungendis.

Exercitatio IV. in Satyram instituitur, quam vocat Poematis genus, quo vitia hominum aperto Marte petantur. Verbis, *Poematis genus*, iis satis facere studuit Auctor, qui satyram esse *justum poema* negarunt. Reliqua eandem a Comœdia secernunt, quæ vitia oblique impugnat. Putat autem Satyræ quasi fontem esse atrocitatem s. malitiam quandam mentis, quæ Virtutis amore se tegat, ut vitia proscindere tanto securius possit. Itaque genus hoc per se probari posse negat, sed cognosci tamen haut exiguo cum fructu, modo caveant legentes, ne contagio poetæ sua virtus corrumpatur. Caterum, Satyram esse vel Epicam, vel Dramaticam, vel didacticam, & modo Sermonis, modo Epistolæ nomen gerere. Originem Satyræ apud Græcos, ejusque faciem apud Livium Andronicum, Ennium, Pacuvium, Latinos homines, itam rationem Satyræ Menippeæ Varronis, explicat. Lucilius novam ei formam induit, quam in Horatio, Persio, & Juvenale,

nale, retinuit: quorum triumvirorum merita, & animi characteres, a nostro diligenter describuntur. Ex sua gente Mathurinum Regnierium, & Boilavium Despreocium, nomen sibi ex satyra illustre peperisse, quorum posteriorem multam habere cum Horatio communia, & æque propemodum longe ab Juvenale recedere, ingeniose ostendit. Persium ita laudat, ut reliquis omnibus tantum non anteponat. Nunc iterum sequuntur Exempla horum auctorum, observationibus idoneis illustrata.

Ultimum in Exercitiis hujus Voluminis locum obtinent Epigrammata, quorum exempla Græca sunt in Maximi Planudis Anthologia, Latina Catullus & Martialis; Gallica Marotus, de St. Gelais, & Gombaut suppeditant magno numero. Requiritur autem in epigrammate sententiam non semper ingeniosam, sed jucundam cognitu, & breviter feliciterque conclusam. Duas cujusque partes facit, expositionem rei, quæ sententiæ ansam dedit, & ipsam sententiam s. argutiam, quæ tanquam pungat legentem & delectet. Primam ejus virtutem esse breviter; alteram suavitatem, cujus variaz sint multiplicesque causæ; tertiam felicitatem, quæ partim a metro, partim ab elocutione proficiscatur. Neque vitia epigrammatum præterit intacta, obscenitatem, falsitatem sententiæ, ambiguitatem insulsam verborum, hyperbolen, quæ quidem suavitate & gratia careat, humilitatem. Post paucas, de generibus quibusdam epigrammatum recentius excogitatis, præceptiones, finit exemplis Anthologiæ, Catulli, Martialis, Maroti, suo more illustratis.

Restat nobis sermo de Epistolis supra memoratis, de Phrasæ Latina cum Gallicismo comparata, atque ideo adjectis huic opusculo, quod & earum argumentum ad litteras elegantiores pertinebat, & rationem eas discendi planiorem reddere videbantur. Agunt enim de *inversione naturalis verborum ordinis*, quæ latinæ orationi vulgo objicitur; ac plurima continent, iis maximæ utilia cognitu, qui interpretationem veterum scriptorum suscipiunt. Vulgaris versatur opinio, nemini ignota, Latinorum summam esse in collocandis partibus orationis
liber-

libertatem: gallico contra sermone loquentibus, constantem & definitum ordinem imperatum esse, quem migrare nefas sit, et quo nominativus semper præcedat, quem deinceps verbum, casus verbi, & ita porro, sequantur. Itaque hoc agit Auctor Doctiss. i Epist. ut, utrum sic se res habeat, an forte in Gallica potius sit turbatio ordo, disquirat. Cum omnis perturbatio respiciat ordinem, qui sit turbatus, videndum est 1) de naturali ordine cogitationum 2) de naturali ordine verborum 3) de ordine cuius linguae naturali, tum respectu cæterarum, tum ipsius in utraque orationis forma, prosa & metrica. Ideæ pariter & voces sunt imagines, illæ quidem rerum, hæ idearum. Itaque illæ res, hæ ideas quam fieri potest accurate referre, h. e. non modo iis similes esse, sed eodem etiani, quo res, ordine sibi invicem succedere debent. Quare cum redeat res omnis ad naturalem ipsarum rerum ordinem: merito quærit Auctor Doctiss. qualis is sit? Invenit autem duplicem, moralem & metaphysicum s. logicum. Illud dicit, qui a scopo loquentis pendet: hunc, qui est inter duas res, quarum respectum mutuum in se consideramus, e. g. si dicas: Sol est rotundus, sol tanquam subjectum enuntiationis ordine logico præcedit, sequitur attributum, rotunditas. Si vero hoc agas, ut doceas alterum rotundum esse solem, sitque prior in animo tuo rotunditas quam sol, ordine morali subjectum attributo postponitur. Hunc igitur ordinem moralem, esse etiam naturalem, ita ostendit noster. Cognitio rei & attributorum ejus, in *mente nostra* semper præcedit ejus desiderium, aut abominationem. Idem usu venit in *aliis*. Si cui indicare vis, fugiendum esse, ostendas primo serpentem: neque enim fugiet, nisi sciat cur? Ita etiam si gestu petimus panem, primo digito panem, deinde nos monstramus. Itaque dubium non est, quin ordinem naturalem sequantur Latini, dicendo: *Serpentem fuge: panem præbe*, quem contra invertit Gallus dicens, Fuyez le serpent &c. Hoc principium Auctor doctissimus, tota hac epistola, varie applicat ad plurima auctorum exempla, & perspicue docet.

S

valde

valde verisimile esse, non in Latina aut Græca, sed in Gallica, & quæ hujus hac in re similes sunt, linguis inversionem fieri.

Epistola II. causas invenire & explicare conatur, unde sit ista inversio in gallica lingua. Latini vix unquam invertunt aliquid, nisi propter numerum. Apud Gallos contra suos, invenit Noster, præter hanc, duas maxime causas inversionum. 1) quod terminationibus casuum carent in nomine, quas habent Latini. Hinc enim dicere licet his: Patrem amat filius, sine ambiguitate; quod secus est in gallica lingua, ubi nominativus & accus. sono dignosci nequeunt: unde loco fuerunt distinguendi ita, ut nominativus semper antecedit verbum, accus. sequatur. Quod ut plenius doceat Vir ingeniosissimus, erudito & subtili excursu originem & fundamenta illius rei explicat, quam Genium linguæ vocant; quam tamen disputationem nos propter spatii angustias satis habemus indicasse. 2) Altera causa inversionum est ratio verbi gallici, quod ad formanda tempora, modos, voces, (quæ omnia latini unica terminatione exprimunt,) pronomine, particula, & verbis auxiliariis opus habet. Auctor etiam hanc causam copiose edisserit, & scite ostendit, quænam & quales inversiones naturalis ordinis apud suos ex hoc fonte manaverint. Accurate etiam respondet ad objectionem p. 56. & concludit tandem, multas esse constructionis latinæ præ gallica commoditates, nonnullas tamen vicissim hujus præ illa.

Epist. III. Regulas interpretandi XI. ex superiori doctrina nascentes, proponit. Qui veteres auctores alia lingua interpretantur, plerumque non tam laborant de sententia auctoris inveniendâ & exprimendâ, quam de ea ordine eodem & habitu gallice reddendâ, quo in latino contextu induta est. Ad quam rem recte, si quid iudicamus, putat requiri, si non tantum ingenii, certe non minus, forte etiam aliquanto plus iudicii, quam in scribendo auctor adhibuit. Similes sunt linguæ hominibus, qui licet communem omnes naturam habeant,

beant, tamen proprietatibus quibusdam sunt diversi: quas si probe noverit interpres, uti debet, sequentia observabit. 1) Non mutabit ordinem rerum ipsarum, sive facta sint, sive ratiocinia: is enim non proficitur a linguæ genio. 2) Retinebit etiam ordinem idearum, certe membrorum cuiusque sententiæ. 3) Non dissolvét periodos, quamvis longiores. 4) Conjunctiones omnes orationi relinquet, earumque nec locum, nec mutabit significationem. 5) Adverbis suum locum aut ante aut post verbum assignabit, prouti aut emphaseos, aut numeri leges, postulabunt. 6) In sententiis proportionalibus eandem symmetriam partium aut relinquet, aut compensabit; e. g. in hac: Animi imperio, corporis servitio magis utimur. 7) Si quæ sententiæ illustriores occurrunt, earum splendorem in interpretatione neque augebit, neque imminuet. 8) Cavebit, ne pereant figuræ sententiarum; reliquas dictionum similibus compensabit. 9) Proverbia, si qua occurrunt, proverbiiis aliis reddere conabitur. 10) non temere Interpres commentatoris partes sibi arrogabit. 11) Ut interpretationi perspicuitas, numerus, suavitas, & vigor constet, ordinem auctoris aliquando deseret. Hujus ultimi præcepti sententia, reliqua hujus epistolæ parte declaratur. Quæ sequuntur Epist. III. & V. cum de inversionibus in sermone gallico agant, & an poësis gallica eas necessario requirat? poterunt eæ a nobis rectius prætermitti. De VI. vero, eaque ultima, vel tria verba addere placet: quomodo poetas transfundere in alias linguas deceat? Versionem eorum poeticam talem, quæ possit archetypo æquiparari, negat omnino fieri posse: id quod exemplo & testimonio ipsius Virgilii, & quanti poëtæ! confirmat, qui facilius esse dixit, Herculi clavam, quam Homero vel unicum versiculum eripere. Rident igitur Noster Virgilios, scilicet, suæ ætatis, qui, cum universam Iliadem versibus reddere auderent, cum myriadibus Herculum luctari ei visi sunt. Itaque poëtæ feliciter vertentur profusa oratione, quæ etiam tonum poeticum facile assequetur, si, quantum ejus fieri potest, maxime verbum verbo reddiderit.

Hoc tum exemplis aliis, tum Oda Horatiana a se versa, illustrat Auctor doctissimus, & additis observationibus nonnullis inprimis cavet, ne quis servilem intelligat quam ipse suadet versionem litteralem. In judicio hic omnia esse recte monet: versiones autem nisi his, qui plurimum judicio polleant, non esse permittendas.

*STORIA DEL VESCOVADO DELLA
Città di Siena, id est, Historia Episcopatus urbis Senarum,
scripta ab Equite JOANNE ANTONIO
PECCI, Patrio Senensi & Academico
Inthronato.*

Luccæ 1748, 4. apud Salvatorem & Joannem Dominicum
Marescandoli. Cum licentia Superiorum. 2 Alph.
10 plagg.

Exhibetur heic, Lector, Tibi historia specialis ecclesiastica, in qua congruenter ordini temporum recensentur vitæ ac gesta Episcoporum atque Archiepiscoporum, qui Senis egerunt, floruerunt, excelluerunt. Diplomatum actisque publicis, quorum pars nunc demum in lucem prodit, testimoniis scriptorum, ac documentis fide dignis, Opus, Emin. Cardinali Silvio Valenti Gonzagæ consecratum, ubique adparet superstructum. Ill. Auctori visum fuit operæ pretium, supposititia obelo notare, in dissensum auctorum accurate & diligenter inquirere, vera a falsis separare, probabilia in rebus obscuris pluris facere quam minus probabilia. Dissertationem Operi præmisit isagogicam, qua de antiquitate Senensium, ipsiusque Episcopatus, disserit. Tofcanæ Senas tribuit Ptolemæus. Plinius III, 5. Romanos deduxisse in Hetruriam tres colonias, Rufellanam, *Senensem*, Critoniam, refert. Ex quo ibi doctrina Jesu Christi fuit disseminata, coeperunt Episcopatus. Circa annum 853. ibi floruit Episcopus Canzianus, qui cum Petro Aretino Episcopo de fini-

snibus quarundam parochiarum habuit controversiam. Dilucet id ex Actis promtuarum ecclesie Aretinae, quae Murtorius ipse pro genuinis reputavit. Sunt, qui initia Episcopatus Senensis in saeculum collocant quartum. Alii faciunt propiora. Auctor, testimonia varia sigillatim de antiquitate illius Episcopatus exhibuit. An Cesena fuerit eadem ac Senae, *Siena*, docte disputat. Cesenae Episcopi jam saeculis III. & IV. floruerunt. At hi fuerunt subiecti ecclesiae Mediolanensi. Noster, Cesenae Episcopum esse Senensem, non dubitat, ... Orlendius credit, ecclesiam Senensem saeculo quarto obnoxiam fuisse Episcopo Aretino, inscriptione apocrypha inductus: Florianus, *Sinnae* Episcopus, a. 313. interfuit synodo Romanae, qua; Melchiade Episcopo Romae praesidente, causa Donatistarum fuit sub examen vocata. Testis est hujus rei Optatus Milevitanus L. I. *contra Parmen.* Carolus Sigonius ibi legit *Sena*; alii maluerunt intrudere *Cesena*. Noster pro *Sinna*, quae sit Sena, pugnat. Archiepiscopale Capitulum Senense constat nunc ex Praeposito, Deoano, Archidiacono, Archipresbytero, Primicerio, Thesaurario, ac XXI Canonicis. Capellani XI de die ac nocte horas frequentant canonicas. Sacerdotes CXX in templo urbis sacra faciunt, seu in basilica ejusque partibus. Sacellani praeterea ei adsunt duo, & Clerici XXVIII. Dioecesis Archiepiscopalis complectitur XII Vicariatus. Singulis subsunt parochiae, abbatiae, collegia Canonicorum, Praepositurae. Ex serie Episcoporum atque Archiepiscoporum pauca liceat delibare. Ultra Luciferium, ad a. 306. poni solitum, nemo facile progreditur. Ab eo primordium tractationis cepit Auctor. Florianus ad a. 315. collocatur, ob testimonium Optati Milevitanus, quod tamen alii aliter interpretantur. Ad annum 440. prodit Dodo. Eusebium, Episcopum Senensem, deprehendimus inter eos, qui a. 465. concilio Chalcedonensi subscripserunt. Magnus I a. 520. legitur in Actis pag. 3. controversiae, inter Episcopos Aretinum & Senensem anno

715. agitata, apud Muratorium *Hist. mediæ ævi* To. VI, *Diff.* 74. Maurum I ad an. 565. ponunt vulgo. Maurus II interfuit an. 648. concilio Lateranensi, quod coegit Papa Martinus. Dolendum est, varias recensio-
 pag. 7. nisse lacunas, quas explere nemo potest. Silent enim testes. Silent sæpius Acta publica.

- Quæ Ughellius, Ugurgierus, Giglius, Orlendus, memoriæ prodiderunt de Episcopis Senensibus, passim Auctor emendavit vel supplevit. Synodum sextam Romanam, ab Agathone Pontifice convocatam, cui interfuit Vitalianus II Senensis, recte ponit in annos 679 & 680. Adeo-
 10. datus, an. 712. circiter electus, habuit de finibus Episcopatus cum Episcopo Aretino controversiam, quam dijudicavit Ambrosius, Regis Ariperti Major domus. Sententiam judicis, post Muratorium, ex Actis produxit noster,
 16. notans Muratorium, qui ex eis angustos limites dioeceseos episcopalis Senensis collegerat. Confirmationem Regis Liutprandi denuo evulgavit, æque ac litteras Stephani II Papæ ad an. 752, Ansfredo Episcopo Senensi
 35. adversas, qui ad Regem Aistulfum contra Pontificem Zachariam causam detulerat, quæ sibi inde ab Adeodati a-
 49. tate cum Episcopo Aretino intercesserat. Andreæ II mentio fit ad an. 795. in diplomate Caroli Magni, quod exhibetur. Carolus se inibi adpellat Regem *Francorum*
 54. *et Romanorum et Longobardorum*. Anastasum nobilitavit sententia cognitorum Lotharii Imperatoris, qui an. 833. causam Episcopi Aretini sustentarunt, dicti vulgo *M. ff.*
 64. Lotharius ipse sententiam eam diplomate corroboravit, quod jam legitur apud Muratorium in *Hist. mediæ ævi*, To. V, p. 927. Joseph *archicappellanus Domini Imperatoris* deci-
 83. sioni Leonis IV subscripsit post Leonem, & ante Johannem Archiepiscopum Ravennæ. Lupus III ad an. 881. legitur in Acto publico, Episcopi Aretini causæ faventi.
 Theo-

Theodorici ad annum 913. in Regis Berengarii diploma, quod exhibetur, mentio est. Ad annum 999, imperante Ottone III, Hildebrandus in Acto occurrit publico, ad verbum descripto. Leo an. 1027. in Aretina controversia, denuo mota & decisa, legitur. Johannem II reddiderunt memorabilem chartæ nonnullæ publicæ, ac præcipue Imperatoris Henrici III diploma, cujus monogramma habet aliquid peculiaris. Amadeum II ad an. 1073. nobilitarunt litteræ quædam *Beatricis Comitissæ ac Ducatricis* & Alexandri II. Rudolfus, Canonicis basilicæ suæ an. 1082. agros donavit plurimos. Testes sunt ejus litteræ. Eas in medium produxit Auctor. Ranierius I in Abbiâ monasterii S. Salvatoris donum contulit benignum. Extant etiam chartæ publicæ, ab Episcopis Senensibus postea datæ, quas Auctor diligentissimus lectori noluit invidere. Edidit idem Imperator passim diplomata, nondum antehac evulgata. Fridericus an. 1185. diploma dedit, cui subscriptus cernitur *Gotifridus Imperialis vulgè Cancellarius vice Philippi Coloniensis Archiepiscopi & Italiae Archicancellarii*. Litteras Pontificum ibi bene multas legi, antea nondum publicatas, quis ambiget? Aeneas Silvius Piccolomini, antea Episcopus Tergestinus, olim in Friderici III Imperatoris aula enutritus, in patria sua Senis an. 1449. ad 24. Oct. Episcopus fuit electus, Nerii successor, Pontifex inde Romanus 1458, 19 Aug. nactus successorem Senis Antonium II, Andreæ Piccolomini filium, quem Aeneas Silvius, tum Pius II adpellatus, primum creavit Archiepiscopum Senensem an. 1459, d. 19 April. Auctori e re visum fuit, ipsas litteras bullatas Pii II

pag. 102.

107.

121.

126.

151.

180.

324.

inte-

pag. 333. integras heic inferere. Francisco II subjecit idem Pius II
Conventus Monachorum subjectionis Regularium an. 1460,
 31 Aug. nec non *Abbatiam Et Monasterium SS. Trini-*
 339. *tatis di Torri*, ut alia taceamus. Alexandro III coepit
 gaudere basilica archiepiscopalis Senensis, qui Marcello Cer-
 vini, Comite *del Vivo nella Montamiata* fuit an. 1695,
 19 Decembr. natus, e familia Senensis urbis longe
 amplissima, ac meritis honoribusque inde a mul-
 to ævo corrusca.



AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomii VIII Sectio IV.

JOHANN. CHRISTOPHORI DE JORDAN,
*S. R. M. Hungariæ & Bobemiæ Consilarii Bobemici
aulici, de originibus Slavicis opus Chronologico-Geogra-
phico-Historicum, ab antiquitate litteris nota in seculum
usque Christianum decimum. Ex fontibus ipsis antiquis
scriptorum tum Romanorum, tum Græcorum, & ex histo-
riis variarum aliarum gentium ad res Slavicis illu-
strandas facientium, deductum.*

Vindobonæ, typis Gregorii Kurzboeck, & Joann. Jacobi
Jahn, Univ. typogr. 1745. Tomi duo, fol. T. I. Alph. 1.
plag. 8. T. II. Alph. 4.

Ad historię rectam & accuratam cognitionem inprimis pertinet, gentium antiquarum origines & fata cognoscere. Et quamvis hoc de omni historia verissime dici possit, Germanorum tamen res gestas sibi familiares reddituro, id quod hominem his in terris natum quam maxime decet, talem cognitionem inprimis esse necessariam, dubitabit nemo, qui, veteres Germanos non unam aliquam civitatem constituisse, sed ex variis populis, legibus, institutis, & magistratibus, a se invicem diversis, constituisse, cogitaverit. Ut taceamus, quamplurimas gentes, penatibus relictis,

T

alie-

alienas sedes invasisse, ibique domicilium fixisse, quarum fata nisi quis in promptu habeat, næ is talpa coecior, hoc in eruditionis genere, multis difficultatibus & dubiis iam per se obsepto, continuo vacillabit, & in perpetuo in errores incidendi periculo versabitur. Inter gentes autem, quarum notitia harum rerum studiosis tam necessaria est, non ultimo loco ponendi sunt *Slavi*, quorum fata & res gestas viri eruditi accuratius describi, & cum orbe litterato communicari, diu desiderabant. Satisfecit huic desiderio illustris quondam hujus operis Auctor. Qui cum loca, Slavis quondam inhabitata, & ubi adhuc hodie eorum dialectus in usu est, sibi valde cognita reddere occasionem habuerit, ad hunc librum conscribendum animum appulit. Ediderat jam olim a. 1716 in academia Pragensi constitutus, elegantem dissertationem, *de archipincernatu, & conexione regni Bohemiae cum imperio Romano Germanico*, quae fundamentum hujus operis constituit, quod nunc, ex quo inde ab a. 1740. ubi ob bellorum turbas, quæ iustitiam indixerant, a consuetis negotiis ipsi vacare licuit, ad umbilicum perduxit. Non quidem, uti more inter auctores librorum receptum est, præfationem operi præmisit, ex qua de toto ejus instituto, & libri partitione, posset hauriri notitia, verum ipsa ejus inscriptio lectores edocet, in quatuor partes universum opus abire. Prior pars 29 capitibus constans, introductionem in origines Slavicas sistit, ubi de Slavis præcipue, tum vero & de aliis gentibus, quarum historiam ad Slavicas res illustrandas facere putat, Boiis, Illyriis, Marcomannis, Quadis, Alamannis, Vandalis, Gothis, Herulis, Rugiis, Scyris, Hunnis, Langobardis, Gepidis, Boioariis, Thuringis, & Saxonibus, differitur. Reliquæ tres partes, quæ totum alterum constituunt, apparatus triplicem continent: Chronologicum nempe, circa æras s. rationes computandi; geographicum, circa Slavorum olim & nunc sedes; atque historicum, circa gesta & fata tum Slavorum, tum aliorum ad Slavicas res illustrandas facientium populorum. De Boiis igitur & Celtis primo loco III. Auctor disputat. Boios, & in Italiam & in Germaniam migrasse, contendit.

tendit. Ex Livio nempe comprobatur, (cujus tamen neque librum neque caput, nescimus qua de causa excitavit, (est vero Lib. V. c. 34.) Tarquiniū prisci temporibus Ambigatum, Celtarum regem, sororis suæ filios, *Bellovesum* & *Sigovesum*, in alias terras, quas Dii dederint, mittere statuisse. Horum alteri, *Sigoveso*, Hercinios saltus fortuito datos fuisse, qui ex Helvetiis, Volcis Tectosagibus, & Boiis præcipue, populos exciverit. Helvetios & Volcas Tectosages, inter Herciniam silvam, Rhenumque & Moenum, amnes; Boios inter ipsam Herciniam silvam, consedisse. Terram hanc, Herciniis montibus undique cinctam, a Boiis, *Boiohemiam*, id est *Boiorum patriam*, dictam esse, observat. Ab illo tempore triplices Boii fuerunt. Antiqui nimirum, in patria Celtica residui; Italici, qui cum altero fratre *Belloveso* in Italiam venerant, quique ipsam postea Romam ceperunt; Germanici denique. Quomodo Italici Boii, & ad summam potentiam excreverint, postea fere ad nihilum redacti, & unde subsequentibus temporibus Romani in loco Pannoniæ, qui *deserta Boiorum* appellabatur, colonias Sabariam & Scarabantiam condiderint, Ill. Auctor docet. Altera Boiorum magna migratio seculo quinto post Romam conditam accidit, quando duce Brenno, dein Leonorio & Lutario, in Dardanos, Thraciam, Bithyniam, & Asiam venerunt, condito ibi speciali regno *Galatarum* s. *Gallo-Græciæ*, quod civilis belli tempore inter Julium Cæsarem & Pompejum A. V. C. 706. sub rege Deiotaro adhuc viguit. In tres autem classes Boii tunc dispescebantur, *Tobisboiios* nempe, *Trocmos*, & *Tectosages*. Ei v. r. migrationi, non tantum Boios ex Italia, sed & Tectosages ex Germania, inter Moenum & Herciniam Thuringicam, atque Boios ex Hercinia Bohemica interfuisse, A. existimat. Boii Bohemici primum insultum passi sunt a Cimbris, natione Germanica, quibus tamen prævaluerunt. Fata hæc Cimbrorum, a Boiis Bohemicis repulsi, fuisse edisserit hic Auctor. Alterum insultum Boiis Bohemicis a Marcomannis imminuisse, circa finem seculi septimi a condita Roma, quorum armis impares Boios, sedes suas sylvæ Herciniæ derelinquere coactos fuisse,

Pag. 21

Pag. 3.

se A. observat. Hanc expulsionem Boiorum a Marcomannis pertratam, adhuc in statu populari, seu sub directione procerum constitutis, accidisse, & ad statum regium sub Maraboduo minime rejiciendam esse, autumat. Cumque mirum videri posset, Boios Marcomannis fuisse impares, qui antea Cimbris tanta fortitudine restitissent, ingeniose conjicit Ill. Auctor, eos, gloria nationis suæ, partem Illyrici & Asiæ tenentis, incitatos, his temporibus jam magis & magis vestigia popularium suorum legisse, & ex Bohemia maximam partem emigrasse. Quoniam vero Slavi ex Illyrico in Bohemiam venerunt, de hoc ipso terrarum tractu nonnulla A. disputat. Illyricum, seu Illyrin strictius acceptam, Iapydes, Liburnos, & Dalmatas comprehendere, observat: latissime vero, etiam Noricos, Pannonos, Moesos superiores, Dacos cis - Danubianos, & Macedones complecti, asseverat. Illyrii strictissime accepti, inter Scardonam & Macedoniam, primi fuerunt, qui sub potestatem Romanam redacti sunt. Reliqui, quo tempore, &

3-6.

qua ratione eandem sortem experti sint, fuscè declarat. Ex populis Pannoniæ inferioris, quos Ptolemæus describit, in historiis de Cæsaris Augusti tempore, non nisi *Breuci*, *Scordisci*, & *Anauteni* occurrunt. Quod quidem mirum ideo non esse potest, quoniam tempore Julii Cæsaris, Boerebistas, Dacorum rex, terras sibi vicinas & non subjectas ad Noricum usque devastavit, Augustus Cæsar quoque Pannoniorum devictorum juniores plerosque in alias regiones abducendos vendidit, unde ad scriptores Augusto posteriores, nomina tantum quædam notiora pervenere. De populis Pannoniæ superioris, nec sub Augusto, nec post eum memoriam superesse, nisi de *Latovicis*, *Boiis*, & *Cyticis*, observat. Ab *Offensatibus* antiquis, *Ofs*, tempore Taciti, trans Danubium in tergo Quadorum positi, descendisse videntur. Populorum Pannoniæ partem, ab evastatione Dacica raro cultore gaudentem, Marcomanni & Quadi occuparant, usque dum Augustus A. V. C. 738. & 742 omnes reliquos Pannonos subjugaret, & ut Pannoniæ Danubius pro limite esset, Marcomannos & Quados ultra ripam pelleret. In Illyrico, quod ad

Orien-

Oriem situm est, plurimas & maximas gentes funditus periisse, ita, ut desertæ essent regiones per plurium dierum itineris spatium, scribit A. in easque solitudines Romanos subinde colonias deduxisse, quamplurimis exemplis ostendit. Marcomanni & Quadi nationis Germanicæ fuerunt, ejus, quæ Svevica communiter vocabatur, & in multos populos particulares dispescebatur. Institutum harum gentium fuisse, ex centum pagis, quos inhabitabant, millia ex singulis, adeoque centum millia armatorum, ad terras vicinorum depopulandas mittere, reliquis domi manentibus, atque agris colendis vacantibus, A. operose observat. Ab hoc evagatorio bellandi modo, a germanica voce *schweben* i. e. *vagari*, Svevorum nomen descendere putat. Talem igitur expeditionem unius anni, tempore Julii Cæsaris, contra Boios, Herciniæ sylvæ incolas, instituerunt, quæ iis adeo feliciter successit, ut Boios, per crebras emigrationes in Illyricum & Asiam multum attritos, sedibus suis plane pellerent. Hac autem victoria obtenta, non uti alias solebant, domum reversi sunt, sed terram eam sat fertilem, & ceteroquin undique fere Svevicis gentibus inclusam, retinere statuerunt, partem gentis suæ, cum uxoribus, liberis, cæteraque familia, eo inducentes. Novi hi istius regionis incolæ, *Marcomanni* sunt dicti, vel a Germanico *March*, limes, quasi limitanei viri Svevicarum gentium adversus Vandalos, & Danubium, quem fere attingebant; vel a *Marck*, medulla, quasi homines, qui alios robore & virtute bellica longissime superarent. Cum Ariovistus, Germani exercitus princeps, Gallias cum ingenti manu invaderet, Svevi ea occasione utendum rati, ex omnibus pagis milite coacto, ad Rhenum confederunt, cum transire molientes. Cæso autem & ultra Rhenum fugato Ariovisto, domum reversi sunt, in ipso reditu, ab Ubiis insequentibus non leve detrimentum passi. Inter copias Ariovisti, præter *Triboccos*, *Vangiones*, *Nemetes*, qui omnes secundum Tacitum Rheni superioris accolæ erant, Marcomanni quoque reperiuntur. Ex ea conjunctione, & quod ante Triboccos Marcomanni recensentur, hos ex superiori adhuc regione, & quidem ex

Pag. 8.

novis incolis sylvæ Herciniæ fuisse, adeoque alios Marcomannos propius ad Rhenum fingendos non esse, Ill. Auctor colligit. Cum adhuc status popularis apud eos vigeret, sedes suas ultra Hercinium saltum & Danubium, in Pannoniam usque ad Dravum extenderunt. Ubi autem Maroboduus rex hujus gentis constitutus est, is, ab Augusto, qui omnes Pannoniæ populos devicerat, & fines imperii R. usque ad Danubium promovere statuerat, multis Romæ beneficiis affectus, ex metu & reverentia erga Augustum, populares Marcomannos intra silvam Herciniam retraxit, & Quados, Pannonia ad pristinas sedes jussit decedere. Gentes dein, quas sibi Maroboduus subjecit, Ill. Auctor recenset, deque istius principis potentia, ex *Vellejo* nonnulla dedit. Eum tamen postea Ravennæ in exilio esse mortuum, ex quo a *Catualda*, regni Marcomannici invasore, solio esset dejectus, sed & eundem *Catualdam* postea, a *Vibilio* Hermundurorum rege, regno pulsum esse, observat. *Vannius*, ex Quadorum gente prognatus, deinceps a Romanis Marcomannorum regno prepositus est, ab eodem tamen *Vibilio*, paulo post regno spoliatus. Quomodo potentia Marcomannorum deinceps fracta & imminuta, tandemque sub *Antonini* & *Commodi* imperio penitus deleta sit, ita, ut amici & devoti populo Romano dicerentur, commonstrat. Successu tamen temporis, vires recipere Marcomanni & Quadi subinde coeperunt, unde quàm plurima bella eos inter & Romanos exorta sunt, usque dum, post tempora finientis seculi quarti, unâ cum aliis gentibus, *Attilae*, Hunnorum regi, in expeditione Gallica adhererent. Hoc ideo factum esse Ill. Auctor existimat, quod Marcomanni, rerum novarum avidi, sedes suas veteres intra Herciniam silvâ neglexerint, & ut fors dedisset, sive cum melioribus, sive paribus, dummodo novis, commutaverint. Cum inter objecta primaria speciminis de originibus Slavicis sit, designare, quo tempore *Czechus* & *Lechus*, fratres, cum popularibus suis Slavis, in Bohemiam migraverint? antequam ea de re certi quid A. constitueret, necessum erat ostendere, Bohemiam, cultoribus saltem ex parte destitutam, ideoque recipiendi
Czechi

Czechi, cum populo suo, capacem fuisse, atque etiam circum-
vicinos Hercinio saltui populos desertas illas regiones adim-
plere noluisse, sed potius novæ sedis quærendæ studio alio
commigrasse, & hac ratione, Lecho, terras Vistulanas &
Polonicas occupandi, ansam præbuisse. Plures adeoque Ger-
manicæ populos A. C. 255. in Romanas provincias irrupisse,
& hostiliter ibi egisse, A. ostendit. Eodem tempore gentes
quasdam Svevicas, in novum Alamannorum nomen coivisse
observat. Alamannos, quasi *Halemaenner*, id est conquiren-
tes viros, Germanis *Geernaenner*, viros conventuum dictos
fuisse, asseverat; Alamannos & Germanos a multis scriptori-
bus invicem distingui, docet. Vastatis Galliis, isti Alaman-
ni, una cum finitimis populis, in Italiam transfere, a Claudio ve-
hementer cæsi, & ab Aureliano ex Galliis etiam exterminati,
Sub Diocetiano, Constantius Cæsar, sexaginta millia Alaman-
norum, juxta Lingonas in Galliis, prælio devicit. Post
multa dein bella, inter Alamannos & Romanos va-
ria fortuna gesta, Theodosius, tunc temporis magister
equitum, eos dispersos per Rhætiam aggressus, quoscunque
cepit, in Italiam jussu principis A. C. 370. misit, ubi ferti-
libus pagis acceptis, tributarii, Padum accoluere. Lentien-
ses etiam Alamanni anno 378. penitus a Romanis fusi, cum
pacem peterent, juvenus eorum tirociniis Romanis immix-
ta fuit. De populis Alanorum vicinis, eorumque excursioni-
bus & fatiis, varia etiam Ill. Auctor profert in medium, & in
subsequentibus ad ea quæ præmiserat provocans, nullius ob-
staculi vestigium in historiis reperiri, quo minus Czechus &
Lechus fratres, cum populo Slavico, circa finem seculi quarti,
liberum aditum, in incultas & magna saltem ex parte desertas
terrâs saltus Herciniæ, habuerit, asseverat. Quinimmo, si
Czechi & Lechi migratio etiam multo ante, v. g. seculo
primo exeunte, instituta fuisset, eo consilio, ut desertam tan-
tum partem terræ istius incolerent: dicendum utique Ill.
Auctori videtur, id bona voluntate Marcomannorum obtine-
ri potuisse. Huius rei ut rationem redderet, ad traditionem
totius Slavicæ nationis provocat, quæ constanter dicit, Cze-
chum

Pag. 20.

chum & Lechum, inquirendo terram, quietæ, & sine armorum strepitu acquirendæ habitationi aptam, ad montem *Rzıp*, in mediterraneo confluentium fluviorum Moldavæ & Egræ substitisse, ibidemque primitus sedem fixisse. Insuper eadem traditiones, illam regionem sylvestrem magis quam campestram depingunt, & immanes silvas excisas, & aratro subditas postea fuisse, referunt. Confirmare hanc traditionem *Ptolemaeus*, III. Auctor affirmat, qui, præter regiam Marcomannorum, *Marobudum*, quam eandem cum hodierna *Praga* fuisse credit, nullius civitatis nomen prodidit. Cumque exinde pateat, septentrionalem Bohemiæ partem, etiam florentibus Marcomannorum rebus, silvis alendis potius, quam urbium ædificationi infervisse: impetratu facile Czecho fuisse credit, ibi locorum penates suos absque invidia Marcomannorum sistere, & ex incultis terris mansionem sibi & populo impetrare. Gothorum quoque & Hunnorum generalis quædam notitia, ideo originibus Slavicis præmittenda erat, quoniam illi, reliquas nationes Scythicas & Illyricas ferme omnes, transferendo sedes suas modo in hanc, modo in aliam plagam, vehementer turbarunt, & variis modis exagitarunt. *Iornandes*, Gothos ex Scanzia, insula arcticarum terrarum, deducit, cum Getis & Dacis pro iisdem habet, iisque inde in Scythiam magnam progressis, omnia longe ante Christi nativitate a Getis & Dacis gesta, attribuit. III. Auctor vero, his antiquitatibus missis, gesta duntaxat hujus gentis ab eo tempore, quo arma cum Romanis conferuerunt, & Danubium inferiorem transeuntes, Moesiam & Daciã devastarunt, recenset: quæ res circa medium tertii post natum Christum seculi contigit. Præcipuam tunc Gothorum sedem, in hodierna Walachia & Moldavia fuisse, asseverat. Postea, eodem seculo gravissimas calamitates, & bella cum Hunnis experti sunt, qui omnes regiones circa Danubium, a Ponto usque ad Quados & Marcomannos, pervagati, cuncta montium juga oppleverunt; quod tamen de Dacia montana imprimis capiendum esse, cum Pannonias cis Danubium, & terras Jazygum Quadorum, que non infederint, III. Auctor monet. Hac autem

autem Hunnorum potentia perterritus Imperator Valens, cum Gothis pacem & foedus iniiit, iisque terras quasdam per Thraciam colendas concessit: quæ tamen pax non diu duravit, sed cum a præfectis regionum subinde ignominia afficerentur, Gothi arma contra Romanos iterum sumserunt, quo in bello Romani cæsi sunt. Cumque postea societatem cum Hunnis inirent, & ipse Imperator Valens, contra eos dimicans, interiisset, Cpolin, quamvis frustra, oppugnarunt, provincias vero Romanas usque ad radices Alpium Iuliarum pervagantes, Pannonias occuparunt. Quæ ulterius notatu digna de Visigothis pariter ac Ostrogothis occurrunt, Ill. Auctor subiungit, & Ostrogothos postea ad terras Scythicas ultra Danubium sese recepisse, pronuntiat. His absolutis, de *Sarmatis ad Pontum Euxinum, & de Venedis Anthæ* disputat. Sarmatiam, diversimode veteribus dici, observat. Herodotus & Iornandes generale nomen Scythiæ, terris transdanubianis indiderunt, qua in significatione ea vox in multis veterum scriptorum locis, quos Ill. Auctor citat, occurrit. Sarmatæ Venedi autem, de quibus A. præcipue sermo est, ex sedibus suis inter Tanaim & Volgam fluvium, per migrationes populorum versus Danubium subjaceant, exiit. Dum enim Gothi, oisque coniuncti alii Scythiæ populi, a Seculo tertio medio, totum ferme Romanum imperium, quin & Græciam atque Asiam infestarent, postea vero, sub Imperatoribus *Claudio Tacito & Probo*, internecive delerentur, patebat occasio reliquis remotioribus populis, sedes suas in loca imperio Romano viciniora promovendi. De Sarmatis hisce Venedis, qui Anthæ postea dicti sint, in tabula Peutingeriana, & scriptoribus vitæ Constantini, quippe qui Imperator prospera fortuna contra eos pugnavit, mentionem occurrere, observat. Duplex Venedorum genus fuisse, ex scriptoribus vitæ Constantini intelligitur. *Limigantes* alii dicti sunt, quod ad limites Romani imperii, in parte ripensi Daciæ antiquæ, federent. His contra Gothorum invasionem auxilio venit Constantinus, & Gothos, cæsis eorum centum millibus, in pristinas sedes repulit. Alii autem, qui & Anthæ dicuntur,

V

&

& circa Danubium inferiorem & Thracias, habitaverunt dubie
 fidei fuerunt, contraque eos Constantinus, pace cum Gothis
 firmata, in bellum profectus est. De Sarmatis Venedis, qui
 pag. 31 *Limigantes*, dein *Slavini* dicti sunt, peculiari capite Ill. Au-
 ctor tractat, & deinceps ad institutum propius accedens, an-
 tequam Czechi & Lechi migrationem ex Croatia in Bohe-
 miam edisserit, vocabulorum quorundam, quibus scripto-
 res rerum Sarmaticarum & Scythicarum sapissime utuntur,
 accuratum examen instituit; cum talem disquisitionem ad histo-
 riam Slavicam quamplurimum conferre censeat. *Barbaros* adeo,
 quosvis exteros ab antiquis dici, inculcat. *Scythias*, omnes
 gentes versus septentrionem dictos fuisse, & tales denotare,
 qui arcus jaculatione alios vincunt, asseverat. *Sarmatarum*
 39. nomen non solos Slavos comprehendit. Celticæ est deriva-
 tionis, & populos in latis campis, inter montana Scytharum
 habitacula mediis, degentes connotat, idque contradistin-
 guendo Sarmatas proprios, a Scythis propriis, cum laxe
 sumpta hæc nomina, pluribus scriptoribus synonyma sint.
 Venedorum etiam nomen Celticæ originis esse conten-
 dit, iis populis olim dari solitum, qui spatia terrarum ad mare
 vergentia incolerent. Triplices populos hujus nominis fuis-
 se, monet. Sarmatici Venedi, de quibus Tacitus & Ptole-
 mæus multa commemorant, in oris maris Balthici federunt,
 quas hodie Borussi, Curlandi, & Livones habitant: hos
 Venedos, Germanicæ nationis fuisse, Ill. Auctor pro certo
 affirmat. Slavos Sarmaticos, quoniam ab Oceani septentrio-
 nalis vicinia venerint, appellationem Venedorum accepisse,
 existimat; *Antharum* vero nomen, illis Venedis, qui ad Pontum
 Euxinum, & extremas ripas Danastri & Danubii habita-
 bant, proprium fuit. *Slavorum* & *Slavinorum* compellationem,
 domesticæ originis esse statuit, Anthi etiam competentem,
 illam genericam, hanc vero specificam, qua olim a Slavis An-
 this, Ponti Euxini & Danubii extremi accolis, Slavi alii, Da-
 nubii medii accolæ, distinguebantur. Vi vocis hanc compella-
 tionem homines laude dignos denotare, & a vocabulo *Slava*,
 quod laudem & gloriam significet, descendere, A. monet.
Slavor

Selavos eos corrupte, pro *Slavis*, a nonnullis vocari, probat. Quando primum ita dicti fuerint, non certo sciri profectur, inde tamen a Claudii II. temporibus, a laude, quam ob fidelitatem præ aliis barbaris, apud Romanos adepti erant, hoc nominis tulisse censet. *Croatarum* nomen a *Charnis* seu *Carnis* derivat, in quorum provinciam Slavi a Constantino M. suscepti sunt. *Nomades* eos dici non potuisse, locus Ammiani appositus declarat. Idem scriptor eos *latrocimandi peritissimum genus* vocitat. Hoc vero nihil probrosi involvere, sed peculiarem modum bellandi, quo Slavi excelluerint, denotare illi. Auctor existimat. Descriptionem quoque morum Slavicorum, ex Procopio Cæsarensi adfert. Varias postea scriptorum Bohemicorum sententias, de Czechi & Lechi adventu in Bohemiam recenset; propriamque deinceps cum lectore communicaturus, Scythiæ magnæ, ex qua Slavos venisse credit, geographicam notitiam satis amplam supeditat. Post operosas tandem disquisitiones, statui certo posse affirmat: 1) transitum primævum Limigantium Slavorum, ex partibus transdanubianis, & speciatim ex Daciæ antiquæ ripensis parte, A. 334, ex perfidia fervorum, qui contra optimatum dominatum rebellarant, & ob auxilium in bello communi contra Gothos præstitum, æqualitatem jurium, adeoque democraticam reipublicæ formam postularant, accidisse; 2) maximam partem montana, avia, & inculta loca illis a Romanis fuisse concessa; 3) *Krapin* & *Pfari*, arces in comitatu Zagorienfi, non inepte pro domicilio Czechi & Lechi fratrum haberi; 4) populum cum Slavicum, has in terras refugum, speciali nomine *Acaragantium*, a circumvicinis civitatibus & coloniis Latinis insignitum, adeoque & gentem & regionem pro separata habitam fuisse. Populum hunc seipsum, nomine generico *Slavinos*, nomine specifico *Charvatos* dixisse, & eam compellationem duo loca Croatiæ & Bohemiæ adhuc servare. Postea anno 454, per novam immigrationem populum crevisse, & in Dalmatiam usque dilatatum esse, observat. His expeditis, ad migrationem Czechi & Lechi alteram, in Bohemiam nimirum, transit. Causas hujus

pag. 41.

48. sqq.
78.

pag. 79.
199.

155.

emigrationis, varii varias attulerunt. Optima Ill. Auctori videtur ea, quam Ammianus Marcellinus suggerit, ex quo, propter nimiam Valentiniani Imperatoris, ejusque praefecti praetorio Probi, asperitatem, adeoque ao. 374. quo Probus praefecturam gessit, eam accidisse, constat; quam sententiam multis argumentis Ill. Auctor stabilit. Czecho in Bohemiam adventanti, primam curam fuisse, ad cacumen praecellsum properare, unde, tanquam ex specula, subiacentem regionem oculis perlustrare posset, & eum locum antiquo vocabulo *Rzyp* adhuc hodie dici, observat, deque ejus etymologia & situ erudita & notatu digna affert quamplurima. Cumque alii historici, aliam aeram adventus *Lechi* in Bohemiam constituerint, eorum sententias, sibi quippe contrarias, confutare, incommoda inde existentia detegere, & dubia a dissentientibus moveri solita discutere, summo opere elaborat. Postea Herulorum historiam, cum ea nonnihil ad Slavorum origines illustrandas conferre videatur, delineat. Herulos ex insula *Thule* originem traxisse, ex Procopio & Iornande comprobat. Extra patriam, seculo quarto, juxta paludem Macotidem sedes suas fixerunt, ubi postea a Gothis devicti & subjugati sunt. Circa Attilae autem tempora, cum hucusque veluti delitissent, in conspectum & memoriam hominum redierunt. Attilae enim, tam in expeditione Gallica, quam occasione subsecuti belli inter Langobardos & Herulos, sese sociarunt. Procopius, ultimum hoc bellum descripturus, Herulos trans fluvium Istrum olim habitasse, & procedente tempore, i. e. uti Ill. Auctor putat, post Attilam, supra omnes finitimos barbaros crevisse, eosque, praesertim Langobardos, sibi vectigales fecisse, dein vero ex mera animi libidine, Langobardos, quanquam tributarios, & nullius facinoris aut perfidiae reos, bello pulsasse, asseverat. Paulus Diaconus, locum proelio in *campis patentibus* (*Mansfeld*) ponit. Ex his colligi posse Ill. Auctor statuit, sedes Herulorum, a Procopio trans fluvium Istrum collocatas, in Hungaria hodierna superiore, transdanubiana, utpote campis patentibus vicina, debere quaeri. Ex traditis Procopii, quod Heruli finitimis sibi gentibus tributum impone-

posuerint, ulterius inferendum censet, Herulos sibi supremum dominium in omnes terras transdanubianas septentrionales, olim Quadias, vindicasse, & propterea a populis, qui simul ibi habitabant, tributum exegisse. Non recensentur Heruli inter gentes, quæ post exactos Hunnos, possessionem novam in solo Romano quaesiverunt. Quapropter in pristinis sedibus transdanubianis, olim Quadiis, ideo mansisse videntur, ne transferendo se cis Danubium, in Illyricum, vel Romanis vel Gothis subjacere, opprobrio arrogantiae suæ, compellerentur: sed ut ipsi potius, in vastis terris possessionis suæ, alias gentes subjugandi haberent occasionem. Passa tamen est Herulorum natio, sese una cum Rugorum & Scyrorum parte, ab Odoacro, natione Rugo, ad Italiam occupandam educi. Verum, hoc non obstante, Herulorum pars, quæ in patria remanserat, ad subiectos populos in fide retinendos suffecit. A Langobardis, quos, uti supra dictum est, ad campos patentes vicerant, dum rem segnius gerunt, eosque durius habitos ad defectionem sollicitant, ad internecionem usque cæsi Heruli, terras hucdum inhabitatas relinquentes, & oris Istro flumine ulterioribus peragratis, in regione olim a Rugis habitata constitierunt, paulo post tamen, cum victus in desertis hisce terris non sufficeret, ad Gepidarum (i. e. hodiernæ Transylvaniae) fines accesserunt, qui illis supplicibus, ut inquilini essent permiserunt; postea autem vexare eos multum vehementerque coeperunt. Hoc duro secum agendi modo concitati Heruli, consilium derelinquendi receptores suos iniquiores ceperunt. Pars eorum Thulen patriam repetiit, & per Slavinorum fines quieti eo profecti sunt. Exinde Ill. Auctor colligit, ex Transylvania illos, metu Langobardorum hostium, non per Hungariam, versus Sarmaticos montes & Vistulam, recto itinere, sed circumactis montibus Carpaticis, per Poloniae fines, per Pomeraniam & Meklenburgum, in Daniam iter suum instituisse. Colligendum porro exinde censet, jam tunc, seculo quinto ad finem vergente, Poloniam a Slavicis populis fuisse habitatam. Reliqua pars Herulorum, ab Anastasio Imperatore benignissime quidem cis Danubium suscepta est: cum autem

mores non mutaret, exercitu coercita & cæsa est, reliquiis tamen, venia anteaactorum concessa, in Romano solo servatis, quanquam sine receptione in foedus, aut attributione annuorum stipendiorum, ut alioquin erga barbaras gentes Romanis agere solenne erat. Sub Iustiniani autem imperio, Herulos loca quædam Daciæ ripensis ad Singidonem, id est, haud procul a Belgrado, in hodierna Servia, sibi attributa incoluisse, in foederatorum numerum quoque receptos esse, & legatione ad Iustinianum missa, stipendia æque ut alias gentes foederatas obtinuisse, atque Romanis, in bello Gothico pariter, ac contra Slavos Danubium transgressos, auxilia præstitisse, evincit. De *Rugis* postea, *Scyris*, & *Satagis* disputat. Rugos ad Oceanum, & ostia Vistulæ, ultimos, in Germania vetere habitasse, observat, variasque hujus gentis compellationes, apud auctores antiquos obvias, profert in medium. *Scyros*, circa regionem littoralem Cherfonesi Cimbricæ collocat, eosque a veteri Saxonico *Score*, quæ vox littus denotat, dictos esse conjicit. Rugi & Scyri inter Attilæ Hunnorum regis socios expeditionis in Galliam, a scriptoribus numerantur. Cum post Attilæ interitum, gentes, ab eo sub jugum missæ, se in libertatem vindicarent, & Hunnos ad internecionem usque cæderent: Rugis, quibus eadem fors obtigerat, Marciani Imperatoris beneficio, *Bizis* & *Archadiopolis* in Thracia Scyris & Satagis Scythia minor, & Moesia inferior obtigit. Intelligendum id de parte duntaxat horum hominum, quia pars alia in sedibus suis remanserit, quod Ill. Auctor monet. Hac autem occasione quærit, ubi locorum federint hæ nationes, antequam cum Attila in Galliam erumperent? Ad latus sedium Hunnicarum, id est, circa Pannonias, aut Daciam, seu Transylvaniam eos sedisse, pro certo sumendum statuit; cum vix credi possit, gentes eas primum in ipsa expeditione Attilæ, ex longinqua patria, Oceano septentrionali vicina, eo accessisse. De Rugis, ex Procopio, certo constare dicitur, eorum habitationem trans Danubium, inter Granuam, Tibiscum, & Carpaticos montes fuisse. Ibi locorum vero & Scyros & Satagas, & cæteros Alanorum commoratos esse, statuit, quoniam

de

pag. 118.

120.

de aliis Hunnorum vicinis compertum sit, eas ab aliis populis infestas fuisse. Aliam insuper quaestionem movet, nimirum, ex quibus sedibus gentes illae in terras Hunnis vicinas advenerint? De Scyris & Satagis Iornandem omne dubium tollere contendit, quoniam ille, nationi Alanorum, sub duce Candace, eos annumerat, unde illos ad inferiorem Borystrenem, in vicinia Gothorum sedisse, pro certo habet. De Rugis dubium manere concedit, an etiam illi jam olim in Sarmatia circa Maeotidem federint, & Hunnos ad Danubium secuti fuerint? an vero illuc immediate, ex patria primæva cis Vistulana Germanica, se contulerint? Et quamvis hac de re certi quid constitui nequeat, sufficit tamen ex Procopio constare, Rugis, sub Attila, sedes in vicinia Hunnorum fuisse. Gepidas, gentis Gothicae partem constituisse, ex Iornande docet. Varias gentis istius appellationes profert. Ex Scanzia insula oriundos fuisse, tradit. Primas extra patriam sedes circa Vistulae ostia fixisse, & Seculo tertio, prædæ cupiditate allectos, Danubii partibus & Romano solo se infudisse, observat. Attilæ, in expeditione Gallica suppetias præstitisse, demonstrat. Fata gentis funesta, quæ Iustiniani temporibus experta est, fusc edisserit, & deinceps nomen Gepidarum valde obscurum evasisse, & non, nisi inter gentes Chagano Avarum subditas, occurrere, observat. Ad Ostrogothos postea delatus, eos Attilæ & Hunnis, ut in direptionibus Romani imperii sæpe ante in Illyrico, ita & in expeditione Gallica, socios se adiunxisse statuit. Cæsis Hunnis, Ostrogothi, consensu Marciani Imperatoris, Pannoniam inhabitandam acceperunt. Anno 454, una cum possessione Pannoniæ, foedus cum eis pepigit, & annua stipendia promisit, Marcianus. Varia deinceps bella eos inter & vicinos gesta sunt, usque dum pars eorum, sub seculi quinti initium, in Galliam transit, seque cum Visigothis popularibus conjunxit. Theodericus, cum reliqua Ostrogothorum gente, Italiam, iure beneficiario ab Imperatoribus Cypolitanis obtinuit, ea lege, ut, uti Procopius auctor est, eam ex manibus Odoacri vindicaret. Ab illo igitur tempore in Italia consistentes, populos tamen multos extra Italiam sub jugum

pag. 124.

pag. 127.

jugum miserunt, quos Ill. Auctor accurate satis recenset Ad Langobardos quod attinet, ex Scanzia s. Scandinavia quæ vox hodiernam Sveciam, Norwegiam, & Gothiam complectitur, ortum illi traxerunt. - Langobardos, a longis quas alebant barbibus dictos esse, cum prius *Winuli* audirent, putat. A Langobardis Suevis, seculo primo jam notis, & Albin accolentibus, eos distingui debere, inculcat. Seculo quarto primum relicta patria varias terras invasisse, & in Sarmaticis sedibus, non tantum Attilæ temporibus, sed & aliquanto post, mansisse observat. Postea *Tato*, eorum rex, illos in postremas Rugorum sedes e regione Norici induxit. Sub eodem rege *Tatone*, Langobardi in *campos patentes* (*Marchfeld*) venerunt, & per triennium ibi, quamvis sub tributo Herulorum, pace gavisi sunt. Exinde Ill. Auctor colligit, Herulos olim omnem antiquam Quadiam, exclusa solum hodierna Moravia, suo juri & imperio vindicasse. Post varia deinceps bella cum Herulis gesta, Pannoniæ munitiones, & civitatem *Noricum*, quam hodiernam Vindobonam esse censet, ipsis donavit Iustinianus. Bella cum Gepidis ab hac gente gesta, fuse & accurate A enarrat, & quomodo postea Italiam occupaverint, ostendit. Langobardos enim Romanis contra Totilam, Gothorum regem, anno 551 copias auxiliares misisse, constat. Ea occasione primitus Italiam isti homines viderunt, ejusque adipiscendæ propositum dubio procul conceperunt. Narses eunuehus, postea a Iustiniano II. Imp. a. 566. patriciatu Italiæ pessimo consilio privatus, in vindictam, Langobardos ad Italiam occupandam pellexit. Hi igitur, Pannonia sociis Hunnis concessa, cum tota gente sua in Italiam penetrarunt, eodemque anno, autumnali iam tempore, ad Vincentiam & Veronam prædari coeperunt, insequenti autem anno dominatum Italiæ sibi asseruerunt. Sarmatas, qui ex terris trans Tanaim sitis advenientes, seculo tertio, sub Claudio II. *cais* Danastrum, ad septentrionem Transylvaniæ, dein vero sub Probo in Bannatu Temesvariensi, ad meridiem Transylvaniæ, neq. non in parte Walachia, confederunt, & ab infestis Romani imperii limiti-

limitibus *Sarmatae limigantes* dicti sunt, proprio nomine distinctivo cum Jornande *Slavinos*, alios vero eorundem populares, qui ad Ponti Euxini littora, & Danubii ripas postremas se converterunt, *Anthas* vocatos esse, quamvis scriptores ea nomina saepius promiscue usurpent, Ill. Auctor loquitur. Iornandes, Sarmatas, inter auxiliares copias Romanorum, contra Attilam, numeravit. Post Attilæ mortem, & pulsos ex Illyrico Hunnos, non tantum Slavini pristinas fedes conservarunt, sed partim etiam in Romanum solum commigravere, & sedes ibi datas incoluere. Slavinos a. 545 Romanas provincias invasisse, Procopius memoravit. Hoc vero de Anthis duntaxat, & non de universa gente Slavica dici posse, Ill. Auctor fuse ostendit. Slavinos etiam nulli populo obnoxios fuisse, eisque & civilitatis, & hospitalitatis laudem deberi, contendit: Antharum deinceps, qui, ubi pars eorum in terras cisdanubianas Dalmatiæ mediterraneæ & Pannoniæ migraverat, trans Danubium remanserunt, & Avarum imperio adhererunt, fata, in seculum usque octavum, ex *Theophane*, aliisque Græcis scriptoribus prosequitur. Statim vero sub initium pag. 137. monet, ab iisdem scriptoribus, ad exemplum Procopii, Slavos omnes nomine generico *Slavinos* compellari, abolito quasi vocabulo Antharum specifico, unde Slavini ubique pro Anthis intelligendi sint. De Slavis Croatis postea peculiari capite agit. Slavos transdanubianos anno 541 novi regis Gothici, Totilæ, fortuna crescente, cum insigni multitudine Romanas provincias invasisse, observat, cum jam ante Limigantes Sarmatas multis incursionibus vexaverint. Justinianus eos, concessa illis civitate *Turris* dicta, & additis pollicitationibus pecuniariis, ad pacem ineundam perduxit, quæ tamen haud diu duravit, cum mox a. 547. trajecto Istro, totum Illyricum invaserint, varia castella ceperint, & exercitus Romanos numero quantumvis superiores, fuderint. Maxima autem eorum migratio anno 550 contigit, cujus historiam accuratissime & satis ample Ill. Auctor recenset, eosque hac occasione Dalmatiam intrasse, sibi vindicasse, ostendit. Tandem hosce populos sub nexum & potestatem Chagani 154. Avarum

Avarum venisse, comprobat. Theophanes narravit, Constantem II, ao. 657 expeditionem in Slavoniam suscepisse, pluribusque barbaris in captivitate actis, provinciam illam subegisse. Hoc autem de Slavis Dalmatis capiendum, cum Avarum potentia jam antea conciderit, erudite demonstrat A. Slavos Dalmatas usque ad a. 827 Græcis Imperatoribus subfuisse, hoc autem tempore se in libertatem vindicasse, atque propriis legibus vivere coepisse, asseverat. Inter Dalmatiæ populos, *Sorabi* etiam fuerunt, quorum historia ad res Bohemiæ illustrandas plurimum facit, quoniam a. 567 colonia eorum in Thuringiam, Bohemiæ vicinam, inter Albiam & Salam fluvios, occasione irruptionis Avarum, deducta est, quæ & nomen Soraborum ibidem implantavit. De his igitur Sorabis multa profert Ill. Auctor in medium. Populum Dalmaticum fuisse comprobat. Nomen eos a voce *Srp*, *falce*, accepisse, monet. Eos primo a. 567 ex Dalmatia, cum Avaribus Thuringiam invasisse, dein Saxoniam superiorem ad Herciniam, nec non Misniam & Lusatiam superiorem inchoasse, monet. Hunnorum & Avarum inde facta amplissime persequitur, inque quatuor epochas gentis istius historiam dispescit. Prima a seculo vergente quarto, seu a. 373 quo Hunni Romanis primum innotuerunt, orditur, & potentiam gentis subito formidabilem, sub Attila autem, ex quo solus regnavit, ad fastigium Romanis ferme exitiosum elatam, ast transactis usque ad Attilæ interitum octoginta annis, subito iterum collapsam, complectitur. Secunda epocha, cum Hunnis, Avarum nomine post demum insignitis, in auxilium Langobardorum contra Gepidas a Ponto Euxino evocatis, seculo sexto medio invecata est. Tertia, seculo octavo circa annum 744 inchoavit, ast eodem adhuc seculo a. 799 sub Carolo M. finem habuit. Quartam demum, hodiernæ nationi Hungaricæ propriam esse, asseverat. Etymologiam vocis *Hungari* hac etiam occasione adstruit. *Hunni* videlicet *Ogori* Simocattæ memorantur, quos contracte *Hunnugaros*, s. *Hungaros* dictos fuisse, existimat. pag. 177. Seculo sexto ineunte, in Norico tres populos, Boioarios nempe, Slavos, & Hunnos esse commemoratos, *Aventinus* tradidit. Slayos

Slavos in primis, eam Norici portionem, quæ a fontibus *Muri, Dravi, & Savi*, ad Aquileiensem agrum usque extendebatur, id est partem Styriæ ad dextram ripam Muri, atque totam Carinthiam & Carnioliam infedisse, idem scriptor tradidit. Hæc vero Aventini tradita *Brunnerus, de primordiis gentis Boicæ*, pleraque ut fabulas traduxit, & partim ex suo sensu transformavit. Aliorum etiam scriptorum v. c. *Schoenlebenii, & Reiffenstuelii*, hac de re sententias Ill. Auctor apponit. *Brunneri* igitur & *Aventini* diversas sententias operose examinavit, & multus est in demonstrando, dudum ante seculum sextum medium, itaque ante migrationem Slavorum Antharum in Dalmatiam, Slavos alios, seu, specifico nomine Slavinos, circa terras Noricas, & partim in iisdem, domicilium habuisse. Unde & recte colligi posse statuit, inde quoque Slavos, qui postea Bohemi, dudum itidem ante seculum sextum medium, in Bohemiam emigrare potuisse. Duces Boioariorum sæpe jugum Francicum a se amoliri, & independentes se reddere laborarunt, (nexu clientelari enim Francis obstricti erant, uti ex loco Aventini Ill. Auctor ostendit 1) quod tamen iis semper infeliciter cessisse, eosque armis Francorum ad fidelitatem iterum coactos esse, variis exemplis commonstrat. Thuringos, quondam vicinos Bohemiæ, circa Albim & hodiernam Thuringiam fuisse, ex loco Ptolemæi demonstrare annitur. Thuringos Attilæ socios fuisse, ex Sidonio constat. Eorum bella contra Francos Ill. Auctor exponit. Moenum eos transgressos esse, terras Svevorum ad Danubium usque sibi subjecisse, ultra Danubium quoque in Noricum grassatos esse, ostendit. Augustulum Imperatorem Thuringis sedes in Francorum regionem extensas confirmasse, monet. Postea Francis tributarii facti sunt. Multa deinceps bella cum Francis pariter ac aliis gentibus gesserunt, usque dum eo tempore, quo *maiores domus* in Francia regnabant, majorem sibi libertatem assererent. De dominatu Francorum excutiendo sæpius quidem cogitarunt, regno tamen Francico postea penitus adferti sunt. Unde regio illa, sensim, respectu Franciæ Rhensis antiquæ, *nova Francia*, item respectu Franciæ ad

pag 177.

182.

183.

- Occidentem sitæ, *Francia Orientalis*, nec non diminutive *Franconia*, appellata est. Cum de populi Saxonici situ & statu antiquo, usque ad medium seculi noni, originibus Slavicis
- pag. 185. quædam necessitatio interferenda fuisse, varias ob rationes existimaret, ducibus, *Georgio Fabricio* in opere, *rerum Germaniæ magnæ & Saxoniarum universarum memorabilium*, *Reginone Abbate*, *Annalibus Francorum*, *Fuldensibus*, *Johanne Georgio ab Eckhard* in rebus *Franciae Orientalis*, Saxonum historiam ordine chronologico suppeditavit. Moravorum historiam præstantissimis commentariis illustrarunt scriptores varii, quorum
189. opera Ill. Auctor recenset. Ast in primordiis novi regni Moravici, Quadicum insecuti, aliter plane ordiendum, & in summa antiquitatum obscuritate, omnem lucem ferme ex aliarum gentium historiis eliciendam esse monet. Ditionem adeo Quadicam partim sub Attila, partim post eum, ex veteri amplissimo ambitu, in limites solius Moraviæ hodiernæ, & partis superioris Silesiæ, coarctatam fuisse, pro certo iunit,
191. & Quadicæ ditionis decrementa edifferit. Ex ruinis autem Quadici regni, Moravicum quasi surrexit. *Paulus Diaconus* nimirum memorat, a Langobardis, post devictos & expulsos Herulos, etiam Slavos subjugatos esse: quod non de aliis, nisi de Svevis Quadis, ob viciniam sedium capi posse, Ill. Auctor censet. Clades autem & emigratio Herulorum nondum rem Romanam sublevare poterat, quamdiu Langobardi in campis patentibus hærebant; dubitari enim nequit, Langobardos victores, in devictorum locum, sedes suas extendisse. Dum autem Langobardi terras transdanubianas derelinquerent, & totam gentem suam in Pannoniam transferrent, amplam occasionem Moravi, sese in præstinas Quadorum prædecessorum terras dilatandi nanciscebantur. Sed cum terris illis replendis solæ Moravorum coloniæ nullatenus sufficerent, alias gentes in societatem sedium adsciscere cogebantur. Gentem vero hanc Slavos fuisse, Ill. Auctor pro certo habet, variisque argumentis, quibus utique maximum inest pondus, comprobat. Seculo sexto, rempublicam Slavo-Moravicam existisse statuit; ante seculi autem septimi finem reges
193. cam

eam habuisse, negat. Hunnos, novæ reipublicæ multa negotia facessivisse ostendit. Reges deinde Moravorum, & veros, & falso pro talibus habitos, recenset, & memorabilia, quæ sub eis acciderunt, edisserit. Seculo nono *Lechum* apud eos regnasse quidam scriptores tradiderunt, quem tamen ex serie regum expungendum esse, cum ductor exercitus *Neclani*, principis Bohemiæ, contra Caroli M. filium fuerit, inculcat. His vero absolutis, in specie ad origines Bohemo-Slavicas, quæ præcipuum in originibus Slavicis contendendis objectum sunt, elucidandas, sese convertit. Basin hujus tractationis notionem distinctam esse, quibus populis ante immigrationem Czechi & Lechi, fratrum & ductorum gentis Slavicæ, tum insessa, tum circumdata fuerit Bohemia, monet. Luculentam hac in disquisitione facem, pro ævo suo, *Tacitum de moribus Germanorum*, & *Ptolemæum in geographia* prætulisse, proficitur; subsidia etiam nonnulla in *Strabonis opere*, *Vellejo Paterculo*, & *Tabula Peutingeriana* inveniri. Ad meliorem vero dicendorum intelligentiam, ideam genericam Plinii & Taciti, de Germaniæ totius populis, ample præmittit. Populos ad Orientem Bohemiæ, seu versus Vistulam fluvium, in hodierna Silesia varios fuisse, qui generalibus nominibus *Svevi*, aut *Vandali*, aut *Lygii* dicebantur, in parte Moraviæ autem Quados sedisse, pronuntiat. De populis igitur veteris Silesiæ fuscè disputat. Ad septentrionem Bohemiæ, ab Oceano incipiendo, & Bohemiam versus, inter fluvios *Visurgim* & *Viadrum* seu *Oderam* progrediendo, varii ordines populorum a Ptolemæo traduntur. Primus ordo ad oras maris, a *Visurgi* ad *Albim*, ubi in ducatu *Bremenfi* *Cauchi* majores, ab *Albi* ad *Chalufum*, seu *Trave* fluvium, in *Holfatia* *Saxones*. A *Chaluso* ad *Suevum*, seu *Warne* fluvium, in ducatu *Meklenburgico*, *Farodeni*, seu *Warini*; a *Suevo* ad *Viadrum*, in *Pomerania* cis *Oderam*, *Sidini*. Secundum ordinem in mediterraneis Ptolemæus ponit, sequendo *Albim* versus caput ejus. A *Visurgi* usque ad *Albim* medium, situ, qui magis ad Orientem vergit, in partibus *Luneburgicis* & veteris *Marchiæ Brandenburgensis*, *Svevi Angili*, populus

pag. 101.

major fuit. Sub his, & secundum Ptolemæum sub Albi, secundum Strabonem & Vellejum vero ad utramque ripam Albis, in ducatu Magdeburgico, Langobardi. Infra hos, itidem sub Albi usque ad Misniam, Dulgumnii. E regione horum populorum autem Semnones, populus magnus. Sub his, supra Albim usque ad Misniam, Illingæ. Tertius ordo sub Chaucis majoribus infra Visurgim, in parte circuli Westphalici, Angrivarios complectitur; sub Saxonibus & Warinis, inter Albim & Viadrum, usque ad Semnones, in partibus Meklenburgicis & Brandenburgicis, Teutonoaros, Virunos, Teutones, & Avarpos. In ordine quarto Cherusci ad Visurgim superiorem, secundum Vellejum, Chamavi ad Melibocum montem, circa comitatum Mansfeldensem, & Lucones apud Albim fluvium ex utraque ripa, collocantur. Sub his Bænochiæmæ, in Misnia usque ad Bohemiam, dein Bateini, in in Lusatia inter Semaones & Bohemiam, tandem etiam Corconti æque inter Semnones & Bohemiam, sub monte Asciburgio habitantes. Ad Occidentem Bohemiæ Ptolemæum etiam quatuor ordines ponere Ill. Auctor observat, eosque eadem ratione recenset: quos tamen hic adscribere nolumus, ne justos recensitionis limites transgrediamur. Fata dein populorum Bohemiæ vicinorum doctissime enarrat, & deinceps ad ipsam Bohemiam delatus, ex annalibus Francorum ostendit, eam anno 805 armis Caroli M. & quidem triplici exercitu, ex partibus Boioaricis, Franconicis, & Saxonibus irrupente, petitam, atque in potestatem redactam esse. Occisus eo in bello ex Bohemis refertur *Lezzo* s. *Lecho*, i. e. *Lech*, dux eorum. Illum autem non ducem provinciæ, sed belli, ex magnatibus Neclani, principis adhuc impuberis, fuisse, Ill. Auctor observat. Causa hujus belli in Bohemos a *Reginone* & *annalibus Laureshamensibus* assertur, quod Slavi, & nominatenus quoque Bohemi, Avaros nuper Christianos factos, in sedibus suis, Austria nempe hodierna cis & trans Danubiana, infestaverint. In divisione regni inter filios Ludovici Pii, Ludovico Germanico, Slavi qui a parte orientali Baioariæ sunt, igitur & Moravia cum Bohemia cessit. Quam-

vis

vis autem Slavi hoc pacto sub ditionem Francorum venerint, nunquam tamen in provinciæ formam redacti, aut regno Francorum inferti sunt, uti alijs gentibus devictis accidit; verum, ut natione & lingua sejuncti, ita & suorum iurium compotes manserunt. Nexu quidem fidelitatis imperio Francico erant obstricti, & tributum annuum ipsis erat exsolvendum: summam rerum tamen apud suos constanter retinuerunt. Hinc enim duces peculiare habuere, inter quos in primis *Hofivitus* eminet, qui foedus novum & æquum cum Imperatore Ludovico Pio, paulo post mortuo, percussit, & regimen in suos sibi confirmari fecit. Cum Moravis varia illis bella intercesserunt, ita ut duces eorum auxilium ab Imperatore *Arnulpho* petere cogerentur; etsi in posterum nihil a Moravis, qui domesticis turbis, nec non Boioariorum & Hungarorum incursionibus vehementer vexabantur, illis esset metuendum. Ludovici infantis tempore, sub quo omnia turbata erant, Francos tributi jure se abdicasse, & Bohemos plena libertate gaudere coepisse, Ill. Auctor observat. Moravi etiam tunc potentia sua cadebant, maximam eorum portio Bohemiæ accrevit, & Sorabi, cum res Franciæ post mortem Arnulphi ad infantem recidissent, & spem nullam duraturæ Francorum gloriæ darent, popularibus suis Bohemis, pro communi libertate tuenda sese adunarunt. Duravit hoc usque ad *Henrici Aucupis* tempora, qui Sorabos devicit, & Saxoniam univit, Bohemiam vero postea etiam cum exercitu invasit, sibi que tributariam reddidit. Et hæc quidem sunt potiora capita quæ tomo primo hujus operis continentur.

pag. 239.

Alter tomus in tres partes subdivisus, triplicem apparatus, chronologicum nempe, geographicum, atque historicum, complectitur. In chronologico apparatu primo disquisitur, quo tempore Roma sit condita: cum hæc æra, uti in omni historia, ita & hic notatu dignissima sit, & si accurate, atque secundum ordinem chronologicum res gestas antiquarum gentium enarrare velis, certo constitui necessario debeat. Romam igitur, anno primo septimæ Olympiadis esse conditam, A. statuit; quam sententiam erudite atque
subti-

T. II. p. 1
6.

17.

28.

subtiliter in subsequētib; confirmat, aliorumque qui dissentiunt opiniones recenset, atque confutat. Aedificatam esse Romam ad diē undecimū Kal. Maji ostendit. Ad diversitatem anni consularis exponendam postea progreditur. Initium nempe anni Romani triplex potissimum dici potest, gentilitium, naturale, ex civile. Gentilitium a natali, urbis procedit, naturale apud diversas gentes diversum fuit, de quo *Censorinus de die natali* descriptionem suggerit. Romani ver pro initio habuerunt. Initium tertium, civile est, a quo magistratuum mutationes, ceteræque ordinationes publicæ inchoabantur; quod variis mutationibus obnoxium fuisse, Ill. Auctor observat. Multa dein erudita de mensium apud Romanos nominibus disputat. Morem, consularem annum Kalendis Sextilibus inchoandi; quondam obtinuisse, docet, postea Idibus Maiis, dein Idibus Decembris ejus anni auspiciū fuisse, & successu temporis in vernum tempus illud rejectum esse, ostendit. Kalendis Ianuariis tandem incepisse hunc annum, commonstrat. Diversitatem computi annorum urbis conditæ, nec non Olympiadicorum, deinceps exponit. Cum nempe certum sit, annos urbis conditæ proprie a 21. Aprilis inchoari, & eodem die insequentis anni iterum finiri: consequitur, quemlibet annum consularē, de duplici anno urbis conditæ participare. Illustrat eam observationem quodam exemplo. In systemate quarto, seu ultimo anni consularis, a Kalendis Ianuarii ineuntis, annus consularis, quo Iulius Cæsar a Senatoribus confossus est, participat de anno 709 quatuor menses, *Januarium, Februarium, Martium, & Aprilem* pro parte maxima, de anno 710 reliquam partem Aprilis, dein reliquos menses subsequētes usque ad Decembrem inclusive. Qui igitur accurate & strictè tempora urbis conditæ computare volet, gesta consularis hujus anni, per quatuor primos menses, itaque & necem Iulii Cæsaris, quæ Idibus Martiis contigit, anno urbis conditæ 709, gesta autem ultimorum octo mensium anno 710 addicere debet. Qui vero omnia gesta hujus anni consularis, vel anno 709 vel anno 710 soli addicit, is improprie atque laxè annos urbis

urbis conditæ numerat. Ultimam hanc de qua diximus computationem, Ill. Auctor *laxam primam* vocat, eamque ab altera quadam, cui *laxæ secundæ* nomen tribuit, discernit, quæ supradictum annum consularem, quo Iulius Cæsar occisus est, sine differentia mensium, pro anno V. C. 710 habet, adeoque annum consularem totum, anno urbis conditæ jungit; qui tamen in quarto demum mense consulari, nempe Aprili, incipit. Hujus computationis diversæ quamplurima exempla suppeditat. Annorum Olympiadicorum computatio itidem triplex est. Prima, *stricta* dicitur, dum anni consularis de quo agitur, gesta, in duas partes scinduntur, & ea, quæ mensis Iulii medium, adeoque novæ Olympiadis initium antecedunt, anno Olympiadico priori, quæ vero Iulii mensis medium subsequuntur, anno Olympiadico posteriori accensentur. Secunda dicitur *laxa prima*, dum gesta totius anni consularis, & ante & post Iulium, anno Olympiadico finienti accensentur. Tertia est *laxa secunda*, quando gesta totius anni consularis, anno Olympiadico inchoanti addicuntur. Ut quæ hac de re tradiderat eo magis illustraret, tabulam quandam Olympiadum, cum annis urbis conditæ comparatarum, adjecit, quam Fasti Consulares Romani excipiunt. Systemata etiam diversæ chronologiæ, diversorum auctorum examinat. Memorabilia deinde, quæ sub Augusto ante natum Christum acciderunt, ordine chronologico exponit, & initium imperii Augusti quadruplex diversum statui posse asseverat. Primum statim a nece Iulii Cæsaris, alterum a primo consulatu, tertium ab Actiaca victoria, & quartum a solenniter per Senatum decreto summo imperio. Diem hujus decreti auctor *miscellæ historiæ* VIII. Idus Januarii designat, cum Augustus triplici triumpho urbem ingrederetur. De annis æræ Christianæ admodum operose deinceps disputat. Christum mense Decembri natum esse sibi persuadet. Dionysianam tamen æram, qua vulgo utimur, justo brevior esse, concedit. Chronologiam specialem Romanorum Imperatorum usque ad Carolum M. dein adiicit. De usu genuino & perverso computi, per annos urbis conditæ, consulatuum Romanorum, & Olympiadum Græcarum æque commen-

pag. 35.
199.

40. 199.

65. - 108.

110.

114.

118.

pag. 159.

sqq.

192.

196. sqq.

tatur, calendaria Romana & ordinem indictionum adiecit. Chronologicam quoque seriem regum Francorum usque ad Carolum M. inprimisque eorum qui Franciæ Orientali præfuerunt, ex commentario *Io. Georgii ab Eckhardt; de rebus Franciæ Orientalis*, proponit. Cum autem Ill. Auctori, origines Slavicæ indaganti, in progressu operis necesse videretur, historicis excerptis, geographica quædam circa situm terrarum Danubianarum & Scythicarum adungere, ut, præcognitis locis, tanto dilucidiores evaderent historicæ traditiones: diligentissime eam ob causam veteres scriptores, qui vel data opera situm terrarum descripserunt, vel *ὡς ἐν παραδείῳ* quædam huc facientia scriptis suis inseruerunt, contulit. Miratus autem est, geographiam Ptolemæi, quæ per gradus longitudinis & latitudinis loca quælibet perample designat, plerumque negligi, & per transennam quasi, adhibita exigua valde gradibus ejus fide, citari. Absoluta igitur disquisitione situum Danubianorum, secundum adminicula & indicia itinerariorum Romanorum, & instituta quoque oculari inspectione locorum, ad quæ ob alia negotia ipsi pertingere licuit, apud animum constituit, Ptolemæi geographicam concinnationem, (utpote quæ multum luminis affundere posset, dummodo in gradibus expositis geometrica saltem aliqua proportio reperiatur,) penitus investigare. Prima ipsi cura fuit, Ptolemæum in illis partibus ad Danubium visere, ubi inter Romanos olim & Slavos inprimis agebatur, id est a divertigio Arabonis, usque ad divertigium Savi fluvii; quoniam interpretes geographiæ in sitibus ibidem graviter inter se colluctantur, & itineraria Romana, tanquam ambiguitatibus involuta, quin & vitio librariorum corrupta, incusant. Ill. Auctor expertus est, designationem graduum Ptolemaicam, si cum mensuris itinerariorum combinetur, totum illum Danubii tractum ab omni ferme ambiguitate liberare. Quam itaque hoc in tractu utilitatem Ptolemaici operis deprehenderit, eam itidem aliis in partibus Danubii superioris reperturum se confidit. Ast ibidem in tantam commixtionem graduum incidit, ut mirari jam desineret, cur interpretes geographici,
de

de tam confusis graduum dispositionibus manum detraxerint. Cum tamen summa merito sit Ptolemæi auctoritas, ea ad altius investiganda ejus principia Ill. Auctorem compulit. Quibus editionibus, & Latinis & Græcis, Ptolemæi usus sit, declarat. Græcum ejus textum ad codicem MStum, qui in bibliotheca Vindobonensi asservatur, contulit, atque ministerio hujus codicis Ptolemæum multis in locis emendavit. Ut autem geographum hunc recte in usus suos converteret, primo disquisivit, qualem in systemate generali Europæ rationem & proportionem geometricam servaverit. Comparavit adeo Ptolemæum cum chartis recentioribus *Homanni* Norimbergensis, & *le Fer* Parisiensis, nec non, quantum ad Italiam spectat, Cantellii Modenensis, chartas etiam speciales, re exigente, contulit. Diversitatem adeo dimensionis Ptolemæi ac recentiorum operosissime observat, & ut res eo clarior fieret, schemata nonnulla hujus dimensionis apponit, de quibus illud modo dixisse sufficiat, neminem facile ex recentioribus *historicis*, Ill. Auctoris curam, subtilitatem, diligentiam, ingenium, atque doctrinam, facile adæquasse. Itineraria Romana eadem eruditione in usus suos convertit. Triplex itinerarium Romanum ad tempora nostra pervenisse contendit, nempe Antoninianum, tabulam Peutingerianam, & Hierosolymitanum. Itinerarium Antonini ipsum quidem illum principem auctorem non habere, sed quia, uti ex Capitolino constat, Antoninus itinerum vias diligentissime curavit, & omnia ejus facta summis laudibus apud posteros extollebantur, facile vel Imperator, vel privatus aliquis, qui compilationem generalis itinerarii vel jussit, vel exegit, permoveri potuerunt, ut eidem nomen M. Antonini, cujus curæ inserta plurima originem debebant, præficeret. Tabula, quæ, ab ejus possessore *Peutingero*, Peutingeriana vocatur, & nunc in Bibliotheca Vindobonensi, in antiquissimo codice membranaceo existat, a nonnullis tempore Theodosii junioris addicitur, rectius tamen eam Probo aut Diocletiano adscribi, Ill. Auctor contendit, variaque circa hanc tabulam notatu digniora adspexit. Hierosolymitanum itinerarium, quod & *Burdigalense* audit,

P. III. p. 2.

29.

30.

pag. 42.
sqq.

96.

107.

audit, anno 333 sub Constantino M. compilatum esse, ex
 ipsis ejusdem verbis, quæ pag. 571 edit. *Wesselingianæ* com-
 parent, elicitur. Ubi multa, quæ ad horum itinerariorum in-
 terpretationem pertinent, Ill. Auctor addiderat, his subsidiis
 munitus, regionum, quæ a Slavis quondam inhabitatæ sunt,
 geographicam notitiam exhibet. Fines omnium regionum
 & urbium accuratissime dimetitur, & quæ ad historiam
 incolarum pertinent, nunquam non adstruit. Sequitur dein
 apparatus historicus, in quo fata gentium illarum, quæ aliquem
 nexum cum Slavis habent, & de quibus supra Tomo primo
 jam disseruerat, ordine chronologico exponuntur. Inprimis
 autem hoc in apparatu sectio 51. attendi meretur, quæ ge-
 neralia quædam, Slavicas origines illustrantia, complectitur.
 Veram ibi originem Bohemorum hodiernorum, ex cujusdam
Nicolai Troili Professoris Pragensis scripto, quod Anti - Ro-
 xolania vocatur, & contra alterius Professoris ejusdem Aca-
 demie, *Johannis Matthiae* de *Sudetis* dicti, sententiam directum
 est, ostendit. Ille nimirum Troilus, observavit, hodiernam
 Bohemiam post Boios, tenuisse *Suevos*, *Marcomannos*, *Her-
 munduros*, donec bellis superati & victi, partim a Romanis,
 partim etiam ab aliis, *Czechus* & *Lechus* cum multitudine
 Henedorum in Bohemiam venissent, eamque coloniis imple-
 vissent, quam usque ad hodiernum diem inhabitant. Hos
 ipsos Bohemie incolas, qui antea *Vindi*, *Venedi*, *Slavi*, &
Slavini appellabantur, hodie *Czechos*, seu *Bohemos*, a suo pri-
 mo duce vocari, dicitur. Sententia huic *Troili*, quam uni-
 versa Pragensis academia, tunc, cum proponeretur, appro-
 bavit, Ill. Auctor subscribit, eo duntaxat nomine a Troilo
 dissentiens, quod in crisi vobum, *barbarus*, & *Scythæ*, imme-
 rito Sudetio succensuerit. A Græcis etenim ac Romanis
 omnes externos *barbarorum*, & omnes ad septentrionem habi-
 tantes *Scytharum* nomine, fuisse insignitos, monet. Slavos ab
 antiquo sub populari imperio egisse, ac propterea utilitates &
 damna apud eos communia fuisse, ex Procopio Cæsarensi
 observat. Ad eorum religionem quod attinet, unum Deum,
 fulguris effectorem, & dominum hujus universi crediderunt,
 eique

eique boves, & cujusque generis hostias immolarunt. Fatum negarunt, fluvios coluerunt, nec non nymphas, & alia quædam numina. In tuguriis habitarunt vilibus, & rare sparsis. Quando ad pugnam eundem erat, multi pedibus tendebant in hostem, scutula spiculaque manibus gestantes. Loricarum usus apud eos nullus fuit. Una erat omnibus lingua, admodum barbara; nec forma corporis inter se differebant, erant enim proceri omnes ac robustissimi. Vitam, æque ac Massagetæ, victu arido incultoque tolerarunt. Ingenium ipsis nec malignum, nec fraudulentum fuit, & cum simplicitate mores Hunnicos in multis retinuerunt. Slavini pariter ac Antæ, veteribus dicti sunt *Spori*, quia *σποράδιον*, sparsim, & rare positis tabernaculis, regiones incolebant. Dividebantur olim Slavi, quemadmodum supra jam Ill. Auctor monuit, in *Antæ* & *Slavinos*. Antæ, seculo tertio finiente, intra Alutam fluvium sedebant. Seculo sexto medio, cum jam ab initio eiusdem seculi in has terras novus populus Slavicus, sub nomine *Bulgarorum* a Volga fluvio immigrasset, magna pars Antarum Danubium transiit, & diviso in tres partes exercitu, in Dalmatia mediterranea, id est in hodierna Bosnia, & partim Servia, nec non in Slavonia, inter Savum & Dravum, a Siscia usque ad Sirmium, sedes fixerunt; quas & subsequens temporibus, in Dalmatiam maritimam & partem Croatiae extenderunt, atque hodieum retinent. Aliam partem Servie dein, ac regionem quæ hodie Bulgaria dicitur, uti & alias terras cisdanubianas versus Pontum, Bulgari occuparunt. *Slavini*, qui & *Sarmatas limigantes* ab infessis limitibus Romani imperii dicebantur, seculo tertio finiente possidebant terras inter fluvios *Marosch*, *Tibiscum*, *Danubium*, & *Alutam*. Anno 334 liberi, seu domini, a servis suis terra hac expulsi, partim ad Victoralos in latus Transylvaniae, supra fluvium *Marosch*, confugerunt; alii a. 358 a Constantio Imp. loco suo & dominio restituti sunt; partim a Constantino M. sedes, circa Italiae fines, in hodierna Croatia & Carniolia, ad Savum & Dravum superiorem, acceperunt. Ex his sedibus novis post 40 annos, nempe a. 374, Croatici principes, Czechus & Lechus, cum populo suo in Bohemiam emigrarunt, ibi-

que sedes stabiles Czechus fixit, Lechus autem postea, cum populo sibi adhærente, in Poloniam se transfudit. Slavini, qui in sedibus pristinis Temesiensibus & Walachicis remanserant, inde postea duplici tempore, partim a. 454 cum Hunni, post mortem Attilæ, e Pannonia expellerentur, in Croatiam hodiernam, & ad Dravi ripas, dein sequente seculo in Hungariam hodiernam superiorem, plene emigrarunt. Causa hujus migrationis fuisse videtur, quod, cum Slavinis Temesiensibus vicini essent in Transylvania inde ab Attilæ temporibus Gepidæ, in Pannonia vero ab anno 526 Langobardi, atque hi populi seculo sexto medio bella inter se miserent, & insuper Antæ, quanquam ejusdem cum Slavinis stirpis, in hos circa annum 534, (absque dubio, quod in sedibus suis Antæ a novis advenis Bulgaris turbarentur,) irruerent: patria ibidem loci tuta amplius non videretur, contra vero terræ a Langobardis derelictæ, inter Danubium, Moravam, & Granavam, occupandæ paterent. Slavini ergo consilium illuc emigrandi, tutioresque sedes figendi, ceperunt, unde & novum regnum Slavo - Moravicum existit. Veros igitur populorum Slavicorum posteros, qui hodie adhuc supersunt, in Croatia hodierna, atque vicinis partibus, circa Savum & Dravum superiorem, 2do in Bohemia, 3tio in Polonia, 4to in Hungaria superiore & parte Moraviæ, quærendos esse, Ill. Auctor contendit. In quibus ex his locis lingua Slavonica adhuc obtineat, & quomodo lingua Bohemica, Croatica, Hungarica, Polonica, ab ea differat, operosissime ostendit, atque schemata declinationum & conjugationum istius linguæ adjicit. Ipsi tandem Slavorum annales, ordine chronologico conscripti, & ex historicis domesticis hausti, inspersis etiam, ubi res exigebat, nonnullis ex aliarum gentium annalibus, adjectisque ubi opus erat dilucidationis ergo observationibus, operi coronidem imponunt. Summas utique grates Ill. Auctori orbis litteratus debet, pro tanto labore, quem Slavicis originibus investigandis impendit, & nos dubii profecto hæremus, an multiuga lectio, aut summa in digerenda temporum serie, & locorum geographica dimensione, cura, majorem admirationem promereatur. Omnia enim

enim, quæ a præstanti historico requiruntur, hic simulprehendimus, & rerum patriæ nostræ studiosis, de libro, ex quo incolarum veteris Germaniæ tanta notitia hauriri potest, ex animo gratulamur; simul vero et obitum Viri eruditissimi lugemus.

*M. GOTTLÖB FRIDERICI GUDII V. D.
M. Laubensis Dissertationum Exegetico - Theologicarum Trias.*

Lipsiæ ex officina Langenhemiana plag. 10. 1746. 4.

Perspiciens libelli hujus plurimum reverendus doctissimusque auctor; neminem ex Theologis nostratibus discussionem testimoniorum Johanneorum, a cel. *Lampio* minus recte ad confirmandas scholæ suæ sententias particulares adhibitorum, adhuc instituisse; operam hanc omnem sibi relictam esse putavit, & hoc fini priorem hujus ternionis dissertationem, vindicationi horum dictorum tribuere non dubitavit. Ante aliquot annos jamjam contra *Lampium* dissertationem instituerat doctissimam, & mysticam miraculorum Christi interpretationem excusserat: quem quidem libellum quo jure *Lemkerus* inter illos retulerit, qui *Woolfsono* oppositi fuerunt, Noster intelligere nequit; licet Lemkeri laudet conatus, & quid illis amplius addi queat, se non perspicere fateatur. Hanc rem ideo monet, ne quis famæ *Lampii* lædendæ causâ hanc sibi sumtam operam putet, quem mirifice celebrat, & diligentiam ejus, in Johannis monumenta collatam, laudibus suis exornat. Ipsa perlustratio præsentis libelli unumquemque edocebit, Cl. Auctorem ita in hoc campo emetiendo versatum esse, ut breviter, docte, & integre omnia, quæcunque notatu erant digna, recenseret. Fatemur hinc quidem, gratiam universalem luci hic suæ esse restitutam, & ab Lampianis contortis interpretationibus defensam: sed simul etiam affirmare recte possumus, plurima ex consuetis responsum generibus, brevitatis studiosum Auctorem, huc scite commodeque transfulisse. Plurimam hic posuit operam in vindicando loco Joh. III. 6, ubi adversarium etiam omnem conatum

- conatum adhibuisse cognoverat, ut fortissimum hoc universalis gratiæ propugnaculum expugnaret. Negaverat *Lampius*, divini amoris in Scriptura sacra unquam fieri mentionem, qui non ratione objectorum sit efficax. Sed obvertit Noster, Deum, in salute hominibus impertienda, non ex infinitis potentia suæ viribus agere, & resistendi libertatem hominibus relinquere, ut hoc modo amorem divinum complecti & non complecti possint. Deinde in memoriam hujus disciplinæ alumnis revocat, ut ea, quæ de contemtoribus amoris divini auctores sacri loquantur, secum recte perpendant, inde collecturi, amorem Dei in eos cadere, & effectus salutares edere incipere, qui tamen illum inde contemnere non dubitant. Ad dubitationem de ovibus, pro quibus vitam dedisse se Christus dixerat, Ioh. XIII, 15. respondet Noster, non negando, oves Christi esse illos homines, qui dictis ejus sunt audientes, sed consequentiam adversarii oppugnando: colligi enim non posse exinde dicit, Christum pro solis istis mortuum esse, cum, uno concesso, alterum non negetur. Reliqua, inprimis ea, quæ circa dubitationes de precibus, pro omnibus hominibus a Christo factis, & Judææ interitu, monenda erant, ita expedivit Auctor, ut nullus sit amplius hæsitati onis ulli locus. Progredimur hinc ad alteram hujus libelli partem, quæ animadversiones exegetico-theologicas continet, in *Coelii Secundi Curionis* Theologi Sec. XVI. Basileensis celeberrimi dialogos, de regni coelestis amplitudine: ubi ab Auctore cl. salvandorum hominum paucitas vindicatur. Ante omnia paradoxa hujus viri recensetur opinio, & quæ ad personam ejus, meritaque *Schelhornii* in Curionem pertinent, enarrantur. Ordinem deinde rerum sequitur, & argumenta dissentientis ponderare instituit Noster, exhibens semper ipsa *Coelii* verba, separatim in margine proposita. Primum sententiæ suæ argumentum petierat Curio ex potentia Dei infinita, quod facile profligatur ab auctore, distincte de gratia Dei, in regno naturæ, & gratiæ, differente, & contra adversariam sententiam, tyrannicam quandam Dei potentiam in convertendis hominibus, plane recteque negante. Deinde sapientiæ divinæ contrarium esse, plurimos homines

homines damnari, Curio putabat, quia scilicet ista a cacodæmonis consiliis & astutia, in dilatandis regni sui finibus, superaretur. Sed quæ verâ sapientiæ Dei sit ratio, qui modus, & terminus astutiæ diabolicæ, firmiter declarat Noster. Clementiam porro & misericordiam Dei prohibere putaverat Curio, quo minus plurimi ad beatas sedes sint revocandi homines; quod argumentum & testimoniis divinis, & parabolicis quibusdam munimentis firmatum, ab Auctore per partes enucleatur & dispungitur, nullam relinquendo dubitationem, quin testimonia ista, ex sacris literis petita, falso adhibita fuerint ab adversario. Post hæc Curionem ad defendendam suam sententiam eam ob rationem esse perductum Noster perhibet, quia putabat, doctrinam de paucitate salvandorum divino amori esse contrariam, & homines ad desperationem vehementer adigere. Eleganter vero respondet Auctor, nimium hoc probare Curionis argumentum, cum desperationi etiam esset relictus locus, si vel paucissimi homines damnarentur. Falso deinde adversarios suos accusare Curionem ostendit Noster, putantem, eos non nisi ejusmodi homines coelesti civitati adscribere, qui ad summum in virtutibus exercendis fastigium pervenerint. Quæ vero sententia quam longe a tabulis sanctioribus recedat, & quam maxime absit a doctrina nostra, pluribus regerit Auctor. Denique breviter moneatur, quam periculi damnique plena sit Curionis sententia, qui quidem in eo laudes mereatur amplissimas, quod alios ad certamen provocaverit, lubentissime manus victas se daturum pollicitus, si quid recti certique opponatur. Sed non licuit ipsi vivo tam felici esse. Excipit hanc commentatio tertia perbrevis de Nathanaele, a patriæ suæ contemptu vindicato, ad Joh. I, 47. Vulgata nimirum est opinio, Nathanaelem negasse, e finibus Galilææ, & oppidulo Nazarethano, frugis bonæ hominem prodire posse. Erat enim hæc sententia Pharisæorum, tunc temporis tanto Galilææ contemptu flagrantium, ut plane fieri posse negarent, Messiam ibi vel nasci, vel educari posse. Hanc ut labem a Nathanaele abstergat Noster, verba græca non interrogative sed positive atque concessive

Pag. 45.

55.

56.

57.

59.

62.

Z

acci-

accipienda esse, docet. Concedit quidem Philippo glorianti, se cum Andrea & Petro invenisse, quem Moses, & Prophetæ, prædixerint, Jesum, Josephi filium, Nazarethanum, Nathanael, ex urbe Nazareth aliquid posse boni atque excellentis provenire: tibi ergo, inquit, non repugnabo, vera possunt esse verba tua. Hanc hujus rei nobis exhibet Cl. Auctor ex Grammaticis fontibus hausitam sententiam, in qua confirmanda, tenui quidem re, non tamen tenuem sibi ponendam esse operam præclare duxit, ac denuo literati orbis cives sibi devinctos reddidit.

*DECAS EPISTOLARUM QUAS SUB PRELO
sudantibus Reginaldi Poli S. R. E. Cardinalis Epistolis
barum Editor & Illustrator in lucem emisit.*

In fol. Alph. I pl. 16. cum Tab. æn. I.

Auctor harum Epistolarum est *Angelus Quirinus* nuper S. R. E. Cardinalis Bibliothecarius. Iis præmissa est præfatio ad *Mazochium* V. C. in qua eum primo hortatur, ut *Wachteri* nostri V. C. etymologiam nominis *Corcyrae*, e Scythico fonte ductam, refellat, (de qua Emin. Cardinalis ita loquitur, ut appareat, eam ipsi monstrosam videri,) eamque orientalibus asserat: deinde primordia *Coccyrae*, atque adeo se defendit contra eundem *Wachterum*, qui in Archæologia numaria mirari se scripsit, qui factum sit, ut, quo loco de numis *Corcyraeorum* egit, hortos *Alcinoi* in iis non agnoverit, nec animadverterit, eos areolis illis quadratis indicari, quæ in nummis *Corcyraeorum* conspiciuntur. Defensione autem utitur hac, ut dicat, se numerorum eorum & areolarum disertam mentionem operis illius p. 161 fecisse, remque ex se perspicuam existimavisse. Sed ipsarum Epistolarum, quæ hoc Volumen proprie conspiciant, argumenta breviter commemorabimus. Prima igitur est ad Pontif. Bened. XIV. in qua ei narrat & demonstrat, Conversionem *San-Maurinorum* in melius, reditum eorum ad bonam frugem, seu, qui jam contigit, seu, qui brevi secuturus speratur, revocatos a perversa do-
strina

Etina sodales, restitutam denique congregationi illi tranquillitatem. Dicit aliquis: quidnam peccarunt boni Maurini, & quæ in ipsis pravitas fuit? Exemplum pravitatis hoc esto. Montfauconius scripserat: *sunt, qui putent, Platonem hic de Trinitate loqui, Et Patrem atque Filium commemorare, illamque disciplinam hausisse e Phœnicibus, vel ex Judæis. At præterquam, quod non certum est, Judæos tunc temporis Trinitatem agnovisse, non ita facile est, in tam perplexa verborum serie, quid Plato in mente habuerit, intelligere.* H. Stephanus (Serranus potius) certe, qui Trinitatem personarum admittebat, illorum opinionem explodit. Nos vero aliis rem excutiendam mittimus. Hic multa crimina commissa sunt, si credimus Cardinali. Primo frigide Patrum consensus exprimitur his verbis: *sunt, qui putent*; Deinde Patribus opponitur Serranus Calvinianus: denique res aliis excutienda relinquitur; sed ea omnia a Maurinis diligenter cum ceteris talibus excusata sunt: Constitutio *Unigenitus* probata. Hic est Maurinorum ad glandes reditus. Ista non absurdum erat scribi ad eum prolixius, qui de Canonisatione tam grande opus scripsit. Altera Epistola 16 plagularum est ad *Sodales Acad. Paris. Inscriptio- num Et politiorum literarum*: in qua iis breviter gratias agit, quod se in numerum suum cooptarint: dein de sua in Francia commoratione & peregrinatione, amicis studiis multa refert sodalibus, immisit etiam literis, a Renaudotio, Turelio, aliisque ad se scriptis. Tertia scripta ad *Ronatum l' Aneau*, Superiorem Generalem Congreg. S. Mauri, continet eruditam de hymnis quadragesimalibus Græcorum eorumque Auctoribus, commentationem, in cujus præfatione & conclusione acriter invehitur in *Urb. Godofr. Siberum*, Professore nuper & Theologum Lipsiensem, quod Allatum, & Orthodoxiam scilicet Ecclesiæ Rom. & Græcæ carpisset. Quod autem ad ejus opus de *Melodis Græcorum* attinet, quod ille quondam promisit, nec edidit: satis apud nos constat, relictum esse a beato Viri Opus de Melodis Græcis & latinis copiosum, cui nihil nisi ultima lima, ut cæteris multis ejus operibus, desit. Nempe, rebus sacris tractandis quotidie, intellexit ille maturiori ætate, tale opus non

minus paucos lectores, quam Epistolam hanc Quirinianam, habiturum, utilitatis autem tam parum, ut melius sit premere. In quo tamen fortasse erravit. Nam multum multis proderit aliquando, a Cardinale *Quirino* didicisse, qui hymni a barbaris homuncionibus dicantur *Contacia*, *Cathismata*, *Exapostillaria*, & alia ejus generis nomina, quæ elegantem hominem non secus ac Centauri, Gorgones, & Harpyæ terrent, ut cum Eminent. Card. loquamur. Quarta Epistola ad *Freterum*, Academix Inscr. sodalem, exponit sententias Doctorum quorundam, nempe *Mazochii*, *Oliverii*, *Bosii*, *Reimari*, de Diptycho Quiriniano. Mentio etiam injicitur *Leichiani* opusculi de ea re. Quod autem addit Em. Cardinalis, eam sententiam esse non unius *Leichii*, sed doctorum Virorum, quotquot in publica Lipsiensis Urbis Bibliotheca convenire in more habeant, causa differendi de rebus literariis: id quale sit, nemo hic intelligit. Unius *Leichii* est sententia, qualiscunque ea sit, neque nos conventus doctorum Virorum in bibliotheca, aut Academica aut Senatoria, fieri scimus. Adolescentuli eo ire solent, ut libros petant, inspiciant, certis horis utantur: nihil amplius, nulla Academia, quam epistola quinta p. 10 vocat, ibi coit. Epistola *Quinta* est ad *Bosium*, de variis Institutis suis, literariis imprimis, ut edendi Ephrenti, & Poli Epistolarum. *Sexta* est ad *Renatum l'Aneau*, in qua post excusationem studii sui in scribendo, hortatur, ut Maurini Monachi aciem instruant ad Diatriben defendendam, quam præmittere T. I. Epistolarum *Poli* in animo habebat, in qua ostendere velit, *Burnetium*, in Historia Reformationis Anglicanæ, de *Polo* omnia perperam tradidisse, eoque ipso omnem ejus operis fidem labefactare: cujus Diatribes etiam Synopsis hac epistola proponitur. *Septima* ad *Benagham* habet defensionem *Ludovici Barbi*, Congregationis S. Justinæ Auctoris, contra *Poggium*, qui eum acerrime perstrinxit in Libro de *Hypocritis*, quem *J. A. Fabricius*, & *Niceronius*, negant editum esse. Sed Em. Cardinalis in manibus habuit ejus exemplum, editum *Lugduni* ap. *Anissonios* a. 1679, ex quo etiam didicit, rectum esse ibidem in *Fasciculo rerum expetendarum*. Defensio autem illa ducta est

fere

fere ex Epistolis *Pohi*. In *Ottava* nihil est præter invitationem *Marcolini Comitis* ægrotantis, ad regionem Benaci lacus, in dioecesi Brixiana. *Nona* est ad *Benaghiam de Nicolai Albergati* Cardinalis quondam laudibus &c. *Decima* iterum ad *Marcolinum* perscripta est, varii, sed minuti argumenti, de quo dicere nil attinet.

APOLOGISMORUM MEDIOLANENSIVM VO-
lumen Primum, continens duas Dissertationes 1) de Ori-
gine Apostolica Ecclesie Mediolanensis, a S. Barnaba
Apostolo deducta; 2) de Anathemate, S. Ambrosii contra
Gallos. Auctore NICOLAO SORMANO Oblato,
Ambrosianæ Bibliothecæ, Collegiique Doctore.

Mediolani, 1740. 4. 1 Alph. 9 pl. Ex Typographia Petri
 Francisci Malatestæ. Superiorum permisso.

Eminentissimo Principi, *Carolo Cajetano a Stampa*, Archiepiscopo Mediolanensi, purpurato sedis Romanæ Patri, complexum Dissertationis utriusque consecravit Cel. Auctor. Ab Archiepiscopatu Mediolanensi haud alienum est docere, quis eum condiderit primus, qui ei primus præfuderit. Si numerum eorum in eas, qui Barnabæ id principatus deferunt, testes habebis centum, negotio usus facillimo, licet sæculo IV posteriores. In Dissertatione posteriori conciliatur liturgia Ambrosiana cum historia, & a maledicto vindicatur. Elaboravit præter hasce Dissertationes, meritis ipsius omnino respondententes, duo Volumina, disputationibus generis varii conferta. Uni præfixit indicem hunc, *Ambrosiana Hierarchia multis partibus illustrata*. Altero in *origines ac progressus Cleri Ambrosiani* inquiritur. Configuntur ibi passim, infra quæstiones undeviginti, eorum opiniones, qui antiquas Patrum traditiones laceffunt. Quod in hasce dapes nondum incidimus, vicem dolemus nostram. Dissertatio prior, quæ oculos pascit nostros, ad *Bacchini*, Viri Illustris, sententiam refellendam pertinet. *Bacchinus Abbas, Libro de Eccl. Hierarch. Part. II. n. 9.* subdubitaverat, an primi

- isti quatuor, qui traduntur Mediolanensium fuisse Episcopi, Barnabas, Anathalo, Cajus, & Caltritanus, in albo Episcoporum illorum possint jure relinqui ac vindicari. Tillemontius idem in *Hist. Eccl. Mem.* sensit, ne quid de Spelta & Bellada montanus. Bacchino visum fuit ad *Acta SS. Francisci & Jovitae*, nec non *SS. Syri & Juventii*, provocare. Acta Syri referunt, ex ecclesia Ticinensi, matre, ortam fuisse Mediolanensem. In chartis membranisque vetustis ac recentibus, admodum versatus fuit Auctor. Ex penuario isthoc promittit
- Pag. 30.** codicem, manu scriptum a quodam Anonymo Vercellensi, quo illa Syri perimitur extinguiturque commemoratio. Ex operibus S. Ambrosii præterea, nonnullæ Bacchini ingeniosæ diluuntur rationes. Requisiverat a Mediolanensibus Abbas, antiquiores sæculo octavo tabulas, quibus Barnabas Apostolus extra dubium collocari, ac principatum Episcoporum Mediolanensium tueri possit. Progreditur vero ultra Bacchini
- 52.** vota Noster, ac pro causa sua ex sæculo V scriptorem producit græcum. Is est Alexander, Monachus Cypriensis, quem ex bibliotheca Vaticana græcum latine loqui iussit Franciscus Zenus, ac edidit Papebrochius in *Actis Sanctorum* ad XI Junii p. 453. Ibi dilucide traditur Barnabas, ad urbem Romam urbem omnium maximam pervenisse. Ita profectio-nem Barnabæ Italicam, eamque evangelii diffundendi causa susceptam, in aprico posuit Auctor. Scripsit enim sua Alexander, ut in præfatione docet, ex scriptis vetustis, cisque ad sæculum, ni primum, certe secundum, referendis. Arcellit
- 79.** Noster testes alios, Lucium Flaviium Dextrum, Dorotheum, Hippolytum, Clementem Romanum, subleatæ ac temeratae fidei Scriptores. Primum negat adversus Baronium, ex *Recognitionum* Clementinarum coenoso gurgite, Dorotheum bibisse illum larvatum, cujus exstat *de vita & morte Prophetarum Synopsis* Tom. III. Bibliotheca Patrum. Auctorem certe hujus Synopses sæculo fere quinto fuisse supparem, Guilielmus Cave, & L. A. Muratorius, docuere. En hujus Dorothei verba: *Barnabas, cum Paulo verbi Dei minister constitutus, grimus Romas Christum deprædicavit, postea Mediolanensis Episco-*

Episcopus factus est. Scripsit Clemens Romanus *Periodos*, seu *Itinera S. Petri*, nec non *Libros Recognitionum*, si audias Epiphanium & Ruffinum. Epiphanius dolet, *Periodos* ab Ebion-
 tis Sec. II adulteratas auctasque. Ruffinus, *Recognitionum* Libros ab Eunomio hæresiarcha, Sæculo III. exeurte, esse
 82. conspurcatos memoravit. At cur hæretici in historica nar-
 ratione Clementis mutarint quicquam? Mutationes vero, &
 adulterandi consilia, spectant ad disputationes, dogmatibus
 proprias. Ita Papebrochius in *Actis Sanctorum* ad XI Junii
 diem p. 426 statuit. Ita Noster existimavit æque. Euse-
 bius eos libros Clementi tribuit, falsus tamen, ab hæreticis
 esse corruptos, H. E. III, 38. Auctor *Recognitionum* Cle-
 mentinarum jam vixit Sæculo II. Nam Origenes locum in-
 de produxit *Tract. XXXIV. in Matthæum*, qui indidem legi-
 84. tur L. II. n. 38. unde videtur intelligi, Barnabæ iter Romam,
 & inde ad Insulas susceptum, haud repelli posse halitu levi.
 Id autem vero dissimile est, iter illud in ætatem morte Jesu pri-
 orem incidisse. Alexander itaque Monachus tradidit, iter
 Barnabæ Italicum incidisse in tempus, quo, Antiochena lega-
 tione functus, triennium exegerit, antequam Petrum reviseret
 Hierosolymis. Tres tamen scriptores, vetusti satis, tra-
 diderunt, Barnabam venisse Romam, ac in Italiam. Id No-
 stro sufficere videtur. Multæ enim res gestæ vere evene-
 runt, quarum momenta externa apud scriptores haud concord-
 ant. Adventum Barnabæ in Italiam Noster adfigit anno
 89. æræ vulgaris christianæ 51, quo Synodus Hierosolymitana
 fuerit celebrata. Concelebrant Mediolanenses XII Martii me-
 moriam ingressus Barnabæ in urbem Mediolani. Superest
 ibi *fons S. Barnabæ*. Monent alii, mentionem Barnabæ
 haud fieri in antiquioribus ecclesie Mediolanensis Missalibus,
 Breviariis, Calendariis, & libris liturgicis. At nec in aliis ur-
 bibus, quas evangelio illustravit Barnabas, memoria ejus ante
 96. Seculum VIII fuit culta. Cursum equestrem quotannis cele-
 bratum fuisse in S. Barnabæ festo, publice, intra Florentiam, in-
 telligitur ex Libro *Communitatis Florentiæ*. Ecclesiam Me-
 diolanensem, ac peculiarem hujus liturgiam, a græcis orienta-
 libusve

- libusve parentibus, Barnaba & Anathalone, ortam esse, contendit Auctor. Josephus Vicecomes haud dissentit, ratus, jam ante Ambrosium, rationes rei sacrae peragenda, Mediolani tritas, a Romana liturgia discrepasse. Rituum illam diversitatem jam significavit Augustinus *ep.* 86. Unde patescit, Mediolanenses, a discipulo Petri, ad doctrinam Jesu amplexandam, haud fuisse adductos, si liturgiam Petrus praescripsit Christianis Romae. In basilica Philippi adservatum traditur S. Barnabae caput, cum cineribus sive corporis, sive rogi, ex cujus flammis illaesum dicitur corpus evasisse. De tumultu, quo haec custodiuntur, multa adfert Noster, incertus de eo modo,
108. quo id Salamina Mediolanum fuerit e Cypro translatum. Adjecit Auctor tractationi appendicem, docturus lectores iter
114. Pauli Apostoli Mediolanense evangelicum, quo origo ecclesiae Mediolanensis apostolica confirmetur. Progrædiendum nobis est ad *Apologismum* alterum, qui complectitur *Dissertationem super Anathemate sancti Ambrosii contra Gallos*, qua Ambrosiana Liturgia cum historia conciliatur, & a vano maledicto Francia ac Germania vindicantur. En epitomen. Tres eodem anno 1339, jussu Ludovici Bavari, in Italiae perniciem confurxerant duces bellici, *Ludovicus Infuber*, *Canis Scala Veronensium tyrannus*, ac gigas *Malherba*, Helvetiorum quondam ductor. Eorum classico exciti ad latrocinandum per Italiam confluxere scelestissimi qui tunc, ex Gallia cisalpina atque Helvetiis, qui quondam pars erant Galliae Belgicae. Quaque incessit agmen militare, furor arma in obvios quosque accendit. Agrum Mediolanensem mira clades adfixit. Exercitus ad urbem Mediolanum funditus evertendum, junctis ad Oronam annem copiis, properarunt. Atrox pugna haud procul Parabiago conferitur inde ex antelucana hora ad solis occasum, & ultra. Céciderat animo fugeratque dux Mediolanensium. Adparuisse actutum dicitur signum equestre S. Ambrosii, cui urbis tutela demandata, ac e coelo fulsisse, cujus flagello acies hostilis obrita repente conciderit. In monumentum victoriae ara fuit posita, eique inserta inscriptio, docens, ibi *contra Gallos* fuisse pugnatum. Inde in libros liturgicos illatae fuerunt horrendae

rendæ, dirisque plenæ, contra Gallos cantiones, quibus Galli, nempe illi adgressores, adpellati sunt *Italiae pestis*, immanibusque obruti maledictis. Flagrum inde Ambrosii imaginibus adpingi coeptum, quo ipse tunc visus e coelo sit insectari Gallos. Procax id dicitur in Gallos repetitur hodieque. Scriptores Seculi XIV Germanos fuisse, qui Mediolano fuerint graves, tradunt. Explicat Ambrosianæ liturgiæ illud momentum, Auctor, & Gallos insectationi illi subducit.

PRAECLARISSIMI VIRI, BARTHOLOMAEI Eustachii, Piceni, Anatomica originales tabulae, quas in Medica & anatomica rei commodum imprimi curavit CAJETANUS PETRIOLUS, Romanus, Sardiniae Regis Chirurgus.

Romæ 1741. Ex Typographia Joannis Zempel, prope montem Jordanum. Fol. pl. 3. Tabulæ aeri incisæ 47.

Bartholomæi Eustachii tabulæ anatomicæ, in Schola Raphaelis Urbinatis elaboratæ, diu in Familia Rubeorum latuerunt, & tandem a Clemente XI. summo Pontifice inventæ, a Cel. Lancisio 1713 editæ fuerunt, nunc ab Eminentiſſimo Cardinali Caraffa emtæ, & Cel. Petriolo donatæ, iterum in lucem prodeunt. Dedit vero primo explicationem Tabularum octo minorum, quæ ab Eustachio ipſo elaboratæ fuit; postea addidit tabulas reliquas majores, & novo titulo interposito explicationes addidit:

RIFLESSIONI ANATOMICHE SULLE NOTE DI
Monſignore Gio. Maria Lancisi &c.

h. e.

ADVERSARIA ANATOMICA AD EXPLICATIONES Jo. Maria Lancisi, tabularum Cel. Bartholomæi Eustachii, additis nonnullis in his ipsis explicationibus omissis, per CAJETANUM PETRIOLI, Romanum, Regis Sardiniae Chirursum, & inter Arcades Erasistratum Coum, cum vita Eustachii, a nullo adhuc edita.

A a

Romæ

Romæ 1740. ex Typographia Joannis Zempel prope montem Jordanum. Fol. 1 Alph. 12 pl.

Præmittitur vita Eustachii a Bernhardo Gentili publicata, quam brevibus exhibituri sumus. Dubius est locus natalis Eustachii nostri, alii enim in arce sancti Severini, alii Urbini natum fuisse crediderunt, sed Auctor civitatem sancti Severini Septempedanum vocatam, in Anconensi Marchionatu sitam, patriam ejusdem fuisse asseruit, ubi sub initium Seculi XVI. natus fuit. Pater ejus Marianus, in bonarum literarum & Philosophiæ studio versatus, & nostrum ad humaniora studia tractanda excitavit, in quibus ita se exhibuit, ut Versionem Eroziæ, græci scriptoris, publice exhiberet, quæ 1566. Venetiis, & paulo post aliis in locis impressa fuit. Ipse vero in arte salutari ita se exercuit, ut 1539. Physicus urbis patriæ denominaretur. Non diu vero huic officio præfuit, nam Dux Urbinensis Guido Baldus, Promotor studiorum sui ævi maximus, eum avocavit, & Titulo medici sui & Status Urbinensis ornavit. Hic vero non tantum eruditionis suæ specimina edidit, sed & plures alias scientias acquisivit. Mathematica didicit, & linguam Ebraicam æque ac Arabicam exercuit, ita ut Amatus Lusitanus eum præ reliquis aptum judicaret, qui versionem Avicennæ susciperet. Anno 1549. Julius frater ducis Urbinensis, Cardinalis, Romam abire recusavit, nisi frater Eustachium nostrum medicum & Socium ipsi concederet. In illustri hac urbe eo tempore Medici magni nominis floruerunt, cum quibus amicitiam inivit, & omnem operam in studiis perficiendis collocavit. Inprimis vero Anatomiam, dissectionibus cadaverum in nosocomiis romanis institutis, inquirendo tum in structuram corporis, tum in causis morborum egregie excoluit; quæ de causâ non tantum Medicis primariis urbis Romæ annumeratus, sed & Medicus ordinarius Caroli Borrornæi, Nepotis summi Pontificis Pii IV. constitutus fuit. Ob insignes igitur in Anatomia perficienda præstitos labores, de quibus, præter opuscula ab eo edita, hæc potissimum tabulæ anatomicæ loquuntur, fama ejus ita quidem aucta fuit, ut non tantum Protomedicus Romanus, sed

sed etiam Professor Anatomiae Publicus declararetur. Ast eo ipso, non laudanda æmulatio, sed maxime culpanda invidia plurimorum excitata fuit, qui ejus famæ maximas insidias struxerunt; & potissimum Patroni maximi Caroli Borromæi indignationem contra Eustachium excitare voluerunt. Noster vero modestia haud vulgari, & candore, omnes insidias evitavit, Patronos suos semper benevolos expertus est, & in scriptis suis passim monuit, se veritatem unice sequi, & errores lubenter agnoscere velle, si ipsi contrarium ex structura corporis indicari possit. Merita etiam ejus in rem Anatomicam adeo illustria sunt, ut post seculum & ultra, a celeberrimis Anatomicis agnoscantur, & publice deprædicentur. Eustachius vero noster ultimis vitæ annis maximis articulorum doloribus excruciabatur, & ideo in perficiendis scriptis Anatomien illustrantibus impediabatur; ætate tamen jam confectus iter in Forum Sempronii suscepit, ut Julii Ruværii, Cardinalis, morbo gravi affecti curam haberet; in quo itinere, anno circiter 1574. diem obiit supremum; quæ de causâ locus, ubi mortuus & sepultus fuit, incertus est. Quanti vero hæ tabulæ anatomicæ, quarum novam editionem nunc exhibemus, æstimentur, multa celeberrimorum auctorum testimonia, quæ hic fusius excitantur, ostendunt. Nee opus est, nos earum præstantiam novis extollere laudibus, cum 1715. Mense Augusto, in his nostris Actis ea potissimum exposita sint, quæ vel Eustachius primum invenit, vel delineavit, licet alii post eum gloriam inventionis sibi sumserint. Et dolendum omnino est, quod præter alia. forte quæ Eustachius scripsit opuscula, liber de dissectionibus & controversiis anatomicis, qui Commentarii loco hæc tabulis addi potuisset, vel adhuc in obscuro lateat, vel omnino interierit. Tabulæ, quæ hic exhibentur, cum octo tabulis minoribus de renibus ab Eustachio jam editis, ut in Editione Lancisii sunt quadraginta septem. Patet igitur, reliquas tabulas majores septem, quæ deficiunt, cum in indice quodam quinquaginta quatuor numerentur, nondum detectas esse. Vita Eustachii Italico idiomate præmissa, explicationes ex Lancisii editione, latino, ut

A a 2 scriptæ

scriptæ sunt, idiomate, adduntur. Postea & adversaria, & omiſſa ſeparatim Italico idiomate ſubjunguntur. Quo vero lectores cognoſcant, qualia Cl. Petrioli ſint monita, ſpecimen adverſariorum ad Tabulam nonam exhibebimus. §. 7. Lanciſius nodum funiculi umbilicalis, communi membrana obductum indicat, Petriolus vero monet, funiculum umbilicalem membrana communi ſeu peritonæo ſeparato exprimi, ſed Lanciſius nodum non ipſum funiculum umbilicalem adduxit, & umbilicalia vaſa in abdomine conſpicienda addit, funiculus ipſe in homine adulto non oſtenditur. §. 8. Petriolus monet, Lanciſium minime dicere poſſe, ligamentum anterius hepatis, diaphragmati ſub cartilagine enſiformi annecti, cum cartilago profundior ſit diaphragmate. Forte Lanciſius ſitum ſupinum Anatomicis adeo notum in animo habuit, qui tamen iconi non reſpondet. §. 9. Segmentum diaphragmatis, quod Lanciſius indicat, non invenit Petriolus. Duas lineas in medio inter pulmones, quas Lanciſius nervos dixit, Petriolus membranas mediæſtini appellavit. §. 10. Spatium album in peſtore non ſatis intelligere potuit Lanciſius, Petriolus tamen monet, eſſe mediæſtinum deſcendens cum pericardio, qua in re quidem locum oſtendit, ubi hæc poſita ſunt, minime tamen adumbrationem partium conſpicimus, hinc ineptiſſime delineari pericardium Lanciſius jure aſſerit, Petriolus tamen delineatorem defendere annititur. §. 11. Lanciſius bene monet, Cerebri ſuperficiem ſeparata dura matre conſpici, piam matrem vero præſentem eſſe, hæc tamen quoque ſeparatam eſſe aſſerit Petriolus; qua in re quoque ipſi aſſenſum præbere haud poſſumus, cum pia mater haud facile a ſubſtantia cerebri corticali ſeparetur, & ea ſeparata tractus vaſorum non conſpici non poteſt. §. 12. Petriolus obſervat, Lanciſium haud affirmare potuiſſe, frontem & occiput cranio remoto conſpici, ſed pars tamen in icone conſpicitur, licet totum non appareat. Ex his facile patet, quomodo Cl. Petriolus, in explicandis his tabulis verſetur; & cum ea, quæ a Lanciſio omiſſa fuerunt, eodem ferme modo ſuppleantur, non opus eſt, ut plura proferamus. Occurrunt paſſim accuratius indicata, &

annotata forte, non prorsus contemnenda forent, nisi elegantissima Tabularum Eustachianarum editio, ab Albino exhibita, magis commendanda foret.

INSTITUTIONS MILITAIRES DE VEGECE,

h. e.

INSTITUTIONES MILITARES VEGETII.

Amsterd. apud J. Wetsteinium, 1744. 8. pl. 13. præter figuram æneam maj.

Fuit jam sub finem Seculi XVI. poeta & Jureconsultus Gal-
lus eruditus, Petrus Delaudu d'Aygalièrs, qui L. III. ar-
tis poetice Gallico sermone conscriptæ, Gallicas anti-
quorum scriptorum interpretationes relegatas cupiebat, ac si
quid ipse valuisset, flammis addicebat tantum non omnes.
Nos quidem neque omnino laudandum, neque ex omni parte
vituperandum illud enuntiatum arbitramur. Detrahunt omni-
no conversiones eruditarum linguarum studio, cumulant etiam
partim inutilium librorum acervos: præsertim ubi pluribus
ejusdem auctoris admovetur manus, quarum in recentioribus
tot nova etiam vitia miscentur, quot antiqua tolluntur; vel
non nisi linguæ paululum consulitur, cujus quidem correctio
in se laudanda, non tanti tamen facienda, ut librum, rerum
ergo legendum, penitus ideo antiquemus, inque illo factò,
velut in mustaceo lauream quæramus. Secus autem se res
habet, ad conversiones primas, vel accuratiores, scriptorum
non solis litteratis utilium ac necessariorum, quod adinet.
Atque hoc ipso in genere vel præcipue versari Vegetius nobis
videtur. Hodie pariter miles ac architectus quidam mili-
taris commodum inde haurire poterit, a quo iniquus foret, si
quis posceret, ut hujus folius causa Latinam addisceret lin-
guam; præsertim tum verba quædam non ad faciliora, seu
lippis nota & tonforibus, hic pertineant. Et hoc sine du-
bio vir eruditus, cui Gallicam istam versionem debemus, suo
jure perpendit. Commendamus interpretationem contex-
tus: de præfatione ac notis, speciminis ergo, vel perpauca
simul

simul adnotamus. Illa quidem duas complectitur partes. Altera considerat æque atque admiratur imperium illud antiquum Romanum, & hujus inter ipsas seditiones civiles, au-
 gescentem in dies ac magis firmatam potentiam. Eamdem si qui recentiores consequi studeant, legiones adhibeant Romanas, utque id fieri possit, artem eorum militarem ediscant, ex sententia nostri, oportet. Justus Lipsius, Salmasius, & alii, nonnihil hic tentarunt, sed eruditionem modo & variam lectionem ostentare studuerunt. Nec desunt, qui historicam modo relationem exhibuerunt, qualem forte de Ludovici XIII. regno Marchio, de Quincy. Hic autem requiritur opus cum judicio sociatum, doctrinasque cum historia, fundamenta cum factis, conjungens. Justo titulo in Romanis laudatum fuit, quod admodum dociles etiam ab hostibus, si quid melius invenissent, didicerint, eodemque rem militarem suam locupletarint. Clypeum a Sabinis acceperunt; legionem conjunctim, ac sine intervallis pugnantem; ab Etruscis, ut vulgo arbitrantur, didicerunt aperire, inque manipulos distinguere; Samnitibus magistris tela emendarunt, gladium Hispanis, arma equestria & exercitia Græcis debent. Neque vero tam exemplum, quam naturam rerum considerabant, unde & castrorum metationem, tacticam, disciplinam militarem, cui semel adfueti erant, curiosissime semper tuebantur. Recentiores atque alii populi non sequebantur ejusmodi laudabilem, vel ab hostibus discendi morem, suarum potius consuetudinum tenacissimi. Expeditiones tamen cruciatæ nonnihil mutarunt. Morum fiebat communicatio, ita vero ut res militaris parum inde lucraretur. Proximo tempore incrementum scientiarum, in re quoque militari plurimum perfecit; nihilo minus, cum superemus in quibusdam Romanos, in aliis multum sumus inferiores. Neque electio, neque disciplina, neque educatio, neque forma legionum Romanarum jam reperitur. Hæ si adfuissent, nihil tam facile Austriacam domum, cum potentissima esset, ab imperio generali detrudere potuisset; ut & quædam simul desiderantur in cupiditate ac proposito Ludovici illius XIII. Sed properamus ad alteram

alteram partem, ubi de quibusdam historiæ Romanæ scriptoribus iudicium fertur. Melius noster arbitratur actum fuisse, si Titus Livius, & Dionysius Halicarnassensis, æque milites & oratores, quemadmodum Thucydides & Xenophon, fuissent. Laudat contra Polybium, & Cæsarem, propter digressiones tam utiles, ac descriptiones quarumdam machinarum. Scriptores militares injuria temporum perire plerique, quique superant, strategemata pæne proponunt. Vegetii solum opus totam rem militarem spectat. Ipse se modo in compendium redigere antiquiora præcepta profitetur: sed majus opus a minore obscuratum, injuriæ temporum cessit. Tanto nunc magis recentiore hoc ætas admirata fuit. Montecuculi, Turenñi qui vestigia legit, in deliciis habuit Vegetium: alique maxime coluerunt, adlegarunt, commendarunt, de arte præsertim bellica scribentes. Quinque autem libris inclusit præcepta. Primo agit de conscriptione copiarum, & exercitatione; secundo de legione, diversis militum generibus, armis, functionibus; tertio de laboribus bellicis & tactica; quarto de obsidionibus ac defensionibus; denique postremo de militia navali. Tantum cum argumentorum tantillo spatio includat, fieri non potest, quin interdum siccus sit & obscurus; quæ & alia vitia ingenue taxat noster, emendasset etiam singularibus observationibus militaribus, nisi jam improvisis nescio quibus incidentibus, aliud id ad tempus differre cogeretur. Interim alia quædam emendare ac novare studuit. Ita e. g. CXXV. Vegetii capita minora ad XVII. majora revocavit, quintum librum a quarto divulgavit, non sine præviis antiquis codicibus, & quæ sunt alia. Inter commentarios præcipue Stewechium consuluit, immensam propemodum eruditionem pandentem. Quodsi tamen notas his parvo numero subjunctas lustremus, Stewechiani falis non adeo multum inveniunt: cum pleræque nonnisi conversionem explicent strictim, vindicent, atque excusent. Ita e. g. Lib. I. in præfatione, vocabulum, eloquentia, per *les sciences* expressit, *ovexdoxny* partis pro toto subesse existimans; c. 1. n. 7. *gy-næcca* interpretatus est *professions de femmes*; n. 8. & alibi
verba

verba transposuit, ad sensum eo magis, ut arbitratur, vincendum. L. II. c. I. n. 1. definitionem exercitus, ex Latina derivatione omisit. Neque tamen alia plane desunt observata, sed minoris quæ vulgo momenti videntur, e. g. L. I. c. 2. n. 7. quis Claudius fuerit, exponit, scilicet Appius ille, qui Capuam cepit Hannibalis tempore, ut resisteret equitatu Campanorum. Ad L. II. c. 4. n. 5. narratur aliquid de ludis in circo, atque indicatur, quod sub imperatoribus ibidem primariæ dignationis viri versati, rhedariorumque munere functi sint. Sub Nerone actores in quatuor ordines dividebantur, candidum, rubrum, cæruleum, viridem. Auratum ac purpureum adjunxit Domitianus. Uni præsertim aut alteri ejusmodi colorum, quasi ad furorem usque addictus populus erat. Inde & potissimum cæruleus ac viridis Constantinopoli celebrabatur, cujus proceres ac cives æmulabantur Romanos. Inde cum alteri magis faveret Justinianus, duæ potentes in imperio factiones ortæ sunt. Atque hæc sunt fere primariæ hujus commatis notæ.



❁❁❁ (193) ❁❁❁

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus VIII Sectio V.

MONUMENTA INEDITA RERUM GERMANI-
carum, praecipue Cimbricarum & Megalopolenſium, qui-
bis varia Antiquitatum, Historiarum, Legum, Jurium
que Germaniae, ſpecialim Holfatiae & Megapoleos, vici-
narumque regionum argumenta illuſtrantur, ſupplentur, &
ſtabiliuntur. Ex codicibus MSis, membranis, & chartis
authenticis erui ſtudit, notulasque adjecit, & pra-
fatione inſtruxit ERN. JOACH. DE WESTPHA-
LEN, Caſar. Ruſſ. Ord. S. Alexand. & Ducalis Sles-
vic. Holfat. Ordinis Eques, Caſareae Regiaeque Ceſſitud.
Magni Ducis Ruſſiae, Ducis Slesvici & Holfatiae regnan-
tis Cancellarius aulae & Conſil. intim. Conſiſtorii ſupremi
Eccleſ. & militaris Praeſes, Academ. Kiſtonienſis Cu-
rator. Tomus IV.

Lipſiae, impenſis Jo. Chriſt. Martini, 1745. in fol. maj.
Alphab. 18. plag. 10. cum Tabb. æri inciſ. 48.

Cum ante hæc tria, & quod excurrit, luſtra,
priors hujus præſtantiffimi operis Tomi, quorum
Primus A. 1739. Secundus A. 1740. Tertius A. 1743.
lucem adſpexit, prodire coepiffent, in his quidem
Eruditorum Actis haud prætermiffum eſt, de iisdem, pro
B b ordine

ordine & loco, quem ex sua præstantia omnino merebantur, tum temporis iudicium. Quartum & ultimum ejus laboris volumen, cum quo & integrum atque præclarum hoc opus conquiescit, indictum quidem nobis hucusque mansit: haud sane ea ex causa, quod ultimi hujus minor ac præcedentium reliquorum dignitas & præstantia fuerit; sed quod novorum & recens vulgatorum laborum recensio, quorum omnino mentio & notitia inferenda fuit, volumen istud, justo & priori, qui illi dudum debebatur, loco excluderit. Quicquid autem hujus sit, quod hucusque remoram injecit, quominus nostris in recensendo partibus defuncti simus, jam nunc, ubi defectum hunc animadvertere datum est, id operam dabimus, ut sarciamus eundem, ne Lectores nostri in Supplementis, quæ eum in finem adornari coeperunt, ut quæ in ipsis Actis suis locis vel omissa vel neglecta sunt, in iisdem locum inveniunt, labore nostro haud diutius careant, qui ad sitim forte eorundem restinguendam omnino facere possit.

In ipso autem recensione nostræ instituto, licet, ut modo dictum, paulo serius ad illud demum accedamus, opera eo minus perfunctoria nobis agendum esse existimamus, quod Illustriss. Editoris, quam in evulgando concinnandoque ultimo hoc volumine posuit, industria minime defecit, sed vel omnem in eo conatum adhibuisse videtur, ut non modo postremus hicce monumentorum Tomus prioribus editis per omnia similis evaderet, sed ut dignitatem etiam & præstantiam eorundem quodammodo superaret, & aliquot minimum parasangis post se relinqueret. Hoc ipsum namque testatur tum Voluminis hujus forma exterior & habitus, ubi & moles ejus aliquot alphabetis, ut vocant, & tabularum aeri incisarum multitudo ac numerus, vel aliquot decadibus major ac in prioribus, conspicitur; tum vel maxime interior operis constitutio idem comprobabit: ubi mox argumenta, in prolixiori huic Volumini ab Illustriss. Editore præmissa præfatione, pertractata, hinc ipsa, quæ in eodem occurrant & exhibentur, monumenta anecdota, tum quæ iisdem subje-

subjectæ sunt notæ & animadversiones uberiores, ac denique ipse Index etiam, qui hocce volumen claudit, & ad priora simul relatus est, nobis uberrimam differendi copiam suppeditare possunt, ut de singulis hisce aliquid in commentarios nostros referatur, si quidem in hac causa partibus nostris rite perfungi velimus.

Ad præfationem igitur Illustriss. Editoris, ut primo omnium loco animum advertamus, vel maxime necesse est, siquidem illa ita comparata est, ut vel ipsa peculiarem librum conficiat, & per integra fere tria alphabeta, ad quorum seriem typhotetæ operas suas dinumerare solent, decurrat. Licet autem quinque duntaxat summa sint capita, quæ Vir summus & Illustriss. prout ipse in calce hujus præfationis horum indicium aliquod facit, hoc loco sibi pertractanda sumsit: hæc tamen adeo foecunda fuerunt, ut de pluribus, cum his cognatis & amico nexu junctis argumentis, uberiores eidem differendi copiam & materiam præbuerint. Primo loco occurrit commentatio de *præstationibus Martialis Lubecensium & Majalibus Hamburgensium*, ab utrisque ad aulas Ducum Cimbricorum & Megapolensium deferri solitis. Postquam de his, quicquid observare quotannis moris est, e fide dignis & luculentioribus, quæ de iisdem testantur, documentis, primum Illustriss. Scriptor retulit, atque hinc utriusque sollemnitatis formam, æneis tabulis exhibitam, proposuit, mox demum ad originem ejus observantiæ diligentius exquirendam devolvitur. Quum autem eandem in nullo hujus rei servato documento, aut ad integram fidem faciendam testimonio, reperire hucusque datum sit; locus igitur nonnisi conjecturis relinquatur: harum quidem integram dodecadem ab ingeniosissimo Auctore in medium allatam deprehendimus. Occurrunt autem in tanto conjecturarum numero, quarum altera alteram excipit, & suis quælibet ex genuinis fontibus petitis prædiis & rationibus corroboratur, tot tantaque jurium & consuetudinum momenta, ut singulorum eorundem recensum inire, pro nostri quidem instituti ratione, nobis non liceat.

Illud commemorasse sufficet, nihil in prolixiori hac tractatione, quæ ultra dimidiam partem commentationis hujus præliminaris implet, omiffum esse, quod ad statum juris gentium, vel universalis vel particularis, publici vel privati, quomodocunque pertinet, quod nexura Principum & Imperantium tum inter se, tum cum suis civibus, subditis, & vicinis, respicit, & quicquid hujus sit, sive ad speciem superioritatis territorialis, sive ad nexum feudalem & clientelarem, vel alium quemcunque modum, quo hominum inter se jura mutua vel continentur vel diriguntur, referri potest. In his namque singulis, ubi, consultis & adductis genuinis antiquitatis & historiarum fontibus, Illustriss. auctori haud levia vestigia reperire datum est, in quibus hujusmodi quidam nexus, prædictis civitatibus, cum vicinis Cimbricis & Mecklenburgicis laudatis Principibus intercesserit, dici non potest, in quem amplum & late patentem campum simul delatus sit, in quo suam in omni juris & historiarum apparatu scientiam eximiam comprobare potuit. Non tantum enim e domesticis documentis & præfidiis, hujusmodi diversissima jurium, consuetudinum, variorumque circa easdem rituum & observantiarum specimina & exempla petita sunt; sed & si quid hujus generis in scientia legitima totius Germaniæ, quin & alibi gentium & populorum fuit, quod cum iisdem comparari, atque ad eadem vel explicanda, vel illustranda, modo quocunque facere potuit, haud adeo prætermiffum est, ut non ex digissima omnium penu, qua Illustr. Scriptor in hanc rem instructus fuit, allatum sit. Testamur argumenta, quæ præcipuum in hac causa momentum trahere nobis quidem videntur, de jure superioritatis territorialis, de nexu clientelari & feudali, de expeditionibus militaribus, de præstatione hospitiorum & orbedarum, & quæ de variis notionibus, generibus, quin & symbolis recognitionum horum jurium, in instituta prolixiori eorundem tractatione, in medium prolata & curatius excussa sunt: in quibus sæpe, qui jurisprudentiæ amoenioris studio & amore ducuntur, & ultra trita & vulgaria Justiniani placita sapiunt, ejusmodi dapes inve-

invenient, quæ eorum palato quam maxime arridebunt. Ne-
 mus de iis, quæ in applicatione horum jurium ad statum
 ecenſium & Hamburgensium, a primis suis originibus in
 hunc usque diem, subinde deducta sunt. In his cum jurispru-
 dentia litigiosa quamplurima argumenta occurrant, &
 utramque faciant paginam; atque ad rationes Illustrissimi
 Scriptoris id imprimis pertinuisse videatur, ut jura, quæ in
 iisdem versantur, summorum Principum, curatius explicanda
 tuendaque sibi sumeret: ea tamen æquitate simul usus est,
 ut adversæ partis rationes & argumenta subinde adferret,
 & parili fide ob oculos poneret; adeo quidem, ut quæ in ar-
 duis hujusmodi causis ab omni tempore disceptata, & vel
 Hamburgensium intuitu nec in hunc usque diem satis ad liqui-
 dum perducta sunt, ex iis, quæ hic in utramque partem dis-
 putantur, egregiam & majorem omnino lucem accipiant,
 quam rerum harum avidi lectores aliunde haurire possunt:
 propterea quod, quæ in scriptis amoebæis utrinque dicta
 sunt, & quorum in privatorum scriniis rarior copia est ob-
 via, postquam eorundem subinde accuratior recensio insti-
 tutus est, hic in compendium missa leguntur.

In tractatione hucusque instituta, cujus summa quædam
 capita retulimus, cum mentio nonnunquam injecta sit *in-*
signium Principalium Holsato-Cimbricorum & Mecklenburgensium,
 quorum egypti in variis subinde locis sint conspicui: exinde
 occasio subnata, & via velut parata est Illustriff. Editori, ut in
 hoc etiam argumentum paulo curatius inquireret. Fecit id
 primum in Cimbricis, dein verò etiam in Megapolensibus; at-
 que cum in illis urticae folium, quod in terris Holsaticis admodum
 frequens est, & in his caput tauri sive bubalinum dubiæ omni-
 no sint originis, opera primum non parum molesta Auctori
 devoranda fuit, ut, quæ sint aliorum diversissimæ & parum
 sæpe verisimiles de ea re opiniones, undique conge-
 reret, & suum de iis judicium interponeret. In vera at-
 tem & genuina utriusque hujus emblematis origine decernen-
 da, cum haud sit, quo rem extra omnem dubitationis
 aleam ponas, & ipse Noster etiam, in hoc capite, neque sibi,

neque aliis forte satisfecisse videatur: in eo tamen labor ejusdem, in nobile hoc argumentum infumtus, aliorum ante se lege superat, quod ingens figurarum copia & farrago, quae magnis sumtibus tabulis æneis pluribus insculpi, iisdemque non modo hunc, sed & jam priores præstantissimi hujus operis Tomos, passim exornari curavit Noster, nunc compareat, & ubique præsto sit. In his namque figuris ubi delineationes insignium Hoffato - Mecklenburgensium subjiciuntur, quemadmodum eadem in diversis ordinibus, locis, & temporibus conspicienda fuerunt, ab Auctore autem Nostro picturarum, diplomatum, numismatum, & sigillorum ex omni ævo adductorum fide, abunde satis munita sunt: inde satis nobiscum intelligent, qui heraldicæ & historicæ artis haud ignari sunt, quantum incrementi hinc scientiæ huic accesserit, quoniam hac ratione & methodo, quicquid mutationum in ea parte factum est, omnium optime ostendere & comprobare licebit. Tertium argumentum, quod Illustriss. Editor in præfatione hac sibi pertractandum sumsit, ad jus patrium Cimbro - Holsaticum pertinet. In mediæ ævi annalibus nonnunquam mentio occurrit *juris Hollici, sive Hollerici*; ex eo autem quod dudum in defuetudinem abiit, idem illud aliis adhuc nominibus insigniri consuevit a scriptoribus quibusdam recentioribus: quorum proinde variæ prostant opiniones, quodnam juris genus sub hujusmodi diversis notionibus comprehensum sit? In iisdem igitur partim examinandis & in ordinem redigendis, partim etiam, quod ab omni veri specie alienissimæ essent, rejiciendis, cum primum aliquam operam posuit Noster, mox suam in hac causa affert conjecturam, qua hocce juris genus, quod in Cimbricæ regionibus præcipue paludosis olim obtinuit, de jure Hollandico interpretari mavult. Cum enim e Seculo potissimum XII habeantur documenta, numerosè Batavorum, Flamingorum, Frisiorum, aliorumque multitudinis, in terras hæc palustres, ad agros colendos, Slavosque exterminandos, evocatæ; cuiusmodi huc commigraverit, ut patriis suis moribus & institutis viveret, omnino concedi debuit: ex eo sane de origine
alieni

alieni juris in his regionibus conjectura fit admodum probabilis, quam non parum confirmant tabulæ Ducis Slesvicensis & Comitis Holsatiæ Adolphi A. 1438. itemque Regis Daniæ Christiani I. A. 1470. quæ de antiquato jure Hollico, & surrogato in ejus locum jure Holsatico, testantur. Hæc sententia Viri Summi, quam hoc loco primum attulit, ex illo tempore jam alijs quoque se probavit; & meminimus, Viro Illustriss. & Consultiss. *Frid. Dethl. Car. a Cronhelm*; in *Introd. Hist. ad Corp. Statut. Provincial. Holsat. Cap. IV.* idem, sed pluribus novisque stabilitum rationibus, (*) placuisse.

Notitia Scriptorum & Monumentorum hoc volumine comprehensorum *recensio*, quam Illustriss. Editor quarto loco in præfatione tradere aggreditur, quod non ad singula refertur, paucioribus hac vice absoluta est. Si quid in his occurrat, quod omnino ad rem etiam nostram facere queat, de eo mox infra dicendi locus dabitur, ubi de singulis in ipso volumine exhibitis monumentis exponemus, quod ad litterariam eorundem notitiam cum maxime pertinet; ut adeo id ipsum jam heic prætermittere liceat. Quintum & ultimum argumentum, *de Taurolatia orbis arctici, præcipue Cimbrico-Gothici, Vandalici, Norvegici, Saxonici, Frisici, & Slavici*, cui M. Thomæ Broderi Bircherodii *Taurus Sacer*, qui & integer hinc ipsi volumini sub n. VII. ex autographo insertus est, potissimum occasionem dedit, majorem omnino nostram h. l. attentionem & considerationem meretur. Ipse namque Illustriss. Editor, integrum hoc doctrinæ

(*) Cum Viri hujus laboriosissimi, novissimo tempore, in Jurisprudentiam Holsaticam etiamnum vigentem, adeo magna & præclara esse cœperint merita, ut vel intra proximos quinque annos totidem sat spissa in forma quadripartita volumina prodierint, in quibus tum constitutiones Regio-Holsaticas, tum statuta harum terrarum provincialia, magna industria collecta, curatius a se ordinata, & in unum corpus redacta exhibuit; de hoc tam eximio opere & conatu, qui nec in his porro subsistet, cum nihil adhuc in his *Erud. Actis* dictum sit; ut id propediem fiat, curabimus.

doctrinæ caput sibi retractandum sumsit, & ex amplissimo, quo instructus fuit, apparatu, tantam doctissimarum observationum farraginem attulit, ut historiam idololatriæ gentium borealium velut ex integro retexuisse, & omnium sane scriptorum, qui in nobiliori hoc argumento ante se illustrando & exornando versati sunt, industriam longo post se intervallo reliquisse videatur. Hoc nimirum effecisse eundem haut difficulter aut ægre sibi persuadebit, quicunque tot & ultra centum aliquot icunculas, Deastrorum & cultus eorundem imagines referentes, quæ integris decem tabulis, æri elegantissime insculptis, hic primum exhibentur, intuebitur. Hæ namque, vel ex ipsis monumentis antiquis ad vivum delineatæ, vel ad numismatum fidem expressæ, vel ex aliorum auctorum, tum rariis obviatorum, tum caro nimis pretio venientium, qualia sunt *Athan. Kircheri, Ulyss. Aldrovandi, Ol. Rudbeckii, Bernard. Piccarti & Montefalconii*, aliorumque voluminibus repetitæ, quantum ad clariorem oculo animoque ideam ingenerandam valeant, nemini facile obscurum esse poterit. Quid porro de explicationibus, ad singulas has imagines allatis, statuendum est? Non sane aliorum duntaxat conjecturis & opinionibus in iisdem nititur Noster, sed post easdem adductas & expositas, mox suum fere non ubique interponit iudicium, ubi modo ab aliis sicubi aberratum est accurate ostenditur, modo quid in veriori vel probabili magis sententia tenendum sit pronuntiatur: in qua utraque parte, si vel historica argumenta præsto fuerunt, vel si his deficientibus ad præsidia etymologica, quæ lingua gentis, a qua nomen aliquod cultum est, obtulit, recurrendum fuit, ab utrisque ex æquo adeo eundem instructum reperire datur, ut nihil omnino videatur ei defuisse, quod ad causam hanc, ex genuinis suis fontibus eruendam & decidendam, litæque etiam circa eandem obortas finiendas, quomocumque facere poterat. Hactenus duntaxat de tractandi modo, quem Auctor ad argumentum hocce attulit, aliquid monitum est; jam ut de ipsa causa pertractata etiam afferamus, quantum ad summam rei pertinet, id primum dicendum venit, non esse tauro-

tarolatriam tantum, licet ab ejus tractatione initium factum est, sed & quodcunque numinum & deastrorum genus, quod populi septentrionales, & eorundem vicini, sacro quodam cultu & honore prosecuti sunt, quorum hic ratio sit habita. Sic etenim occurrunt Frejus, Jutrebachus, Tuisco s. Teuto, Wodan s. Othinus, Thorus, Crodo, Prono, Radegastus, Suantevitus, Suantiboldus s. Suantibochus, Rugerithus, Frea item Hertha, Siva, & plura alia dudum eruditis celebrata idola; sed proferuntur etiam Cerunnus, Hollerus, Nornerus, Heimdalurius, Krutzmannus, Niordus, Parcunus, Picollo, Protrimpus, Pufoctus, Zuttiberus, Perdogtus, Curchus, Porevithus, & quot non numina alia, quorum vix nomina nota sunt; de quibus tamen singulis, non tantum imagines afferre, sed & sua loca adsignare, quin & cultus genus, quod illis tributum est, ut plurimum Noster explicatum dare potuit. Si porro vel intuitu figuræ, vel etiam cultus horum numinum septentrionalium, cum aliarum gentium Diis sive idolis convenientiam quandam animadvertere datum est, neque hanc operam detrectavit ingeniosissimus Auctor, quin potius hujusmodi comparationes frequenter instituit. Sic enim mox Hertha Cimbrorum, & Diana Ephesiorum, atque Cybele Syriaca, inter se conferuntur; idem fit cum Sota Baba Russorum, & Ifide atque Oro Aegyptiorum, cum Pogada s. Pagoda Ploenensium & Pagodis Orientalium, Ramensi, Chinæ & Kiwastæ Virginensium, cum Puckio Suerinensi & Picollo, Diis Cabiris, Baxturca, Boxitio, Henilo & Lollo, cum Vitaliputzli Doberanensi, & idolis hujus nominis Americanis atque Mexicanis, cum Zwickio Slavorum, & Pustero, item Quiocco Virginie & Floridæ, cum Perdyoto Slavorum & eodem Quiocco: adeo ut ex imaginibus juxta se positis, & additis earundem descriptionibus, hujusmodi convenientia ubique appareat. Cum denique a tauri cultu scriptori nostro ingressus ad tractandum hocce argumentum factus est; ut in contemplatione ejusdem id ipsum clauderet, operam dare omnino voluit. Egressus autem orbem arctoum, ad antiquissimas & remotiores alibi gentes

cum Bircherodio suo iterum divertit, & ejus in hanc rem dicta, multis, egregiisque accessionibus & supplementis auget. E sacris Hebræorum, de bove in sacrificiis oblato, de vitulo Aaronis aureo, Molocho, aliisque huc forte facientibus, primum per transfennam monet. De Aegyptiorum Iside & Ofiride, de Persarum Anubi, Serapide, & Mithra, de Japonensium Toranga & tauri pagoda, de Ixora orientalium Indorum cum Suantevito comparato, & multis aliis, quæ huc commode referri potuerant, ampliorem sibi dicendi campum indulsit; in quo ipsum per omnia sequi haud amplius licet, sed id summam duntaxat indicasse satis erit, eodem modo, ut in præcedentibus, eundem in repræsentandis & explicandis iis, quæ ad tauri cultum sacrum pertinent, versatum esse. Si denique ex recensione hæcenus instituta id nobis consecuti videamur, ut lectores nostri inde intelligant, quam præclaram in eo Illustriss. Editor operam præstiterit, ut Systema Theologiæ & idololatriæ gentilis, tum universim, tum quoad populos boreales seorsim, ex accessionibus suis plenius aliquod & suis numeris absolutius prodiret: non parvam simul apud eosdem nos gratiam inituros confidimus, quod noster, ut in hoc, ita & in præcedentibus præfationis hujus argumentis insumtus labor, paulo operosior & prolixior evaserit; siquidem non vulgaria duntaxat & obsoleta, sed nova potius, & alibi parum obvia fuerunt, quæ ex iisdem asserre necessarium habuimus.

In ipso nunc operis recensu operam dabimus, ut breviores simus, & argumentis litterariis potissimum inhæreamus. Primum monumentum, quod exhibetur, *Bernhardi Latomi Genealo-Chronicon Megapolitanum* est. Id ab Auctore suo, idiomate germanico, circa annum 1610. consignatum, & Principum sive Ducum Megapoleos, Adolphi Friderici & Joannis Alberti, tum regnantium, nominibus inscriptum, ab illò tempore in archivo Suerinensi delituit. Multorum desiderii illud hucusque expetitur fuit: postquam autem b. Jo. Christ. Beselinus, Consiliarius intimus Mecklenburg. Editoris avus maternus, illud Ao. 1694.

ex

ex avtographo primum descripsit, Nostro id inde demum vulgare datum est; qui summariis instructum, & imaginibus præcipuorum Regum & Ducum Megapolensium, ex antiquissimis picturis & codice membranaceo tabularii Suerinensis petitis, id ipsum exornatum hoc loco reddidit. Secundum locum occupat ejusdem Bernh. Latomi *Historia Episcopie Megapolensis seu Suerinensis*, quæ ex apographo quodam Luploviano, de quo Editor quædam in præfatione monuit, prodit; cum neque autographum, neque exemplum aliud quoddam alibi, ne quidem in archivo Suerinensi, reperitur. Ipse Auctor hocce opusculum velut additamentum s. partem quartam prioris sui Genealo-Chronici esse voluit, in quo, a prima & ultima rerum origine, ad sua usque tempora progressus, a fide & industria, quam pro ævi sui ratione ubique adhibuit, merito adhuc commendabilis est.

III. *Ernesti a Kirchberg*, Equitis Megapolitani, *Chronicon Mecklenburgicum* Ao. 1378. rhythmicè scriptum, hic comparet e codice membranaceo, eoque autographo, quem inter cimelia servat archivum ducale Suerinense. Hicce Scriptor, qui ante hæc quatuor secula floruit, tempore Alberti II. Ducis Megapoleos, qui & Rex Sueciæ fuit, cui ille servitia præstitit, hoc labore suo id potissimum operam dedit, ut quæ ab Helmoldo, quem nominatim sub ingressu operis sui laudat, aliisque Slavorum chronographis tradita sunt, rhythmis germanicis expressa redderet; quod scribendi genus, cum & fati ævi istius conditionem atque indolem sapiat, inde forte specimina capere licebit, quomodo cum arte Germanorum poetica, & orthographica scribendi ratione istius temporis, comparatum fuerit; cujus non adeo multa documenta prostant, in quibus genuina antiquitatis criteria, quemadmodum in hoc estyppo factum, servata sint. IV. *Chronicon Coenobii Ribenicensis*, Ordinis S. Claræ, ab Ao. 1206. usque ad An. 1540. Auctore Fr. Franciscano, *Lamberto Slaggert*, Sundensi, ex autographo hic itidem redditur. Scriptor, Pontificiorum sacris, quibus diu Abbatissæ Principales coenobii præfides fuerunt, adhuc addictus fuit, unde &

in fine de Martimistarum, quos nominat, odiis & injuriis queritur. Ex interpretatione, quæ apud Ribnicenses circumfertur, vernacula, quæque a latino authentico exemplo sæpe multum differt, subjiciuntur quædam, quæ & ad recentiora tempora pertinent. V. *Diplomatarium Mecklenburgicum miscellum*, inter cætera, quæ hoc volumine exhibentur, monumenta, multum eminere jure credimus. Est illud ex authenticis membranis & chartis descriptum, e B. Georg. Westphalii, Past. Primar. Ecclesiæ Cathedralis Suerinensis, & Editoris parentis, collectione Corporis diplomatici Mecklenburgici selectum, continens chartas ineditas adhuc ab Ao. 1171. usque ad An. 1710. in usum ac supplementum antiquitatum, historiarum, juriumque Megapolensium Ecclesiasticorum, civilium, & territorialium. Ultima, quæ hic adducta sunt verba, de fine & scopo, quem Editor in selectu diplomatum hic a se facto sibi præfixum habuit, potissimum testantur; ex collectione enim, quæ ultra bis mille hujusmodi chartas ineditas continet, quarumque hoc loco non ultra CL. exhibentur, ille institutus est. E tabulario Ducali Suerinensi, quod insigni diplomatum ineditorum copia, eaque bene ordinata, refertum sit, eundem depromptum esse, in observatione mox ab initio subjecta perhibetur, in qua & simul monetur, quod si pauca quædam documenta hic repetita sint, quæ alibi forte edita jam reperiantur, id eum in finem esse factum; ut curatior eorundem lectio, ad authenticas chartas recognita, hic integritati suæ restitueretur. Postquam autem & hic indicium factum est ejusmodi Scriptorum, à quibus alibi hujusce generis documentorum apparatus aliquis exhibitus sit; atque in exscripto hinc typis hujus diplomatarii exemplo, notæ & animadversiones vari generis, quæ textui subjectæ sunt, passim conspiciuntur: eæ quidem, quæ ex his ad criticum argumentum spectant, ex variantibus lectionibus aliarum editionum, quæ collatæ fuerunt, subnatæ intelligantur. At vero e cæteris hujusmodi animadversionibus, quæ vel ad geographiam antiquiorem, vel ad ipsa historica argumenta illustranda faciunt, majoris omnino momenti

menti censendæ erunt. Tales autem mox ad I. & II. documentum occurrunt, ubi nomina pagorum, villarum, aliorumque locorum, ex antiquitate sua valde dubia habentur, quibus ut certæ & hodieum competentes sedes adsignentur, multa opera impenditur. Ad diploma n. V. in quo fundatio monasterii campi solis, vulgo Sonnencamp, ad An. 1221. refertur, & reliquorum fere omnium, quotquot unquam in Megapoli extiterunt, coenobiorum, origines simul indagantur, & quidquid de iis ab aliis fide dignis testibus relatum est, subjicitur. Ad n. IX. in quo habetur sanctio de bonis ex naufragio servatis haud diripiendis, Illustriss. Editori datur excursus prolixius adducendi & explicandi, quicquid ab omni tempore, & in hunc fere diem, a Pontificibus, Regibus, Principibus, & Rebuspublicis, circa jura naufragorum (*Strandrecht*), legibus constitutum est. Idem fit ad n. XXXVII. ubi obligationis obftagialis aliquod documentum reperitur, unde occasio subnascitur, in hunc locum conferendi, quicquid de origine & ratione istius juris, quod vel etiamnum apud solos Cimbro vim suam retinet, ab aliis passim & ambigue satis disputatum est. Nec in documentis porro recentioris ævi, subjectæ hujusmodi animadversiones omnino desiderantur; quæ licet forte majoris adhuc sint ponderis, haud tamen de iis in censum nostrum hic amplius referre licebit, ne iterum consuetos limites opera hæc nostra egrediatur. Ex iis, quæ hucusque adducta sunt, lectores nostri specimina capient. Id unum addimus, quod, uti ingressum hujus diplomatarii b. Georg. Westphalii effigies exornat, ita & ad calcem ejusdem, ille figurarum omnis generis apparatus, qui ad historiam insignium, quantum ad res Mecklenburgenses præcipue facit, subjectus fit. Jam ad præfationem, ubi explicatio eorundem ex parte occurrebat, de eodem monitum est; hic sigilla potissimum, quæ diplomatis passim appensa reperta sunt, eidem occasionem dedisse videntur, quæ sedesim in universon tabulas æneas implent. VI. Subjunguntur h. l. *Selecta litteraria Megapolensia, præcipue Ecclesiastica*, ex epistolis autographis, numero centum, quas servat archivum

Suerinense, itidem collecta ab eodem *B. Georg. Westphalia*. Hiscæ egregiis præsidis Vir ille laboriosissimus, in condendo elaborandoque Suerino Evangelico, quod in MSto delitescit, & vitas, fata, doctrinas, verbi divini ministrorum Suerinensium, in aula & civitate, a tempore reformationis usque ad An. 1727 complectitur, potissimum usus est. Quoniam vero in iis occurrunt, quæ haud angustioribus finibus istis circumscribuntur, sed quorum usus multo latius patet; siquidem controversiæ sacramentariæ, interimisticæ, Flacianæ, Osiandristicæ, & quæ cum his conjunctæ, vel easdem porro infectæ sunt, in quibus aula Suerinensis, tempore Ducis Jo. Alberti I. vel præcipua subinde pars extitit, integram fere Ecclesiam Evangelico-Lutheranam affecerunt: præclaram in eo sanè operam inuit Illustriss. Editor, quod authenticum hunc epistolicum apparatus in plurium usus proferre voluerit: qui & peculiâres illi pro eo grates debebunt, quod singulorum in eo contentorum syllabum, sive conspectum, in præfatione seorsim p. 195. sqq. subjecit.

Hucusque in hoc volumine, quæ sunt exhibita, monumenta, ad res Mecklenburgensium cum maxime pertinuerunt: quæ nunc porro sequuntur, ad Cimbro horumque vicinos propius spectant. In his occurrit VII. *M. Thomæ Broderi Bircherodii*, Prof. quondam in Gymnasio Othinensi, *Taurus sacer*, seu cultus & idololatriæ tauri apud plures gentes, præcipue Aegyptios, Phœnices, Græcos, Romanos, Sineses, Indos, Septentrionales populos, præcipue Gothos & Cimbro, historia. VIII. Ejusdem *Bircherodii Annotationes* in libellum, quem *Aelmothus*, monachus Cantuariensis, *de vita & passione S. Canuti*, Regis Daniæ & martyris, conscripsit. Utrumque hoc opusculum, ex Auctoris Bircherodii autographo, quod in hunc usum acquirere Illustriss. Editori datum fuit, hic comparet. De priori, quod ad parilem in eodem argumento laborem subeundum Editoris industriam provocavit, quantum pro nostro instituto sufficit, jam supra circa præfationem dictum est: ad alterum vero Bircherodii opus quod attinet, cum annotationibus ejusdem & ipse textus

Aelno-

Aelnothi, quem dudum Huitfeldus, Meursius, & Acta Sanctorum m. Jul. Tom. III. p. 127, notis quibusdam itidem instructum vulgarunt, simul redditus est; in quo ex MSto Codice, quo usus est Bircherodius, variae lectiones, quæ passim occurrerunt, subnotatæ hic leguntur. Hos Bircherodii labores dudum celebrarunt Scriptores historiæ litterariæ Danorum, *Alb. Thura*, *Nic. Sibbern*, in *Biblioth. hist. Dano-Norveg.* p. 162. *Bernh. Raupach*, de præsent. rei litt. in *Dan. statu* p. 166. & *Biblioth. Danica*, per partes non ita pridem vulgata, Sect. IV. p. 366 sqq. unde & de pluribus ab eodem relictis MSS. quæ adhuc inedita sunt, notitiam haurire licet. IX. Sequuntur *Jo. Ruffe*, Lundensis, *fragmenta XXXV. rerum Dithmarsicarum*, ab An. 1040-1542. quorum selectiora argumenta procedunt ex autographo. Accedunt e codice recentiori Supplementa IV. usque ad A. 1595. Quæ in Supplementis habentur, majoris momenti esse reperiuntur iis, quæ ipsa fragmenta exhibent. Est namque & in illis Henrici Zutphanienfis, prope Heidarn Dithmarforum A. 1524. trucidati & combusti, martyrium; plurium, & nostri etiam Editoris calamo, alibi celebratum, cujus & hic figura in Tab. ænea XXV. eleganter expressa subjicitur; quem in modum & insignia gentilitia Dithmarsica 84. & sigilla parochiarum Dithmarsicæ borealis Tab. XXVI. & XXVII. hic incisæ visuntur. X. *M. Anton. Heimrichii* V. D. M. in *Mohre Nordstrandæ*, *Supplementa ad Chronicon Frisicæ Septentrionalis*, A. 1668. editum, selecta ex autographo. XI. *Nic. Petr. Sibbern*, *Supplementa & accessiones ad Bibliothecam hist. Dano-Norvegicam*, A. 1716. Hamb. ab ipso editam, ex autographo Auctoris. XII. *Promocondus* *Scriptorum hist. Danicæ*, quibus *Andr. Severin. Vellejus*, Historiographus Regius, in conscribendis operibus historicis usus est, una cum recensione operum ejus historicorum affectorum, & ex parte conscriptorum; ex b. Auctoris autographo, apud nob. Christ. Wormium excerpfit *Andr. Kellinghusius*. Trium hic dictorum scriptorum nomina satis in his oris nota sunt, & operibus eorundem, quæ multorum dudum manibus versantur,

tur, id sane conducet, quod ex accessionibus & supplementis ab ipfismet paratis, auctiora multum & utiliora sint reddita. Quæ tractato a Sibbernio argumento litterario accesserunt, & quæ ille, quoad vixit, exemplo libelli, quo usus est, perindustria manu allevit, in his potiora deprehenduntur. XIII. *Schleswig-Holsteimische Ritter-Chronis, aus bewährten mehrentheils ungedruckten Uhrkunden, von Brodero Enewald.* Chronicon hoc equestre Cimbricum, quod Auctor V. D. M. Neofaniae prope Itzehoam collegit, palmam præripere visum est reliquis hujus argumenti MStis Weidmanni, Paschii, aliorumque; quare & Illustr. Editor dignum illud judicavit, quod ex autographo Auctoris publicæ luci exponeretur. Monet alioquin, se ejusdem Scriptoris MS. servare, de originibus gentis Ranzoviz, quod elaboratissimum itidem nominat.

Quæ jam sequuntur monumenta, & quæ longo ordine se excipiunt, in uno eodemque Themidos Cimbricæ argumento versantur, quorum hic Inscriptiones & Titulos primum summatim subjiciemus. XIV. *Martini Chemnitii, & Jo. Adolph. Kielmanni a Kielmanns-Ek, Cancellariorum aulæ Ducum Slesvic. Holsat. argumenta historica de Suprematu Ducatus Slesvicensis,* ejusque ab Imperio Germanico & Regno Daniæ exemptione, A. 1624. & 1666. exhibita. XV. *Joan. Meieri, Jcti Flensburgens. Compendium Juris Cimbrici,* seu methodus Juris Danici, quod Germanice *das Füttsche Lowbush* vocatur, in duos libros distincta; subjuncta est verborum Juris Cimbrici explicatio. XVI. *Juris Danici & Jutici Libri II.* quibus continentur ordinationes, sanctiones, vulgo recessus, & Handfestninge Regum Daniæ, partim ab Episcopo Wiburgensi, *Canuto Kopfen,* expositionibus legum Juticæ A. 1507. ab illo editis subjunctæ, partim corpori Juris Jutici (*Kong Waldemars rette Judske Lov*) Hafn. 1642. edito, annexæ, e Danico vel latine vel germanice redditæ. XVII. *Parvi Tordonis, Diaconi Sorani, & Legiferi Dani, Explicationes præcipuorum articulorum Juris Cimbrici,* e MS. *Erics Krabbii,* qui illas e Danico germanice reddidit. XVIII. *Blasii*

Blasii Eckenbergeri, Quæstoris præfecturæ Flensburgensis, *Regulæ juris Cimbrici ac Danici*, speciatim in explicandis argumentis juramentorum collectæ Ao. 1601. XIX. *Statuta Civitatis Flensburgensis*, a Waldemaro IV. Rege Dan. & Duce Jutiæ Ao. 1284. confirmata, germanice & latine scripta. Collata sunt cum variis codicibus membranaceis ac authenticis, præcipue Danico, Germanico antiquo Achterupiano A. 1431. Flenopolitano A. 1492. Eckenbergeriano, Wildfangiano, & latinis duobus, ut & antiquissimis codicibus statutorum civitatis Apenradensis; accedunt *Blasii Eckenbergeri* Glossæ, ex autographo Auctoris, collatio statutorum Flensburgensium cum statutis Slevicensibus, & libro juris Cimbrici; denique & accessiones statutorum Flensburgensium. XX. *Fisciculus Diplomatum Flensburgensium*, quibus statuta, immunitates, & jura singularia civitatis supplentur & explicantur, ex membranis autographis. XXI. *Statuta ruralia præfecturæ Flensburgensis*, e codice chartaceo A. 1560. XXII. *Statuta Haderslebiensia*, Danice, Hadersleff byrett, a Duce Waldemaro Ao. 1292. promulgata; nunc e Danico germanice reddita: XXIII. *Jura antiqua civitatis Ripensis* Cimbriciæ Septentrionalis, vulgo Ribe Birckeret, seu jura Ripensia territorialia, laude severæ legis & justitiæ celebrata, sub auspiciis Regis Dan. Christophori I. Ao. 1252. d. VII. Cal. Aug. lata, a Regibus, Erico VI. Ao. 1269. & Christophoro III. Ao. 1443. repetita & aucta, e libro antiquo civitatis. XXIV. *Jura statutoria civitatum Hafniæ & Helsingoræ*, a Rege Daniæ, Christophoro Bavaro, Ao. 1443. data, germanice reddita, & transcripta e codice antiquo Danico, in foliis VIII. membranaceis formæ quæ exarato, cui adpendet sigillum majestatis cum contrafigillo, ceræ rubræ impressum, & capsulæ ex lamina confectæ inclusum. XXV. *Leges provinciales terræ Scaniæ*, a Waldemaro I. Rege Dan. Ao. 1163. sancitæ, e Danico latine redditæ ab Andrea Sunonis de Knarderup F. Prodeunt e codice Huitfeldiano, accedente collatione cum jure Cimbrico, vulgo Jutisch Lowbuch, cujus primarii fontes sunt leges Scaniæ & Seelandiæ. XXVI. *Codex antiquissimus juris Ham-*
D d
burgen-

burgensis, vulgo Liber Ordaliorum A. 1270. Prodit e codicibus membranaceis Placciano & Reinstorpiano A. 1270. & Lindenbrogiano A. 1277. exaratis, invicem collatis. In margine notantur consonantiæ antiquissimorum statutorum Lubecensium A. 1240. in Tom. monum. ined. III. p. 639. Stadenfium, ex codice antiquo MS. A. 1279. & impresso alio ap. D. de Senckenberg, in Select. Jur. & hist. T. VI. p. 286. & Bremensium Statutorum A. 1433. apud Oetken in Corp. Constitut. Oldenburgens. P. IV. p. 284. Accedunt I. Additiones juris Stadenfis, e Cod. Lindenbrog. II. Origines Statutor. Hamburg. e Cod. Gerhard. Schroederi Consulis Hamburgens. III. *Offenes Strassen-Recht und Hegung des Land-Rechts*, ex eod. codice. XXVII. *Matth. Schlueteri D. origo & descriptio concordatorum civitatis Hamburg.* quorum fit mentio in Statut. Hamb. P. I. Tit. 17. art. 3. speciatim intuitu Slesvicensium, Holfatorum, civitatum Hanseaticarum, capituli Hamburg. nationis Anglicanæ Hamburgi commorantis, aulæ & ædium Schaumburg. ibid. ex autographo A. 1691. Accedunt I. Concordata regni Daniæ & Ducat. Slesvici & Holfat. cum Lubec. & Hamburg. Ao. 1470. II. Memorix Schaumburgico-Holfaticæ Ao. 1690. delineatæ. III. Transactio inter Capitulum & Senatam Hamburg. 1561. XXVIII. *Skræa antiqua & nova civitatis Susatensis*, cum processu antiquo judiciali communi, formaque processus arresti, *des Hoch-Gerichts*, & sententiis iudicii Vehmici, *des freyen Stuhl-Gerichts*. Hactenus inde a n. XIV. exhibita monumenta, illi potissimum scopo inserviunt, quem Illustriss. Editor, sicuti in hoc, ita & jam in præcedentibus hujus voluminosi operis Tomis sibi præfixum habuit, ut jura Germaniæ antiqua, tum universim, tum seorsim Cimbriæ, & regionum septentrionalium, ab interitu vindicaret, jurisque adeo patriæ dignitatem & præstantiam mascule tueretur, atque ejusdem in foris usum, a quo per introducta jura aliena dudum exclusum erat, denuo vindicaret & restitueret. Huc namque faciunt adducta varia legum & statutorum genera, quæ, sive statum reipublicæ publicum, sive privatum respicias, ad eundem bene ordi-

ordinandum majorem sane usum præstabunt, quam umquam a legum exterarum præsidio expectaveris. Quæ sunt reliqua in hoc volumine monumenta, licet ad eundem quoque scopum commant, in historicis tamen argumentis usum etiam paulo majorem simul præstare videntur, unde eorum quoque syllabum subjecimus. XXIX. *Codicillus chartarum Suavestadensium, vulgo Schwabsteder Buch*, h. e. Documenta ad Episcopatum Slesvicensem pertinentia ab Ao. 1182. usque A. 1551. in hunc codicillum redacta a Jac. Fabricio, Sen. Superint. Gen. Slesvic. Hollat. revisa & aucta ab ejusd. Fil. Jac. Fabricio Ao. 1642. accedunt supplementa quædam e collectione E. I. de W. XXX. *Collectio Diplomatum* præcipuorum de receptione & usu Jur. Lubec. in civitat. Cimbricis ab Ao. 1232-1692. XXXI. *Diplomatarium Kiloniense* ab Ao. 1257-1666. res sacras & Ecclesiasticas potissimum complexum. XXXII. *Diplomatarium monasterii Morkirchensis* S. Antonii. XXXIII. *Diplomatarium coenobii Reinbeccensis*, ordinis Cisterciensis, ex autographis membranis. XXXIV. *Diplomatarium monasterii Cismariensis*, ordinis S. Benedicti, ab Ao. 1282. ad An. 1546. accedunt argumenta diplomatum Cismariensium, ab Ao. 1237-1552. XXXV. *Diplomatarium coenobii Utersen*, ab Ao. 1242. ad An. 1638.

In IVto demum hoc vulgato volumine cum Illustriss. Editoris labor substiterit; vastissimo autem huic operi, quod inter præstantiora, quæ novissimo hoc tempore prodierunt, jure numerare licebit, adhuc index generalis deesset, qui lectorum usibus inserviret, ut hoc tanto labore uti fruique paulo commodius liberaliusque possent: & hoc demum, quidquid necessarii adjumenti fuit, huic volumini accessit, in cujus calce hujusmodi index, qui ad omnes quatuor operis Tomos pertinet, subjectus apparet. Laboriosissimo huic negotio & instituto, manum calamumque commodavit Vir itidem Illustris & Consultissimus, Jo. Carol. Henr. Dreyerus, Illustriss. Editoris e sorore nepos, qui ex illo tempore, in officiis & muneribus sibi creditis, cultoque imprimis jure patrio & Germanico universo, quoad in Academia Cimbrica

vixit, præcipuam quandam celebritatem consecutus est; jam nunc vero etiam, ubi apud Lubecenses amplissimis Syndici partibus fungitur, hoc sibi partum decus cum insigni reipublicæ suæ emolumento, nec sine nominis etiam sui existimatione, masculæ tuetur. Ex quo postremo demum indicio nostro, & de confecti hujus indicis præstantia, cujus moles ultra alphabetum, in charta minoribus typis impressum, excrevit, lectores nostri simul argumentum aliquod capient.

*GOTTLIEB WERNSDORFFII L. O. ET
Græcæ in Arbenæo Gedanensî Prof. Publ. Ord. & Societ.
Regiæ Berolin. Scientiarum Sodalis, Commentatio Hi-
storico-Critica de fide historica librorum Maccabaicorum,
qua rev. ERASMI FROELICHII, S. J. Sacerd. Annales
Syriæ, eorumque Prolegomena, ex insituto examinantur,
plurima loca librorum Maccab. aut illustrantur, aut
emendantur, itemque Chronologia Syriaca & Judæa
passim corrigitur.*

Vratislaviz, sumtibus Joannis Koravii, A. G. R. 1747.

Alphab. I. plag. 4.

Ediderat Vir Eruditiss. *Erasmus Froelichius*, Vindob. Ao. 1744. *annales Syriæ, numis veteribus illustratos*, quibus ampla præmiserat prolegomena, ubi vel maxime divinitatem & auctoritatem librorum Maccabaicorum, eorundemque cum numis & optimæ notæ scriptoribus consensionem, demonstrare admissus est. Verum enim vero, cum argumenta ipsius ita comparata essent, vt, qui veritatem, partium studio missio, unice amant, illis adquiescere non possent; contra illa Vir doctissimus, *Ernestus Fridericus Wernsdorffius*, Prof. Lips. Ao. 1745. prolusionem de *fontibus historiae Syriæ in libris Maccabæorum*, publicandam curavit, id cum primis agens, ut dissensum narrationum plurimarum, in libris istis obviarum, ab aliis bonæ notæ scriptoribus, ostenderet. Ipso illo anno respondit *Froelichius*, divulgato scripto de *fontibus historiae Syriacæ in libris Maccabæorum*, quo prolusionem istam

istam ad examen revocavit. Cl. *Wernsdorfi* erat causam suam agere, quæque a *Froelichio* notata essent, accuratius expendere ac diluere: at cum aliis distineretur negotiis, se interposuit Frater, Vir doctrina singulari conspicuus, *Gottlieb Wernsdorfus*, qui consiliis ac subsidiis nonnullis a Fratre adutus, non solum disquisitioni subiecit ea, quæ inter Fratrem & *Froelichium* disceptata erant, verum etiam quæ veritati minus consentanea vidit, sub incudem revocavit, ut hinc commentatio hæc instar commentarii in utrumque Maccabæorum librum haberi queat. *Froelichium* pressio sequitur pede, cujus opus quidem multis dilaudat verbis, dolet tamen, ipsum in vindicanda librorum Maccabaicorum auctoritate, sectæ studio abreptum fuisse. In duas partes opus suum dispeccit, quarum prior in prolegomena annalium, posterior in ipsos annales Syriæ excurrit. Parte priori demonstrat, libros Maccabæorum ad IV. usque sæculum pro divinis agnitos haud esse. Provocat ad *Eusebium* H. E. I. III. c. 3. p. 72. speciatim *Melitonis* catalogum, quem idem exhibet p. 85; ad *Origenem*, comm. ab Huetio editorum T. I. p. 41. Philocal. c. 3. p. 24; ad concilium porro *Laodicenum*, habitum Ao. 372. quod approbavit *Trullanum*. Nec defuerunt sequentibus sæculis, ad VII. usque, qui eundem canonem, qualis habetur apud Judæos, fuerint secuti. Illud *Σααβηδ σααβæβε ελ*, *Bochartus* & *Huetius* explicant, *שרביט של בני אל* *sceptrum principis*, habet pro titulo, desumpto ex I Maccab. XIII, 24. *שר בית שר בני אל* *princeps templi, princeps populi Dei*, h. e. pontifex maximus, & dux populi Judaici. *Cyprianus* L. I. ep. 3. libros Maccabæorum tantum excitat, Pag. 1-6. non divinos declarat. *Augustinus* C. D. I. XVIII. c. 36. canonicos quidem adpellat, sed sensu laxiori, quatenus libri sunt utiles; vel distinguit inter canonem *divinum* & *ecclesiasticum*: ex contextu quippe adparet, ipsum hos libros, canonicis, vere divinis, opponere, qui etiam alibi non unum nævum illorum indicavit. In concilio Carthaginensi III, habito Ao. 397. libri Maccabæorum referuntur quidem inter canonicos, sed (1) canon hic ex mente Augustini, cujus nutu

- omnia agebantur, est explicandus; (2) sententia hæc tanquam privata provinciæ est spectanda, quæ consensum reliquarum ecclesiarum expectabat. *Innocentius* I. libris his auctoritatem aliquam conciliavit: sed hæc ipsius sententia ex cathedra non fuit pronuntiata, nec in illa successorem *Gregorium* M. sibi consentientem habuit. Decretum *Gelasianum*, quo unus horum librorum canonicis accensetur, in censum non venit, cum illud sit supposititium. Igitur ante concilium Tridentinum de ipsis illis nil quidquam est definitum; quamquam non eadem patrum omnium fuerit mens, nec episcopi Germani sententiam prævalentem adprobarint. *Froelichius* adseveraverat, libros hos antiquitate vincere omnes auctores profanos, *Polybio* excepto. Notat *Noster*, de ætate horum librorum certi quid statui minime posse: id liquere, longe post res illas, quas enarrent; consignatos esse; non solam sufficere antiquitatem, sed ut scriptor necessariis fuerit munitus præfidiis, ac iudicio instructus, quod de scriptoribus horum librorum dici non possit, qui manifestos admiserint errores. Hinc pergit ad excutienda dubia, quæ proposita erant. Auctores horum librorum utuntur epocha Seleucidarum, sed ita, ut prioris scriptor posteriorem, uno anno antevertat. Dubium hoc cum aliis chronologis tollere satagit *Froelichius*, quod prioris libri scriptor initium anni a Nisan, posterioris a Tifri ducat. Sed observat doctissimus *Wernsdorffius*, anni ecclesiastici rationem in ordinandis festis, civilis in negotiis civilibus, habitam fuisse; sed in libris his describi res a Syriæ regibus, itemque heroibus Judaicis gestas. Adhæc, stante hac hypothesi, annos utriusque, scilicet mensibus, qui post autumnum processerunt, conspirare debuissent: cuius tamen contrarium ex utriusque collatione adpareat. Ex his conficit, alterutrum errasse, posteriorem maxime, cum prior veram æram Seleucidarum, initio ab autumno ducto, sequatur, ille integro anno ab eadem deficiat: hinc nullam conciliationis rationem inter 1 Macc. VI, 20. & 2 Macc. XIII. adparere contendit. Adduxerat *Froelichius*, pro stabilienda sententia sua, 1 Macc. VI, 16. ubi legitur, Antiochum Epi-
phanem
- Pag. 6-12.
- 12-18.
- 18-21.
- 22-26.

phanem Ao. 149. decessisse, eique Antiochum Eupatora successisse: sed 2 Macc. XI. exhibentur duæ epistolæ, altera Lysiac, mensè Dioscuro ultimo Ao. 148. altera Eupatoris jam regnantis, d. XV. m. Xantici, sive Martii Ao. 148. datæ; igitur filius mortuo patri ante successit, quam moreretur pater. Idem urgetur, argumento ducto ab initio regni Antiochi Epiphanis, qui Ao. 137. regnum adiisse, & quidem mensè Martio, initio petito more Syro-Macedonum ab autumno, dicitur 1 Macc. I, 10. quique regnavit Ao. 11. quot cum duobus aut tribus mensibus ipsi dat Eusebius. Idem ex 28-29. annis, quos Alexander Theopater in regno exegit, quod auspiciatus est Ao. medio 151. & ad Majum Ao. 162. administravit. 29-30. Novum argumentum struit ex moliminibus Tryphonis, qui Jonathanem pontificem, æstate sera Ao. 169. Seleucid, sive 170. Juliano cepit, sequenti 170. & quidem sub illius initium, in Judæam irruere est conatus, quo ipso tempore, interfecto puero regio, regnum invasit: ipso illo anno Judæi in libertatem sunt vindicati, 1 Macc. XIV, 27. Ex quibus & aliis efficit, priorem scriptorem uti vera æra Seleucidarum, non confusa ex anno Judæorum sacro & Syro-Macedonum. Inde inquiritur in tempus scriptæ epistolæ Lysiac, mensè Dioscuro, ubi demonstratur, legendum esse Διός, & initium regni Demetrii Soteris 1 Macc. VII, 1. Ao. 151. illigatur, sed 2 Macc. XIV, 4. An. 150. nominatur, demonstrans, in græco codice utroque in loco legi Ao. 151. Idem monetur circa dubium, quod nectitur ex 2 Macc. XIII, 1. quod evanisset, si textum græcum consulere voluisset. Ex collatione 1 Macc. I, 54. 59. cum 2 Macc. X, 3. concluderat Froelichius, restaurationem templi post biennium factam fuisse; sed triennium intercessisse, docet Noster. Epistolas Arii 35-37. Lacedæmonii Oniæ pontificis 1 Macc. XII. confictas esse, indicat. Progreditur hinc ad dubia historica & geographica, 37-39. e. c. quo jure 1 Macc. I, 1. Alexander primus Græciæ imperasse dici queat, & regna inter amicos dispertivisse: quod quam falsum sit, demonstrat tum a silentio scriptorum, qui res illius accuratissime sunt persecuti; tum quia is non successo-

- cessorem elegit; tum quoniam illi praefecturas adierunt, post longum autem tempus regiam dignitatem adsumserunt.
- Pag. 39-44. Quod porro I Macc. VIII, 7. de Antiocho M. a Romanis capto memoratur, pariter optimorum scriptorum narrationi aduersum est. Quod dicitur v. 8. Romanos Antiocho devicto
- 44-49. Indiam, Mediam, Lydiam ademisse, ac Eumeni dedisse, nulla ratione defendi posse, id solide monstratur, cum magna harum terrarum pars ne quidem unquam ab Antiocho fuerit possessa, & ab Eumenis regno nimis remotæ essent. *Harduinum*, qui Indiam & Mediam in Asia cis Taurum quaerit, festive,
- 49-57. erudite tamen, depexum dat. In excusationem Auctoris libri I Macc. id tantum dici potest, ebraum scriptorem posuisse voces, quæ Phrygiam ac Mysiam designarint, quas cum interpretres græcus non intelligeret, substituisse Indiam & Mediam.
- 57-58. Circa mortem funestam Antiochi excutiendas proponit quaestiones has: (1) cuius urbis sanum spoliare voluerit? (2) ubi loci fuerit obruncatus? (3) cui deæ sanum illud fuerit consecratum? (4) num Epiphanes fuerit, qui illud expilare sit ausus? Quod (α) attinet, *Elymais* nominatur I Macc. VI, 1. *Persepolis* 2 Macc. IX, 2. Prius, locum habere nequit, *Elymais* quippe non urbs, sed provincia fuit; sed nec posterius, quia *Persepolis* ab Alexandro igne ita fuit concremata, ut illius nil quidquam remanserit; quod contra *Cellarium*, & *Auctores historiae universalis*, ostenditur. Fuisse autem sanum illud in *Elymaide* situm, loco separato, extra urbem *Tabas*, provinciae *Paratacenaë*, ubi (β) morti succubuit. (γ) Peremptus fuit in templo *Dianæ*, quæ barbaris *Anaitis* dicebatur, mendose 2 Macc. I, 13. *Nanaea*. Disceptaturus (δ), quis Antiochus hic intelligendus? præmittit disquisitionem, qua multis iisque gravibus rationibus dat evictum, utramque Epistolam 2 Macc. I. effectam esse: Antiochum autem Epiphanem, non Antiochum *Euergeten*, intelligendum esse, ex toto orationis nexu
- 63-76. accurate docet. Numum, qui anni notam BZP 162. præfert, & quem *Froelichius* Antiocho *Euergetæ* tribucrat, Antiocho VI. *Dionysio* adscribit. Porro, libri *Maccabaici* an cum
- numis

numis consentiant, acquiritur. Quædam de numis, a Syriæ regibus, inde a Judæis a tempore Simonis cufis, monentur. Pag. 77-83.

Hæc ad prolegomena ampliff. *Wernsdorfius* notaverat, in annalibus pariter diversa *παρορμήματα*, offendit. Ab Alexandro M. Judæi non *αυτονομίαν*, sed potestatem religionem suam libere profitendi sunt consecuti. Antiochus Soter, morbo superatus, Ephesi decessit. Quod de Heliodoro ab 84-88. equite armato & duobus peditibus angelis castigato, 2 Macc. III. narratur; inter fabulas merito refertur. De diversis Antiochi Epiphanis in Aegyptum expeditionibus exponit, illasque justo tempori innectit. Antiochus M. occupatis Hierosolymis, multos internecioni dedit, non tamen 80000. vti 2 Macc. V, 5. sed 10000. secundum narrationem Josephi. Nec Apollonii sævitiam fuisse tantam, quantam faciunt Judæi. 89-94. Historiam de septem fratribus, jussu Antiochi crudeliter trucidatis, veram quidem habet, sed quædam *περσάσεις*, v. c. quod rex ipse præfens fuerit, & quod ob solam carnis suillæ detrectatam comestitionem adeo crudeliter fuerint excruciat, suspectæ ipsi videntur. In prælio etiam cum Nicobore com- 94-95. missio, quod 2 Macc. VIII, 20. memoratur, multa offendit, quæ à fide historica abeant: nec Auctor prioris libri Macca- bæorum, nec Josephus prodigialis hujus pugnae ullam faciunt mentionem. In bello, quod Lysias Judæis intulit, quod- 95-99. que 1 Macc. IV, 28. & 2 Macc. XI. refertur, multa sese produnt, quæ invicem consistere non possunt. Epistolam regis 99-101. Eupatoris ad Lysiam 2 Macc. XI, 22-26. Ao. 149. scriptam fuisse, arbitratur, sed vero ipsa illa suspicionem fraudis movet. Quod ad epistolam, quæ sequitur v. 27 seqq. quam pariter aliorum pertinere statuit, scriptam circa Ao. 148. quo ipso Antiochus Epiphanes in vivis adhuc fuerat, a probabili abludit ratione, Eupatorem se regem appellare voluisse. Mors Epiphanis, descripta 2 Macc. IX. ita comparata est, 101-103. ut probabilitatis nullam præ se ferat speciem, nec epistola, quæ subjicitur, a rege proficisci potuit. Ubi confert histo- 104-109. riam bellorum, quæ Judas adversus hostes administravit Ao. 148. vivo adhuc Epiphane 1 Macc. V. & 2 Macc. X. ostendit,

E c

poste-

- posteriorém vel per negligentiam, vel per ignorantiam turpiter esse lapsum. Circa verba 1 Macc. V, 3. καὶ ἐπολέμεν Ἰσδαὺς ἐν τῇ Ἰδεμαία τὴν Ἀκραβάττην notat (1) mendum illis inesse, & sic emendanda ἐπολέμεν ἐν τῇ Ἰδεμαίᾳ καὶ τὰς ἐν τῇ Ἀκραβαττήνῃ, vel πρὸς τὴν Ἀκραβαττήνῃ, aut forsitan ἕως τῆς Ἀκραβαττήνῃς, (2) male jungi Idumæam & Acrabatenen, cum hæc fuerit pars Samarizæ.
- 109.** Quam minus bene conveniat in reliquis bellis percensendis, & quam crassos posterior committat errores, curate ostenditur.
- 110-116.** Antiochus Eupator ingentem adversus Judæos exercitum duxisse, dicitur, sed non constat sibi uterque, nec tantæ vires regi tum temporis fuerunt, neque tot numero elephantibus Syriæ reges habere potuerunt, cum illis, ac elephantos alerent, ab Romanis esset interdictum, nec illi tantum pondus, quod ipsis datur, sustinere potuerunt: denique pugnantia sibi tum ratione viæ, per quam rex copias duxisse fertur, tum ratione eventus, loquantur. Talis pugna etiam deprehenditur in descriptione belli, quo Demetrius Soter Romanus laceffit. Adeo crudeliter in Nicanora sævisse Judæos, ut caput ac dextra ipsi amputata, ejusque lingua frustatim concisa, avibus in escam fuerint objecta, 2 Macc. XV, 32. 33. ab religione Judæorum, ac institutis gentium, morationum certe, abiit. Nec veritati convenit, quod v. 37. clausulæ instar subjicitur, pugna cum Nicanore decertata feliciter, finem bellorum factum ac quietem reipublicæ judaicæ datam fuisse. Nota illa historia de fœdere cum Romanis conciliando, quæ 1 Macc. VIII, 1 seqq. narratur, inepte est consignata. Judas Maccabæus rerum romanarum nimium imperitus fingitur. Reges, qui ab extremis orbis regionibus bellum iisdem intulerint, indicari non possunt. Græcos, quod v. 9. 20. memoratur, unquam in animum induxisse, Italiam transmigra- re ac Romanam exseindere, ab omni fide abhorret. Fœdus quidem illud in dubium non vocat, sed ultima de Demetrio rege 1 Macc. VIII, 31. in quibus ipse rex adpellatur, quo tamen titulo post demum est insignitus, ipsi sunt suspecta: denique a Judæis v. 26. postulatur, ne hostibus dent naves, quæ

quæ tamen Iudæis non erant. De expeditione Bacchidis in Pag. 129.
 Iudæam ubi agit, notamus (1) per Γάλαλα 1 Macc. IX. 130.
 Galilæam esse intelligendam, (2) prælium cum Iudæis non
 prope Paneadas, sed, non procul ab Hierosolymis, habitum
 fuisse, de cuius prælii commissi tempore disceptatio instituitur.
 Alexander quoque 1 Macc. X, 1. minus recte adpella- 130-132.
 tur Ἀλεξάνδρος ὁ τῆς Ἀντιόχου Ἐπιφανίς, cum potius
 scribendum ὁ τῆς Ἀντιόχου τῆς Ἐπιφανίς, hic quippe nun-
 quam Epiphanis, sed Euergetæ & Philopatris cognomen gef-
 sit. Adhæc Alexander hic non fuit filius Epiphanis, sed ex-
 tremæ fortis juvenis, regiam stirpem fraudulenter mentitus. 132-134.
 Epistola Demetrii ad Lathenem 1 Macc. XI, 32-37. insigni-
 mendo laborat, nullus justus inest sensus, multa sunt omissa.
 In rebellionem Antiochenorum adversus Demetrium Nicatōra,
 & inde secuta horum ingente strage, quæ memoratur 1 Macc.
 XI, 44-51. non tantam, quanta fertur, Iudæorum operam
 fuisse, in subsidium advocatis Diodoro Siculo & Iosepho, de-
 monstratur. Num fides adhibenda sit narrationi c. XI, 70. 134-139.
 Ionathanem cum duobus centurionibus tantam hostium vim
 prostravisse, disceptatur. Orationem suam de cognatione 139-140.
 Spartanorum & Iudæorum, quam ante id tempus in gymna-
 sio Gedanensi habuerat, typis post exscriptam, refectis non-
 nullis, repetit, varias virorum doctorum de cognatione ista
 in medium adferens, & examini subjiciens, inde epistolas
 istas ἀμοιβδίας commentitias esse pervincens. His generali- 140-149.
 bus præmissis, monet ad epistolam Oniaris ad Oniam sacer-
 dotem maximum 1 Macc. XII, 20-23. nomen regis diverfi-
 mode scribi, ille solus super tanto negotio scripssisse dicitur,
 ac si supremâ potestate, quæ tamen penes ephoros erat, ga-
 visus fuisset. Orditur epistolam, εὐρέθη ἐν γραφῇ περὶ 149-151.
 τε τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἰουδαίων, ὅτι εἰσὶν ἀδελφοί,
 cetera. Litteræ diviniore κατ' ἐξοχὴν, γραφῇ dicuntur,
 sed in illis nilquidquam de cognitione hac est scriptum, & si
 quid in illis scriptum fuisset, non potuisset innotescere Ario.
 Tota illa prodit hominem non græcum, sed Iudæum. Vocula
 ὅτι, videtur respondere ebraico ׀; cognati Ebræis dicuntur
 E c 2 *fratres,*

- fratres*, non Græcis; *εἰρήνη* notat hic, uti alias Ebræis, complexum qualiscumque prosperitatis, quo sensu apud Græcos non venit. Vi foederis inituri, Spartani Judæis offerunt communionem omnium bonorum, quale quid in nullo foedere ullibi deprehenditur. Dicendi genus ubi respicitur, spirat dialectum vulgarem, sive Alexandrinam, sed Spartani Dorica utebantur. Objiciat aliquis, epistolam Dorica dialecto exaratam, in patrium conversam sermonem fuisse. Verum historicus fatetur, se non metaphrasin quandam, verum ἀντίγραφον exhibere. Ebraismus est in illis: *אֵיפואגέλλεν κατὰ ταύτα*, respondens his כחם כחלה עיניו להקנין לך כחם כחלה. Epistolæ non annus, quo scripta, est additus, & quæ hujus generis alia notat. Ex his illud efficit, epistolam hanc ab impostore recutito, eoque imperitissimo, qui neque elegantiae græcæ ullum sensum habuerit, cui nec status reipublicæ Lacedæmoniae perspectus fuerit, confectam fuisse, qui denique scientia vulgari ad epistolam aliquam componendam præditus haud fuerit. Nec solum epistolam hanc spuriam reputat, verum etiam totam historiam foederis inter Arium & Judæos, & pleraque res, quæ foedus hoc circumstant, multis difficultatibus impeditas deprehendit, quod specialius demonstratur. Ex quibus non ultima hæc est, Arius Oniæ P. M. scripsisse dicitur, in serie autem sacerdotum maximorum sunt IV. hujus nominis, quos singulos ubi percurrit, ne unum quidem invenit, qui cum Ario uno eodemque tempore vixerit, regnumque administraverit. Aliter judicat de epistola Ionathanis ad Spartanos, quæ scripta videatur ab homine pio, gravi, prudenti & rerum civilium satis perito, qui τὸ πρέπον ubique observavit, & stilum juste temperaverit, nisi quod in illa crebra mentio foederis inter Arium & Oniam percussæ, & cognationis, sive fraternitatis inter utramque gentem commentitiæ recurrit. Iudicium quoque suum de precibus & sacrificiis, quæ pro Spartanis quotidie offerri dicantur, expromit. In verbis I Macc. XIII, 20. *κυκλώσας ἐδὸν εἰς Ἄδαρα*, legendum contendit *εἰς Δώρα*, v. 43. scribitur *παρενέβαλε. Σίμων ἐπὶ Γάζαν*, sed *Γαίσαρον* rescri-
- Pag. 151-154.
- 154-158.
- 160-163.
- 166-169.
169. 170.

scribendum esse, contra Froelichium erudite ostendit, quo modo etiam habeant Syrus & Vulgatus, quod etiamdum *Humfredus Prideaux* docuerat: quam suam lectionem & utriusque urbis situm confirmat. Hinc commentatur de monumento, quod honoribus Simonis fuit dicatum, quodque æneis inculpatis tabulis, in templo, e columnis suspensum, integrum exhibetur 1 Macc. XIV, 27-45. In hujus initio legitur ἐν Σαραμὲλ, quæ ita legenda esse judicat: ἐν σαμ ελ (לן דב רש) ἐπὶ συναγωγῆς μεγάλης ἱερῶν κ. τ. λ. nobis in porta populi congregatis: moris quippe fuit apud Iudæos, in portis publicos conventus agere. Epistola Lucii, consulis Romani, quæ exhibetur 1 Macc. XV, 16 seqq. ex argumento, stilo, totoque orationis habitu falsi convincit, effictam ab homine inepto & rustico, forte eodem, qui Spartanorum ad Oniam litteras est commentus. Pro Keδρών 1 Macc. XV, 39. legendum esse monet τὴν Γεδωρών, quæ urbs erat Idumææ; contermina Phœnicia, quæque memoratur Ios. XV, 58. prouti etiam vulgatus recte legit. Tandem ad epistolam de encænii templi, Hierosolymis celebrandis, accedit, quæ legenda sistitur 2 Macc. I, 11. quam confictam esse probat ab homine Aegyptio, quod præter alia inde colligit, quoniam summam terræ ignorantiam prodat, & illa tempestate Aegyptus locupletissima imposturarum officina fuerit. In qua epistola quoniam mentio fit arcæ foederis, itemque ignis sacri olim in terræ latebris occultati, inde inventi rursus, totum hoc argumentum ita solide discutit, ac adversariis omnia effugia occludit, ut quid patrōni hujus figmenti contra dicere queant, non adpareat. 2 Macc. I, 36. reperitur vox Νεφθαί, quæ vertitur καθαρισμός, quam interpretationem ineptam jure pronuntiat. Quod si enim foret a רשפ, quod in Niphal facit רשפ, tum laxatum, exemptum, emissum significare deberet: interim aliquid veri in adpellatione Νεφθαί, qua vulgus fuerit usus, latere, censef, quæ probabiliter indicet naphtham Babyloniam. Hæc sunt potissima elegantissimæ hujus commentationis momenta, ex quibus cel. Auctoris eruditio, ingenii acies, judicii soliditas,

abunde adparent. Argumentum suum ita tractat, ut non facile aliquid prætermittat, quod ad ejusdem plenioris excursionem facere queat; objectiones, quæ alicujus momenti sunt, acute solvit, leviores & exigui ponderis aliquando festive, imo jocose diluit & perstringit, sententiis poeticis in subsidium advocatis. Charta & typi non sunt contemnendi, mænda quædam, sed levioris momenti, quæ a prudenti lektore facile animadverti possunt, hinc inde occurrunt.

**CASTI INNOCENTIS ANSALDI, ORDINIS
Prædicatorum, de forensi Iudæorum buccina, commen-
tarius.**

Excudebat Brixie, Iohannes Maria Rizzardi, 1745. Superiorum auctoritate, 4. maj. plag. 18.

Ex titulo hoc non facile aliquis conjiceret, quæ potissima intentio auctoris sit, & quod præcipuum argumentum eruditæ hujus lucubrationis: scilicet rationem reddere ἀλεκτροφορῆας, quæ tempore patientis Christi audita est Hierosolymis, quod ex seqq. pluribus patebit. Quo igitur viam sibi muniret, generalia quædam de buccinæ usu forensi apud Iudæos præmittit, fundamenti loco substernens locum Num. X, 2 seqq. quæ adhibita fuerit, quoties populus, ut de communi re confuleret, convocandus esset. Fatetur, temporibus judicum & regum, multa ex arbitrio gesta et populum raro convocatum fuisse: credibile tamen esse arbitratur, subinde populum ope buccinarum ad Comitia concelebranda convocatum fuisse. Quæ vero excitat loca, illa vel tempora turbulenta respiciunt, quoties nempe subitaneus hostium impetus metuendus erat, vel improprie sunt accipienda. Nollemus hoc ipsi excidisse, *historiam judicum & regum adeo jejune scriptam videri, ut vix successionem eorum ac bella gesta quaedam attigerit* p. 2. Cum restituta vero post captivitatem babylonicam reipublicæ prisca forma, usum etiam buccinarum restitutum fuisse sibi persuadet. Hæmonæi quidem principes mutationem aliquam reipublicæ induxerunt, dubium tamen vix ipsi esse videtur, quin aliquas hic sibi

Pag. 1-5.

sibi partes vindicaverit populus, uti se olim in rebus publicis Græciæ habuit. Quem ad modum autem Græci, quos æmulati fuerint Iudæi, populi conciones celebrabant; idem etiam fecisse Iudæos, a probabili non abluere ratione arbitratur, atque illud jus etiam retinuisse, ubi in formam provinciarum ipsorum terra fuerit redacta, utpote qui sub romanis quoque imperatoribus tanquam *αὐτοκράτορες* fuerint spectati. Quod si igitur Iudæi per id tempus suis quodammodo legibus, suis magistratibus fuerint gavisi, colligit inde, suos etiam apparatus, ministros ac buccinatores habuisse, et prouti buccinis, diebus festis itemque calendis, fuerint usi, ita etiam easdem ad populi universi agmen exciendum adhibuisse. Ad hunc morem tum temporis usitatum, populum judicum convocandi ad ludere judicat Christum Matth. XXV, 30. 31. Paullum 1 Cor. XV, 51. 52. 1 Thess. IV, 16. quod consensu multorum interpretum comprobatur. Iudæi tubis clangentes in festo clangoris sibi repræsentare voluerunt tubam, qua olim mortui excitandi, in cuius confirmationem adducit illud Paulli 1 Thess. V, 2. et Petri II ep. III. 10. qui ubi dicit, *diem domini venturum esse in par furis in nocte*, digitum intendit existimat Auct. in nocturnas veterum coitiones, buccinæ opere repente convocatas, hominibus metu furum, aut alio quodam subitaneo casu, congregatis. Verba *ἐν φωνῇ καὶ ἐν σαλπύγγι* 1 Thess. IV, 16. respiciunt ad morem veterum, quo in solemnibus concionibus præco pariter atque buccinator munere suoungebatur, quorum posterior signum dare, vel silentium poscere, prior, quæ edicenda erant, præferre solebat. Ex similitudine igitur formæ regiminis inter Athenienses et Iudæos judicat, tubam pariter atque vocem præconum in usu fuisse. Iudæi tradunt, antequam Christus cruci fuerit affixus, præconem per multos dies proclamasse, ut, si quis in illius defensionem aliquid dicere posset, id libere faciat, quod ipsum omnino cum institutis Græcorum conveniat, in quibus haud raro multi multo cum strepitu surgebant, orabant, accusabant, vindicabant, ad quem morem Christus sermonem adcommodasse videtur Matth. XI, 41. 42.

Pag. 5-8

8-11.

17-22.

22-28.

Idem

- Idem adstruit ex Matth. XIX, 28. XXV, 33. Apoc. VIII. & IX. in quibus quoniam tybarum & vocis fit mentio, ad morem judiciorum Iudaicorum adludi, & ex illo lucis aliquid accipere posse, censet. Omnium clarissime hoc liquere existimat, ex historia patientis Iesu. Cum enim ad Pilatum ductus esset, præconem populum convocasse, quo ita damnationem omnes pronuntiarent, quorsum refert ἀλέκτορα illum, quem Christus prædicat ter canturum esse Matth. XXVI, 34. coll. 75. in quam sententiam se occasione conjecturæ *Allmannianæ*, buccinam castrensem inferentis, quæ tamen in stativis & urbibus audita non fuerit, ingressum fuisse, fate-
- 33-34. tur. Iudæorum quidem sententiam de gallis gallinaceis Hierosolymis non alendis, proprie accipit, proindeque cogitat de gallo extra urbem vocem edente, vel de gallo, qui in ædibus Romanorum fuerit altus, vel ab ipsis Iudæis adservatus, cum domi suæ servare & edere, sed non alere fuerit integrum. Sed objicit (1), ædes pontificis non ita propinquas fuisse, ut sonitus in tanto strepitu audiri potuerit, (2) Christi sermonem fuisse familiarissime conceptum, qui ad gallum apud Iudæos respicere non potuerit, cum non aluerint, ad illum autem apud Romanos non debuere. Gallum autem proprie sic dictum intelligi non posse probat, quia Marcus tantum de bis c. XIV, 30. 72. reliqui Evangelistæ de ter repetito cantu galli loquuntur. Dissensum hunc quidem tollere admissi sunt interpretum multi; quoniam autem in illorum conciliatione adquiescere non potuerit, in illam de buccina forensi sententiam se incidisse, adfirmat. Cui ut viam sterneret, vocem ἀλέκτωρ diverso significatu accipi, docet (1), apud *Lycophronem* Alex. v. 1094. denotare *Græcos*, apud *Aeschylum* Eumenid. v. 864. *Athenienses*, cum hi populi fuerint pugnacissimi, (2) *conjugem*, etiam *virginem innuptam*. *Athenæus* deipnos. L. III. c. 20. Palladem adpellat ἀλέκτορα, quam vocem *Casaubonus* idem significare docet, quod αειπαροδόν. De homine usurpatur vox ἀλεκτρυών, ita *Zenobio* centur. proverb. VI. n. 34. dicitur Φιλίππυ ἀλεκτρυών miles *Philippi*, a Care quodam Atheniensi interfectus. *Usuram* αλεκ-

ἀλεκτρυόνα olim didicitam fuisse, ad *Plinium* observat *Hermolaus*. (3) Sumitur pro numo: ita in *Platonis* *Phædone* circa finem leguntur verba Socratis morituri: *Ἀσκληπία ἠφιλομεν ἀλεκτρυόνα*. Interpretes fere accipiunt de sacrificio, *Aesculapio* offerendo. Enimvero quis credat, hominem, qui deos patrios irridebat, & cui hoc fixum immotamque sedebat, mortem imperterrito expectare animo, voluisse ab *Aesculapio* opem aliquam petere. Igitur certa pecuniæ species, ab impresso gallo ita dicta, est intelligenda, quam se homini alicui, cui nomen erat *Aesculapio*, debere norat. Moris autem erat apud Græcos, numismatibus nomina ab animantibus, quorum figuras præferebant, imponere. Hinc in proverbium apud illos abiit *βῆς ἐπὶ γλώττης*, quod de illis dicebatur, qui pecunia corrupti, quod sentirent, libere proferre non auderent: *Zenob.* cent. II. prov. 70. it. cent. III. prov. 48. Erat autem *βῆς* certa numi species. De numo etiam verba *Sophoclis* apud *Plutarchum* de orac. def. interpretanda esse, conjectat: *ἐμὸς δὲ ἀλέκτωρ αὐτὸν ἦγε πρὸς μύλην*, hunc gallus molarem ad lapidem duxit meus: verba sunt *Admeti*, cui se certa mercede in servitutem addixerat *Apollo*; gallum igitur nominat pro numo, cui gallus erat impressus. (4) Denotat tubicinem, sive buccinatorem, itemque buccinam. Sic *Athenæus* deipnos. L. III. c. 21. *Δεμάδης ὁ ῥήτωρ ἔλεγε τὸν σαλπικτην εἶναι κοινὸν Ἀθηναίων ἀλέκτορα*. Eodem sensu adhibet *Aristophanes* in *Vesp.* 87 seqq. *Plutarchus* cum gallis contra canentibus comparat illos, qui in publicis concionibus obloquerentur. Apud Athenienses more erat receptum, ut buccinator famel ad *Ἐκκλησίας*, ordinaria nempe judicia, aut ad conciones statas, signum taba daret: bis autem clangeret ad *συγλητὰς ἐκκλησίας*, quæ & *κατεκκλησία*, item *κοτακκλησία* nuncupabantur, quoties inexpectatum aliquod ancepsque bellum imminebat, aut civilia quædam negotia citius, quam in ordinariis concionibus fieri id solebat, expedienda essent. Ex quo more interpretatur ea, quæ *Aristophanes* in *ἐκκλησιασῆσαι* habet, qui perpetuo ad ritus, quibus in areopago ob-

- secundabant, adludat: sed in hac ipsa comoedia adpellatur *αλεκτρων*, de illoque pronuntiat, secunda vice sonitum dedisse. Utitur comicus hac voce ad buccinatorem fori designandum, qui pro forma areopagitici iudicii, nocturno tempore buccinare solebat, quo ita concilium e somno excitaret. Atque hanc similitudinem aptissimam esse iudicat ad rem, quam intendit, vivide exprimendam. Galli summo mane cantant, homines e somno excitant: tubicines in Græcorum urbibus matutino tempore ad forum vocabant iudices, clientes, caussidicos. Eodem sensu, quo Demadi, vox *αλεκτρων* est apud *Theognidem*, item Auctorem *βατραχομουμαχίας*, & *Lucianum*. Ne quis autem dicat, Demadem esse sophistam, in horum autem scriptis poeticas frequentissime offendi locutiones, observat A. locutiones metaphoricæ, a communi maximeque obvio usu esse transumptas. Constitutionum apostolicarum Auctor, tempus, quo primi Christiani preces, signo edito, fundebant, descripturus, ita ait: *αλεκτρων δὲ κραυγὴ διὰ τὸ τὴν ὥραν εὐαγγελίζεσθαι τὴν παροῦσαν τῆς ἡμέρας*, quæ *Fronto* de publico signo dato interpretatur. Cum vero tum temporis signum aere campano non daretur, nonnisi de signo a tubicine, sive publico præcone facto, qui ratione antelucani sonitus gallus dicebatur, accipi posse pertendit: quale quid hodierno adhuc die, apud populos orientem versus solem sitos, obtinet, sacerdotibus super editiores turres clamitantibus, & homines ad orationem convocantibus. Porro præcones *conciones populi matutino tempore tubæ sonitu cogebant, in quem morem digitum intendit βατραχομουμαχίας Auctor.* Quæ ratio est, quare instrumentum musicum, quo diluculo clangebant, adpellaverint *αλέκτορα*. Ita *Athenæus* deipnos. L. IV. adducit verba *Jonis*: *ἐπὴν αὐλὸς ἀλέκτωρ λυδίον ὕμνον Ἀχαιῶν, ῥεσπνάβει τὴν τὴν ἐξ ἰσθμίου ἐξορῶντα Λυδίῳ ὑμνῶν Ἀχαιῶν, ῥεσπνάβει τὴν τὴν ἐξ ἰσθμίου ἐξορῶντα*. Ad quem locum notant *Casaubonus* & *Dalecampius*, tibiam dici *αλέκτορα*, quod gallorum instar dormientes expergeficiat: quem locum Noster cum alio *Plutarchi* confert. Existimat tamen, hic, non tam tibiam, quam

quam *buccinam*, five *tibiam* ad formam vel sonitum buccinae proxime accedentem, indigitari; quod ex *Athenaeo* & aliis firmare adnititur. In verbis illis *Ionis* apud *Athenaeum*, Pag. 70-75.
deipnos. L. IV. *προθεῖ δὲ τοι σύριγξ Ἰδαῖος ἀλέκτωρ*, vidit *Iudaeos*; *Iudæos* quippe *Idæos* dictitatos fuisse, refert *Tacitus* histor. L. V. *Ἰδαῖος ἀλέκτωρ* est *Iudæorum buccina*, ut hinc, substituta vocula similitudinis *ὄς*, verba reddi debeant: 75-77.
praecurrit vero fistula tamquam Iudaeorum buccina. His expositis, verbis evangelistæ *πρὶν ἀλέκτορα Φωνῆσαι*, hunc aptat sensum: *antequam buccinator signum det, vel antequam buccinator tuba clangat*, ad concionem videlicet populi convocandam. Porro, ubi rerum a Christo gestarum scriptores scribunt, *καὶ ἐΦώνησεν ἀλέκτωρ*, interpretatur: *Et buccina signum dedit Iudicii, Et concionem buccina vocavit, Et tuba sua clangit ad coetum forensium vocandum buccinator*. Verba Marci *πρὶν ἢ δὲ ἀλέκτορα Φωνῆσαι*, 77-80.
judice cel. Ansaldo, accurate conveniunt cum loco *Aristophanis*, superius excitato, quo dicit *ὅτε τὸ δεύτερον ἀλεκτρυῶν ἐΦθέγγετο*, pariter *κῆρυξ δευτέρου κεκόκκυκεν*, ad universam populi concionem extra ordinem & subitario congregandam. Fundamentum suae sententiae ponit hoc, *magnas in republ. administranda partes, tempore illo Iudaicum sibi vindicasse populum: in rebus maximè momenti, inque judicandis violatae religionis reis, pro graecanicorum forma conventuum, advocari populum debuisse; id haud alio quam buccinae, five tubae signo, fieri solitum fuisse*. Aliud argumentum ex significato verbi *Φωνεῖν* & *Φωνῆς* adducit, quod de buccinae sonitu saepius adhibeatur apud *τὰς ἐβδομήκοντα*, item *Matth. XXIV, 31. καὶ ἀποσελεῖ τὰς ἀγγέλους αὐτῶ μετὰ σάλπιγγος Φωνῆς μεγάλης*. Symbolum *Pythagorae, ἀλεκτρυόνος μὴ ἄπτεισθαι λευκῶ*, de gallo, proprie sic dicto, interpretes vulgo accipiunt, sc. a gallo albo abstinentium esse, qui Iovi ac lunæ sacer fuerit, quique habitus sit nuntius horarum ac diei. Sed quoniam ita etiam prohibere debuisset animalia diis sacra, porro ab esu nigri ac diversi coloris galli, quem tamen etiam horas diemque prænuntiare novimus: hic quoque *forensium gallum, five praeconis vocem*

atque *tubam*, sibi videre est visus, Quare hunc vult esse sen-
 sum, *conciones, quas forensis gallus convocabat, esse evitandas*,
 in quibus major esset confusio ac tumultus, in quibusque
 etiam invidia non æque declinari queat. Adpellavit autem
gallum album, quo ita a gallo gallinaceo distingueret: *color*
 enim *albus* apud Græcos pro *colore nativo* habebatur, unde
 illud, *gallinae filius albae*; aut quod *alba vestis* apud Græcos
 fori vestis esset. Argumentatus adhuc erat ex notione *ἀλέκ-
 τρωγ*: jam sententiam suam ex ipso orationis nexu fulcire ad-
 laborat. Dixerat Christus Petro, *antequam gallus bis canet,*
ter me negabis: respondit Petrus, *si vel me tecum oporteat mo-*
ri, non tamen te negabo, Matth. XXVI, 34. 35. Ex familiari
 igitur dicendi formula novit Petrus, hoc velle magistrum, *an-*
tequam forensis buccinator, concionem, in qua morte damnandus
sum, tuba sua cogat, vel antequam iudicium de me fiat in con-
cione. Apte igitur regerit: *etsi forensis illa concio me*
quoque morti destinatum dixerit, Et moriendum mihi tecum
fuerit, nunquam tamen perfidum dicam sacramentum. Iudi-
 cium quippe illa nocte imminebat adversus Christum, co-
 gendi erant iudices atque testes, par igitur erat, ut mentia
 præconis fieret. Imo audacter provocat A. ad consensionem
 tum veterum, tum recentiorum populorum, apud quos abs-
 que *præcone ac tuba* factum nunquam fuerit, aut fieri potue-
 rit reorum iudicium. Talem quoque apud Iudæos in usu
 fuisse suspicatur, & probabile ipsi esse videtur, romanum
 præsidem reos in concione hierosolymitana condemnaturum,
 Iudæorum buccinatore ad eam convocandam usum fuisse.
 Equidem *שופר* *buccina*, & *תוצרה* *tuba*, differunt: sed magi-
 26-89. stri discrimen non æque observant. Neque existimandum est,
 populum casu quodam, aut curiositate actum, tristi specta-
 culo interfuisse, sed potius, prouti id in græcorum iudiciis
 obtinebat, tanquam testem præsentem fuisse. Delabitur hinc
 A. ad quæstionem, num patiente Christo, jus vitæ ac necis ha-
 buerint Iudæi. Quod, examinata ante sententia *Bacchimis*,
 adfirmat, dicens, ipsis quidem jus hoc competiisse, sed non plane
 liberum, Christum a concione populi damnatum fuisse, cui
 tamen

tamen præfuerit Pilatus. Probat hoc Exemplo Ieremiæ ex antiquioribus temporibus Ier. XXVI, 8 seqq. recentioribus, quod de Herode in jus vocato, refert *Iosephus* A. I. l. XIV. c. 9. Cum vero in illis conventibus populi multa turbulenter & seditiose fierent, Romani, maxime sub Principibus, cavebant, ne in illis soli essent, sed ut conciones moderarentur præfides, imperabant. Cædes Iacobi, absente præfide patrata, Anano gravem iram Albini attraxit. Senatus Iudæorum Christum quidem gravi supplicio adficere constituerat, sed executioni dare non poterat: quare cum temporis satis datum esset populi concionem tubæ sono convocandi, omnis multitudo duxit eum ad Pilatum, ubi accusare coepit. Sed quoniam sibi ob stare vidit consilium synedrîi, ne in festo interficeretur, ne tumultus in populo oriretur Matth. XXVI, 5. respondet, Iudæorum primores, plebis numerum, & solitam extra ordinem coactis in concionibus licentiam, nimium extimuisse. Igitur noluisse universum populum Iudaicum, ad festum confluentem, congregatum, cum in istis concionibus repente convocatis semper inordinatè multum, ac maximi tumultus orirentur, quos compescere non ita facile erat. Comprobat hoc ex Pl. II, 2. in quo loco Iudæorum concio, cui ethnicus proconsul præerat, est intelligenda, quod multorum ex patribus interpretum consensu A. confirmat. Dubium adversus *Altmanni* sententiam, vir aliquis doctus, qui se non nominavit, in bibl. Brem. cl. VI. fasc. 6. p. 1071. 1072. moverat, *Christum dominum non usum esse dialecto graeca, sed Aramaea*. Legit cl. *Ansfaldus*, *Armena*, quod pro mendo aliquo typographico haberi posset, sed repetit vocem, imò, quod miramur, adversus anonymum eum disputat, Christum non *Armena*, sed *Syriaca* dialecto fuisse usum. Estne igitur dialectus *aramaea*, quam recte nominat anonymus, eadem cum *armena*? Neminem fugit, *Aramæorum* nomine venire Syros. Hoccine est proprios debellare errores? Sed hæc ἐν παρόδῳ. Ad objectionem respondet (α) generatim, cum Matthæi textum habeamus nonnisi græcum,

Pag. 89-97.

97-101.

101-107.

non aliam superesse viam eruendi verum sensum vocis controversæ, quam ut disquisitio vocis ἀλέκτωρ instituat. (β) Aliquam vocis hujus rationem dari posse ex scriptis Talmudicis. Verba in cod. *Ioma* קרן קריאת הנבר denotare possunt, *antequam gallus canat*, item *antequam praeco vocet*, quod idem sit, ac *antequam buccinator clangat*. Ipse enim fatetur *Relandus*, vocem נבר notare & *virum & gallum gallinaceum*; porro in Gemara locutio קרן הנבר per illud כרו כרוזא clamavit praeco, explanatur. In vocibus homonymis, inquit A. ad alia sæpe subsidia confugiendum est; sic *ovos* notat & *urnam & asinum*, unde gentiles calumniandi anasum ferunt, Iudæos caput asini venerari; quæ ambiguitas quoque inest voci huic apud Ebræos. Sollicitat quoque interpretem vulgatum, quo illum in partes suas trahat. Ille reddit, *antequam gallus cantet*, & *gallus cantavit*; ubi *gallus forensis*, sive *praeco*, notione apud Latinos scriptores satis usitata, intelligendus sit. Ita voce usus *Cicero* in or. contra *Pisonem* n. 26. pro *L. Muraena* n. 9. *Horatius* sat. I. Significatio hæc, durante adhuc sermonis latini castimonia et majestate, intellectu fuit facilis, verum sequentibus temporibus, quibus barbaries dominari coepit, vox ἀλέκτωρ, & latina *gallus*, pro *gallo gallinaceo* sumi est coepta, cui multi dein varias considerationes spirituales & mysticas superstruxerunt. Sub finem hujus commentationis disserit A. de loco, ubi forensis buccina fuerit audita. Quamdiu in solitudine Arabiæ oberrabant, ad ostium tabernaculi fiebat; templo erecto, ad eisdem atrium. Inde lucem aliquam verbis Salomonis Prov. I, 20. 21. inferri posse sibi persuadet, quibus proponitur, sapientiam in capite turbarum undique confluentium, vocem in loco eminentiori edere. A temporibus Maccabæorum, conciones Iudæorum ad exemplar concionum græcarum sunt convocatæ. Sequentibus temporibus minister synagogæ, quod auctor libri Siphri ad Num. X. notat, tuba sumpta, summatem editissimi tecti civitatis conscendit, ad sabbathi celebrationem homines convocans, ut per urbem, & in subur-

Pag. 107-

113.

114-117.

hiis audiri potuerit. Sic igitur privati *ἀναγνώμια*, usum ta-
 men tubæ retinuerunt, qua etiam in excommunicationibus
 utuntur. Prolixiores aliquantulum fuimus, tum quod cel. Pag. 117-
 Auctor novam protulit sententiam, tum quod Libri in Ita- 121.
 lia excusi in Germania nostra non ita sunt frequentes. Lex,
 quam *de gallis gallinaceis Hierosolymis non alendis*, habemus
 in *basia kama* c. VII. §. 7. viros eruditos sollicitos tenuit, qui
 dici queat, galli cantum tempore Christi patientis Hierosoly-
 mis fuisse auditum. Non repetemus hic, quæ a *Relando*,
 aliisque viris doctis sunt notata. Hoc tantum observamus,
 cum gallorum gallinarumque comestio Iudæis non fuerit inter-
 dicta, imo constat, gallos gallinaceos Hierosolymis fuisse ha-
 bitos, (testantur quippe cod. חר"י c. I. §. 4. gallum gallina-
 ceum Hierosolymis ob necem pueri fuisse interfectum,) legem
 hanc non omnes & singulos cives, sed sacerdotes tantum
 obligasse. Conjecturæ nostræ has habemus rationes: (α)
 quia causa interdicti additur *מפני הקדשים*, *propter conse-*
crata, ne sc. galli, terram effodientes, vermes & insecta
 eruerent, quibus res sacræ polluerentur, sed illæ spectabant
 maxime ad sacerdotes. (β) Quia etiam *מפני הכהונה*, *propter*
puritates, sacerdotibus extra urbem, in terra judaica, integrum
 non fuisse edicitur, alere gallos. Vel ambigi potest, num in ter-
 ris versante Christo, lex hæc jamdum perlata fuerit: nemi-
 nem quippe fugit, circa tempora Christi, vel non ita multo
 post, a Iudæorum doctoribus excogitata esse multa, quæ tuen-
 dæ externæ puritatis *ἀκριβεία* tantum inservierint. His ob-
 servatis, ulteriori disquisitioni facile puntium mittimus. Visum
 tamen fuit cl. *Altmanno*, *buccinatorem*, qui sono buccinæ ex-
 cubias nocturnas commiserit, invehere; quam suam conjectu-
 ram, ex usu vocis *ἀλέκτωρ* & *ἀλεκτρυών* apud scriptores græ-
 cos adstruere est conatus. Sed inventi sunt viri docti, ex qui-
 bus præter anonymum, superius nominatum, potissimum
 laudari meretur *Io. Doitsma*, *Mus. Brem. Vol. I. P. III. p. 377-*
390. qui producta loca studiose lustravit, liquidoque demon-
 stravit, in illis vocem *ἀλέκτωρ* & *ἀλεκτρυών* proprio sensu
 fumi

fumi debere. Addatur *Bochartus* hieroz. P. II. L. I. c. 17. p. 119 seq. *Altmanno* successit doctiss. *Anfaldus*, qui buccinatorum non militarem, sed *civilem & forensam* in scenam produxit, iisdem fere locis, quibus *Altmannus*, motus: verum cum ipsum non lateret, quid hujus sententiæ vitio datum esset, ipsius fuisset, loca illa ab exceptionibus virorum doctorum vindicare. Maccabæos voluisse republ. suam ad morem rerumpublicarum Græcarum, speciatim Atheniensis, instruere, a probabili abludivit ratione: illa quippe tempestate, ab institutis græcæis abhorrebant Iudæi, nec novimus tubæ usum alium fuisse, quam *bellicum*, I. Maccab. III, 54. IV, 13. VI, 33. VII, 45. IX, 13. vel *sacrum* Siracid. L. 16. Tempore Christi, buccinam usum forensam inter Iudæos obtinuisse, nullo testimonio probari potest; habemus tantum in N. T. locutiones emblematicas, ab usu tubarum mutuatas; nec Romani, rerum domini, permisissent, coitiones populares fieri. Alia missa facimus. Stylus Auctoris est satis emendatus, nisi quod singularem subinde adfectet orthographiam, & vocum trajectionibus utatur, quæ aliquando sensum dubium reddunt; mendæ etiam aliquot typographiæ offendunt. Charta & typi se omnino commendant.

JO. CHRISTOPH. STRUCHTMEYERI
Theologia mythica, sive de Origine Tartari &
Elysi L. V.

Harderov. ap. Guil. Brinkink, bibliopolam, 1743. 8 maj.
Alphab. 2. plag. 10½.

Quem titulum huic suo libro dedit cl. Auctor, *de Origine Tartari & Elysi*, est angustior eo argumento, quod tractandum fuit. Non tantum enim agit de statu hominum fato functorum, qui ex veterum doctrina vel in tartarum tenebricosum detrudebantur, vel in lucida illa omnique beatitate referta regna evehebantur: verum etiam universam fere theologiam mythicam percenset. Nec conten-

contentus est, fabulas de diis, deabus, dæmonibus, semoni-
bus, ac heroibus retulisse, verum etiam in rationes arcaniores
inquit, *Platonem* in plerisque secutus. Equidem, qui fabu-
las poetarum explanare adhuc sategerunt, illi eisdem vel *phy-*
sicum, vel *moralem*, vel *historicum* sensum subesse, non infel-
liciter in multis demonstraverunt. Aliam viam est ingressus
erudit. Auctor, qui, præter sensum moralem, plurimas,
eademque gravissimas doctrinæ revelatæ veritates, fabularum
æigmatibus tectas & obvelatas; quinimo vaticinia de Christo,
ejus perpeſsionibus satisfactoriis, morte, resurrectione, ad-
scensu in cælum, ejusque regno, & illius diversis fati, hic sibi
deprehendisse est visus. Multæ etiam actiones deorum atque he-
roum, ritusque, adeo singulares ei sunt visi, ut tamquam typos
rerum sublimiorum spectarit. Ita ipse contrariam omnino
viam, quam olim *Spencerus* calcavit, ingressus est: uti enim hic
suis hypothesebus omnem significatum typicum exclusit, pror-
susque subvertit; ita ille non solum agnoscit sensum arcanio-
rem in legis ritibus, directe intentum, verum etiam pomoe-
ria theologiæ typicæ tam late protendit, ut jam, ipso auspice,
typos rerum spiritualium & sublimiorum, in profanarum quo-
que gentium doctrina fabulosa invenire possis. Enimvero,
cum in typis constituendis certos nos esse oportet, ritum
aliquem ea intentione a Deo esse institutum, vel actiones
cujusquam provida dei cura ita fuisse temperatas atque dire-
ctas, ut sublimioris alicujus rei umbræ atque effigies esse po-
tuerint: noster, levi quadam, vel etiam longius petita simi-
litudine ac convenientia deprehensa, nullus dubitat, malefido
huic tibicini superstruere veritates gravissimi momenti. Quæ
demonstrandi via si cognita fuisset Christi legatis, & primis ci-
vitatibus christianæ doctrinæ, necesse non habuissent, vanita-
tem & turpitudinem profani cultus tam operose evincere;
suffecisset hoc, ut deorum historiam & ritus declarassent, &
quo fine, quave intentione, ab antiquis illa omnia vel conficta,
vel inventa essent, indicare. Hac via, paganos suis armis
debelleare, illisque mysteria ob animos ponere potuissent,
quæ primi conditores religionis in oculis habuerant. Cujus

G g

generis

generis demonstrationes, num hoc tempore expediant, quo religionis veritates, justis libratae ponderibus, adunco suspenduntur naso a plurimis, prudentioribus dijudicandum relinquimus. Illud etiam notandum est, ipsum regnum elysium & tartareum adeo lato fovere sensu, ut illud statum hominum piorum hac in vita, hoc impiorum, significet. Excurrit etiam aliquando in investigationem vocum, atque ad primas illarum origines regreditur, in quibus doctrinam quidem suam, & antiquorum scriptorum lectionem, satis testatam facit, sed & hic subinde prudentiores coacti aliquid offendunt. Enimvero, ne quid præter jus & fas dixisse videamur, quædam speciminis loco in medium proferemus, posteaquam generalem totius commentationis partitionem exhibuerimus. Dissecitur in V. libros, quorum I. est de *natura & indole tartari*, II. de *fatis tartari & elysii*, III. de *allegoriis ab hominibus ductis ad describendum tartarum & elysium*, IV. de *animalibus, arboribus, & metallis, quorum in tartaro & elysio fit mentio*, V. de *quatuor vulgaribus elementis, terra, aqua, aere, igne, & hic adhibitis rebus, quibus comparantur tartarus & elysus*. Ut ordine singulas has partes lustremus, & quid in illis observatu dignum occurrat, enotemus, longum foret nimium: quare quædam tantum, quæ præ aliis attentionem merentur, brevi quasi tabella representabimus.

L. I. c. I. differens de tartaro & campis elysii, per hos intelligit felicitatem futuræ vitæ in Christo, per illum cruciatus impiorum, itemque prosperum rerum successum in hac vita, & calamitates. Credidisse deum *unum & trinum* gentiles autumat; quorum posterius inde probat, quia numerum *ternarium* habuerunt pro perfecto, *Virgil. ecl. VIII. 73.* & in quolibet deorum genere tria recensent numina, quæ tamen inter se natura sint conjuncta. Sed vero, num inde ratio duci possit, anbigimus. Autumabant, deos, maxime superos, *numero impari gaudere*, *Virgil. eclog. VIII. v. 75.* quod ipsum *Servius* & alii notarunt, hinc numerus non solum *ternarius*, verum etiam *septenarius* apud ipsos sacer habebatur, *Macrobius* in somnium Scipionis L. I. c. VI. *Filium dei invenit in illis,*
qui

qui ex diis geniti fuisse dicuntur, speciatim in *Hercule*, qui *deus Fidius*, i. e. *deus filius*, id in d., ut saepe fit, converso. *Sancus fidius* est *sanctus filius*. Hujus nativitas, qua hominis, representata est per *Palladem*, ex cerebro Iovis ortam. *Cerebrum Iovis* est summa dei *Sapientia*; *Vulcanus*; qui aperit caput, est *spiritus sanctus*; *securis*, qua fidebatur caput, est *doctrina caelestis*, quæ est acuta; ex aperto capite profiliit *Pallas*, grandis jam & armata, dominus noster simul atque editus est, se orbis vindicem demonstravit, qui armata manu populum suum defendit. Idem invenisse sibi visus est in *Bacchi* natalibus. *Spiritus sanctus* ipsi in eo obvenerit, quia ubi Jupiter, vel alius aliquis deus adparuit, semper illi alius deus comes datur: ita filius, ad opus salutis consummandum non solus venit, sed spiritum sanctum socium atque adiutorem accepit. Speciatim uterque latet in fabula *Castoris & Pollucis*, quoties adparent naufragia, quo ipsos vindicent ab interitu. Pugna, quam suscepit Hercules cum Plutone, Acheloo, aliis, representat luctam filii dei cum diabolo. *Tartarus & elysii campi* delineant statum ecclesie, tum in hac, tum in altera vita, & impiorum hominum conditionem. *Osiris* est filius dei, *Isis* populus ab ipso redemptus: *Tartarus* est locus, in quo impii criminum suorum supplicia, eaque gravissima luunt, quæ tamen gradu sint diversa, e quibus nec liberatio aliquando fit expectanda. Illustratur locus I Petr. III, 18. *Μετ' ἐμψυχωσιν* explicandam esse censet de homine vel populo, vel humano genere, prout in hoc orbe se habet, modo felici, modo infelici, modo pio, modo nequam & calamitoso. Errori huic originem dedisse videtur ei sententia, fore ut aliquando mortui in vitam revocentur. *Tartareum regnum* est antiquissimum; impii homines sunt natura filii diaboli, & incolæ tartari, pro quibus filius dei cruciatus tulit inferorum. *Tartarus cum fine mundi* est delendus, hoc orbe autem durante, modo gens elysia, modo tartarei prævalent: quo significatur, pios, antea calamitatibus tartareis oppressos, emergere, & iterum florere incipere; contra impios, qui usque fuerint elysiiis voluptatibus, rursus in miseriam detru-
Pag. 22-27.
28-30.
30-31.
33-39 seqq.
83-89.
97-105.

- Annus magnus, quem sequetur *ἀπὸ πέντακονταετηρέως*, complectitur totum tempus, quo mundus durat, vel describit tempus, quod ante servatorem nostrum, & post ipsum fluxit. De numeris sacris, eorumque ratione, dissertationem A. instituit p. 143-157. quam aliquibus interjectis prosequitur p. 158-203. Exhibet sententiam Zoroastris de duplici deo, alio auctore boni, alio fonte mali, ex *Plutarcho* de *Iside & Osiride* p. 369. *Ormazdes* vitæ & lucis auctor, designat filium dei, *Arimanus* diabolum, *Mithras*, qui medius intercedit, homines notat servandos, qui, licet luci sunt adscripti, multis tamen tenebris animum adhuc habeant obsitum. Notat aliquos errores veterum circa conversionem mundi: (1) sæpe eos confundere ultimam rerum conversionem, cum intermediis; (2) putare, eadem fata sine fine recursura, nec mutationibus istis terminum futurum esse; (3) deum ita cum mundo eos combinare, ut unum cum illo constituat; (4) quæ allegoricam habent sensum, ea ipsos proprie & litteraliter exponere, v. e. quæ Sibylla Cumana, apud Virgilium, de Iesu Christo ejusque regno cecinit, explicare deflorente statu imperii sub Augusto.
- 244-249. *Ianus* non est ab Ebraico *יָנוּחַ*, sed *יָנוּחַ mensis*, dicitur enim *lunus & luna*; probatur hoc etiam inde, quoniam *Diana* est quasi *dea Iana*, quæ eadem cum luna. *Curia* non est dicta a *cura*, quod in illa publicæ curæ invigiletur, sed a *κῆρος*, sive filio dei, cui se addicebant, & per quem se itidem dei filios gloriabantur. Germanorum *God*, qui & *Wod* antiquis dicebatur, reducendum est ad nomen *Iovis*: *Hercules* mortuus & redivivus repræsentat filium dei, pro suis vita functum, & resuscitatum. Caritas electorum in se invicem, & in servatorem suum, mortem, si res ita ferat, non recusantium, occasionem dedit fabulæ de *Pylade & Oreste*. *Saturnus Cælo* patri genitalia defecans, significat falsos doctores suis mendaciis & calumniis impediētes, quo minus procreatio liberorum sanctorum fiat, & efficientes, ut pietas atque veritas, ejusque defensores, falce quasi excindantur. *Venus* ex spuma maris enata, notat homines, post motus concupiscentiarum & calamitatum ad vitam meliorem redactos. Morturi de

de rebus futuris vaticinantur, quia, quo propius ad mortem accedunt, eo felicitatis & divinitatis magis fiunt participes: *Socrates* apol. p. 39. & secundum *Platonem* de leg. L. XI. T. II. p. 93. senum & parentum imprecationes non sunt negligenda; hinc ratio *ἀποθανόντων* est petenda. *Platonis Phædo* Pag. 304 explicatur, de *ἀποχρισία* sc. de sejunctione ab adfectibus 308 & vitiis; quam mortem dicebat: de reditu felicitum in hæc corpora, de conversatione & colloquiis in beatorum sedes cum sapientibus & heroibus: de immortalitate animarum. *Atlas*, est typus impurorum hominum, eorumque ducum & 310-327. antesignanorum; aut ipse, tanquam filius dei, celum sustentat, ne regnum illud divinum labascet, & in suffulciendo iræ divinæ gravitatem experitur. Adduntur quædam de forma 336-339. *Herculis Gallici*, ejusque significatione arcaniori, ex *Luciano*, de Druidum sapientia, & *Bachi* specie, in Indos moturi. *Virgilius* *Aeneid.* VI. 426. infantes in tartari vestibulo 339-341. ponit; sunt hi imago hominum piorum, qui in tartari sunt potestate, & omnibus modis sine culpa sua vexantur. Illustratur hoc testimoniis *Senecæ* tragici, & *Platonis*. Prope hos ponuntur fallo mortis crimine circumventi, virique fortes, qui in bello ceciderunt, aut mortem anticiparunt; qui filium dei adumbrant cum sui cultoribus. Animæ hominum violenta morte peremptorum, quæ circa sepulcra vagari dicuntur, designant pios, qui in hac vita multam vim perpetiuntur, & ad quietem atque felicitatem nondum pervenerunt. Galli 351-356. *Cybeles* genitalia sibi amputari curarunt, quo significatur, partim homines castos se iis membris orbare, quibus illorum libido irriteretur, partim ferre miseras, ne felicitatem suam amittant, aut deum prodant. Commentatur A. & de feriis atque 368-371. festis diebus, in honorem deorum institutis, item de *Vacuna*, per quam nonnulli intelligunt *Minervam*, quæ fere Christum sistit, qui otium nobis & pacem laborando adquisivit. Ex festis autem diebus, qui inde ab antiquissimis temporibus inter gentes obtinuerunt, concludit, septimum quemque diem, ante *Mosen*, olim otio sancto celebratum fuisse. Quod *Seneca* in 379-384. *Hercule fuxente* v. 760. sqq. habet, id non alio trahi posse judicat,

- dicat, quam ad *Servatorem nostrum*, nisi quis velit vim orationi
 & *paraboli* facere. A sapientia nomen habet *Minerva*, a
 μένος, quæ est ipsa vox latina *mens*, sive *animus*: quoniam
 autem filius dei omnis sapientiæ fons origo atque præses est,
 ex ipsius persona hæc dea est sumta. Veteres comminiscun-
 tur, homines aliquando in feras fuisse mutatos, ipsosque dei
 vindicta ferinam induisse figuram. *Lycæon*, a Iove punitus,
 refert imaginem Iudæorum, a deo propter necem filii sui pu-
 nitorum. Diluvium Deucalionis, & quidquid præci finxe-
 runt de incendio orbis futuro, repræsentat excidium urbis
 Hierosolymitanæ. *Minos* est Christus orbis Servator, rex pe-
 puli dei sanctissimus, qui propter filium, i. e. ministros & pro-
 phetas suos scelerate & ex invidia interfectos, bellum adver-
 sarius suis intulit. Hercules se vivum expediens ventre balæ-
 næ, capillis amissis, est Christus, qui naturam humanam
 dedit, & necatus est, cum inferorum tyrannum adoriretur
 & deleret. *Menes*, primus Aegypti rex, qui idem est ac
Minos, in Myridis lacum a propriis canibus compulsus, a
 crocodile fuit susceptus, & in litus alterum transvectus. Chri-
 stum, proprii custodes & ministri, quibus se suamque nationem
 crediderat, sed & illos, qui Christo adhaerebant, *feris*, gentibus,
 & morti, & omni calamitatum generi tradiderunt: sed ab eo-
 rum principibus et ductoribus tandem susceptus, omnes dif-
 ficultates superavit, & de orbe triumphavit. Iupiter, ægos pel-
 le & Gorgonis capite armatus, prostravit Titanes, qui repræ-
 sentat Christum, hostes suos vincentem, & regnum cele-
 ste occupantem, perque orbem propagantem. Sphinx, moni-
 tu Iocastæ interfecta ab Oedipo, est Christus. Magi donan-
 tes monstra, ubi in bonum sumuntur sensum, sunt doctores
 piorum, qui rerum naturam mutare possunt, ex bestia for-
 mare hominem, & sic porro. Et hujus generis fuisse dicun-
 tur Idæi, Dactyli, itemque Telchines, dicti a *δία γων*, *la-
 scare*, etiam fraude circumvenire, decipere. Victimæ, quas
 diis obtulerunt, de piorum & Christi morte, eorumque inter
 se communiione, & destructione pravorum doctorum, & ho-
 stium interitu, & reliquis religionis capitibus atque mysteriis, ex-
 plicari

plicari debent. Addit quædam A. de cultu animalium apud Aegyptios, de abſtinentia animalium Pythagorica, & de auguriis. Pag. 528-542.
 Quæ præſci tradunt de phoenice, fabuloſa quidem reputat, in iis tamen animadvertit ſymbolum piarum animarum, veterem ſpeciem ſuam exuentium, pravisque adfectibus renuntiantium mortis item, unde reſurgant ad vitam novam: alias ſignificationes ſymbolicas adfert in ſeqq. De ſerpente, qui Hevam decepit, iudicat, hoc nomine allegorice venire diabolum, qui adparuerit in ſpecie humana, qua ſe conſpiciendum dedit parentibus noſtris filius dei. 543-550.
 In ecloga IV. *Virgilius* proponit patrem ut rectorem & ductorem ſui temporis; filium ut antiſtitem gentis naſcendæ, & jam cælo demittendæ; *Auguſtum* vero *Apollini*, i. e. *Chriſto*, comparat. Felicitas autem illa demum dabatur, ubi dii labores & pericula exantlaverant. *Chriſtus*, pariterque ipſius miniſtri, mille pericula, quin mortem etiam, ſuſtinuerunt; ille ad felicitatem promerendam, hi ad promulgandam. *Aurum ramum Proſerpinae* interpretatur de ſanctitate, juſtitia, ceterisque donis cæleſtibus, ſine quibus felicitatem æternam obtinere non poſſumus: quæ ex ipſius ſententia reſert ipſum *Chriſtum*, auctorem horum bonorum, quod ſpecialius in ſeqq. explicat. Viſco conſtitit, quod a veteribus pariter teſſera cæleſtis juſtitia, ſive ipſius *Chriſti* habebatur; quare etiam huic apud *Draides* multus honos eſt habitus. *Mῆλεν* accipi poteſt & de malo, & de ove. 586-593.
Achilles, ſtygiis immerſus undis, invulnerabilis toto corpore eſt factus, excepta ea parte, qua a matre prehenuſus erat: pii obijciuntur omnis generis calamitatibus, & tartareis merguntur fluminibus, ut immortales evadant. *Orpheus* in morte ſua petitus a dracone, depingit pios, qui ab hoſtibus ſuis victimarum inſtar immolantur. Quædam hic A. inſpergit ad illuſtrationem Pl. XVI, 10. Per *Charontis* cymbam repræſentatur, qua ratione pii æſtuantes vite hujus miſeriis, per mortem ad cæleſtem quietem traducantur. *Pluto* figurat *Chriſtum*; *Charon* miniſtros vulgaris ordinis. Huc etiam trahit heroum navigationes, v. c. argonautaram, ad repetendum velus aureum, græcorum ad Troiam, Aeneæ in Italiam. 605-610.
617-659.
661-667.
bulæ

bulæ de *Helle*, *Icaro*, & *Phaetonte*, significatio allegorica hæc datur: Sol est Christus, Phaeton sustinet symbolum inferioris ordinis pastorum ac præceptorum Iudaicorum, a recta via deflequentium, qui tandem iusta dei ira conflagrarunt: obolus insertus ori mortui, dandus Charonti, est honor et obsequium præstandum doctoribus; quo cum obolo confertur locus Rom. X, 10. Multas etiam Græcorum voces, & deorum nomina, A. investigat. Inferos igne ardere omnis testatur anti-
 671. quitas, illo indicatur dolor intensissimus, quo adficiuntur
 688-733. qui ibi degunt, sunt omni vigore, virtute & bonis destituti, ira contra, libidine, furore, cupiditatibus flagrant. Quod dicitur de Zona torrida, ob nimium æstum intolerabili, id veteres pro imagine tartari habuerunt. Ignis apud superos locum habet, qui usurpatur pro imagine Dei, Christi, Spiritus sancti, & piorum omnium, qui se invicem amant & urant, puri sunt a vitio, & per orbem celebres, hostesque suos ut ignis consumunt & perdent. Ex his satis adparet, multum interesse, quid quis ingenii ac imaginationis impetu abreptus, ob levem aliquam similitudinis umbram, per adlusionem quandam dicere possit, & quid ex mente illorum, qui theologiam fabulosam concinnarunt, dicere debeat. Esto, quasdam veritates revelatas, oretenus traditas, fabularum involucris fuisse obductas: ecquis persuadebit sibi, ejus generis veritates ipsis perspectas fuisse, quæ demum per doctrinam evangelii in clariori luce sunt positæ, vel quæ demum multorum sæculorum lapsu experimento sunt comprobata. Subnectitur auctorum præcorum, qui vel laudantur, vel explicantur, rerum item atque verborum, index locupletissimus.



AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus VIII Sectio VI.

GRATA PRO GRATIIS MEMORIA EORUM, quorum pietate munifica Vallis B. M. V. de Campoliliorum sacri & exempti Ordinis Cisterciensis Austria inferioris cum initio Seculi XIII. surrexit, crevit, & in hunc usque diem feliciter floruit, seu Fasti Campililienses, conscripti a P. CHRYSOSTOMO HANTHALER, Professo & Bibliothecario Campililiensi.

Tomus I.

Lincii, sumtibus Francisci Antonii Ilger, bibliopolæ civici
1747. fol. Alph. 16. pl. 21. cum tab. æn. 3.

Ex quo tempore Reverendus huius libri Auctor, in monasterio Campililiensi, in Austria sito, sibi & Musis vivens, bibliothecæ istius coenobii custodiam in se suscepit, atque codices MStos insignis raritatis, ibidem repositos, probe excussit, omnem dedit operam, ut otium illud literarium, quo fruitur, in eruditi orbis utilitatem converteret. Eo consilio Campililii sui fastos summo cum labore contexuit; qui, quantumvis unico, eoque non magnæ molis libro describi facile potuerant, Reverendus Auctor tamen nefas esse duxit, memoriam eorum, quorum beneficio surrexit atque crevit hæc ipsa monachorum sedes, tacere, aut monumenta,

H h

quæ

quæ ipsi suppēbant, Austriæ res in universum illustrantia, abscondere. Vitas igitur eorum Austriæ Principum, quorum liberalitatem experti sunt Campiliienses, operosissime non solum enarravit; verum, ulterius adhuc progressus, e domo Babenbergica oriundos istius regionis moderatores in conspectum produxit omnes. Cumque monachi Campilium incolentes, Cisterciensis ordinis statuta sectentur, istius etiam ordinis quæ fuerint inde a condito Campililio fata, exposuit. Hac ratione, in maximam, & tantum non inconditam molem, opus excrevit; & vere dici potest, ea, quæ inscriptio promittit, minimam eius partem constituere. Præfatus eidem est verbis admodum multis, & varia hic loci vix querenda protulit in medium. Historiæ enim utilitatem maxime prædicat, rerum vero domi gestarum cognitionem,

- Pag. 4. historiæ peregrinæ studio præferendam esse, iudicat. Historiæ rite perdiscendæ præcepta, non quidem spernenda, ab aliis tamen iam dudum tradita, exponit; imo vero, de prudentia in omni literarum studio adhibenda, longius profecto ac præsentis instituti ratio ferre videtur, disputat: cum præsertim a tironibus, in quorum gratiam hæc regulas compositas a se Rev. Auctor declarat, vastum eiusmodi librum non legi, nobis persuasum sit. Cum diplomata insignem in studio historico præbeant utilitatem, de illis etiam, varia, quanvis valde proletaria, & ubique obvia, Rev. Auctor disputat. Tabulas eiusmodi scriptorum fidem nonnunquam confirmare, nonnunquam tamen vicissim earum probitatem ac fidem a consensu scriptorum pendere, observat.
15. Autographa plus roboris ac fidei habere, quam quidem exempla ab illis descripta, monet.
 16. Vicia notariorum, in describendis diplomatibus nonnunquam commissa, detegit. E monumentis insuper istis nihil probari posse, quam quod
 17. tempore confecti diplomatis accidisse fertur, inculcat. De fide scriptorum coævorum dein verba faciens, ob solam vetustatem fidem illis habendam coeco assensu non statim esse
 18. iudicat: cum & fabulæ nonnunquam a scriptoribus coævis & antiquis traditæ, ab aliis soleant describi, & pro narrationibus

bus veris venditari. Scriptores insuper, qui unius cuiusdam Imperii, Regni, aut provinciæ peculiarem condiderunt historiam, illis, qui vasta chronographiæ & historiæ universalis corpora composuerunt, utique preferendos esse, contendit. **pag. 23.**

Hic præmissis, situm monasterii Campillienfis Auctor describit. Nomen eius, a copia liliorum campestrium, propter aquas vivas illic undique scaturientes ubertim excrescentium, derivari commemorat. Primos dein loci istius possessores recenset, eorumque insignia describit. A fundatore monasterii, *Leopoldo VII.* in locum veteris ac primæ compellationis, nomen *Vallis beatæ Mariæ* substitutum est; quamvis recepta & vulgaris denominatio, *Lilienfeld*, hodieum adhibeatur. Salubritatem & amoenitatem istius loci Rev. Auctor valde prædicat. De ædificiis itidem, quæ monasterium hoc constituunt, disputat, eorum effigiem æri incisam exhibet, omniaque memoratu digna illic obvia, lectoribus proponit. **1.**

Cum omnem rerum, quæ ad hoc monasterium pertinent, notitiam, ex *Ortilone*, monacho Cisterciensi, & primo Campillii incolâ, adeoque scriptore domestico, maximam partem hauserit Rev. Auctor, eius quidem præfationem, notis instructam, hic integram exhibet, ipsum Ortilonis librum ad calcem Voluminis editurus. Hoc absoluto, propylæum factorum, quod elogia primorum decem Austriæ Marchionum e domo Babenbergica sistit, comparet. Antequam tamen illud inspicias, sat longa iterum præfatio Rev. Auctoris tibi perlegenda est. Fidem nimirum *Aloldi*, qui capellanus quondam Adalberti Marchionis Babenbergici fuit, nec non *Ortilonis*, qui sua ut plurimum ex *Aloldo* hausit, enixe prædicat, virtutes Principum, quorum historiam sistit, miratur, earumque magnitudine se excitatum esse, ut fastis Campillii sui hoc præfigeret propylæum, fatetur. **5.**

Cum autem acres, de Marchionum ac Ducum Babenbergico-Austriacorum genuina origine, disceptationes inter historicos agitentur, Rev. Auctor, earum sopiendarum causa, dissertationem præliminarem huic propylæo præmisit, in qua veteres Marchiones ac Duces Babenbergicos, male a nonnullis ad Ducum Ba-

varorum

Hh 2

21 seq.

26.

- Pag. 30. varorum stirpem referri, contendit. De parentibus *Leopoldi Illustris* fuscè disputat, variasque variorum hac de re affert sententias. Leopoldum Illustrē A. 943. ab Ottone M.
53. Marchionem Austriæ constitutum esse, ex Aloldo nos docet; multosque alios scriptores, circa hunc temporis articulum a vero aberrantes, corrigit, fontes errorum, quos commiserunt, detegens *.) In ipso propylæo, *Leopoldus Illustris*, primus Austriæ Marchio Babenbergicus, agmen ducit, cuius maiores, eorumque res gestas, operose edisserens Auctor, Albertum decollatum, Leopoldi nostri avum fuisse, pro certo
59. sumit. Eundem Pechlariæ confedisse, coniiicit. Errores a
62. Bonfinio circa res istius Principis commissos, redarguit. Res a Léopoldo contra Hungaros egregie gestas celebrat; cognomen *Illustris* eidem a congratulantibus vicinis inditum
68. fuisse, observans. Erga Ecclesiam Passaviensem paulo duriorē fuisse Leopoldum, conqueritur, quamvis ex ignorantia
69. potius quam malitia eum peccasse, autumat. Leopoldum adhuc superstitem, Austriam filio Henrico regendam tradidisse, narrat: quod tamen non sine prævio Imperatoris
70. consensu factum esse, nec fieri potuisse, rectè monet. Necem Leopoldi quam maxime insaufam, & tragicam, describit, eundem, Würtzburgi a milite quodam per insidias sublatum esse, narrans. De uxore postea, filiis, & fratribus Leopoldi, accuratam suppeditat notitiam, variorumque scriptorum errores corrigit. Henrico, Leopoldi filio & heredi, pessimum *rebellis* cognomen, perperam, & præter veritatem vulgo aspergi, observat, & scriptores talia affirmantes, Henricum nostrum, cum alio, eiusdem nominis, qui in Franconia Orientali sedit, & contra Cæsarem arma corripuit, confundere existimat. Coniugem Henrici *Schwankhildin* fuisse, eamque filium & successorem Albertum peperisse, Rev. Auctor,

*) Ab eo tempore prodit, *Caroli Com. ab Altham* tentamen historicum, de Leopoldo illustri, quo tempore Austriæ marchionatum adiisse censendus sit? Viennæ 1754. 4. in quo, Marchionatus Leopoldi illustris initia, sub Ottone III. Imp. panuntur. Hoc miramur, toto eo tentamine, neque nominatum fuisse Hantalerum.

Autor, Aloldi fidem secutus, refert, ac dissentientes, quos inter *Eccardus & Hoffmannus*, Professor quondam in Academia Francofurtana celeberrimus, præcipue nominandi sunt, refellit. De S. *Colomano*, qui sub isto Marchione martyrium Pag. 80. subiit, Auctor admodum fuse disputat, plurima simul, omnem superantia fidem, ex Aloldo suo describens. 81. *Henricum* Marchionem, Mellicii ut plurimum resedisse, nonnunquam tamen Ducumburgi commoratum esse, observat. 84. Mortem eius A. 1018. contigisse, scribit, quamvis in die, quo eadem acciderit, scriptores dissentiant. Cum igitur in *historia foundationis monasterii Mellicensis*, legatur, *Henricum* A. 1032. debitum naturæ solvisse, hunc ipsum errorem Auctor ex merito castigat. 85. *Adalberti*, qui in locum *Henrici* patris successerit, uxorem, fuisse *Alhaidem*, *Wilhelmi*, Comitis *Pictaviensis*, & *Geiselæ*, sororis *Stephani*, primi Regis *Hungariæ*, filiam, ex Aloldo nos docet. 88. Cum autem Viri celeberrimi, *Hoffmannus & Ludewigius*, hic dissentiant; & ille in primis, duas *Adalberto* coniuges, *Frauram* nempe & *Alhaidem* assignet, Rev. Auctor contra hosce duumviros graviter depugnat, diplomata, quæ Hoffmanno subministraverat *Ludewigius*, nullius esse fidei magno opere contendens. 89. Quid in *Hungaria*, turbis intestinis lacerata, gesserit hic *Marchio*, Auctor distinctius & meliori ordine, quam alii fecerunt scriptores, enarrat, & multa ad *historiam Hungariæ* pertinentia, ea occasione eleganter edisserit, haud paucis erroribus, hic committi solitis, profligatis. 90. *Albertum* hunc, uno eodemque anno cum *Henrico III.* Imperatore mortuum esse, confirmat. 102. Excepit illum *Marchionem* in *Austria* administranda *Ernestus* filius, cuius coniugem *Mathildem* fuisse dictam, Auctor evincit, & ad *Hofmanni* obiectiones, qui coniugem *Ernesti Schwanhildin* nominat, erudite respondet, duas habuisse *Ernestum* coniuges existimans. 105. Fabulas, de filiis *Ernesti* circumferri solitas, profligat. De filia eius, *Juditha*, & sorore *Hemma*, quæ a multis scriptoribus *Ernesto* tribuuntur, nihil certi constare, dubiumque esse, an unquam vixerint, observat. 107.

- dein ab hoc Marchione per Hungariam gestas, a quibus
 Pag. 110. *strenui* cognomen apud posteros meruerit, edisserit. De
 diplomate *Henrici IV.* Imperatoris, quod varia Marchioni
 117. huic tribuit privilegia, Auctor ample disputat, idque
 119. genuinum esse contra dissentientes evincere nititur. Ernestum
 hunc, in acie contra *Henrici IV.* subditos rebelles dimi-
 121. cantem periisse, narrat. *Leopoldum III.* A. 1056. natum esse,
 quanquam scriptores disertis verbis non tradant, Rev. Au-
 ctor tamen, coniecturis hanc in rem usus, non sane a vero
 123. abhorrentibus, elicit. *Itham*, Leopoldi uxorem fuisse, non
 quidem negat, de eius tamen genere & familia nihil certi con-
 stare putat; sententias quorundam scriptorum, de stemmate
 124. istius Principis excogitatas, explodens. Favorem Leopoldi in
 monasteria praedicat. Partes, quas in turbis a Gregorio VII
 contra *Henricum IV.* excitatis Princeps hic secutus est, de-
 139. scribit, eiusque erga Caesarem perfidiam excusare omni modo
 fatagit. *Leopoldum*, a *Conrado Bohemorum Duce*, qui ab
Henrici IV. partibus stabat, fugatum, terris suis neutiquam
 a Caesare spoliatum esse, uti quidem *Aventinus* & alii narrant,
 146. Auctor, *Ortilonem* secutus, contendit. Sententiam quo-
 que nonnullorum annalium, qui Marchionem hunc expedi-
 tionem cruciatam instituisse, ibique vita functum esse, nar-
 150. rant, tanquam iusto fundamento destitutam, reiicit. In re-
 bus *Leopoldi IV.*, quem *pii* & *sancti* cognomento ornavit
 posteritas, describendis, Auctor se, *MSto* seculi XIII
 antiquitatem referente, & vitas sanctorum secundum ordinem
 calendarii dispositas continente, usum esse, & ex eo varia ab
 153. aliis non observata didicisse, praedicat; quamvis ea, maxi-
 mam partem res Leopoldi domesticas, aut res monasteriorum,
 respiciant. De loco nimirum & tempore, quo natus esse di-
 citur ille Princeps, singulari cum cura disserit. Eius liberali-
 tatem erga exercitum in Palæstina constitutum describit, &
 laudat. Eundem, iter in Palæstinam meditantem, ab *Udal-
 rico* Episcopo Pataviensi, gladio, solenni ritu fuisse cinctum,
 narrat; de ipso hoc ritu ea occasione fusius disputans.
 163. *Henrici IV.* partes ab initio quidem secutus est hic ipse Mar-
 chio,

chio, a filio tamen Imperatoris perduelli, qui nuptias Agnetis, sororis suæ, Leopoldo offerebat, ad deferenda Henrici IV. signa sollicitatus est. Perfidiam hanc Marchionis, Rev. Auctor, amore in eum plane excoecatus, omnibus modis excusare nititur, unde quævis eius facta ipsi *sancta* videntur. Nuptias cum Agnete A. 1106 ipsis Maii Kalendis Leopoldum celebrasse, cum reliqui scriptores taceant, Rev. Auctor primus observat. Hodiernam Vindobonam in rudibus iacentem, eodem tempore Leopoldus Marchio instauravit. De familia istius Principis accuratam A. suppeditat notitiam. Pag. 169.

Ceterum, in eius liberalitate erga clericos extollenda, totus est. 170.

Chartam consecrationis Ecclesiæ Meuslingensis dum exhibet, testes quondam laicos auribus ad notarium attrahi in diplomatibus consuevisse, ex illa ipsa charta evincit. 172.

Origines monasterii Neoburgensis, cui condendo velum Agnetis occasionem præbuisse fertur, detegit, primumque eius lapidem ab ipso Leopoldo non fuisse positum, etsi plurimi scriptores contendunt, observat. In die istius ceremoniæ constituendo cum historici fluctent, Auctor 12 Julii A. 1114. ei rei constituit. Res a Leopoldo contra Stephanum Hungariæ Regem gestas, quem, societate cum Duce Bohemiæ inita, armis petiit, describit. Leopoldum, mortuo Henrico V. inter candidatos, qui ad fastigium imperiale designabantur, fuisse, eundem vero honorem oblatum repudiasse, docet. Rogatu *Otonis* filii, ordinem monachorum Cisterciensium ab isto Principe in Austriam fuisse introductum, & monasterium illis exstructum, narrat. Variis quoque prædiis ordinem illum a Leopoldo fuisse ditatum, ex charta donationis adiecta, declaratur. Prodigia & miracula, quæ Leopoldus post mortem perpetrasse fertur, ad nauseam usque enarrat A. de eius in sanctorum numerum adoptione, nec non templis & aris in eius honorem Vindobonæ exstructis, admodum fuse disputans. Agnetis, Leopoldi viduæ, familiam, tabula genealogica, satis operosa, lectoribus ponit ob oculos. Narrationem, quæ vulgo de Agnetis velo, quod claustrum Neoburgensi ædifi-

177.

178.

180.

185.

193.

204.

216.

- ædificando occasionem præbuit, circumfertur, Auctor propterea, quod in publicis monumentis eius rei nulla fiat mentio, inter fabulas relegandam esse, negat; cum MStum supra allatum idem disertis verbis doceat. Illam ipsam quoque Agnetem summis laudibus læctat, & in coelum quasi extollit Auctor; epochas nativitatis, coniugiorum, ætatis ac mortis eius, maxima cum diligentia constituit; & MStum sæpe laudatum, nec non Ortilonem secutus, certiora se invenisse, quam alii protulerint, sibi persuadet. Ordo filiorum Leopoldi, in chartis publicis atque chronicis, vehementer perturbatus est, ita, ut modo hic, modo ille primo loco commemoretur: Auctor vero ordinem illum ex MSto suo ita constituit, ut primus eorum sit *Albertus*, alter *Leopoldus*, tertius *Otto*, quartus *Henricus*, quintus *Conradus*, sextus autem *Ernestus*. De Principibus hæc, quantum ad institutum pertinet, deinceps disputat, exceptis
224. *Leopoldo & Henrico*, patris in principatu successoribus, quorum quippe vitas, in subsequenti demum, data opera descripsit. Eadem vero diligentia memoriam filiarum Leopoldi, oblivionum tenebris eripit, & MSto laudato faciem præferente, multa ab aliis, & sigillatim *Hofinanno*, in dissertatione de *Stemmate Babenbergico*, minus recte dicta, corrigit. Mortuo *Leopoldo sancto*, filius eiusdem natu secundus, similis cum patre nominis, *largi* elogio insignis, prævia Pontificis Innocentii intercessione, ab Imperatore Lothario in locum parentis surrogatus est: unde facile apparet, Marchionatum Austriacum tunc temporis nequiquam adhuc hereditarium fuisse. *Albertum* insuper, Marchionis huius fratrem natu maiorem, tempore funeris paterni gravissimo morbo laborantem, administrandæ Austriæ admoveri non potuisse, doctiss. Auctor observat: alios scriptores, qui Leopoldum Alberto successisse, aut Leopoldum, a patre, Henrico prælatum fuisse, somniant, corrigens. *Conradum* Imperatorem, Bavariam, *Henrico superbo*, qui perduellionis reum se fecerat, ereptam, Leopoldo Austriaco A. 1139. concessisse, narrat, ac testimonia scriptorum eo pertinentia, integra exhibet. Turbas
228. *Leopoldo & Henrico*, patris in principatu successoribus, quorum quippe vitas, in subsequenti demum, data opera descripsit. Eadem vero diligentia memoriam filiarum Leopoldi, oblivionum tenebris eripit, & MSto laudato faciem præferente, multa ab aliis, & sigillatim *Hofinanno*, in dissertatione de *Stemmate Babenbergico*, minus recte dicta, corrigit. Mortuo *Leopoldo sancto*, filius eiusdem natu secundus, similis cum patre nominis, *largi* elogio insignis, prævia Pontificis Innocentii intercessione, ab Imperatore Lothario in locum parentis surrogatus est: unde facile apparet, Marchionatum Austriacum tunc temporis nequiquam adhuc hereditarium fuisse. *Albertum* insuper, Marchionis huius fratrem natu maiorem, tempore funeris paterni gravissimo morbo laborantem, administrandæ Austriæ admoveri non potuisse, doctiss. Auctor observat: alios scriptores, qui Leopoldum Alberto successisse, aut Leopoldum, a patre, Henrico prælatum fuisse, somniant, corrigens. *Conradum* Imperatorem, Bavariam, *Henrico superbo*, qui perduellionis reum se fecerat, ereptam, Leopoldo Austriaco A. 1139. concessisse, narrat, ac testimonia scriptorum eo pertinentia, integra exhibet. Turbas
245. *Leopoldo sancto*, filius eiusdem natu secundus, similis cum patre nominis, *largi* elogio insignis, prævia Pontificis Innocentii intercessione, ab Imperatore Lothario in locum parentis surrogatus est: unde facile apparet, Marchionatum Austriacum tunc temporis nequiquam adhuc hereditarium fuisse. *Albertum* insuper, Marchionis huius fratrem natu maiorem, tempore funeris paterni gravissimo morbo laborantem, administrandæ Austriæ admoveri non potuisse, doctiss. Auctor observat: alios scriptores, qui Leopoldum Alberto successisse, aut Leopoldum, a patre, Henrico prælatum fuisse, somniant, corrigens. *Conradum* Imperatorem, Bavariam, *Henrico superbo*, qui perduellionis reum se fecerat, ereptam, Leopoldo Austriaco A. 1139. concessisse, narrat, ac testimonia scriptorum eo pertinentia, integra exhibet. Turbas
269. monia scriptorum eo pertinentia, integra exhibet. Turbas

has ideo excitas, non reticet, easque mortis Leopoldi causam fuisse, monstrat. Munificentiam eius in monasteria multis encomiis ornat, & *largi* elogium eidem propterea ex merito tribui, existimat. *Henricum* II. Leopoldi fratrem & successorem, cognomentum *Jasamirgott*, quod eidem tribuitur, a formula, quæ ipsi, fidem interponenti, familiaris fuit, traxisse, Rev. Auctor, ut iam olim Ludewigius, observat. Austria, Pag. 281.
 eum, a Cæsare Conrado A. 1141. impetrasse, evincit. Regnum 282.
 Lusitanicum circa annum 1139. ab *Alphonso*, Comite Portugallia, fundatum, & a Pontifice confirmatum fuisse; Auctor, quamquam huius loci non sit, exponit. Idem Regnum sedi Romanæ tributarium evasisse, quatuor auri marcis annuatim solutis, contendit. Imo usque adeo sive pium, sive superstitionis fuisse primum hunc Lusitanicæ Regem, ut Regnum situm tutelæ monasterii ordinis Cisterciensis in Claravalle commendaret, eidemque monasterio, in modum *feudi & vassallitii*, quinquaginta marabittinos auri annuatim solveret, ex *Manriquei Annal. Cisterc.* Tom. I. p. 425. quem locum integrum apposuit, declarat. Acta Henrici Marchionis in Palæstina, quorum se cum Imperatore Conrado III. contulerat, describit. Mortuo Conrado, Henricum nostrum, electioni Friderici Barbarossæ, patris sui, interfuisse, nos docet. Boioariæ tunc Ducatum, A. 1154. Marchioni huic per sententiam Cæsaris ablatum, & Henrico Leoni restitutum fuisse, pauci ignorant. Henricum Austriacum, in ejus rei compensationem, primum Austriæ *Ducem* fuisse renuntiatum, & de Bavaria supra Anasim fluvium insignem partem Austriæ unitam fuisse, certum est. Diploma Friderici Imperatoris desuper datum, quale illud in nuperis controversiis cum domo Bavarica A. 1742. Vindobonæ recusum est, integrum hic Rev. Auctor exhibuit. Noviter creatum Ducem, Friderico Imperatori, Mediolanum oppugnanti, præsto fuisse, narrat, eius fortitudinem celebrat, eumque rebellibus civitatis istius incolis gratiam Cæsaris iterum conciliasse, docet. Monasterium Scotense, quod Vindobonæ exstructum est, ab eodem Duce fundatum fuisse comprobat; *quantis annis* fundationis

288.

306.

316.

320.

329.

341.

342.

- carto constitui nequeat. Ipsa diplomatis ideo evulgati verba,
 Pag. 343. unde, hodiernam Vindobonam; tunc temporis *Favianam*
 fuisse dictam, liquet, variaque, de situ istius urbis, qualis
 tunc fuerit, possunt intelligi, Auctor exhibuit. Varia
 353. privilegia monasterio Neoburgensi Henricum concessisse,
 prædicat. Eundem Principem, auctoritate Imperatoris in-
 ductum, relicto Pontifice Alexandro, in Paschalis Antipapæ
 357. transiisse partes, ex *chronographo Reicherspergensis*, Au-
 ctori innotuit. Quamvis autem recte & præclare in eo egisse
 dicendus sit Henricus, Auctor tamen, cum in *concilio mali-*
gnantium tunc stetisse, dolet, hocque eius factum, excusare,
 supervacuo certe studio, nititur. Henricum Austriacum, una
 cum Ottone Wittelspachio, ad aulam Imperatoris Constanti-
 nopolitani tanquam legatum missum esse, tradidit *Aventinus*.
 Huic vero narrationi, Rev. Auctor, varias, easque gravissi-
 362. mas ob rationes, fidem denegat. Privilegia coenobio
 369. Zwetlensi ab Henrico collata, recenset, & prædicat. Ste-
 phano Hungariæ Regi, Henricum suppetias adversus Græ-
 371. cos tulisse, negat. Henricum Leonem, in Palæstinam iter
 facientem, per Austriam transiisse, & a Duce summo cura
 honore exceptum esse, narrat. Filios Henrici Austriaci, *Leo-*
poldum atque *Henricum*, ea occasione *milités* fuisse ab Hen-
 376. rico Leone solenni ritu creatos, coniicit. *Zobeslaus Bo-*
hemus A. 1175, in Austriam irrupit, maximamque isti regioni
 cladem intulit. Causam huius rei neminem præter Ortilo-
 380. nem prodidisse, Auctor monet; ex eo nimirum intelli-
 gitur, Fridericum Imperatorem, qui semet Adalberti Archie-
 piscopi Salisburgensis exauctorationi opposuerat, ira per-
 citum, Bohemos ad eam irruptionem sollicitasse. Ipsum
 hoc bellum cum Bohemis gestum Rev. Auctor describit. Hen-
 ricum, in prælio cum illis commisso, periisse, narrat;
 383. atque adeo in causa Ecclesiæ cecidisse putat. De uxori-
 bus deinde ac liberis Henrici, Rev. Auctor, prout ipsi
 soleane est, summa cum cura disputat, varias & notatu di-
 384. gnissimas interspersens observationes. *Leopoldum* VI. Henrici
 filium natu matrem, qui *virtuosi* elogio nobilitatur, mortuo
 pare,

patre, Austriam, quam vivo adhuc Henrico iamiam de ma-
 tu Imperatoris acceperat, iterum per imperialem investitu-
 ram suscepisse, Rev. Auctor nos docet. Filium vero eius, **Pag. 396.**
Fridericum, A. 1187. in curia Erfordienfi, Ducatum Austriae
 cum beneficii loco a Caesare obtinuisse, quod Chronicon
 aliquod Austriacum refert, in dubium Auctor vocat: cum
 neutiquam ipsi videatur verisimile, Principem, septi num aetatis
 annum vix ingressum, Patre adhuc vegeto, has terras acce-
 pisse. Leopoldum hunc, A. 1182. privilegia coenobii Neobur-
 gensis confirmasse, & circa idem tempus in terram sanctam
 profectum esse, ac portionem sanctae Crucis secum asportasse,
 adnotatur. **405.**
Ottocarum, Styriae Ducem, Leopoldum terra-
 rum suarum heredem scripisse, A. narrat, plurimosque errores,
 ea in re a nonnullis commissos; corrigit. Quid in Pa-
 lestina tunc acciderit, fuse narratur, gestis ibi a Leopoldo no-
 stro non dissimulatis. **406.**
 De turbis, quae, *Richardum* An-
 gliae Regem inter ac Leopoldum intercesserunt, insigni cum
 cura differit, atque Leopoldum recte & praecclare egisse, quod
 Angliae Regem, in patriam reversurum, ac per Austriam ten-
 dentem, captivum duxerit, contra scriptores Anglicos de-
 monstrare omni ratione nititur. Regnum Angliae tunc tem-
 poris clientelari nexu Imperatori obstrictum fuisse, negat.
 Austriam, propter Angliae Regem a Leopoldo captum, **414.**
interdicto a Pontifice fuisse mulctatam, non diffitetur. Iterata au-
 tem vice illud accidisse negat, atque *Baronium*, una cum scri-
 ptoribus Anglicis, ea propter confutat. Leopoldum, novum
 iter in terram sanctam meditantem, iuxta Graetium in Sty-
 ria, fracto ex equi lapsu pede, A. 1194. periisse, & paulo
 ante mortem ab excommunicatione Pontificis fuisse absolu-
 tum, ostenditur. Tempore interdicti contra Austriam emissi,
 maximis calamitatibus a Deo irato inflictis eam regionem
 fuisse punitam, scriptores Anglici, & qui eos presse sequitur,
Baronius, tradiderunt. Has vero calamitates neutiquam tam
 atroces fuisse, ac isti scriptores fingunt, immo & alias regiones
 eodem tempore paria sensisse fata, Rev. Auctor fuse compro-
 bat. *Fridericus Catholicus*, in locum mortui Patris succedens,
417.
433 sqq.
463.
472.
478.
485.

Pag. 490. Auftriam gubernavit, Styria fratri *Leopoldo* relicta. Quod, quamvis cum testamento Ottocari Styriae Ducis, qui utramque regionem ab uno eodemque Principe administrari voluerat, pugnare videatur; Rev: Auctor tamen, huic dubio obviam iturus, regimen harum provinciarum inter se fratres communicasse, observat. Res dein a Friderico in Palæstina gestas, edisserit, eum, ibi constitutum, & annum ætatis vicesimum tertium agentem, vitam cum morte commutasse, narrans. Et in hoc quidem temporis articulo propylæum huius operis Rev: Auctor claudit: in eo potissimum laudandus, quod de familiis Principum Austriae tam operosam suppeditaverit notitiam, ex qua multi alii, qui in hoc campo defudarunt, forte corrigi, eorumque errores detegi aliquando possint. Quamvis negari nequeat, eum, more scriptoribus quibusdam perfamiliari, multa ad institutum non pertinentia admiscuisse, inque rebus, quæ duntaxat *ως ἐν παρόδῳ* & connexionis causa tangendæ erant, iusto diutius hæsisse.

499. Ipsos iam fastos Campililienses texere incipiens, ea, quæ cum fundatore istius monasterii, *Leopoldo* nimirum *glorioso*, ante foundationem eius acciderunt, commemorat: eundem, sub initium statim regiminis, precibus monachorum Cisterciensium non modo se commendasse; verum etiam in communionem fraternitatis eorum fuisse receptum, observans. 502. Ordinem in hisce fastis secutus est talem, ut unusquisque liber unius seculi completatur historiam. Singuli libri in tres decades divisi sunt, quarum unaquæque tria continet capita. Eorum primum, res Principum per decennium gestas, exhibet; secundum, res ordinis Cisterciensis exponit; tertium denique fata ipsius monasterii lectoribus ponit ante oculos. Quid igitur Leopoldus sub initium seculi decimi tertii gesserit, eadem ratione ac modo, uti supra in propylæo de vitis Principum disputaverat, narrat. Eum, ad peculiarem Episcopatum 528. Viindobonæ condendum animum appulisse, commemorat; neque controversias a Passaviensi Præsule ea propter motas, quæ coepta hæc Leopoldi tandem irrita reddiderunt, tacet. Eundem Principem, in turbis, quæ post *Henrici VI.* fata Germaniam

maniam agitabant, consilio Pontificis obtemperasse, & *Otto-*
nis partes amplexum esse, probatur. Eiusdem quoque inter-
 ventu, *Beatrix*, Philippi obruncati vidua, *Ottom* nupsit.
 Cistercienses, circa seculi decimi tertiū initium, ad
 solvendum quinquagesimum numum, expeditionibus sacris
 inferviturum, a Papa sollicitati, multis precibus immunitatem
 ab eo onere tandem obtinuerunt: cui beneficio celebrando, mo-
 nachos istos stans diebus psalmos poenitentiales recitare, Rev.
 Auctor narrat. De variis item viris, Cisterciensi ordini ad-
 scriptis, qui sanctitatis & eruditionis laude floruisse ipsi viden-
 tur, fuse disputat. Hos inter, *Eustachius*, Abbas Flo-
 resiensis in Anglia, qui de *sanctificandis dominicis, festisque*,
 conciones sacras habuisse fertur; & *Thomas monachus*, qui
 longam expositionem in canticum canticorum edidit, velut
 inter ignes luna minores, eminent. Merita Cisterciensium in
 expeditiones sacras, Auctor mire celebrat. Eisdem, in extir-
 panda Albigenium, ut vocat, hæresi, a Pontifice in auxilium fuisse
 vocatos, monet; quamvis, non tam argumentis, quam poe-
 nis & persecutionibus, monachos cum iis egisse, non dissi-
 mulet. S. Dominicum, Cisterciensibus se hoc in negotio so-
 cialle, narrat. Quas iste poenas luerit, potest Hanthalerus
 ex *Puella Aurelianensi* Voltarii, intelligere. Ad foundationem mo-
 nasterii Campililiensis accedens, literas Leopoldi ad ordinem
 Cisterciensem ea propter datas, nec non ordinis ad Leopoldum
 responsorias, ex *Ortilonis* parte posteriore, de *exordio Campilili*,
 nondum antea vulgata, integras apponit. Hierarchiam
 & regiminis ordinem, in singulis monasteriis huius instituti in-
 troducendum, sollicite describit. Primum lapidem fabricæ mo-
 nasterii inferviturum, suis manibus A. 1202. tempore ver-
 no posuit Leopoldus. Varias variorum sententias, in epocha
 foundationis coenobii constituenda, A. correxit. Primos mona-
 chos Campilili incolas, *Ortilonem*, unum ex illis, Auctor secutus,
 nominatim recenset. Inaugurationem novi monasterii, præ-
 sente Leopoldo Duce, factam, ex eodem Ortilone, cuius ver-
 ba integra affert, describit. Bullam quoque *Innocentii III.*
 qua noviter exstructum monasterium confirmatur, lectoribus

Pag. 535.

537.

543.

544.

547.

552.

559.

563.

566.

568.

571.

573.

- proponit. Literas denique foundationis Leopoldinae integras exhibet. Geminam foundationis huius monasterii chartam Ortilo commemorat, quantum utraque in scriniis Campililiensibus asservatur, Cum autem prior, quantumvis posteriore multo brevior, praeter exordium diversum, proximasque aliquas periodos nihil contineat, quod non in altera iisdem verbis legatur; Auctor
- Pag. 591. sufficere credidit, si initium duntaxat prioris adscriberet, alteram vero integram apponeret. Leopoldum Austriacum, 593. in Hispaniam ad Maurorum insultus cohibendos profectum esse, narrat. Cum autem sub adventum eius barbari isti, a Regibus Arragoniae victi iamiam fugatique essent, Leopoldum Albigenes e via castigasse, ut aliquem itineris sui fructum caperet, coniicit. Res in Palaestina, per Leopoldum egregie gestas, & ab ipsis hostibus celebratas, summopere praedicat, et poema theoticum incerti Auctoris, hoc de argumento confectum, & ab Eccardo iamiam vulgatum, hic integrum exhibet. *Stephanum Langtonum*, electum Academiae Parisiensis Cancellarium, Romanae Ecclesiae Cardinalem, & Archiepiscopum Cantuariensem, cui scripturae sacrae divisio in capita, quam hodiernum Ecclesia retinet, ex nonnullorum sententia debetur, Auctor hanc loci propterea laudat, 607. quod cum ordini Cisterciensi nomen dedisset, a nonnullis perhibetur scriptoribus. Literas *Manegoldi*, Episcopi Passaviensis, quibus fundatio & privilegia monasterii Campililiensis confirmantur, de A. 1212. integras apponit; in quibus cum *Pontificatus Passaviensis* commemoretur, facile patet, *Pontificis* elogium Romano Praefuli tunc temporis proprium non fuisse. A praestatione decimarum, quae aliis incumberebat coenobiis, immune fuisse Campililium, bulla *Innocentii* 639. III, A. 1214. data, & hic exhibita, declarat. Iurisdictionem uti vocari solet altam, a Duce fundatore huic monasterio collatam, & a vicinis, fundos ibi possidentibus, subinde turbatam, charta *Friderici* II. Anni 1217. hic edita, de- 641. nuo confirmavit. Singularem Leopoldi erga coenobium re-
- 657.
- 673.
- 676.
- 683.

cens

ens constructum liberalitatem, Auctor non solum miri-
 fice extollit; verum & hoc, quod coetibus monachorum
 religiosis frequenter interfuit, eoque pacto illorum devotio-
 nem acuit, prædicat. Conventui Veronensi, A. 1222. pro Pag. 694.
 rebus Palæstinæ ordinandis, per *Fridericum* II. indicto, nec
 non coronationi Henrici, Romanorum Regis, interfuisse Leo-
 poldum, quod nonnulli pro certo affirmarunt, Auctor
 dubitat. Coenobium monachorum, Francisci regulam 700.
 sequentium, a Leopoldo A. 1224. Vindobonæ fuisse funda-
 tum, docemur. *Margaretha*, Leopoldi filia, Henrico 705.
 VII Romanorum Regi A. 1225. nupsit: quo loco A. *Abba-*
tem Urspergensem, qui Principi huic *Agneta* nomen inhæsisse
 refert, corrigit. Neque *Constantiam*, Leopoldi filiam alte- 707.
 ram, cum *Henrico* Marchione Misnie circa idem tempus
 coniunctam, neglexit. De rebellionem *Henrici*, qui filius 708.
 Leopoldi natus maior fuit, contra Parentem tentata, quan-
 tum satis est A. disputat. *Fridericum*, natu minorem fi- 711.
 lium, *Gertrudem*, ex domo Brunsvicensi oriundam, in ma-
 trimonium duxisse, contra *Eccardum* evincit. Concordiam 714.
 inter *Gregorium* IX. atque *Fridericum* II. Leopoldi potissimum
 interventu fuisse restitutam, docet. Ipsius pacis & concor- 736.
 diæ conditiones exhibentur. Inter hos ipsos labores, Leo- 738.
 poldus d. 28. Iulii A. 1230. vitam cum morte commuta-
 vit. Cum autem in variis chartis, mense Augusto istius anni
 confectis, quæ in *Hansitzæ Metrop. Salisb.* deprehenduntur,
 Leopoldus adhuc inter testes, qui subscripserunt, compareat:
 Auctor dubiam, quod exinde moveri poterat, remotu- 740.
 rus, monet, eiusmodi documenta non illo ipso die, quo ne-
 gotium, de quo agitur, gestum est, confici suevisse,
 mora autem tali intercedente, nihilo minus qui actis inter-
 fuissent, eos tanquam testes fuisse adscriptos, etiamsi nec præ-
 sentes, neque superstites. *Fridericum*, Leopoldi filium
 natu minorem, solum in mortui Parentis locum succes-
 sisse, & provincias Austriacas administrasse, quod fra-
 tres ante eum nati debitum naturæ iamiam solvissent, Au-
 ctor contra *Haselbachium*, qui Principem istum, una cum
 fratre

- Pag. 744. fratre *Henrico de Mödling* successisse, putaverat, evincit. Sectam Albigenſium A. 1228. penitus fuiſſe deletam, narrat. Cumque Ciſterciensis ordinis in ea debellanda plurimæ partes fuerint, eum propterea ordinem quatuor marcarum millia doni loco accepisse, ex quorum annuis censibus, Patres, ad capitulum generale confluentes, reficerentur, commemorat. Tribunal *inquisitionis*, ideo introductum, ne Albigenſium coetus semel depressus caput iterum extolleret, inter præcipua huius rei commoda numerat. Literas *Gregorii IX.* ad Archiepiscopum Salisburgensem datas, quibus ille monasterium Campililiense ab iniustis invaloribus defendere iubetur, integras Auctor appoſuit.
777. Confirmationes privilegiorum istius monasterii, a Friderico Austriaco profectas, nec non varias donationum, consensu istius Principis Campolilio illatarum, tabulas, itidem hic
784. proposuit. Usque ad obitum Leopoldi historiam suam per-textuit *Ortilo*, quem Auctor presse secutus est: quare in eius laudes operose excurrit; se præterea in bibliotheca Campililiensi, scriptorem pariter gravem, qui etiam Friderici vitam edisseruerit, invenisse nuntiat. Historicum istum *Fr. Pernoldum* de ordine prædicatorum esse, in sequentibus declarat, & quanti pretii sit ille scriptor, exponit. Ope illius innumeros aliorum errores, in rebus Friderici describendis commissos, proſtigasse se gloriatur. Cum vero ille nihil de rebus monasterii Campililiensis attulerit, omnia se, quæ sequuntur, & Campililium respiciunt, e documentis ineditis, quæ
787. monasterium servat, hausisse adfirmat. Ordinis Ciſterciensis fata usque ad A. 1236. singulari cum studio edisseruit, & quatuor tomis comprehendit *Angelus Manriqueus*, ex quo
866. multa se hausisse Rev. Auctor fatetur. Quamvis autem ex eiusdem annalibus, selectiora se, & notatu digniora excerpſisse, suoque operi inseruisse dicat: ea tamen ipsa, satis profecto sterilia, & maximam partem nemini, quam qui ordinis istius voto adstrictus est, proficua esse, unusquisque facile deprehenderit. Se interim *Manriqueo* duce fidelissimo desitui, Auctor valde dolens, ex appendicibus tamen ad singulos

los tomos ab eodem annexis, se, per annos insequentibus historiam ordinis enarrantem, usum esse, reliqua autem undique que congestis, monet. Fridericum Austriacum per monachorum preces ad Deum suas, honori suo, quem amiserat, restitutum fuisse, *Chronicon Australe* Auctor secutus, gloriatur, hocque officii genus, Campillenses potissimum coenobitas praestitisse, conicit. Regiam dignitatem Friderico Austriaco ab Imperatore A. 1245. fuisse oblatam, quam tamen ille, ne Pontificem offenderet, recusaverit, ex *Pernoldo* suo Auctor observat. Eundem Principem, equitibus Teutonicis, contra Prussos arma moventibus, copias subministrasse, documentis, quae *Illust. Comes Wurmbbrandius* in *collektanis genealogicis* evulgavit, hanc in rem usus, evincit. Chartam *Friderici* II. qua ducum Austriae iura confirmantur, integram apposuit. Formulam alterius diplomatis, quo Imperator, Fridericum *Regem* creare se velle declarat, in *Tom. II. Epistolae. Petri de Vineis Lib. VI.* comparere, nos docet; quamvis illud ipsum diploma, consignatum quidem a Caesare, nunquam tamen ab eo evulgatum fuisse, recte monet; quod Regis axioma sibi oblatum recusavit Fridericus. Interitum istius Principis, qui in praelio cum Hungaris commisso accidit, Rev. Auctor, *Pernoldum* secutus ducem, describit; aliorum falsis ea de re narrationibus confutatis. Miserrimum fuisse post fata istius Principis Austriae statum, ex variorum testium narrationibus comprobatur; quas inter locus epitaphii, a monacho quodam Cisterciensi in honorem istius Principis confecti, deprehenditur, quo poeta calamitates ac turbas istorum temporum hisce verbis depingit:

*In diversa spargitur terrae dominatus,
Principis in sedibus regnat incolatus;
Agnus ovem devorat, lupus est beatus;
Cattis atque muribus par est Principatus. rel.*

Sententiam eorum, qui Austriae ordines, spreta & in dubium vocata feminarum successione, ad Fridericum II. legatos misisse, & cum eo de novo Principe eligendo consilia com-

- municasse tradiderunt, tanquam veritati contrariam profi-
 Pag. 928. gat: quamvis Austriam; ab Imperatore per rectores ideo
 constitutos administratam esse, ac Ducem Bavariz sigillatim
 932. huic muneri fuisse admotum, observet. *Hermannum*, Mar-
 chionem Badensem, a *Wilhelmo* Romanorum Rege Ducem Au-
 strie constitutum fuisse, negat, etsi ille pro legitimo
 933. istius regionis Principe se gesserit. Inter Præsules, ad in-
 dictum a *Gregorio IX* concilium Romanum proficiscentes, &
 a *Friderico II.* captos, plurimos fuisse Cisterciensis ordinis
 socios Auctor narrat, eosque, tanquam martyres mira-
 938. tur, & plorat. *Coelestinum IV* Gregorii IX. in Pontificatu suc-
 cessorem, ordini Cisterciensi fuisse adscriptum, ex *Ughelli Ita-*
 939. *lia sacra* observat. Cistercienses in Polonia, Silesia, & Hun-
 garia constitutos, per insultus Tartarorum A. 1241. insecutos,
 plurimum pertulisse, luget. Non viros duntaxat, verum &
 feminas Cisterciensem ordinem illustrasse, A. commemorat: has
 inter, *Sanctiam*, ex Arragoniz Regum sanguine prognatam,
 940. nec non *Constantiam*, Regis Legionis filiam, celebrat. Me-
 rita ordinis Cisterciensis in Papam *Innocentium IV.* & privile-
 942. gia vicissim huic ordini ab eo collata, prædicat. Posteaquam me-
 tus, ex populationibus Tartarorum Austriæ incussus, evanuerat,
 unum ex dominis Campililiensibus, qui tum eum tractum
 incolebat, in monasterium omnia bona, beneficii nomine
 949. possessa, annuente Duce transtulisse, gloriatur. *Eberhardum*,
 Præsulem Salisburgensem, ut singulis annis duæ salis
 libræ monasterio Campililiensi, ab officialibus suis curam salis
 habentibus, gratis exhiberentur, præcepisse narrat. Ipsam
 Eberhardi chartam Auctor exhibuit. Seculo 16. monaste-
 rium hoc beneficio privatum fuisse, vehementer dolet. *Ferdin-*
andum vero II. ex salinis Austriacis id damni reparasse,
 950. prædicat. Mortuo *Hermanno* Badensi, ordines Austriæ legatos
 ad Marchionem Misnicum misisse, ut sibi unum ex filiis *Con-*
stantiæ Austriacæ Ducem expeterent, *Pernoldi* vestigia secutus,
 955. recte omnino adferit. Turbas a *Wenceslao* Bohemæ capro-
 pter motas, itidem describit. Nuptias *Ottocari* cum *Mar-*
 959. *garetha* Austriacæ A. 1252. celebratas fuisse, contendit. *Mar-*
 gare-

garetham eam votis monasticis antea fuisse adstrictam, negat; Pontificis autem consensum in hacce nuptias ideo fuisse necessarium, quod Ottocarus cum Margaretha quarto cognationis gradu esset coniunctus. Ius in ditiones Austriacas Margaretham cum Ottocaro communicasse, non vero in eum transtulisse, urget; indeque cum, cum se a Margaretha per divortium se iungeret, communionē istius iuris se ipsum spoliasse, concludit. *Guidonem* III. Archiabbatem Cistercii, circa A. 1258. Pag. 960.

primum, lege publica, capituli generalis vetus in ordine interdictum, quo monachis vetitum erat ad vestes sacerdotales & ornatum altarium sericos & holosericos pannos adhibere, sustulisse narrat. Eiusdem Abbatis hortatu, Patres Cistercienses lege publica cavisse, ne unquam ab isto ordine, de ulla persona, quanta etiam sanctitate fulsisset, & prodigiis inclaruisset, in album sanctorum referenda, aliqua apud curiam Romanam mentio fieret, *ne sancti multitudine vilescerent*, memorat, ei autem instituto ridicule succenset Rev. Auctor. Circa hæc tempora, *Adamum* quendam, monachum Cisterciensem, floruisse, & in monasterio Alderspacensi in Bavaria commemoratum esse, narrat. Eximii Theologi encomio monachum istum Auctor lætat, qui omnem Theologiam moralem versibus hexametris comprehenderit, cuius poematis aliquot exempla in monasterii Campililiensis bibliotheca asservuntur. Opus insuper illud poeticum, in varias partes divisum, compendium magnæ illius summæ *Raymundi de Pennaforti* constituere, dicitur. Quantum interim pretium compendio isti moralis Theologiæ statui debeat, vel initium eius affatim loquitur. Præcipit nimirum illud de officio miferæ, ubi inter alia ita scribit:

*In summis festis ad missam dicitur, una
Tantum collecta* — — —

Etiamsi vero doctrinam non adeo insignem in isto opereprehendi Rev. Auctor concedat, illis tamen, qui tales ingeniorum foetus flocci habent, acrem dicam scribit, voluntatem ad minimum in eorundem Auctoribus laudandam esse, inculcans. *Fundationem, iura, atque possessiones monasterii*

989.

990.

992.

- nasterii Campiliensis omnes, diplomate hanc in rem eval-
 gato, confirmasse Ottocarum videntur. Pontificem, divor-
 tium istius Principis a coniuge Margaretha, neququam pro-
 basse, urget; quamvis eundem, ne potentis istius Principis
 gratiam amitteret, Ottocari consiliis se non opposuisse conce-
 1008. dat. Diploma *Richardis*, Romanorum Regis, quo Ottocaro
 eiusque heredibus Austriae Stiriaeque Ducatus conferuntur,
 pro spurio & confecto A. reputat; & argumenta hanc in rem
 1011. affert plurima. Sententiam eorum, qui Margaretham ab Ot-
 tocaro veneno fuisse interentam contendunt, tanquam ve-
 1021. ritati contrariam, profligat. *Ludovicum Severum*, Boioariz
 Ducem, coniugem suam, propter levem violatae fidei coniu-
 galis suspicionem, praecipiti consilio occidisse, utque caedem
 illam expiaret A. 1263. iuxta Monachium Cisterciense monaste-
 rium condidisse, narrat, eiusdemque simul piam munificentiam
 1033. insigniter praedicat. *Iulianam* quandam, monialem Cister-
 censem, ac Priorissam in monte S. Cornelii prope Leodium,
 de festo corporis Christi singulis annis celebrando, prima agi-
 tasse consilia, eaque tantum habuisse roboris, ut per univer-
 sam dioecesim Leodiensem istius festi solennia celebrari prae-
 cipiperentur, Auctor loquitur. Posteaquam A. 1237. vitam cum
 morte commutavit ista monialis, alia quaedam, *Eva* nomine,
 Cistercio itidem adscripta, precibus ad Urbanum Pontificem
 fufis effecit, ut per universam Ecclesiam regnaret haec ipsa
 solennitas. Epistolam ab Urbano ad hanc monialem ideo
 1035. perscriptam, Auctor affert integram, & ordini suo gratula-
 tur, quod tanti festi institutio eiusdem sodalibus debeat. Monasterium
Stellae Mariae, Germanis *Mariensbern* di-
 ctum, in Lusatia, virginibus Cisterciensibus inserviens, A.
 1264. a *Bernhardo Comite de Camenz*, Misniae Episcopo,
 1036. fundatum fuisse narrat. *Gregorium X.* ordinibus Germaniae,
 ut novum constituerent Imperii caput, literis A. 1273. ad
 eos datis, iniunxisse commemorat. Recte in eo fecisse, &
 iure suo usum esse Pontificem, putat, & in eos, qui potestatem
 Romanae curiae in eligendis Imperatoribus vellicant, vehem-
 enter invehitur; argumentis, defensore iurium Papalium dignif-

dignissimis, hoc est inanibus & nullis, eam in rem disputans. Imperatorem quoque, non admodum pie, gregis Pag. 1057.
 dominici arietem, Papam contra eius *papam* nominat.
 Diem, quo electus sit Rudolphus Habsburgicus, certo constitui non posse, & sententiam eorum, qui electionem istam d. 1058.
 29. Septembris accidisse contendunt, iusto fundamento destitui, observat. Quamplurima insuper de isto Principe, notatu dignissima, profert in medium. Usum linguæ vernaculæ, in instrumentis sub Rudolphi imperio ubique introductum & stabilitum fuisse, negat. *Thomam Aquinatem*, in monasterio Fossæ novæ Cisterciensis ordinis in Campania constitutum, A. 1274. decessisse, commemorat, & narrationes complures, vehementer absonas, atque omni fundamento destitutas, de isto nugatore affert. *Iacobum* I. Arragoniæ Regem, deposito diademate, ordini Cisterciensi A. 1276. nomen dedisse, narrat. Chartam *Rudolphi* I. qua privilegia monasterii Campililiensis confirmantur, non tamen integram, proponit; quod in ea, maximam partem a Leopoldo & Friderico iamiam fancita, nonnisi repetuntur. Luctuosum *Ottocari* fatum, Campililio valde infaustum existisse, conqueritur, & ab eo tempore singulis annis memoriam istius Principis reoli, nos docet. Rudolphum I. terras Austriacas familiæ suæ tribuendo recte egisse, cum easdem iure belli acquisiverit, & ab *Ottocari* invasione liberaverit, pronuntiat. *Misenenses* insuper Marchiones, iuri suo tunc temporis renuntiasse, audacter fati, sine omni tamen fundamento, lectoribus persuadere conatur. Rudolphi insignam pietatem, (liberalitatem in monasteria scilicet,) valde probat, & ubique probitatem, prudentiam, fortitudinem, ac clementiam, in eo deprehendit, dum beneficia in primis ordini Cisterciensi ab eo collata, recenset. *Martinum Polonum*, notissimi illius chronici a Christo nato usque ad *Honorium* IV. compilatorem, ordini Cisterciensi adscriptum fuisse, contra *Ughellium* & *Carolum de Vich* Auctor negat; eundem potius ordinis prædicatorum sodalem fuisse, contendens. *Iohannem* quendam de *Wardo*, monachum *Dunensem* in Flandria, primum ex ordine Cisterciensi magistrum

1058.

1061.

1075.

1115.

1117.

1125.

1128.

1143.

1150.

1188.

- Theologiæ in Academia Parisiensi renuntiatum esse, observat. **Pag. 1189.** *Albertum* I. A. 1298. imperiali dignitate iamiam fuisse exornatum, quod de re nonnulli, ac sigillatim *Cl. Herrgottius* dubitaverat, pro certo sumit; ex diplomate Alberti, eodem anno evulgato, eam rem luculenter comprobans. **1238.** Iubilæum Romanæ Ecclesiæ A. 1300. a *Bonifacio VIII.* neutiquam primum, aut noviter institutum fuisse, uti vulgo creditur, **1242.** Auctor contendit, cum integro seculo antiquior, & A. 1200. per *Innocentium III.* introducta iamiam fuerit hæc ipsa cerimonia. Privilegia & literas investituræ feudorum, quas *Rudolphus & Albertus I.* evulgarunt, maximam partem in scriniis monasterii Campililiensis fuisse repositas, membrana vetus, adhuc hodie in dicto monasterio existans, indigitat; cuius **1266.** contenta Auctor hic integra exhibuit. Seculi primi factorum Campililiensium decursus, priori etiam huius operis tomo imponit coronidem. Ut vero fontes, ex quibus instituto suo inservientia Rev. Auctor derivavit, eo facilius adire possit lector, ad calcem huius tomi, *Ortilonis excerpta historica*, tam ex *Aloldo Peklariensi*, quam ex aliis desumpta, nec non eiusdem *Ortilonis* libellum de exordio *Campilili*, una cum *Leupoldi de Neunburga* indiculo chronico actorum & liberorum *S. Leopoldi Austriae Marchionis*, & *Fr. Pernoldi de ordine prædicatorum chronicon Friderici bellicosi*, ultimi *Austriae Ducis Babenbergici*, & *Margarethæ Reginae, sororis eius*, monumenta hæctenus inedita, integra hæc evulgavit. Ne autem de fide *Ortilonis* aliqua esset dubitatio, peculiari commentatione, quæ per modum dialogi instructa est, argumenta, ad fidem ipsi conciliandam facientia, collegit. Indices denique totius voluminis, certas in tabulas, quarum prima res ecclesiasticas, altera politicas, tertia denique miscellanea continet, summo cum labore confecit, ita ut ictu fere oculi contenta possint cognosci. Primum hunc, cuius notitiam iam dedimus, vasti huius operis tomum, tres adhuc alii excipient. Et prior quidem eorum, qui operis secundus est, res monasterii inde ab A. 1301. usque ad A. 1500. complectetur. Excipiet illum tomus operis tertius, qui historiam dicti mona-

monasterii ad nostra usque tempora pertinet. Quartus denique tomus, *Recensum genealogico diplomaticum* exhibebit, quo omnia documenta, quibus ad epochas constituendas, & personas, quarum in ipso opere mentio fit, cognoscendas, Rev. Auctor usus est, egregio ordine disposita, lector inveniet. Neutiquam vero chartæ illæ comparebunt integræ, verum, excerpta duntaxat earum brevissima, & nonnisi quæ ad rem probandam pertinent continentia, dabuntur. Pars ultimi istius voluminis altera, familias laudabit fere nongentas, quarum hoc in opere fit mentio, ordine cognominum alphabetico dispositas, unaquaque litera sectionem novam constitutente. Gemina tandem appendix, quarum altera monumenta sepulchralia exponet, altera vero excerpta necrologii Campiliensis continebit, totum opus claudet. Hunc tantæ molis laborem si Auctor absolverit, summam illum apud suos gratiam, & insignem apud omnes indefessæ diligentæ laudem, reportaturum esse certo confidimus.

DISSERTAZIONE FISICO - ANATOMICA SOPRA

l' esclusione de fermenti stomatici, e delle glandole
nella Villosa &c.

i. e.

DISSERTATIO PHYSICO - ANATOMICA

de origine fermenti stomachici & glandularum tunica villosæ, qua, tam vera origo ipsius membranae, quam vera cbylificationis ratio ostenduntur, Auctore Doctore CAMILLO BARBELINI, Romano, Physico.

Romæ, 1747. apud Gregor. Roisum, 8. pl. 2.

Clarissimus Auctor antiquam sententiam de fermento ventriculi in dubium vocat, omnemque mutationem alimentorum, liquido nerveo per tunicæ villosæ ventriculi nerveos fines transpiranti, tribuit: quod ut ostendere posset, ipsam tunicam villosam experimentis subiecit, eamque nullis ad sensum foraminulis perviam esse, unde aliquis liquor
alius,

alius, quam qui nervorum, effluere posset, comperit. Neque enim armatus oculus in superficie illius tunicae, quidquam detexit eorum, quae ceteroquin de lacunis mucosae glandularum, sub villosa delitescunt, dici solent: neque quidquam aliud, quam reptatus vasorum omnis generis, deprehensum fuit, multo minus tunica illa tuberculis elevata visa est, nisi quod plicas ac rugas visui sisteret. Interea, compressa aliquantisper tunica illa, liquidum aliquod comparuit, illi simile, quod ex omni membrana cavum investiente exsudat; postquam etiam aqua calida tantisper diluisset macerassetque praedictam tunicam, glandulae singulares haud comparuerunt, praeter illas, quae foris ad ventriculum sub eius tunica membranacea iacent. Haec omnia, ut repetitis experimentis confirmaret, ad examen iterum iterumque revocata tunica villosa fuit, incisae *caenam* atque *sinum* ventriculis, in quibus glandulas istas rectius quam in homine detegi posse Heisterus notavit.

Sed successus voto non respondit, nec in boum quidem ventriculis quidquam repertum est, quod glandulae speciem referret. Igitur glandulas sub crusta villosa positas, ex quibus fermentitius ventriculi liquor fluere possit, in dubium vocat penitus Auctor cl., easque maximas esse oportere statuit, si officio illi, cui destinantur, pares esse debeant: siquidem minorem liquidi gastrici quantitatem, quam quae est vel salivae vel liquoris pancreatici, esse haud oporteret, cum tanta sit alimentorum quotidie ingestorum copia, quanta liquidis, ex minimo apparatu glanduloso fluentibus, solvi non posset. Mirum propterea illi visum est, quod Willisio sub tunica nervea *glandulae cumulatuae* visae esse dicantur, imo & depictae exhibeantur; quodque Verheynius, Willisii auctoritate indutus, istas glandulas similiter stabiliverit, quarum mentionem oculatissimus Bartholomaeus Eustachius facturum erat, si existent. Si quid tamen tuberculorum est, quod imponere glandularum patronis potuit, illud fuisse Auctor putat, quod papillae nerveae, figurae conicae, sese per superficiem crustae villosae ubique ostendant.

Propterea

Propterea tamen nec fermentum aliquod est, nec singularis liquor, cuius auxilio alimenta mutari oporteat. Solo igitur calore vitali, a visceribus circumiacentibus aucto, cibos intra ventriculum converti, asserit. Neque vero calor ille vitalis quicquam aliud est, quam spiritus nervorum, per plexus gastricos allatus. Non satis liquet, quid *Clariff. Auctor* sibi velit, dum nova quædam vasa bilifera proponit, quæ ex hepate progrediantur, plena felle subtilissimo, calefaciendi corporis causa, hiemis maxime tempore; quibus etiam datum sit, id ipsam in ventriculo efficere, utpote per quem eiusmodi vasa similiter dispersa esse perhibentur. Quidquid illius est, quod a doctissimo Petrioli similiter observatum fuisse dicitur, metretur sane clarius ostendi, quam in parva hac descriptione fieri potuit: quæ nihilominus digna est, quæ legatur.

ELEMENTI DI FISICA cet.

i. e.

ELEMENTA PHYSICES, EXPOSITA A P. D. IOANNE CRIVELLI, Clerico Regulari, secunda hac editione aucta & emendata. Accedunt eiusdem Auctoris duæ dissertationes, de legibus motus, & de viribus vivis æstimandis: nec non problemata arithmetica Diophanti Alexandrini, analytice demonstrata.

Pars I. 1 Alph. 9 pl. Pars II. 2 Alph. 9 pl. Tab. 27. 4.
Venet. 1744. •

Liber hic, ut moles eius ostendit, non prima saltim physices principia, sed uberiorem paulo in eam introductionem continet. Secundam editionem daturus Auctor, de illustrandis augendisque variis cogitavit, verum morte preventus est, die 14. Febr. 1743. Usus autem est ad hanc editionem exornandam iis, quæ Auctor præparaverat, Cl. Simon Occhi. Dissertationes duæ dynamicæ, ex tomo XXIX. diarum Italici, *Raccolta d' Opuscoli Scientifici e Filologici*, melius

L 1

&

correctius hic eduntur: Analytica Diophantea ex latino Auctoris Italice versa, nunc primum prodeunt.

Physicæ prima pars post præfationem, historiam eius complexam, quinque libris absolvitur. Primus eorum de principiis rerum; alter de motu, statica, atque dymanica agit; tertius hydrostaticam; quartus qualitates sensiles; quintus lucem & colores tractat. Ut appareat, quam copiosus sit Auctor, in explicandis iis, quæ ad scopum suum spectant, et capitum 12. quibus liber I. constat contenta: de principiis universalibus, de natura materiæ, de natura formæ, de primariis materiæ proprietatibus, de divisibilitate materiæ; observationes de subtilitate physica materiæ, de principiis Democriti & Epicuri, de vacuo, de materia ætherea, de principiis Leibnitianis, de elementis Empedoclis, de elementis Chymicis.

Cupidi cognoscendi quid Auctor de principiis Leibnitianis, (quæ quo iure ad physicam trahat, ipse viderit,) dicturus sit, hæc cap. X. reperimus. Principia rerum omnium secundum Leibnitium esse monades. Monadum nomine ipsi venire naturas simplices, quæ compositum efficiant. Vocari etiam atomos naturæ, formas substantiales, puncta metaphysica. Esse ingenerabiles atque incorruptibiles, sola creatione oriri, sola annihilatione interire. Esse singulas alteram ab altera diversas, neque adeo vel duas monades inter se, vel duo corpora perfecte convenire. Monadem originariam Deum esse, reliquas derivativas & secundarias. Hos luxuriantis ingenii foetus, hæc non intelligibilia principia, doceri in Theodicæa Leibnitii & Hanschii. In quibus cum quid inintelligibile sit, Auctor non indicaverit, utique responderi a Leibnitianis non potest. Omnia cum condemnare vix credimus, saltim omnia a Deo oriri, an inintelligibile ipsi sit, nescimus. In dissimilitudine rerum omnium, quam physicus ex naturæ accuratiore contemplatione discere poterat, neminem scimus adhuc incomprehensibilis quidquam reperisse. Itaque res redire videtur ad extensorum ex non extensis ortum: quem si Auctor concipere distincte non potuit, poterat sane totum illud caput de elementis, quod ad sensibilem phenomena explicanda Leibnitius

nitijs nunquam tranſtulit, e phyſica omittere, neque ſutor ultra crepidam iudicare. Ceterum, ex contentis a nobis enūmeratis ſatis iam patebit, Auctorem, quæ ex mathematicis ad phyſicam trahi ſolent, ſatis copioſe adduxiſſe. Nam quæ de virium compoſitione, de machinis, de motu uniformi & variato, de legibus percuffionis, & ſimilibus tradi ſolent, diſtincte explicat, calculis analyticis uſus; Attractionem Newtonianam a fluido æthereo comprimente deducit; elateris autem explicationem, qua P. Maziera. 1726. præmiũ Acad. Pariſinæ obtinuit, adoptat. Theoriam colorum Newtonianam palmaris experimentis ſtabilit, additis tamen Rizzetti obiectionibus.

Secunda pars quatuor libros complectitur. Sextus, (eos primæ partis connumerando,) duabus lectionibus, de imaginatione, & de animi motibus agit. Septimus meteora contemplatur. Octavus Sect. I. ſphæram, II. elementa quædam chronologica, III. & IV. Systemata mundi, Ptolemaicum & Copernicanum, exhibet. Nonus, Sectione I. planetarum theoriam Keplerianam, ſecunda ſystema Tychoenicum, tertia rationes phyſicas Newtoni & Cartefii Systematis Kepleriani enarrat, quarta de fixis, quinta de Cometis loquitur. Additus eſt appendix, de fluxu & refluxu maris. In his omnibus facile iudicabunt lectores, non multum novi, ut in elementaribus libris fieri ſolet; contineri. Nam & id ſcientiarum eius regionis, in qua Auctor ſcripſit, periti, ab eo ſystema Copernicanum non tamquam theſin, ſed tamquam hypotheſin defendi. In diſſertatione de legibus motus, nonniſi vulgaria de percuffione corporum habentur. De virium æſtimatione ita ſentit: militare pro adſertis Leibnitianis multa, eaque robuſtiſſima argumenta, ſed quæ evertendæ penitus meſuræ Cartefianæ non ſufficiant. Id quo perſpiciatur, palmaria Leibnitianorum argumenta recenſet, reſponſionibus additis. Primum eſt ipſius Leibnitii, in his Actis primum publicatum, ex vi, quam grave cadendo acquirit, petitur: quæ viſ cum tanta ſit; quacum reflexo motu ad eandem unde deſcendit altitudinem aſcendere rurfus queat, altitudo vero ſit ut quadratum

velocitatis, collegit Leibnitiuſ, vim in eadem ratione eſſe. Ei argumento ſatis reſponſum eſſe Auſtor adſerit, conſideratione temporis inſtituta. Deinde iis, quæ aliſus aliquiſ adduxit, & Bernoulliuſ elatris applicavit, ruruſus tempora actio- num inæqualia opponuntur. Tertium locum occupat conſervatio ſummæ factorum ex maſſis in quadrata celeritatum, in corporibus elatricis. Monet hic Auſtor, ſi vires non ſint contrariæ, æque conſervari motuſ, methodo Cartheſiana menſuratos: ſi verò contrariæ ſint, non opus eſſe ut differentia eorum ſummæ loco ſumatur, & negativum cum Leibnitianis pro poſitivo habeatur. Vires contrarias ſe mutuo deſtruire: & licet ſententia quod vires ſemper ob immutabilitatem divi- nam conſerventur, magnam veritatis ſpeciem præ ſe ferat, eam tamen experientia non convenire, cum videamus quod- tidie vires deſtrui, ut in occurſu corporum mollium æqua- lium æqualibus velocitatibus laterum, in adſcenſu gravis, & ſimilibus accidat. Igitur ad vim percuſſionis menſurandam, elidi debere vires contrarias, & poſitiva tantum colligi, quo- rum ſumma conſtans ſit futura. Si M, m , ſint maſſæ, V, u , velocitates, & in mollibus, ubi velocitas communis poſt

ictum eſt $\frac{MV + mu}{M + m}$ poſitis $M = 4, V = 3, m = 2,$

$u = 1$, habebitur ea $= \frac{7}{3}$. At vis Cartheſiana ante ictum erat 14 & poſt ictum erit $\frac{7}{3}$. $(4 + 2) = 10$. Si reliquis ma- nentibus ut ante ſit $u = -1$, veloc. poſt ictum erit $\frac{7}{3}$ & adeò vis $= \frac{7}{3}$. $\sigma = 10$, & vis ante ictum etiam $= 10$. Pro elatricis ſi $M = 1, V = 4, m = 3, u = 0$, vis ante ictum $= 4$, velocitas ipſius M poſt ictum $= -2$, & ipſius $m = 2$, ut vis poſt ictum ſit $\sigma - 2 = 4$. Si $M = 3, V = 3, m = 2, u = -1$, vis ante ictum $= 7$, velocitates poſt ictum ipſorum M & m ſunt reſpective $-\frac{1}{3}$ & $\frac{1}{2}$ ut vis poſt ictum ſit $-\frac{1}{3} + \frac{1}{2} = 7$. Hiſ ſuccedit quartum argumen- tum ex conſervatione ſummæ virium Leibnitianarum, etiam in motibus obliquis, petitum; cui regerit, quod iam Mairanus animadverterat, reſolutionem vis alicuius in componentes in- ſinitis

finitis modis fieri posse, inter quos futuri quoque sint, qui Cartesianis favent. Experimentis Polenianis, s' Gravelandianis, & similibus, diversitatem a tempore oriundam rursus obiicit.

De sex Diophanti libris analytice explicatis, non est quod multa dicamus: cum præter calculi algebraici ad problemata hæc applicationem, artificiaque analytica quædam haud adeo abstrusæ indaginis, nihil novi contineant.

Das Leben Ernst Salomon Cyprians

h. e.

VITA ERNESTI SALOMONIS CYPRIANI, S. S. Th. Doctoris, ac Summi Senatus Sacri, qui Gotha est, Præsidis vicarii, ad illustrandam divinam providentiam miserationemque, a studioso quodam veri, vivo ad huc beato viro, conscripta, nunc autem, ex beati voluntate foras data, ab ERDMANN. RUDOLPHO FISCHERO, Collegii Sacerdotalis Coburgensis Seniore, Archidiacono ad eadem d. Mauritii, & Serenissimo Duci a sacris confessionibus.

Lipsiæ, apud Bernh. Christ. Breitkopf. 1749. pl. 12 $\frac{1}{2}$. in 8.

Quum iam aliquoties Ven. Fischerus hanc provinciam obierit, & quum Gerhardi, magni in primis apud nos Lipsiæ 1723. Theologi, tum Verpoortennii, S. S. Theol. quondam Lic. & Professoris in illustri gymnasio Coburgensi, vitas Coburg. memoriæ prodiderit: dubitandum profecto non est, quin tanto diligentius in exponenda Cel. Cypriani vita versatus sit, 1751. quanto accuratius ei constare de illa potuit. Nam & præceptore olim, & amico deinceps, magno illo viro usus est, & quæter cum Gothæ convenit, ubi multa cum eo, remotis arbitris, egit, & usque ad extremam illius vitam, litteris ultro citroque missis, tam veterem tanque sanctam amicitiam coluit. Quibus etsi præsidis instructus erat, tamen voluntati beati viri parere, & quæ a morte illius, fasciculo quodam inclusa, acceperat, edere; quam ipse vel immutare quidquam,

vel aliam eius vitam copiosioremq; conscribere, maluit. Neque tamen nihil est, quod Fischero debeamus. Namque & VI. capita posteriora, in quibus de ultimis Cypriani fati, eiusque libris, quos vel ipse conscripsit, vel praefationibus adornavit, vel qui, ab aliis conscripti, eius in nomine apparuerunt, exponitur; adiecit, & VI. priora variis observationibus illustravit. Elegans est in praefatione comparatio Cypriani nostri cum prisco illo Carthaginiensium episcopo, atque inter duodecim, vel viginti sex alios eiusdem nominis, (*vid. Cypriani annot. in Hieronymi catal. script. eccles. cap. 67. p. 268.*) uno, praecipuo, & clarissimo doctore. In utroque enim singulares prorsus ingenii animique dotes, maxima in omni doctrinarum varietate intelligentia, atque incomparabilis eloquentia, eminebant. Antiquus ille, etsi fati vel a doctrina instructus, vel ab ingenio, tamen *vsq; huc* adhuc, primo presbyter, deinde summus sacrorum apud Carthaginienses antistes creabatur, invito licet Felicissimo: atque hic noster iuvenis XXVII. annorum, multis indignantibus, academici gymnasii Coburgensis clavo admovebatur. Utriusque in legendis relegendisque libris sacris, atque evolvendis perscrutandisque antiquorum coetus sacri doctorum monumentis, singulare studium fuisse fertur: uterque, contra errores, doctrinae coelestis puritatem inquinantes, egregie stetit: utrumque disciplinae ecclesiasticae vindicem acerrimum commendat posteritas, & porro commendabit, praesertim si qua futura est, quae, quanta sit in ea, quae divi Ernesti, Ducis Saxonis, legibus institutisque nititur, sapientia praestantiaque, probe intelliget. Uterque etiam in exercitatione virtutum totus erat occupatus, in hisque commendandis orationem studiumque consumebat. Uterque erga pauperes inopesque liberalis fuit; utriusque gravis erat vultus, & idem letus; nec severitas tristis, nec comitas nimia, sed admixta utrinque temperies, ut esset ambigere, vereri plus, an diligi mereretur; nisi quod & vereri & diligi uterque merebatur. Uterque conviciis hominum, non tam sibi, quam vero coelesti inimicorum, proscindebatur: ab utroque admodum multa conscripta sunt, in suo genere admiranda: utriusque

que denique vita a variis consignata est litteris; ac veteris quidem illius a Pontio, diacono, Prudentioque Marano, e congregatione S. Mauri; Iulius autem nostri & ab aliis *), & a viro hoc, veritatis cum primis studioso, conscripta, deinde beati viri manu emendata, & a Fischero continuata est. Quae etsi iam omnium inter nos scientia continetur: tamen praecipua eius capita hic etiam replicanda putamus, partim quod vitam tanti viri omnium memoria dignam iudicamus, partim ut eius notitia etiam ad externos perveniat. In XII. igitur capita vita illius descripta est; quorum primo agitur de natalibus eius atque educatione. Natus vero est 1673. die 22 Sept. Osthemii, in Franconia, gente quidem, per Germaniam, Italiam, ac Poloniam satis celebri, cuius tamen opes apud nos, bello illo Germanico, per triginta annos gesto, vehementer debilitatae fuerunt. Patre usus est Christiano, Φαυκισκας; matre vero Anna Catharina, e nobilissima apud Saxones Schraderorum gente. Ab ineunte aetate scholarum Osthemienfis, Salzungensis, ac Schleusingenfis disciplinae mandatus est, atque in hac quidem Christoph. Sontagium, celeberrimi theologum nominis, atque postea academiae Altorfinae ornamentum egregium, Io. Ernestum Schadenium, Martinum Christianum Goeldeln, atque Io. Georgium Hofmannum, praecipuos habuit. Duro usus est initio. Schadenio tamen, viro severo, sed in primis διδασκαλῷ, debere se professus est, qua ratione iuventus effrenis coercenda sit. Tum c. II. primo Lipsiam, deinde vero Ienam se contulit, atque hic, Rectore D. Gunthero Vilelmo Schelhammero, medico, in tabulas civium academicorum relatus, arti salutari operam dare coepit. Dulci tamen Dei ductu, aut vi potius amabili, ut ipse ait, a medicinae cultura ad theologiae studia revocatus,

Danzio,

*) Us Ioanne Fabricio P. IV. p. 455. hist. Biblioth. suae: Gabr. Wilh. Goetters in itsz lebenden gelehrten Europa P. II. p. 6. D. Godofr. Ludovici in der Ebre des Casimiriani Academici an Coburg, P. II. p. 292. Moserus in vitis theologorum hodiernorum, p. 793.

Danzio, Weigelio, Hambergero, Io. Andr. Schmidio, Hebenstreitio, Io. Iac. Mullero, in philosophia præceptoribus usus est. Interim hunc studii medici fructum se tulisse fastus est, ut & Græcæ linguæ plurimum temporis tribuerit, eiusque tantam facultatem consequutus sit, ut super mensis principum, græce cum Græcis sæpe numero loqui potuerit: deinde, ut, primo Hippocratis aphorismo monitus, per omnem vitam temporis non tam parcus esset, quam avarus. Postquam vero ad theologiam incumbere coeperat, iuri naturæ & gentium maxime dedit operam, atque, præside Mullero, non solum in universam ethicam, sed etiam de occisione furis nocturni, ac, sub præsidio Hebenstreitii, de theologia naturali plures disputationes habuit. Sic igitur philosophia linguarumque intelligentia satis imbutus, ad *Bechmanni, Beieri, Velthemii*, sub quo *de sudore Christi sanguineo*, 1697. disputavit, *Philippi Mulleri*, cuius annotationes in mille quaestiones *Bruchneri* publice defendit, theologorum tum celeberrimum, scholas adiit: atque *Lynckerum* quoque, de iure canonico præcipientem, audiit. Tum *Io. Andr. Schmidium*, in academiam Helmstadiensem evocatum, sequutus, eiusque usus convictu, eundem in omni theologia, *Hermann. von der Hardt*, in antiquitatibus orientalibus, *Eisenhardium* in iure civili, *Werthosium* in iure publico, magistrus nactus est. Disputavit etiam, præside *Schmidio*, contra *Liberium de sancto amore*, seu *Io. Clericum*, item de *sudariis Christi*, de *fasciis Christi*, de *omophorio Episcoporum Graecorum*: ac postea, ipse præses, de *figlis veterum*, de *iure regio ad Grotii ius B. & P. L. I. c. 4. §. 3. de fabrica crucis Christi*, de *disco Tertulliani: Haeticorum patriarchae philosophi*. His ingenii documentis clarus, 1690. philosophiæ professor extraordinarius Helmstadii factus; sequenti vero anno d. 18. Oct. Coburgum, ad Directoris, quem dicunt, Professorisque Theologi munus evocatus est: quo etiam, litteris commeatus ab universa Brunsvicensium Lunæburgicorumque Ducum Serenissima domo impetratis, comitatus centum amplius studiosis iuvenibus, discessit. Etsi, vero multi erant, qui adolescentiam eius primo despicerent: tamen ita doctri-

doctrinam prudentiamque suam probavit omnibus, ut neque ante, nec post eum, illustre illud gymnasium æque floruerit; quippe ad quem audiendum fere centum adulescentes, iique bonam partem nobilissimo genere, quōtidie confluerent. Aperuit etiam, statim sub adventum suum, *noctes Casimirianas*, hoc est, conventus quosdam, die quoque Saturni habendos in museo suo, in quibus de rebus ad variam doctrinam pertinentibus ageretur; quamobrem non viri tantum docti, sed Principis etiam amici frequentes comparuere. Disputavit deinde ibidem de doctrina Tertulliani evangelica: de Clementis Romani, Ignatii, Polycarpi, & Iustini M. doctrina evangelica: de officio Principis, circa subditorum felicitatem æternam: de vere sacro: de cæde Mariæ Stuartæ, Scotiæ reginæ: de pictura, teste veritatis sub papatu: de mortibus Socinianorum, qui doctrinæ suæ virus in Italia, Gallia, Germania, & Polonia primum sparserunt: de animadversionibus amicis, in libellum illo tempore Bambergæ editum, sub titulo: kurz und gut: de historia pædobaptismi restituta: de anulo Gygis: de propagatione hæresium per cæntilenas: de Maximiliano I. Pontificatum M. affectante: de tacitis iudiciis populi. Plures edidit etiam prolusiones, argumenti & rari selectique, & scitu apprime utilis necessariæque. A. C. 1703. secularem memoriam fundatæ huius inclitæ Scholæ, oratione quadam, de ortu progressuque Scholæ Casimirianæ, celebravit, ac 1706 Vitebergæ honores doctoris theologi, habita prius sub præsidio D. Casp. Loefcheri disputatione, de legis termino ex Gal. III, 19. consequutus est, Henrico, Duce Roemhildensi, sumtus liberalissimè suppeditante. Functus igitur munere suo ad annum 13. Gotham a Friderico II. arcessitur, ut a consiliis eius ecclesiasticis esset, ac principum iuventutis studia moderaretur, simulque bibliothecæ curam in se susciperet: quibus muneribus postea directorium musei numismatici 1723, ac tabularii Fridensteinensis cura, accessit. Præterea idem in sanctiori principis consilio, de rebus ad religionem evangelicam pertinentibus, referre iussus est: quo in munere, arduo sane, & fidem dexteritatemque probavit omnibus, & nunquam ea-

rum rerum, quas pro fociis fidei, variis in regionibus oppressis, deprecatus esset, repulsam se ab optimo Principe tulisse, haud vane gloriatus est. His tot tantisque meritis illustris, sæpius magnis exterorum studiis quærebatur, ac modo Ienam, modo Roemildam, modo Goettingam, modo Vitembergam, modo Kilonium, honestis lautisque conditionibus propositis, evocabatur; frustra licet, quod, multis cumulat a Principibus Serenissimis beneficiis, mutare locum recusabat. Studio historiæ ecclesiasticæ mirum in modum deditus fuit ab eo inde tempore, quo ad sanctiorem se disciplinam contulerat: partim ut hæresium rationem indolemque penitus inspiceret; partim ut impacta cum religionis nostræ castitati, tum eius doctoribus, crimina, facilius dilueret. Quam in rem quum longas peregrinationes, ob munera, quæ ei iuveni admodum imponebantur, suscipere non posset, Belgium tamen, magnamque Germaniæ partem, peragravit: ac quum animo meditaretur, proficisci in Galliam, atque ibi præsidia historiæ ecclesiasticæ conquirere, eamque ob causam mille nummos imperiales a munificentissimo Principe accepisset, Argentorati, morbo implicitus, proposito destitit, & quod pecuniæ illius reliquum erat retinere iussus, ad librum quemdam, rei sacræ utilissimum, arte formularia exscribendum, & ad principes, purioribus sacris addictos, dimittendum adhibuit. Quamquam vero lenissimo erat animo, veri tamen studio litibus nonnullis implicitus est, ut cum Cel. P. Echardo, de vita Campanellæ, cum D. Kochio de dialogo Iustini M. cum ordine Theologorum Halensium, ob L. III. comp. hist. eccl. Goth. atque antea cum nonnullis Godofr. Arnoldi studiosis, denique cum Cel. Pffaffio, de unione utriusque Protestantium ecclesiæ, quæ res tum magna animorum contentione agebatur. Præterea etiam alios sibi inimicos sensit: partim quia muneris sacri dignitatem a calumniis atque iniuriis quorundam hominum strenue defendebat; partim quia disciplinæ ecclesiasticæ tenacissimus erat; partim quia verbum divinum forti constantique animo propugnabat; partim denique quod serenissimæ Walliæ principi auctor fuisse credebatur, ut, salva religione

religione animi, ad sacras epulas, ecclesiæ Anglicanæ ritu celebratas, accedere se posse existimaret. Interim multorum maximorumque Principum gratia floruit, in primis vero incomparabilis Principis Friderici II. Saxonis, atque invictissimi Imperatoris Caroli VI. qui per Wurmbrandium Comitem, consilii aulici imperii præsidem, torquem aureum ei tradidit, centum propemodum gemmis, & clypeata Augusti imagine, conspicuum. Sero quidem, bis tamen postea, maxime licet cognatis hereditatis indignantibus, matrimonium iniiit, primo cum Iægeria virgine; deinde, mortua illa, cum Bachoffia: ex neutra vero prolem suscepit. Ceterum pietas eius, rei sacræ inter nos conservandæ tuendæque studium, veri amor, liberalitas erga egenos, in servandis amicitiiis fides, in perferendo labore constantia, aliæque virtutes, ita eius nomen illustrarunt, ut nulla umquam ætas memoriam eius deletura sit. Tum c. VI. occasio scribendi libri, de *origine papatur, & de unione ecclesiastica Protestantium*, copiosius exponitur. Deinde c. VII. de ultima eius voluntate, quam septem capitibus testatam reliquit, differitur, qua Principi iuventutis, in spem hereditatis adolescenti, illud etiam toto animo precatur, ut divinus spiritus adulatorum nationem ab eo defendat, qui, commodi sui studio, persuadere principibus cupiant, simplices fuisse maiores, mentisque politæ expertes; atque his se dictis insinuantes, locupletare se damno maximo, & clientium potentiorum, & civium, quærant. Suis autem in summo Senatu sacro successoribus ita commendavit leges Ernestianas, quibus ecclesiarum scholarumque disciplina in terris Gothanis Altenburgicisque nititur, observandas, ut privatam eorum felicitatem aliter duraturam non esse intermineretur; quia Deus periuros etiam in posteris puniat. Rebus ita compositis, (c. VIII.) die 8. Sept. 1745. animam Deo reddidit, sub professione, se, quicquid libri sacri, & ii, quibus symbolorum loco uteretur ecclesia A. C. toto animo bonaque fide amplecti, omnemque Atheismum, Indifferentismum, Fanaticismum, & Syncretismum, serio detestari. Ad annum pervenerat septuagesimum secundum, ac die 22. Sept. præ-

lucentibus facibus, nocturno tempore, quod ipse vivus præceperat, elatus est. Bibliotheca eius, cuius duplex editus est catalogus, nempe 1726. & 1733. quæque, vivo beato viro, omnibus sanctioris disciplinæ cultoribus patuerat, post obitum eius, fata tot aliarum bibliothecarum sequuta est, ut nempe divenderetur, & velut disiecta Absyrti membra, passim dissiparetur. Nunc ex c. X. commemorandi etiam sunt libri, quorum ipse vel Auctor fuit, vel editor. Atque hic primo in maxima forma occurrunt: I) incomparabilis Francorum corona, laudatio funebris, dicta Thungio, Comiti, 1710. II) Hilaria evangelica, sive theologico-historica relatio de sollemni seculari Evangelicorum, Gothæ 1719. III) Ratio minime fraterna, qua theologi Reformati in Palatinatu erga eos, quos discriminis ergo Lutheranos vocant, utuntur. 1721. IV) Præconium funebre, Io. Friderico Bachoffio, L. B. ab Echt, tributum, Goth. 1726. V) Consecratio Ernesti Pii, Gothæ 1729. vid. *Acta Er. A. 1729. p. 402.* VI) Adversaria historica, quibus Bernardi M. vita illustratur, Goth. 1729. VII) Præfatio. Bibl. Vinar. ed. rec. VIII) Præf. ad Georgii Groschii defensionem ecclesiæ evang. adversus Gottfr. Arnoldi historiam hæresium: in qua tamen & VI. integra capita Cypriano etiam debemus, nempe L. II. III. IV. XIII. & XVI. Deinde in forma, quam quartam dicunt, edidit: 1) Schediasma de vitiis Papatum, adversus eorundem infalibilitatem, Colon. 1699. 2) de ecclesia subterranea, liber singularis, Helmst. 1699. 3) S. Hieronymi Catalogus scriptorum ecclesiasticorum, cum notis Erasmi Roterod. Mariani Victorii, Heinrichi Gravii, Auberti Miræi, & Io. Alberti Fabricii, E. S. Cyprianus recensuit & annotat. illustravit, Franc. & Lips. 1700. 4) Gennadii Massiliensis liber de scriptoribus eccl. Ien. 1702. vid. *Act. Er. T. VI. Supplem. S. VII. p. 294.* 5) Animadversiones generales in Godofr. Arnoldi histor. eccl. & hæres. Helmst. 1700. 6) Ulteriores studii partium, quo abreptus est Arnoldus, probationes, Franc. & Lips. 1702. 7) Conspectus theologiæ naturalis, Cob. 1701. 8) Dissertationum eccl. pentas, Ien. 1704.

1704. 9) Laudatio funebris, habita Franckio, consuli, Cob. 1707. 10) Coburgensium Theod. Gaza, oratio funebris, Erf. 1713. 11) Brevis institutio de Agendis ecclesiasticis, ex historia primæ purissimæque ecclesiæ, Cob. 1713. 12) Catalogus MSCtorum bibliothecæ Gothanæ, Lips. 1714. v. *Act. Er. A. 1714. m. Jan. p. 18.* 13) Clarorum virorum epistolæ CXVII, e biblioth. Goth. autographis, Lips. 1714. v. *Act. Er. A. 1715. p. 21.* 14) Legitima defensio rationis, qua usus est E. S. Cyprianus, in hoc uniendorum Protestantium ardore, Goth. 1722. 15) Iudicium celeberrimorum Angliæ doctorum de Synodo Dor-dracena, Goth. 1723. 16) Historia Augustanæ Confessionis, Goth. 1730. v. *Act. Er. 1730. p. 436.* 17) Casp. Sagittarii solida & uberior historia comitatûs Gleichenfis, Francof. 1732. 18) Tabularium ecclesiæ Rom. Seculi XVI. Franc. & Lips. 1743. Tacemus sacras aliquot orationes, quas eadem forma foras dedit. In octava autem, ut vocant, hæc eius scripta sunt: 1) Io. Henr. Boecleri cogitationes, qua ratione adolescens, in spem fortunæ maioris natus, litteris elegantioribus erudiendus sit, Cob. 1702. 2) Vindiciæ Iustinianæ, sive pro Iustini M. dialogo cum Tryphone diss. apologetica, Ien. 1705. 3) Vita & philosophia Thomæ Campanellæ, Amstelod. 1705. vid. *Act. Er. 1706. p. 141. & 1723. p. 45.* 4) Ethica Christi, e monumentis Patrum illustrata, Cob. 1707. 5) Programmata selecta, cum triga dissertatt. Cob. 1708. v. *Act. Er. 1708. p. 332.* 6) Hugo Grotius de veritate religionis Christianæ, cum analectis Ern. Sal. Cypriani, Lips. 1709. 7) Friderici Myconii hist. Reform. ab A. C. 1517-1542. v. *Act. Er. 1715. p. 179.* 8) Wilh. Ern. Tenzelii relatio historica de principio & progressu reformationis Lutheri, v. *Act. Er. 1719. p. 37. 322.* 9) Altera pars utilium documentorum ad historiam reformationis illustrandam, Lips. 1718. 10) Georgii Spalatini Annales reformationis, Lips. 1718. v. *Act. Er. 1719. p. 40.* 11) Institutio, ad persuadendum maxime idonea, de origine & incrementis Papatus, Goth. 1719. vid. *Act. Er. 1720. p. 353.* 12) Commonitorium, de ecclesiastica Protestantium unione,

Erf. & Lipf. 1722. 13) Compend. hift. ecclef. Goth. 1723.
 v. *Aff. Er.* 1724. p. 394. 14) Informatio de iure primogenitorum in familiis illuftribus, lingua Germanica, v. *Aff. Er.* 1727. p. 179. 15) Bibliotheca Cyprianica, Goth. 1726. iterum Lipf. 1733. 16) Ecclefia domeftica, feu pia fcripta ad domefticam pietatis exercitationem cum fructu adhibenda, Goth. 1739. fermone patrio. 17) Admonitio rationalis de fugiendo religionum indifferentifmo, 1744. quæ eius cantio cygnea, quam ipfe dixit, Germanico fermone confecta eft. 18) Illuftratio fimplicis iudicii, quod Chriftian. Thomafius, Profeflor Halenfis, de Arnoldina hærefiologia tulit, Coburg. 1747. germanice. In forma, quam duodecimam vocant, foras dedit: 1) Io. Caruti Lenæi de veritate & excellentia Chrift. religionis brevis informatio, Cob. 1701. 2) Centrum papatus, cum amica refponfione ad libellum pontificium, *Kurz und gut*, Iena 1705. 3) Formula concordiæ, germanice, in ufum ecclefiarum per ducatum Gothanum, Goth. 1714. 4) Animadverfiones neceffariæ ad epiftolam viri docti, fcriptam ad Io. Georg. Rosenbachium, captivum in caftro Coburgenfis Ehrenburg. Ut de iis taceamus libris, quos fuis præfationibus commendatos prodire in vulgus iuffit: quemadmodum quoque plures eius epiftolæ, ipfo vel invito, vel infciente, in lucem datæ funt; ut illa ad Ven. Pfaffium contra Proteftantium unionem, atque aliæ nonnullæ, ad Lancifium fcriptæ, ab eoque in appendice metallotheçæ Vaticanæ editæ, Rom. 1719. Tum c. XI. varia doctiffimorum hominum iudicia, b. Cypriano perquam honorifica, fubiiciuntur, inter quos Turretinus, Lancifius, Cuperus, Burmannus, Thomas Crenius, & Io. Iac. Höttingerus eminent; ut Gundlingium, Ludewigium, Vockerodt, Chrift. Gottlib Schwartzium, Io. Burkhard. Menckenium, Liëbium, Gefnerum, Eccardum, Io. Gottfr. Thomafium, Fabricios, Wernsdorfium, alios, omittamus. Tandem libri, qui apparuere in eius nomine, afferuntur. Ad extremum varia additamenta, velut per lancem fatiram, adiecta funt, quibus, quæ tradita funt in ipfo libro, fides egregie conciliatur: atque ita coronis

vita

vitz incomparabilis Theologi imponitur, cuius dum plures simillimos ecclesiæ nostræ precamur, e re facta præclare nos agere putamus.

*DE CARDINALIS DIGNITATE ET OFFICIO
HIERONYMI PLATI, Presbyteri Societ. Iesu, Tra-
ctatus, additionibus, notis, & dissertationibus opportunis
auctus, ac distinctis capitibus illustratus, a IO. ANDREA
TRIA, Archiepiscopo Tyri. Opus non solum S. R. E.
Cardinalibus; verum etiam cuiusvis Ordinis Sacri
Præsulibus, utile & accommodatum.*

*Editio quarta, cæteris exactior, cum triplici indice locuple-
tissimo, sanctissimo domino Benedicto XIV. Pontif.
optimo, maximo, dicata.*

Romæ, 1746. ex typographia Ioannis Zempel prope mon-
tem Iordanum, 4. Alphab. 3. plag. 4. Superiorum
permisso.

Opus hoc conditum est primum ab *Hieronymo Plato*, in gratiam fratris, *Flaminii Plati*. Is, cum post varios honores ecclesiasticos, tandem in ordinem cardinalium, quos adpellant, adlectus esset, a fratre petiit, ut formulam sibi aliquam præscriberet, secundum quam omnem vitæ suæ rationem componeret, quo ita munere tanto se dignum præstaret, eodemque in publicam salutem rite fungeretur. Obtemperavit Hieronymus, qui cum aliis scriptis suam doctrinam probasset, hunc etiam de Cardinalis dignitate, (de qua ante id tempus multa cum Flaminio ultro citroque iactaverat), intra duorum mensium spatium exaravit. Mens ipse non fuit, ut aliquando publicaretur; pressit etiam Flaminus, qui, quæ sibi dicta essent, publicam lucem ferre non posse iudicabat; quod non ita constituta viderentur, ut eruditorum iudicium subire possent. Multorum tamen precibus, & inprimis *Michaelis Angeli Calcaroli*, se permoveri est passus, ut operarum formis exscriberetur liber. Quanti opus hoc fuerit æstimatum, inde

inde adparet, quoniam editio, quam in præsentia enarramus, ordine est quarta. Prima decem annos a morte Auctoris prodiit Romæ a. 1602. altera Lugduni 1623. tertia Romæ 1723. hæc cum multis scateret mendis, plures venerabili Triæ auctores suosoresque exstiterunt, ut librum prelo iterum subiiceret, a mendis repurgatum, additionibus, auctariis, & dissertationibus locupletatum. Quæ quoniam in præsentia nobis est describenda, non tam illis inhærebimus, quæ a Plato sunt dicta, sed ex illis potissimum, quæ a Tria de novo adiecta sunt, quædam notatu digniora enotabimus. Brevis totius operis delineatio hæc esto. Absolvitur c. XXXIV. C. I. est de ecclesiæ sanctæ præstantia, II. de origine Cardinalatus, III. de illius excellentia & dignitate, IV. de primo officio Cardinalium, ratione ordinis, V. de secundo illorum officio, nempe eligendi pontificis, VI. de tertio, quod est adsistere pontifici, VII. ipsos, vi status, ad perfectionem obligatos esse, VIII. in quibus illa consistat? IX. de particularibus illorum virtutibus, & primum quidem prudentia, X. de via acquirendi & augendi illam, XI. de iustitia, XII. de fortitudine, XIII. de studio temperantiæ, XIV. de castitate, XV. de divitiarum usu, XVI. quæ vitare debeant in divitiarum usu, XVII. quo modo honoribus uti debeant, XVIII. de amore dei, XIX. de rectitudine intentionis, XX. de studio orationis, XXI. quæ conveniant ad animi puritatem servandam, XXII. quo modo se gerere debeant erga proximos, XXIII. quo modo erga familiam suam, XXIV. erga propinquos suos, XXV. quo modo nimium adfectum suum in propinquos temperare possint, XXVI. quid observare debeat Cardinalis erga alios Cardinales, XXVII. quid erga summum pontificem, XXVIII. de sententia in consistorio dicenda, XXVIII. & XXX. quid necessarium sit, ut ex animo extirpare possint desiderium pontificatus, XXXI. quid spectare debeat Cardinalis in eligendo summo pontifice, XXXII. quid a Cardinali observandum sit in legationibus, vel in gubernationibus sibi commissis, XXXIII. de profectionibus, quæ Cardinalibus interdum committuntur, XXXIV.

XXXIV. de præmio, quod debetur bonis cardinalibus, & de poena, quæ malis.

Cardinalibus titulus eminentissimi & eminentiæ, in consistorio secreto, adprobante *Urbano VIII.* d. 10. Jun. 1630. est concessus. Cardinales olim dicti sunt presbyteri vel diaconi urbis Romæ, quales cum Petrus ex mente scriptoris nostri ordinavit, primum ille fundamentum cardinalitiæ dignitatis posuisse Auctori videtur. Numerus horum, necessitate urgente, successu temporis est auctus, atque inde distinctio in cardinales diaconos, presbyteros, & episcopos exorta. Cardinalis idem est, qui præcipuus & principalis: quo nomine dicti sunt, qui in clericorum ordine aliis præcellerent. Horum olim 53. fuisse perhibet Platus; qui numerus ad Honorium II. usque A. C. 625. retentus, qui vtro post, pro ratione temporis, vel imminutus, vel auctus fuit; Sixto V. placuit 70. illorum constituere, ad numerum sc. 70. seniorum, qui Mosis adiutores sunt dati. Cardinales, unum cum pontifice corpus constituentes, dignitate ipsi sunt proximi, qua de causa etiam pontifex iuramentum fidelitatis, uti dicitur, ab ipsis non postulat: censentur quippe, uti Sixtus V. loquitur, *pontifici quasi inviscerati*, ut sic a se ipso quasi istiusmodi religionem posse videri posset. Uti vero pontifex omni mundana potestate superior, ita cardinales, recitamus propria Auctoris & Editoris verba, regibus non temere æquiparantur; quod nonnullos regum agnovisse, in adnotationibus adseveratur. Accedit, quod hi Apostolorum vicem teneant. Sed Christi legati, anne unquam honorem regibus æqualem adfectarunt? Superiores sunt Episcopis, quibus tamen quædam competunt, quæ non conveniunt cardinalibus, quia pontifici in cura universalis ecclesiæ adsunt, illum eligunt, ex iisque idem eligitur. Quo tempore purpura ipsis fuerit data, & galerus ruber impositus, disputatur. Rubro colore hæc ornamenta tinguntur, ut perpeffionum Christi sint memores, scilicet nec pro fide, si res ita postulet, sanguinem fundere detrectent. Insperfit heic quædam doctissimus Editor, de promovendorum cardinalium virtutibus necessariis, item de ritu & forma creationis illorum, quibus verbis pontifex eos renuntiet, non-

Na.

nullis

- nullis in pectore reservatis, ipsis ingenua provolutis galarum
 imponat, os claudat, iterumque aperiat, & quomodo insignia
 cardinalitia ad absentes mittantur. Adiungitur ceremoniale
 duplex *Clementis* XI. & *Benedicti* XIV. quo, quæ ad deco-
 rum potissimum spectant, cardinalibus præcipiuntur. De
 cardinalibus episcopis quædam in medium adtulerat Platus, ad
 quæ aliqua notat Editor, de residentia, rotulo, & consecratio-
 ne pontificis, a cardinali episcopo Ostiensi, primo cardinali-
 titi Ordinis, adhibito pallio, duobus aliis episcopis adsumtis,
 peragenda. Ex subdiaconis etiam aliquando pontifices sunt
 electi. Pontificem antiquitus a cardinalibus, universo clero,
 præsentate populo electum, subinde præterea confirmationera
 regum & Imperatoris requisitam fuisse, certum est, quod ad
 Alexandrum III. usque duravisse dicitur. Ab illo tempore
 in Concilio Lateranensi constitutum fuit, ut ius omne pontifi-
 cis eligendi penes cardinales esset, clero reliquo, ipso etiam
 Imperatore, exclusis. Subdit Editor descriptionem ritus, quo
 hodierno die electio pontificis fit. Undecim diebus a mor-
 te superioris pontificis elapsis, cardinales conclave ingrediun-
 tur. Electio fit vel per inspirationem, vel per compromissum,
 vel denique per scrutinium & accessum. Electione facta, ad
 altare defertur, primam salutationem, quam adorationem di-
 cunt, cardinalium accepturus. Olim in more fuit positum,
 ut frequentia episcoporum italicorum concilia nationalia ha-
 berentur, cum iisdemque pontifex de re communi consultaret:
 quod cum incommodum esset, post invaluit, ut cardinales
 pontifici perpetuo adessent, & cum ipso universæ ecclesiæ
 curam susciperent. A cardinali postulat Auctor virtutem,
 non qualemcunque, verum perfectam: & quoniam ille
 spectari potest qua *christianus*, inde qua *clericus*, denique qua
cardinalis, demonstrat, quæ ipsorum virtutes pro triplici ista
 relatione esse debeant: in quibus, quod inficiandum non est,
 multa utiliter præcipiuntur. Subnectit Editor dissertationem,
 in qua agit de consistorio, quod initio bis per septimanam
 est celebratum; inde, auctis negotiis, semel, pontifice res, quæ
 graviores non essent, in capella, cum voto capellanorum, unde
 tribunal

tribunal rotæ prodiit, tractante. Sixtus V. constituit, ut congregationes haberentur, quibus certa negotia cum particularibus facultatibus assignarentur, difficilioribus ad pontificis deliberationem & discussionem reiectis. Inde differit A. de consistorio *extraordinario*, eodemque publico, & *ordinario*, sive secreto, indicatis rebus iis, quæ in utroque discutuntur, denique *semipublico*. Porro agit de cardinalium convocazione, illorum pompa, ubi accedunt, quæ regia est, horum, quoties pontificem compellant, submissione; de negotiis, quæ disceptantur; de modo, quo sententiam suam dicunt; de secreto tenendo in iis, quæ in consistorio proponuntur. Ad hæc commentatur de diversis congregationibus, quæ habentur, quatenus pontifex consideratur vel tamquam supremum caput ecclesiæ, vel tamquam episcopus particularis urbis, vel tamquam princeps regionis ad Romanam ecclesiam spectantis. Sequitur Epistola *Jacobi*, cardinalis Papiensis, ad cardinalem *Gonzagam* Mantuanum, quæ explanat officium papæ & cardinalium, quoties in senatum coeunt, qualem se is in proponendo, hi in deliberando & sententiis dicendis, præstare debeant. Post hæc remedia præscribit, quibus cardinalis desiderium pontificatus in se extinguere debeat, & qua intentione illum appetere liceat. Ubi Auctor quæstionem discutit, num liceat pontificatum respuere, & omnino recusare? respondet, non licere, quatenus non secundum propriam voluntatem, sed ex alterius dispositione id ipsi eveniat, qui si pertinax in proposito de non acceptando pontificatu persistat, posse ipsum a collegio ad eundem acceptandum cogi. Quæ circumscriptio, quæ prudentia a cardinalibus in eligendo pontifice sit adhibenda, docetur deinceps. Exhibet Editor & epistolam cardinalis Papiensis ad *Franciscum* cardinalem Senensem. Exponit deinde de legationibus, quæ a pontifice cardinalibus, ad certum aliquod negotium expediendum, committuntur: qua occasione illos nominat, qui posteaquam oratorum munere cum laude functi essent, ad fastigium pontificium sunt evecti, vel qui certæ provinciæ gubernandæ præficiuntur, virtutesque, quæ ab his requiruntur, percenset. Pergit ad illos, qui religiosarum sodalitatum, locorum pio-

326-327.

327-334.

335-337.

338-344.

344-375.

375-398.

399-422.

Pag. 422-450. 450-888.

rum, provinciarum & regnorum curam atque tutelam suscipiunt, & quod illorum sit officium, declarat. Coronidem operi imponit dissertatio venerabilis Editoris, de privilegiis & præminentis ecclesiæ romanæ purpuratorum: in ea quoniam illa, quæ in ipso opere dicta erant, maxima ex parte repetit, amplificat, & novis rationibus atque testimoniis confirmat, ex illis aliquid excerpere superfedemus. De opere, ex iis quæ dicta sunt, facile iudicabunt Lectores.

DISSERTATIONS SUR L'ORIGINE DES FRANCS;

h. e.

DISSERTATIONES DE ORIGINE FRANCORUM; de institutione ac primis progressibus imperii Francici in Galliis &c. una cum historia brevior de regibus Franciæ, carmine exposita.

Parisiis apud Chaubertum sub ingressum vicî Augustinorum ad honoris & prudentiæ signum 1748. cum approbatione & privilegio regis, 8. min. pl. 14. & tab. figg. æn.

Variæ sunt de Origine Francorum opiniones & contraversæ, quarum nonnullæ rem ipsam ac verisimilitudinem, aliæ superbiam spirant & adulationem. Auctor noster, Gallus, ad utram partem inclinet sententiam, lectoribus iudicandum relinquimus. Istud certum est, non heri demum aut nudius tertius, immatura temeritate hoc in argumentum incidisse scriptorem nostrum, quin iam ante aliquot annos specimina quædam habuisse perfecta, publicique iuris fecisse. Primam Francorum mentionem invenit ille

1. seculo tertio medio, ubi Vopiscus memorat, ab Aureliano, inter gallos legioni cuidam præfecto, Francorum septingentos cæsos, captos trecentos: unde concluditur, tunc præfertim eosdem in Gallia fuisse dispersos. Fuit hoc tempus, quo primum in Gallias incursiones Franci fecerunt, & usque in Hispanias, immo & in Africam penetrarunt. v. *Aur. Victor*
3. in Gallieno c. 33. Eosdem *Eutropius* Germanos vocat IX, 9.

Orosius

Orosius Germanos ultiores VII, 22: quibuscum consentiunt
Procopius de bello Gothico L. I. c. 11. *Agathias* Scholasti-
 cus L. I. & *Fortunatus* de Gelesuintha, item eam. de nuptiis
 Sigiberti regis, ad annum 566. *Zosimo* L. I. referente,
 Probus alterum contra Francos prælium pugnavit, iisque
 opera ducum strenue victis, cum Burgundis & Vandalis
 dimicavit. Quum Franci ab imperatore sedes ad Pontum
 Euxinum obtinuissent, pars eorum quædam defectionem mo-
 lita, magnamque navium copiam nacta, totam Græciam cont-
 turbavit, in Siciliam quoque delata, & urbem Siracusanam
 adorta, magnam in ea cædem edidit. Tandem, cum & in
 Africam appulisset, ac reiecta fuisset, nihilo minus domum re-
 dire, nullum passa detrimentum, potuit. *Iulianus* Imperator Pag. 4.
 orat. I. in Constantinum imperatorem, Francos & Saxones
 promptissimos fociorum, atque omnium nationum bellicosissi-
 mas, ultra Rhenum atque occidentis mare habitasse conten-
 dit. Sic & *Eumenius* in paneg. ad Constantinum; Franciæ na-
 tiones, ab ultimis barbariæ littoribus avulsas, ait, ut in desertis
 Galliæ regionibus collocatæ, & pacem Romani imperii iu-
 varent, & arma delectu. Istud barbaricum solum trans Albim 6.
 fluvium, cum antiquioribus, collocat Noster; conf. *Eutrop.* VII,
 5. *Victor* epit. de Decio, *Vopisc.* in Probo c. 13. & *Am-
 mian.* XVIII, 4. sed nominatim Holsatiam vocat, Sicambros, 9.
 Cimbros, Marfos, ad eundem fere populum referens. Alii 12.
 sunt scriptores, qui Francos ex Scythia, Pannonia, vel a Tro-
 ianis deducunt. Est Gallus quidam, ad primam senten-
 tiam quod attinet, qui Phryges facit, per Pontum Eu-
 xinum transductos in Asiam; unde, per varia rerum discrimina,
 in Germaniam penetrarint, nomen adepti populorum, 13.
 quos Maximinus imperator vicerit duxeritque captivos. Certe
Herodotus de natione Scythica loquitur, quam Scythas liberos
 vocat. Auctor anonymus chronici Alexandrini memorat,
 Francos cum Carpis ac Scythis fociis adversus Decium pu-
 gnasse; & *Nicetas* observat L. II. quod Manuel Imperator
 ingressus sit in terram Francorum, inter Danubium & Savum
 sitam. Ita & *Plinius* IV, 12. contendit, nomen Scytharum 15.
 Sarma-

- Pag. 16. Sarmatis convenire atque Germanis. Neque Noster negat, Francos dici posse Scythas, cum omnes Europæi de boreali plaga venerint, aut fuerint Scythæ. Multi præterea tradunt, de Pannonia fuisse digressos, & primo quidem littora Rheni amnis incoluisse, deinceps transacto Rheno ulterius venisse; vid. *Greg. Turon. hist. Franc. L. II. c. 9.* Tacitus & Ptolemeus de iis non loquuntur, nisi cursim, tamquam de populis trans Albim. Potiorum partem omittunt; reliquorum nomina corrumpunt. Ad Francorum nominis designationem quod attinet, Libanius sophista quasi vallo circumdatos nominat. Auctor chronici Moissiacensis, scripti anno 845. aliique putant, Francos esse nomen adeptos de vocabulo Græco, quod indicet ferocem, a Valentiano sic dictos, posteaquam Alanos rebelles ab iisdem paludibus fortiter repulissent; cf. *Cbronica regum Francorum apud rerum Francicarum Scriptores T. II. p. 663. Cluverus Germania L. III. c. 9. 10. & 20.* arbitratur, fœderi Francorum nomen deberi, quod Eucteres & Usipetes, in Sicambrorum terras succedentes, & cum Ansvariis, Attuariis, Bructeris, Chamavis, Chaucis, Saliis, in unum corpus coniuncti, sibi met tamquam liberis imposuerint, a Germanorum Frey derivandum. Noster, hanc sententiam aspernatus, opinatur, Frisios quidem inde nomen deducere, non autem Francos. Attamen si dicendum quod res est, ea vocabula prope modum eiusdem significationis sunt, solentque hodie pariter coniungi: *Franc und Frey*: quorum alterum utique Francis, alterum vero Frisius nomen imposuisse videtur. Inde et D. Theod. Ruinartus præf. in *Greg. Turon. hoc unum constans invenio, Franci nomine hominem liberum & a qualibet servitute immunitatem designari.* Non habuit igitur Schwarzius causam, in obs. ad geogr. antiquam Cellarii Lipf. 1732. T. II. p. 6. coniectandi, Francorum nomen esse quasi *Frie-rancken*, hoc est *libere currentium ac vagantes*: licet utrumque vocabulum agnoscamus Germani. At tamen Noster potius ab antiquissimo rege derivat illud nomen, præeunte Isidoro origg. L. IX. his verbis: *Franci a quodam proprio duce vocari putantur.* Inde conicitur, quod forsitan similitudo hominis huius cum Troiani cuiusdam principis nomine sequioribus scriptoribus occasionem dederit, Francis originem Troianam tribuendi. Rediens Noster a nomine ad rem, iterum quaerit sedes initio ad dextram Rheni partem, ubi collocet ultra Moguntiam tabula Peutingeriana, & Hieronymus in vita S. Hilarionis, qui hæc habet: *inter Saxones & Almannos gens est non tam lata, quam valida, apud historicos Germania, nunc vero Francia vocatur.* Ducatus Bergensis, Cliviensis, Comitatus Marchicus, & Westphalia pars, Franciam illam repræsentarunt, cuius priores habitatores fuerunt Bructeri, Ansvarii, Chamavi, Attuarii, Gaeti. Pertinet
- huc

hac locus *Sulpicii Alexandri* apud *Gregor. Turon. L. II. c. 9.* ubi
 de *Arbogasto*: *Agrippinam rigente maxime hyeme petiit, ratus tu-*
to omnes Francia recessus penetrandos urcendosque, cum decussis fo-
ttis nuda atque arentes silvæ insidiantes occulere non possent. Col-
lecto ergo exercitu transgressus Rhenum, Bricteros ripæ proximos,
pagum etiam quem Chamavi incolunt, depopulatus est, nullo un-
quam occursante, nisi quod pauci ex Ampsuariis & Chattis, Marco-
mere duce, in ulterioribus collium iugis apparuere. Sic & Ammian.
L. II. c. 10. Rheno exinde transmissio, regionem subito pervasit Fran-
corum, quos Attuarii vocant. Iidem Franci nominabantur Sicam-
bri, Saliï, Ripuarii. Proprie loquendo Sicambros in Galliam trans-
tulerat Augustus, & ad sinistram Rheni partem collocarat. Neque
solum habitationes mutarunt, sed nomina quoque, dicti postea
Guberni, Gugernti, aut Cugermi. Saliï vocabantur ad Isalam vel Salam
habitantes, qui Iulii temporibus insulam Batavorum tenuerunt: sic
enim Ammianus L. XVII. c. 8. petit primos omnium Francos, eos
videlicet, quos consuetudo Salios appellavit. Zosimus L. II. hist. p.
707. (ed. Francof. 1590. fol.) docet, quod a Quadis inde pulsi,
a Cæsare autem restituti, atque Romanis legionibus additi fuerint.
Confirmatio Germanicæ Francorum originis variis argumentis ni-
titur; quæ potissimum sacra, lingua, vestitus, consuetudines, atque
alia suppeditant. Ad sacra Francorum quod attinet, Greg. Turon.
L. II. c. 10. sibi que, ait, silvarum atque aquarum, vivium, bestia-
rumque, & aliorum quoque elementorum finxere formas, ipsasque ut
Deum colere, eisque sacrificia delibare, consueti. Lingua fuit
Theodisca vel Teudisca. Inde Flodoardus L. IV. c. 35. post qua-
rum litterarum recitationem, & earum, propter reges, iuxta Theo-
tiscam linguam, interpretationem: ubi Ge. Coluenerus, commenta-
tor, in scholiis observat, quod Theotisca seu Teudisca lingua inter
epistolas Hincmari a Cotesio editas, exstat epistola Otrfridi monachi
ad Luitbertum archiepiscopum Moguntiacensem, & præfatio in li-
brum antiquum lingua Saxonica conscriptum, quæ ibidem vocatur
Teudisca, & legitur adverbium theotisce. Aliud Theodiscæ lin-
guæ exemplum exstat L. III. hist. Nithardi v. Coluener. ad Flodo-
ardum (Duaci 1617. p.) 155. Vestes erant strictæ, ac singula mem-
bra exprimentes. Rem militarem Germanorum a Tacito descriptæ
simillimam, Agathias proponit de Francis, apud rerum Gall. scri-
ptores T. II. p. 65. Omnes denique, ceterarum consuetudinum
eandem originem confirmant. Paulo longiores fuimus in isthac
prima commentatione excerptenda; quod præ reliquis nobis com-
memoranda videbatur: tanto ergo in reliquis licebit esse brevio-
ribus. Altera igitur sedes Francorum in Gallis occupatas exponit:
qua occasione simul de Tungia & Thoringia agitur; de lin-
guæ

Pag. 29.

30.

32.

33.

34.

36.

37.

38.

40.

44.

45.

46.

60.

guæ

- guæ autem temporis illius Germanorum accuratione, testimonium
 egregium adfertur ex *Sidonii Apoll.* L. V. ep. 5: Sequens dissertatio
 est de sepulcro Childerici I. in quo præter anulum sigillarem au-
 rei sunt numi reperti, ultra centum, in his non nisi IX. Imperatorum.
 77.
 78. Additur refutatio systematis Eccardi, de auctoritate primo-
 rum regum Gallie. Spectat eadem Eccardi origines Au-
 104. striacæ domus editas Lipsiæ 1721. ubi simul de patriciatus
 Clodovei & patriciis generatim agitur, cui tractationi in-
 113. serviunt *Octaviani Gentilis*, ex dominis *Rovelloni* Patricii septempe-
 114. dani, de patriciorum origine, varietate, præstantia ac iuribus, libri
 quatuor &c. Romæ 1736. Maioris momenti est de militia vete-
 125-145. rum Francorum dissertatio: quæ cum eadem ex parte veterum Ger-
 146. manorum sedulo comparatur. Neque minoris altera, de donis gratui-
 155. tis antiquæ Francorum nobilitatis. Hanc excipit dissertatio de S.
 Remigii ad Clodovæum epistola quadam. Legitur eadem sub finem
 156. operum Gregorii Turonensis, a Ruinaro collectorum col. 1326.
 158. Indidem hic inferitur tota, cum Gallica interpretatione, & addi-
 160. tis explicationibus. Siftunt eadem propositiones sequentes: 1.
 Sensus epistolæ ad res Clodovei regnum circumstantes accommo-
 167. dari nequit: 2. S. Remigius, antistes erat eloquentissimus, qui-
 que, tum libero tum ligato sermone, perquam eleganter scribebat,
 168. id quod *Gregorius Turonensis* L. II. c. 31. atque *Sidonius*
Apollinarius L. VII. ep. 9. testantur; & ad poesin quod attinet, vel
 169. epigrammata duo heic inserta confirmant: 3. epistola Remigio tri-
 173. buta peccat, dictionem æque ac decorem si consideres. Ex his ar-
 175-190. gumentis, supposita ea Epistola videtur, Denique claudit agmen,
 historiæ Francicæ, eiusdem linguæ versibus elaboratæ compen-
 dium, ordine temporum ad marginem cuiusvis paginæ designato,
 id quod delectationi poeticæ singularem adiun-
 git utilitatem.



☪☪☪ (289) ☪☪☪

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Qua Lipsia publicantur,

SUPPLEMENTA

Tomi VIII Sectio VII.

HISTORIA DI TRIVIGI

h. e.

*HISTORIA TARVISIENSIS, AUCTORE
IOHANNE BONIFACIO.*

Editio nova, auctior & emendatior.

Venetius, apud Iohannem Baptistam Albrizzi 1744. 4.

Alph. 1. pl. 15.

Multas sane grates magistratui Rovigensi orbis litteratus debet, quod, prout ex epistola nuncupatoria ad Senatum Venetum directa intelligitur, hanc tractus Tarvisini historiam, a *Iohanne Bonifacio*, insigni quondam Italiae ornamento, conscriptam, & in eius scriniis latentem, cum eruditis communicaverit. Ut vero, quanta fuerint Bonifacii istius in rem publicam pariter ac litterariam merita, qualeque pretium historiae huic statuendum sit, eo rectius cognoscatur, vitae eius descriptionem huic libro praemittere non abs re alienum existimarunt editores clarissimi. Floruit igitur Bonifacius decimo sexto & septimo post Christ. Nat. seculis, ex illustri admodum stirpe oriundus, ita ut, si in antiquae Romae

O o

tem-

tempora eius incidisset ætas, ius imaginum consecutus fuisse videatur. Hunc vero natalium splendorem, & propriis meritis adaugere diligentissime laboravit. Patavium igitur studiorum causa se contulit; ubi cum arti Criticæ, Rhetoricæ, atque Iurisprudentiæ operam indefessam impenderet, Doctoris honores præmi loco consecutus est. Postea, & pietatis & eruditionis specimina edidit quamplurima, varique in omni litterarum genere scripta concinnavit, quæ in fronte huius operis recensentur. Contigit idcirco, ut in societates litteratas, quæ per ditionem Venetam institutæ sunt, plurimas, reciperetur. Senatoris etiam munere in variis Venetæ Reipub. civitatibus perfunctus est, usque dum senio fractus in patriam reverteretur, ibique honestum sectatus otium, sibi & Musis unice vacaret. Inter scripta autem a Bonifacio composita, historia hæc Tarvisiensis principem utique locum occupat. Inde ab anno 1575. lares suos Tarvisium Noster translulerat. Ibi cum primum biennium exegisset, manus huic operi conficiendo admovit. Cumque duodecim annos isti labori impendisset, anno 1591. tandem typis excudendum curavit, communi omnium applausu exceptum. Quia vero eius tempore, historia artis criticæ ministerio nondum satis erat perpolita, atque ideo faciles nimis ad credendum erant, quotquot rerum gestarum vicissitudines litteris mandabant, neque Bonifacium ab eiusmodi nævis immunem dicere licet. Emendavit tamen postea quantum potuit hosce commentarios, ita ut posterior editio anno 1623. adornata, in qua rerum gestarum series usque ad illa ipsa tempora perducitur, emendatior omnino sit. Imo, curatiorem adhuc postea huius historiæ editionem parare laborabat: eius tamen consilii, morte præventus, compos fieri non potuit. Magistratus autem Rovigenis, apud quem libri huius exemplar, quo ipsemet Auctor usus est, inde ab ao. 1718. ubi ab heredibus Bonifacii ad Senatum pervenit, delituit, statim quidem, ex quo libri istius copia ei facta est, de eo typis repetendo cogitavit. Cum autem & variæ difficultates obstant, & nonnulla in Bonifacii schedis deprehenderentur, ad istius

istius operis emendationem & augmentum facientia, ea prius suis quæque locis inserere editores laborarunt, ut adeo præclaram omnino eius libri editionem parasse, merito dicendi sint. In duodecim libros universum opus distributum est. Situm geographicum tractus Tarvisini, primo, Auctor Clarissimus delineat. Dicitur ille postea est *Marca Tarvisina*, sex urbibus quondam constans; quamvis hodie non nisi quatuor ibi deprehenduntur, duabus ab Attila destructis. De origine Tarvisii, varias variorum sententias affert. Discordias incolarum cum Patavinis edisserit: cumque eam ob causam multas illi turres exstruerent, e quibus hostes e longinquo prospicerent, seque ab eorum insultibus securos præstarent, quarum turrium rudera adhuc hinc & inde visuntur, urbs altarum turrium, Tarvisum dictum est, quæ & turres eas, in insignibus suis pictas, exhibuit. Exponit postea Cl. Auctor origines & fata reipublicæ Romanæ; inde Venetorum tractum, in quo Marca Tarvisina sita est, nunquam a Tuscis aut Gallis subiugatam fuisse, immo Gallos Venetorum potissimum fortitudine esse fugatos, contendit. In bello cum Hannibale gesto, Venetos semper in fide Romanorum perstitisse, & eam ob causam Romanos vicissim eos vehementer amasse, ita ut ob eam rationem nunquam eorum dominio subditi legantur Veneti, observat. Ius Latii eos per L. Pompejum consecutos esse, monet. Cæsarem postmodum Tarvisinis, una cum Veronensibus, Patavinis, & Atestinis, civitatem Romanam concessisse, & varias urbes per illum tractum ædificasse, observat, simul quamplurimis, quæ amorem Romanorum erga Venetos loquuntur, in medium prolatis. Hac autem occasione, multus, & fere nimius est, citra quam hic decebat, in originibus & fati reipublicæ Romanæ enarrandis. Cumque Petrum, post ascensionem Christi in coelos, primum Romæ episcopum fuisse, ex opinione apud Pontificios recepta, tradidisset, Prosdocimum quendam ab eo episcopum Patavinum consecratum esse, cumque Christi doctrinam civibus eius loci prædicasse, innumeraque miracula, quæ fidem fere superant, perpetrasse, idemque in civitate Ta-

visina fecisse, & quamplurimos ibi sacro baptismatis fonte
 Pag. 17. abluisse, Lectoribus tradit. Ab eo etiam tempore, Tarvisii in-

colasse crucem albam in area rubra insignibus suis inseruisse, observat. Fortitudinem horum hominum in repellendo Ma-

22. ximino, qui Romæ pro tyranno habebatur, prædicat. Philippum Arabem, primum Imperatorem Christianum fuisse, argumentis magni ponderis, ut videtur, statuit. Fidelitatem Tarvisinorum erga Theodosium, contra rebelles in vicinia decertantem, describit, quotque urbes continuerit tunc temporis Marca Tarvisina, edisserit, tandem & de episcopis, qui per hunc tractum floruerunt, nonnulla addit, quæ tamen fabulas vehementer redolent. Calamitates, quas occasione incurfus barbarorum in Italiam, perpessi sunt

92. istius regionis incolæ, deinceps exponit. Patavinos potissimum gravissime eo tempore a barbaris esse vexatos, observat, qui postea, metu barbarorum in sinum maris Adriatici fugientes, in insulis ibi repertis nova domicilia constituerunt. His enim in locis satis securos se sperabant fore, cum propter mare circumiacens pedestres copiæ eos invadere non possent, neque propter fluxum & refluxum navigia hostium ea in loca pervenirent. Primis ergo civitatis Tarvisinæ temporibus, Consules summæ rei præfuerunt, quorum etiam nomina Cl. Auctor recenset, & postea regimen tribunorum ibi invaluisse, contendit. Cum dein a. 418. adventum Ataulphi, Alarici successoris, metuerent, consilium, portus in Insula Rivalta construendi, ceperunt, cuius ope ab insultibus barbarorum eo tutiores redderentur. Anno igitur 421, Consulibus suis eius rei curam demandaverunt, qui urbem reipublicæ cognominem, Venetias, ædificarunt. Origo eius urbis, quæ hodie cunctis, quibus eam oculis usurpare contigit, miraculi instar est, admodum fuit tenuis: Non enim, nisi viginti quatuor domus lignæ ibi constitutæ sunt; cumque tribus annis elapsis ignis ibi exortus omnes illas domus consumeret, una duntaxat, quæ ex lapidibus erat constructa, salva permansit. Eius aiunt possessorem voto se obstrinxisse, de domo sua, si a flammis servaretur, Sto Iacobo consecranda; subito igitur pluviam esse ortam, quæ ignem restinxerit.

xerit. Et hac quidem occasione, templum Sti Iacobi, quod Venetiis est, exstructum esse, idque ex inscriptione marmoris insculpta, quæ in sacello istius templi visitur, nec non ex historicorum Venetorum testimoniis, apparere, Cl. Auctor dicitur. Pag. 36.

Quamplurimis deinceps ex vicinia hanc in urbem veluti tutissimum portum confugientibus, numerus incolarum h. dies est auctus, ita ut successu temporis, eam amplitudinem & potentiam, quam hodie obtinet, consequeretur. In obsidione Aquileiensi, ab Attila facta, Patavini, civitatibus sibi subiectis, milites ad suppetias Aquileiæ ferendas imperarunt. Calamitates, quas Italiæ hic tractus ab Attila perpe- 39.

pellus est, fusc A. edisserit. Tarvisium autem meliorem sortem quam aliæ urbes habuit, posteaquam se Attilæ subiecit, ab eodemque in gratiam esset recepta. Hoc pacto incolarum urbium, quæ destructæ erant, Tarvisii sedes fortunarum fixerunt: quæ res non potuit non permultum ad florem atque incrementum istius loci conferre. Hanc vero felicitatem prudenti consilio episcopi sui Tarvisium debuisse, Cl. Auctor ostendit. Theodoricus ubi urbes ab Attila de- 44.

structas reedificavit, quamplurimi Marcæ Tarvisinæ incolæ, qui relictis sedibus in insulas secesserant, redierunt. Ex eo autem Tarvisium civium numero iterum crevisse, Cl. Auctor monet. Statum dein reipublicæ Venetæ sub Theodorici imperio depingit, atque virtutes istius principis vehementer celebrat. Tarvisium etiam, sub eius auspiciis, suos magi- 47.

stratus habuisse, & libertatis quadam specie gavissimum esse, observat. In bello quod Gothis intulit per Belisarium Iustinianus, pactum cum Gothis tandem est initum, vi cuius Marca Tarvisina eorum dominio tradita fuit. Cum postea Belisarius a Iustiniano ex Italia revocaretur, Vitaliano in eius locum substituto, qui eum Gothis infelicissime iuxta Tarvisium depugnavit, Gothorum in Marcam Tarvisinam dominatus, monente Auctore, eo magis stabilitus est. 51.

Res gestas Gothorum postea amplius edisserit. Cum Narfes, a Iustiniano in Italiam missus, fortissime se gereret, multaque a Gothis obsessa Imperatori restitueret, Teia, Gothorum Dux, ad Marcam Tarvisinam ab insultibus Narsetis

- Pag. 60. custodiendam, missus est. Hac de re certior factus Narfes, exercitu in duas partes diviso, Longobardos contra Teiam in Marca Tarvisina, constitutum misit: hic, cum non tantæ copię sibi suppetent, quot ad reprimendos Longobardorum insultus requirebantur, facile victus est; qua victoria Longobardis iter supra Athesin, Mincium, atque Padum apertum est, ita ut iuxta Placentiam atque Ravennam castra ponerent. Paulo post ab ipso Totila, Gothorum Rege, cum Longobardis pugnatum est, qua in acie Totilas periit. Hunc ipsum Regem, Tarvisum patriam habuisse, ex *Olai Magni historia Gothorum* ostenditur. Gothi tandem a Narfete ex universa Italia exterminati sunt. Hoc Italiæ minus feliciter cessisse, & melius ei consultum fuisse, si Gothi, qui moribus barbaris depositis, elegantiorum Italorum vivendi rationem iam adoptaverant, eam in potestate retinuissent, Cl. Auctor Lectoribus persuadere omni modo laborat. Qualis eo tempore status ecclesiæ Romanæ fuerit, deinde exponit. Pontificem R. primum inter omnes episcopos fuisse, eumque a clero & Populo Romano eligi, atque ab Imperatore confirmari suevuisse, candidè profitetur. Episcopum Tarvisinum sub inspectione metropolitani Aquileiensis fuisse constitutum, observat. Ubi per Narfeti prodicionem Longobardi Italiam, atque adeo Marcam Tarvisinam quoque, invaserunt, Tarvisum, Episcopi illius loci intercessionem & prudentiam, ab excidio, quod ipsi Alboinus Rex minitabatur, liberatum, & in gratiam ab eo receptum est. Multa de hoc ipso *Episcopo Felice*, notatu digna, dummodo non fabulosa sint, Cl. Auctor protulit. Cum Longobardis, maiores Comitum de Collalti in Italiam venisse, alios autem eiusdem gentis in Germania remansisse, a quibus Comites de Hohenzollern, hodiernique Marchiones Brandenburgici descendant, adferit. Comites eos insignia bona circa Tarvisum possedisse, observat, aliasque insuper de origine istius gentis affert coniecturas. Longobardi, Italas terras a se occupatas in sex præfecturas diviserunt, inter quas Marca Tarvisina fuit, a Marchione, Tarvisii degente, administrata; unde insignem huic loco splendorem accessisse, omninoque hunc tractum, barbaris, qui eum insederant, plus quam Imperatoribus

ribus debere, Cl. Auctor pronuntiat. De Marchionibus, eorumque potentia, multa notatu dignissima in medium profert, Pag. 70. & quomodo distinguendi sint a Ducibus, edifferit. Post necem Alboini, Tarvisienses, principum Estensium auxilio fultos, iugum barbarorum excussisse, seque in libertatem vindicasse, evincit. Cum a. 594. Franci in Italiam adventarent, Valfarus Marchio Tarvisiensis se illis sociavit. Circa eadem tempora gravissimam pestem per ea loca exstitisse, ita ut homines stertendo expirarent, ideoque morem bene precandi stertentibus introductum fuisse, sibi persuadet Cl. Auctor: quia tamen in re an consentientes habiturus sit hodiernos historicos, est cur dubitemus. Agilulfum, pace cum Francis inita, omnes, qui iis præterito bello adhæserant, graviter castigasse, atque eandem ob causam Tarvisium gravissimis ab eo calamitatibus affectum esse, docet. Rotharium, Longobardorum Regem, Tarvisium Longobardis iterum subiecisse, ostendit. De Venetorum republica deinceps quamplurima legimus; inter hæc, Venetos, auxilio Ernesti principis Estensis, Longobardos adortos esse, atque in acie vicisse. Finem deinde regni Longobardici A. enarrat. 71. 73. 76. 80.

Carolus M. Italia potitum, Tarvisium per Henricum Principem Estensem gubernasse, docet. Hunc vero a Tarvisinis, libertatem frustra petentibus, e medio esse sublatum, Atestia coniuge, & Ottone filio, carceri inclusis. Illud vero facinus a Carolo, aliquot annis post in Italiam revertente, atrocissime puni- tum est. Postmodum, ubi Carolus Imperatoris dignitatem consecutus est, filius eiusdem, Pipinus, Italiam, adeoque etiam Tarvisium, rexit; Veneti tamen liberi manserunt. Bellum postea istius rei publicæ, cum Pipino, Cl. Auctor exponit. Motus Italiæ, qui post Arnulphi tempora exstiterunt, quando Berengarius, Dux Foroiuliensis, Longobardiam sibi subiecit, & Imperatoris nomen assumpsit, recenset. Nimirum; cum ea de causa multæ & gravissimæ lites cum Ludovico III. Arnulphi filio Ipsi intercederent, Hunni ea occasione utendum rati, cum fortissima manu ad Italiam occupandam sese accinxerunt. Itali igitur, Berengarium Ducem elegere, qui, exercitu collecto, illos quidem

- dem ab aditu Italiae prohibere laboravit, verum ab iis fufus fugatusque, Mediolanensem tractum, in fuga constitutus, petiit. Hunni victores, gravissima inde Italiae mala intulerunt, agros longe lateque populati sunt, atque Tarvisum inter alia
- Pag. 92. occuparunt. Quae postea ad tempora usque Ottonis M. ibi gesta sunt, a Cl. Auctore aequae enarrantur. Rambaldum, unum ex maioribus Comitum de Collalti, elogio Comitum Tarvisini
97. fini ab Ottone III. esse decoratum, A. memorat. Eundem Imperatorem, partem Tarvisiensis tractus, a Longobardis quondam occupatam, ecclesiae patriarchali Aquileiensi, atque ecclesiae cathedrali Tarvisiensi Afolum, castellum amoenissimum, dono dedisse, eamque donationem postea a Friderico Imperatore
98. confirmatam esse, contendit. Tarvisienses cum vicinis gentibus graves lites habuerunt, per Henricum II. Imperatorem tandem compositas. Idem Imperator regimen Tarvisi in meliorem statum transformavit. Observat Cl. Auctor, inter turbas, quae in illis regionibus per continua bella ortae erant, Episcopos regimen civile ad se rapuisse. Imperator ergo, ut Tarvisi duo Consules, singulis annis a magistratibus creandi, atque ab Imperatore confirmandi, de rebus civilibus & criminalibus cognoscerent, edixit. In aliis etiam tractibus Tarvisini civitatibus magistratus certos constituit, tributa Tarvisi incolis imposuit, atque rem militarem ordinavit. Henricus IV. Matildem atque Beatricem, Duces Estenses, Marchiones Tarvisienses creavit. Matildis, quae matrem vivendo superavit, Dux Ferrariae, Marchio Tarvisiensis, Comes Canossae, nec non Vicaria ecclesiastica & Imperialis per universam Italiam facta est. Ob dissidia, quae inter sacerdotium & imperium tunc temporis intercedebant, multas turbas existisse, Cl. Auctor monet, ipsasque illas lites, quas cum papa Imperator habuit, egregie, & uti decet historicum fide dignum, exponit. Patavini, ope Tarvisiensium & Ravennatensium freti, arma contra Venetos ceperunt, cum de finibus regendis discordia inter eos esset exorta. Has vero turbas Henricum IV. in vicinia constitutum, sopivisse, Cl. Auctor adfirmat. Henricus V. Tarvisio Adrianum aliquem Ducem

cem & gubernatorem præposuit, qui tamen Mathildæ fidem & obedientiam polliceri coactus est, cum per omnem vitam Marca Tarvisina ipsi concessa esset. Henricum V. sapius Tarvisii commoratum esse, multisque amicorum tractus non- Pag. 110.
 nullos in feudum concessisse, Auctor observat. Circa hæc etiam tempora gravissimus terræ motus per omnem Marcam Tarvisinam exstitit, & theatrum illud nobilissimum Veronense, magna sui parte evertit. Fridericus I. Comitibus de 111.
 Manfredo & Schinellæ regalia per Tarvisinum tractum concessit, & erga ecclesias illorum locorum valde liberalem se præbuit. Supremum tamen sibi reservavit dominium Im- 117.
 perator, & Mediolano destructo, cum per Tarvisium iter faceret, omni honoris genere a civibus exceptus est. Tempo- 119.
 re motuum Gibellinos inter & Guelphos, varias urbes dominatum Tarvisiensium recusasse, & exinde gravissimas lites exstitisse, Cl. Auctor egregie ostendit. Cum autem plurimæ istarum urbium intelligerent, se Tarvisinorum copiis, quippe qui armata manu eorum conatus reprimere moliebantur, impares futuros, veniam actorum implorantes in gratiam recepti sunt, atque fidem, interposito iureiurando, promiserunt. Quædam tamen Friderici I. auctoritatem implorarunt. Hic patriarchæ Aquileiensi mandavit, uti discordias eas componeret. Is cum Tarvisinis non integræ fidei videretur, & multa illis perniciose decerneret, in armis tutius remedium quærebant, atque pugna feliciter pugnata, omnes sibi iterum feliciter subiecerunt. Mediolanenses interim, cum urbem suam reedificassent, insolentia legatorum Cæsaris in vicinia commorantium excitati, & dubio procul a Pontifice etiam sollicitati, in cuius quippe honorem oppidum aliquod recens exstructum Alexandriam dixerant, denuo arma contra Fridericum I. ceperunt. Tarvisium Mediolanensibus se ea occasione sociasse, Cl. Auctor observat. Imperator ideo Romam obsidione cin- 121.
 xit, & pontifex Venetias, in fuga constitutus, petiit, Cæsare necquicquam eius traditionem postulante. A Venetis potius summo honore affectus est Pontifex, pro quo, ut iis se gratum præberet, inter quamplurima privilegia, ius, connubi-

- um cum mari Adriatico celebrandi, iis indulgit. Tarvisien-
- Pag. 127. ses tamen postea, intestinis laborantes discordiis, Casari se ite-
130. rum permiserunt. Mox vero novam regiminis formam ibi
 existisse, & decem magistratus creatos esse, qui discordias ad-
136. huc ibi regnantes sopirent, Cl. Auctor docet. In Constan-
- tienfibus tandem comitiis, a. 1183. habitis, Tarvisium cum
 quamplurimis aliis Italiae civitatibus, Friderico semet subiecit,
 & pacem cum eo iniit, cuius condiciones Cl. Auctor fuse enar-
137. rat. Cenedensem civitatem dominio Tarvisiensium tunc tempo-
- ris quoque ereptam esse, eam tamen sua sponte postea, isti Rei-
- publicae fidem & obsequium iterum spondidisse, asseverat.
 Henricum VI. Friderici Imperatoris filium quoque supremum
 dominium in Tarvisium obtinuisse, & exercuisse, exempla a
 Cl. Auctore adducta loquuntur; qui etiam pacem Constan-
- tiensem a patre cum Italis civitatibus initam, confirmavit,
 143. omnesque illas urbes in gratiam recepit. Lites etiam, quas
 cum vicinorum locorum incolis sibi subiectis agitarunt Tarvi-
- sienes, Cl. Auctor exponit. Victoriam eorum ab episco-
148. po Bellunensi reportatam, delineat. Hanc ipsam vero ob
 causam Tarvisienses a Pontifice excommunicatos esse, ostendit.
 Bellunenses tamen postea obedientiam & fidelitatem
152. Tarvisinis iure iurando promittere sunt coacti; qua occasione
 Cl. Auctor, fortitudinem pariter ac magnitudinem animi Tar-
- visiensium summis extollit laudibus, multasque alias urbes se
153. in tutelam & praesidium eorum contulisse, observat. Cum
 patriarcha Aquileiensi, qui id ægerime ferebat, bellum mox
 Tarvisinis intercessit. Hoc vero patriarchae isti luctuosissimum
 existit, cum copiae eius ad interneccionem usque caderentur,
 vexillis simul amissis omnibus. Ea interim res male ha-
- buit Innocentium III. Pontificem, qui litteris admodum
 inclementer scriptis, excommunicationis fulmine Tarvisien-
- ses percussit. Matthæus quidam Cenedensis Episcopus,
 & Tarvisiensium socius, pacem cum patriarcha restituere la-
- boravit quidem, ea tamen res adeo Tarvisiensibus displicuit,
 ut eum seditiosi instar haberent, eiusque fundos depopula-
158. rentur. Post maximas tandem turbas, hac occasione
- me-

motas, quas Cl. Auctor eleganter edisserit, pax eos inter & patriarcham facta est, atque ab excommunicatione Tarvisienses absoluti sunt. Ottoni IV. in Italiam advenienti, fidem & obsequium sub iurisiurandi religione Tarvisienses promississe, eique tributa & milites subministrasse, Cl. Auctor memorat. Ab hoc ipso etiam Imperatore, eorum privilegia egregie sunt stabilita. Quamvis enim nonnulli ex Imperatoris consiliariis iurisdictionem civitatis imminuendam suaderent; tantum tamen abfuit ut hoc consilium Imperatori placeret, ut potius litteris ad Tarvisinum magistratum datis, omnia in antiquo statu relinquenda esse constitueret non solum, verum etiam licentiam urbis muniendæ ipsi indulgeret. Historiam belli Patavinos inter & Venetos seculo XIII enati Cl. Auctor exponit, & Tarvisium primo Patavinorum, postea autem Venetorum partes secutum esse, ostendit. Pacem quoque cum Istria in-
 Pag. 167.
 colis factam esse, qui in fraudem Tarvisii patriarchæ Aquileiensi adhaerant, monet. Addit intestinos motus, circa
 168.
 hæc tempora compositos. Cum episcopatus Tarvisiensis ære alieno laboraret, terras nonnullas ad episcopatum pertinentes vendere Antistiti permisit Pontifex. Discordias, quæ hæc inter civitatem, atque Episcopos Felitrensem & Bellunensem intercesserunt, fuse exponit Cl. Auctor. Cumque Tarvisini, nonnullos civium, ex partibus hostium stantes, tanquam rebelles gravissime punirent, a Patriarcha Gradensi omnibus sacerdotibus prohibitum est, sacra Tarvisii celebrare. Bellum inde cum illis Episcopis atrocissimum gestum
 170.
 est. Cumque apud Imperatorem accusaretur Tarvisinorum respublica, ille, auditis istius reipublicæ legatis, inducias inire Tarvisinos iussit. Postea a Pontifice Romæ coronatus Cæsar, necquicquam pacem reducere laboravit. Pontifex tamen, missis Tarvisium legatis, *interdictum*, (ita enim appellant canones excommunicationis sententiam contra integras civitates latam,) solenni absolutione iterum sustulit. Cum
 173.
 deinceps frustra de pace ageretur, Pontifex, Tarvisinis per modum legis præscribere ausus est, quibus conditionibus pacem inirent. Male ea res habuit illam rempublicam, quæ

Pag. 176.

cum se vehementer hoc pacto læsam sentiret, ad Imperatorem Fridericum II. quem inter atque Papam novæ iam existerant controversiæ, provocarunt, cui tamen auso sese acerrime opposuit Pontifex, sententiamque suam confirmavit, Tarvisinis licet neutiquam obedientibus. Gravissimæ postea lites Pontificem inter & Cæsarem agitatae sunt. Gregorius X. in primis, qui circa hæc tempora pontificali throno potitus est, vehementer Fridericum II. exagitavit. Accessit variarum Italiae urbium contra Imperatorem seditio, inter quas & Tarvisum fuit. Quas seditiones Imperator compescere, & poenas a seditiosis sumere studens, cum fortissima manu in Longobardiam advenit. Pontifex autem, qui hisce motibus vehementer delectabatur, Imperatorem ad expeditionem in Palæstinam suscipiendam, sub excommunicationis poena, sollicitavit. Iratus hac super re, uti par erat, Cæsar, in ipsius Pontificis territorium arma movit, unde excommunicationis fulmen expertus est. Civitates novarum rerum cupidæ, hac occasione utendum existimantes, societatem foederis Lombardici nomine insignitam contra Imperatorem inierunt. Is vero nonnullas earum vi cepit, Tarvisio frustra oppugnato, cuius tamen incolæ sua sponte Imperatoris dominio iterum se subiecerunt, multaque obedientiæ ediderunt specimina. Verum non diu in fide manserunt. Vix paulo post a Papa excommunicato Cæsare, ab Alberico quodam incitati, iterum rebellarunt, neque ab Imperatore, veniam actorum illis pollicente, si quidem a coepto desisterent, ad meliorem frugem reduci potuerunt. Hac re valde exacerbatus Cæsar, Tarvisum, una cum vicinis civitatibus, Patavinis dono dedit, omnemque istius loci agrum igne & ferro devastavit. Et quamvis ea res Friderico neutiquam vitio verti posse videatur, sinistra tamen de hoc Imperatore Cl. Auctor iudicat, & Tarvisensium facta omni modo excusare studet. Illi interim Pontificis Gregorii IX. auxilium implorarunt, qui, pro more Pontificum, Albericum a iureiurando fidelitatis Imperatori præstito absolvit, Patriarcham quoque Gradensem, atque Venetos, ad auxilium Tarvisinis ferendum sollicitavit, insuperque

189.

191.

que legatum ad res Italiae componendas ad Imperatorem misit. Is prius Tarvisium atque Patavium petiit, ibique discordias inter utramque civitatem ortas, feliciter sopivit. Cum Tarvisinis vero gravissimum bellum vario Marte gessit Imperator, usque dum a Pontifice Innocentio IV. in concilio Lugdunensi deponeretur, quam rem magnum, uti vocant, interregnum subsequutum est. Circa ea tempora Albericus atque Ezzellinus, qui iam antea summam per has terras sibi auctoritatem arrogaverant, universam Longobardiam potestati suae subicere conabantur; quod tamen adeo infeliciter ipsis cessit, ut cum universa familia miserum in modum trucidarentur, uti Cl. Auctor fuse edisserit. Motus dein, Guelphos inter & Gibellinos, & quid interregni tempore ab illis gestum sit, exponit, Tarvisiumque, a Guelphorum, adeoque Pontificis partibus stetit, observat. Dissidia quoque eorum cum vicinis gentibus depingit, & inter haec narrationem lectu dignissimam, de Episcopo Tarvisino, ob orationem sacram, qua Pontificis & Cardinalium luxuriam & superbiam reprehendit, Romae accusato, exhibet. Cum Conradinus in Italiam venire tentaret, varias civitates, interque eas Tarvisium, societatem contra eum iniisse, eiusque coeptis pertinaciter resistisse, observat. Rudolphus I. tandem Imperator constitutus, in Italiam venire, & Romae coronari, vestigiis antecessorum territus, recusavit; unde cum res Italiae parum curare videretur, & tributorum solutione contentus esset, haud paucae civitates liberae manserunt, inter quas & Tarvisium fuisse Cl. Auctor contendit. Ut motus inter Guelphos & Gibellinos orti sopirentur, severissime Tarvisienses civibus suis iniunxerunt, ut nullus eorum se aut Guelphum aut Gibellinum diceret. Marchionem Obizensem ab Imperatore praefectum & iudicem Marchiae Tarvisinae esse praepositum ad quem provocari posset, Cl. Auctor observat. Alberti I. etiam tempore, cum neque is in Italiam venire, insigni libertate Tarvisium gaudebat. Henricus VII. tandem in Italiam venit, & Vicarios Imperiales in variis civitatibus constituit. Tarvisienses imperium Caesaris agnoscere ab initio recusarunt, quamvis postea aliarum civitatum seditiosorum

Pag. 216.

222.

226.

229.

230.

231.

242.

rum exemplo perterriti, oratores, veniam ante actorum imploratos, ad Cæsarem mitterent, quo facto Legatum
 Pag. 246. atque Vicarium eius admiserunt. Cum autem eorum Legatorum nonnulli tyrannos agerent, ad seditionem sollicitatus populus, libertatis amore, eiectione Cæsaris Legato, quatuor
 250. rectores constituit, aliquo tamen tempore interiecto, cum
 252. Cæsare reconciliatus est. Postea iterum contra Imperatorem turbas hæc urbs movit, sed mox, etsi difficulter, respuit. Cum vero nuntium de Henrici obitu acciperent, libertatem quovis modo conservandam statuerunt. Hinc & vicinis, quorum libertati insidiæ struebantur, masculæ succur-
 276. rerunt, cuius rei illustria documenta Cl. Auctor affert. Mo-
 277. netæ cudendæ ius Tarvisium habuisse, ostendit, discordias
 285. inter Tarvisinos & Venetos exponit, & nova defensæ li-
 291-297. bertatis specimina affert. Cumque post quamplurimas strages fere in servitutem, a *Cane de Scala*, redacti essent, tandem Friderici Austriaci Imperatoris protectionem & implorarunt, & obtinuerunt, qui etiam Academiam Tarvisii erectam multis exornavit privilegiis, quæ ipsa Academia
 298. postmodum Patavium translata est. Ex eo autem tempore non amplius præfectos constituere Tarvisinis licuit, verum Vicarios Imperiales admittere, & fidem Imperatori promittere coacti sunt. Postmodum Cæsaris Vicarius, Comes de Gorizia dictus, Tarvisii sedere coepit, quem incolæ summo honore affecerunt. Hoc isti civitati admodum feliciter cessisse, eamque ab Imperatore ab insultibus hostium fortissime
 308. defensam esse, Cl. Auctor observat. Vicarius hic Cæsaris,
 320. nonnullos Tarvisii cives equites creavit. Insidiis, per latronem a Marchionibus Estensibus corruptum, parum aberat quin perierit Comes, nisi opportune comprehensus latro, debitas facinori poenas subiisset. Tarvisium ipsum per proditionem capere meditabatur *Canis de Scala*: quod tamen consilium feralem exitum habuit, ministro proditionis miserum in modum Tarvisii trucidato. Post mortem Comitum de Gorizia, vidua eius, tanquam tutrix filii, qui Vicarius Imperatoris itidem dictus, rexit Tarvisium. Variis eotempore insidiis ea civitas

vitas petebatur, cum supra memoratus *Canis*, nihil non age-
 ret ut summæ rei potiretur, cuius tamen artes omnes felici-
 ter detectæ sunt. Induciæ & pacta dein cum eo sunt inita, Pag. 324.
 quibus tamen non stetit, sed Tarvisii occupandi spem
 constanter aluit. Cum Rex Bohemiæ, qui, prout notum est, 326.
 atrocissimas contra Ludovicum Bavarum exercuit inimicitias,
 fratrem suum Vicarium generalem constitueret, eum agnosce-
 re Tarvisini recusarunt; super qua re gravissimi motus excitati
 sunt, a Cl. Auctore succincte expositi. Tandem vero *Canis* 330.
 de Scala dominatui subiecit se Tarvisium, cui adeo urbem
 ingredienti, eamque occupanti, summos exhibuerunt hono-
 res. Multa hac occasione de istius Principis virtutibus Cl.
 Auctor affert, eumque, parvo tempore post Tarvisii occupa-
 tionem interiecto, extinctum esse commemorat. Post eius 343.
 mortem, *Martinus*, defuncti patruelis, quantumvis natu mi-
 nor, ipsi successit, maiore natu fratre *Alberto* in consortium
 imperii adoptato. Multæ postea lites & bella ipsis cum *Io-* 347.
hanne Bohemiæ Rege, qui varias Italiæ occupaverat regiones,
 intercesserunt, in quibus Tarvisini insignem operam adfectis tulerunt.
 Cum autem *Scaligeri*, potestati suæ subiectas civitates,
 interque has Tarvisium, gravius premerent, de excutiendo eorum
 iugo cogitatum est. Veneti quoque feliciter contra eos
 bellarunt, & quamplurima loca eorum potestati eripuerunt,
 uti Cl. Auctor fuse edisserit; Tarvisium tamen frustra
 oppugnarunt. Post infinitas tandem strages, pax cum
Scaligeris est inita, vi cuius Tarvisium Venetis concessum 378.
 est. Mutationes, quas nova hæc regiminis forma Tarvisii
 introduxit, Cl. Auctor fuse enarrat, atque dissidia cum patriarcha 381. sqq.
Aquileiensi, nec non bellum *Genuenses* inter & Venetos ge- 387. sq.
 stum, exponit. *Ludovicus* etiam, *Hungariæ Rex*, Venetos 389.
 bello petiit, varia loca cepit, Tarvisium etiam, quamvis fru-
 strâ, obsidione cinxit. In hoc ipso bello cum *Hungaris* ge-
 sto, inprimisque in iis quæ cum Tarvisio acta sunt enarrandis,
 Cl. Auctor admodum diffusus est: Historiam quoque 394.
 belli inter *Leopoldum Archiducem Austriæ*, qui Tarvisium po-
 testati suæ subicere meditabatur, atque Venetos, enarrat. In 409.
 bello

- bello deinceps cum Genuensibus gesto, graviter Veneti afflicti sunt, & fame profecto interiissent, nisi maximam frumenti vim ipsis subministrasset Tarvisium. Immo cum Rex Hungariæ Genuensibus suppetias ferret, conclamatum videbatur cum Venetis, nisi Regis Hungariæ filius, qui exercitui præerat, pecunia a Venetis allectus, pacem illis procurasset. Ceterum, in illo bello pulveris pyrii usum primum in Italia esse
416. adhibitum, Cl. Auctor contendit. Tarvisium postea a Venetis Leopoldo Archiduci Austriæ dono datum est, cum id a Francisci de Carrara, domini Patavini, insultibus, vindicari &
417. defendi ulterius posse desperarent. Mox tamen Carrara Tarvisium a Leopoldo obtinuit. Id quod inique ferentes Veneti, societatem cum Scaligeris inierunt, atque Carraræ bellum intulerunt. Victor tamen discessit Carrara, atque Scaligeros omni possessione exiit. Hac occasione data Cl. Auctor historiam istius familiæ cum lectoribus communicat.
437. Franciscum de Carrara, senio fractum, Tarvisii quietum sedisse, observat. Cum postea Carraræ res in dies in peius ruerent, a Venetis tandem recuperatum est Tarvisium. Leges civitati præscripsisse Venetos, easque auctoritate & iussu Senatus Veneti in unum volumen a præfecto Tarvisiensi Zenone collectas esse, Cl. Auctor observat. De advocatia Tarvisiensis ecclesiæ etiam disputat, atque ea occasione docet, advocatos a sede apostolica constitutos fuisse, ut bona episcopalia custodirent, & re ita ferente, armis defenderent, sede etiam episcopali vacante, eius commodis invigilarent. Familiis quibusdam nobilibus tale officium in feudum solebat concedi, illisque simul prædia quædam, ut eo commodius munere advocati perfungerentur, præmii loco tribui; id quod exemplo Altenieri Azzoni, eiusque posterorum, Cl. Auctor illustrat. In iis quæ sequuntur, non modò res Tarvisium, verum & universum istius terræ tractum respicientes, A. edisserit. Ita de *Francisco Visforino*, Felitris nato, & ob summam in elegantioribus litteris peritiam celeberrimo, disputat. Artem typographicam seculo decimo quinto in Italiam introductam, exponit. De libro quodam, *hipneromachia Poli-*

Polifli dicto, in quo per modum fabulæ antiquitates Tarvisi Pag. 474.
 enarrantur, circa hæc tempora typis excuso, nonnulla me-
 moratu digna affert. Belli Venetorum cum Turcis gesti, in 476.
 quo Negropontus capta est, historiam narrat, & Tarvisien-
 sium fidelitatem mirifice extollit. Rovignensis tractus quo-
 modo in Venetorum potestatem pervenerit, ostendit. Mari- 477.
 miliani I. Imperatoris bella cum Venetis edisserit. Cyprum 483.
 quomodo acquisiverint Veneti, docet. Circa finem istius se-
 culi Turcorum invasionem sensitse Tarvisium, obser-
 vat, & quæ damna dederint isti barbari, recenset. Tar- 487.
 visium a Cæsare vehementer in angustias esse redactum, &
 eius incolæ ad fidelitatem ei iure iurando promittendam addu-
 ctos esse, tradit. Cum vero circa idem fere tempus Regis 498.
 Hungariæ legatus, Venetias petens, per Tarvisium proficiscere-
 tur, oratione ad populum habita is effecit, ut spretis Germa-
 norum minis, fidem reipublicæ Venetæ constanter serva-
 rent. Fidelitas hæc Tarvisiensium usque adeo placuit Vene- 499.
 tis, ut eos per quindecim annos ab omni tributo & onere
 immunes declararent. Gesta inter Imperatorem & Vene- 500.
 tos per hunc temporis tractum, Cl. Auctor fuse edisserit, &
 Tarvisinorum fidelitatem, quam, quavis data occasione, erga
 rem publicam illam testati sunt, mire extollit. Frustra ea
 urbs a Cæsare oppugnata est, fortissimeque hostium insultibus
 sese opposuerunt istius loci cives. Immo, cum aliquando
 pecuniæ inopia Veneti premerentur, atque militibus Tarvisii
 præfidiariis stipendium deesset, erant nonnulli, qui de suo il-
 lis mercedem exsolvere, & hoc pacto eos in fide retinere,
 æquum putarunt. Pace postmodum subsecuta, Tarvisium, in
 præmium tantæ fidelitatis, egregie a republica Veneta est mu-
 nitum: quæ noviter extructa munimenta, nec non omnem
 istius tractus situm, Cl. Auctor operose & fuse delineat. Bel- 522
 lum inde cum Turcis gestum describitur: adventus item Regis 534
 Galliæ Henrici III. in ea loca. Originem Academiæ *sallici-*
torum, uti dicuntur, Tarvisii erectam A. expromit. Controversias, 538.
 inter Paulum V. Pontificem & rem publicam Venetorum
 motas, deinde commemorat. Pontifex nimirum, leges quas-
 Qq dam

- dam Venetas, ut iuribus curiæ Romanæ adversas, damnaverat, & ut quantocyus abrogarentur, sub excommunicationis poena, iusserat. Respublica tamen Veneta, causam suam adeo feliciter Romæ peroravit, ut omnes mox sopirentur controversiæ. Academiam *perseverantium* eo tempore etiam esse erectam, Cl. Auctor ostendit. De Bartholomæi Burchielati, Physici Tarvisini, opere, cui titulus est: *Commentariorum memorabilium multiplicis historiæ Tarvisinæ locuples promtuarium*, in libros quatuor distributum, a. 1616. typis impresso, disserit, illiusque operis auctorem, summa diligentia reconditas Tarvisii antiquitates illustrasse, testatur. Habes hic, Lector, aliquem historiæ huius Tarvisiensis conspectum. Negari quidem nequit, varia Cl. Auctorem attulisse, quæ in huiusmodi libro non quæsieris, & quæ ad institutum utique parum pertinent; omnino etiam verum est, cum in miraculis, & eiusmodi rebus, quæ vix fidem merentur, fuscè recensendis, vehementer delectari; optandum etiam esset, ut maior typographi diligentia in opere excudendo fuisset adhibita: nihilo tamen secius quamplurima etiam egregia, & bonæ frugis plenissima, hoc in libro occurrere, cumque non sine utilitate a curiosis rerum Italicarum scrutatoribus perlectum iri, ex vero iudicamus.

LEXICON CHALDAICO RABBINICUM, CUM Rabbidorum abbreviaturis, in duas partes distributum, ab ANTONIO ZANOLINI, I. V. D. in Seminario Patavino linguarum orientalium Professore, collectum: in quo, pro vocabulorum opportunitate, res ad Sacram scripturam, rem publicam, & religionem Hebraicam pertinentes, aliæque multæ, exponuntur. Accedit disputatio de Targumim, sive paraphrasibus Chaldaicis, Talmude, Cabbala, commentariis Rabbidorum, & lingua Chaldaica. Ad exercendos tyrones, Lexici fini annexa est historia quadam satis festiva, a Rabino Abrabamo Maiemonide ex lingua Arabica in Hebraicam Rabbinicam translata, qua admoventur homines, iusturandum religiose servandum esse.

Singula

Singula autem, quæ in lexico passim occurrunt, exoticis linguis exarata, lingua latina statim explicantur, ut a quolibet intelligi possint. Ad usum eisdem Seminarii.

Patavii, 1747. typis Seminarii, Superiorum permisso. 4.
Alphab. 5. plag. 5½.

Ex titulo quidem operis huius, & illo certe prolixo satis, unusquisque per se intelligere potest, quid illud contineat, & quid quærere debeat: instituti tamen nostri memores, ex disputatione præliminari quædam in medium adducemus. Erudit. Auctor, qui lexicon hoc eminentissimo *Carolo* Cardinali *Rezzonico*, supremo sacrorum apud Patavinos Antistiti, inscripsit, ultra 40. annos in Seminario Patavino litteras humaniores primum, inde linguas orientales, docuit. Quo igitur iuventutis studiosæ commodis invigilaret, editis ante aliquot annos lexico tum Ebraico, tum Syriaco, præsens cum orbe erudito communicat, quo sic via ad dialectos, chaldaicam & rabbinicam, penitus pernoscendas sternetur. Chaldaica lingua ab antiquitate se commendat, ut cum ebraica de palma certare possit. Permultæ partes codicis veteris foederis hoc ipso idiomate sunt consignatæ. Rabbinorum scripta, quæ ad *שׁוֹנ* N. T. intelligendam, ad ritus atque instituta prisca pernoscenda, faciunt plurimum, absque notitia linguæ chaldææ legi ac intelligi nequeunt. Et quoniam magistri crebris utuntur scribendi compendiis, ne lectori horum ignorantia mora quædam iniiceretur, huic etiam incommodo medelam adferre constituit, explicationem illorum suppeditando. Occasione vocabulorum, multa ad sacras litteras, Iudæorum rempublicam, regionem, & alias res pertinentia, passim attulit. Dissertatione præmissa agit de *Targumin*, sive *paraphrasibus Chaldaicis, talmude, cabbala, commentariis rabbinorum, & lingua Chaldaica*, & quidem, quo firmitus ea juvenum animis infingerentur, per quæstiones & responsiones proponit. Initium facit a *Targumio*. *תרגום* generatim interpretationem denotat qualemcumque, speciatim chaldaicam,

Qq 2

quæ

quæ talis *נור' יִצְחָק* est dicta, fuit quippe versionum omnium prima. Illius necessitatem induxit ignorantia linguæ ebrææ post captivitatem Babylonicam, eius notitia apud doctiores tantum superstitæ. Primæ paraphrasæ non scripto consignatæ, sed ore in Synagogis inter legendum prolata. Harum indicium sibi deprehendisse visus est Luc. IV. 18. 19. quæ enim Christus ex Ies. LXI adduxit, (quod ad postrema v. 18.) neque cum textu Ebræo, nec versione LXX. senum consentiunt. Quidni vero interpretationis ergo addi potuerunt? Paraphrasæ confecerunt *Onkelosus, Ionathan Uzzielides, R. Iosephus*, cæcus dictus: quorum ille legem, iste prophetas, hic hagiographa in idioma chaldaicum transtulit, exceptis chronicorum libris, Danielis & Esræ, de quorum stilo, eiusdem diversitate & modo interpretandi, quædam monet. Præter has existit paraphrasis Ionathanis, falso ita dicti, in legem, & Hierosolymitana, quæ tamen tantum fragmenta integræ alicuius versionis referre videtur, vel alio itemque alio tempore, a diversis paraphrastis composita, in unum tandem collecta fuisse.

Fig. 1-4. Hinc ad Talmudem progreditur, de cuius adpellatione, distinctione in Hierosolymitanum & Babylonicum, utriusque pretio, partitione in *mischnam* & *gemaram*, sex ordinibus *מִשְׁנָה*, eorundemque diversis codicibus, *סֵפֶר*, differit. Hunc Iudæi maximi faciunt, ut vel ipsi sacro codici antepōnant. In illo quidem multa sunt, quæ ad legis ritualis intelligentiam faciunt, multis tamen ineptis scatet fabulis, v. c. de Leviathane, ac tauro macellando, ave ingentis magnitudinis, & huius generis aliis, in vulgus notis. Diversitatem stili repetit a perpetuis ipsorum exiliis, & quod inter gentes barbaras fuerint proiecti: quæ allegorice dicta erant, proprie acceperunt, ac inde ineptas fabulas commenti sunt. Ubi quaritur, quid utilitatis Talmud adferat, & num abolendus? historiam litis inter *Reuchlinum* olim & *Pfefferkornium* agitatæ breviter tangit. Utilem Talmudis lectionem esse arbitratur, quod ex illo arma ad Iudæorum pervicaciam expugnandam depromantur, atque ritus iudaici propius cognoscantur,

tur, & rationem stili scriptorum N. T. intelligamus. Di-Pag. 4-10.
 varias Talmudis editiones, sed non plene enarrat, de diversis
 legem interpretandi modis commentatur, indeque ad Cabba-
 lam delabitur. Huius explicat adpellationes, indolem decla-
 rat, diversas eiusdem species recenset, addens quædam de de-
 cem Sephirot, lectorem ablegans ad *Reuchlinum*, & librum
 italico idiomate consignatum, editum Venetiis a. 1741. a
Francisco Maria Ferretti ab Ancona, Ex-Iudæo. Inde con- 10-15.
 vertit se ad commentarios rabbinicos in scripturam V. T.
 quorum alii sunt prolixiores, ut occasione unius versus inte-
 gra efficiant volumina, alii breviores, unice textui, in-
 terpretationibus ore tenus propagatis reiectis, inhærentes;
 alii allegorias, sensu litterali prætermisso, confectantur, alii
 cabbalæ mysteria crepant, sensus ridiculos, quorum exempla
 producit, extundentes, alii sensum grammaticum vestigant,
 ex quibus præstant *Aben-Esra*, *Kimchius*, *Salomo Iarchi*. De
 commentariis Iudæorum alii nimis tenuiter & abiecte iudi-
 cant, quales ex pontificiis nominat *Riberam*, *Dominicum Gar-*
sam, ex protestantibus *Io. Forsterum*, cui addere possumus *Gusse-*
tium, omninoque illos, qui hodierna luce defectibus linguæ
 ebraicæ ex arabismo mederi contendunt; alii contra sunt, qui
 insignem ipsis utilitatem adscribunt, quod ex antiquis fecit
Hieronymus, ex recentioribus *Munsterus*, *Fagius*, alii, qui-
 bus etiam ipse cel. Auctor accedit, quia utiles iudicat ad ge-
 nuinum vocum ebræarum sensum determinandum, ad dicen-
 di modos, in V. & N. T. obvios, explanandos, ad ritus
 plenius cognoscendos, ad Iudæos ex propria magistrorum
 suorum confessione refutandos, & quæ id generis sunt alia. 15-18.
 Omnino in constituendo vero Rabbinorum pretio medium
 esse tenendum, nos quoque existimamus. Laudaverat
 in Supp. *Aben-Esram*, *Kimchium*, *Iarchium*: horum
 igitur notitiam aliquam suppeditat, & quid de illorum
 commentandi ratione iudicandum sit, subiungit. Adhæc 18-20.
 quædam de *Onkeloso*, *Ionathane*, & *Iosepho cæco* in medium
 adfert: porro de *Targum Hierosolymitano*, cuius Auctor in-
 certus; ostendit præterea, quantum alius alio præstet, &
 quem usum adferant, edisserit: denique indolem *Maforæ*, &
 quem in suam constituta sit, diversas editiones paraphrasium

chaldaicarum nominat, interque illas etiam utriusque libri chronicorum, quam cl. *Beckius* exscribendam curavit. Postremo de linguæ chaldaicæ antiquitate, præstantia, utilitate, verba facit, & num illa linguæ Ebrææ dialectus, an lingua ab Ebræa distincta, haberi debeat? disquirat: quod posterius ob sequentes rationes, (nobis illæ infirmæ videntur,) adfirmat: (1) quoniam Hieronymus de se testatur, licet idiomatis ebraici peritus existerit, nihilo tamen minus multa cædia, ut chaldaicam addisceret, se devorasse: (2) varia verborum & nominum sit flexio: (3) voces sibi habeat privas & peculiare: (4) Ieremias nomine Dei c. V. 15. munitetur, se adducturum gentem, (Chaldæam,) cuius linguam non intelligant: (5) Daniel cum sociis suis iussu regis Nebucadnezaris illam multo studio addiscere debuerit. Tandem quæstionem movet, num, qui linguis his operam navant, aliquid periculi ab heterodoxis metnere debeant, qui omnes artes & technas adhibent, *omnes dolos nectunt, quo Christi fideles* (ecclesiæ romanæ socios) *decipiant, seducant?* Quam ut solvat, de victoria, ab his reportanda, gloriose ampullatur, cum doctrina ipsorum, industria, & eruditione viro- rum eximiorum ita sit confirmata, ut nil extimendum sit. Interim ingenue fatetur: *ipsi* (heterodoxi, quos adpellat) *in causa fuerunt, ut ad tantam magnitudinem* (ecclesia Romana) *evehetur; ipsi effecerunt, ut desidentes identidem mores, labens- que subinde disciplina, excitaretur; ipsi quodammodo coe- gerunt, ut ingruentibus vitiis statim opportuna ac præsentissima remedia adhiberentur.* Protestantium doctorum eruditio ipsis calcar addidit, ut ad doctrinæ studia acrius colenda animum adiunxerint: sed vitia doctrinæ & disciplinæ, horum æmulatione emendata esse, non omnino liquet. Id verum est, ab emendationis sacrorum tempore, cautiore fuisse factos, & doctrinis suis fucum aliquem atque colorem induxisse. Quod ad lexicon attinet, sub radicibus suis derivata ponit, & passim quædam addit, quæ ad illustrationem institutorum tum civilium, tum religiosorum, facere possunt. Atque fatemur omnino, illud usibus iuventutis esse accommodatum: sed ipsius fuerat, vel verbulo indicare, per quos profe-

profecisset, quod tamen prorsus facere neglexit. In lexico passim *Buxtorfii* lexicon chaldaicum, talmudicum, & rabbinicum* exscribit, quæ is habet vel totidem verbis repetitis; vel ordine aliquantulum mutao, vel una atque altera voce conversa: certe exempla omnia, quæ subiicit, Buxtorfius subministrat. Conferantur modo, quæ p. 4. habet ad אֲנֹרָה בְּקֶרֶת, ubi præterea minus recte legit לִימְכַר, cum debeat esse לִימְכַר; porro ad אֲנֹרָה, tota quippe explicatio de quatuor angelis, maxima parte etiam quod ad verba, mutuata est a Buxtorfio. Idem dicendum de iis, quæ notat ad voces אֲנֹרָה & אֲנֹרָה p. 8. אֲנֹרָה p. 15. 16. אֲנֹרָה p. 26. אֲנֹרָה, אֲנֹרָה, אֲנֹרָה p. 321. quæ p. 717-719. de Ianne & Iambre in medium profert, e Buxtorfio col. 2515; ad vocem אֲנֹרָה & col. 945 - 948. ad voces אֲנֹרָה & אֲנֹרָה sunt contracta. Hæc speciminis loco sufficiant, plura utriusque laborem conferenti occurrent. Scribendi compendia rabbinis usitata, quæ abbreviaturas adpellare solent, non separatim a lexico, ita ut secundum litterarum seriem se excipiant, exhibet, sed lexico ipsi immiscet. Sed vero & in his Buxtorfio fidum comitem se adiungit, cuius abbreviaturas ita sequitur, ut, si pauca quædam excipias, ipsas compendiorum notas, illarum explicationes, & exempla exhibeat, ipsi hant raro verba paullulum immutata. Quæ de abbreviaturis generatim disserit p. 29. seqq. omnino debet Buxtorfio, quæ p. 340. f. ad אֲנֹרָה profert, partim ex illius abbreviaturis p. 157. edit. Herborn. 1708. partim ex eiusdem bibliotheca rabbinica p. 69-72. ubi notitia libri Sohar datur, sunt desumpta. Quem subiicit apologum, ab *Abrahamo Maimonide* in idioma ebraicum conversum, ut tirones haberent in quo industriam suam exercerent, seque rabbinorum lectioni adsuæcerent, est ille quidem stilo facili, plano, & satis puro consignatus, argumentum etiam, iusiurandum sancte servandum esse, & Deum homines periuros variis iudiciis, in hac etiam vita, persequi, satis est grave: multa tamen eidem insunt, ne quid de continuis prodigiis dicamus, de dæmonum societate, & dominio monarchico in homines, horum notitia legis

mo-

mosaicæ, & *δευτερονομίαν*, illorum studio homines secundum legem iudicandi, consuetudine cum feminis & liberorum procreatione, quæ veneriores animos facile offendere possunt. Duplex index rerum, & quæ in dissertatione præliminari, & quæ in lexico continentur, magna ille quidem copia, sistit. Chartæ & typorum nitor lectori se facile commendabunt; mendæ operarum a prudenti lectore nullo negotio animadverti & emendari poterunt.

Biblich-Exegetische Untersuchungen, 2c.

i. e.

IO. DIETERICI WINCKLERI, S. S. THEOL. Doct. Hildesensium Ecclesiarum Superint. Consistorii Affectoris primarii, & Gymnasii Ebori, Biblico-exegeticas Disquisitiones.

Pars II. Lemgoviz, typis Io. Henr. Meieri, 1748. 8. Plag. 18.

Pars III. una cum appendice & indicibus, ibid. 1749. 8. Alph. I. plagg. 4.

Prima operis huius exegetico-sacri *pars* indicata fuit in his *Actis* nostris *A. 1747. pag. 561. seqq.* cui similes profusus esse iussit S.R. Auctor duas has posteriores partes; nisi quod & grandiores paulo eadem prodire voluerit, & subsidiorum philologico-criticorum plus, quam in prima parte, intersperferit. Quindecim huius generis observationes *pars secunda* continet, in enucleandis variis utriusque foederis sacri *Pag. I.* eloquiis divinis occupata, quarum nonnullas attingere iuvabit. *Prima*, oraculo gravissimo Mosaico *Genes. XLIX. 11.* lucem adfundit. Postquam Iudæorum depravationes, aliasque interpretum explicationes, accuratius pro more Auctor commemoravit atque refutavit, hoc loco de passione & morte Messie vaticinium luculentum contineri probat, ita ut *indumentum & velamen* ipsius humanam naturam, inprimis vero illud animam, hoc corpus Christi denotet, per *lavans autem in vino*

&

Es uarum sanguine passio cruenta eiusdem designetur; cuius quidem interpretationis larga adiecta est confirmatio. *Secunda* observatio effatum divinum *Ies. XLV. 19.* pulchre enu- Pag. 29.
 cleat; docetque, non de liberando a Babyloniorum iugo populo
 Iudaico, cum Iudæorum doctore *Aben Esra*, itemque *Campio*
Vitrings, & *Io. Jac. Rambachio*, accipiendam esse prædi-
 ctionem eam; sed spiritualem heic loci, per Messiam præ-
 standam humani generis redemptionem, promitti. Sensus
 vero oraculi genuinum ita Auctor determinat: *Non dixi,*
frustra quaerite me: quod quidem ex mente supremi Numi-
 nis sequentem in modum explicandum: *Quaerite me ita, ut*
videatis, non frustraneum esse. Quæ quarto loco est, de *Magis* 66.
 agit, ad cunas Servatoris nati Bethlehemi adventantibus,
Matth. II. 1. 2. commemoratis, *Hermanno von der Hardt* &
Venerab. Io. Chr. Harenbergio opposita, qui pro Iudæis Magos
 istos habuerunt. Persas fuisse, Auctor docet, qui sacrorum
 veteris testamenti voluminum haud ignari, tempore nati
 Christi, ex immediata divina revelatione rem eam hausserint,
 ex *Zoroastris* vaticiniis id profecto nunquam edocti. De 84.
stella magorum istorum enarrantur variæ recentiorum
 æque ac veterum interpretum sententiæ: eandem vero pro
 vera, quamvis præternaturali & extraordinaria stella, Auctor 90.
 habendam esse censet, cuius quippe apparitio, cum singulari
 divina instructione fuerit coniuncta. *Disquisitio septima* in 110.
 exponendo loco *Apocal. II. 1-4.* occupatur. Quæritur hic
 primo loco: num septem illæ epistolæ Apocalyptiæ, sensu
 literali & historico, an vero mystico & prophético gaudeant?
 Prior ab A. sententia posteriori præfertur. Sequitur ipsius
 ad episcopum Ephesinum datæ epistolæ Ioannæ enodatio. 146.
Octava animadversio ad locum *Ies. LXVI. 23.* illustrandum
 spectat, quem inepte quosdam interpretes de ecclesiæ
 feliciori statu expectando explicasse, Auctor probat, & de
 triumphante ecclesia ipse intelligit. *Ordine nona* ver- 177.
 ba *Apocal. V. 9. 10.* dilucide exponit, in quibus laudem Serva-
 tori a quatuor animalibus & XXIV. senioribus tributam, san-
 ctus Dei vir descripsit perquam emphatice. *Accipere librum*

Et aperire eius sigilla idem Auctori est, ac futura ecclesiae fa-
 Pag. 198. ta revelare. Ex decima patet, Auct. XIV. 16. non vitæ
 sed religionis vias indigitari, quas ad summi Numinis fruitio-
 230. nem consequendam homines sibi elegerint sequendas. Duode-
 cima docet Cant. I. 3. per nomen Christi doctrinam de ipso in-
 236. dicari, quæ per univetsam ecclesiam dissipata, amoenissimi
 odoris fuit. Locum decimus tertium tenet Psalm. CXI. 2. illu-
 stratio, quem de operibus regni gratiæ, non naturæ agere,
 contra Io. Thomam Haupt, ecclesiarum inspectorem Tem-
 plinensẽ, confirmat Auctor.

Pars tertia quindecim pariter disquisitiones biblicas Lecto-
 ri exhibet, quarum nos æque aliquas, sed paucis, recensita-
 1. tas dabimus. Prima in Psalm. L. 16-20. conscripta, de ar-
 gumento huius Psalmi sub initium agens, contra Bernh. Walth.
 Marpergerum, & cl. Geo. Lud. Oederum, eum non de
 peccato filiorum Eli, nec de Davidis eam Bathseba commisso
 adulterio, sed cum b. Sebaff. Schmidio de statu ecclesiæ Iu-
 daicæ tempore Christi & Apostolorum, accipiendum esse pro-
 hat. Huic scopo Psalmi generali accommodantur ab Au-
 ctore commata 16-20. quibus, ex ipsius mente, altera causa,
 cur non possint non populo Iudæorum, divina iudicia immi-
 nere, indicatur, hypocritica nimirum populi vita, & fucata
 38. pietas. Secunda, in Ioann. II. 4. Servatoris ista verba incre-
 pationem Mariæ feriam continere demonstrat, contra Rev.
 Io. Henr. Pratje, aliosque, mitiorem illis sensum tribuentes,
 Refutatur & cl. Geo. Ludov. Oederus, cui iam beatus Car.
 Lud. Hoheiselmus, Gedanensium philologus, contradixerat,
 53. singulari dissertatione anno 1732. habita. Tertia quæ ordi-
 ne sequitur, evictum dat, Rom. I. 17. non iustitiam Dei essen-
 tialẽ innui, sed iustitiam fidei, Christi merito debitam. Verba
 autem ex fide in fidem perfectionem huius fidei declarant, mo-
 do Hebræis familiari, ex Psalm. LXXXIV. 8. CXLIV. 13.
 62. cognoscendo. Quarta observatio in explicandis Pauli verbis
 1. Corinth. IX. 26. versatur, beato Io. Laurentio Moshemio
 inprimis opposita, contra quem divi Lutheri, verbum
 110. ἀνάγκη incerto eventu interpretantis, versio vindicatur. Sex-
 ta

ta pericopæ sancti *Lucæ* evangelicæ, *cap. XIII. 1-5.* comprehensæ, infervit illustrandæ, quam Auctor de Galilæis intelligit a Pilato inter sacrificandum crudelissime oppressis. Simul quæstio ventilatur, num pro iudicii divini punitivi exemplo habenda sit historia ista. Immediate sequens historicæ narrationis pars *cap. XIII. 6-9.* observatione *septima* explicatur, singulis sermonis Servatoris circumstantiis ita enucleatis, ut, quanta usus erga Iudæos peccatores Deus fuerit patientiâ & longanimitate, doceatur. *Octava* disquisitio arduo loco *Zach. VI. 1-8.* cum cura enucleando dicata ab Auctore est. Post enarratas ac refutatas varias aliorum interpretum sententias, de ministerio ecclesiastico in eodem agi probatur, ad quod & singulæ visionis propheticæ partes applicantur. *Decima* lucem loco prophetico *Iesa. XL. 10.* accendit, eumque de everfione regni diaboli, per Messiam præstanda, vaticinium continere demonstrat. *Undecima* itidem *Iesaiarum* vaticinium **Pag. 217.** *cap. LVI. 6. 7.* illustrat, ostenditque, de divino cultu a conversis gentilibus, tempore novi foederis die dominica præstando, agere divinum vatem. Verba *Psal. CX. 3.* sequenti **248.** *duodecima* observatione uberius declarantur, & in illis multiplicationem ecclesiæ, eiusque membrorum, nuntiari probatur, ita, ut quid singulæ sibi velint locutiones propheticæ, dilucide monstretur. Nec dissimili ratione in reliquis disquisitionibus illustrata deprehenduntur oracula divina, quæ nova luce donare in animum induxit Auctor.

Quintuplex *Mantissa*, ad calcem tertiæ huius Partis, adiecta **315.** ab Auctore est, quorundam locorum biblicorum explicationibus, beati *Hermannii von der Hardt*, Helmstadiensis quondam percelebris, at heterodoxis variis opinionibus indulgentis philologi, opposita. Depromsit eas *Winklerus* ex opere quodam viri istius, quod ipse possidet, anecdoto, *explicatione difficiliorum quatuor evangelistarum locorum*, totasque Lectori exhibuit excerptas, ac simul refutatas. *Mantissa prima* ad locum *Iesa. XL. 1-11.* spectat, quem pro sermone vatis consolatorio ad Hiskiam regem, & populum Iudaicum, ob Hierosolymam a Syriæ rege Sennacheribo obsessam valde afflictos, venditare *Hardtius* non dubitavit, ab Aucto-

- Pag. 334. re-reprehensus. *Secunda* in *Iefa. LXVI. 22-24* coll. *Mart. IX. 40. 50.* commentatur, quorum locorum priorem *Hardtius* de eadem obsidione urbis Hierosolymitanæ, & imprimis de Assyriorum clade, interpretatus est, ita ut commemoratum novum coelum & nova terra, ex ipsius mente, feliciora infantia Iudaicæ gentis fata indicent. Auctori nostro aliter videtur.
342. *Tertia* appendix de loco *Matth. III. 2.* agit, in quo quidem per *coelorum regnum* concedit *Hardtius* spirituale Dei regnum intelligi, at Ioannem Baptistam censet, æque ac Iudæos, de
356. mundano Messia regno futuro cogitasse. *Quarta* ad *Luc. XVII. 20. 21.* vindicandum genuinum sensum pertinet, contra *Hardtium* directa, qui una eum *Valgato* interprete, & *Elnero*, in verbis *μετὰ παραστήσεως*, Servatorem perstringere voluisse putavit Iudæorum negligentiam, tempore adventus sui testatam. *Quinta* deinceps in *Matth. XVIII. 6.* docet, male *Hardtium* per *parvulos* intelligere *Christi discipulos*, per *scandalum* autem *afflictionem*, ita ut sensus sit: *Qui profecerit, torserit, affixerit discipulos, poenam luet gravissimam.* Singulis his expositionibus paradoxis opponens se *Wincklerus*, veram genuinamque interpretationem rite confirmare non neglexit. In *præfatione* parti huic tertie, ad cuius finem indices necessarii in omnes tres partes adiecti sunt, phrasin aliquam, in *prima disquisitionum parte* pag. 22. obviam, & in *Actis nostris A. 1747. pag. 562.* tanquam luce egentem notatam, cum cura sub examen vocavit, atque defendit. Quod quidem ita præstitit, ut sanus iam eiusdem sensus humiliter pateat; amica nostra raonita amice excipiens, & ad illa humaniter respondens. Huius genesis bella critica emolumento esse eruditæ reipublicæ, quis non videt? Promittit tandem in fine præfationis triplex a se edendum opus: 1.) *Animadversiones philologicas Et criticae ad varia sacri Codicis sacri loca*: 2.) *Disquisitiones biblico-pastorales*: & 3.) *Biblicas Decimas Deo datorum negotiorum sacrorum.* Prius horum operum, *Animadversiones* scilicet, constat iam iam produsse, & in *Actis nostris A. 1752. pag. 689. seqq.* & *A. 1753. pag. 39. seqq.* & *133. seqq.* enarratum esse. Reliqua duo, ut fausto pariter fidere luci publicæ expendantur, optamus.

DISSERTAZIONI CHIRURGICHE D' ANGE-
lo Hannoni, &c.

i e.

DISSERTATIONES CHIRURGICAE ANGELI
Hannoni. I. De Fistula lachrymali. II. de Cataracta.
III. de Medicamentis exsiccantibus, de medica-
mentis causticis.

Parisii, 1748. plag. 21. octonis.

Prima Dissertatione de fistula lachrymali agitur, latius ac-
cepto termino, veluti illa vox omne lachrymarum, quo-
minus ad eandem nasalem ipsamque narium cameram
descendere possint, impedimentum continet. Impediuntur
lachrymæ, vel cum in ipsis tubulis lachrymalibus, quorum duo
ex utroque palpebrarum limbo cartilagineo descendant, adest
aliqua res, quæ sorberi lachrymas haud sinit. Aliquando mu-
cus est, quem lemias dicunt, qui tenues istos tubos explet, ali-
quando tuberculum ante puncta lachrymalia, vel in ipsis ca-
nalibus lachrymiferis nascitur; coalescunt etiam, cum illos
eruentos effecit nimia explorantium & specillis subinde uten-
tium nimia industria. Ex inflammatione similiter concre-
scunt, & potest ulcusculum, relicta cicatrice, istas vias non mi-
nus implere. Specillis utendum omnino est, quo constat,
an prope a punctis lachrymalibus absit, utrum in facco la-
chrymali, an vero in ipso canali nasali sedeat, quæ fluere la-
chrymas haud sinit resistentia. Deinde intra faccum lachry-
malem est, quod lachrymarum viam ad nasum cohibet. Ille
enim, quem oportet intra ossis unguium atque apophysis ma-
xillaris limites continere, eminet quandoque, & integumentis
communia distendit similiter, cum volumen illius vario modo
auctum est. Atque ille tumor, quamdiu nec doloris, nec in-
flammationis, nec puris particeps est, Hernia lachrymalis di-
citur. Sed sola doloris aut inflammationis absentia, securum
sinit esse neminem, ut sibi propterea persuadeat, præter laxi-
tatem facci lachrymalis, nihil mali subesse. Potest enim caro

Rr 3

indo-

indolens & fungosa tumefecisse conceptaculum: igitur tunc demum a sola laxitate sacculus lachrymalis intumuit, cum sibi lachrymas exprimit, admoto digito finit, ipso tumore tunc exinanito, nec quacumvis alia materie punctis lachrymalibus expressa, præter sinceras lachrymas. Tunc comprimi tumorem iuvat prælis ad frontem ligatis, sub quibus tumor diu contineri possit, donec elaterem suum sacculus induriscatur. Quodsi autem materies, punctis lachrymalibus expressa, spissa est, tenax, alba; olida, etiamsi sacculus premendo exinaniri potest, ex sola laxitate tumor haud est, sed subest mala res, quæ de ulcere tenet, maxime si vetustus iam morbus est. Male consulunt, qui tunc comprimi tumorem volunt. Præter enim, quam quod haud proficiant, irritant latens ulcus, & ophthalmiam inducunt. Igitur videndum quid causæ subsit, qua pus gignitur. Lachrymæ certe solæ non rodunt sacculum, nec suppurantur, condensabuntur forte in Lemas aut lentam mucaginem; putrescere nequeunt. Igitur tunc superficiem sacculi lachrymalis internam, tuberculis ac carne aliqua fungosa exasperatam esse liquet. Hanc multi iniectionibus, per puncta lachrymalia demissis, absumere tentant, inani omnino labore, cum, quæ rodere solent, pharmaca, istis viis iniri neutiquam possint. Etiamsi etiam, quod Chirurghi Parisienses nunc agere suscipiunt, cannula argentea sub osse spongioso inferiore demersa, posset aliquem in aperiendis lachrymarum viis effectum edere, videaturque hac chirurgia omnino ingeniosa, impedimentum illud auferri posse, quod in carne fungosa canalem nasalem adimplente consistit: neutiquam tamen, quod experientia docuit, ista cannula vel ducendis lachrymis fuit sufficiens, vel causæ huius obstructionis par est, utpote quæ in carne fungosa consistit, quam absumere hoc instrumentum nequit. Igitur, cum lachrymosus oculus, atque ille subinde inflammatus, & materies suspecta ex punctis lachrymalibus expressa, absconditum in sacco lachrymali ulcus producat, aperienda via est, qua medicamenta caustica induci, & caro fungosa vel callus, quem tamen veluti coriaceam materiem ulceribus nullis inesse Clarissimus Auctor putat, absumi possit. Sponte haud

haud raro abscessus iuxta canthum oculi internum nascitur, quem Anchiropem graeci vocant; atque ille cum ruptus est, quid porro perficiendum sit, ostendit, viam monstrans, quae inducendum causticum, atque absumenda caro sit luxurians, dummodo sacco lachrymali abscessus ille respondeat. Solent enim quandoque intra cellulosum sub cute contextum abscessus nasci, qui viis lachrymalibus non respondent, quod intelligimus, cum iniecta per osium externum materies, punctis lachrymalibus haud effluit, neque vice versa; si quid punctis lachrymalibus iniectum fuit, externo ulcere effluit: Quod si autem abscessus perrupit saccum lachrymalem, sinus vero angustus est, oportet omnino a commissura palpebrarum ad usque marginem orbitae vulnus fieri, per quod demitti exedentia remedia possint. Ast ubi purulentus oculus est, nec tumor ad angulum oculi internum eminent, si praeterea vetustum malum est, vana sunt iniectionum tentamina, & oportet locum externum incidi, qui sacco lachrymali respondet, cuius inveniendi causa, specillum per punctum lachrymale alterutrum demittitur, quo locus indicatur, quem scalper dissecturus est. Tunc sese manifestat morbi ambitus, & utrum salva ossa sint, an illa cariem habeant, apparet: quod difficile cognitur illis haud est, qui ossa nuda specillo explorare, atque ex puris foetore cariem latentem indicare volunt. Cum ergo os unguis sincerum est, absumenda omnis caro est, quae sacci lachrymalis superficiem internam exasperat; quod caustico lunari, vel particula aliqua praecipitati rubri, aliisque causticis benignioribus, commode perficitur. Laudat exercitissimus Auctor cauterium actuale, & modos illud applicandi describit. Deinde, cum canalem nasalem caro fungosa obsidet, sentarunt quidam, setam rigidiorern, vel cannulam flexilem illuc deducere, quod ingeniosius dictu, quam factu facilius est. Examinatur Alexandri Monro, Edinburgensis, methodus, nova puncta lachrymalia efficiendi, cum per externum ulcus acus in cartilagineum palpebrarum marginem transfigitur, filum transducitur, atque illud, donec callus inductus sit tubulo, relinquatur. Postea, quid factu opus sit, cum cariem ossa habent,

bent, exponitur. Quodsi enim os unguium solum morbidum est, canterium actuale inducitur, vel os illud alio modo destruitur: atque hoc ipso nova lachrymis ad nasum via panditur. Ast desperata fere res est, ubi caries ad usque ossa spongiosa superiora descendit. Interea, cum pertusum os unguis, atque turunda, quam duram ac prementem esse haud deest dilatata via est, exfoliationis lege possunt etiam corruptissima ossa corrigi. Igitur turundarum usus damniandus ubique haud est: recte autem earum usum taxat Noster, cum ossa sincera sunt; neque tolerandas esse cannulas, quas multi per externam ulcus ad sinum lachrymalem demittunt, propterea arguit, cum oporteat oculum his omnibus inflammari, quare fatius sit, ulceris carnes luxuriantes selectioribus causticis penitus educere, in quo unico, vera fistulae lachrymalis sanandae idea ponatur. In altera, quae de cataracta inscribitur, dissertatiuncula, ita sentit: Cum liquor ille diaphanus, qui lentem crystallinam componit, penitus concrevit, matura cataracta dicitur, ante enim, cum ex parte adhuc est diaphana, mollior cum sit, acum haud fert. Oportet igitur illum, qui lentem depressurus est, cum qua cataractae specie rem habeat haud ignorare. Cum corpus crystallinum perfecte induruit, caesum est & glaucum, albet illud cum vetustus morbus est, & tunc quidem pro suscipienda acu est apertissimum. Quapropter expectationi aliquid largiendum est, ne, nimio sanitatis desiderio, praecipit capiat consilium. Cum molle corpus est, acu dividitur, nec cedit. Posset aliquis obiicere, vetustate obrigescere cataractas, & solvi deinde haud posse: sed contrarium testatur experientia, quae vetustissimas cataractas commode deponi posse docet. Hoc unum est, quod capsula quae lentem amplectitur, successu temporis concresecat cum ipso lentis corpore. Enim vero hoc haud officit, potestque capsula illa una cum corpore destrui, quae tunc cataractae pars est. Ast cum recentes cataractae sunt, potest etiam lens deprimi, salva manente capsula; quoniam corpus crystallinum suo liquido demersum, capsulam haud attingit, sed laxè ab illa comprehenditur. Igitur nolit sibi persuadere chirurgus, capsulam omnino de-

destruendam esse, illa enim diaphana est, & humore aqueo penitus ad illam, quæ ante fuerat, convexitatem elevatur. Videat ergo, num obsequiosam lentem habeat, quæ, cum facile moyetur, intacta capsula deprimitur. In seligendo instrumento, quod cataractæ deponendæ aptius sit, artifices ambigunt, an lanceata, an mucronata acus præferenda sit, dubitantes. Noster acuminatam præfert, quod vulnus parvum sit, iactura humoris aquei sit minima, magisque versatile hoc instrumentum sit, nec facile difsecentur vasa, quorum hæmorrhagia sæpe tota operatio irrita redditur. Præterea, quo loco defigenda, quibus partibus oculi parcendum, quomodo ad operationem præparandus, & cum illa peracta est, regendus ager sit, exponuntur quam ingeniosissime.

Tertia dissertatio latino sermone comprehenditur, agitque de medicamentis exsiccantibus, quorum est, oscula vasorum adunare, & puncta contactuum inter illa augere, pro ulceris superficie in cicatricem sensim convertenda. Sed & illud est desiccare, auferre materiem ulcerosam a superficie, atque proinde illud avertere, quod contactum vasorum minimorum, unionis causa auferre solet ac potest. Quæ vasorum minimorum contactum augent, adstringentia sunt, plerumque acida, deinde moleculæ terrestres bibulæ, atque ex gummatis illa, quæ glutinant, uti mastichis, olibani, myrrhæ, thuris. Huiusmodi exsiccantia profunt exsiccandis ulceribus tantum carentibus cuticula, hinc illis, quæ sub ampullis materiam sebaceam continent, ac illis denique, quæ altius descendunt in adipem. Sed omnibus suus modus est, oportetque selectum medicamentorum, veluti unumquodque ulcus est, haberi exquisitissimum; ulceribus, quæ cuticula carent, maxime illis, quæ ex ambustione sunt, conducit spiritus vini, cum color, æstus, atque dolor sese aliquantulum remisissent. Ab initio enim, cum dolor urget, satius est demulcentibus uti, oleo olivarum cum sulphure, thure, mastiche cum succo plantaginis, solani & stramonii. Ex simplicissimis est aqua frigida. Si quæ ulcera cutanea ex interna causa sunt, illa scilicet

herpetica atque venerea, internis sanantur medicamentis, quibus accedunt aliqua externa, inter quæ est alumen rupeum. Vulnere recentia & sincera, nec vexata seu contusa, solius naturæ opere tandem siccantur, & cicatrix sensim nascitur, quam sicca deligatio, & levis iuvat compressio. Quarta dissertatio de causticis inscripta est. Horum quæ mitissima sunt, cuticulam a cute separant, alia cutem devorant, & escharam excitant, eo efficaciora, cum solidorum nexum penitus solvunt. Omnia igneæ sunt indolis, siquidem eosdem, quam quos ignis edit, effectus producunt. Horum singulorum usus cum cautelis practicis indicatur, atque in omnibus singularis scientiæ ac experientiæ apparatus ostenditur.

IO. BAPT. CARACCIOLI, CLERICI REGULARIS, in Pisana Academia Publici Philof. Prof. de Lineis curvis Liber.

Pisis, 1740. 4. Alph. 1. pl. 4. Tab. æn. 12.

Agnoscit doct. Auctor, uberrimeque in præf. sua exponit, nihil de præstantissimis in physica rebus sine matheseos ope dici posse, nisi aut in historia, aut in commentitiis hypothefibus vel aliorum enarrandis, vel nostris condendis, vanas terere moras velimus, nosque calamitose implicare. In hunc finem vero lineæ curvæ imprimis necessariæ iudicantur, præcipue ad mechanicarum disciplinarum & motuum corporum intelligentiam. Igitur lineas curvas magis insignes, tam geometricas, quam mechanicas adhuc memoratas explicandas adgressus est; uberius quidem istud, quam ad physices studium & litteras necessarium sit. Librum vero in capita distinxit, materia non, ut mathematici solent, in propositiones digesta; sed continuo sermonis filo diducta. Itaque Cap. I. naturam linearum generatim aperit, II. curvarum in geometricas & mechanicas distinctionem exponit, III. de natura sectionum conicarum, earundemque in infinitum progressu, IV. conicas sectiones cuiusvis generis describere

bere docet, V. de Cissoide Dioclis, & Conchoide Nicomedis, & de ratione eas extendendi in infinitum, agit, VII. curvarum geometricarum exempla alia adfert, VIII. de spirali Archimedeae, & de aliis instar ipsius in infinitum efformatis, IX. de Quadratae Dinostratis, & de eius in infinitum processu, X. de Cycloide & Epicycloide recentiorum, XI. de curvis aliis mechanicis tractat. In his omnibus nihil ferre agit Auctor, quam ut æquationes pro curvis adsumat, & quomodo pro infinitis curvis, exponentes indeterminatos ponendo, universales reddi queant, doceat. De figura, aliisque conditionibus, ex æquatione definiendis, nihil, vel paucissima habet, neque in toto opere quicquam, præter vulgarissima Algebrae principia supponit. Interdum ex generi quaedam de curvarum adfectionibus deducit, puta epicycloidum alias esse geometricas, alias mechanicas. Sub finem totius libri curvam aliquam considerat, cycloidi quadamtenus similem. Si super media basi cycloidis vulgaris, perpendiculariter erigatur diameter circuli genitoris, curvæ in vertice eius occurrens, inque hanc diametrum demittantur perpendiculares ordinatæ ex curvæ punctis, notum est ordinatam quamvis æquari respondenti summæ ex ordinata circuli genitoris, & arcu eiusdem a vertice computato. In curva Auctoris, ordinatæ æquatur ipsi arcui circulari, ut adeo cyclois in hanc curvam abeat, si ponatur circulus genitor ad diametrum reductus, ut eius ordinatæ evanescant. Hinc curvam hanc *cycloidem dimidiatam* vocat Auctor, aliis ni fallimur *fociam cycloidis dictam*. Eius curvæ proprietates credit ex cycloide ita, ut diximus, immutata deduci posse. Ita quemadmodum in cycloide spatium sub ipsa & basi contentum triplum est circuli genitoris, ita hic spatium illud duplum esse ait, cum nil aliud sit, quam spatium cycloidalis circuli genitore diminutum. His ratiociniis quanta vis ad geometriæ animum cogendum infit, aliis diiudicandum relinquimus, opus indicasse contenti, quod splendide de lineis curvis titulo, videbatur egregium geometriæ

triæ generalis systema promittere, cum nihil re vera doceat, quam quod nec tirones Algebrae apud nos latet.

BREVE COMPENDIO D' OPERAZIONI GEOMETRICHE &c.

i. e.

BREVE COMPENDIUM OPERATIONUM GEOMETRICARUM, circino & regula absolvendarum, Auctore CAN. ANGELO CAPELLI Parmesano Prof. Astr. & Soc. Reg. Berolin. membr. usibus incipientium dicatum.

Venet. 1740. plag. 6. tab. æn. 35. 8.

Quod non longi sumus in recensendo hoc libro, excusabit nos satis ipse titulus, ostendens, nil nisi vulgatissimas geometriæ praxes in charta expediendas in eo doceri. Hæ figurarum sat magna copia, ut numerus tabularum indicat, illustrantur, figurisque, ut fere mos est in eiusmodi libellis, parerga ornatus causa subiiciuntur, sed quæ multum subsistunt infra elegantiam eiusmodi ornamentorum, quam plurima geometriæ practicæ compendia gallica & germanica ostendunt.

OSSERVAZIONI DELLA COMETA &c.

i. e.

OBSERVATIONES COMETAE ANNI 1744. & duarum eclipsium lunarium, Veronæ institutæ a IOANNE PAULO GUGLIENZI & IOANNE FRANCISCO SEGUIER, iuncta positione geographica civitatis eius.

Veronæ, 1744. 8. plag. 2.

Tran-

Transitus Mercurii sub sole, Venus a luna occultanda, duæque lunares eclipses, Novembri 1743. & Maio 1744. expectanda, Auctores invitarunt, ad parvam speculam, inde a longo tempore in Palatio March. Scip. Masfei exstructam, & iam restauratam, in usum vöcandam. Venetis & Mercurii observationibus coelum non favit; id vero compensavit apparitione insignis cometæ. Cuius observationes, cum observationibus eclipsium lunarium, si totas huc transferamus, operæ pretium credimus nos facturos.

Cometæ apparentis rumor inde a medio Ianuarii spargebatur, sed ob coelum nubilum, eum non nisi 31. Ian. primum contemplati sunt observatores, oculis tantum iudicibus; ad quartam partem distantia inter γ & β Pegasi prope Φ . Post observatores usi sunt instrumento ab ipsis invento, quod sic describunt. Semicirculus est in gradus divisus, itaque mobilis, ut quamcunque inclinationem nancisci possit. Circa centrum eius revolvuntur duæ regulæ, sibi invicem perpendiculares, quarum uni adfixum est telescopium ped. $1\frac{1}{2}$ cum duobus filis in foco lentis ocularis se decussantibus. Si planum semicirculi perpendiculariter erectum est, secundum direct. meridianæ alicuius, filum telescopii perpendiculare representat meridianum, & transversale parallelum. Hoc instrumento ad situm cometæ investigandum sic usi sunt. Semicirculus inclinatus sic ponebatur, ut cometæ species per telescopium transiens filum transversale raderet, & tempore, quo crucem a filis formatam transibat notato, una cum gradu, quem regula, ei quæ telescopium portabat, perpendicularis, indicabat, filum transversale quod radebat cometa, exhibet eius parallelum, & alterum circulum horarium, in quo erat tempore observationis semicirculo sic firmato, expectabatur transitus stellæ notæ positionis, & quam minimum a parallelo cometæ distantis, dirigendo ad illam telescopium, quod, secundum planum inclinatum semicirculi motum, satis exacte re-ctum ei circulo horario manebat, in quo erat cometa observatus. Stella filorum intersectionem tangente, notabatur

tempus & præterea gradus a regula indicatus. Differentia temporis in gradus mutata dabat diff. ascens. rect. & differentia graduum erat diff. declinationum stellæ & cometæ, unde cognoscebatur ipsius cometæ long. Huius organi usum tubo consueto, micrometro instructo, prætulere auctores, quia in illo adhibere poterant principales Pegasi stellas, quarum loca maxime certa sunt, licet distantia parallelorum illorum superet campum telescopii, ut per illud immobile conspici omnes non possint, adeoque liberati erant observatores labore expectandi transitum stellarum, vel plane non, vel non satis conformiter in catalogos relatarum. 1. Febr. instrumento imperfecto adhuc uti non licebat, collum purum erat, & cometa stellis primi honoris præire videbatur. Distabat circiter dimidio gradu a ϕ Pegasi, sed quia huius stellæ positio diversimode a Flamstedio, Baiero, Pardiesio, & aliis traditur, inde positionem cometæ deducere neglexerunt. Recta per γ & β Peg. paulo supra cometam transibat, & alia per α Peg. & per α triang. paulo infra eum, ut versus septentrionem erat restitutus, cauda quasi 12° longa, fere ad α Andromedæ pertingebat, luce eo languidiore, quo longius a nucleo recedebat, prope quem sesquigradum latitudine æquabat.

Die 2. 3. 4. 5. 6. parum vel nihil observatum propter nubes. 7. hor. 7, 2' 0" cometa in intersectione linearum per λ , γ , Peg. & per β , δ , Andromedæ, unde eius A. R. $350^\circ 20'$ & decl. B. $17^\circ 15'$ Observatio facta ope organi ita peragebatur:

Cometæ appulsus ad horarium tubi	7 ^h , 2', 0"
Appulsus Algenib vel γ . Peg.	7, 40, 32,
differentia temp.	38' 32"
in part. æquat.	9° 39' 35"
Cometa in parallelo	13° 44' 50"
Stella in eodem	3 30 0
differ. declinat.	10' 14 50
A. R. Algenib, e notitia temporis Parisina	

360 1 10

diff.

diff. Subtractiva	-9 39 35
A. R. Cometæ	350 21 35
Decl. bor. Algenib	13 44 50
diff. additiva	3 30 0
Decl. bor. Com.	17 14 50

Neglecta est correctio ob refractiones, quia vix in stella & cometa differunt, nec nisi quantitate maxime exigua locum cometæ immutare possunt.

Long. Com. $28^{\circ} 15' 36''$ (Lat. bor. $19^{\circ} 37' 33''$)

Differentia inter utramque observata satis parva ut patet. Hoc die convicti sunt motum apparentem cometæ esse e. S. S. Cauda fere ad δ Androm. pertingebat, sed parum lucis habebat paululum supra α eius Asterismi. Lux nuclei vividior erat quam reliquis diebus. Stellula apparebat fere in eodem cum cometa parallelo, paululum supra.

8. Febr. coel. fere semper nub. stellula iam multum infra comet. h. $7\frac{1}{2}$.

9. Coel. nubilum.

10. Coelum breviss. tempore serenescerat, cometa fere in linea per τ piscis septentrionalis & α Pegasi. sic tamen ut esset paululum plus versus γ eius Asterismi, cauda proxima α Androm. ut hanc stellam quasi raderet.

11. hor. 6, 47' 20" Ope rectarum per δ Balenæ & γ Pegasi, atque per β & paululum supra δ Androm. iudicabatur A. R. $348^{\circ} 15'$ D. B. $16^{\circ} 50'$. Ex organo eodem modo adhibito A. R. $348^{\circ} 22' 19''$ D. B. $16^{\circ} 48' 40''$. Long. $26^{\circ} 10' 10''$ (Lat. B. $20^{\circ}, 0, 0$).

12. Febr. Coelum satis seren. Locus cometæ non definitus ob observationes dubias. Cometæ transitus per horarium tubi durabat $6'' 30'''$ quæ observ. sæpius repetita unde diameter cometæ p. p. $1' 33''$. Dimidia hora antequam occidebat, cauda videbatur divisa ad tertiam partem spatii in duas partes, quarum una versus meridiem, alia versus α Androm. dirigebatur.

13. hor. 6, 32' 32" ope organi A. R. $346^{\circ} 42' 53''$, D. B. $16^{\circ} 6' 50''$ Long. $24^{\circ} 23' 8''$ (Lat. B. $20^{\circ} 1' 5''$)

14. hor.

14. hor. 6. 32', 24", A. R. 345° 55' 40". D. B. 15° 39' 50".
Long. 23° 27' 37") (Lat. B. 19° 55' 18".

15—22. Tempus nubilum.

22. Parum adhuc cometa conspicuus. Occidebat hor. 6, 57'. Amplit. occidua borealis = 14° 30', sed quia post montes aliquos occidebat, locus eius ex hac obs. non deductus. Cauda bifurcata, ut reliquis diebus. Per vapores coloris velut aurei, & maior apparebat. Appropinquaverat stellæ ξ Peg.

23. hor. 6. 36' 25". A. R. 338° 12' 5". D. B. 8° 44' 50"
Long. 13° 15' 0") (Lat. B. 16° 36' 13"

24. Coel. nub. 25. Cometa sole occidente conspectus.

26. Cometa non nisi 10' post occas. \odot conspicuus, & spes præclusa, vespera cum adhuc observandi, sed alia orta, eum scil. telescopii ope media die videndi, ut Venerem & Iovem, quibus nec diametro apparente, nec lucis intensitate cedebat. Insequenti die mane tempus eius ortus veri 17^h 34' 6". Lucente sole conspectus hora 21. ope telescopii Newtoniani 2 ped. magna cum observatorum voluptate, qui alium Cometam interdiu visum esse ignorant.

27. tempus nubil. 28. Coel. seren. Cometa ortus 17^h 35' 18" factis correctionibus ob refract. Visus usque ad transitum suum per merid. non tubo solum, sed nudo oculo, licet a sole distaret saltim p. p. 10°. Id multi homines in tota urbe, loco cometæ ab observatoribus indicato, mirabundi contemplati sunt. Asc. R. Com. & Decl. deductæ ex comparatione cum loco solis, sumpto ex ephemeridibus Eustachii Manfredii, observato transitu \odot per merid. Fuit itaque

28. Febr. 23^h 23' 11". A. R. 332° 34' 20". D. Austr. 2^a 17' 59" Long. 3° 43' 34") (Rat. 8° 25' 39".

29. Ortus Cometæ 17^h 30'.

Mart. I. 2. Nubes impedimento fuere.

3. 4. Licet Cometa iudicaretur adhuc aliquot-diebus supra horizontem appariturus, non tamen amplius conspicuus fuit, vel ob lucis defectum, vel ob solis propinquitatem.

HIERO-

HIERONYMI LAGOMARSINI, E SOCIETATE

Iesu, orationes quinque.

Mediolani, apud Franciscum Agnellum, superiorum permissu. 1746. 8. pl. 112.

Has orationes bibliopola dedicavit Animolorum Academiae, in collegio Braydensi societatis Iesu; non his solum adolescentibus, sed omni studiosae iuventuti, siquidem cum iudicio legantur, maxime commendandas. Habuit eas Auctor Gallus Florentiae, litteras elegantiores professus. Prima Pag. 1. docet, multam esse dandam literis, at non multis, operam. Ubi per exempla partesque demonstrat orator, insignem esse cuiusque disciplinarum generis amplitudinem, ut nec singulis emetendis plane par sit aetas humana, nedum coniunctis. Multas simul notatu dignas observationes admiscet. Sic, de 20. enarrationibus (quas *notae* inepto vocabulo solæcoque vocant,) in omnes veteres Latii scriptores, in usum Delphini 21. publicatos, nihil gravius vult dicere, nisi videri plurimos earum auctores, quantum ingenio possent ac facultate, contendere voluisse; testemque nominat *Petrum Dan. Huetium*, cui secundae partes in instituendo Delphino, cum *Bossuetio* principe, credebantur. Hic enim eadem de re queritur, in commentario *de rebus ad se pertinentibus*, p. 120. ed. Lips. 1719. Singulatim plures appellantur eximii poetae, qui vel nulli, 24. vel non nisi mediocres oratores; & oratores, qui poetica facultate minus valuerunt. Illos inter, *Homerus, Virgilius, Sannazarius, Fracastorius, Bargaeus, Hofchius*: inter hos *Demosthenes, Cicero, Victorius, Sigonius, Muretus, Perpinianus, Manutii*. Maxime celebratur *Io. Casa*, tamquam summus in Hetruscis orator, cuius unam ad *Carolus* imperatorem orationem mavult noster, quam aliorum sexcenta volumina, scripisse. Sed eiusdem latina carmina, sunt illa quidem non 26. contemnenda, neque talia tamen, ut sit cur similiter se posse scribere plerique desperant. Ratione diversa, nihil potest

T t

non

non modo fieri, sed ne cogitari quidem splendidius, uberius, elegantius, hetruscis *Francisci Petrarcae* carminibus; cuna Latina, sive fuerint epica, sive bucolica, repetere cupiat nemo. Quo sane confirmetur, esse diversam hetruscæ Latinæ-

- Pag. 31. que poësis tradendæ discendæque viam. Oratio secunda lin-
33. guam Latinam commendat. Orator in prima vituperat Italos, quod ipsis opes suæ forderent, alienæ semper appetentur avidius: ad linguam quod attinet, immutatur accusatio, Latinam præ sua, quam omnibus in angulis colant, temere spernentium. Utinam vero Germani nostri aliquanto
43. Italis hac in causa dissimiliores essent! Sed rem agamus. Omnibus quidem linguis æqualis in se præstantia conceditur: sic autem, ut, quæ scriptoribus optimis abundant, merito reliquis præferantur. Sic Atticam Græci, Latini Romanam, Galli Parisinam, Hispani Castellanam, Itali Florentinam, aut Hetruscam certe, prætulērunt. Videmus igitur, quod familiarum nobilitati maiores, hoc linguarum dignitati conferre scriptores: qua quidem in re neque dissentit *Var-*
47. *chius* in *Herculano* p. 160. ed. Florent. 1730. Nonnum-
48. quam accessit, poliendæ conservandæque cuiusdam loci linguæ, sollicitudo. Conservarunt eam antiqui, neglexere passim recentiores: Si qui vero non ita religiosi, vel in novis vocabulis inducendis, vel in vetustis innovandis, fuere, (quales poetarum nonnulli, nominatim *Dantes Aligherius* inter Italos); id neque tam sæpe fecerunt, ut vocabulorum novorum aut innovatorum ratio magnopere sit habenda, neque non necessitate quadam sive metri, sive convenientiæ syllabarum extremarum consonantiæque, coacti fecerunt, nec illis ideo tam laus tribui, quam venia solet. Unde simul elicitur, quidquid, præter significandi vim, linguæ bonitatis habent, adscitum esse, non insitum, & a scriptoribus, non a natura. Si quis igitur, vel in alias contempta lingua, polite terfeque scribat,
50. merchitur laudem. Mediolanensi dialecto, multa *Carolus Maria Magius* elegantissime scripsit, ac vehementer delectavit: neque tamen admodum eleganter loqui Mediolanenses

ses putantur. Vix ullus sermo magis, quam Ligurum, ce-
 terorum auribus inconditus & absonus apparet: cum ta-
 men *Antonius Folieta* mirifice exornavit, *Cauallus* autem,
 eiusdem gentis homo, quod de *Catone* dicitur, ad omnia ver-
 fatilis & ingenii felicissimi, tantam ad pulcritudinem ac venu-
 statem scriptis suis patriam linguam euexit, ut, tali scriptore
 freta, cum quavis ex elegantissimis de dignitate certet. Hinc
 ibi temere trahit patriæ caritas; cum quo quæ magis est sapi-
 entum consensu prælata lingua, eo iustius prærogativam me-
 retur. Est eadem Latina, tamquam vinculum quasi commune
 litteratorum omnium. Hæc igitur vertendo, scribendo, lo-
 quendo, præ ceteris in succum & sanguinem converti mere-
 tur. Prævit Christianus ille Cicero, *Paulus Segnerus*, cuius
 hominis, ut noster arbitratur, quo similiores sunt, hoc me-
 liores evadunt oratores Itali; tantum a summa perfectione,
 quantum ab imitatione *Segneri*, remoti. *Ciceronis* hic in
 Verrem orationes, non modo multum ac sæpe legisse, fere-
 que descripsisse, sed hetruscas omnino fecisse, dicitur. Eo-
 demque consilio, præstantissimus poeta, *Torquatus Tassus*, *Ænei-*
da Virgilianam Italice reddidit. Quid, dum, ob mutabilita-
 tem rerum, verendum est, cuiusque gentis linguam, post
 non adeo multos annos fore diversam, ea nunc omnino con-
 stantissima præstabit. Sequuntur pro publicis scholis oratio-
 nes tres. Vituperatur hic non modo barbaries temporum
 nostrorum, verum etiam per inferiores scholas festinatio, gy-
 mnasiorumque contemptus iniustissimus. Prima nominatim
 agit de magistrorum genere, ac mutationibus; altera de do-
 cendi diuturnitate; de morum corruptelis tertia. Bene mo-
 net orator, propter iuventutem esse gymnasia, non secus;
 sed acriter simul invehitur in corruptos studiosæ iuventutis
 mores, quibus omni potius nequitia, quam fini se suo accom-
 modant. Certe, pariter exteris, adeo communis est littera-
 rum pestis, fastus ac mollities iis addictorum, indeque sufful-
 tus, divitis magis quam eruditæ turbæ, procerumque rei-
 publicæ, contemptus. Noster, ut priori certe vitio medeatur,

- cum publica privatam institutionem & inspectionem coniungi iubet. Quod longiori comparationi præbet occasionem;
- Pag. 125. in qua singulatim *Torquati Tassi*, quem principem illum epici apud Italos carminis alitem nominat, exemplum collaudat.
127. seq. Is enim, cum a Bernardo patre, vix dum quatuor annos natus, in publicam disciplinam traditus & commendatus esset, tam celeriter profecit, ut septennis, & latinam perbene linguam nosset, & Græcam non ignoraret, & versus & orationes scriberet, & ad coronam, quæ scripserat, recitaret. Excitari quippe iudicat, a multitudine, cum discipulos, tum ipsos magistros, ut muneri certatim, cumque maiori pondere, satis faciant. Præfertur & in publicis scholis disciplina, præfertur harmonia doctrinarum ac discipulorum, præfertur in exercitationibus & elaborationibus peccatorum correctio. Simul hic, ut alibi passim, plures immixtos poetarum versus videmus; quod, num Ciceronis, aut alterius optimorum Latinitatis oratorum, exemplis tueri queat *Lagomarsinus*, ipse viderit.
142. Oratio quinta pro grammaticis Italiæ scholis, coram *Iosepho Maria Montelio*, primario rei sanctioris antistite, dicta fuit,
144. veterem docendæ grammaticæ rationem contra recentiores defendendi gratia. Nos laudamus, si quis propositi tenax est; sed vituperamus, si cui nova quælibet sordent, quia sunt nova. Meminitus audire, qui solum *Schmidium* collaudarent, & omnem grammatices lingua patria institutionem fusque deque haberent. At hodieque supersunt, si quis consuetudinis iugum excutere voluerit, emendanda multa perficiendaque, quæ quidem non est huius loci designare, facile vero sentient, in Latio, cum accuratatione iudicioque, versati. Sunt inter recentiores temerarii; sed sunt etiam antiquis sui navi. Nihil igitur temere novandum; nihil etiam, sine discrimine iudicioque, contemnendum. His, ut arbitramur, sanæ rationis præceptis imbutus, in extrema pariter illa oratione, præter offensionem versari poterit, ubi sæpius impinget alius.

LET-

LETTERE DI GELASTE MASTIGOFORO ALL' EC-
 cellentissimo Signor Dottore Clemente Bini, per communi-
 cargli le riflessioni fatte sopra le Lettere critiche dal medesi-
 mo, scritte contro le *Dissertazioni Anonime intorno all' Es-*
senza di Dio, ed all' immortalità dello
Spirito umano,

i. e.

GELASTI MASTIGOPHORI EPISTOLAE AD
Clementem BINIUM, quibus exhibentur cogitata in Epi-
stolas criticas ab eodem scriptas, adversus Dissertationes
anonymas, de eo quod est Deus, & de animae
humanae immortalitate.

Luccæ, ex typographeo Philippi Mariæ Benedini. Cum li-
 centia Superiorum. 1746. plagg. 9. in 4.

A pud eundem typographum, æque adnuente superiorum
 licentia, Pisanus Professor ediderat a. 1745, 10,
 plagg. librum, in cuius fronte legitur index, *della Es-*
senza e degli Attributi di Dio, e della immaterialità ed immor-
talità dello Spirito humano secondo la mera Filosofia, Ragionamen-
*ti Metaffici del Signor * * ** Diximus de hoc libro alias.
 Adversus eum D. *Clemens Bini* Dissertationes duas scripsit ad
 Abbatem Franciscum Cecchi, Luccæ a. 1745. luci publicæ
 expositas. Personatus Gelastus his sese accinxit legendis, eas-
 que sibi haud satisfacere deprehendit. Quare *Metaffici*
 illius librum *de Exsistentia & Attributis Dei* curavit recu-
 dendum, congruenter editioni primæ, eique suas adiunxit epi-
 stolas. Inprimis id videtur urgere, Anonymum Deo eripuisse **Pag. 10.**
 omnipotentiam & libertatem, quippe qui docuerit, Deum
 non posse plus eo, quod creavit ac produxit iam, creare.
 Deum non esse *moraliter* liberum, in *actionibus immanentibus*,
 dat Noster. At negat, libertatem Deo esse idéo *respe-*
ctu actionum ad extra denegandam. Creatio utique ad has **12.**
 est referenda. Et qui Deus in creata posset beneficentiam

T t 3

pro-

- prodere suam, nisi libertate posterioris speciei gauderet? Fieri hanc benignitatis actionem per meram Dei bonitatem naturalem, negat Noster, laudans illa sui Thomae: *Cum Deus alia a se non velit, nisi propter finem, qui est sua bonitas, non sequitur, quod aliquid aliud moveat voluntatem eius, nisi sua bonitas.* Metaphysicus tamen, sic liceat eum cum censoribus vocare, docuerat, Deum, nec intrinsecus nec extrinsecus coactum, sponte ac libere creanda ea, quæ creavit, delegisse. Tradiderat vero, creationem fluxisse ex libera voluntate, & hanc niti essentiali beneficentia *sapientissima*. Et quis sapientiam, eiusque exercitium, a fine, liberrime mentibus obversante, disjunget, vel alteram alteri opponet? Potuit, & potest Deus per sese creare plura; at noluit, quia sapientissime egit, ideoque finem consecutus est plenum. Non potuit itaque *moraliter*, haud physice, plura profus nova, & diu duratura, creare, quia ita fert ipsius sapientia. Si quid videmus, inde libertas & potentia Dei, licet utraque haud porro creandi prodatur actionem, non periclitantur. Utraque enim haud latius se exferit, quam finis Deo præstitutus, & sapientia postulant. Principium rationis sufficientis sequitur Metaphysicus, seu argumentum a contingentia mundi desumptum, quo Thomas Aquinas, & quis non præterea? usus fuit. De Lutheranorum, de Leibnitii, Wolfii, aliorumque doctrinis, hic non differitur. Referenda hæc sunt ad philosophiæ stadium. P. Turnemini, cel. olim Iesuita, metaphysicam Perill. Wolfii, lib. Baronis, ac præcipue theologiam eius naturalem, illi principio superstructam, ab atheismo immunem pronuntiavit.
26. Ambrosius, *Hexæmer.* I, 5. luculenter: *Deus fecit qua bonus, quod foret utile; qua sapiens, quod optimum iudicabat; qua omnipotens, quod amplissimum praevidebat.* En hæc Lactantii *L. de Opif. Dei* c. 3. *Considerans conditionem rerum, intelligo, nihil fieri aliud debuisse, quam factum est; ut non dicam potuisse, quia Deus potest omnia. Sed necesse est, ut illa providentissima Maiestas id effecerit, quod erat melius & rectius.* In finitam vero esse sapientiam Dei, & imperscrutabilem, quis negabit? Metaphysicus, Deum miracula edidisse, ac in posterum face-

re posse, haud infitiatur. Quomodo igitur dici possit idem negasse libertatem Dei *ad extra*, non adparet. Deum ex quibuscunque mundis possibilibus delegisse eum, qui scopo suo sapientissimo, ac complexui suarum perfectionum, maxime congruebat, docuit æque Cel. & Ven. Galliae Antistes, consensu & adprobatione collegii Sorbonici præmunitus, in libro, *Essai philosophique sur la Providence, Paris. 1728.* Pag. 32, metaphysicus certe libertatem hominum adeo reliquit salvam, ut nihil supra, Ipsius hyperaspisa, quem esse illum ipsum coniectamur, enuntiata (Metaphysici) firmat testimonio dogmatico S. Augustini uno & altero. Libertatem homini in ipso gratiæ Dei ordine salvam manere, comprobatur pronuntiatu Theologi, Romæ florentis, ac theologiam docentis, quæ legi possunt in illius *Theol. discipl. XIV, II, p. 197.* hunc in modum; *Remonet nobis potestas ad oppositum -- -- 45. non proponitur nobis verum sub omni ratione veri, & bonum sub omni ratione boni -- -- Mens & animus non rapitur illa necessitate, qua in verum bonumque in communi protendimus -- -- non absorbetur voluntas a plenitudine bonitatis.* Augustinus: *Potest alio amore superari, & ex mundi delectatione marcescere.* Mirum sane, fuisse homines, qui Metaphysico atheismi maculam & crimen inurere sustinerent: qui eum flammis & inexorabili ferro addicerent: qui aliis persuadendi cupiditate arderent, ipsum nefanda audacia fecisse Deum mali auctorem, & Collinsii vestigia pressisse. Metaphysicus docuerat, 47: omnem substantiam spirituales finitam, esse omniscientiæ, sapientiæ, & sanctitatis infinitæ expertem, ideoque ignorare quædam, & per se capacitati mali moralis esse subiectam, non quidem erumpenti per creationis exordia, nec semper tali ut vinci non possit. Pelagianismum hæc redolere, diditarunt censores, Florentini inprimis, qui *Nova* ibi *Litteraria* condunt. Metaphysicus, per philosophiæ lumen, quod adhibuit unice, haud definire valuit, quod Deus per gratiam specialem effecit. Thomasius & Petavius docuere, humanam 53. Christi naturam, angelos in virtute confirmatos, coelitesque, per

per effectum specialis gratiæ Dei, a malo morali fuisse & esse exemptos. At philosophus hæc haud negat, ignorat tamen, qua philosophus, modum, quo Deus facultatem istam labendi mentibus, nonnullis exemerit. Lumen revelatæ divinitus doctrinæ, non repugnat quidem lumini naturæ: sunt tamen utrique limites, haud quaquam confundendi. Enuntiata, quæ philosophice & brevissimis verbis proferuntur, sunt attente perpendenda, & capienda recte, antequam refellendis illis laborem impendimus. En Hieronymi ep. 46. haud dissentientis verba: *Solus Deus est, in quem peccatum* (aberrandi a lege facultas) *non cadit. Cetera cum sint liberi arbitrii, in utramque partem suam flexere possunt voluntatem.* Libertas igitur contrarietatis tribuitur mentibus, quæ adhuc versantur in via ad sempiternam salutem, suffragantibus Theologis. Eadem docuit Augustinus. Quæ cum ita sint, nobis haud licet videre, quid erroris admiserit Metaphysicus Luccensis in christianam & ipsam suæ ecclesiæ theologiam. Oportet tamen philosophos tantum exquisiti & subacti acuminis sedere iudices controversiarum metaphysicarum. Hæc ad epistolam primam. Dolemus, quod reliquas, si tamen in lucem exierunt, inspiciendi & expendendi nobis occasio nondum fuerit oblata.



❧ (397) ❧

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA

Tomus VIII Sectio VIII.

Explication de divers Monumens singuliers &c.

h. c.

COMMENTARIUS IN MONUMENTA NOTARU dignissima, quæ ad religiones vetustissimarum gentium intelligendas multum faciunt. Accedit de nupera operum S. Hieronymi editione, nec non de astrologia iudiciaria disputatio auctore R. P. DOM Monacho Benedictino Congregationis S. Mauri.

Lutetiae Parisior. apud Lambertum & Durand, bibliopolas.
1739. 4. cum tabul. 12. zn.

Alph. 3.

Sæpe multumque audimus, doctos & perspicaces viros in utramque partem disputare, utrum reipublicæ literariæ intersit, aliorum libros castigare, & si castigentur, utiliusne sit, acriter & contentiose, an leviter, & cum quadam animi sedatione, censuram agere. Neutri deest parti suus argumentorum color. Aiunt enim ii, qui modestius & placidius rem transigendam esse autumant, humaniorum litterarum hanc esse oportere disciplinam, ut comitate & blanditijs,

V v

non

non rixis & cavillationibus viri eruditi certent. Habet ea rationis conclusio aliquam, ut nobis videtur, in circulis amicorum, vim & potestatem, sed ad causæ illius defensionem non admodum probabilem. Et si enim ita aggresses & barbari non simus, ut ingenii morumque rusticitatem urbanitati anteponamus, aut unquam anteponi posse arbitremur: licuit tamen cuivis docto homini, tanquam in re publica libera, ἀπροσωπολήπτως verum dicere; quod cum per se nostris temporibus odium pariat, nemoque sit, qui non laudes potius, quam vituperationem expectat, facile intelligitur, genus hoc scribendi forte, vehemens, ex omni parte causæ septum, acre, in unaquaque re commorans, subtile acriterque profligans fastus & impudentiæ vitium, quo nullum pestilentis rei litterariæ accidere potest, nulli horum placere, qui ingenii vanitate quadam & audaciâ exultant, maioriq; litterarum ambitione, quam cura torquentur. Tantum igitur abest, ut concertationes litterariâs, etiamsi acerbâs, plane damnemus, ut potius frugiferas sæpe, duplicique hominum generi salubres esse profiteamur. Alterum enim est eorum, qui, dum primi esse volunt, nec sunt, superbiam induunt, fucum aliis faciendo, nec tales viros reprehendere erubescunt, quorum ingenio & labore omnem litterarum elegantiam & restauratam fuisse, & adhuc stare comperimus. Horum insolentia, nisi violentis quibusdam remediis, tanquam morbus univêrsas corporis partes pervadens, tollitur, frustra reprimitur. Alterum genus est eorum, qui etiamsi naturæ beneficio in artibus multa subtiliter & acute cernant, & severiori lege in litteris proficere allaborent, ea tamen sunt vel verecundia vel humanitate, ut viri alicuius auctoritatem & famam pro ratione æstiment, & cum his errare malint, quam aliam studiorum viam lubrico eventu ingredi. Atque horum causa voce & scripto cavere debet is, cuius ingenium vel subtilior cognitio & ratio litterarum aluit, vel usus, assidue lectio scriptorum omnis ævi, dudum confirmavit, ne illi a fidoctis hominibus, tanquam ab Agyrtis, decipi se patiantur. Postulat autem hoc scribendi genus candidam veri ex-

posi-

positionem, non mellitos verborum globulos, qui dici non potest quam subtili rationum complexioni officiant. Quis est ergo, aut quotusquisque, qui Ciceronem, cum summos in republica viros graviter reprehendentem legat, inhumanitatis aut neglectæ morum elegantiarum facere conetur. Nichilominus tamen ea est sæculi nostri indoles, ut viros, penes quos rectum est de litteris & litteratoribus iudicium, *canes Grammaticos*, unoque nomine, cuius vim nunquam ceperant, *Criticos* appellare soleant. Quod si intellexerint, candorem summis in laudibus poni, virtutemque maxime idoneam esse ad institutionem, doctrinæque absolutionem, nullum dubium esset, quin, ut hoc tantum utamur, Burmanni scriptis adversus *Caperonnerium*, *Clericum*, *Gundlingium*, & alios, delectarentur. Mira enim est in iis venustas, & si nonnulla asperius dicta excipias, quæ fortassis in viro tanto, & aliis huius similibus, excusari possunt, ubique tamen rerum & præceptionum utilissimarum copia regnat, qua profecto, nisi cum inscitia quorundam hominum bella gerenda fuissent, inviti careremus. Sed de hoc loco plura dicere hic nihil attinet, qui fortassis iam plura, quam pro instituti nostri ratione par erat, in hanc rem disputavimus. Est autem hic liber, cuius causa hæc scriptio suscipitur, ex eorum numero, qui præter doctrinarum ubertatem, criminationibus in viros eruditos iactis abundant: quod etsi per se vitio dari non possit, habet tamen apud bonos omnes gratiam, si illius famæ & meritis parcatur, cui hæud dubie omnis propemodum cava eruditorum assurgit. Fæo enim in nonnullis lapsus esse illustriss. *Marchionens Maffei*, quod tamen æque minus certum esse videtur, quam id, de quo disceptatur: acerbitati tamen verborum eruditissimus huius libri Auctor temperare debuisset. Si enim diversum sentientem in re obscura, difficili, & lubrica, in qua, si partes omnes diligentissime perscrutatus fueris, præter veri speciem, & assensionis titubationem, nihil effeceris, ita premere soles, quis prohibebit illum, quin te eodem exemplo deceptum quandoque, & infirmum humana æstimatione irrideat, quod sane

*Chryſippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulcique ſenex vicinus Hymetto.*

Multo minus virtum gravem decet, ira, odio, & invidia adſcribendum compelli, quarum animi perturbationum ſuſpicionem conflare videntur rumores ad nos perſati, de perpetuis inimicitiiſ inter ill. Marchionem & alios eius ſimiles in Italia viros, quos Auctorem huius libri ſtimulaſſe ferunt, ut ill. *Maffei* aliquot ſcripta ſub examen vocaret. Haud difficulter precibus tranſalpinoꝝ morem geſiſſe noſtrum aiunt, quem ſive domesticus livor, ſive deus ſocietatis bonarum litterarum Pariſienſis, evulgandæ ſupelleſtilis antiquariæ laudem ab extero homine ſibi præreptam diu ægre ferentis, ſua ſponte armavit. Eam ob cauſam, cum ſibi perſuaderet eruditiffimus Auctor, neminem vel acutius vel incorruptius de ſuis veterum monumentorum interpretationibus iudicaturum eſſe, quam *Academiæ inſcriptionum* ſocios, illuſtrem hunc ſenatum exiſtimavit dignum, cui librum ſuum, velut in tutelam daret. Quos viros ſi cauſæ ſuæ cognitores etiam non conſtituiſſet, tanta tamen eſt noſtri doctrinæ, rerumque antiquarum cognitio, ut neſciamus, an peritiorem vetuſtatis indagatorem, doctioremque nominis ſui vindicem & propugnatoꝝ eo invenerint Galli. Quis enim non novit *Jacobæ Martini* de antiquitatibus Franciæ merita? Atqui hunc eſſe libri noſtri Auctorem, non vanis rationibus inducimur, ut credamus. Neque enim dictio, neque ſententiarum, quæ ſubiacent verbis, ubertas, a priſtinis eius libris abludit. Immo diſertis verbis nomen ſuum proſiteri nobis viſus eſt, quando in *Praefatione* eruditiffima, pluribus ſe de *Druidum* antiquitate, ingenio, & moribus, alibi diſputaſſe ait; quod factum non ſine quadam recordationis voluptate meminimus in *Antiquitatibus* eius *Galliæ*, (*Antiquités des Gaulois*) ſ. *Celticis*, ubi ex inſtituto hoc argumentum perſecutus eſt.

Etiamſi vero multa in promptu haberemus, deſenſionis cauſæ *Maffeianæ* nihil profutura: religioni tamen nobis ducimus, iudicium noſtrum interponere, quando omnia leviter, & velut in tranſcurſu dicere, inſtitutæ ſcriptionis ratio iubet.

Sive

Sive enim partes doctissimi *Martini* sequare, quoniam in multis rebus obscuris tenebras dispulit, multa dixit subtiliter & dialectice, multa quoque ex interiori litterarum disciplina admisit, interperantis tamen esse arbitramur, scribere, quod occultare quandoque honestissimum censetur: sive ill. *Massei* interpretationes in omnibus adprobes, quam rem inceptes, vide. Tam veri enim cupidum fuisse illustr. *Marchionem* scito, ut ambitiosam falsi defensionem, benevolentia aucupandæ gratia factam, ipse noluerit. Magnum præterea est efficere, ut quis intelligat, vindicias nostras tantum ponderis apud viros eruditos habituras esse, quam suam ipsius defensionem. Nemo enim ignorat, quæ sit & quanta in his quæstionibus subtilitas, quam sint multa ingeniose, & lubrica sæpe argumentorum conclusionem explicanda, quam argute de quibusdam veterum monumentis differendum. In quo litterarum genere cum illustr. *Masseius* non mediocriter versatus fuerit, nulli dubitamus, quin reperiat demonstraturus aliquando, eo disputatis contra ill. Virum concedi quid possit, aut quid negari. Ne vero Lectores nostros fugiat, quibus potissimum *Massei* libris dicam Auctor noster scripserit, tenendum est, quod aliunde iam constat, illustriss. *Marchionem* ante annos complures in Galliam iter fecisse, vel quia mos est, vel quia multas ibi antiquorum monumentorum reliquias se inventurum esse ominabatur. Feliciter ingresso Galliam, peragranteque nobilissimas illius regni urbes, tanta titularum veterum multitudo se offerebat, ut non modo antea iam promulgatos solerter recognoscendi, vel nondum editos describendi, cupiditate incenderetur, sed etiam alios velut in societatem fructus ex itinere percepti vocare in animum induceret. Quare ad celeberrimos quoque aliarum terrarum viros litteras dedit, in quibus vel solas marmorum inscriptiones, numerorumque typos, bona fide retulit, vel aliorum percunetando sententiam, obscuriores plerumque titulos candide, & probabiliter, ut solebat, interpretatus est. Has epistolas, sive latine, sive vernacula lingua, sive Gallico idiomate conscriptas, iunctim *Lutetiae Parisiorum* a. 1733. edidit; quam editionem postero anno

Veronenses repetierunt, cui exemplo quoque in his Actis nostris 1736. mens. Jul. p. 298. locum dedimus. Illis igitur Galliae antiquitatibus ubique fere Auctor noster refragatur. Inprimis displicent ei, quae verbi causa de mensibus *Aegyptiorum*, de formula *sub Ascia dedicare*, de deo *Mithra*, & de cultu deorum inferorum, ibi disputaverat ill. *Marchio*. Alter libellus, quem in principio statim confutandum sibi sumsit Auctor noster, est de *religionibus gentilium s. idololatrarum in summo mortis articulo constitutorum*, cui olim elucubrando marmor quoddam, in Palatio Regis Christianissimi asservatum, occasionem praebuerat. Editus est Parisiis 1736. sed locupletior postea, *observationum litterariorum* Tomo I. ab illustr. Maffei Veronae 1737. 8. evulgari coepto, accessit. Inde factum, ut non istius modo libri, sed marmoreae quoque tabulae speciem depingeremus in Act. Erudit. 1740. mens. Jan. p. 13. Tertius est, nova operum Hieronymi Stridonensis, in Tomos X. distributorum, editio, non tam labore & studio Maffei absoluta, quam iudicio eiusdem, consilii, animadversionibus & ope, perfecta. *Dominicus enim Vallarsius*, Veronensis Presbyter, vir Ebraicarum graecarumque litterarum studiis adprime innutritus, id sibi negotium dari credidit, ut post *Martianayum*, & alios Franciae viros doctos, Hieronymum denuo recognosceret, plurima eiusdem loca mendosa ex codicibus manu exaratis restitueret, nodosque, vel suo ingenio, vel conquirendo aliunde auxilia, solveret. Haec igitur editio simul ac lucem vidit, dici non potest, quam contentibilis visa sit Francis quibusdam: sive, quod nonnulli societatis Benedictinae S. Mauri asseclae hac de re subtilius rectiusque iudicare se posse sibi persuadebant; sive quod plerique Gallorum hodie, quicquid ab alia gente profiscitur, ad unco suspendere naso volupe est. Interim, si fides haberi debet nostri censoris testimonio, ipsam enim Hieronymi editionem nondum vidimus, doctiss. *Vallarsium* non usquequam in pervestiganda Hieronymi dictorum sententia solertem fuisse, nec ubique rem acu tetigisse, diffidendum haud erit. Quicquid sit, nihil tamen potest esse iniquius, quam culpam edi-

editoris in summam *Maffei* invidiam rapere. Sed satis iam de his, quæ ad huius controversiæ originem & causas generatim spectare videbantur, & quæ ante nosse intererat, quam ipsius libri describendi periculum faceremus.

Videmus alias sæpe eiusmodi libros, quibus vel litem alteri intendimus, vel dirimere eam, & iniurias declinare solemus; propterea vulgo contemni, quod maxima pars illorum, vel inferendis iniuriis, vel propullandis impenditur, ceterum præter maledicta nihil ex iis disci posse arbitrantur multi. Sed bona illorum venia dixerim, falsum non raro id esse, quod sumitur. Si enim *Scioppium*, *Scaligerum*, *Heinsium*, *Salmasium*, *Cronovium*, *Perizonium*, *Bentleium*, *Burmannium*, attente legerit quispiam, de nobilissimis eognitque maxime necessariis quæstionibus, cum altercarentur inter se, disseruisse cognoverit. Ex horum numero noster est liber, in tantum profecto laudandus, in quantum commendabilis argumentorum varietas, proba & docta antiquorum monumentorum, h. e. marmorum, numorum, gemmarum, signorum & anaglyphorum operum interpretatio, rerumque autem incognitarum follers pervestigatio & traditio, intelligi potest. Non enim semper irascitur, non ubique secatur, non per omnem librum commotionibus animi indulget eruditissimus Auctor, sed amaritudinem dictorum plurimarum rerum dulcedine mitescit, & temperat. Operæ igitur pretium esse censemus, de singulis libri nostri partibus sigillatim videre. Totius operis distributio in partes nulla est. Verum, quæ ibi commode abesse poterat, a nobis Lectorum gratia describetur. Constat quippe hæc præstantissima dispersarum ex omni antiquitate rerum collectio XXIV. capitibus, quorum unumquodque in suas quoque paragraphos dispescitur. In primo demonstrat caerimoniarum funebrium apud veteres rationem, in primo quo pacto defunctos conclamaverint Romani: in 2. exponit de *Baccho*: in 3. de *Messeniorum* restoratione: in 4. historiam *Marsyæ* tradit: in 5. formulam sub *Ascia* dedicare enodat: 6. est de *Druidibus*: 7. de *sacris Deorum inferorum*: 8. de religione *Aegyptiorum*: 9. de computatione

tatione amorum apud Aegyptios: 10. de deo Mithra: 11. de vera Sagigallorum specie adversus Deslandium: 12. de Sarcophagi tususdam Romani anaglypho opere: 13. de venere Epiragia: 14. de peculiari quadam figura Iſidis: 15. de Deo Paſtolo: 16. de Rhodope: 17. de Iove Summano: 18. de nuptiis Romanorum: 19. de mysteriis Cereris: 20. de ludis in honorem Aesculapii institutis: 21. de Tigra: 22. de Horosopo Augusti: 23. animadversiones complectitur in nuperam operum d. Hieronymi editionem Veronae factam: tandem in 24. de Astrologia iudiciaria post Iulium Firmicum nonnulla differit Auctor. Omnes hi profecto loci sunt eiusmodi, ut, si eos cum ingenio Cl. Martini contendas, atque illud etiam cogites, nonnulla alibi frustra quaeri, facile de toto libro possis iudicare. Vere dicere possumus, esse hunc librum incredibili raræ eruditionis copia refertum, adeoque omnibus litterarum elegantiorum cultoribus, imprimis artis antiquariæ studiosis, commendandum. Verum quando non fieri potest, ut ex huiusmodi libris, quicquid utilium rerum continent, afferatur, hanc rationem tenebimus, ut ex nonnullis capitibus, ordine tamen partium servato, notatu dignissima commemoremus. De Præfatione vero dicere hic nihil attinet, quoniam si sententiam suam Auctor confirmavit, his novis tibicinibus facile carere poterimus; sin sua ipse vineta cædit, tunc demum nostrum erit, suo quodque loco collocare. Primum igitur locum occupat tabula marmorea, quam longe aliter, magisque ex vero, quam illustr. Maffei, explicasse sibi visus est doctiss. Martinus. Dedimus iam huius tabulæ imaginem in his ipsis Actis nostris 1740. ad p. 20. mens. Ian. quam identidem inspicere licebit, si de duumvirorum illorum interpretatione dissimili, in neutram partem propenso animo,

Pag. 2. iudicare velimus. Oculos statim nostros in se rapit mulier in thoro iacens, capite reclinato ad sinistram, quali reformidans acerbiter mortis. Ad caput eius sinitur infans fletus, & convertens se ad aliam feminam sedentem in sella prope thorum, quæ capitis velamento moerorem aperte significat. Pone hanc stat alia vigentis adhuc ætatis femina, armillis con-

deco-

decorata, vestem suam lacerans, manuque sua ad crines versa dolorem indicat. Latus huius, sive matronæ, sive virginis, tegit alia quædam mulier sinistram inferens palla, quasi petus percussura, & ante eam genius conspicitur tædam suam extinguens. Ad dextram feminæ sedentis duo homines reperiuntur, quorum alter tubam, alter, cingulo togam constringente notabilis, cornu quoddam inflat. In medio thori loco stat infans, brachio suo nixus crepidine lecti, & irretortis oculis respiciens defunctam, quasi maxima iacturæ pars ad se pertineret. In eadem linea iuvenis apparet togatus, laureato capite, dextra lectum attingens, sinistra cistulam quadratam cum operculo in acutum angulum desinente portans. In imo thori loco, ideoque ad pedes defunctæ, duo rursus togati superveniunt, itidem laureati, quorum ad pedes focus conspicitur, in quo vas, tantum fumi & vaporis emittens, ut operculum vasculi suo propemodum loco moveat. Sub thoro effictus est ab artifice canis recubans, cum sandaliis defunctæ. Hanc descriptionem ipsa tabula suggerit. Videmus quam in re dissentiant duumviri. Summa controversiæ huc redit: 1.) illustr. *Maffei* hanc feminam in thoro iacentem putat esse moribundam, (prossima à morire); Cl. *Martinus* vero iam defunctam esse censet. 2.) Laureatos homines pro sacerdotibus Neniæ accipit *Maffei*, quos gentiles nominarint *Coronatos* κατ' ἐξοχήν: *Martinus* vero existimat esse Libitinarios s. Pollinctores. 3.) Cormicines illos furoris cuiusdam & temulentæ accusat illustr. *Maffei*, quod nihil inconvenientius esse credebat, quam ærotis molestiam tantos sonorum strepitu creare; si tamen aliqua reddi ratio debeat, coniecere se, id propterea fieri, ut lemures & spectra pellerentur, quæ homines inquietare solerent: contra ea autem *Celeb.* *Martinus* in his figuris conclamationis ritum quærit. Ex eo statim apparet, utramque interpretationem multis adhuc dubiis obnoxiam esse posse. Quis enim pro certo ausit definire, utrum mulier in thoro cubans, mortua, an moribunda dici debeat. A quo tamen fallaci & lubrico quæstionis initio, omnes ducuntur rationum complexiones. Quare hac con-

troverſiam mitius tractare debuerat Cel. Auctor, præcipue contra talem virum, quem ſuo merito inter præcipuâ Italiæ decora collocamus, cuius peccata, ſi quæ forte irreperſerant, tam acerbe exagitare fas non erat. Verum audiamus Cel. *Martinium*, qua via *Maffei* reprehendat, & quomodo, interpretatione adverſarii ſui ſublata, ſuam corroboret. Ante vero, quam ordiamur eius rationes describere, temperare nobis non poſſumus, quin promiſſi noſtri memores ea afferamus, quorum doctiſſ. Auctor in præſatione meminit. Non diffitetur, *Kirchmannum* & *Gutherium* multa ſcripſiſſe de *funeribus Romanorum*, neutrum tamen ſubtiliter ſatis & accurate rationem conclamandi defunctos expoſuiſſe: auctorem *Antiquitatum expſcitarum* hunc ritum, ope marmoris cuiusdam, quod in manibus habuit, mirifice illuſtrare potuiſſe, niſi harum rerum imperitus fuiſſet. Obſtupefactum enim *Montefalconium* velut re inaudita ita pronuntiaſſe ſcribit Cl. *Martinus*: *quid hic ſibi vult ſenex ille coronatus? quid quaero his repræſentatur per tibicinem? Fortaſſis heros eſt unus ex maioribus Glyconis & Himerae, qui innocentem vitam degens iam abibat in campos Elyſios, & amorem erga Muſicam conſervare ſtudebat, cui per totam eius vitam deditus erat.*

Aſtuta certe, inquit Cl. *Martinus*, & antiquario digna oratio, qui *cornu* & *tibiam* eodem loco & numero habet, & amorem erga muſicam hæc ratione in ſarcophago exprimi poſſe credit. In eodem quoque errores ſapiffime ill. *Maffei* incidiffe hand diſſimulat, etiamſi uterque horum reliquos omnes ſapientia anteire ſomniatur. In ipſa vero quaſtionis tractatione probat Auctor, mulierem non poſſe eſſe moribundam, primo propter gremium adſtantem & extinguentem tædam ſuam, quod ſignum manifeſto declarat, mortuam iam eſſe feminam: 2. ex aliorum monumentorum contentione poſſe comprobari, mortuis demum annulos detrahi, cuius rei *Plinium* teſtem excitat, ſed nullum hiftoriæ naturalis neque librum neque caput, quod proſecto ſi omiſſum ab erudiſſ. Auctore non eſſet, ad veri ſpeciem multum conduceret. Perluſtravimus quidem huius rei gratia Caput I. Libri XXXIII.

qui

qui locus de annulis apud Plinium præcipuus, sed formam huius rei frustra quæſivimus. Ceterum illustr. *Maffei* cre- Pag. 4.
diderat, ex marmoris & anaglyphi operis elegantia nobilitatem dignitatemque feminæ illius posse colligi; quod tamen per se satis corruiſit, cum tituli ipsi apud Gruterum, & alios veterum epigrammatum collectores, satis abundeque demonstrant, quo progressa sit in conficiendis quandoque monumentis libertorum etiam & servorum liberalitas. Verum id rectius poterat colligi ex *astraba*, vel si dicere malis pedaneo sella, quo genere nemini præter summæ dignitatis viros & feminas, uti licebat: hinc etiam constat, Homerum suis heroibus semper eiusmodi sellas tribuisse. In §. 3. Auctor 5.
noster rationes amplius occultare noluit, quare ill. *Maffei* dissertationem refellere apud animum constituerit, primo, ut illustris illa femina, (*Cannonia* fortassis, ut suspicamur, ad quam litteras aliquot ill. *Maffei* in *Antiquit. Gallicis* dedit,) & reliqui eruditionis *Maffei* admiratores in Gallia sentirent, quanta cum suorum iniuria externos magni facerent, cum adhuc plures intra Ilium Heroes sint, qui palmam exteris præripiant. His expositis illustr. *Maffei* interpretationem in compendium mittit, eumque vituperat, quod neglecta hac muliere, quæ in sella conspiceretur, statim ad tres laureatos homines provolans, in iis continuo sacerdotum imaginem agnoverit, propter coronas, quibus semper ornatos fuisse sacerdotes audivisset: quod quasi aliud agendo demonstrav- 6.
it, sacerdotes olim κατ' ἐξοχὴν Coronatos fuisse dictos, & ab his sacerdotibus nomen suum haud dubie quatuor *Divos Coronatos*, quorum memoriam Pontificii quotannis recolunt, fortitos esse. Quam omnino animadversionem Cl. *Martinus* irridet, dicens, horum quatuor sanctorum origines tam certe ad martyres referri posse, ut disputatione non egeat. Causam erroris *Maffei* in eo quaerit Cl. *Martinus*, quod ei solemnè sit, mores orientis cum occidentis ritibus confundere. Exploratum quidem esse concedit Auctor, fuisse in Asia certum genus sacerdotum, quos *σεβαστάδες* adpellaverint, sed longissimè diversos a Romanis sacerdotibus simul ostendit.

Illos enim magistratum gessisse, & per eosdem factam esse annorum computationem, quemadmodum Romani per consules annos numeraverint. §. 4. novi erroris accusat Auctor Maffejum, quod homines tibias inflantes temeritatis cuiusdam (extravagance) reos fecerit, cum tamen ex historia satis constet, nihil hoc ritu apud Romanos fuisse usitatus. Interea ut Lectoribus suis adfensionem extorqueret, illico Maffejum, more docti cuiusdam Mathanasi, multa *Theophrasti, Athenaei, A. Gellii, Vergilii, Augustini, Plinii, Tibulli, Luvenalis*, testimonia compilasse, non eo consilio, ut ostenderet, quæ huius furoris tradi probabilis ratio posset, sed ut magno conatu doceret, quod omnes noverint, veteres Musicam quandoque adhibuisse ad leniendos morborum dolores, & incantationum vim frangendam. *Plinio* enim teste, ut vult ill. Maffejus, æris sonitu artibus magicis obstrare. Verum primo emendationem Maffejianam Plinii falsam esse, retur propter duas potissimum causas. Si enim tubicinem legi oporteret pro *tibicinam*, suo se gladio iugulare Maffejum inquit; quoniam præ strepitu tubæ des Nenia exaudire preces sacerdotum non potuisset: deinde etiam suis negligeretur, propter quem tubicines magistratum prævisse dicitur apud Plinium. Neque illum locum de precibus sacerdotum, sed magistratum intelligendum esse, contendit Auctor noster, utpote quibus solennibus præcationibus tibiæ cantus eo consilio adhibuerunt veteres, ne quid aliud exaudiretur, ne ad aliam rem, qui sacris intererant, animum converterent, sed ut omnes vocem præconis exaudirent, quæ profecto, si tubæ horridum murmur accessisset, acutissimo illo clangoris susurro fracta & suppressa fuisset. Ut vero omne interpretationis Maffejianæ fundamentum penitus subvertat, locum hic sacerdotum nullo modo habere posse arbitratur, propterea quod, si munere suo fungebantur, velati esse secundum Serivium ad L. 3. Aeneid. debent; deinde quod vel manus eleventur ad deos superos, vel deprimerentur ad deos inferos, necesse erat; tertio, quoniam nulli sacerdotum licebat domum mortui intrare, nisi sex diebus præterlapsis, inde ramum cupressi

cupressi ante domus funestæ ianuam collocarunt veteres, ne sacerdotes forte imprudentes talem ingrederentur domum; quarto, non fuit permixtum sacerdotibus, mortuos intueri, Pag. 13. hinc elata fuisse funera, ne Pontifex, aut alius quispiam sacerdos, obviam exequiis fieret. Augustus propterea Imperator velavit caput suum, cum oratione funebri Agrippam laudaret, ne tanquam Pontifex aspiceret corpus funestum. Ostendit porro Auctor noster, Maffei coniecturam de precip. 15. bus ad Deam Neniã missis, nullis rationibus sustentari. Nam cum elegantia marmoris satis demonstrat, hoc opus Augusto Imperatore antiquius esse, facillime effici posse credit Auctor, cultum deæ Neniæ falso hic sumi, quoniam ante seculum III. Romanis hæc dea cognita non fuerit, nec ante Arnobium huius deæ mentionem scriptores iniecerint. Ever- 18. sa igitur Maffei sententia, iam suam stabilire allaborat §. 8. Primo enim originem tubarum in funere adhiberi solitarum ex Hygino, & conclamationis ritum ex Plinio, tanquam ex 19. purissimo antiquitatum fonte, haurit. Per conclamationem autem non intelligit orationem illam præconis, qua rogo iam impositum, & crematum cadaver, compellabat: vale: nos te 20. ordine, quo natura permisit, cuncti sequemur; sed eam, quæ statim post mortem fiebat. §. 9. docet, qua ratione per se- 21. ptem dies conclamaverint defunctos, ubi tamen omnia sine idoneo Auctoris veteris testimonio dicuntur. Primo die, inquit Auctor, cornucines & tubicines ita mortuo adstant, ut cornua aures attingerent, adeoque sonus perstreperet totum corpus; secundo pectus nudabant mortui, ut eo facilius sono cornuum spiritus, si qui forte superesset, refocillaretur. Per Coronatos intelligit Libitinos, ob tres potissimum cau- 27. sas: 1. propter vasculum appositum, ex quo vapor aquæ fortassis calidæ & ferventis oriebatur, qua uti debebant ad lavandum corpus; atque hi propterea Polluctores audivant: 2. propter cistulam, quam unus ex juvenibus illis secum affert, in qua haud dubie aromata, oleum, & aliæ res lavationi inservientes inclusæ erant: 3. propter cornicinem & tubicinem, qui fortassis Libitinariorum fervierant. Cur vero Libi- 29.

- tinariis corona laureata hic data fit, quæ victoribus solum propria fuit, quæterere quis posset, cui Auctor noster ex Plinio L. 15. c. 30. respondet, *lustrationibus lauream adhiberi, usosque his coronis Libitinarios esse, 1.)* ne eorum adventus domicilio inauspicatus esset: 2.) ne cadaveris tactione & luvatione ipsi polluerentur: 3.) ut spectra pellerentur: 4.) ut remedio essent variis morborum generibus, v. c. Epilepsia, comitiali morbo, & aliis. Etiam si vero Tertullianus Libitinarium & sacerdotem semper ita iunxerit, ut inde *Masseii* adhuc coniecturam stare cuidam videri posset: tamen, quia adprobante id Auctore nostro, liberior Tertullianus esse solet in dictione, formisque & luminibus orationis intemperantius utitur, eius auctoritatem magni in his rebus non facit Auctor. Nam Libitinarius quidem *καταχρηστικὸς* sacerdos dici posset, quoniam sacerdotes & Libitinarii in re quadam conveniunt. Ut enim veri sacerdotes statuas deorum purgabant, & minio colorabant: ita etiam Pollinctores & Libitinarii cadaver aqua, aromatibus, thure curabant. Misit iis, quæ §. 16. Auctor noster de Geniis contra *Masseium* disputat, perveniendum nobis est ad alteram tabulam, quæ in eadem dissertatione *Masseii* descripta fuerat. In hoc marmore putat Auctor
39. §. 17. solemnia Bacchi, quæ Orgia dicuntur, exhiberi; in quo explicando rursus ill. *Masseium* hallucinari suspicatur. Cum enim omiserit duas personas, quæ Minervam circumstant, nullo modo prætereundas, non potuisse fieri, quin recta de-
41. erraverit. Monstrantur autem hic personæ quinque. Prima est Satyrus, tenens sinistra tympanum, dextraque sonum edens, in quo instrumento feminas nonnunquam Etruscas lusisse, coniecerat ill. *Masseius*. Altera persona planipes est, instrumentumque aliquod musicum tenet, de quo duas inprimis coniecturas affert Celeb. *Martinus*: primo hariolatur, illa hominis figura depingi fortassis speciem servi apud Petronium Satyr. c. 69. *Nequissimus servus lucernam de sinu fidelem protulit, & amplius semihora tubicines imitatus est.* Secundo instrumentum ait esse æreum, cui inerant duo codones cum duplici ansa, ut inverti posset, & hæc ratione modo acutus, modo

modo gravis edi forus. Quarta figura est Faunus, cuius humeris desuit pelvis cervina, qui secundum ill. Maffeiū duplicem tibiā, secundum *Martiniū* vero tibiā *Phrygiam* inflat, quæ a Poetis *adunco* s. *flexo tibia cornu* dicitur. Quinta Pag. 44. figura scabillum, (non scabillam, ut Cel. Martinius identidem 45. scribit, notum enim est, dici in neutro tantum genere, rarius in masculino,) seu crotali speciem pedibus calcat. Negat hic Cl. *Martinius* tale instrumentum *ὑποπόδιον* dici posse, sed a Polluce *κρητέριον* nuncupari. Eo instrumento simul docet 46. usos esse Boeotios, postea Romanos, qui tamen Crupezia seu Scabilla alligare pedibus non solebant, sed symphoniaci pedibus tantum ea feriebant, ita, ut quatuor folliculi, scabillis inclusi, & copulati invicem, certos sonorum numeros ederent. 48. Neque hic ab erroribus liberum fuisse ill. Maffeiū contendit Auctor noster, quod tali quoque instrumento inter saltandum veteres usos esse crediderit, cum tamen locus Luciani de saltationibus abunde probet, Lacedæmonios semper insidentes fellæ lusisse. Causam denique, quare idem homo manus in coelum sublatis iungat, apud Petronium latere in Satyr. c. 52: sibi persuadet Auctor noster. Inquit enim ibi Arbiter: *credite mihi: cordacem nemo melius ducit. Atque ipse erectis supra frontem manibus Syrum hyfrionem exhibebat.*

Sed ut est hominum in opinando levitas & inconstantia, ita etiam hic verum esse illud græcorum: *Φρονίδες δευτέρας κρητέροves κρητέρων*, cognoscimus. Damnat enim Auctor noster nonnulla in præfatione, quæ in libro ipso scripserat: nimirum paulo ante diximus, instrumentum, quod Satyrus tenet, lucernam Auctoris sententia Petronianam videri; sed diligentius hac de re cogitantem eum ratio tandem & contentio aliorum monumentorum in hanc potissimum sententiam duxit, ut existimaret, potius *Hydraulum* esse, quam lucernam, idque cognosci ex tabula, a viro illustri, *Matthæo Aegyptio*, Celeberrimo S^Ci de Bacchanalibus interprete, sibi donata. Addit eodem in loco Athenæi verba ex Deipnosophistis L. 4. p. 174. ubi non solum forma Hydraulici describitur, sed illius etiam Auctorem fuisse *Ctesibium*.

Pag. 51. *biūm Alexandrinum perhibetur.* Ex hoc diverticulo redit Auctor noster ad prius marmor, tandemque de cane ibi expresso, & foccis Romanorum, nonnulla exponit. Canes non propterea in marmoribus, statuis, & sarcophagis exhiberi putat Auctor, ut documentum & signum essent fidei; hoc enim nullo scriptoris testimonio probari posse existimat: sed ut artificis elegantia operi immortalitatem pareret, quod *Petroneus* docet Satir. 71. *valde te rogo, ut secundum pedes staturae meae catellam pingas ut mihi contingat tuo beneficio post mortem vivere.*

- Satis diu capiti primo inhæsimus. Videamus reliqua. In
55. Capite II. novum quendam *Bacchum*, cognomine *Psilam*, in signo æreo, Lugduni ante aliquot annos effosso, expressum, primus, ni fallimur, producit Auctor noster. Gestat autem Bacchus in dextra fruges cum foliis, sinistra, ut videtur, lynga, caput eius corona floribus conferta, exornatum est. Hoc signum plurimi, vel pro Deo *Como*, vel pro Cupidine acceperunt, quemadmodum fecit desideratiss. *Montfauconius* in *Antiquités expliquées*, quem propterea reprehendit Auctor noster. Sed cum accideret aliquando, ut Auctor noster in *Pausaniæ* locum quendam delaberetur, vidit tandem, Bacchum sub hac forma ab *Amyclis* cultum fuisse, & quoniam volitans pingitur, *Psilæ* cognomen accepisse a *Ψίλον*, quod aliam græcis significat. In sinistra portare lynga sibi persuadet Auctor, quod quidem avis genus per motacillam plerique reddiderunt; sed quoniam alias etiam *Ἰνγξ* græce *κυνπίδιον* dicitur, colligit inde, anatis quoddam genus videri. Cur autem Baccho consecrata sit, facile ex eo constare, quoniam per *Iynges* illecebras amoris & cupidinum expresserint veteres, sine *Cerere* autem & *Baccho* friguisse *Venerem* Poetas confiteri. Dextra tenet Bacchus varios arborum fructus, quos
62. veteres *Acrodrua* appellabant; atque his ficos quoque inesse non dubitat Auctor noster, indeque intelligi, quare Bacchus *Græcis Sycites* dicatur.

In Capite III. explicat numum antiquum, in quo *Messeni*orum recuperatam libertatem tradi opinatur Auctor.

Ad-

Adversus pars ipsum Epaminondam sistit equo vehementem, dextra gladium vibrantem, & capita hostium prosterneantem; aversae parti Dioscurorum imagines tribuit Cel. *Martinus*, ad quorum pedes in extrema numi parte hæ litteræ conspiciuntur: -- ITOMA. Verum in huius numi explicatione nondum nobis satisfecit Cel. Auctor. Probare enim prius ex aliis monumentis debuisset, hunc esse vultum Epaminondæ; secundo, ita quoque Dioscurorum vultus in aliis veterum signis occurrere. Alter enim horum laureato capite equitat, quæ non videtur esse imago Dioscurorum; defunt etiam pilei, quibus Dioscurorum capita semper condecorata esse scimus; neque extra omne dubium positum est, verbis in extrema numi parte excusis designari *Ithonem*, Thessaliæ urbem, quæ Melfeniis parebat. Si enim numus est in honorem Epaminondæ cufus, a Græcis fuit confectus, qui cur non potius ΙΘΩΜΗ scripserint, quam -- ITOMA, perspicere non possumus. In capite IV. Historia *Marsyæ* ex signo quodam æreo, Lugduni itidem reperto, adhibitis Hygini, Lucani, Pausaniæ, & Diodori Siculi testimoniis, traditur. In capite V. de *se- pulchris sub Alesia* exponit Auctor, ubi profecto illustr. *Masseius* acerbius, quam par erat, perstrinxit. Primo enim reprehenditur in eo, quod sine idonea ratione titulos veteres, antea iam erulgatos, denuo in Antiquitatibus Gallicis descripserit; quod qua causa sit factum, se nondum intelligere, nisi forte *Masseius* iam editos esse ignoraverit. Novimus, id quoque vitium non semel a nostris quoque hominibus illustr. *Masseio* obiectum esse. Ferunt scilicet illustr. *Masseius* eos persæpe titulos pro ineditis venditasse, qui tamen vel apud *Sponium*, vel *Fletwoodum*, aut alios inscriptionum collectores invenirentur. Sed ipsius *Masseii* verbis hæc facile iniuria propulsari potest. Ait enim p. 96. ed. Veronens. *non ineditas tantummodo, ut ceteroquin soleo, hic tibi Epigraphes congero, sed præstantiores id genus quasunque in hoc itinere collegerim. Sunt enim quæ inemendate proclerint, sunt quas libri continent, qui communiter non sunt ad manum.* quem locum de industria excerptimus; cum ut defenderemus nomen illu-

- stre *Maffei*, tum vero etiam ut responderemus aliquantum Cel. Martini censuræ, qui *Cassianum* illud Maffei obvertit, quæsitque cui bono recuderentur tituli, diu iam accuratius evulgati & lecti. Progreditur deinde Auctor noster ad formulam sub *Ascia* dedicare, quæ tot modis a rerum antiquarum studiosis explicata fuit, ut nuper doctiss. *Maxochius* integrum librum de hac sententiarum varietate consarcinare potuerit. Impugnat primo Auctor noster Maffeiãnam interpretationem, qui
- Pag. 82. his verbis nihil aliud denotari censebat, nisi quod sepulcrum modo artificum manibus exierit, nec ulli antea patuerit.
85. Postquam pauca de *Asciis* & earum nominibus contra Maffeiũ differuerat Auctor noster, suam demum profitetur sententiam,
88. sibi que persuadet, *dedicare* nihil aliud, præsertim Ciceronis ævo, denotasse, quam ritum consecrandi: primo quia semper in Deorum Manium potestate & dominio sepulcra
89. fuerint; tum quia sine consecratione sepulcra dici sacra non possint; porro quoniam nullo modo inter se differant *Consecratio* & *Dedicatio*. Illustr. autem Maffeiã interpretationem ideo non tolerabilem esse autumat: 1. quia plerumque alii fuerint domini, qui sepulcra struxerint, alii qui consecraverint.
2. quod domino vivente sepulcrum exstructum, post mortem demum fuerit consecratum. Nova hic inter Martinium
97. & Maffeiũ exorta est quæstio, utrum femina potuerint dedicare sub *ascia*, quod negat Martinus, Maffeiũ vero, ingenti numero inscriptionum Lugdunensium nixus, contendit omnino, mulieres quoque cum filiis & maritis suis sub *Ascia* dedicasse. Sed cel. Martinus subtiliter demonstrat, tempora & casus verborum & nominum sibi nunquam constare,
98. v. c. si dictum fuerit, hæc vel illa posuit, addi demum in alio tempore & casu: hoc monumentum *sub ascia* dedicatum est; ex quo effici posse arbitratur Martinus, feminas quidem habuisse ius ponendi collocandique, sed non consecrandi, quod idem valere posse de servis credit, qui iure *dedicandi* sub *Ascia* destituti erant. Ut paucis rem absolvamus, formula hæc Auctori nostro videtur significare, sepulcrum ita consecrare *Diis Manibus*, ut is *Ascia* sit dignus, qui sepulcrum violare auderet.
- II O.

Inde cuius Sarcophago Aesciæ signum illatum, & per
ἑνὸν violatoribus imprecationem factam esse. Hanc dis-
 putationem sequitur alia, de Druidibus Galliae, cui elucubran-
 dae occasionem dedit symplegma vetus, senem quendam iu-
 veni ita nexum exhibens, ut senex collo iuvenis manus im-
 ponat, iuvenis vero thorace usque ad genitalia indutus senem
 complectatur. Quo signo initiationis sacrum innui contendit
 Auctor. Scilicet iuvenem seni obedientiam promittere; & quo-
 niam disciplinae senis primum traderetur, nudum circa geni-
 talia comparuisse iuvenem. Cum enim feminae his sacris ini-
 tiari non potuerint, cavisse legibus Druides, ne quis nomen
 suum, nisi nudis genitalibus, apud senes profiteretur. Suc-
 cedit iam descriptio *cultus Deorum inferorum, Epistolae XVIII.*
Antiquitat. Gallic. ill. Maffei opposita, ex qua notatu dignif-
 sima seligeremus, nisi haec repetere, cum aliarum rerum item
 bonarum copia, prohiberet, tum festinatio, ut ea persequa-
 mur, quae exorsus sumus. Quare veniamus ad locum illu-
 strum *de Religionibus Aegyptiorum*, quem adeo diligenter ab
 Auctore fortassis pertractatum non haberemus, nisi vascu-
 lum a Siccardo ad Fleurianum ex Aegypto missum fuisset, hie-
 roglyphicis undique litteris & figuris exornatum. Quatuor
 autem partibus illud distinguitur. Prima pars continet quae-
 dam signa Isis & Osiridis. Praeter sistrum enim, cistulam
 Isis, scuticam, anseres, plumas, pectinem, accipiter, spe-
 culum, & sceptrum conspicitur. Altera pars ipsa solemnia
 Isis exhibet: videmus enim duas naves cum herba Loto.
 In tertia parte ipsa Isis cernitur, septa undiquaque Loto,
 ex corpore eius progerminante, puerumque Mercurium la-
 etans. Quarta pars Anubin cum duobus bobus ostendit,
 per quos Apin & Mnevin significari censet Auctor. In hoc
 argumento tam caute versatus est cel. *Martinus*, ut nihil
 sumserit, nisi quod *Herodoti, Diodori Siculi, Plutarchi, Ma-
 crobii, Servii, Apuleii*, & aliorum, qui de mysteriis Aegy-
 ptiorum nonnulla memoriae prodiderunt, testimoniis com-
 probari potuit. Quoniam vero annorum computatio sacra-
 rum rerum particula erat, operae pretium esse duxit Cel. Au-
 ctor, acutius diligentiusque, quam a multis factum erat,

- Pag. 201. *Ægyptiorum diversam rationem computandi annos* definire, Neque hic cum illustr. *Maffei* in gratiam redit, sed quoniam ille in Epistola VIII. Antiqu. Gall. p. 46. Veron. ed. merum somnium esse contenderat, *Ægyptios* post *Æthiaticam* victoriam methodum numerandi *Julianam* recepisse, missa computatione & ordine temporum a maioribus tradito, monstrat ei ex loco *Dionis L. 51.* ubi dicitur εἰς τὰ ἔκτατα ἐτη ἀρχὴ τῆς ἀπαριθμήσεως αὐτῶν νομιζέσθαι, mandatum hoc *Augusti* non posse referri ad urbem *Romam*, utpote cuius partem intererat numerare annos a capta urbe *Alexandria*, sed utique teneri hac lege tantum *Ægyptios*. Multa subinde differit Auctor noster; *Censorini*, *Syncelli*, *Clementis Alexandrini*, *Theonis*, & aliorum testimoniis adiutus, de principio computandi annos, de discrimine anni *Juliani* & *Ægyptiaci*: quare his, qui penitius has laucitias degustare volunt, auctores sumus, ut cum illis, quæ dicta ab Auctore in libro ipso sunt, contentent rationes, quas in Præfatione idem doctiss. *Martinius* contra *Petavium*, *Kircheri Oedipum*, & inprimis *Averanii* dissertationem de mensibus *Ægyptiorum* a pag. XX - XXXVIII. studiose congestit. Properamus ad quaestionem de *Mithræ* sacris, & *Deo Mithra*. In oppido *Arolateni* frustum marmoris adservatur, ubi *Mithras* tauro insidet, pone eum duo homines mitra & veste *phrygia* induti, tenent lampada, infra taurum *hydra* & canis cernitur, super antrum vero quadrige solis adparent. Quod monumentum cum sibi illustrandum fumeret *Maffei*, haud difficulter ex *Serpentis* & *Zodiaci* signo *Mithram* solem posse cognosci dixit. Sed *Cel*
232. *Martinius* denuo παραδόξως εἰς *Maffei* eriminatur: nam ex *Macrobio*, *Æliano*, *Iulio Firmico*, *Porphyrio*, & *Eusebio* demonstrari posse, serpentis imaginem non ad solem tantum, sed *Lunam* quoque trahi. Postea de ipso *Mithra* verba facturus Auctor noster, negat, *Mithræ* sacræ a *Persis* ad *Roma*
236. nos transisse, 1. quod *Persæ* nulla templa, nullas statuas in honorem *Deorum* suorum posuerint: incongruum enim *Persis* visum esse, hos limitibus circumscribere, quorum infinita esset vis & potestas: 2. quod vestes, quibus *Mithras* ami-

amiciri solet, nunquam fuerint Persicæ, sed Phrygiæ. Deinde exponitur, per Mithram intelligi apud Persas solem deficientem, & obscuratum Lunæ intercessione: propterea intra antrum colli. *Est enim in spelæo Persico habitus, Leonis vultu cum Tiara, utrisque manibus bovis cornua comprimens, quemadmodum Luctatius Scholiastes Statii loquitur.* Fabulati præterea sunt veteres, Mithram ex lapide nasci, cuius Pag. 243. fabulæ hanc vim esse putat Auctor noster, ut ostenderent veteres, ignem e lapidibus plerisque elici posse. Constat etiam, Mithram antiquitus a multis cultum esse tanquam boam abactorem: sed tantum abesse dicit Cel. Auctor, ut hoc Persæ crediderint, ut potius hæc de Mithra opinio piratis Ciliciæ tribuenda videatur, qui, ut furti & rapinarum aliquem fauorem tutoremque haberent, eiusmodi de Deo Mithra comminiscerantur. 244. Persas vero non solum Deum, sed Deam quoque Mithram coluisse, ex *Iulio Firmico* ostendit Auctor: quæ 245. triformi vultu, & monstrosis circumdata serpentibus, pingitur, quibus notis ad mutationes Lunæ ac cursus obliquitatem respexerint. Innotuit hæc Dea reliquis gentibus sub nomine *Veneris Cœlestis*, Aegyptiis vero *Atargadis* audit; qua occasione *Macrobius* notat Auctor, qui per *Atargadin* terram intellexerat. Cultores autem Mithræ nomina siderum & Planetarum sibi tribuebant, quod cum ex *Porphyrio*, tum imprimis ex *Hieronymi* Epistola ad *Ledam* apparet. Quem quidem *Hieronymi* locum neminem intellexisse nobis persuadet Auctor, præter *R. P. Martiniayanum*, editorem *Hieronymi* operum, utpote qui primum viderit commemoratos illic planetas nomina Mithricolarum esse: 258. *in antro enim Mithrae, inquit Hieronymi doctissimus interpres, erant symbola Astrorum & Planetarum atque simulacra consequenter siderum ab Hieronymo recensitorum.* Quæ verba Auctori Antiquitatum Gallicarum, materiam, copiosius de eodem argumento discerendi, suppeditaverunt; cuius etiam ipsius loci summa argumenta hic repetit noster, eoque demum delabitur, ut plagium ambo *Hieronymi* editores, *Vallarsium* & *Muffesium*, accuset. Ad huius criminis suspiciones communiendas, testimonia ne-

cessaria comparavit Auctor, & ut furtum illud facilius cognosceretur, velut in tabula quadam sua cum illorum verbis contendit. Utrum hæc ab Auctore licentius, an vere, divulgentur, nostrum non est perquirere. Interim his accusationibus maior obrectatio, & contumeliosior, excogitari non potest. Restant adhuc quædam de ipso titulo dicenda. Tauro incisæ litteræ hæc sunt, *Nama Sebeso*. Qui sensus his verbis insit,

pag. 281. nondum liquet. Gruterus & Capaccius pro Persicis venditant. Bulengerus, & Muratorius in notis ad Poema S. Paulini, legunt *Nanae* s. *Nannae* pro *Nama*. Alii a græcorum *vάμα*, *αeros*, liquor, fons, & *σέβουας* veneror, deducunt. *Philippus a Turre*, in dissert. de Mithra, putat esse idem quod *Hamma* & *Semes* apud Ebræos, quoniam ex Epiphanio intelligatur, Hæreticos nomina fidei Ebræa intulisse. Huius sententiam sequi primo Auctor noster videtur, eo tamen discrimine, ut *Nama* derivet a verbo *נמא* reservavit, cuiusque præterito *נמא*; *Sebesus* autem ex *סבס* Ebræorum: verum paulo post ita animum inducit, ut credat, quoniam sacra Mithræ aut Persica aut Phrygia fuerint, a Persis quippe in Phrygiam translata, voces etiam *Nama Sebeso* necessario ex harum linguarum fontibus hauriendas esse; etenim *Nama* apud Persas & Medos significare vitam & historiam, *Sebasus* autem divinum denotare. Inde ad verum nos proxime accessuros esse sperat Auctor, si per *Nama Sebeso*, divinam historiam

294. (sc. Mithræ) intelligamus. Succedit iam locus de forma *Sagi antiquorum Gallorum*, cui illustrando ansam dedit signum vetus lapidare, iam a Cl. *Deslandio* publici iuris factum. Huius *Deslandianæ* interpretationis præcipuam partem hic inseruit Auctor, cum ut ostenderet, in multis peccasse virum doctum, tum ut veram *sagi* Gallici speciem ex veterum signis restitueret. Sed, quod prætereundum non videtur, Cl. nostro Auctori, iisdem salibus ipse *Deslandius* respondit in Epistola quadam gallica ad Abbatem . . . scripta, quam *Observa-*

(*Observationum suarum in Auctores recentiores* Tomo 22. p. 112. sur les écrits *Des fontainius* & *Granelus* inseruerunt. In illis vindiciis suamodernes.) det Clariss. *Martino*, ne tantopere in posterum de suis *Anti-*
quita-

quidatibus Gallicis gloriatur, sibi enim satis perspectum esse, maximam bonarum rerum partem, *Antonii Goffelini Historias veterum Gallorum, Adriani Seriechii originibus Celticis & Belgicis, & El. Schedii libro de diis Germanorum*, deberi. Sed videbimur fortasse pæne nimis longi in commemorandis huius libri argumentis illustribus, etsi breves fuerimus, & multa omiserimus. Lectores benevoli iam vident, quam acute doctæque in confutando interpretandoque Celeb. Martinus versatus sit. Id ut magis elpcescat, fumamus adhuc speciminis loco Sectionem XVII. de Iove Summano, & XXIII. quæ animadversionibus in nuperam Hieronymi editionem referta est. Neque tamen totas referre licebit, sed maximam tantum partem. Quod ad *Iovem-Summanum* attinet, certum est, neminem e recentioribus de hoc cognomine Iovis quicquam probabiliter scripsisse. Adfunt quidem nonnulla huius nominis vestigia in *Cicerone, Varrone, Ovidio, Festo*: eius naturam tamen nemo præter *Plinium* vel melius intellexit, vel aptius descripsit. Cicero tantum de eius statua loquitur, quam templi Iovis Capitolini fastigio deiecerat fulmen. *Ovidius* nescire se, quis sit *Summanus*, fatetur. *Festus* tantum nos docet, Iovem fulguræ & Summanum fere unum eundem esse. Sed *Plinii* locus, uti omnium clarissimus, ita dignus est, qui hic a nobis repetatur: *Romani, (inquit L. 2. c. 10.) duo tantum ex iis (sc. Etruscis Diis), servavere: diurna attribuentes Iovi, nocturna Summano.* Accedit *Augustini de civit. Dei L. 4. c. 23.* testimonium: *Romani veteres nescio quem Summanum, cui nocturna fulmina tribuebant, coluerunt magis, quam Iovem, ad quem diurna fulmina pertinerent. Sed postquam Iovi templum insigne ac sublime constructum est, propter ædis dignitatem sic ad eum multitudo conflavit, ut vix inveniatur, qui Summani nomen, quod audire iam non potest, se saltem legisse meminerit.* Quanquam autem *Martianus Capella*, in libro de nuptiis philolog. L. 2. c. 40. dicit *Summanum* esse *Plutonium*, quod sit velut *Summus Manium*: nihilo tamen scius Auctor noster hoc cognomen Iovis personæ vindicat, non solum propter trifidum fulmen, sed etiam propter alia Iovis insignia, quæ in

Pag. 333.

gemina

gemma hac opportune expressa, cum Epigraphe *Iovi Summano*, L. B. videbunt. Veniamus iam ad *Animadversiones Criticas* in editionem novissimam operum Hieronymi expromtas, quas secundo loco promissimus sub finem nostræ expositionis in compendium redacturos esse. Eas qui legerit, mirabitur, his armis inter viros doctos pugnari, & pugnandum esse. Sed nemini potest esse dubium, quin insignis & intolerabilis acerbitas Cl. *Martinium* commoverit, ut præter consuetudinem humanitatis, quam vulgo in eius popularibus tantopere laudant, in *Vallarsium* & *Masseium* inveheretur. Primo enim damnat Vallarsii emendationes, ex ingenio tantum profectas, non Codicum MSC. auctoritate nixas; quod sane pessimo exemplo fieri conqueritur. Si enim hæc licentia emendandi in his quoque libris grassari incipat, quos quæso Patres aliquando consueverunt habituros esse interrogat. Deinde, quoniam Vallarsius in primo Tomo Hieronymi Epistolam de Psalterio ad Sophronium omiserat, & in eadem, verba inprimis græca, quæ Martianayus constituit ἀντι Φονίων τὰ

Pag. 383. βαία αὐρασι, commutaverat in ἈντιΦιλονείων κατασύνεσι, ipsam Epistolam, cum variis lectionibus trium Codicum Parisiensium, describendam curavit Auctor, in quibus sibi persuadet, se veram haud dubie illorum verborum lectionem reperisse. Legitur enim in quodam vetustiori Codice: ΑΝΤΙΦΑΔΩΝ ΚΩΝΟΠΙΑΙΑ ΚΙΡΟΥΚΙΝ, ex quo ingeniose confecerit Bimardus ἈντιΦαδων Κωνοπέσια Σύροισιν, quod cum Horatiano illo, in *silvam ne ligna ferat*; egregie convenit, idemque est ac si diceret: *noctuas Athenas portare*, ac pro *Syribus Conopea facere*. Vallarsium præterea vehementer

397. errasse in notis ad Hieronymi Epistolam ad Aletam monstrat Cel. Auctor, quod Masseium forte secutus, putet, legi debere: *Heliodoro innitebantur*; cui profecto emendationi sensus popularis repugnet, quoniam Heliodromus ipse sit Zodiachus, representari vero sidera, non inniti Heliodoro posse, tirones norint. Alterum Vallarsii peccatum non cor-
401. rectione, sed contentu & irrisione dignum esse censet, quod scilicet duos *Eugipios* fecerit, unum qui *Excerpta Augustini* scripse-

scripserit tempore Cassiodori, alterum, qui alio tempore floruerit. Neminem denique Cel. Auctor adeo litterarum græcarum expertem fore existimat, quin sua sponte intelligat, novam hanc d. Hieronymi editionem multis inutilibus & superfluis observationibus oneratam esse, neque a Codicibus MSC. quos contulisse editores græca fide gloriarentur, commendabilem videri. quod ut evidentius Lectoribus adprobare posset, unam Epistolam Hieronymi ad Aletam selegit, eamque cum quatuor antiquissimis Codicibus Monasterii Benedictinorum d. Mauri, qua potuit sedulitate, contulit. Ac vellemus profecto, commode fieri posset, ut quam verum sit, quod dicit, commemorandis emendationibus & animadversionibus demonstraremus. Sed quia Epistola primo omnis describenda, deinde plura dicenda essent, quam instituti ratio patitur, viros doctos ad ipsum librum amandamus, qui, si hoc satis est dixisse, expectationem de illo nostram longissime superavit.

Pag. 414.

*CHRISTIANI HENRICI ECKHARDI, I. V. D.
Societatis lat. epbori. Introductio in rem diplomaticam,
præcipue germanicam, in qua regula idonea vera diploma-
ta a falsis secernendi exponuntur, & luculentis exemplis
illustrantur: in usum historiæ ac iuris publici &
privati Germaniæ.*

Ienæ, 1742. ex officina Ritteria. 4.

I Alph. 8. pl.

Non sine eximio patriæ communis emolumento, & numi Germanorum a *Koehlero, Seelaendero*, atque aliis auctoribus sunt explicati, & tabularia publica ab aliis velut aperiantur: his nimirum fulcris, præter terrarum ac temporum descriptionem, historia nititur universa. Quæ cum ita sint, non sane possumus, quin consultissimi Eckhardi propositum laudemus, qui operæ pretium duxit, quæ diplomatum de fide sunt disputata, idoneis præceptis complecti, atque elegantissima seripcionis forma proponere. Vel ipsa,

Z z

quam

quam cum litteris elegantioribus amabat, ac fovebat iuris prudentia, ad hoc ipsum eum incitavit. Non enim ignorabat, quam ferveat ubique Germanici iuris, tum publici tum privati, studium, nihil magis, quam eiusmodi monumenta studiose iuventuti commendari solere, ut ex ipsis fontibus hauriret pleniorum iuris scientiam, cum tamen normam non habeat, ut, quid distent æra lupinis, cognoscere posset. Sed, cum hoc nec rite explicari, nec satis intelligi posse videatur, nisi generatim & carptim perstrictis iis, quæ diplomata in universum spectant: post prooemiam de necessitate, utilitate, & subsidiis rei diplomaticæ, *Sectione prima* de arte ipsa disseruit, & quod eius fundamentum sit, accuratius demonstravit. Nimirum, recte colligit, genuinis diplomatibus notas quasdam inesse debere, quibus a falsis fecernantur; easdemque ex similitudine plurium exemplorum deduci. Hinc ea quoque expendenda voluit, quæ ad antiquitatem & auctoritatem eiusmodi scriptorum pertinere videntur, quæque de fatis ac materia illorum diligenter sunt litteris consignata; vel observata a doctissimis viris. Quibus capitibus tertium adiungitur, de materia in qua, & ex qua, scripta sunt diplomata. Præterea cum res diplomatica duobus quasi momentis, consideratione externorum atque internorum, absolvatur: singulatim ea exponuntur in posterioribus sectionibus. Altera nimirum tribus capitibus agit de lingua & scriptura diplomatum, de monogrammatibus, de sigillis: altera, septem capitibus, de invocatione numinis divini diplomatibus præmissa, de nominibus & titulis regum atque imperatorum Germ. in diplomatibus, de contextu diplomatum, itemque imprecationibus, de clausula, subscriptione & subsignatione, de archicancellariis & cancellariis, eorumque subscriptionibus, de adnotationibus temporum, indictionibus, aliisque notis temporum designationis, ac demum de locis, palatiis, villis publicis & curtiis regis. Sed distinctius de nonnullis partibus agemus. In prooemio multiplicia, quod commendat cel. Auctor studii, emolumenta & auxilia nominantur, & ubique fere non nihil memorabile notatur. Ita inter usus diplomatum

is, quem in iure germanico privato exhibent, attenditur. Pag. 14.
 Apud Germanos v. c. dotem non uxor marito, sed uxori maritus adferebat, teste *Tacito, de moribus Germanorum c. 18.* ita quoque luculenter diplomata vetera docent, ritum hunc dia in Germania servatum fuisse. Tale est diploma *Heinrici Aucupis* apud *Maderum* in *antiquitt. Brunswic. p. 102.* & *Kettnerum* in *antiquitt. Quedlinburgens. n. 1.* *Otonis II.* apud *Leuckfeld. antiqq. Poelders. p. 208.* *Richardi, Ducis Normannorum,* ap. *Luc. d Achery T. VII. spicil. p. 204.* ut alia exempla taceamus, quæ habet *Leibnitius* in *cod. iur. gent. diplom. T. I.* & *Miræus* in *codice donationum piarum c. 99. p. 106.* in quibus omnibus 15. mariti uxoribus dotem constituunt. Tanto maioris quoque pretii illa sunt, quod clarissime loquuntur, quæ tropica sensum instituerit ius rom. Videmus enim, dotem illam maritalem, seu dotalitium, quod cum illa convenit, *donationem propter nuptias* vocari, vid. *Gundling de emt. uxor. c. 2. §. 23.* luculentissimo argumento, accommodatum hoc esse iuris rom. principiis, ex quibus non dotis, sed donationis propter nuptias, nomen illi, quod maritus uxori offert, convenit. Ita omnia iuris rom. laciniis infecta sunt, & tessellæ obductæ nobilissimæ de dote doctrinæ, quæ vix sibi constat, nisi consulas diplomata, quorum luminibus argumentum hoc illustrarunt, *Io Petr. de Ludewig,* in *diss. de dote mariti,* & *Iustus Henning Boehmerus* in *diss. de secundis nuptiis personar. illustr.* Præterea diplomata luculenter definiunt, quomodo dotalitia constituta sint, vel generatim, nulla coniuncta temporis mentione, vel ad dies vitæ, vel ad viduitatis statum restricta, qualia exempla permulta collegit *Io. Ge. Estor* in *diss. an dotalit. cesset propter secund. nupt. c. 4. sq.* Inter regulas, quas sectio prima tradit, facile primaria est: quæ 27. in omnibus partibus internis. & externis conspirant diplomata, vera & legitima habeantur; quæ vero ab illis discrepant, commentitiis accensenda sunt, donec contrarium probetur. Sectione II. eiusdemque statim capite I. variz occurrunt notabiles adnotationes, in quibus non pauca lectu digna, de ratione barbaris sæculis usitata scribendi, interpungendi, litteras mutandi,

- tandi, augendi, imminuendi, perque compendia scribendi, proponuntur. Forſitan eodem referri poſſunt monogrammata ſeu characteres, ſingulas nominis litteras, vario modo
- Pag. 63. ſq. diſpoſitas, exprimentes. Dividuntur autem iſta in cruciformia & quadriformia. In illis medius pro centro rhombus ſupplet locum vocalium in ipſo nomine occurrentium, reliquæ litteræ conſonæ ſingulæ ſunt expreſſæ, & arbitrario ordine
65. diſpoſitæ. Poſteriora conſtant littera fundamentali quadrata, cui reliquæ litteræ vel innectuntur, vel inferuntur, vel per contignationem adduntur. Ad ſigilla quod adinet, tres
100. præſertim regulas addit Eckhardus: I. ſigilla quo antiquiora ſunt, eo minus habent elegantię, & omnia mediũ ævi ſigilla ſunt ſimpliciffima: II. ſigilla Carolingorum, Saxonicoꝝ, & Franconicoꝝ, alius coloris quam candidi ceræ impreſſa, *voſeſe* vitio non carent: III. ſuſpecta eſt antiquitas ſigilli, cuius cera adhuc mollis & pinguis videtur. In ſeſſione tertia notatu nobis digna viſa eſt capiti V. incluſa de archicancellariis, archicapellanis, & cancellariis tractatio. Dicebantur ita, qui deſcribendis regis chartis & præceptis vacabant. Apud Romanos, cancellariũ munus non magnæ dignitatis fuiſſe vel inde patet, quod nil foedius viſum ſit Flavio Vopifco in vita Carini c. I. quam præfectum urbi, qui principem eius ætate locum tenebat, ex cancellariis ab hoc Imperatore creatum. Sed iam Sæc. V. *Cæſſiodorus L. XI. varior. c. VI.* de cancellario ita loquitur: *per te præſentandus agnoſcat, per te noſtris auribus deſiderium ſupplicis innotſcat: iuſſa noſtra ſine venalitatũ ſtudio expedias, ut noſtram poſſis commendare iuſſitiam.* Apud Francos notariorum munere fungebantur; nimirum ſcribebant diplomata, eaque in ſcripiis
128. regis reponebant, conf. Io. *Wilh. de Goebel diſſ. de capellanis imp. & cancellariis p. 23. ſq.* Dicuntur autem cancellariũ non a *cancellando*, quod ius illis eſſet inſpiciendi libellos, & iniquis litaras inducendi, quæ eſt ſententia *Budæi, Turnebi in adverſ. XI, 25.* & aliorum, ſed a *cancellis*; propterea quod inter illos ſe continerent, ut populus; cui aures dabant, ab ingreſſu prohiberetur. Illi autem muneri non niſi illuſtres

fres, ac summo loco nati, adhibebantur. Quemadmodum Pag. 129.

vero Reges Francorum plures habuerunt cancellarios: ita quoque diplomata a pluribus notariis sive cancellariis subscripta reperiuntur. Idem Meroveidarum sive vulgo Referendarii dicebantur, quorum inter Palatinos primaria erat dignitas. Custodiebant illi anulos regios, itemque diplomatum subscribebant. In referendariorum locum, Carolingis imperantibus, cancellarii successerunt, qui diplomata illorum recognoverant. Capellani dicuntur a *capa* seu *capella*, vestis specie, quo nomine postea S. Martini vestis κατ' ἐξοχήν nominata est. Hæc in palatio regio, una cum ceteris sanctorum reliquiis, a Francis summa religione, in usum sacramentorum, adservabatur: unde & sacrarum capellarum nomen descendit. Hæc λαΐαυα 130. custodientes dicebantur initio capellani, custodes, custodes palatii. Ad hoc munus etiam ipsi rei sacræ antistites evehebantur, in augmentum dignitatis. Cum vero apud Francos diplomata in capellis regis conderentur, ipsa cancellaria capella dicebatur. Summus cancellarius audiebat præterea notarius summus, absolute notarius, & cancellarius, item archicancellarius, nec minus sub Carolingicis Archicapellanus, & Apocrisarius: quæ munera erant interdum diversa, licet subinde in una persona coniungerentur; attamen, apud Germanos, idem semper officium fuit, vid. Bernh. a Mallinkrot de archicancellariis 133. p. 227. & 235. in collectis Womkeri. Ceteroquin ab Heinrici III. imp. tempore, archicancellarii nomen magis & maxime placuit, v. de Goebel de capellanis imp. Qua id deinceps primarii antistites, Moguntinus, Coloniensis, ac Trevirensis, adhibuerint ratione, & hic, & a Georg. Franc. Holmershausen, in diss. de archicancellariis S. R. I. Erfordiæ 1740. habita exponitur. Archicancellarii, si in aula imperatoria non præsentibus, aut aliis negotiis distracti essent, vices suas delegare solebant aliis, qui loco illorum rebus expediendis præessent, & subscribendi officio fungerentur. Usitatum hoc iam fuit circa confinia sæc. VII. & VIII. Eodem pariter tempore, quo vicecancellarii orti sunt, archicancellarii nomen, ad distinctionem a vicario cancellario, in diplomatum usurpatum est. 141. 142.

- Sed nomen vicecancellarii recentius est, & a *Sigismundi* Imp. tempore primum auditum; vid. *Iustus Henning. Bochner* in *diss. de episcopo vicecancellario imp.* Olim idem dicebantur simpliciter cancellarii, aut notarii. Quorum, ut & archicancellariorum medii ævi, indicem addit noster copiosum
- Pag. 174 & luculentum. Aliud est insigne quod exponitur momentum, de chronologia in diplomatis observata, quæ ad tria capita revocatur. Consistit enim tum in adpositione anni & dici, tum in adnotatione indictionis, tum in adiectione
179. annorum regni & imperii. Ex Merovingicorum regum diplomatis annos incarnationis exulare, extra omnem dubitationem est positum, & luculenter hoc probavit *Nic. Zyllesius* in *defens. abbat. S. Maximini P. II. p. 59.* Nec alius mos fuit secundæ stirpis regum, nisi quod eorum diplomata, quæ rem publicam maxime spectant, cum annis regni adiunctos habeant annos incarnationis. Errat igitur *Salomo van Til* in *diss. de annis Christi, phosphoro prophetico adnera, P. I. c. 1.* qui sub *Eugenii IV.* pontificatu anno 1431. demum hanc computandi rationem inva-
180. luisse contendit. Modus hic tempore omnino *Caroli M.* non incognitus fuit, quod vel constitutiones in synodis factæ satis demonstrant, vid. initium Synodi Germanicæ Dingolfingensis, anno 1272. habitæ apud *Gewoldum* in *addit. ad Hundii Metropol. T. I. p. 450.* Illud vero certissimum est, *Carolum Crassum* magis firmasse usum annorum Christi in diplomatis, vagum antea & inconstantem, eumque certiore ab eius ætate invaluisse, & ad posteriores Germanorum Reges
181. propagatum esse. Indictionum tres notandæ sunt species: Constantinopolitana seu Græca, quæ a Calendis Septembris inchoatur; Constantiniana, quæ ab 8 Cal. Octobris; & Pontificia seu Romana, quæ a Calendis Ianuarii incipit. Ex his *Constantiniana* potissimam ab Imperatoribus usu servata est, ideoque etiam Cæsarea dicitur. Eandem quoque *Iustinianus*
184. Imp. instrumentis inseri iussit, per *Nov. XLVII. c. 1.* Annos denique regni adscribendi consuetudinem, ex numis in diplomata transiisse, minime dubitat noster. Præterea etiam dominici dies

ab initiis dictorum sacrorum, quibus tunc cultus divinus incipiebatur, dicti sæpius adnotantur, nec minus dies secundum nomina Sanctorum indicati. Immortales hic laudes meruit *Journes du Mont*, L. B. de *Carlsron*, quod in splendidissimo opere, quod inscribitur *Corps diplomatique du droit des gens*, secundum iustam temporum seriem, diplomata digerere, eorumque data cum æra vulgari componere studuerit: neque tamen semel excidit ausis. Ne quis autem hic in posterum offendat, & ut rei diplomaticæ studiosis longæ inquisitionis labor absit, salebrosum & obsitum spinis iter ingressus est *Jo. Ias. Rabe*, in *calendario festorum dierumque mobilium, in usum rei diplomaticæ*, Onoldi 1725: 4. edito, cuius institutum, quam maxime commendatur a nostro. Hac ut in parte facile nos habet consentientes, ita iidem non possumus, quin lugemus præmaturum Auctoris præclari, qui paullo ante Eloquentiæ Professor in Academia Ienensi constitutus fuerat, obitum; qui egregia multa, orbi olim erudito exhibenda, Cl. Eckhardi opera, uno quasi ictu intervertit.

A Natural History of Birds

h. e.

HISTORIA NATURALIS AVIUM, QUARUM plurimæ adhuc. nec iconibus expressæ, nec descriptæ fuerunt, aliæ ex obscuris & brevioribus descriptionibus, sine iconibus, vel ex iconibus male delineatis parum cognitæ sunt; continens icones sexaginta avium, & duorum animalium quadrupedum, ad vivum delineatas & coloribus ornatas, cum descriptionibus accuratis, per GEORGIUM EDWARDUM.

Londini, 1743. impensis Auctoris, in Collegio Medicorum: fol. min. pl. 18. Tab. æri incisæ 52.

Tantus est Historiæ naturalis ambitus, ut, si unicum tantum corporum naturalium genus describendum sit, non omnia uni Auctori observanda occurrant, sed ex collectis

collectis tantum plurium Auctorum observationibus, methodica dispositio, imprimis in regno animali, suscipi queat. Laudanda igitur est Cl. Auctoris diligentia, qui animalia, imprimis aves, quas conspiceret ipsi licuit, non solum accurate delineavit, & æri insculptas icones coloribus vivis ornavit, sed accuratas quoque partium descriptiones adiecit. Prefatio nonnullas quaestiones curiosas, de mutatione corporum naturalium in varietates, de migratione avium &c. tangit: quæ tamen, cum non evolutæ, sed tantum indicatæ sint, repeti haud possunt. De opere vero suscepto hæc monet Auctor. A viginti iam annis varia animalia exotica in Anglia visa delineavit, & coloribus vivis expressit, & ita curiosorum desideris satisfaciendo, ipse collectionem iconum accuratam adornavit, quam curiosis naturæ scrutatoribus sæpius ostendit, qui cum ut icones publici iuris faceret excitarunt; ipse igitur, adhortante eum Dn. Catesby, qui simile opus olim susceperat, delineationes suas æri insculpsit, & coloribus vivis pinxit, sed ex centum tabularum numero eas tantum exposuit, quibus descriptiones aptas subnectere poterat, & reliquas ulterioribus curis reservavit. Optandum fuisset, ut nomina recentioribus scriptoribus accommodata elegisset: sed cum illa ut plurimum vulgaria sint, catalogum exhibitori, ad vera avium generâ omnes reducere annitemur.

1. Aquila, cauda alba, ad fretum Hudsonis in America septentrionali.

2. *Reo* Vulturum, ex India occidentali. Mas videtur. Rostrum mandibulam superiorem longiorem aduncam habet, cutis carnosâ aurantii coloris circa basin rostri, plumæ longiores cinerei coloris collum eingunt, digiti anteriores nonnihil membranâ connectuntur, ungueulæ parum incurvæ.

3. Falco maculis transversis insignibus, bruni coloris, nonnihil in pectore albidus.

4. Falco similis priori, magis nigricans. Videntur convenire ut mas & femina. Ad fretum Hudsonis.

5. *Pfitacus* nigricans, ex Madagascar, cauda & pennæ remiges longiores sunt.

6. *Pfit-*

6. Pſittacus minimus Indiæ orientalis viridis & rufus.
7. Tourace ex Guinea ad cuculi genus proxime accedit, plumæ virides tenuiffimæ pilofæ totum fere corpus tegunt, in alis & ad caudam plumæ veræ ex violacco rutilantes, pennæ remiges purpureæ, digiti bini anteriores bini posteriores.
8. Merops (*King-Fiſcher*) maior ad fluvium Gambia reptus.
9. Merops ex albo & nigro maculatus, ex Gamrou in Perſia.
10. Merops cauda longa hirundinis, Surinamenſis, roſtrum ut in præcedentibus rectum, ſed cauda longa, & binæ plumæ ex his longitudine dupla eminent.
11. 12. Merops Bengaleniſis minimus. Prior coeruleus magis eſt in ſupremo corpore, alter virideſcit; prior roſtrum luteum, alter nigricans habet: in utriſque peſtus luteum, caudæ & pennæ remiges ex fulco nigricantes.
13. Caſuarius (*Buſſard*) arabicus, ex Arabia felici, digitis anticis tribus poſtremo nullo; ex fulco albicat, pennæ remiges nigreſcunt.
14. Quan vel Guan ex India occidentali, ad Gallinarum genus pertinet, & cum Iacupema Braſilienſi Marggraviâ convenit.
15. Columba alis viridibus, peſtore purpureſcente, ex India orientali.
16. Columba, cauda longiſſima, ex India occidentali.
17. Columba ſubcinerea tranſverſim ſtriata, ex India orientali.
18. 19. Minor ſive Mino, ex Infula Borneo, maior & minor; ad corvorum genus pertinent, ad loquelam exercendam hæc avis apta deprehenſa fuit.
20. Paſſer ſolitarius coeruleſcens, ex regionibus calidioribus Europæ.
21. Sturnus Chinenſis, aut avis nigra, corona plumoſa ad radicem roſtri poſita.
22. Merula roſci aut carnei coloris, non indigena Angliæ, at tamen prope Londinum inventa, forſitan a migratione avium. Caput cum corona plumoſa, alæ & cauda ex coeruleo nigreſcunt, reliqua roſci coloris.

A a a

23. Cer

23. *Certhia (Creeper) coerulea Surinamensis*, sub collo, in alis, & cauda brevi, nigrum colorem ostendit, de reliquo coerulei coloris est.
24. *Parus (Titmouse) nigricans*, capite aurei coloris, Surinamensis, dorsum ex violaceo nigrescit.
25. *Avis coerulescens*, abdomine rubente Surinamensis, forsitan ad lusciniæ referri posset.
26. *Fringilla viridis*, capite rubro, Surinamensis; dorsum, alæ & cauda, viridi colore insigniuntur, pennæ remiges, nigræ, pectus ex viridi coeruleum.
27. *Rubecula coerulescens Bermudiana*; collum, pectus & abdomen rubent, caput, dorsum, alæ & cauda coeruli coloris, pennæ remiges nigræ.
28. *Ficedula viridis*, capite nigro, Surinamensis, pennæ remiges & pedes nigrescunt.
29. *Ficedula viridis*, capite coerulescente, Surinamensis, pennæ remiges nigræ, pedes lutei.
30. *Certhia parva*, ex fusco alba, Indiæ orientalis.
31. *Hirundo marina (Martin or Swift) maxima*; color fuscus, sed in abdomine & sub collo albidior conspicitur.
32. *Ficedula pectore coeruleo*.
33. *Ficedula cinerea*, cum præcedente ad fretum Gaditanum inventa.
34. 35. *Ficedula tertia Alderovandi*, mas & femina; collum, pectus, & abdomen albicant, reliqua ex fusco nigricantia; magis nigricat mas.
36. 37. *Oenanthe rufescens*, mas & femina; cauda & alæ nigri coloris sunt, & in mare collum nigrum; ad fretum Gaditanum reperitur.
38. *Avis murmurans (Humming-Bird)*, cauda longa, abdomine rubro, Surinamensis, varietate colorum insigniter ludit. Hæc & sequentes forsitan ad *Certhiam* referri possent: sunt ex genere picarum.
39. *Avis murmurans parva Surinamensis*, ex fusco rubra est, cauda & pennæ remigibus violaceis.
40. *Avis murmurans viridis*, cauda longissima, Jamaicensis.

41. *Avis murmurans*, cauda longissima, capite nigricante, Jamaicensis.
42. *Avis murmurans*, abdomine albo, Surinamensis.
43. *Avis murmurans viridis & coerulea*, Surinamensis.
44. 45. *Avis murmurans viridis*, abdomine nigro, Americana, mas & femina.
46. *Avis murmurans cristata*, ex India occidentali.
47. 48. *Avis murmurans*, pectore purpureo, Carolinensis, mas; femina simul depicta, tota parte corporis inferiore alba est.
49. *Avis rubra Surinamensis*, ex characteribus forte inter passeriformes poni posset, licet magnitudo corporis, & rostrum tenuius; ob stare videantur.
50. *Passer Chinenensis (the Gowry Bird)*, quoniam viliori pretio, moneta Gowry dicta, emitur, fusco colore insignis, in pectore ex nigro & albo marmoreus.
51. *Passer Chinenensis mas (the Cock Padda or Rice Bird)*, quoniam granis illis vescitur; cinereus, abdomine rubente, capite; pennis remigibus, & cauda nigra.
52. *Passer Chinenensis femina*, priori ferme similis.
53. 54. *Passer Chinenensis fuscus*, mas & femina, mas capite nigro insignis.
55. *Linaria fusca*, capite luteo, ex India occidentali.
56. *Grus maior* ex India orientali; collum album, caput rubrum, corpus cum alis ex cinereo nigricat.
57. *Turiga*, digitis membranaceis incisus.
58. *Pluvialis indicus cristatus*, pectore nigro, ex Persia. Color fuscus, pennæ remiges & apices caudæ nigricant.
59. *Gallinago alis aculeo antrorsum donatis*; caput carnosam crista tripartita ornatur; rostrum digitis brevius: forte ad capellam reduci posset: ex America meridionali.
60. *Penguin*, ex capite bonæ spei; anatis forma, sed erecto corpore, rostrum teretiunculium, alæ brevissimæ, vix plumosæ; pedes tribus digitis membranis coniuncti, quarto, (qui ab aliis non attenditur,) soluto, lateraliter adhærente.
61. *Columba Groenlandica maculata*, (spurium nomen,) rostrum

- stram teretiuseculum acutum, habitus columbae, digiti antici tres tantum membranis coniuncti.
62. Hircus Groenlandicus. Habitus hirci, cornua ramosa.
63. Hystrix, ad fretum Hudsonis reperendum, corpus fuscum, cauda longa.

*BIBLIOTHECA HISTORICA SELECTA, IN
suis classes distributa, cuius primas lineas duxit b. BURC.
GOTTHELF STRUVIUS, emendavit, & copiose
locupletavit, CHRISTIAN. GOTTLIEB BUDER,
Sereniss. Saxon. Ducum consiliarius aulicus, Iuris Publici,
Fendakts, & Historiarum in Academia Ienensi Professor
Publicus Ordinarius, Collegii Facultatis Iuridicae
Assessor.*

Ienae, 1740. sumpt. Christ. Henr. Cunonis, in 8 mai.
4 Alph. 20 pl.

Hæc quarta est Bibliothecæ selectæ Struvianæ editio, licet in titulo, quod alias fieri solet, non addatur editionis numerus; nam tertia editio prodit Ienæ: 1705. in 8. nec tamen vel ibi in titulo expressum editionis numerum reperias. Manca omnino erat historica illa b. *Struvii* collectio, & obiter tantum compilata, ut quorundam studiosorum, qui selectos libros historicos familiares sibi reddere volebant, fieret satis desiderio. Prodierant post annum 1705. multæ novæ librorum historicorum editiones, immo ipsi libri novi historici magna copia sunt editi hoc seculo, ut adeo in tanta scriptorum historicorum multitudine obrassent historico studio dediti, veluti nautæ in aperto mari sine pyxide nautica, nisi accessisset tempestive *Celeb. Buderii* opera atque studium, emendandis atque supplendis primis *Bibliothecæ Historicae Selectæ* lineis, a *Struvio* quondam ductis. In nova igitur hac editione consultissimus *Buderus*, in tractandis & inquirendis rebus historicis, quotidie, tam in publicis, quam privatis prælectionibus, (ad quas magnus auditorum numerus semper cupide advolare solet,) occupatissimus, non invidet lectoribus selectum istum scri-

scriptorum historicorum numerum, quem post tempora proximè præcedentis editionis, in usum Auditorum suorum potissimum collegerat, disposuerat, & plerisque perfectis valorem eorum examinaverat. Exinde factum est, ut in emendationibus celeb. *Buderi*, & accessionibus, egregias plerumque observationes, & solidissima de scriptoris huius vel illius indole iudicia, paucissimis licet verbis expressa, reperias. Sed non suffecit præstantissimo *Budero*, suas lucubrationes atque collectiones cum lectoribus historicarum deliciarum cupidia communicare, quæ vel solæ largissime oblectare & erudire potuerant lectores; vocavit etiam, propter maiores lectorum usus, talium virorum labores in subsidium, quos noverat in studio historico & exercitatissimos esse, & diligentissimos. Rogavit itaque virum illustrem *Ge. Christi. Gebauerum*, Professore Iuris in Academia Goettingensi celeberrimum, ut quos in privatum usum, Lipsiæ, ex illustrissimis privatis Bibliothecis, præsertim copiosissima Senatoria illa publica Lipsiensi, curiose pervestigaverat & annotaverat scriptores historicos, ex notis MStis exempli sui Bibliothecæ Historicæ selectæ Struvianæ, excerpandos, & novæ istius libræ editioni inferendos, sibi permitteret. Annuit facile honesto *Buderi* nostri desiderio excellentissimus *Gebauerus*, & ut temp. litter. novo beneficio sibi devinciret, exeraphum suum *Budero* benevole tradidit; uti quos vellet ab illustri *Gebauero* collectos, & manu sua consignatos scriptores historicos, eligeret, & si præ ceteris utiles illos iudicaret, supplementis Bibliothecæ Struvianæ Historicæ infereret. Idem, ex collectaneis suis historicis manu scriptis, subsidium præstitit illustri *Budero* clarissimus vir *I. E. Schreiberus*, eo tempore in Rostochiensis Academia degens; nec defuerunt alii eruditi viri, qui lucubrationibus suis consilia illustris *Buderi*, in emendanda & supplenda Bibliotheca Struviana Historica, egregie & liberaliter adiuverunt: quibus etiam novæ editionis Auctor *Buderus*, in præmissa præfatione, quas illis se debere profitetur, agit gratias. Nec dubium est, quin illustris

Editor, ex selecto scriptorum historicorum numero, qui in catalogo Bibliothecæ *Menckianæ*, catalogo scriptorum historicorum Langleti du *Fresnoy*, le *Long* Bibliotheca Historica Galliarum, *Antonii* Bibliotheca Hispanica, *Gryphii* apparatus *de scriptoribus historicis* Sec. XVII. aliisque similibus reperiuntur, in usum suum converterit præstantiores, ut a lectoribus maiora caperentur ex nova editione Bibliothecæ Historicæ Struvianæ commoda. Facile autem conicere poterunt emunctioris parvis lectores, quantum molestiæ facessiverit illustri *Budero* novæ editionis cura: nam hæc Bibliotheca historica selecta, non solum ad præcipitatum quorundam auditorum b. *Struvii* desiderium, & persusatorio studio erat consarcinata, ut ipse *Struvius* pro candore suo ingemefatebatur *Budero*, cui per multos annos in familiaritate eius esse licuit; sed etiam priores editiones, per negligentiam eorum, qui curam editionum susceperant, tot tantisque deturpatæ erant erroribus, *Struvio* certe non imputandis, ut lectoribus non exiguum moverint tedium. Ipse autem *Struvius*, ob ardua & concatenata negotia, plerumque tantum temporis in disponendas & emendandas Bibliothecas suas, Iuris, Philosophiæ, & Historiæ, impendere non poterat, quantum ad tam molestos & difficiles labores requirebatur. Has ob causas, longe facilius etiam fuisset celeb. *Budero*, novam prorsus condere Bibliothecam historicam selectam, economiæ & partitione suo ipsius ingenio constituta, quam tam larga supplementa addere, quæ ubi commodissime inferi possent, multum investigationis postulabant, studii, atque iudicii. Sed sibi ad laudem potius esse putavit *Budero* noster, retinere quædam laborum præstantissimi præceptoris sui *Struvii* vestigia, neque prorsus irritum reddere illorum studium, qui e priorum Bibliothecæ historicæ Struvianæ editionum dispositione, quandam sibi comparaverant historicorum scriptorum notitiam: quam commodiorem eligere in pertexenda nova Bibliotheca historica rationem. Adidit itaque innumeros fere, qui a *Struvio* omisi erant, vel post

post eius tempora prodierunt, scriptores historicos selectiores, variasque eorum editiones, cuiuslibet populi, quorumlibet eventuum, omnesque suo ordine recensuit, deque illorum valore & usu, vel ipse plerumque sententiam suam subiecit sine odio, sine invidia, & sæpe debita cum laude ac meritorum veneratione; vel aliorum virorum, de Scriptorum historicorum præstantia optime & accurate iudicantium, secutus est iudicia, tantumque adhibuit in supplenda hac Bibliotheca historica studium, ut vix prioris laboris *Struviani* vestigia remanserint. Licet autem forsitan aliquis existimet, alienum esse ab Auctoris instituto, Bibliothecæ historicæ selectæ etiam inferere varios minorum gentium scriptores, qui nec ob ingenium, nec ob doctrinam, nec ob iudicium, magnopere laudantur: in iis tamen congerendis diligentia non profus est spernenda, præsertim cum sæpius etiam leviora scripta necessarium nexum cum maioribus selectis scriptis historicis habeant, atque vel hanc ob causam in Bibliotheca quadam historica selecta non sunt omittendi. Nec quis vitio vertat Editori, quod idem scriptum haud raro bis & sæpius in Bibliotheca hac historica adducitur, e. g. *Guil. Paradisi* p. 131. & p. 369: nam unius scripti plures esse possunt fines, ergo etiam pluribus, quam uno loco, illius mentio fieri potest & debet. Illustris *Buderus* retinuit quidem plerosque capitum antiquæ editionis titulos; sed singula capita tantopere novo scriptorum historicorum numero locupletavit, & tam varias observationes inspersit, ut capita multo ampliora ditioraque, quam in præcedentibus editionibus, compareant. Interdum caput priorum editionum in duas partes divisit, si nimirum populi non satis commode combinati erant, vel subdivisio perspicuitatis causa requirebatur; uti e. g. *Struvius*, in præcedente editione, capite 17. promiscue egerat de Scriptoribus Germaniæ generalibus & specialibus. Illustris *Buderus* hoc caput in duas sectiones distribuit, quarum prima solos continet scriptores generales; altera solos

solos scriptores speciales; & hæc subdivisio omnino perspicuitatem maiorem habet. Ex capite 16. igitur *Struvii* in celeb. *Buderi* editione fit caput 16 & 17; hæcque duo capita optimo iure vocaveris præcipuam Bibliothecæ huius partem. Illustris enim Auctor non solum omnium scriptorum, collectionibus Scriptorum rerum germanicarum insertorum titulos indicat aliquot paragraphis, e. g. quotnam & quosnam scriptores contineat collectio *Reuberi*, *Frieheri* &c. sed etiam per 21. distinctos paragraphos seorsim exhibuit scriptores de vitis Imperatorum a *Carolo M.* usque ad *Carolum VI.* Cap. XVII. Scriptoribus Germaniæ particularibus, potissimum res ad Historiam Ecclesiasticam pertinentes tractat: agit enim de Scriptoribus ecclesiarum cum primis Germaniæ. Illustris quoque editor & continuator huius editionis, *Buderus*, sine dubio vel ex hac ratione, & optimo quidem consilio, in investigandis & indicandis Scriptoribus Germaniæ magis occupatus fuit, quam in pertractandis ceteris capitibus: attamen caput de *Scriptoribus Gallias* etiam satis locupletatum, quia omnino Historico, inter Germanos viventi, maiori est honori, nosse Historiam Germaniæ, & scrutari libros ad Historiam Germaniæ pertinentes, quam Historiam exterarum gentium; quæ, etsi domesticæ historiæ opitulatur, tamen ei postponenda est. Ideo haud immerito *Langlet du Fresnoy*, in *methodo discendæ historiæ*, ridet illorum stultitiam Historicorum, qui scrutationem & notitiam Historiæ exterarum gentium præferunt diligenti studio Historiæ patriæ. Separavit etiam interdum Editor illorum populorum Scriptores, quos coniunxerat *Struvius*, & qui tamen minus commode coherere posse videbantur, & suorum Historicorum copia peculiare caput explere poterant. Ita *Struvius* olim capite XIX. de Scriptoribus Hungariæ, Bohemiæ, Silesiæ atque Moraviæ, coniunctim egerat; sed *Buderus* de Scriptoribus rerum Hungariæ, & vicinarum provinciarum, separatim & amplum caput, idque

que 28 constituit, & capite 19. de folis Scriptoribus rerum Bohemicarum, Silesiacarum, atque Moraviæ egit. Ita etiam *Struvius*, de Scriptoribus rerum Borussiae & Brandenburgicarum coniunctim dixerat, in capite XX primæ editionis: illustris vero *Buderus* de utrisque seorsum egit, & quidem capite XXII, de Scriptoribus rerum Brandenburgicarum, & provinciarum Brandenburgicis subiectarum; capite vero XXX. de Scriptoribus utriusque Prussiæ, Poloniæ atque Brandenburgicæ. *Struvius* capite XXX. coniunxerat Historicos Poloniæ, Lithuanicæ, atque Moscovicæ; sed celeb. *Buderus* seorsim de Scriptoribus Historicis Poloniæ & Lithuanicæ capite XXIX, de Scriptoribus vero rerum Russicarum capite XXXIII, egit. Ratio divisionis facile cognosci potest, partim quia regnum Moscoviæ & regnum Poloniæ cum Lithuania non unius domini imperio subiacent; partim quia vel de rebus Russicis Scriptorum tanta est multitudo, ut unum idemque caput illis omnibus recensendis non sufficiat, nisi caput, dissertationis, vel tractatus speciem præ se ferre debeat; tantum abest ut coniunctim cum aliis cuiusdam populi Scriptoribus commode produci queant. Historiam Imperatorum Germanicorum, quam immediate *Struvius* cap. 7. cum Scriptoribus Historiæ Byzantinæ cap. 6. coniunxerat, forsitan ea ex ratione, quia olim regnum Orientale & Occidentale combinata fuerunt, & illud postea ab hoc divortium fecerat: sed consultissimus *Buderus* recte iudicavit, Historiam illorum Imperatorum, quorum imperia hodie quam maxime sunt separata & disiuncta, seorsim etiam pertractari debere; exemit igitur caput VII. in antiqua *Struvii* editione de Historia Imperatorum Germanicorum agens, & aptiori loco inseruit, nimirum capiti XVI, ubi de Scriptoribus Historiam Germaniæ generatim illustrantibus agitur, & §. speciatim 6. introductio in scriptores de rebus gestis Imperatorum Germanicorum a celeb. *Budero* suppeditatur. De Imperatoribus enim Germanorum omnino in capite de Historia Germaniæ generali agendum erat, quia sacrum Romanum Imperium maximam Germaniæ

maniam partem constituit. B. tandem *Struvius*, in editionibus prioribus, coniunctim egerat de Scriptoribus Poloniae, Lithuaniae, Moscoviae & Graeciae, capite XXX: sed illustris *Buderus* peculiare caput, nimirum XXXIV. Scriptoribus Graeciae hodiernae tribuit, quia Moscoviae & Graecia non ad unum dominum pertinent. Exinde facile cognoscent lectores rationem, cur in praecedentibus *Struvii* editionibus sint tantum XXXI. Bibliothecae huius Historicae capita, in illustris vero *Buderi* editione capita XXXV. Peritissimus enim historicus, *Buderus*, & prudentissimus perspicuitatis arbiter, optime vidit, lectorum commodis magis consuli, si interdum, quandam in partitione *Struvii* susciperet mutationem, & translationis in minores partes & plura capita divisionem. Indicavit etiam in nova hac editione celeb. *Buderus* titulos scriptorum, qui in pretiosissimo *Burmanni* Thesoro Italiae, & *Muratorii* scriptoribus Italicis, du *Chefne* scriptoribus Galliae, *Marianae* Hispania illustrata, & multis similibus aliis, obvii sunt; quibus vel solis praestantissimis operibus. recensendis, *Buderus* magnam lectorum inuit & meruit gratiam. Sed longe plura sunt, a viro hoc doctissimo praestita, quae nos eius operam, huic Bibliothecae Historicae Struvianae impensam, quam maxime venerari iubent. Indicantur saepius Anonymi & Pseudonymi scriptores, quorum notitiam multum ad scripta eorum rectius intelligenda conferre nemo dubitat; ostenditur haud raro editionum huius vel illius scriptoris differentia, quibusque ex causis una editio alteri anteferri, vel postponi debeat. Verus Historicorum multorum scopus multoties detegitur ab illustri Viro, quem scopum nonnulli scriptorum, variis ex causis politicis, occultaverant, aut longe alium simularant. Tacemus alia auctoris illustris in hac editione merita, quibus opus hoc *Struvianum* rude antea atque informe, mutilum & mancum, lectoribus utilius reddidit atque praestantius. Nec tamen in nova hac editione, saltem in indice, obiter illum perlustrantes, deprehendimus indicata nomina & scripta Historicorum non infimae fortis, e. g.

Bon-

Boncontrii, qui scripsit Historiam Siciliae; Abbatis de *Marolles Histoire des Roys de France*, in qua inter alia notabilis locus occurrit de Papa Leone X. quem orator quidam vocaverat leonem de tribu Iudae; nec habet hæc nova editio aliquid de *Sueur Hist. eccles. & imperii*. Tacemus *Ludovici & Freyri* scripta historica, *Tappianar* item tabulas Histor. universalis: quod forsitan tria ultima scripta minus digna visa sunt, quæ Bibliothecæ Historicæ selectæ infererentur. Sed facile excusare poterit illustrem Auctorem multorum Historicorum neglectus, quia nec eius scopus fuit, omnes indicare, nec exactissima omnium Historicorum recensio ab ullo unquam expectari poterit. Sed, adde parum parvo magnum cumulabis acerbum. Negari etiam nequit, accuratius in multis esse illustris *Buderi*, quam *Struvii*, de scriptorum valore iudicium. Ita *Struvius* in editione Bibliothecæ suæ Historiæ 1705. p. 9. §. 6. de scriptoribus, in penu artis historicæ propositis, iudicaverat, eos scriptores antiquiores esse, hodie parum utiles, nisi quod *Bodinus* in methodo sua adhuc aliquam laudem mereatur, licet sæpius in Germanos perquam sit iniquus. Hoc *Struvii* iudicium iam notaverat, celeb. *Reimannus* in catalogo litterario p. 547. & contrarium potius statuit, nimirum, scriptores in penu artis historicæ contentos, lectoribus quam maxime esse utiles. Agnovit etiam illustris *Buderus* minus accuratum in hac causa *Struvii* iudicium, ideo verba, a nobis paullo ante adducta, omisit. Rectissime etiam *Buderus* ex Scriptoribus Historiæ Æthiopicæ eiecit *Heliodori Historiam aethiopicam*, quam, velut præcipuum in Historia Æthiopicæ librum, primo loco inter scriptores Historiæ Æthiopicæ collocaverat *Struvius* edit. 1705. cap. 12. §. 3. p. 266. Nam vel leviter in Historia litteraria versatus probe novit, *Heliodori* librum non esse Historiam veram, sed fictam, & librum romanensem, quod iam monuit du *Fresnoy* in præf. der Anweisung zur Erlernung der Historie, ubi ita inter alia, ex versione Menkeniana, disserit: *Der Herr Struv hat sich ziemlich*

vergangen, wenn er zur Erlernung der Historie von Morenlana, Heliodori Historiam Aethiopicam vorschlägt, da doch müniglich bekannt, das dieses ein Roman, dessen Auctor Bischoff von Tricca in Theffalonien gewesen, der gleichwohl hernach lieber sein Bissthum fahren lassen, als sich von diesem herrlichen Werke (scil.), so er in seiner Jugend geschrieben, lossagen wollen. Prætulerat quoque Struvius in editione Bibliothecæ suæ Historicæ anno 1705. edit. capite XIV. §. XII. p. 320. Ioh. Sleidani versionem Commentariorum Philippi Cominaei, versionem eorundem Commentariorum per Casp. Barthium; sed illustris Buderus, vel propria investigatione, vel ex Ioh. Burc. Menckenii schediasmate, de Commentariis Historicis sive Memoires p. 5. not. (c) meliora edoctus, recessit à Struvii hac in re sententia, & capite XIII. edit. novæ §. XII. p. 363. tantum hæc addit de versione Ioh. Sleidani: *Facta est hæc versio eleganti stilo, sed non ad verbum, quod præstitit in alia, quæ, quod ad verum auctoris sensum Sleidani (scil. versionem) præfertur, (scil. a Ioh. Burcardo Menckenio, qui mavult Ioh. Andr. Bosii, quam Struvii iudicium sequi, quem forte ex nimia festinatione errorem admisisse censet Menckenius, & cum Bosio, Barthii versionem Commentariorum Cominaei præfert versionem Ioh. Sleidani) interpretatione Casp. Barthii, Francof. 1619. in 8. Ex his, multisque aliis ejusmodi, quæ afferri possent, speciminibus, prudentiores facile intelligent lectores, quam caute, quam prudenter, quam circumspecte egerit illustris Buderus, in procuranda nova Bibliothecæ Historicæ Struvianæ editione, ne cum Struvio falsa pro veris, lubrica pro certis, traderet, sed, quibus opus esset locis, primi auctoris Struvii errores emendaret. Interdum tamen editiones librorum præter necessitatem multiplicatæ nobis videntur, & seorsim indicata, quæ coniunctim debuissent nominari. Ita cap. XII. p. 289. Buderus dicit Ioh. Iac. Chifletii Vindicias Hispanicas prodidisse Antwerpæ 1647. in f. & 1650. in f. & eiusdem ad Vindicias Hispanicas lumina nova lucem vidisse etiam Antwerpæ 1647. in f. & 1650. in f. ubi quidem commodius dici potuisset nobis*

nobis videtur, *Chifletii* Vindicias Hispanicas, cum luminibus novis, produsse Antwerpiae 1647. & 1650. fol. quae nova lumina in prima vindiciarum Hispanicarum *Chifletii* editione, Antwerpiae 1645. in 4. deerant. Capite XIII. p. 340. omittit editionem *Scipionis du Pleix del Histoire generale de France* &c. anni 1624, voluminibus 2. editam, in fol. quam *Struvius* in editione Bibliothecae suae Historicae anni 1705. capite XIV. p. 310. adduxerat, & eius editionis loco illustris *Buderus*. collocat editionem huius Historiae du *Pleix* de anno 1621. 5. voluminibus in fol. editam. Sed si etiam revera exstat editio Historiae du *Pleix* anni 1624. 2. voll. a *Struvio* adducta, (quam investigare per temporis angustiam nobis non licuit,) nescimus, cur *Buderus* illam omiserit, quia in Bibliotheca quadam Historica omnino tot, quot fieri poterat, indicari debent librorum historicorum editiones, ut lector, si velit, & illius intersit, in omnium, quae prostant, huius vel illius auctoris editionum differentiam inquirat. Nec numerus editionum minuendus, sed potius per sedulam illarum investigationem augendus est. Forfitan autem *Struvius* in indicanda editione Historiae du *Pleix* anni 1624. errorem commisit, & pro anno eo ponere voluit, ut illustris *Buderus* annum 1621. & pro 2. voluminibus volumina 5. tunc quidem recte *Buderus* emendatione sua sustulit *Struvii* errorem. Si autem *Lipenio* in Bibliotheca reali philosophica p. 545. (b) fides est habenda, du *Pleix* *Histoire* prodit & anno 1621. & anno 1624. Addi etiam potuisset quinta Historiae du *Pleix* editio, quae prodit 1637-1639. 3. voll. in fol. quae reperitur in Bibliotheca publica Ienensi, quae, quomodo potuerit effugere illustr. *Buderi* notitiam, non videmus. Sed quia du *Pleix* Historia non satis fide digna est, (ut quidem ipse Auctor celeb. *Buderus* p. 341. indicat haud obscure,) lectoribus sine dubio profuisset, si immediate post du *Pleix* historiam, commendata fuisset lectio annotationum de *Margues* & *Bassompierre* in historiam du *Pleix*, Paris. 1665. in 12: quorum duorum Auctorum nomina, in indice Auctorum ne quidem allegata deprehendimus, nisi quod *Bassom-*

pierre, ob aliud scriptum in isto indice fuerit adductus): quæ necessario cum lectione du *Pleix* coniungendæ sunt, si quis huius historiam recte intelligere & emendare velit. Et talia scripta, quæ necessario ad alicuius historici illustrationem faciunt, etiam alia occasione immediate post Auctores, quos illustrant, indicari debuissent, ut opposita iuxta se posita magis elucescerent. Eod. capite XIII. §. VI. p. 346. illustris *Buderus* recte quidem emendavit errorem *Struvii* in editione Bibliothecæ suæ Historicae 1705. cap. XIV. §. VIII. p. 313. ubi perperam *Melsheimi* posuerat pro *Molsheimi*, (ut recte habet *Buderus*): sed etiam alter error emendari debuisset, quod nimirum *Struvius* annum editionis 1625. *Cocci* libro tribuit, quem tamen librum ipse *Struvius* p. 480. edit. cit. & *Buderus* p. 1006. edit. novæ rectius anno 1623. produisse dicunt. Pag. 461. novæ editionis illustris *Buderus* omittit editionem *Guil. Paradini* Basileensem 1654. in 8. quam *Struvius* in edit. citata p. 339. nominaverat; & substituit tamen alias huius libri editiones, nimirum Lugdunensem 1542. in 4. Basileensem 1542. & 1550. in 8. Forsitan *Struvius* in indicanda editione Basileensi 1654. in 8. erravit, ideoque recte hæc editio ab illustri *Budero* omissa esset: sed de errore *Struvii* nondum satis certum est, Pag. 462. edit. *Buderianæ* addi potuisset recentior editio anni 1628. in 4. 2 voll. de l'*Histoire des Rois, Ducs, & Comtes de Bourgogne*, par *André du Chesne*, indicatur enim tantum editio 1619. in 4. Pag. 498. *Buderus* recte quidem *Carolus le Cointe* vocat Annalium Ecclesiasticorum Francorum conditorem laboriosissimum, sed lectores sine dubio valorem horum annalium facilius cognoscere potuissent, si Vir doctiss. simul monuisset, dominum le *Cointe* studio labores suos annalium produxisse & multiplicasse, lucri cupidine ductum, ut nimirum salarium, ab ordine Clericorum Galliarum, ipsi, conscribendis his annalibus, destinatum, eo diutius perciperet, nec usu salarii sui privaretur, si intra iustum tempus annales eos absolveret: ex quo factum est,

est, ut verbosiores habeamus *Comiti* annales ecclesiasticos, quam decebat, & longiores in illis ambages, quam lectores perspicuitatis, brevitatis, & selecti iudicii amantes, ferre possint. Eiusdem lucri cupidinis & stratagematis litterarii accusantur fratres Sammarthani, qui etiam destinato consilio telam contexendæ Galliæ Christianæ produxisse dicuntur, ut per longius temporis spatium salaria, propter exantlandos eos labores ipsis assignata, perciperent. Pag. 1434. non immerito *Poggium* Florentinum nimium in patriam amoris accusat *Buderus*, nam notum est de *Poggii* partium studio distichon illud:

*Dum patriam laudat, damnat dum Poggius hostem,
Nec malus est civis, nec bonus Historicus.*

Ideo *Nicol. Machiavelli* Historia Florentina longe præferri meretur *Poggii* libro mendacissimo. Pag. 1486. illustris *Buderus* non sine ratione Supplementa Historiarum, quæ Colon. Agrippinæ 1719. in fol. prodierunt ad *Nicol. Isthuanfii* res Hungaricas, partium studio laborare iudicat: sed hoc & de ipso *Isthuanfii* opere dici potuisset; nam licet *Czvittingerus*, in *Specimine Hungariæ litteratæ* p. 190. & 191. laudet *Isthuanfium*, tanquam partium studio minus deditum, sibi ipsi tamen statim contradicit, dum hunc Scriptorem erga alienæ religioni addictos odium suum prodidisse indicat; quomodo enim a partium studio abesse potuit *Isthuanfius*, si amoris erga suæ religioni addictos, & odio erga alienos, indulgit. Accedit, quod *Isthuanfius* nomina germanica sæpissime corrumpit. Quod attinet ad supplementorum, quæ ex calamo doctissimi *Buderi* Bibliothecæ Historicæ Struvianæ accesserunt, multitudinem, illam vel exinde facile cognoscere possunt lectores, quod editio nova *Buderi* ad paginas 1718. excreverit, etiam maiorem formam habeat, quam editio Struviana proxime antegressa, quæ tantum paginas 815. continet: licet & hoc fatendum sit, typos in nova *Buderi* editione maiores esse, quam in illa

Stru-

Struuii, & proportio typorum non satis iusta & exacta electa est; quæ quantum iuuet oculos, vel, si minus observata fuerit, lædat, & in nominibus propriis promte inveniendis moretur, non opus est monere. In indicem Auctorum non omnes, qui in hac Bibliotheca Historica occurrunt Scriptores, relati videntur: ita nihil in indice reperias de *Christoph. Ludov. Dietherro*, (quem *Gryphius* in apparatu de *scriptoribus historicis* Sec. XVII. p. 61. perperam vocat *Dilherrum*.) cuius tamen mentio fit in editione celeb. *Buderi* p. 1716; nihil de *Nicol. Machiavello*, cuius mentio fit p. 1433; qui p. 346. & 1006. recte vocatur *Iodoc. Cocius*, in indice perperam nominatur *Coccius*. Index rerum etiam non sufficere videtur. Sed hæc omnia, si etiam plura essent, leviora sunt, quam ut pretio novæ & utilis Buderianæ editionis aliquid derogare queant. Optandæ potius sunt illustri Viro firmæ corporis vires, ut etiam impofterum doctrinæ suæ apparatus maximum, in largissimos lectorum usus, promerè possit.



AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Qua Lipsia publicantur,

SUPPLEMENTA

Tomii VIII Sectio IX.

MEMOIRES DE PORTUGAL, AVEC LA BIBLIOTHE-
que Lusitane.

i. e.

*COMMENTARII LUSITANIAE, CUM BIBLIO-
theca Lusitanica, inscripti Celsitudini Regiae EMANU-
ELI, Principi Lusitanorum, nato in spem successoris:
adornati ab Equite D'OLIVEYRA.*

Amstelodami, 1741. 8.

Tom. I. 1. Alph. 2½. pl. Tom. II. 1. Alph. 2. pl.

Primities hæc suas Ill. Auctor Emanueli, Lusitanorum
Phoebo, Europæ delicio, & Musarum splendori, dedi-
cavit, siquidem nemo verius & luculentius hoc Regio
Principe de universa operis huius compage valet iudicare.
In Auctoris generosissimi laudibus est numerandum, quod in
itineribus suis ubique patrii soli, Lusitaniz, habuerit rationem.
Ipse enim, ex quo a. 1734. Lisbonam reliquit, sermoni Ita-
lico Gallicoque accurate addiscendo multum studii tribuit, &
utrumque felicissime arripuit, id spectans, ut libros extero-
rum ipse legere, illorumque iudicia de Lusitanis eorumque pa-

C c c

tria

tria exquirere valeret. Dum id moliebatur, incidit in diversissimas historicorum sententias, quarum aliæ Lusitanis favent, aliæ eis maculam inurunt. Tum vero coepit colligere fibique enotare, quidquid in litterarum monumentis de Lusitania & Lusitanis sese legenti obtulerat. Inde coaluit tandem hæc historia, quæ res Lusitanorum prodit, & quæ etiam hoc nomine commendabilis est, quod bibliothecam scriptorum de Lusitania editorum in calce repræsentat. In hac haud exstant nuda Auctorum nomina, cum mentione scripti librivæ coniuncta: adiiciuntur potius hinc inde vitæ eorum, actiones, ingenium, elogia, & iudicia de eisdem. Addidit præterea Gen. Auctor iudicium suum, candideque, quos in libris evolutis quæprehendit indicavit nævos. Nec dissimulavit in præfatione, Tomo priori præfixa, gentis suæ maculas, ab exteris merito notatas. Acclamat simul civibus suis amabile illud pronuntiatum: *Emendate vos*, illisque suadet, ut egregios exterorum mores, sicubi ipsis opus, imitentur. Ignorantiam civibus suis exprobrari haud inficiatur, ipsique exprobrationi nullam subesse veri umbram, non contendit. Tomum II. dedicavit Comiti de Ericeyra, & in Præfatione Academiam historicam Lisbonensem dilaudat. Tomi prioris hæc sunt capita. Primo differitur de primis Portugalliæ

T. I. Regibus, immo de universis, adeo succincte, ut p. 65. tra-

Pag. 66. ctationi imponatur finis. Caput secundum exhibet Reginas Portugalliæ ac filias regias, quæ Imperatoribus Regibusque nupserrunt. Initium facit a Caroli II, Regis Magnæ Britanniæ, uxore Lusitana, ac expositionem Gilberti Burneti transcribit. Præterea adiungit nonnullas alias. Capite tertio differit de Principibus & filiabus Regum Lusitanicis.

90. Primordia capit ab Alexandro, Theodosii filio, & Maria Lusitana, quæ Alexandro Farnesio, Parmæ Duci, nupsit a. 1566. Exponit de Alphonsis, Antonio Ludovici notho, Beatrice, a. 1521. Ducis Sabaudorum nupta, de Catharina Duce Bragantina, cuius posteri iam sedent ad regni gubernacula, de Eduardo † 1540, 20. Oct. de Emanuele, Indorum Prorege, ac de Theresia, Eudonis III. Ducis Burgundionum uxore. Caput quartum inscriptum est de legatis & ministris publicis varii generis ordi-

ordinisque. Capite quinto recensentur nonnulli Lusitanorum Sancti, Cardinales, Prælati, Duces bellici, Proreges, Pag. 117. præfides provinciarum, administri rei sacræ & profanæ, hominesque in vario vitæ genere illustres. In horum censum referuntur: Alexis de Menezes, Archiepiscopus Goæ, Albertus Cardinalis, Archidux Austria, Franciscus d'Almeida, Emanuel Alvarez Iesuita, Alvares Cabral, classi præfectus, Andreas d'Amarat, S. Antonius Patavinus, ortu Lisbonensis, 121. Alfonso de Castro Iesuita, a. 1558, a Moluccensibus in mare proiectus, Petrus de Fonseca Cardinalis, Franciscus Xavierius, & Henricus Henriquez, Iesuitæ. Capite sexto recensentur illi, qui adscripti fuerunt ordinibus Portugallia militaribus, vel alibi Ordinibus sacris militaribus præfuerunt, aut eorum exstiterunt sodales. Ordo sacer, isque militaris, a S. 126. Maria Evoræ cognominatus, a. 1147. originem suscepit. Ordo Iesu Christi fundatus fuit a. 1318. Capite septimo describitur de bellis, præliis, copiis terra marique præclaris, regni Portugallia. Octavi summa versatur in pacificationibus, 131. induciis, & regni commerciis. Nono exhibentur periodi historiae sacræ iuxta ac civilis memorabiliore. Decimo agitur de capite regni Lisbona, sive Ulyssipone. Aegre se, dum hæc in literas referimus, ab ingenti clade, quam terræ motus sub 288. anni 1755. finem adtulit, urbs pulcherrima reficit. Undecimo exponitur de tribunali quæstionum sacrarum, & Lusitanico & Indico, cuius horridam faciem nativo depinxit Gen. Auctor colore. Duodecimo differitur de regnis & regionibus, Regi Portugallia subiectis. Concilia Bracarensia enumerat, primordio ab a. 408. capto. Capite 13. exhibentur scriptores & scripta, 338. quibus Lusitani historiam suam debent. Injicitur inter hæc mentio de Manuscriptis, librisque anonymis. Retinetur in librorum titulis lingua illa, in qua singuli fuerunt conscripti. Nonnunquam notavit Gen. Auctor nonnihil ad librorum mentiones. Huius generis est illud, quod demonstravit, 366. opera Antonii Henriquez Gomez in Lusitania legi per interdictum publicum non posse. Tomi posterioris capita sequuntur ordinem eundem, sunt tamen passim copiosiora, magisque elaborata. Scriptis, capite postremo recensitis, adnotaciones

- tionēs accefferunt ſæpius longiores, & pleræque olent luce-
 T. II. nam. Vitam Auguſtini Barboſæ, Iuriſconſultorum Principis
 Pag. 365. quis non merito hic inter Luſitanos exquiret, propiusque noſ-
 citare adlaborabit? Theologis volupe erit cognoscere
 memoriã *Diogi de Paiva de Andrade*, Conimbriceniſis, qui
 358. Synodi Tridentinæ auctoritatem adverſus Martinum Chem-
 nitium ivit vindicatum. Gratulamur Generoſiſſimo Equiti
 fructus itineris ſui per reliquas Europæ regiones auſpicato
 collectos, & feliciter collocatos, ſperantes, diligentiam ipſius
 præſtantiſſimam amori & honori bonarum litterarum ceſſu-
 ram, hominesque generoſos ſimili eruditionis ſtudio æ-
 cenſuram eſſe.

THE HISTORY OF THE PURITANS,

i. e.

*HISTORIA PURITANORUM, SIVE PROTE-
 ſtantium Nonconformiſtarum, Vol. IV. Auctore
 DANIELE NEAL, A. M.*

Lond. 1738. 1. Alph. 19. pl.

Repræſentat volumen iſtud, cuius aliquam quaſi tabulam
 tibi, Lector, exhibemus. ea Britannia tempora, qui-
 bus, cum diſſentientium ab Anglicana Eccleſia prote-
 ſtantium malis, idem finis fuit. Quamquam enim ex eo
 tempore non ſine omni rerum difficilium querela eorum fuit
 ratio, atque inde a Guilielmo III. regnante vota ipſorum
 eventis nonnunquam caruerunt: tamen ex illo veluti puncto
 exordienda annorum computatio eſt, quibus legum de his
 latarum ſeveritas, & ſacra illa Clericorum adverſus eos vehe-
 mentia deferbuit, omiſſa perſecutio, ſublata poenæ ſunt,
 mentiumque reſtituta libertas.

At enim, antequam ad ea ventum eſt, turbulentiffima fuit
 reſp., atque is rerum ſtatus, hic quoque ut opteat etiam
 nunc Britanni, ut excidat ævo eius memoria, ne poſtera no-
 rint ſecula. Quod enim uſu venire ſolet navi, quæ, coorta
 ſubito

subito tempestate, excussoque in mare gubernatore, permissa ventorum arbitrio, scopulis vago cursu illiditur, & tantum non submersa fluctibus, navalibus e mari servatis rescindi sui vix facit potestatem: id vero tum animadvertere datum est in Anglia, quæ, cæso Rege, intestinis factionibus civium, nihil commune præter mutuas iras habentium, procerumque violentia satis diu vexata, vix ægre tandem in antiquam speciem rursus conformata est. Quod uti rite possit perspicui, id omnium primo memoria repetendum est lectoribus nostris, quod ultimum in referendis rebus Vol. III. narravimus, Regem Carolum, paucorum scelere extinctum, inhonorato funere privatim humatum esse. Quod ut ne dubites, C. I. ad regiam dignitatem in contemptum adducendam factum esse, inferioris curiæ Parliamenti solertia, (si quidem ea legitima curia est, quæ tertia sui parte caret,) cautum est. Ea enim, quamprimum sublatus erat Rex, exheredavit regium Principem, omnesque, qui Regem eum renuntiandum ducerent, in iis iussit habendos, qui læsæ maiestatis essent rei. Præterea his quoque de rebus suffragia lata sunt, ut inutilis curia superior, gravisque ac periculosa regia dignitas censeretur; libera esset respublica; constituerentur XL. viri, penes quos summum esset imperium, essetque eorum annua potestas; sacramenta illa, quibus antea in obsequium Regis obstringi consuetum fuerat, proinde nulla essent; sed in hunc fere modum iurarent quilibet: fides se fore constitutæ, uti nunc esset, reipublicæ, sine Rege, & sine superiori curia. quod iurandi genus *the Engagement* appellari solitum est.

Erant in exercitu non pauci, qui non excussum, sed mutatum iugum esse rati, postulabant ab Senatoribus eius curiæ, ut domum discederent, quos hi per Cromwellium repressere. Capite plexi sunt duo, qui duces se his præbuerant; ceteri dispersi. Cumque inter hæc Scoti, missis in Belgium legatis, filio Caroli regnum ea lege offerrent, ut solemnibus foederis se iure iurando obstringeret; Cromwellius cum exercitu XIV millium in Hiberniam traiecit, ut ex ea parte potissimum tutæ res essent. Ibi brevi tempore locis munitis-

mis captis, ad coercendas hostium reliquias Iretonum reliquit; ipse in Angliam ad Scotos adoriendos rediit, a quibus iam propius impendebat periculum. Mira iam sese probebat studiorum in omnibus rebus diversitas. Cromwellius & Fairfax tolerationem omnium dissentientium, exceptis Pontificiis, commendabant. Contra eam pronuntiabant Presbyteriani plerique, iidem novæ illi rationi adversi, in quam composita nunc erat respublica, detestabanturque fidelitatis sacramento obstringi, quo semet adigi facile Sectariani patiebantur, atque huius rei causa scriptis quoque disceptabatur. Scoti per litteras Anglis se purgabant, pacificebantur cum Rege, & hic etiam Anglorum Presbyterianorum causam agebant, ad quos interea pro tempore sacrorum cura in Anglia delata erat, sublatis de dissensu in religione legibus.

Mox delectus a Scotis Rex Carolus, cum in ipsorum finibus advenisset, manu cum Cromwellio conferta, fusus fugatusque est, regnumque fere omne ab Anglo captum. Scoti nihilominus solemniter Rege inaugurato, copias ad invadendam Angliam colligunt, ubi, coniuratione Presbyterianorum quorundam, qui cum Scotis ac Rege faciebant, detecta, Rev. Love, qui earum partium princeps fuerat, capitis damnatus cecidit. Interea Rex, Cromwellio capiendis reliquis Scotorum urbibus intento, XVI. armatorum millibus stipatus in Angliam movet; is vero Lambertum præmittit, legatum suum, qui cum delectis equitibus tergo procedentis inhæreret, dum ipse cum pedestribus copiis sequeretur. Id quod paullo post accidit, relicto altero legato Monk, qui cum parte copiarum ea, quæ occupaverat ipse in Scotia, tueretur. Pugnatum itaque est ad Vigoriam: fusus Rex, eius IV. millia caesa, capta septem: ipse vix ægre in Galliam effugit. Inde Monkius dõmitam Scotiam iungit reipublicæ Anglicanæ, res sacras non nisi de voluntate Westmonasteriensis curiæ procurandas iubet, liberamque esse cuique edicit in religionis ratione conscientiam.

Bello interea contra Belgas decreto, cum Cromwellius, ablatiis suis sibi copiis, (quibus velut exoneraturum sese Parla-

mentum

tum pro classariis uti volebat,) nihil satis tutum sibi prospiciens, de sententia ducum suorum negat se dimissurum exercitum, nisi illi universo stipendia ad assera numerarentur. Id factum infecuta curiæ indignatio occasionem dedit consilio exercitus de immutanda reipublicæ forma. Discordia primo sententiarum orta, mox ducum plerique Cromwellio regnum obtulerunt, titulumque regis, cui tamen ipsi Protectoris nomen magis placebat, ut invidiam ea re effugeret. Quod cum capere secum constituisset, progressus cum paucis suorum ad eum locum, ubi Parlamentum congregatum erat, principio quidem Senatores eius, mox eodem die etiam XL. viros reip. administrandæ ab his constitutos, discedere iubet; lecto ex copiarum ducibus concilio, ipse rempublicam gerit; convocat delectos ex omni Britannia CXX. viros, cum quibus de republica constituenda deliberaret; ad ultimum a concilio ducum protector Britannicæ publice renuntiatus, & res civiles componit, &, quod speciatim, monendum est, Presbyterianis potestate, quæ satis esset, permessa, communem omnibus fore libertatem conscientiarum, se rempublicam tenente, edicit.

His ita gestis, foris bellum Belgicum componit, domi inimicos suos partim evitat consilio, partim vi reprimi; delectos constituit, qui futuros sacrorum ministros accurate examinarent, noxios eiicerent, haberentque Academiarum & promovendæ Christianæ doctrinæ curam. Inde vacuos in exercitu ducum locos supplet, foedereque cum Gallis facto, iam ab omnibus honoratus, terribilis hostibus, classe altera res repetit a Tusciæ Duce, altera Hispanis Iamaicam, Mexicani maris insulam, eripit. Vexatis etiam vallium, Italiam a Gallia dividendum, incolis, quos religionis causa eiecerat Dux Sabaudus, sedes suas, quietemque, sua auctoritate restituit, quæ etiam ad conservandos Huguenotas, Nemausi, Gallicæ urbis, incolas, valuit. Circa idem tempus clasfis Hispanorum auro argentoque onusta, aut capta, aut submersa: & Dunquerque urbs, ad mare Britannicum sita, iisdemque ea tempestate subiecta, Angloꝝ armis cecidit. Quibus rebus

bus cum apud exteros floreret fama, apud suos confirmasset sibi potestatem, deficientibus sensim viribus, febre correptus obiit, natus annos undecim, d. 3 Sept. 1651, ipso illo die, quo ter ante, ad Marston-Moor, ad Dunbarum, & ad Vigotium, victor fuerat; vir rebus gestis, quam genere, clarior, idem, ut fertur, & manu fortis, & callidus consilii, que plenus, animo & labore ingenti, par & armis hostium & infidiis, qui & se ipsum in potestate haberet, & cupiditates aliorum scrutari apprime sciret, magnificus & sumtuosus publice, privatim iucundus & civilis, protestantium sacris addictus, sed nullius in verba sectæ iurans, libertatis omnium propugnator, moderatus in vita, castus, & liberalis; ceterum, quasi Socraticus *ἠνδραγαθὸς*, dissimulator, gloriæque amantior.

C. IV. Hic moriens filium Richardum constituit, qui post ipsum teneret rempublicam. Is tamen, ut qui placido & ad privatam vitam aptiore natus esset ingenio, de voluntate exercitus Protectoris potestate se abdicavit. Resumfit tum rerum habenas Parliamentum illud, sub quo Rex Carolus ceciderat. Dum autem dimittere veteranum tentat exercitum, ab illo ipsum discedere coactum est. Iamque confusa erant omnia. Regem revocaturi erant Presbyteriani: Monkus liberi Parliamenti causa e Scotia advolabat: restituebatur vetus Parliamentum ab eodem, qui exauctorarat, exercitu: & modo discordia partium erat, modo pax rursus. Tandem reconciliatis inter se urbe, Parlamento, & ad speciem etiam Monckio, Presbyteriani denuo aliquantisper valebant, cum & respirarent Episcoporum reliquæ, & Rex, quanquam verbo protestantem se profiteretur, puriora interim sacra abiuraret. Ea que simulatione factum est, ut revocaret eum Parliamentum inconsultius credulum, & nec suæ auctoritati, nec sacrorum rationi, nec limitandæ potentæ Regis prospiciens.

C. V. Tum vero caput rursus extulere Episcopales, quos vocant: novi creati sunt Episcopi; de expellendis Presbyterianis actum est; hisque interdictum, suo ritu publice sacra facere. Ex quo tempore derivanda est, quæ sequentibus temporibus

poribus fuit, protestantium Nonconformistarum persecutio. Matrimonium inter hæc Rex iungit, Parlamentumque convocat. Sequitur Episcoporum, Presbyterianorumque, de pace inter se consultatio, cui the Savoy-Conference apud populares nomen est. At nihil disputando, ut sæpe deinceps, effectum. Vexari iam passim Presbyteriani coepti sunt, instaurari per Scotiam Hiberniamque Episcoporum ratio, irreperere Pontificii, luxuria occupare & aulam & populum, editum illud celebre, quod the Act of Uniformity vocant, subscribendum proponi, quo hæc requirebantur: uti Clerici ab Episcopis non inaugurati denuo inaugurarentur; uti in omnibus formulis, ritibus, ac ceremoniis, cum Episcoporum ratione se plane consentire iurarent; uti canonicam, quam vulgo dicunt, obedientiam promitterent; abiurarent solempne foedus religionis causa antea initum, declararentque, iniustum esse, si quis quacunq; de causa arma sumat contra Principem. Inde proscriptiones, exilia, vincula, fames, multæ, ludibria, ceteræ calamitates, quibus tum Puritani diripiebantur, ex hoc ipso tempore Nonconformistæ appellati; quo nomine & Presbyteriani, & Independentes, & Anabaptistæ, & Tremuli comprehenduntur.

C. VI.

C. VII.

Supplicatum super hæc Regi, ut remitteretur quodammodo ille rigor, idque ita obtentum est, ut ex æquo Rex Pontificiis faveret. Certum enim erat ei, aut cum Nonconformistis protestantibus & Pontificios suos servare, aut, sine his, ne illis quidem salvi quidquam relinquere. Parlamentum autem nullo modo remittere de legum severitate decreverat. Itaque cum passim orationes haberent in privatis ædibus Presbyteriani, Tremuli etiam publice concionarentur, constituti certi quidam homines, vexare hos delationibus, multis, bonorum directionibus, coeperunt. Dumque foris bellum cum Belgis, in urbe contagio est, relegati sunt Nonconformistæ ex urbibus pagisque omnibus; in quibus Episcopales esse solerent Clerici, illisque iniunctum, ut nunquam intra quintum a quoque eiusmodi loco milliarium confiterent. Exiguæ tamen inter hæc mala fuerunt quasi in-

D d d

ducie,

- ducia, cum, urbe incendio absumta, templisque combustis, domum passim concedentes Episcopales locum his docendi populi darent. Optabat Rex tolerationem generalem, sed obstabat Parlamentum, eiusque animum cupiditatibus indulgentem facile auro redimebat. Irrita id faciebat consilia de reconciliatione partium capta omnia, ac dissentientium promotebat vexationem. Rex sine legibus, iamque & sine Parlamento, suo arbitrio deinceps imperare meditabatur.
- C. IX.** Ad Pontificios, quorum crescebat quotidie numerus, Dux Eboracensis, frater Regis, qui & regnavit post ipsum, transibat, & paullo post Mutinensis Ducis filiam altero matrimonio sibi iungebat. Neque ita multo post, cum, in sua viscera conversis Protestantibus, Pontificii animus tanto magis in dies cresceret, quanto plus purioris doctrinae crescebant pericula, accidit meliori fortuna, ut bello altero, quod circa id tempus cum Belgis gestum erat, composito, Maria, Eboracensis Ducis maior natu filia, Arausionensi Principi nuberet.
- C. X.** Interiecto tempore impatientes morae Pontificii, ac nimis cunctatorem ad ipsorum promovenda commoda Regem rati, ut partes suas tanto magis confirmarent per Angliam, huiusmodi consilium ineunt: tolleretur e medio Rex, regnumque e manibus Pontificis Dux Eboracensis acciperet; facinoris autem infamia ad Presbyterianos transferretur. Ita futurum, ut accensis ira ceterorum animis, magna istorum pars caderetur, essetque proinde universi protestantium numeri excidendi occasio. Ea res tempestive detecta, cum excitasset e veterno Anglos, effecissetque, ut inhabiles ad gerendum ullum munus publicum Pontificii censerentur; praetereaque, dimisso Rex Parlamento, suo iudicio in rebus gerendis uteretur: adire quidam Carolum importunis precibus, ut alium e populo senatum convocaret; id improbare alii, ac Regis relinquere omnia arbitrio; partes petentium (the Petitioners,) abhorrentiumque (the Abhorers) vocabulis distinguere: quae postmodo ita immutata sunt, ut illi quidem Whigs, hi Torys appellari coepti sint. Inde multiplex Nonconformistarum calamitas secuta est, secuta vincula, proscriptiones, quo-

mento; generatim in describendis præcipuorum hominum personis causæ infervire suæ: & alibi quoque in rerum commemoratione nonnunquam errare. Sed nec de hoc plura dicere nostri est instituti, & liberum de utriusque ratione lectoribus relictum esse volumus iudicium.

THE SATIRES OF JUVENAL TRANSLATED.

i. e.

JUVENALIS SATYRÆ, CUM TRANSLATIONE Anglicæ & annotationibus, quibus ea, quæ ad Græcæ Romanasque antiquitates pertinent, explanantur.

Londini, ap. D. Browne, 1739. 8 mai.

I Alph. 4 pl.

Et si multos videas, in institutione juvenilis ætatis versantes, qui in lectione veterum a commentariis tirones avocant, ipsisque simplices potissimum editiones librorum, ac nihil alieni habentes, ad usum quotidianum aut commendant, aut etiam procurant: non tamen hi id agere putandi sunt, ut, quicquid est subsidii ad intelligendos Auctores a doctis paratum, e manibus discipulorum cripiant, eosque in rerum multarum ignoratione, tanquam caligine, versantes, sine sensu & intelligentia libros percurrere quidem, sed sententias, ut ita dicam, prætervehi velint. Hoc enim si intenderent, ne illi non levius desiperent eo, qui aqua flammam alere laboraret. Sed salva res est. Neque enim aliud habent sibi propositum viri prudentissimi, nisi ut ingenia tironum, auctoritate vulgo duci solita, & ut fumus pueri, sic res probantia & reicientia, prout ab aliis aut commendatas, aut contemptas viderint, avocent a servitute & ignavia, ac, quod liberalius honestiusque sit, suo ipsorum iudicio, & uti, & stare doceant, iisque expeditam in legendo diligentiam inculcent. Quod optimum profecto istorum consilium est. Facit enim iuvenes ad coniciendum callidos, ad iudicandum non minus

minus promptos, quam providos, cautos ad assentiendum, strenuos ad res agendas omnes; inprimisque cavet, ne nescio qua opinione solertiæ decepti, uni libello totidem annis, quot Ilio Græci, assideant. Cæterum, non penitus magistri illi improbant, quæ a nonnullis ad illustrationem rerum & verborum in bonis Auctoris comparata ac congesta sunt; sed tum ipsi ea studiose legunt, tum etiam discipulis, quæ expedire videntur, frequenter ex ea penu promunt. Neque inficiabuntur, credo, iidem, esse, ubi annotationibus quibusdam aut commentariis, aut quocunque nomine id laboris genus appellare libet, commode carere non possit. Sæpe enim, si te tironem, eumque & magistro & libris aliis destitutum fingas, quod non raro accidit, unicum in his auxilium est. Tum enim non, ut hæreas in loco aspero ac difficili, sed ut celerius expedire, efficiunt. Eaque sine dubio causa permotus, videtur hic etiam Anglus laborem suum exorsus esse, qui huius loci paucis verbis attingendi nobis occasionem dedit. Illum intelligimus, qui Iuvenalis Satyras, Anglice a se conversas, & annotationibus Anglicis ornatas, simul cum Latino textu civibus ante aliquod tempus dedit. A quo libro, ut sciant lectores, quid expectare debeant, nunc curandum est. Itaque post paginam primam ac secundam, quarum illa, more nonnullorum, non nisi nomen libri, *Juvenals Satires translated*, hæc librorum quorundam apud D. Browne venalium catalogum exhibet, tertia sequitur, quæ paullo ampliorem titulum habet. Inde præfatio est, huius fere argumenti: excellentem esse Auctorem, & omnino dignum ea admiratione, in qua apud doctos omnes ad nostram usque ætatem fuerit. Satiras enim eius sic contra vitia sui temporis declamare, ut de his nihil reliquissè indictum videantur; sicque plane esse comparatas, ut perfectam, non eius doctrinæ solum, quæ de moribus est, sed Philosophiæ fere omnis, complexionem appellare possis. Quo factum esse, ut, qui posterioribus seculis ad idem scribendi genus sese applicuissent, magna ex parte vestigiis Iuvenalis insisterent, eumque ducem sequerentur. Sed adire eum, atque admirari, non nisi his fere e suis civibus

adhuc licuisse, qui ampliori instructi essent doctrina. Nam esse quidem optimi Auctoris translationes, sed non optimas, ipsoque admodum dignas esse. Itaque Stapyltonum sic esse insipidum, ut legi non possit; Holydatum vero adeo barbarum, ut non intelligi; denique Drydenum, eleganti quidem carmine, non Iuvenalis sententias, sed suas, exhibuisse. Quare se, veritum, ne quid simile sibi eveniret, pedestri stilo legibusque carminis soluto, scriptorem convertisse sic, ut non feminis minus, quam viris, eius legendi intelligendique perinde sit potestas. Eoque, forsitan fervori quidem elegantiaeque eius decessisse aliquid, sententiam autem ac propositum hoc apertius patere. Quod autem quidam, qui pudoris in hoc volunt rationem haberi, integrum Iuvenalem non cui-cunque, omnium minime seminarum oculis auribusque, offerendum esse censent; his quoque non obscure est ab Auctore responsum. Equidem satis innuit, aut scribendam esse in vitia suorum civium Satyram, aut, si qua ab antiquis scripta haberi possit, in manus tradendam. Quorum cum posterius fieri potuerit, tanquam lenius remedium adhibendum fuisse. Atque hæc de his dicta sint. Iam post illa exposita, quæ, de vita Iuvenalis, (de qua sentiunt alii aliter,) tradenda putavit, Satyræ ipsa lectoribus offeruntur. Quæ, quod ad faciem externam attinet, sic sunt dispositæ, ut textum Anglicum, cum subiectis annotationibus dextra exhibeat pagina, sinistra Latinorum versuum tantum, quantum in dextra Anglice expressum est. Quod aut sub his versibus superest spatium; id, operarum, (ut putamus,) inepto consilio, vacuum ubique conspicitur. In ipsa vero versione, atque annotationibus, multum diligentiae adhibitum esse, res ipsa ostendit. Neque id successu caruit. Nobis enim iudicibus, si non ubique, certe plurimis in locis, Latina Auctoris verba cum accurate, tum clare, in versione expressa sunt: prætereaque data est opera, ut quæ liberius ille dixit, Anglica dictione subinde emollirentur. Neque tamen ita sibi interpres perplacet, ut humani aliquid neget accidere sibi potuisse, ac nullibi a se erratum esse contendat; ut qui probe sciat, in quam difficili, & interdum pa-

rum

rum lucis habente opere, fuerit verandum. Quæ modestia cum per se laude dignissima sit, tum nobis spem fecit, fore, ut non moleste legat homo æquisimus nonnulla eorum, quæ tanquam ipse in his minus bene aut verum viderit, aut rem expresserit, in legendo passim a nobis notata sunt, possentque forte, uti censuræ quorundam, sic aliorum locum dare errori.

Itaque, Satyra I. p. 8. versum Iuvenalis :

Quo tondente gravis juveni mihi barba sonabat,

Sic transtulit: *wose Scissors snip'd my youthfull Beard grown somewhat long.* Quod, si Latine reddas, eam habet sententiam: cuius forpex iuvenilem meam barbam, ubi longius ea procrevisset, detondebat. Nequetamen, ubi poeticum absteris ornatum, quicquam dicit Iuvenalis, nisi se olim eo tonfore, quod contemptum Romæ hominum genus erat, usum esse; nec, nisi versus causa, sonum novaculæ, pro qua forpicem interpres fecit, commemorat. Quare satis erit, si reddideris: *who was my Barber, aut, barbed me in my Touth.*

Eadem pag. 8. in verbis Poetæ :

— — *Nam quis iniquæ*

Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat se?

manifesto omnia alia sunt, quam quæ Interpres habet. Quæso enim, an dicit Iuvenalis, neminem esse tam ferro constrictum, ut possit a fuga pessimæ urbis retineri? Non, credo. Sed tamen Anglice ita hæc redduntur: *Where's the Man, so unconcern'd in this Licentious Town, so ribb'd with Iron, to be restrain'd from flying out?* Planum autem perspicuumque est, ex ipsa verborum comprehensione atque nexu, hanc esse Iuvenalis sententiam: Cum ea Romæ fiant, (quæ scilicet ipse dixerat,) difficile esse Satyram non scribere; nam ea verba immediate præcedunt. Neminem enim tam omnium vitiorum patientem esse, tamque nihil re ulla moveri, ut ab indignatione ac scribenda Satyra continere se possit. Nos itaque, bona cum pace interpretis, si convertimus verba Iunii: *For who is so un concern'd at the Vices of the Town, and of so excessive an Indifferency, as to contain himself (from Indignation and Writing Satires?)*

Deinde

Deinde ut Sat. III. p. 58. verba Latina,

— — *Me neno ministro*

Fur erit,

non bene redduntur Anglicis: *I'll not be the Receiver*; sic Sat. VI. p. 130, ubi Iuvenalis de impotente sui femina pronuntiat:

— — *Vesicae non imperat,*

ab interprete tantum dicitur: *She can't contain herself*. quam & alio loco, p. 160, *custodem vitis & horti*, in versione desideret. Scimus, in his rebus eloquendis interpretem voluisse verbis præferre pudorem. Sed hæc, curare decet, quominus horrida & cruda videantur; tacere autem, interpretem non decet, cum inprimis, qui alias, quæ breviter ab auctore, aut obiter etiam, dicta essent, multorum verborum explicatione amplificavit. Sic enim afferri posset locus de Sat. I. p. 18, ubi Iuvenalis in versu,

— — *Et gemma fecerat uda,*

obiter, &, ut solent Poetæ, plenioris descriptionis causa, gemmam udam appellat; interpretatio autem, quamvis prosa, neque hoc omittit, & insuper etiam rationem addit: *apply the Seal first wet, to make the Impression beautiful*, i. e. ut hoc elegantius signum exprimeretur. Eodemque pertinet, quod Sat. VI. p. 164. dicitur.

— — *Et aperta palluit agna.*

Ut enim sciatur, veritam palluisse mulierculam, ne tristia essent exta, sic ab interprete provisum est, *and grew pale as the Lamb was opening by the Southsayer, lest the Tokens should prove unfortunate*. Sed ad alia pergendum est.

Eadem enim Satyra, p. 130. quaerit Poeta:

— — *Cuneis an habent spectacula totis,*

Quod securus ames?

Neque vero, si vel orchestra nobis obiciatur, ea rem conficit. Idque Anglice sic expressum est: *Can the Boxes, Pit or Gallery afford one that you may place your Love upon it with Safety?* In quo ego addubito, an, ut nos hodie, sic olim Romani quoque, theatrorum loca, & structuræ modo, & usu

usu, in *Loges, Parterre, & Gallerie*, (est enim, quod Latine nescio, Gallice exponendum,) distinxerit: Caussam dubitationis iustam, vel a sola lege Roscia affero, qua sancitum erat, ne quis, nisi eques Romanus, qui possideret HS quadraginta, intra XIV. theatri gradum consideret. Quod si enim *les Loges* tantum nuncupandæ fuerunt, a quibus abstineret plebs, cur gradus numerari homo mirus iussit?

Eadem Satyra, p. 144.

— — — *ut se tibi semper*

Imputet,

Anglice sic legitur: *for which she must domineer over you all the Days of her Life.* Mihi autem cum sic videantur, salva quidem auctoritate doctiorum, commutari latina posse: ut quotidie, qualem habeas feminam, aut etiam, qui sis per illam, obiiciat: crederem non inepte utrumque ita exprimi, *for which she must obiect you every Day, what valuable and precious a Piece of Wife you are possess'd of in her Person.* Sed hæc strictius & acutius Angli: nos ultra sensum significantum sapere nolumus. Omnino autem sensus turbatur, si, pro *se imputet*, quasi *imperet* faciamus, quod maxime per *to domineer* denotatur.

P. 154. nescio ego, num adulteræ illud, *Homo sum*, satis explicatum perspicuumque futurum sit lectoribus Anglis, latinarum inprimis litterarum ignaris, si sibi tantum verbis a cive suo adhibitis dicatur. Hic enim sic habet: *Homo, is a Name common to both.* Quæ loquendi ratio nec ad personam procacis moechæ sustinendam, neque ad iuvandam legitis coniecturam, accommodata est. Iam quando non verba curamus, sed sensum quærimus, qui hic est: humani id esse aliquid, i. e. ni fallor, commune cum pluribus, ac leve peccatum: non absurdus, puto, fueris, si, quanquam id quoque laxius, converteris hoc modo: *Yet 'tis a little Fault, and deserves no such Cry's like a Thing unheard of a mony Mankind.*

Pag. autem 166, duo versus:

Dicit, quis viduam prægnantem fecerit, & quo Mense, quibus verbis concumbat quæque, modis quot,

E e e

hi

Hi igitur duo versus manifesto laborant in versione, quæ hæc est: *She can tell, who got the Widow with Child, the very Month, how oft, and what she said.* Nam postrema & aliud quodammodo dicunt apud Auctorem, & ne pertinent quidem ad viduam. Itaque aut sic reddendum est, quod sensit Auctor, & per se latine satis planum est: — *who got the Widow with Child, and in what Month it happened; li ad priora trahas, & quo mense: aut etiam sic distinguendum: — with Child; and knows to expound, in what Month, with what a Talks, and in how many a Manners every Woman is caress'd,*

Hæc de versione satis sunt: ex annotationibus iam pauca decerpamus. Itaque ad verba Deciana Satyræ VI. p. 160.

— — *quam sint duo Caesaris Anticatoes,*

(quæ sunt a Britannò sic reddita: *than the Compass of the two Books writ by Iulius Cæsar, call'd Anticato's, rolled together;*) littera n hæc commentator: *Caesar to reflect upon the Memory of Cato maior that was dead, wrote two Books, which he called Anticato's; and when they were rolled up in the Form of a Cylinder, as all Books then were, they made a considerable Bulk.* Est autem omnino falsum, & nullo modo speciem veri induere potest, a Cæsare de Catone maiore, quod huic pertineat, conscriptum esse quicquam. Scripsit quidem Cæsar de Catone, sed alio, prætorio scilicet, M. Catonis, tribuni plebis e M. Catone Saloniano nati, filio, qui dictus est Uticensis, & a Catone illo maiore, Censorio viro, Scipionis Africani æquali, quantum a proavo potest pronepos, tantum differt. Res enim sic habet. Biennio circiter, ut computant, ante, quam Attici consolandi causa Catonem maiorem edidit Cicero, quem eius de Senectute librum etiam nunc habemus, idem alium Catonem scripsit, bello Cæsaris Africano confecto, qui etiam laus, sive laudatio M. Catonis appellatus est. Atque hic quidem liber de altero illo Catone agit, qui paullo ante, quam hæc laudatio a Cicerone scripta est, mortem sibi Uticæ conscivit. Iam vituperatio Cæsaris non contra alium Ciceronis Catonem directa fuisse potest, aut, si quidem Ciceroni ipsi credimus, directa fuit, quam

cuius

cuius tum existabat laudatio a Tullio perscripta. Ex quo apparet, Caesaris Anticatoem, sive Anticatoes. (duo enim libros fecit,) non ad Catonis maioris memoriam commaculandam pertinuisse, sed minoris vitia, etsi cum laudibus maximis Ciceronis, ut ipse ait, taxavisse. Idque nullo modo dubium esse potest scriptores evolventi, quos Fabricius Marcoduranus, in historia Ciceronis, de ea re diligenter collegit; nisi quod e Gellio sic quaedam excerptit, ut induci aliquis possit ad credendum, quod ibi reprehenditur, nempe Catonem Uticensem a patre M. Catone, nepote Censorii eo fuisse, qui cum Q. Marcio Rege, id est A. V. C. 631. aut 32, consul fuit.

Ad eandem Satyram, ubi p. 180. Iuvenalis:

— — quoniam Delphis oracula cessant,

haec notata lit. h. legimus: *It is said, the Oracle of Apollo at Delphis was silenced at the Birth of Christ.* i. e. Dicitur oraculum Apollinis Delphici Christo nascente obmutuisse. Et dictum id quidem est, sed pie magis, quam docte, dictum. Nam multo ante Pythia tacere coeperat. Quod si nulla alia re constaret; constat autem plurimis certissimis documentis: tamen vel uno Ciceronis loco, qui libro de Divinatione II, exstat, conficeretur. Ibi enim: *Sed, quod caput est, inquit, cur isto modo iam oracula Delphis non eduntur; non modo nostra aetate, sed IAM DIU, iam ut nihil possit esse contentius?* Idque IAM DIU paullo ante strictius quoque definitur hoc modo: *Praeterea Pyrrhi temporibus iam Apollo versus facere desierat.* Quorum verborum auctoritate etiam Minucius Felix aliquando usus est.

C. 57.

Sat. XIII. p. 345 littera z. sic habet: *The Pygmies were a People of Thrace, not much above a Foot high, who had continual War with the Cranes.* In quibus verbis non unum est, quod possit notari. Sed breviter agemus. Est enim ad finem properandum. Non deesse autem interpreti omne, in hoc quod asserit, fundamentum, credimus nos quidem, sed an satis tutum sit, & maiori parte auctorum firmatum, qui Pygmaeorum mentionem fecerunt, (quorum nubem Wal- ad Ov. Me-
chius tam, VI. 90.

Ecc 2

chius collegit,) valde dubitamus. Certe e Iuvenalis verbis, nec, cum ad *Thracum volucres* dicit *Pygmaeum currere*, elici potest, Pygmaeos populum fuisse, aut fictum esse Thraciae, nec inde, quod imminuendi causa idem habet,

— — *tota cohors pede non est altior uno,*
necessarie consequitur, hanc verissimam accuratissimamque esse eorum mensuram. Dicunt enim alii aliud. Sed priori quidem illi proposito repugnant etiam Homerici versus, ex *Iliadis* tertio, quorum haec est sententia:

*Utque gruum est sonitus pertendens aethere vasto,
Cum fugiunt hiemes atque imbrica tempora brumae,
Et trans Oceanum cedunt clangore volucres,
Pygmaeoque ferunt caedes ac fata popello.*

Itaque aut non valet Homeri auctoritas, aut Thraeces genere habitos esse Pygmaeos, negandum est; quandoquidem, secundum illum, Thraciae tempestatibus fuga evitatis, trans mare ad eos debellandos Thraeciae grues venerunt. Utrumque autem, & patriam hanc Pygmaeorum, & staturam pedalem, convellit id, quod Gellius de his traditum refert, cum dicit: *Idem illi Scriptores gentem esse aiunt apud extrema Indiae, corporibus hirtis, & avium ritu plumantibus, nullo vobatu vescentem, sed spiritu florum naribus hausto viditantem. Pygmaeos quoque hinc longe ab iis nasci: quorum qui longissimi sunt, non longiores esse, quam pedes duos & quadrantem.* Plura de his non addimus. Id tamen commemorare iuvabit, quod hic generatim de interpretis nostri more loquendi iudicare memini homines non imprudentes, cum dicerent, de rebus fabulosis sic loqui, tanquam vere ita gestae essent, ut factae sunt, atque, ut in re seria, determinate conclusaeque dicere, hoc factum est: id vero vel maxime eo comparatum esse, ut narratiunculis eiusmodi, eadem vultus severitate factis, qua folium Sibyllae recites, in errorem adducerentur ingenia hebetiora, atque ad istas ineptias arripiendas per se satis credula. Atque omnino egomet ipse verissime dicere possum, me recordari hominis eiusmodi sermonem, quo ille, etsi saniora ab eius aetate expectasses, tamen, quia fabulas plane

plane sic, ut divina mysteria, narrari audierat, etiam per animum iurans confirmabat mihi rem, ut putabat, vix de se credibilem, quæ erat, se multa eorum, quæ essent apud Mythologos, pro non verisimilis habere. Sed de ea re, ut cuique videbitur, ita per nos iudicet.

De fine Satyræ XV. p. 400. cuius hæc verba sunt:

Pythagoras, cunctis animalibus abstinuit qui

Tanquam homine, ac ventri indulsit non omne legumen,

prolixa est apud interpretem annotatio, qua primo & Pythagoram, & Pythagoreos, a fabis abstinuisse, non dubitanter asseritur; deinde commemoratur, quod de Crotoniate quodam Pythagoreo, eiusque uxore, apud Iamblichum existat exemplum, qui ad Dionysium iuniorem accessit moveri non potuerunt, ut arcanas disciplinæ illius suæ causas proderent; denique tanquam verisimillima eius abstinentiæ ratio proponitur ea, quod apud Ægyptios sacerdotes, a quibus accepit instituta Pythagoras, fabarum ullum usum facere nefas fuerit. Potestne autem, quod ad hoc postremum attinet, probabiliter dici de Philosopho, quicquam esse ab ipso inter sanctissima disciplinæ suæ mysteria relatum, haud alia de causa, quam quod id ita vidisset factitari ab aliis? Aut quomodo potest quantumcunque in hoc insanierint Pythagoræi, de Pythagora ipso, sine novis iisque certissimis documentis, sic pronuntiari? ut in vulgus sparsam eius abstinentiam rem esse verisimam putes, quæ nisi etiam falsa est, profecto apud hominem cautum magnam dubitationem habere debet. Nolo hæc explicatius ipse proponere, sed causam pro me dicere volo eundem, quem & ante citavi, A. Gellium. Cuius adscribam, rei breviter conficiendæ causa, plusculum: quo & hoc appareat, non argutiis, aut captionibus, uti rationem nostram; & simul lectoribus consulatur, qui forte, dum hæc legunt, in promptu Gellii librum non habent. Verba autem hæc l. IV. c. 11. sunt: *Opinio vetus falsa occupavit & invaluit, Pythagoram philosophum non esitavisse ex animalibus: item abstinuisse a fabulo, quem κρέμων Graeci appellant. Ex hac opinione Callimachus scripsit:*

Eec 3

Kaῖ

Καὶ κνώμων ἀπο χείρας ἔχεν ἀνιώντων ἔδεσθαι
Καὶ γὰρ, Πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε, λέγει.

Ex eadem item opinione M. Cicero in libro de divinatione. I. haec verba posuit: iubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affectis, ut nihil sit, quod errorem animis perturbationemque afferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdiftum putatur, ne faba vescerentur, quae res habet inflationem magnam. Et cibus, tranquillitatem mentis quaerentibus, constat esse contrarius. Haec quidem M. Cicero. Sed Aristoxenus musicus, vir litterarum veterum diligentissimus, Aristotelis philosophi auditor, in libro, quem de Pythagora reliquit, nullo saepius legummento Pythagoram dicit usum, quam fabis: quum is cibus et subduceret sensum alvum, et laevigaret. Verba ista Aristoxeni subscripsi: Πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρίων μάλιστα τὸν κνώμον ἐδοκίμασε, λίαν κίνητικὸν γὰρ εἶναι, καὶ διαφορητικόν. διὸ καὶ μάλιστα κέχρηται αὐτῷ. Porculus quoque minusculis et haedis tenerioribus vicissitasse, idem Aristoxenus refert. Quam rem videtur cognovisse ex Xenophilo Pythagorico, familiari suo, et ex quibusdam aliis natu maioribus, qui ab aetate Pythagorae haud multum aberant. Ac de animalibus Alexis etiam poeta, in comoedia, quae vita Pythagorae inscribitur, docet. Videtur autem de κνώμῳ non estato causam erroris fuisse, quia in Empedoclis carmine, qui disciplinas Pythagorae secutus est, versus hic invenitur:

Δειλοὶ πάνδηλοι κνώμων ἀπο χείρας ἔχουσαι.

Opinati enim sunt plerique, κνώμον legummentum vulgo dici. Sed qui diligentius scitiusque carmina Empedoclis arbitrati sunt, κνώμης hoc loco testiculos significare dicunt; eosque, more Pythagorae, aperte atque symbolice κνώμης appellatos, quod sunt his τὸ κνῆν δεινὸν καὶ αἰτίαι τῆς κνῆν. Idcirco Empedoclem versu isto non a fabulo edendo, sed a rei venereae proluvio, voluisse homines deducere. Reliqua, qui volet, apud ipsum Gellium legat. Nos ad haec nihil, nisi ut observemus, verba Q. c. 30. Ciceronis & M. fratris, libro citato, in Ciceronianis exemplaribus paullo aliter esse posita. Extrema enim sic ibi leguntur: quod habet inflationem magnam is cibus, tranquillitatis mentis,

vera

vera quaerenti, contrarium. Ac de Pythagoricorum quidem institutorum ratione, quid certum, quid incertum sit habendum, ex his satis, puto; apparet. Quaecunque autem adhuc de his rebus sunt dicta, hæc omnia non eo a nobis in medium allata existimari debent, ut incommodemus interpreti, aut laudi eius industriæ consulto detrahamus; sed ita comparata sunt, ut officii sui, id est, cautionis, admoneantur lectores. Quibus nihilominus, si sapiant, ut iucundus, ita non inutilis hic liber in multis esse potest.

*GERARD IQUAGLIA, MEDICI NEAPOLITANI,
in Academia Salernitana Lectoris Physicæ ac Geometriæ,
de Venæ Sectionis usu, pro medicina faciendâ, disser-
tatio.*

Neapoli, 1744. 8. plag. 13.

Magna est Auctorum, atque ipsorum, cum morbos curant, Medicorum, circa Venæsectionis modos & tempora dissensio: quibusdam sanguinem fere in omni febre, etiamsi debilis est, etiamsi provectior illa iam est, detrahentibus; aliis sanguinis effusionem plus iusto extimescentibus, putantibusque, sine virium iactura, quarum tamen ad morbos superandos magna sit necessitas, aperiri venam non posse. Igitur, cum de Venæsectione oborta esset disputatio, Clarissimus Auctor, quid de heroico isthoc auxilio, in quo facilis omnino error est, sentiendum sit, exponit. In omnibus morbis, quo tempore, in quo homine, quibus motibus naturæ absentibus, vel præsentibus, magnum aliquod auxilium tentari debeat, dispiciendam est sedulo. Neutiquam ergo convenit sanguinem subducere, cum febris aliqua iam adolevit, æger ex symptomatum caterva fractus est, & spontaneæ aliquæ, quæ ex natura morbi fluunt, excretiones, eandem solvere posse visæ, iam comparent. Certe, ut virum ingenuum decet, arbitratus est Clarus Auctor, quando in aliquo febris exemplo, cum de vena secanda ambigeretur, *die septima, quæ sanguinem quidam detrahendum putabat, quæ vires proiecisset, essent.*

essent, frigidus sudor per collum & frontem defliret, perque alvum ductam subtilis materia exturbaretur, venae sectione aegrum interfectum iri, existimavit. Eo autem maior futura erat temeritas in illo casu, qui descriptionis argumentum est, si venam incidere voluisset homini, nulla motus sanguinis auctioris signa ostendenti, & pulsus habenti rarum ac parvum: quo in casu vis vitae augenda potius, quam imminuenda evacuantium usu erat. Non enim intelligi potest, quid commoditatis habiturus sit aegrotus subducto sanguine, cuius motor ad coctionem humoribus praestandam intra febrem haud sufficit. Omnes certe auctores, quibus aliqua fides est, in eo conspirant, quod ad virium praesentiam, in omni evacuantium, maxime autem venae sectionis usu, respiciendum sit. Ceteroquin nulla febris est, quin venae sectionem toleret, si ad conditiones generales, sub quibus venam secare integrum est, Medicus respexerit; ut ne in peste quidem ipsa, sub initium febris, venae sectionem Celeberrimi Auctores detrectaverint, maxime cum affectus comatosi intercurrerent. Omnium autem minimus venae sectionis usus in praesenti casu esse poterat, cum diarrhoea, septimo die apparens, causae intra primas vias haerentis significationem ederet. Non enim nisi sanguinis viis opportuna est venae sectio, maiores tubos nihil attinet, nisi si illi ex inflammatione laborant. Ne autem ab omni venae sectionis usu alienus videretur Auctor noster, leges passim stabilit, iuxta quas sanguinem mitti oporteat: si dolor fixus in aliqua parte cum febre est; si spasmi urgent; si sanguinis iter per aliquod viscus impeditum fuit; sique febris ipsa ex natura plethorae est. Etiam si autem Clarissimus Auctor suam contra censorem sententiam masculae defendit, modeste tamen ubique, & erudite, controvertit.

*DISSERTATIONES DUAЕ, DE FEBRIBUS
una, altera de Succo Nervorum. Cl. Medicis Neapolitanis.*

Romae, 1740. expensis Benardini Gessari.

plag. 4.

Prima

Prima, quæ theoriam febris sistit, succincta quidem, sed ponderosa est, quantum ad argumentum, expositio. Ignotus enim Auctor, etiam si legum mechanicarum, quibus vivimus, sit peritissimus, & tota scriptiuncula ad demonstrationum rigorem exactissime sit composita; ex machina tamen sola febrium theoriam sisti posse negat, & motus ipsos febriles ab anima nostra rationali excitari affirmat; ut propterea pnevmaticorum schola causæ suæ patronum hic inventura sit. Ille quidem Clarissimus Auctor non est, qui omnes conditiones machinæ in febre abesse putet, quin de causis atque symptomatis febrium, ad mentem acutissimorum mechanicorum ubique scribit; illud tamen sibi persuadere nequit, motum febrilem, seu conatum organorum vitalium, quo illa causas morborum depellere annituntur, ex rationibus solidorum & fluidorum, & motu horum reciproco in se invicem, æstimari posse. Proinde febris illi nihil quicquam est aliud, quam auctoritas animæ, qua illa, pro facultatibus sibi a Deo datis, necessitatibus corporis prospicere, & organa excretoria ita excitare potest, ut motus critici exsurgant, qui unicuique causæ, innumeris modis discrepanti, & vix definiendæ, sufficiant. Habet enim anima alias facultates apparentes, in sensuum atque intellectus exercitio positas, alias autem habet absconditas, nec nisi ex effectu claras: quas uti in sano homine negaturus facile nemo est, cum videt animæ motus certos, certos etiam humoribus motus inducere; ita iniuriæ omnino in animam sunt, qui illam a convalescendi negotio exclusam omnino volunt. In febrium certe theoria, plurima intercurrunt phaenomena expositu difficillima, nisi ad motorem, secundum ideas præconceptas agentem, recurras. Quis unquam typum febrilem ad destinatas horas revertentem, quis frigoris & subsequenter caloris, quis excretionum vicissitudines, nisi principium sciens atque intelligens istis effectibus intercurrat, ex ullius machinæ rationibus sufficienter expositurus est? Quam misere se excruciant phaenomenorum febrilium rationes exposituri, cum volunt, ex resistentin erga cor, & motu eius aucto, febrem esse; quæ tamen non

Fff

minus

minus adest, etiamsi cordi nihil resistat, uti fit in febribus ab humorum colliquatione, aut eorum defectu, ortis. Cur volunt frigus febrile esse a constrictis vasis extremis? cum tamen, durante frigore febrili, summa adsit, veluti ex tremore sentimus, fibrarum laxitas. Certe convenientius foret, veluti famem & sitim, somnum & vigiliam, pathematum leges, omnemque providentiam quæ sanitatem nobis servat, animæ facultatibus largiri: ita etiam animæ non denegare facultates, in motu spontaneo erga causam morbosicam directo, consistentes. Clarissimus Auctor, ut mechanismi insufficienciam in febribus declararet, varias profert propositiones. *Motus cordis mere mechanice declarari nequit: fibrarum cordis elasticitas, eius motus perennando non sufficiens est. Motus cordis perennari nequit, a motu circulatorio fluidi nervei. Cordis motus dependet tamquam a potentia motrice. Interdum cordis motus etiam remittuntur, prout variis animi pathematibus afficimur: illud vero expleri nequit, nisi animæ dominium in cordis motu agnoscatur. Pulsus cordis auctus etiam illis est, qui non febriunt.*

Accedit de nervorum succo altera dissertatio. Hic, defæcata aliqua lymphæ est, quam spiritum animale vocant, cuius nervei succi existentiam etiamsi Malpighius ex eo non satis probaverit, quod ex dissectis nervorum tubulis liquor aliquis destillet, utpote qui crudior est, quam ut possit spiritus dici: non tamen desunt argumenta alia, quæ liquidi nervorum præsentiam arguunt; scilicet, nervorum ad leges aliorum vasorum directio, motus & sensus a compresso nervo eodemque ligato deficiens, & undulationis illius sensus, quem homo percipit, cum illi stupidi hæctenus articuli reviviscunt. Est autem subtilis istius fluidi, & ætheri similis, tubulis nervorum, etiam non armato oculo, non conspicuis, id est summe tenuibus, simillima ratio. Hanc ab optimo sanguine arterioso carotidis internæ separat cordis impetus, corticalis cerebri partis auxilio. Neque vero opus est, ut de motore fluidum nerveum propellente simus solliciti, cum vel sanguis a tergo semper irruens, fluidum nerveum propellere, vel ipsi spiritus suis motibus sufficere possint; non aliter ac
æther

æther, & ex corporibus magis materialibus spiritus chymici, & sales volatiles, ac olea ætherica, ex se ipsis sui motus causas habere possunt.

UTIL USO DELLE BATTITURE IN MEDICINA.

i. e.

*DE USU VERBERUM IN MEDICINA, OPUS
physico medicum LUDOVICI VISONIS, Neapolitani.
Dedicatum Illustrissimo Domino Francisco Buoncore, pri-
mario Regis Siciliarum Medico, Regni Neapo-
litani Protomedico.*

Venetis, 1741. plag. 18. in 4.

Etiam si durum esse videtur, crudeli & illiberali medicina curare morbos velle: nihil tamen turpe est aut inhonestum, quod sanitatem procuret, pro qua quidlibet facere aut pati, omnino decorum est. Igitur novum non est, flagrorum usu curam variorum morborum instituisse medicos. Meibomius, invitis medicorum a Tito, discipulo Asclepiadis, qui tempore Augusti vixerat, consultum fuisse scribit: maniacos flagellis coercendos, ut, sinistro mentis iudicio depulso, resipiscerent. Coelius Aurelianus libro I. tartarum passionum Capite V. phrasas libro I. cap. IV. aliique multi, quos Meibomius *de flagrorum usu in re venerea* refert, erotomaniam ferularum usu coercendam esse statuerunt. De febre quartana Seneca refert, *quandoque flagellis discussam fuisse*. Alii ad obscurandam sanitatem, & robur corpori conciliandum, verberibus usi sunt. Ita refert Galenus libr. XIV. cap. XVI. de methodo medendi, cum de reficiendis corporibus extenuatis, ac restituendis particulis, quæ deficiunt, agit; quibus vero a natali die gracilia sunt membra quædam, iis etiam mangones puerorum hoc ipso præsidio succurrant; & cum certa percussione, quam græce epicrusin vocant. Ferulas parvas ac leves, modice illitas, gracilibus partibus incutiunt, donec modice attollantur. Idem convalescendi modus fuit, cum membra obstupescerent, veluti de

Fff 2

usu

usu urticarum Coelius Aurelianus Lib. I. tartar. passion. retulit. Recentioribus exemplis ferularum usum in re medica suffulcit Clarissimus Auctor, & ex Thom. Campanella refert, Principem Venusiae alvum deponere non potuisse, nisi verberatum a servo, hunc in finem conducto. Etiam si autem pauci hac ratione convalescere vellent; argumentum tamen hoc commendatione dignum visum est. Igitur ad fulciendam de utilitate verberum sententiam, illorum actionem in solida illam esse supponit, qua oscillatio minimorum deficiens, & dependens ab illa sanguinis motus, restitui augerique possit. Estque in ipsa natura animalis repositum, plurimas actiones celebrari viscerum tritura ac verbere. *Satis est, ait Lancisius de motu cordis, oculos conicere in organa triturationis alimentorum, deglutitionis, respirationis, motuumque omnium localium, vel totius, vel partium corporis, ut aperte Fabrilium pene omnium operum instrumenta dignoscamus, scilicet infundibula, folles, veltes, trochleas, siphones, valvulas, reliquumque humanarum artium apparatus.* Ut autem intelligeretur, singulares verberum in machinam ignavam effectus esse posse, multa erudite de actione gravitatis auctae in corpora ignava, de elatere languido elasticorum corporum applicatu, mathematicis demonstrationibus proponuntur, & super hoc argumento doctae disputationes adducuntur, tandemque evincitur, illud omne salutare homini esse, quod vim inertiae in illo quandoque prevalendis superat. Etiam si enim impetus ille, quem percussiones edunt, superficiem saltem corporis tangit; in tantum tamen effectus illius totam attinet machinam, in quantum actiones cuti propriae auctae, hoc ipso plus intenduntur, redivisus autem sanguinis venosi plus magisque intenditur. Deinde illa quoque est verberum alicui parti extremae applicatorum efficacia, quod sanguis illuc, ubi pars afflicta est, maiore impetu feratur, ipsique spiritus plus magis illuc rapiantur, ubi dolor est. Ita Galenus loco adducto sentit. *Primum quidem pars intumescit, post gracilesceat. Ergo, quibuscumque particulis bonam habitudinem reddere studemus, has et fricare, et perfundere, et percutere, et picare oportebit tantisper,*

tisfer, dum intumescant: hoc ubi factum est, protinus desistere prius, quam digeri coeperint. Etenim quae calefaciunt omnia, sicut attrahere, ita etiam digerere apta sunt. Si ergo perstes, dum quod attractum est, digestum sit, operam luseris. Ad hunc modum mango quidem proxime nates pueri (sime consumtas) brevi auxit, percussas, mediocri quotidie usu, aut saltim alternis diebus; item moderata picatione. Ceterum, quibus totum corpus est extenuatum, iis lavari quoque post cibum est idoneum. Non minor flagrorum, ferularum, & id genus alia corporum durorum, applicatu suo dolorem, hinc calorem facientium, utilitas est, cum aliquid ex nobiliore corporis viscere, ad extrema abripiendum revellendumque est. Cumque aliqua in parte sanguis quiescit, proinde dolori capitis profunt verbera, plantae pedum, aut natibus applicata. Lipothymicos excitamus, quando illis palmas virgis caedimus. Est etiam in affectibus somnolentis sua doloribus istis efficacia. Nec minus compertum est, apoplecticos virgarum caesione excitari potuisse. Quilibet autem facile perspicit, ita comparatas esse istas afflictiones corporis debere, ut vi destruyente solida destituantur. Cum enim vis gravitans elaterem vasorum multis modis superat, tantum abest ut illa robur accipiat, ut potius debilitatis parietibus humores transfundant, quos contineri oportebat, fiatque ecchymosis; eo enim usque intendi vis affligens haud debet, ut pars afflicta, ultra quam natura fert, irriteretur. Sed caloris augmentum, & rubor seu inflammatio aliqua artificialis, qualis etiam a frictione & strigilum usu excitatur, huius experimenti modos & limites definit. Erudita haec scriptio est antiquorum aequae ac recentiorum lectione plena, cui sub finem observationes aliquae, de salutari flagrorum usu, una cum exemplis de salutari eventu huius remedii, subiunguntur.

STORIA DELL' ACADEMIA CLEMENTINA
di Bologna,

i. e.

HISTORIA ACADEMIAE CLEMENTINAE BO-

Fff 3

nonien-

*noniensis, aggregatae Instituto Scientiarum & Artium,
per LAELIUM DE VULPE*

Vol. I. continens librum I. II. Bononiæ, 1739. 4to. 3. Alph.
4½. pl.

Vol. II. complectens librum III & IV. 2 Alph. 4. pl. cum
tabb. 4. figg. æri incis.

- I**ll. Ioanni Petro Zanottio, qui huius operis videtur esse Auctor, visum fuit addere formulam dedicationis ad D. Carolum Philibertum Estensem, Marchionem S. Martini. Libri argumentum versatur in exponenda Academiæ Bononiensis pictoriæ natura, & initio atque progressu. Primordia eius incidunt in annum 1606. Prima congregatio contigit ad XL Iulii, intra porticum palatii Comitis Fava. Instituit eam ac illustravit splendore novo Comes Ludovicus Ferdinandus, ex nobili & antiqua familia Marsiliorum Bononiæ natus, in sago togaque illustris, Martis ac scientiarum honos, a. 1708, ac ipse Pontifex Romanorum Clemens XI. Academicam & patrocinio & nomine suo dignatus fuit. Numerus Academicorum adprobatus fuit quadragenarius. Leges Academiæ non est cur huc transferamus. Recens Academia a. 1709, 26. Dec. fuit aperta, & Instituto novo nobilitata anno 1712; quum Comes Illustrissimus Senatui Bononiensi donaret rariora ac pretiosa, a sese collecta, ac Academicam scientiarum adiungeret Academiæ pictorum ad 30. Nov. Possimus nomina Præsidentum hic collocare, nisi brevitati esset litandum. Præsidentem iam agit successor Mazzæ, Ioannes Petrus Zanotti. Hæc fere libri prioris est summa. Posteriori ediferuntur Academici, qui e vita discesserunt, eisque præmittitur Vita L. F. Marsilii Comitis, Ducisque bellici. Hic vero in lucem editus fuit Bononiæ, ex Marsiliorum familia perve-tusta a 1658, 20. Iul. patre Comite Carolo Francisco, matre
114. Margareta Ercolani. Adolescentulum ipsum Laelius Trium-
phetti philosophicis imbuit studiis, Mathesin ei instillavit Ge-
minianus Montanarius, doctrinam anatomicam præivit
Marcellus Malpighius. Romam adiit a. 1677, Venetias a.
1679.

1679, ubi rem militarem cognovit. A. 1683. in Hunga-Pag. 117.
 riam abiit militatum adversus Turcas, auspiciis Imperatoris Leo-
 poldi. In manus hostium incidit 2 Julii, liberatus demum
 a. 1684, 25 Martii, rediit Bononiam. Viennam redux fuit,
 iussus Strigonium permunire. A. 1689. primarium egit tri-
 bunum. Paulo post Imperator ipsi demandavit negotium 120.
 pacificationis cum Turca. Quum huic operæ sese accinxisset,
 observationes physicas congeffit, ac ipse tentavit varias,
 quas eruditi dudum suspexerunt editas. Pax inter hæc coiit
 Carlovicensis. Anno 1701. Bononiæ in ædibus suis specu-
 lam astronomicam extruxit, eique ad coeli phænomena spe-
 ctanda præfecit Eustachium Manfredi. Anno 1703. dux
 bellicus fuit ipse in Brisgovia, a Comitis de Arco iussis pen-
 dens, qui Brisacum, invito Imperatore, Gallis tradidit, caus-
 sæque dictionem morte sua antevertit. Cudebatur itaque faba 122.
 illa in Marsilium, qui dimissus Clementi XI. munia bellica
 præstitit, copisque præfuit eiusdem. Posthæc, ut telluris in-
 dolem propius noscicaret, in Helvetiam, tum Parisios, ac
 tandem Masfiliam abiit. Singulari Regis Galliarum iussu,
 Academiæ Scientiarum Parisiensi fuit adscriptus. Opus de
 Mari Masfilizæ ad finem perduxit, Amstelodami expressum ty-
 pis. Revocavit Marsilium Pontifex a. 1708, conscribendo 124.
 militi intentus numerosiori. Bello facile profligato, Marsi-
 lius rediit cum Mussis in gratiam, ac Institutum Bononiense
 ad umbilicum perducere studuit. Quo facto, sôdales 40. do- 126.
 mum ipsius coire a. 1710, 2 Junii iussit, & ipse Acade-
 miam gravissima initiavit oratione, quam eodem anno Cle-
 mens XI. probatam suo de nomine adpellavit. Ut Comes
 opus suum, de *Danubio* scriptum, curaret splendide edendum,
 a. 1721. Londinum ac Amstelædamum abiit, Newtonoque
 sese adprobavit. Anno 1723. Bononiam revertit; reportato 128.
 insigni animalium, fructuum, & rariorum naturæ gazarum
 apparatus. Anno 1727. Academiæ donavit reditus annuos,
 e quibus præmia dari possent certantium æmulantiumque
 principibus. Masfiliam quum concessisset denuo, ab apo- 129.
 plexiæ specie quadam tentatus fuit, qua impetum resumente,
 obiit

- obiit a. 1730, die omnium Sanctorum. Senatus Bononiensis memoriam defuncti publice celebravit 23. Novembris die. Academici autem in eius honorem erexerunt monumentum in templo S. Domipici. Excipiunt Marfilii vitam vitæ Caroli Cignani Comitis & Equitis, a. 1719, 92. ætatis anno defuncti, Benedicti Gennarii, Iosephi Mariæ Mitelli,
- Pag. 221. Iosephi Magnavaccæ, Ludovici Quaini, Iacobi Antonii Mannini, Marci Antonii Franceschini, Ioachimi Pizzoli, Herculis Gratiani, Marci Antonii Clarini, Ioannis Hieronymi Bonessi, Ioannis Iosephi de Sole, Ioannis Antonii Burrini, Francisci Mariæ Franciæ, Iosephi Moretti &c. Volumine secundo describuntur reliquorum Academicorum vitæ, nominatim Iosephi Mazzi, Iosephi Mariæ Moretti, Ludovici Matthioli, Iacobi Bolognini, Iosephi Mariæ Crespi, dicti Hispani, Felicis Torelli, Remundi Manzini, Donati Creti Equitis, Angeli Michaëlis Cavazzoni, Andreæ Ferreri, Ioannis Petri Cavazzoni Zanotti, Aureliani Milani, Cæsaris Iosephi Mazzoni, Angeli Michaëlis Monticelli, Ioannis Baptistæ Grati, Petri
193. Herculis Favæ Comitis, Ferdinandi Galli Bibienæ, Francisci Mopti, Iacobi Antonii Boni, Iosephi Galli Bibienæ, Angeli Gabrielis Pii, Iosephi Orfoni, Stephani Orlandi, Francisci Galli Bibienæ, Herculis Gratiani, Victorii Bigari, Séraphini Brizzi, Ioannis Baptistæ Bolognini, Antonii Rossi, Dominici Mariæ Frattæ. Hiscè nominibus honor libro tertio habetur. Liber quartus exhibet Academicos honorarios, & indicem diligentissime concinnatum. Vivant vigeantque successores tantorum virorum, laudesque eorum nunquam desistant æquare! Theatrum, scientiæ & artis ipsorum testis, æri incisum est, tabulisque quatuor representatur, quibus index datus: *Figura palatii Instituti Scientiarum Bononiensis.*

REFLEXIONS HISTORIQUES ET CRITIQUES SUR
les differens Theatres de l'Europe,

i. e.

COGITATA HISTORICA ET CRITICA DE DI-
versis Europae Theatris, una cum iudicio de Declamatio-
ne. Opera LUDOVICI RICCOBONI.

Amstelodami, 1740, Sumtibus Societatis, 18. pl. 8.

Opusculo, quod Elisabethæ Farnesiæ, Hispaniarum Regi-
 næ, consecratum est, docemur, theatralem dramati-
 camque artem nondum ad id fastigium adspirasse, quod
 ipsi est optandum. Mendes eius & imperfectiones Cl. Auctor
 luculente delineat, cundo per omnem theatri Europæi clas-
 sem. Poetas, qui scenæ ornandæ componunt scripta,
 hinc discere posse modulos, religioni, rationi, bonisque mo-
 ribus convenientiores, ipse sibi persuadet. Theatri Italici ac
 Hispanici rationes præmittit, temporum studiosus. Tum ve-
 ro exponit de theatro Gallico, Anglico, Hollandico, & Ger-
 manico. Edidit idem librum iam pridem, cui inscriptio est,
Histoire du Theatre Italien. Paulo ante annum 1500 Itali
 rem comicam instaurarunt, ac *Calandrum* præbuerunt spectan-
 dam. Fabulis comicis aliis datum ea ætate fuit nomen *Fur-*
ces, aliis *Comédies*. Passionem servatoris olim scenice repræ-
 sentarunt Itali in Colisæo Romæ, ac restant inde *Tragoediæ* Pag. 4
 nonnullæ. Desiit mos iste paullo post annum 1549. Primor-
 dia eius sunt satis vetusta, nec tamen ad annum certum revo-
 canda. Cionaccius retulit, Francisci Belcari comoediam
 de Abrahamo & Isacò, in templo S. Mariæ Magdalenæ a.
 1449. Florentiæ fuisse spectatam. *Mysteria* autem V. T. 6.
 Londini iam a. 1378. & in Galliis a. 1398. publica in scena
 fuerunt recitata. Abrogatio ludi, quo Passionem Servatoris
 Itali in Colisæum revocare solebant, ad Paulum III. est refe-
 renda. Extra Colisæum nihilominus postea consuetudo eadem 12.
 viguit. Aquilæ enim a. 1614. adhuc tragice Passio Christi
 fuit repræsentata per Ioannem Baptistam Filatrum. Acade-
 mici Senenses, vulgo Intronati, primi fuerunt, qui exem-
 plo suo accenderunt societates litterarias alias, ad comoedias 15.
 scribendas egregias, & ad eas edendas in scena. Quæ postquam
 Auctor eleganter commemorasset, rem omnem comicam Ita-
 lorum

- lorum, qualis ea nunc quidem est, percensuit. Exeunte saeculo superiori Italos inceserat cupiditas imitandi Hispanos eorumque dramatica fastigia. Præcipiti saeculo coeperunt Italii
21. *arriders ea, quæ Cornelius & Racinius, Galli, cecinerunt. Raro Itali fabulis scribendis novis adpellunt animum, siquidem Academia, his olim intentæ, in dies intercidunt, nec comicæ rei scriptoribus suppeditantur laborum impensæ. Interpretes magis agunt Itali Gallicarum fabularum, quam inventores & scriptores propriarum. In Allaccii Dramaturgia memorantur poetæ tragici & comici Italorum bene multi, inde*
23. *ab a. 1500. deducti usque ad a. 1660. In collectione Vaticana numerantur tragoediæ 235, comoediæ 500, bucolica 237, tragicocomoediæ 120, tragoediæ sacræ 405. Comoediæ extemporales, Farces adpellatæ, adprobant sese iterum Italii, quæ ante instauratas litteras post latinæ linguæ ruinam ibidem vulgo placuerant. Dantur tamen artifices etiam scenici, qui in Italia ex memoria prompta recitant fabulas, simulque id, quod patheticum & magnum dicitur, repræsentant.*
25. *Actores Itali singulis fere personis agendis sunt apti. quæ ingenii felicitas haud æque locum tenet apud reliquos Europæos histriones, scenicosque artifices. Musicam & concentum organorum diu iam Itali miscuerunt comoediis, & eo ipso produ-*
36. *xerunt in lucem id, quod Opera vocatur, cuius origo incidit in annum 1637 urbemque Venetiarum. Historiam eius habes recensitam in libello, Venetiis expresso: Le Glorie della Poesia & della Musica, a. 1730. edi coepto. & quotannis fere suppleri solito. Dum cantores Italorum præcipuos Auctor enumerat, admiratur Faustinum Bardoni Assæ, & Carolum Broschium dictum Farinello, Londini, Parisiis, postea Madriti, famosissimum. Hispani iam medio saeculo XVI. theatrum instaurarunt, eamque redegerunt ad conditionem, qua illud ad-*
47. *huc ibi eminent. D. Lopede Rueda & Navarro, ætate suppartes, comoediis coeperunt tribuere Actus tres, quum illæ antea constarent Actibus quatuor. Iuvat apud Auctorem legisse*
53. *partes, e quibus scena apud Hispanos extrui solet. Dramata sacra, in quibus allegoriæ mysteria religionis exhibentur, vocan-*

vocantur a gente illa *Autos sacramentales*. Don Pedro Calde Pag. 53.
 ron eis concinnandis excelluit mirum in modum. Memoria,
 voluntas, Iudaismus, Apostasia, Ecclesia, & quid non? inibi
 instar personarum prodeunt in scenam. Exeunt hæ repræsen-
 tationes in mentionem de Eucharistiæ missaticæ ceremonia. Po-
 stea Auctor de theatro Gallico differere instituit. Contrahit heic
 vela, siquidem a. 1734. in lucem exiit liber; *Histoire du Thea- 67.*
tre Francois, cuius sententias aliquot ipse in eudi reddit, & ad
 limam vocat. Quinque poemata Parassoli in tragoediarum
 numero deputare recusat, siquidem ea consent versibus saty-
 ricis, historiæ superstructis. Comoedias Gallicas, ab una
 persona haud recitatas, recentiores esse anno 1398, conten-
 dit. Omittimus reliqua, memoratu adeo digna, ut apud 71.
 Auctorem sint evolvenda. Deinde comparisonem ipse insti-
 tuit inter Italarum, Hispanorum, ac Gallorum spectacula,
 theatris solita exhiberi. Itali & Hispani de antiquitate eorum 113.
 sibi vindicanda mutuo certant, nec Auctor litem dirimit diu
 disceptatam. Itali, primorum theatri spectaculorum condi-
 tores, ipsi videntur serviles fuisse Terentii ac Plauti
 imitatores. Substituerunt enim fabulis de mancipiis feminis-
 que ad libidinem proiectis, amores erga uxores, fallacias &
 arcanas Monachorum fraudes, lenarum commercia, &c. His-
 panorum vero moriones scenici abutuntur ad iocos suos nomini-
 bus sanctorum. Licentiam tragoediæ castigarunt ac correxe- 115.
 runt inter Gallos Rotrou & Cornelius. Molerius primus indu-
 xit in scenam puros castosque mores. Expectaveramus tamen
 pluram in illa comparationis institutione. Sed conten- 116.
 tos nos esse oportet hoc Catone. Nec tamen omittit
 dicere, Carolum Paulum post annum 1626, primum existi-
 tisse in Germania comicorum, quæ Gallis vocantur *in promptu*,
 magistrum, studiosis comitatum; Ioannem Velthemium, Velt-
 hemii Theologi Ienensis filium, studiosos Lipsienses & Ienen- 163.
 ses aliquot addixisse socios, ludosque egregios in aula Electro-
 ralis Saxonice scena luisse. Id nobis dicendum restat,
 exhiberi heic summam tragoediæ, quam Cl. GOTTSCHEDIVS 220.
 noster adoravit, nomine *Catonis* præfixo. Adiunxit notas

Anonymi criticas, qui in ea nonnihil nævorum & imperfectionum detegere studuit: hisque subiecit redditam ad eas responsionem, Gottschedi Vindicias. Commemorat & recenset postea tragoedias & comoedias, scriptas ab Hanso Sachlio Noribergensi, defuncto 1567, a Martino Opitio, ab Andrea Gryphio, & Lohensteinio. Agmen claudunt cogitata *de declamatione*, in quibus excellunt ea, quæ de discrimine inter orationem theatralem & sermonem sacrum, e suggestu recitandum, differuntur, & de tragica oratione, multo minus naturale habenti, monet.

RISPOSTA AL LIBRO INTITOLATO, DEL L'IMPIEGO del Danaro,

i. e.

RESPONSIO AD LIBRUM, QUI INSCRIPTUS est, de impendio pecuniae. Auctore P. IOSEPHO AUGUSTINO BRIGIDA, ex Minimis.

Angustæ Taurinorum. Ex typographia Philippi Antonii Campanæ. 1747. I Alph. 16 pl. 4.

Introductione præmissa, de instituto suo differit Auctor diligentissimus, laudatque Ballarinum & Concinam, qui ante se idem saxum iam volverint egregio labore. Laudat Benedicti XIV, Pontificis supremi, litteras encyclicas, quarum exordium est, *Vix pervenit*, & quibus damnatur *omne huiusmodi lucrum, quod sortem superat*, ac reputatur *illicitum & usurarium*. At ideo patroni usurarum haud deseruerunt usuræ vindicias, siquidem pecuniæ omnia obediunt. In primis Auctor libri, *dell'Impiego del danaro*, multos nactus est sectatores. Causam deprehendisse sibi videtur Noster in moribus sæculi corruptis. Intendit itaque in Auctorem illum & oculos & mentem potissimum, habens ob oculos illud Augustini: *Diligite homines; interficite errores*. Addit & hæc Ill. Scipionis Maffei ex eius *Scienza Cavalleresca* I, 3. *Dottrina falsa*

falsa non fu mai coerente a se stessa, error sibi haud unquam constat. Negat adversarii sui illud, contractum dipleron, Pag. 9. quo neuter læditur, sed utilitatem reportat, esse honestum ac iustum. Credit, Auctori sententias excidisse, quibus fiat planum, usuras esse & licitas & illicitas. Namque ei tribuit negligentiam distinguendi inter indemnitatem & usuram. Maffeijs contenderat p. 304, decimo tertio seculo demum omnem usuram fuisse proscriptam, ratus idem p. 330, Basilii Macedonis ævo eam iam fuisse vetitam. Præterea venatur alias contradictiones, quibus Auctor, usuræ patronus, sese implicaverit. Subiicit hinc discrepantiam doctrinæ, inter 17. Benedicti XIV litteras encyclicas, & Ill. Maffeijs sententias intercedentis. Inferit deinde litteras illas encyclicas integras, 1745, 1. Nov. publicatas. Declaratur eis, omnem ex pecunia mutuata usuram esse peccati plenam ac illicitam, licet hæc videatur moderata ac exigua, licet ea a divitibus exigatur. Adduntur deinde a Pontifice hæc: *Per hæc nequaquam negatur, posse quandoque una cum mutui contractu quosdam alios, ut aiunt, titulos, eosdemque ipsimet universim naturæ mutui minime innatos & intrinsecos, forte concurrere, ex quibus iusta omnino legitimaque causa consurgat, quiddam amplius supra sortem, ex mutuo debitam, rite exigendi. Neque item negatur, posse multoties pecuniam ab unoquoque suam, per alios diversæ prorsus naturæ a mutui contractus natura, recte collocari & impendi sive ad proventus sibi annuos conquirendos, sive etiam ad licitam mercaturam & negotiationem exercendam, honestaque inde lucra percipienda.* Excipiuntur igitur hypothecarii fructus & montes pietatis. At simulac ad doctrinam de quanto morali generali hæc revocantur, fundamentum elucet, unde omnis quæstio facile decidi potest. Intexuit summus Pontifex reliquis hæc memoratu digna: *Absit a Christianorum animis, ut per usuras aut similes alienas iniurias, florere posse lucrosa commercia existiment.* Mutuum esse usuræ impatiens, ex Christi doctrina, indicetur ex Matth. V. 42. Sunt multa monasteria, quæ ex pecunijs creditis, quibus debitores substituunt quotannis frumentorum pensionem, vel pecuniam pretio frumenti æqualem.

lem, vitam sustentant. Ne quis hæc ad usuras defendendas trahat, cavit Pontifex §. 5, adquiescens in Ecclesiæ Romanæ de *Usura* iudicio. Hisce præmissis, succedit Tractatio ipsa, quæ libros tres comprehendit. Libro primo, argumenta e sacris litteris deprompta, usuræ opponuntur. Libro secundo exhibentur argumenta, eodem tendentia, ex Patribus, Iure

- pag. 108. Canonico, & scriptoribus recentissimis. Libro tertio remouentur argumenta, in utramque partem adferri solita, ut ea, quæ usuram profligant, triumphent. Sub operis exordium
32. definitionem *usuræ* exponit, negans, hanc esse exactionem
35. inconvenientem, licitaque maiorem. Restituit definitionem Christianorum veterem, per quam usura sit *lucrum ex mutuo exactum vel speratum*. Confugit, ut hanc stabiliendam suscipiat, ad loca Ex. XXII, 25. 2. Esdr. V, 4. Deut. XXIII, 19. XV, 6. Luc. VI, 34. Lev. XXV, 36. Licuit tamen Ebræis recipere usuras a gentibus non ebræis Deut. XV, 6. Unde intelligitur, usuram per se haud aduersam esse iuri naturæ. Ostendenda igitur est æqualitas familiæ & civitatis Ebræorum ac Christianorum, aut adferenda est ex N. T. *lex positiva*, christianis uniuersis usuram interdicens. Usuram damnarunt Lactantius *Instit.* VI, 18, Basilius *Hom.* in Pf. XIV. (nostris XV.), Tertullianus *contra Marcionem*, IV, 17, Ambrosius in L. Tobie c. 14, 21. Hieronymus in Ezech. XVIII, Augustinus *Serm.* III, n. 6, in Pf. XXXVI, *Serm.* CCXXXIX, n.
45. 5. Anno 397. Synodus Carthaginensis can. XVI. Clericis usuram omnem interdixit. Synodus Agathensis ad a. 506. usuram ita definivit: *Usura est, ubi amplius requiritur, quam quod datur, v. g. si solidos decem dederis, & amplius quaesieris, vel si dederis frumenti modium unum, & super aliquid exegeris*. Legitur id apud Gratianum *Caus.* 14. *quaest.* 4. cap. Usura Urbani III. sunt hæc de usurario homine: *qui non alias mutuo traditurus, eo proposito mutuam pecuniam credit, ut, licet omni conventionione cessante, plus tamen sorte recipiat*. Et post pauca: *Iudicandi sunt male agere, & ad ea, quæ taliter sunt accepta,*
47. *restituenda* usurarii. Auctor operis imperfecti in Matthæum *Hom.* XII. in c. V. *Iubet nos Christus mutuam dare pecuniam,*

non

non tamen sub usuris. Paulus Ictus: *Mutuum damus, recepturi non eandem speciem, quam dedimus, (alioquin commodatum erit aut depositum,) sed idem genus.* Idem: *mutui datio consistit in his rebus, quae pondere, numero, mensura, consistunt.* Ex his aliisque sententiis Auctori visum est stabilire veterem de mutuo definitionem. Ut doceat, peccato infectam esse usuram, memorat loca, Amos. VIII, 4. Neh. II, 5. Zach. VII, 10. Ex. XX, 15, ubi furtum vetatur, Lactantii *Instit. divin.* VI, 18, Ambrosii *de bono mortis* c. 12, Augustini in Pl. CXXVIII, Ex. XXII, 25, Cyrilli Alexandrini ad Amosum VIII, Ioannis Damasceni *Sac. parast.* tit. 9. Tobiae I. 25. Deut. XXIII, 19. Lev. XXV, 35. Pl. XIV, 5. LIV, 12. LXXI, 14. Ez. XVIII, 10. Esdr. V, 7. II. Matth. V, 43. 17. Luc. VI, 27. Postremum 74. locum ad usuram prohibitam transferunt Tertullianus l. c. & Bernardinus *Serm. 36. de Usuris art. 3. cap. 4.* Bonaventura ad Luc. VI, 27, Thomafius in III. *Distinct.* 37, qu. I. art. 6. *sed contra* & I. 2. q. 108, art. 3 ad 2, Concilium Melodunense, ac Rhemenfe, a Gregorio III. confirmatum 1583. c. 14, atque Burdegalense a. 1583, c. 29. Adde Tirinum in Lucæ locum, Merbesium To. I. p. 325. Respondet ad Matth. XXV, 27. ac Luc. XIX. 13, parabolam ibi adferri, ab homine austero desumptam, usuris inhiante, haud exponendam convenienter sensui primo litterali, siquidem *littera occi-* 90. *dat.* Augustinus *Quaest. Evang.* L. II, n. 2. ita: *Quod servi, reddentes rationem ex eo quod acceperant, laudantur, qui lucrati sunt, significat, eos bonam reddere rationem, qui bene usi sunt eo, quod acceperunt ad augendas divitias Domini.* Christus parabolice laudavit iudicem iniquum, ac villicum iniquitatis. Remittit Auctor patronos usuræ ad Io. II, 14, ad trapezitas, 92. templo eiectos, Augustini L. I. *de Serm. Dom. in Monte* c. 21. singularis est sententia, hæc edentis: *Neque quod in lege dictum* 93. *oderis inimicum tuum, vox iubentis iusto accipienda est, sed permittentis infirmo.* Sic quoque Thomafius D. 2. qu. 78. art. I ad 2: *Quod Iudaei ab extraneis usuram acciperent, non fuit* 97. *eis concessum quasi licitum, sed permissum ad malum maius vitandum, ne scilicet a Iudaeis Deum colentibus usuras acciperent pro-* 98. *pter*

- pter avaritiam, cui dediti erant.* At fallitur Augustinus. Verba enim, *Oderis inimicum tuum*, haud leguntur in Mose, sed enata sunt inter homines ebræos recentiores, a doctorum traditiunculis pendentes. An Thomafii similis Augustinianæ expositio, sit omnium optima, contendere haud licet. Nam permittenda non sunt hominibus mala, ut inde eveniant bona. Rom. III, 8. Libro II. Auctor loca, e Patribus græcis decerpta, usuram damnantibus, exhibuit satura lance. Nobis iam haud vacat ea repetere, vel examine critico adhibito
- Pag. 200. collustrare. Libro tandem III. argumenta, ut, usuram esse peccatum, doceat, conquirat. Secus sentiunt Hugo Grotius *de Jure belli & pacis* II, 12, Gerardus Noodt *de Foenore & Usuris* I, 4, I. H. Boehmerus ad Fleurii *Institutiones Juris ecclesiastici* P. III, c. 13. *de Usuris*. En argumentum primum. Omne mutuum debet esse gratuitum. Innocentius XI. pro-
204. pterea damnavit *contractum inoatram*. En argumentum secundum. Deus iussit, ut ne furemur. Horatius illum prædicavit beatum, qui sit omni foenore solutus. En argumentum tertium. Pecunia per se est res sterilis, nec ad gignendum apta. Id physice capiendum. Pecunia enim gignit domos, naves, pileos, urbes & terras; æstimatione morali, quæ facit, ut diversa sibi possint invicem substitui. Hieronymus ad Ez. XVIII. monet, *omnem fructum, ex agro natum, non iure seminis, sed iure soli percipi*. At soli pretium substitui potest iuri-pecuniæ. Sic alii. Nec tamen omnem usuram fuisse olim damnatam, intelligitur ex L. 7. Dig. *de admintut.* cuius est titulus, *si tutor pecuniam pupillarem otiosam relinquit, tenetur eius pecuniæ usuras præstare*. Adde Synodi Mediolanensis primæ c. 58. *de usuris*, ita statuentis: *Ex mutuo - - nihil præter sortem a quovis homine percipi ex convento vel principaliter sperari possit, tametsi pecuniæ ipsæ sint pupillorum, aut viduarum, aut locorum piorum, vel etiam dotales, nisi quatenus id iure nominatim permittatur*. At peccatum permitti numquam debet. Iam canones synodi Melinensis, Burdegalensis, Carnacensis, usuras quascunque in peccato deputant. Qui secus sentiunt faciuntve, eis Concilium Viennense *sententiam ex-*
commun-

communicationis irrogat; Lib. V. Clement. de usuris. Inde, scriptorem *scientiae equestris* incurrisse proscriptionis ab ecclesia sententiam, colligit Auctor. Basilius & Augustinus iusserunt singulos homines christianos restituere eis, a quibus acceperant, usuras. Addit noster, commercia olim sine usuris floruisse. Repetit illud Iesu, *mutuum date, nihil inde sperantes.* Usurarum cultura & cura in causa est, quod negotia alia magis necessaria & culturae possessionum negligantur. Argumentum hoc, Auctori probatum, laudatur ab Alexandro III. ac Innocentio IV, *Lib. de usur. c. 1.* Solent autem argumenta in contrarium delumi ex legibus civilibus. Ad hæc Auctori ita visum fuit respondere, ut nitatur potissimum illo Augustini pronuntiato, *de lib. arbitr. I, n. 13.* *Videtur tibi lex ista, quae rependis civitatibus fertur, multa concedere atque impunita relinquere, quae per divinam tamen providentiam vindicantur, & recte.* Idem Augustinus ep. 153. ad Maced. n. 25: *Quid dicam de usuris, quas etiam ipsae leges & iudices reddi iubent? -- Haec atque huiusmodi male utique possidentur, & vellem restituerentur; sed non est, quo iudice repetantur.* Gerlon. To. III. P. II. Propos. 17: *Lex civilis, usuras aliquas tolerans, non ideo semper dicenda est contraria legi divinae vel ecclesiasticae. Legislatores agunt more prudentis medici, qui tolerat minora mala, ut peiora vitentur. Datum est exemplum de meretricibus, & in antiqua lege de libello repudiis, & de usura data alienis, Pontifex a. 1563. concessit Iudaeis privilegium, sumendi ex sorte centum thalerorum quotannis 24 thaleros usurae loco. Gregorius XIII. usuram hanc ad 18. thaleros definivit. Monumentum pietatis indolem Noster, esse discernendam ab usurarum indole, contendit. Tractationi succedit Index, atque tum lis est missa. Ill. Scipionis Maffei librum *dell' Impiego del danaro*, de impendio pecuniae, Veronae editum 1744. 4. quem Auctor impugnat, dudum in compendiosam enarrationem redegit. Maffei librum praeterea refellere aggressus est Anonymus in libro: *la dottrina della chiesa cattolica circa l'Usura, dichiarata e dimostrata contro le pretese della novella opera intitolata, dell' Impiego del danaro.* Diximus de hoc libro alias. In praesenti monemus, eundem esse Bononiae 1747. 4. recusum, 9½ plagulis constantem.*

*ANNALES ECCLESIAE DANICAE DIPLOMATI-
zici, (oder nach Ordnung der Jahre abgefaste und mit
Urkunden belegte Kirchenhistorie des Reichs Dänne-
mark) collecti ab ERICO PONTOPPIDANO, regio ecclesia-
ste aulico, SS. Theol. Prof. extraord. ac sodalis
collegii de cursu evangelii promovendo.*

*Part II. Hafniae, 1744. Apud Christoph. Georg. Glasning.
5 Alph. I pl. 4.*

O sedulum hominem & numquam cessantem! Libuit Vi-
ro Ven. ac Celeberrimo, Totum secundum ordiri ab
initio Sæculi XIV. ac ad annum usque 1536, quo
Dania a superstitionibus fuit repurgata, reducere. Adspiret
Deus ter optimus ei porro vitam, otium, vires, ut Partem III.
veluti colophonem huic monumento addere valeat, historiam
scilicet ab a. 1536. ad ætatis nostræ memoriam. Exhibuit
ipse iam a. 1734. *epitomen historias reformationis-Danicæ,*
Lubezæ editam. Diximus de ea in supplem. ad N. A. hæc
Eruditorum To. I. Sect. IV. p. 173, l. Nec ulli dubitamus,
Auctorem ad illam epitomen intra decennium insignes parasse
accessiones. Inferuit idem Tomo secundo chartas, acta, &
diplomata passim, quibus fides fieri dictis potest. Nec tamen
ipse litteris, quotquot reperit, indulgentiarum locum in illo
esse voluit. Complectitur Tomus II. librum quintum ac sex-
tum historię ecclesiasticę Danicę. Sequitur hic Ven. Auctor
morem sui instituti. Capite primo generatim Sæculi cuiusque
conspectum exhibet. Secundo capite delineat Regum, Archie-
piscoporum, ac Episcoporum, vitas. Tertio historiam
præcipue ecclesiasticam ordine chronologico exponit. Sæcu-
lo XIV. in Dania fasces regni tenuerunt Ericus Mendevæd,
Christophorus II. eius frater, Waldemar III. ac Margareta,
Semiramis Norwegica vulgo cognominatâ, nec non Olaus fi-
lius eiusdem. Summa rerum, regnante Christophoro, coepit
labescere. Ipso mortuo, interregnum septennale Daniam ad-
Fig. 2. fixit, malisque dirissimis involvit. Margaretha copulavit tria
regna septentrionalia, erga Suecos minus cauta, quibus præ-
fectos

fectos imposuit Danicos, securitatis suæ magis conscia, quam benevolentiam Suecorum respiciens. Pontificum Romanorum in Danos animum Auctor copiose exponit. Ostenus Episcopus a. 1395. litteris suis pastoralibus hæc inferuit: *Curate omnes, ut tributum pendatis, unusquisque, qui Eucharistiam accedit, numeratum minimum, qui ex incude regia decedit. Hanc pecuniam sanctus Petrus, qui Romæ est, possidet, ideoque tributum Romanum seu denarius Petri vocatur.* Archiepiscopus Iorunder in Norwegia cum Rege Hacone se in idem solium collocavit. Ius hospitalitatis seu cathedraticum auxerunt Episcopi. Parochi redivisibus suis augendis mirum in modum studuere, ipsi ab Episcopis vicissim tondendi, ni potius deglutiendi. Formula iurisiurandi Episcopalis, in medium adlata, eius rei testis est. Convivia & inventaria perpetua Canonicorum erant splendida & sumtuosa. Synodi coactæ fuerunt sacræ octo, Koldingensis 1314, Helsingburgensis 1335, Hafnien- 11. nis 1336, Helsingburgi 1345, Kallundburgi 1360, Odenseæ 1327, Malmöensis 1373, Helsingburgensis 1394. Interdictum ecclesiasticum regno imperatum impositumque, frequentatum quippe, coepit vilipendi. Pro domo regia publicæ preces dici coeptæ iussu episcoporum regni 1386. Mos coepit mittendi unum vel duos iuvenes in academiam Parisiensem, e singulis Canonicorum Capitulis, eorumdemque sumtu. Hafnien- 12. sis scholæ iniicitur mentio ad a. 1340. Schola cathedralis S. Mariæ Rewalien- 13. sis privilegio Regis fuit ornata. Discipuli scholares gestabant nigras talares, ac stipem ostiatum corrogabant, e qua præceptores partem percipiebant. Corrogationi huic tamen postea lex obdita. Hemmingus Danus 13. 1312. Rector erat universitatis disciplinarum Parisiensis. M. Petrus Danus, Canonicus Ripensis, a. 1326. iterum eiusdem fuit Rector, Wisbyæ in Gothlandia natus, Suecis potius adnumerandus, scientia mathematica clarus. Nicolaus, Archiepiscopus Lundensis, scripsit *Chronicon*, editum per Ioannem Petrum de Ludewig in *Reliquiis Manuscriptorum omnis ævi* 13. To. IX, p. 166-175. Nicolai Brun, Episcopi Slesvicensis, *Chronicon* nondum in dias auras protractum est. Oliverius

- feu Olaus, Dominicanus Nestwedensis sæc. XIV. scripsit commentarium *in Lucam*, ac *sermones de tempore*. Martinus Magni, magister Parisiensis, frustra adgregatur Dominicanis. Scripsit hic Danus incunte sæculo XIV. multa, ac in primis li-
- Pag. 15. *brum de modis significandi*. Anonymi Dani ex sæc. XIV. *Chronicon* edidit Ill. de Ludwig T. IX. n. 1, nec non alterius cuiusdam Anonymi æque n. 6. Rex Ericus Mendevæd ipse iussit colligi acta, diplomata, ac documenta, ad historiam &
17. ius patriæ referenda. Utinam hæc superesset alicubi collectio! Bartholdus Schwarz; qui pro pulveris pyrii inventore habetur, a nonnullis existimatur Danus. Merita operum humanorum & indulgentiæ Sæc. XIV & XV. in Dania
20. summi facta. Festa Euphrosynæ, Florentii, Ursulæ, & XI. M. Virginum sæc. XIV. celebrari coeperunt. Doctrinam *de cognatione spirituali* in pretio Clerici habuerunt. Anniversaria festa, poenitentiarum moles, fulmina ecclesiastica, peregrinationes & deambulationes pomposæ sacrae, aliique ritus, pluris valuerunt, quam ipsum Dei verbum. Fuerunt, qui panem eucharisticum non consecratum sumere maluerunt. Eshillus, Episcopus Ripensis, morem præposterum sustulit.
23. Docuerunt nonnulli damnatos non manere infernalem poenam. Upsaliensi synodo a. 1368. huic opinioni obviam itum. Vita Clericorum conspurcata fuit vitio ebrietatis, concubinitus, cædium, iracundiæ, vanitatis, ac ignorantie rerum optimarum. Ericus VIII. Mendevæd Rex a. 1302. mitigavit fulmen in se evibratum Pontificium verbis perquam supplicibus, obiitque expers hærede a. 1319, 13 Nov. Christophorus II. ei successit, crudelis, perfidus, miser, & conteratus. Obiit ipse a. 1331. Waldemarus III. vitæ Reges dissimulandi ac simulandi peritia, Hanseaticis urbibus parum favit, itineribus crebris intentus, vendidit Ensisferorum Germanico-
41. rum ordini 18000. marcis Esthoniæ ac Livoniæ, Papæ Gregorio XI. a. 1370 renuntiavit per litteras, severe animadvertit in subiectos, concubinas aluit, ac per amorem furtivum errans, ex Regina Helwige genuit Margaretham, obiit a. 1375.
44. ex doloribus podagricis. Successit ei Olaus VI, Margareta &

& Haquini Regis Norwegorum filius, sub tutela matris, premature extinctus a. 1387. decimo septimo ætatis anno. Margareta mater vixit usque ad annum 1412, virago, animi & consilii plena, vixit a. 1388. die ipso Matthiæ, Albertum Sueciæ Regem, a. 1398. *Calmariensem* perfecit *Unionem*, ac per **Pag. 49.** nævum politicum principatum Slesvicensem vacuefactum Comitibus Holsatiæ in feudum contulit. Conciliavit sibi caræ pretio fraternitates complures. Non est, quod repetamus Archiepiscopos Lundenfes, Episcopos Roeskildenses, Odenseenses, Slesvicenses, Ripenses, Aarhusanos, Wiburgenses, Borglumenfes, Sæculorum XIV & XV. Omittimus chronologiam sacram utriusque Sæculi, diplomatibus ac chartis, vetustis referam. Nobilitatis decus in Dania sæculo XV. crevit in immenfum. Nobilium Germanicorum familiæ in **Da-** 264-
niam infusæ, sibi vindicarunt haud secus ac Danicæ, amplissimas ecclesiasticas dignitates. Commercia per Daniam exercebant tunc urbes Hansaticæ, quarum caput erat Lubeca. Sed Christianus II. Hafniam mutavit in emporium, ringentibus illis urbibus, ac causam ad Imperatorem deferentibus. Clerici & Canonici cerevisiam divendebant Germanicam. Rustici 25000 insurgentibus in Episcopos & Clericos, eis pensionem denegantes. Legatus Pontificis, Martinus Fregenus, dicti **267.** vit, illum *omnem creaturam humanam regere*. Episcopi ac plerique antisites sacri erant quidem *Nobiles*, at rei sacre imperiti. Quare Protestantibus cum impares essent, Ioannem Eceium evocabant frustra, ac per imprudentiam Episcopatus amittebant. Vitia eorum copiose exposuit Cel. Auctor. Rectores ecclesiarum rixabantur cum Monachis de redditibus. Hlorum vestes non erant definiti coloris. Monachi S. Salvatoris ac sorores s. Brigittæ, in communia monasteria congregati, Daniam sæc. XV. intrabant, nec non Carmelitæ, & sorores S. Theresiæ. Franciscani ad avia prolabebantur, propterea **286.** coerciti. Monachi omnes, ingruente Reformatione, dilapsi. Hæc & alia, ad statum ecclesiasticum & litterarium referenda, Ven. Auctor solide disquisivit ac copiose descripsit; iam ad Episcoporum patriæ dignitatem amplissimam evectus.

*ACTA DIVÆ RESTITUTÆ VIRGINIS ET
martyris, cum philologicis enarrationibus IACOBI CA-
STELLII ad Sanctissimum Dominum nostrum, Bene-
dictum XIV. P. O. M.*

Neapoli, 1742. in 8. pl. 13.

Quotannis, in magna hominum celebritate, sacra S. Restitutæ fiunt Neapoli. Cuius res gestæ quum plerosque propterea fugiant, quia vetusti actorum codd. MSti in pluteis obfignati latent; maxima autem *Bollandorum* volumina, in quæ, patrum memoria, fuerunt acta relata, in amplis tantum bibliothecis servantur: Auctor clarissimus suum esse putavit, illa separatim emittere, neque tantum ad veterum codicum fidem castigare; sed etiam pro virili parte illustrare; acta quippe *sui suarumque rerum tutelaribus*. In fronte igitur epistola ad Pontificem M. comparat, quam præfatio ad lectorem, & litteræ Benedicti XIV. quibus gratias agit Auctori, sequuntur. Ipse vero libellus in tres partes descriptus est, quarum prima *Acta S. Restitutæ virginis & Martyris, Asiae, in Aenaria insula primum sepultæ, deinde Neapolin translatae*, complectitur. Quibus præmittitur *Godofrici Henschenii*, e. soc. Iesu, præfatio, (ex Actis Antverpiens. Sanctorum) qua tria potissimum loca habitatione, sepultura & translatione reliquiarum S. Restitutæ celebria haberi indicat: nempe *provinciam Africam*, in eaque locum *Ponizarium*, ubi coram iudicio *Primarii*, seu Advocati illius provinciae, utique proconsularis, se christianæ disciplinae alumnæ professæ sit: deinde *insulam Aenariam*, nunc *Ischiam*, ad quam funus eius delatum: tandem *Neapolin*, in qua urbe Constantinus, quem Magnum usurpamus, in eius honorem templum extruivisse dicitur, in quo sub altari ante annum 1610. reliquiae eius repertæ pie credantur. De actis ipsis idem vir doctus iudicat, *esse ea gravi-*

Pag. 7. *ter satis, nec ineleganter (ut eo Saeculo) scripta: apparere tamen longas illas inter martyrem ac iudicem dissertationes, & quas ipsa ad Deum fuisse dicatur preces, ab ingenio auctoris rhetorico fuisse adornatas, quales tali occasione ac tempore crediderit conve-*

convenire. Utinam autem, ille subiungit, simili libertate non sint explicata cruciatuum Sanctae adhibitorum genera atque aliae plures circumstantiae! Quam viri acuti indignatiunculam nemo poterit non probare, qui quidem *acta ipsa*, quae ex duplici Pag. 9. Ml. eruta a Caracciolo dicuntur, & in tria capita descripta sunt, perlegerit. Exponit vero c. I. de professione fidei coram iudice & erudita dissertatione, c. II. post prima tormenta & consultum a iudice Praefectum, de nova fidei professione, c. III. de posterioribus tormentis, obitu, sepultura. Sed satis de his, quae pridem in actis sanctorum Antverpiensibus publici iuris facta sunt. Sequitur altera libelli pars, Iac. Castellii castigationes complexa, quas e tribus voluminibus scriptis summisit ait, quorum formam faciemque ipse satis describit. Sed praeter titulum ac divisionem, quae in MS. nulla est, quippe uno & integro excursu scripturae exarato, vix quidquam invenimus, ad res quidem verborumque sensus praestans. Quamobrem ad tertiam venimus partem, quae eiusd. philologicas enarrationes in acta exhibet, in quibus primo de nonnullis rebus in genere disputat, quae ad acta spectent, deinde vero singulos eorum locos illustrat. Illuc quidem pertinent, quae de Auctore disserit, quem nihil commentum esse putat, partim propter virginis divae sagacitatem, quae ideo subtiliter copioseque disputare potuisset; partim propter magistratum consuetudinem, qui sedentes in foro late differere quondam consueti fuissent, partim propter exceptorum seu notariorum, qui litteris acta consignarent, celeritatem. Eodem referendum est, quod de tempore martyrii prodit, quod non in Diocletiani, aut Valeriani, sed Numeriani imperium, incidere iudicat. (p. 57.) Denique ibidem alias fuisse Restitutas commemorat, (p. 65) nec quatuor tantum illas, quod Caracciolus putavit, sed quinque: tres nempe in Africa, quartam in Sardinia, quintam in Italia. Postremo, si S. Restitutae corpus legatur ex Italia in Galliam translatum esse, id sic intelligendum esse ait, ut Sanctorum corpora in partes divisa, & ossa translata esse alio, pronuntiet, ubi multus est in defendenda hac consuetudine a lege quadam XII. tabularum, qua, homini

mini mortuo, vetitum est, ossa legi. Quibus tamquam prælibatis, ad singularium rerum enarrationem progreditur; sed implorata prius, votis ac precationibus, diva sua, ut ipsa tutelaris coepti operis prosperos det successus. (p. 73.) Pleraque, quibus acta illustrat, ex historia ritibusque antiquis ducuntur: idcirco per se fere nota sunt iis, qui aliquem rerum veterum usum habent. Interim tamen quædam non vulgaris passim etiam asperguntur, quo referas, quæ de præfecto Africæ, (p. 80.) de primariis, (p. 109,) de iure iurando per limina sacra templorum, (p. 156.) de elogiis christianorum capitibus damnatorum, (p. 162.) & id genus aliis, erudite differit.

Pag. 201. Coronidis loco ex libro *Davidis Romæi*, qui est *de septem sanctis custodibus ac præsidibus urbis Neapolis*, (1570) adiecta sunt, quæ ad d. *Resstitutam* pertinent, de quibus, quod parum a superioribus discrepant, in præsentem plura dicere necesse non est.



❧❧❧ (433) ❧❧❧

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA

Tom. VIII. Sect. X.

*VINDICIAE EXEGETICO-THEOLOGICAE
de discipulis XII. Ephesinis in Ioannis baptisma ba-
ptizatis, ac donis Spiritus Sancti miraculosis exorna-
tis, Ad. XIX, 1-7. Auctore M. IOANNE ANDREA
SIEPIO, ecclesiae Sizenrodensis
Pastore.*

Torgaviae, 1751. apud Io. Theoph. Peterfellium. 4.
pl. 18.

Dividit Auctor reverendus opusculum suum exegeticum in
duas in primis sectiones, quarum *prior* exegetico-dog-
matica; *posterior* exegetico-elenctica est. In prio-
ri, ante omnia, opera, labor, & studium apostoli Pauli lauda-
tur, & quanta circa ecclesiam Christi instituendam et ampli-
ficandam eorum fuerit industria, strictim docetur. Idem factum
est in ecclesia Ephesina, ubi secundum Lucae commemora-
tionem, circa tempora Iohannis, iam discipuli quidam, ab
ipso baptizati, commorati fuerunt. Dispar est sententia de
his hominibus, in Messiam advenientem aqua lustrali initiatis.
Proxime tamen veritati accedere videtur sententia eorum, qui
statuunt, Iudaeos fuisse illos, ex Aëa Hierosolymam, sacro-

Iii

rum

rum causa, quondam peregre abeuntes & redeuntes, ita tamen, ut ante reditum a Iohanne fuerint baptizati, vel, Iohannis Baptistæ tempore in Iudæa illi fuerint versati, ab ipso baptizati, & deinde ante passionem & mortem Salvatoris, incertum quo casu, delati fuerunt in terras peregrinas, ubi rerum a Christo gestarum expertes manserunt. Optimo itaque iure hi discipuli in dispersorum Iudæorum numerum sunt referendi. Inquiritur hic etiam in significationem *spiritus*, in textu occurrentis, de spiritu igneo, *Matth.* III; II. & de donis extraordinariis æque, ac ordinariis, larga copia effusis, explicandi; ubi celeberrimi *Lightfooti* sententiam non improbat Auctor, dicentis, non omnem cognitionem donorum Spir. S. Ephesios esse denegandam, sed notitiam saltem effusionis Spiritus S. non habuisse illos. Paulus igitur cum intellexisset, hos advenas Ephesios ignorare statum ecclesiæ post Christi ascensionem in coelos, suggerere illis vult, unde factum sit, quod donis illis illustribus & miraculosis sint destituti. Novam hinc illis quæstionem proponit, ut eliciat eorum responso, organon salutis, quo, fidei participes, confirmati fuerunt. Quærit itaque ex illis *εἰς τί*, in quid baptizati estis, in quam doctrinam & institutionem? Nemo enim adultiorum, sine prævia institutione, baptizabatur, quia in iis baptismus erat instrumentum fidei obsignandæ, & confirmandæ. Hanc doctrinam suam & institutionem nunc vocant Iohannis baptismum, a potiori nimirum denominatione facta, & per synecdochen, toto Iohannis ministerio, quod docendo & baptizando peragebatur, designato. Hæc itaque ratione confitentur, se Iohannis doctrina atque ministerio ornatos, & ecclesiæ initiatos quidem fuisse, ac de Spiritu Sancto audivisse, sed dona eius extraordinaria non percepisse. Quo facto Paullus *ἤκουσεν* Iohannis Ephesios indicat, quod ipse videlicet primum fidem in Christum docuerit, ac deinde candidatos baptismi de Christo informatos, in nomine Iesu baptizaverit. Iohannes, vox clamans, seu clamantis dicitur ideo, quia verbum Dei de poenitentia ore suo tradebat, legem & Evangelium proponebat, & hac ratione vox predicantis Dei merito se ipsum

ipsum dicebat, utpote qui non sua inventa protulerit, sed eam quam Deus ipsi suggessit doctrinam proposuerit. Hoc in loco inserit Noster quædam de Iohannis, primi N. Testamenti doctoris, vocatione ad ministerium sacrum, itemque de loco *Bethabara & Aenon*, ubi baptismali munere functus legitur. Infert inde Auctor, in Ioanne vaticinium Malachiæ esse completum, illumque quasi limitem fuisse V. & N. Testamenti, quocum illud finitura, hoc vero inchoatum fuerit. Legem & Evangelium summam prædicationis Ioannis fuisse, quæ non nuda oratione, sed fortasse catechetica etiam informatione, absolvatur, confessionemque illum exegisse publicam ante baptismum, satis constat; & notiora sunt ista, quam ut his recensendis prolixius admodum inhæreamus. Confessionem quidem hanc Iohanneam ita exponit Noster, ut stipulatio quædam, conventio, & pactum eiusmodi inter Deum & hominem baptizatum intelligatur, quando Deus in baptismo cum baptizando paciscitur, eique ex pacto confert bonam conscientiam, a reatu nempe ac poena, per Christum, liberatam. Deus, se ei fore Deum, Patrem, Providorem, & Protectorem promittit; atque vice versa fidelis homo pollicetur, se Deo patri futurum esse filium obedientem, ac fidelem servum, se novam vitam ingressurum, conscientiam bonam ab eo acceptam conservaturum, usque ad extremum vitæ halitum. Pergit inde Auctor ad demonstrandam divinam baptismatis Ioannis auctoritatem, ubi præter reliqua, satis nota, de profelytorum baptismo in V. T. nervose breviterque disputat, eumque prorsus negat, ideo, quia nullum plane eius in tota scriptura extat mandatum; deinde, quia huius baptismi vestigia, ante tempora captivitatis babilonicæ, sunt obscurissima; & quia denique, nec apud *Iosephum*, nec apud *Aristeam*, nec *Philonem*, nec *Tacitum*, ullum huius crimonix vestigium deprehendimus. Accedit, quod nemo Patrum primævæ ecclesiæ baptismi huius meminerit, cum tamen ceteroquin de ritibus ludæorum non taceant. Sed redimus ad rem, ubi differentia inter ministerium Ioannis & Apostolorum explicatur; quod nimirum poenitentes a

Ioanne fuerint edocti credere in Christum, natum quidem, sed nondum publice manifestatum, quod is monstraverit Christum revelandum, & nunc presentem: Apostoli vero Messiam passum, mortuum, in vitam revocatum, & sublimia potentem templa coelorum, prædicarunt. Adeo, ac re vera finis ministerii Ioannei alius non erat, quam ut homines ad poenitentiam & fidem in Christum perduceret, ut baptizati in fide conservarentur, vitæque spiritualis, ac donorum sanctificantium incrementum caperent, nec non varios fidei fructus proferrent: cuius doctrinæ capita prolixius Auctor exponit, & eorum sententiam subruit, qui cum *Grotio* & *Lambortio*, aliisque, putant, per baptismum Iohannis homines tantum ad resipiscendum obligatos fuisse, non autem illum Christo, eiusque disciplinæ, eos consecrasse, ac fidem in adultis obsignasse. Sed perspicue Ioannes, teste Paulo, in nostro loco, huius rei contrarium affirmat, &, quam curate ad Messiam populum adducere studuerit, docet. Pergit inde Auctor ad versiculum *quartum* & *quintum*, ubi Paulus auditorum Ioannis mentionem facit, ita ut omnes Baptiste doctrinam de Christo recipientes, & credentes, baptizati fuerint. Hoc sibi volunt verba, obscuriora aliis visa: *Ἀκούσαντες δὲ ἡ βαπτισμῶν καὶ τ. λ.* Per *ἀκούσαντες*, non præcise intelliguntur discipuli Ephesini, quos Paulus tunc instituebat, sed omnes ii, quos Ioannes Baptista docuerat, & ad baptismum suum præparaverat. Id evincunt connectendi particulae, *καὶ* & *δὲ*, quæ sibi invicem respondent & opponuntur, ita, ut comma *quintum* compleat sententiam commatis *quarti*, atque hæc duo commata ita cohæreant, ut ambo contineant sermonem Pauli, quo hos Ephesios discipulos plenius erudit de Ioannis baptismo. Reliqua hinc verborum connexio & virtus sine ullo negotio erit explicanda, ubi per se patet, Paulum Ephesios non denuo baptizasse, quia iam obediens dicto Ioanneo fuerant antea Ephesii isti. In *nomen* Iesu Christi baptizare vero hoc in loco est, in mandatum, secundum ordinationem Iesu baptizare. Nulla enim est dubitatio, quin Ioannes etiam eadem, quam Christus præscripserat, formula,

in

in baptizandis discipulis fuerit usus, & nomen Patris, Filii, & Spiritus S. adhiberit, cum ex doctrina doctoris illius primis satis liquido appareat, eum perspicuam Trinitatis populum docuisse notionem. Certissimum inde est, Ephesios discipulos donâ sanctificantia, ut illuminationem, regenerationem, conversionem, iustificationem, & sanctificationem, accepisse, non vero dona ministrantia miraculosa & extraordinaria, per impositionem manuum. Ritus hic est antiquissimus, & quoties illius in Scripturis sacris mentio iniicitur, toties quoque in memoriâ nobis revoçandâ sunt eius preces, qui alteri manus suas imposuit. Atque his precibus Numen divinum implorabatur, ut per suam omnipotentiam homini id concederet, quod ab illo per suos legatos & prophetas petebatur. Et facile est iudicatu, quod ardentissimis precibus Paulus in hac manuum impositione fuerit usus, licet illæ non exprimantur. Hac itaque ratione, discipulis his Ephesiis, dona miraculosa contingebant, & in numerum eorum isti referebantur, quâ antea non adierant scholas eruditorum, sed audiendo Apostolum Paulum, eiusque manibus impositis, tot tantisque donis instructi erant extraordinariis, ut non solum vaticinia de Christo ipsi intelligerent, sed aliis etiam hominibus, linguis peregrinis, Evangelium annuntiare potuerint. Quæ omnia ex effusione Spiritus S. proveniebant bona; atque ista erat obsecratio satisfactionis Christi, & fructus ascensionis Christi, ad patrem evelti. Succedit *Sectio* posterior, quæ est *Exegetico Elementica*, ad quam satis est, paucis monere lectores, ut sciant, Auctorem primo, & prolixè etiam, contra Cl. *Bennerum* insurgere, minus caute statuentem, iterum hos discipulos fuisse baptizatos. Omnia hic dissentientis expenduntur momenta, ut nihil facile addi possit. Reliqui dissentientes, v. g. *Limborchius*, *Bellarminus*, *Sociniani*, *Grarci*, aliique, in ceteris oppugnantur dissertationis huius partibus, de qua vere dici potest, Auctorem clarissimum, secundum summum probabilitatis gradum, verba Lucæ ita exposuisse, ut omnem Theologorum assensum mereatur; &

& licet non omnia noviter dicta fuerint, nova tamen ratione, id est solide & curate, sententiæ suæ causam orasse.

IOANNIS CHRYSOSTOMI A SANCTO IOSEPH, ex Clericis regularibus Scholarum Piarum, Dissertatio de Canone sacrorum librorum, constituto a sanctis Patribus in magno Nicæno Concilio. Dissert. II. de Numero Canonum, quos Sancti Patres in magna Synodo Nicæna constituerunt. Dissert. III. de S. Athanasii appellatione ad S. Iulium Papam, & perfugio ad Constantinum Imperatorem.

Romæ, ex typographia Octavii Puccinelli, Superiorum facultate. 1742, 4.
4 Alph. 12½ plagg.

Historiam ecclesiasticam, artemque criticam, diiudicandis doctrinis theologis non solum aptam, sed necessariam quoque esse, nemo facile dubitat. Utramque callet pl. rev. Auctor, eiusque peritiæ specimen triplex orbi erudito in hoc opere exhibet luculentum, in opere, quod Pontifici Maximo Benedicto XIV. inscripsit. Dederat ipsi Benedictus XIII. id negotii, ut consignaret litteris historiam Synodi, quam ipse in Laterano Romæ celebraverat. Scripsit Auctor Synodi decreta, interpositis passim scholiis, quibus lectorem ad decreta superiorum conciliorum delegabat. Obtulit deinceps Benedicto XIII. historiam illam. Hic eam voluit Archiepiscopo Theodosiæ, qui nunc est Benedictus XIV. inscribi. Interrupit editionem mors Benedicti XIII. inopinata, & autographum Auctoris, in manus, quas ipse nescit, translatum fuit. Ita spes editionis intercudit. Commentatur itaque hoc libro de concilio œcumenico Nicæno, eoque canonicorum librorum seriem numerumque credit fuisse definitum. Implicatur hoc argumentum definitione numeri canonum Nicænorum, inter quos Auctor refert eos, quos ex arabico quodam codice, Baptista Romanus, Societatis Iesu

Iesu presbyter, illico laque reddidit. Canones Nicæni græci æquant numerum XX, non superant. Natalis Alexander negavit, provocasse Athanasium ad Iulium Episcopum Romanum, respondens ad primum argumentum, Arabicis Nicænis canonibus accommodatum. Inde subnata fuit Auctori occasio scribendi tertiam Dissertationem. Ut primam scriberet Dissertationem, adductus fuit a Cl. Iosepho Blanchino, Patricio Veronensi, ac Congregationis Oratorii Romani Presbytero, qui, publicaturus nonnullas Italæ versionis bibliorum antiquæ Codices vetustos, primo volumini generalem præfationem præfixit, in qua recenset ea, quæ ad catalogum biblicorum librorum pertinent. Voluit hic ad mentionem Concilii III. Carthaginensis adnotari hæc: *Canon Scripturarum concilii huius in celebri Codice Vallicellanae bibliothecæ inscriptus est Concilio Nicæno.* Neglecta fuit, inter festinationem preli typographici, hæc adnotatio. In mentem venit Auctori, rem tanti momenti exponere peculiari Dissertatione. Adruit Blanchinus, & instituti meminit p. 361. Patres Concilii Carthaginensis tertii memorant, se a Patribus in ecclesia legendos accepisse libros. Canon Vallicellanus eis suffragatur Diff. I. seculi VIII, aut IX. opus. En illam: *Ut præter Scripturas Canonicas nihil in Ecclesia legatur. Capituli XXIV. *) Nicæni Concilii Item ut præter Scripturas Canonicas nihil in Ecclesia legatur sub nomine divinarum Scripturarum. Sunt autem canonicae Scripturae, id est, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Hiesus Nave, Iudicum, Ruth, Regum Libri IV, Paralipomenon Libri II, Iob, Psalterium, Salomonis Libri V, Libri XIII Prophetarum, Iſaias, Hieremias, Hiezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, Esther, Esdrae Libri II, Machabeorum Libri II. Novi Testamenti: Evangeliorum Libri IV, Actuum Apostolorum Liber unus, Epistolæ Pauli XIV, Petri Apostoli II, Iohannis Apostoli III, Iudæ Apostoli una, Iacobi Apostoli una, Apocalypsis Iohannis, Liber unus. Hoc etiam fratri & confacerdoti nostro Bonifacio, vel aliis eorum partium Episcopis, pro confirmando.*

1. *) Lege Capituli XLVII. Carthagin. Concilii

mando illo *Canonis, innotescat: quia a Patribus ista acceptus in ecclesia legenda.* Bonifacius ille Episcopatum Romanum cepit anno 418. Meminisse iuvat inter hæc, Afros, tempore huius Bonifacii, haud habuisse definita per Concilium Nicænum, eaque genuina, in manibus, sed ea secum voluisse a Bonifacio communicari transmissa. Vide *Codicem Canonum ecclesiae Africanæ* Christophori Iustelli, Parisiis editum 1615. 8. p. 349. 353. 354. Librorum in ecclesia legi solitorum canon fuit perscriptus synodo Carthaginiensi 397. Bonifacio nondum Romanæ ecclesie præfidente. In catalogo synodi illius 397. celebratæ, canon N. T. sic recensetur: *Novi autem Testamenti viginti septem. Pauli tredecim. simul ad Hebræos una* —. Differunt hæc a codicis Vallicellani modo, non re ipsa. Auctori visum fuit e re sua fore, si in præfatione, Dissertationi priori præmissa, iudicii Guiljelmi Whitakeri, Angli, Pappo Argentoratensi, & ipsi Ioanni Calvino obviam iret, ratis, libros V. T. qui a Protestantibus vocantur *apocryphi*, ante Synodum Tridentinam publico concilio haud habitos fuisse pro canonicis. Opponit eis Noster Innocentii I. epistolam ad Exuperium c. 7. Augustinum, Gelasii synodum, cuius Acta alii intercidisse putant, Alcimi Carmen, Cassiodori testimonium, nec non Isidori Hispalensis, auctoritatem synodi Carthagenensis, Toletanæ I, Lateranensis ad a. 1215. & Florentinæ sub Eugenio IV. Illa verba: *Hæc etiam fratri & consecratori nostro Bonifacio, vel aliis eorum partium episcopis, pro confirmando illo canone, innotescat, dicuntur vulgo spectare ad synodum Carthagenensem VI.* Sic enim legitur in margine To. I. Harduin. col. 968. At in hac synodo nulla iniicitur mentio canonis librorum, in ecclesia legendorum. Indicatur potius Bonifacius aliquis, episcopus Numidæ, qui cum tractus vicini episcopis haud comparuisset in Synodo. Horum desiderabatur subscriptio, qua canonibus confirmationem adiungere more erat receptum. Canonibiliblicorum librorum, quibus doctrinæ christianorum superstructæ erant, confundendus haud est cum canone librorum, qui in ecclesia legabantur, quorum nonnulli tantum inferri-

bant ædificationi plebis qualicunque. Prælegebantur etiam publice vitæ & acta Martyrum. Canon biblicus differt a canone ecclesiastico. Hic enim præterea complectitur *apocrypha*, Sapientiam, Siraciden, Iudith, Tobiam, & unum vel etiam duos Maccabæorum libros, testibus Radulpho Flaviacensi in Levit. L. XIV. c. 8. Glossa iuris canonici in c. *Canonnes* dist. 16. in verb. *Apocrypha*, Hugone de S. Victore, Petro Blesensi, Hugone de S. Caro Cardinale in præfat. ad librum Iosux, & *Commentario* super Esther circa finem, aliisque romano catholicæ ecclesiæ cultoribus. In Hieronymi *Prologo galeato*, qui Vulgatæ præfixus est, perspicue hæc leguntur: *Hic prologus (in Librum Regum), scripturarum quasi galeatum principum, omnibus libris, quos de hebraeo vertimus in latinum, convenire potest, ut scire valeamus, quicquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quas vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filii Sirachi liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone.* His adnumerat duos de Maccabæis libros. Idem in præfatione ad librum Iudith: *Eius auctoritas ad roboranda illa, quæ in contentione veniunt, minus idonea indicatur.* Idem in Præfat. ad Proverbia: *Libros Iudith & Tobiae & Machabæorum legit quidem ecclesia, sed eos inter canonicas scripturas haud recipit; sic & hæc duo volumina (Sapientiae & Ecclesiastici) legit, ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam.* In canone biblico igitur his libris Hieronymus haud statuit locum, tantum abest, ut librum Iudith crediderit in canonem biblicum a concilio Nicæno fuisse collocatum. In Præfatione quidem in Iudith ita videtur scripsisse, *sed quia hunc librum synodus Nicaena in numero sanctarum scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestrae; attamen nemo unquam comprobabit, concilio Nicæno canonis biblici & ecclesiastici libros in censum numeri collectos vel computatos fuisse.* Græci canones XX, arabici LXXX; arabici LXXXIV, Ahrahami Echellensis, tacent hic prorsus. Ad Synodum *Punicam*, vel *Nicaenam* Africae, illa spectant, ad synodum Carthaginensem tertiam. Eodem refer ex codice Vallicella-

no mentionem *Nicaeni Concilii*. Carthagini enim novæ, ab Augusto prope locum veterem instauratæ, nomen quoque adhæsit *Nicaeae, Felicis, Aureliae, Commodianae, Iustinianae*. Hieronymo illa duo pronuntiata, *legere in ecclesia ad aedificationem plebis, & legere ad auctoritatem*, satis differunt. Auctor contra: *Quisque videt, pro uno eodemque accipi, librum legi in ecclesia, ac recipi in auctoritatem.* Credit ipse, patres Carthaginensis III. synodi, canonem librorum in ecclesia lectorum, accepisse ex decreto concilii magni Nicæni. At intra XX græcos canones huius concilii nihil legitur de canone librorum, in ecclesia legendorum. Recipit se itaque Auctor ad canones 80, immo 84, ex arabico latine factos, quos evulgavit denuo Iohannes Harduinus To. I. *Concil.* col. 463, f. Conquieverunt tamen in numero XX. canonum græcorum, reiecto inter spurios Baptistæ Romani libro, Christianus Lupus, Bernardus van Espen, Natalis Alexander, alii. Ipse Auctor indicat, hanc adhuc causam esse in medio, & litem sub iudice. Viginti modo canones concilio Nicæno tribuunt Rufinus H. E. I, 22, licet unum canonem bis in geminum dividerit, ac ita 22 numerarit; Theodorus H. E. I, 8. Gelasius Cycizenus in *Actis Concilii Nicaeni* II, 31. Io. Richardson *Prael. eccl.* Vol. I, c. 16. Tillemontius *Memoir.* To. VI. P. III, art. 16. Christianus Lupus *Diff. de Synodo Nicaena* c. 8. p. 278. To. I. Opp. Emmanuel a Schelstrate To. I. *Antiqu. eccles. illustr.* p. 292. arabicos illos canones post Iustinianum Magnum fuisse demum procos, docuit Romæ. Petrus de Marca *de concordia Sacerd. & Imperii* II, 9, originem eorum reiiicit ad decimum usque Sæculum. Dispicimus nunc enuntiata pl. rev. Auctoris. Mõnet ille, sacros Hebræorum libros ab ecclesia christiana fuisse pro divinis susceptos, testibus insuper laudatis Iustino Martyre, Tertulliano, ac Eusebio. Adgregarunt Christiani volumini illi scripta Evangelistarum & Apostolorum, quæ continentur ex consensu omnium Christianorum tabulis N. T. Tentarunt iam sæculo III. & IV. utrique illi volumini aliquid addere homines, e. g. Hermæ pastorem, duas Clementis epistolas, octo libros constitutio-

num

num apostolicarum &c. Necessum itaque fuit, ut discerneren- Pag. 4
 tur libri canonici ac divinitus dati, a non canonicis. Synodus
 Laodicensis indicavit paulo ante concilium Nicænum, apocry-
 pha V. T. hæud esse suo iudicio divina. Ea enim in catalogo
 hæud recensuit. Aliis videtur Synodus illa in annum 364. po-
 nenda. Origenes apud Eusebium H. E. VI, 25. & Comment.
 ad Pf. I. apocrypha V. T. omisit, monens, *extra* divinorum
 V. T. *librorum censuram* esse *libros Maccabæorum*. Melito,
 Episcopus Sardenfis, apud Eusebium H. E. IV, 26, libros
 V. T., quos Iudæi pro divinis hæud receperant, in canone
 hæud refert. Auctor synopsos, quæ solet Athanasio tribui,
 ac Tomo II. Operum eius legi, dilucide: *Alii V. T. libri non*
canonici, qui catechumenis tantum leguntur, Sapientia Salomon.
*Sapientia Iesu Sirach. Esther *)*. *Iudit. Tobias.* Libros de
 Maccabæis nequidem meminit. Augustini sunt hæc de *Civ.*
Dei XV, 23: Multa sunt sub nominibus & aliorum propheta-
rum, & recentiora sub nominibus Apostolorum, ab hæreticis pro-
lata, quæ omnia sub nomine apocryphorum, auctoritate ca-
nonica, diligenti examinatione, remota sunt. Inde colligit No-
 ster, ante Augustinum, remotionem, per concilii alicuius deci-
 sionem, fuisse peractam. Ariani ex Hermæ Pastore protu-
 lisse dicta, ostendit Athanasius, qui addit, *is liber ex canone*
non est. Inde putat Noster, iudicium hoc niti decreto Syno-
 di. Pastorem Tertullianus eximit libris N. T. canonicis, eo
 quod *ab omni concilio ecclesiarum inter apocrypha & falsa sit*
iudicatus, L. de Pudicitia. Origenes eum Comment. ad Ro-
 manos XVI. *divinitus inspiratum* putat. Eusebius H. E. III, 3. 9.
 negat eum scriptis, *omnium ad sensu adprobatis*, adnumerari.
 Rufinus in *Symboli expositione* libros V. T. & N. T. recen-
 set, quos *Patres intra Canonem concluserunt, & ex quibus fidei*
adsertiones constare voluerunt, omissis Sapientiæ libro, Ecclesia-
 stico Siracidis, Tobie libro, Iuditha, & duobus Maccabæo-
 rum. Tum vero addit, eos, & Pastorem, his præmissis: *scien-*
dum est, quod & alii libri sunt, qui non sunt canonici, sed eccle-
siastici amarioribus adpellati sunt —, *quæ omnia legi quidem in eccle-*
siis voluerunt, non tamen proferrî ad auctoritatem ex his fidei

*) Puta *Fragmenta*.

- confirmandam.* Provocat ad *Maiores*, ac reliqua scripta vocat *apocrypha*, & addit, *Haec nobis a Patribus tradita sunt.* Athanasius videtur dixisse, libros eos esse statutos *decreto Patrum.* Inde Auctor concludit, designari Patres Nicænos, non Laodicenos, quippe qui Apocalypsin Iohannis omiserint. Ipse sibi persuadet, plerumque libros V. T. dictos fuisse *canonicos*, qui fuerint in canone ebræo; *ecclesiasticos* vero, qui in canonem ab ecclesia christiana fuerint præterea recepti. At canonicos N. T. libros Rufinus fecernit æque ab ecclesiasticis. Auctor synopseos illos V. T. ecclesiasticos dilucide vocavit, *non canonicos.* Ecclesiasticos illos excluderunt Rufinus, Hieronymus, alii, ab auctoritate doctrinarum ecclesiæ. At canonici fuerunt adhibiti, ob auctoritatem dogmatum divinam. Sunt tamen, qui illos ecclesiasticos V. T. libros latiori sensu vocarunt *canonicos*, e. g. Augustinus C. D. XVIII, 38. Canonici ita adpellati distinguebantur olim rursus in libros doctrinæ adserendæ ac confirmandæ inservientes, & extra hanc auctoritatem legi solitos, ad ædificationem plebis & catechumenorum. Eapropter Augustinus II, 23. adversus Gaudentii epistolam ita: *Scriptura Machabæorum recepta est ab ecclesia non inutiliter, si sobrie legatur vel audiat.* Athanasius in *Festali Epistola* de Apocryphis V. T. didascalia apostolorum, &
19. *pastore*, sic iudicat, eos, *a patribus decretum esse, legendos ab iis, qui nuper ediscendi pietatis verbi gratia accesserint, non ad dogmata inde comprobanda.* Si *decretum Patrum* in concilio Nicæno factum fuit, omittendi erant ab Athanasio *Didascalia & Pastor.* Per *decreti* mentionem transit Auctor ad concilii decisionem. At græcus Athanasii sermo ut id indicet, veremur admodum. Nec *Pastor*, temporibus Athanasii, in libris vel canonicis vel ecclesiasticis fuit relatus. Scrupulum hunc
21. Auctor animis legentium eximere studuit magnopere. In epistola synodi Alexandrinæ, quam Athanasius ad omnes scripsit
25. ecclesias, hæc leguntur: *Ex Pastore, quamquam is liber non est ex canone, etiam nonnulli doctores allegationes faciunt.* Decretum igitur illud Patrum haud spectat ad canonis formationem. In Nicæno Concilio *de Scripturis sacris* adversus Ari-
- nos.

nos disceptatum fuisse, Noster contendit. Arianos, in enun- Pag. 27.
 tiatis codicis sacri perperam interpretandis, eo concilio fuisse
 diligentes, tradit Theodoritus H. E. I, 4. p. 11. (ed. Cantabrig.
 1720, f.): at, ipsos de numero librorum canonicorum liti-
 gasse, nemo veterum adfirmavit. Constantinus Maximus re-
 misit dissidentes in concilio ad libros evangelicos, apostolicos-
 que, ac veterum prophetarum oracula, quibus, quid de Deo
 sit sentiendum, aperte doceatur, teste eodem Theodorito I,
 7. p. 26, f. Nihil a quoquam de numero librorum canonicorum
 fuit obmotum, nihil obiectum. Examen & disceptatio
 fuit ad communem fontem remissa. Eusebius, qui ad Con-
 stantini mandatum codices 50. divinorum librorum venuste
 describi iussit, a nemine fuit reprehensus, ob libros aliquot,
 vel librorum partes, omittas vel corruptas, licet ipse subtili-
 ter esset Arianus. Noster monet, vocabulum *Photinianorum* 31.
 irrepsisse, aliunde intrusum in canonem VII. Synodi Laodi-
 cense, ac substitutum expositionis ergo voci *Paulinianorum*.
 In editionibus quamplurimis, vocabulum utrumque deficit.
 Auctori visum est sese munire testimoniis Cassiodori & Au- 34.
 gustini, quæ nobis ad id, quod inde ivit comprobatum, mi-
 nus apta adparent. Monet, acta Chalcedonensis Concilii
 haud existare, siquidem Anastasius autographa iusserit combu-
 ri. Maioris momenti est Hieronymi Stridonensis testimo-
 nium, ex præfatione ad librum Iudith, quod supra iam adtigi-
 mus. Mirum est, quod Hieronymus utitur illo *legitur*, atque
 libro Iudith auctoritatem canonicam simul detrahit his verbis:
*cuius auctoritas ad roboranda ea, quæ in contentionem veniunt,
 minus idonea iudicatur.* Si unus ac alter adfessorum concilii
 Nicæni magni adhibuisset enuntiationes e libro Iudith, dici
 omnino poterat, librum Iudith a Nicæna synodo legi in nu-
 mero Sanctarum Scripturarum computatum. Computatio
 enim illa fieri poterat vel facta, vel verbis. Si credidisset
 Hieronymus, librum Iudith tunc inter canonicos fuisse rela-
 tum, eum haud ubique exclusisset a canonica auctoritate.
 Nullum in concilio Nicæno canonem de numero librorum
 canonicorum fuisse editum, monuit iam Natalis Alexander.

- Pag. 43. At peti sic, quod est in principio, tradit Noster. Id tamen momenti alicuius est, quod post concilii Nicæni ætatem, Patres quidam, librum Iudith pro canonico haud reputarunt, ita haud sensuri, si auctoritas canonica ei per synodum Nicænam
 46. accessisset. Sic Natalis Alexander. Respondet Noster, distinguendo inter canõnem Ebræorum, & Christianorum. An distinctio hæc sit genuinis fundamentis superstructa, disquirant
 51. alii. Tum vero Antonii Faji, Theologi Genevensis, argumenta, libro Iudith opposita, retundere adgreditur, laudans illa Hieronymi ex *ep. 22.* & Prudentium, qui in *Psychomachia*, typum christianæ pudicitæ, ex triumpho Iudithæ de Oloferne depromsit. Deinde proponit canõnem codicis Vallicellani biblicum, quem supra dedimus, Inquiri porro, qua via biblicus canon a Nicæno in concilium Carthaginense derivatus sit, credens, recensionem epistolæ Pauli ad Ebræos
 77. in canõne Carthaginensi, indicem esse illius ex concilio Nicæno derivationis. Putat enim, de epistolæ eius *Ἐπιστολῆς* passim ante hoc concilium dubitationem viguisse, licet Hieronymus, sua adhuc ætate, eam Latina consuetudine recipi nega
 82. verit. S. Athanasius in *festali epistola*, & Rufinus ad *Symbolum*, eam tamen canoni inferuerunt. Hieronymus quosdam
 85. Latinæ ecclesiæ designavit. Martini Chemnitii ratiocinationem, ex Augustino *Doctr. Christ.* II, 8. deductam, examinat,
 92. nec adplaudit Bellarmino, qui de *Verbo Dei* I, 10. respondit, Augustini ævo numerum canonicorum librorum a concilio generali nondum fuisse definitum. Monet, se differuisse in
 96. *Bibliotheca Passionea* de variis bibliorum interpretationibus, per Protestantes curatis. Recenset denuo earum nonnullas, immemor discrepantiarum, quæ olim regnarunt inter *versiones* latinas, & has inter ac Hieronymianam, atque porro inter manuscripta vulgatæ, licet ad hanc sexies fuerit emendatio traducta. Conservavit Deus fontes, ut ad eos examinentur rivi, quos haud licet invenire tam puros ut fontibus æ
 102. quiparent. Fuit iam olim, florente Augustino, in ecclesia, mirabilis, tum Interpretum, tum Codicum latinorum varietas, quemadmodum refert præsul Hipponensis de *Doctrin. christian.*

stian. II, 16, col. 19. nec non c. II, 12. Tom. III. Antwerp. 1700, f. Idem adiungit hoc moniti, ob *latinorum interpretum infinitam varietatem*, ad exemplaria hebræa & græca esse recurrendum. Idem repetit ipse *contra Faustum* IX, 3. Auctor se putat invenisse, in ipso hoc Augustini libro, vestigia canonis biblici, per Concilium Nicænum confirmati. En Augustini verba: Pag. 108. *Nostrorum librorum auctoritas, tot gentium consensione, per successiones Apostolorum, Episcoporum, Conciliorumque roborata, vobis adversa est*, XIII, 5. Ipse tamen eam dixerat *confirmatam Apostolorum temporibus*, IX, 3. Cur S. Augustinus in adferendis libris canonicis non fuerit usus auctoritate canonis Nicæni, Auctor disquirat deinceps. Originem libri sapientie negat Philoni Iudæo esse tribuendum, suspicans, Philonem fuisse interpretationis græcæ auctorem. Prævidet id telum, quo usuri sunt quidam, mirati, cur post Synodum Nicænam Patres dissenferint, si ea numerus librorum canonicorum fuisset constitutus. Hieronymus certe haud congruit aliis aliorum sententiis, nisi quis cum Auctore crediderit, Hieronymo *canonis* vocabulum probari sensu Ebræorum. Epiphaniï sententiæ ab Auctore haud aliter exponuntur. Expendit ac illustrat sententiam Gregorii Nazianzeni de *Apocalypsi* Ioannis, quam, hoc tradente, maior pars a censu librorum sacrorum voluit removeri. Respondet Noster, Gregorium adtulisse falsas aliorum opiniones, ac disputationes scholasticas. Id vero ex iambis Gregorii non patere, alii monebunt; rati, Gregorium ita haud fuisse scripturum, si numerus librorum canonicorum definitus esset iam Synodo Nicæna. Hieronymus ad Dardanum scripsit *ep. 129: Apocalypsin ab Ecclesiis Graecorum haud suscipi*. Cyrillus tamen Alexandrinus de *Adoratione & Spiritu* L. VI, eam *Patrum iudicio comprobata esse*, tradidit. Gregorius ex ea argumentum unum atque alterum dogmaticum depromsit, Or. 32. 35. Unde Andreas Cretenfis collegit, Gregorium & Cyrillum habuisse Apocalypsin pro libro canonico. Iudicat inde Noster, Gregorii iudicium de Apocalypsi fuisse manu aliena e carmine eius iambico abrasum. Hieronymo rem esse cum paucis, iisque fortasse hæreticis Græco-

- Pag. 135. Græcorum ecclesiis, putat, præeuntibus Baronio ac Bellarmino. Rufinus, recensione librorum canonicorum, quibus Apocalypsin Ioannis adnumerat, subiunxit hæc: *Hæc sunt, quæ Patres intra canonem concluderunt.* Adiecit Auctor *festalem*
138. Athanasii *epistolam*. Atsynodi Nicænæ modo, XX. canones fuerunt sanciti. In his nihil de canone & censu librorum biblicorum. Respondet Auctor, eum in Actis Synodi relatum fuisse, quæ adpellentur ab Athanasio *τὰ τῶν πατέρων*, & ab interprete
145. Latino *Acta Patrum*. Pagius & Valesius, Acta eiusmodi Nicæna litteris fuisse consignata, negarunt. Eusebius eorum haud meminit. Sed Noster sibi persuadet, canones esse Auctorum indices, & teste Nicolao I, inter Acta constitutos, & Synodi Chalcedonensis Patres professos esse, se Synodi Nicænæ ordinem sequi, ponentes canonum seriem inter Acta. Vide
148. *Act. 12. & 13*, ubi id ipsum ita haud legitur. Hieronymi *adversus Luciferianos* hæc sunt: *Super sunt adhuc homines, qui illi Synodo interfuerunt. Et, si hoc parum est, quia propter temporis antiquitatem rari admodum sunt, & in omni loco testes esse non possunt, legamus Acta & nomina Episcoporum synodi Nicænae: & hos, quos supra diximus susceptos, subscripsisse homoussion inter ceteros reperiemus.* Hæc ad symbolum, nisi fallimur, spectant, partim ad historiam synodi, a multis tunc scriptam. Provocat Auctor ad symbolum Synodi Antiochenæ, quod copiosius est Nicæno: ad Hilarii *libellum adversus Constantium*, cuius locus varie legitur: ad Athanasium, qui enuntiata concilii Nicæni de Filio Dei adfert, quæ nec in
151. Epistola, nec in canonibus extant. Confugit ipse ad Synodum Chalcedonensem, cuius hæc sunt: *Itaque Patrum Nicænorum vestigiis insistentes, unum atque eundem profiteamur esse Filium, Dominum nostrum Iesum Christum: & una voce omnes depraedicamus perfectum eundem in humanitate* — Non cuiusvis est, hinc intelligere, Patres Chalcedonenses indicasse, hæc verba de Christi divina & humana natura, ex sententiis Patrum Nicænorum scriptis desumpta esse. Arius in Nicæna Synodo haud fuit accusatus opinionis, quæ somniat, filium Dei adsumpsisse corpus, non animam hominis, supplente partes & inunia

munia huius, Verbo. In Symbolo Nicæno legitur: *Et homo factus est.* Homo, animæ expers, certe non est homo. Huc respexisse videntur Chalcedonenses, & ipse Leo Magnus ep. 79. qui copiosius exposuerunt Synodi Nicæne sententiam, Nostro autem visum, spectare enuntiata Chalcedonensium, ac Leonis Magni ad Acta Synodi Nicæne. Non negat, canones Nicænos esse modo XX. Postulat vero sibi dari, præter illos Pag. 153. canones existisse Synodi Acta, & in his non paucas alias definitiones, partim ad disciplinam spectantes; atque inter eas fuisse catalogum librorum canonicorum, derivatum inde in Synodos posteriores. De hac sua sententia tandem Auctor modeste ita sentit: *Constanter eam nunc teneo, discessurus ab ea* 154. *dem sine molestia, quando validioribus evincar rationum monumentis. Sicuti enim illa a me est libenter proposita, ut viri eruditi ad eam illustrandam excitentur: ita sane, si contra dicant pro veritate, libenter pariter a me deserta erit.* Fuimus copiosi in delineando huius Dissertationis sensu atque argumento, ne quid deesset iudicio, & nostro qualicumque, modestissime interposito, & lectorum potissime.

Progredimur nunc ad *Diff. II. de Numero Canonum, quos sancti Patres in magna Synodo Nicaena constituerunt.* Distributa ea est in Partes duas. Summa istarum in eo versatur, ut Natali Alexandro, aliisque fiat 2. satis, qui pro XX. Synodi Nicæne canonibus pugnarunt, & ut omnibus adpareat, multo potiora esse rationum momenta pro pluribus quam viginti canonibus, quam argumenta in contrarium allata. Eo ipso demonstraturus est, sacrorum librorum canoni facilem aperiri aditum, ut inter canones Nicænos numerari etiam debeat. Recenset singulas Natalis Alexandri rationes, respondendi ad argumenta, quibus plures quam viginti canones, concilio Nicæno, a quibusdam, non ab omnibus ecclesie Romanæ viris eruditissimis, tribuuntur. Tum vero Auctor illis responsionibus subiungit animadversiones suas, nondum a Natali obiectiones penitus fuisse extrictas, ostensurus. Versatur causa in testimoniis, quæ ex Zosimi epistola, Ambrosio, synodo Carthaginensi, litterarum formatarum canone, Isidoro, Innocentio I, synodo Cpolitana,

- Nicæno Paschatis canone, aliisque canonibus, vulgo Nicæ-
 Pag. 6. nis, arcessi solent. Zosimus ius adpellandi ad ipsius consul-
 tum deduxit ex privilegiis, a Iesu impertitis Petro Apostolo.
 Idem sensere Bonifacius, Gelafius, & Nicolatus, Papæ, statuen-
 tes, tantum sibi ideo esse auctoritatis, ut nemo possit *de ipso-
 rum retractare* ac resilire sententia. In argumento adpella-
 tionum Romanarum, originem mansisse ex canonibus synodi
 Sardicensis, Petri de Marca fuit opinio. Longe latequæ ad-
 10. versus eam sententiam disputavit Auctor, ratus, Sardicenses
 canones esse additamenta ac expositiones Synodi Nicænae, ideo-
 que in numero Nicænorum canonem fuisse quendam, adpel-
 lationibus ad Apostolicam sedem proprium. Videtur ad eum
 provocasse Leo Magnus *ep. 25.* ad Theodosium Imperatorem,
 quum tamen canonem Sardicensis concilii præferat, præmit-
 tens hæc: *Canonum Nicænae habitorum decreta id testari.* Inno-
 centii I. epistolam, ad Victricium Rothomagensis datam,
 13. peræque laudat. Persuadet sibi, concilium Nicænum univer-
 so orbi, Sylvestro summo pontifice auctore, per Constantinum
 196. Magnum fuisse indictum. Synodi illius durationem a Cresconio
 diebus XXXVII. potuisse concludi, vix ipsi videtur probabile.
 Dedit ei annos tres & ultra præfatio, cuidam codici arabico præ-
 fixa. Consentiant huic Nicephorus VIII, 14. & Cassiodorus
 in *Chronico.* Ad sex fere annos producerunt Photius *Bibl.*
sod. 88. & Eusebius in *Chronico.* Videntur nempe Episco-
 pi præparasse antea destinata per secretos conventes atque com-
 municationes. Quicquid vero ecclesiis singulis in more fuit
 positum antea & posthæc uberius expositum, illud dictum
 fuit per Nicænos Patres, eorumque decreta, confirmatum, li-
 cet canonibus singulis id haud fuerit declaratum. Innocen-
 tius I. haud aliter videtur sensit, scribens Episcopis Gallia,
voluisse Nicænos Patres, traditiones apostolicas atque ecclesiae in-
stitutiones ad notitiam omnium pervenire. Quicquid igitur
 erat disciplinae vel auctoritatis episcopalis pars, a synodo
 haud sublata, id dictum fuit Nicænum, & Patrum Nicæno-
 rum decretum. Auctori id laudi cedit, quod synodi Ni-
 198. cænae præsidem fuisse Osum, fuerit confessus. Eiusdem ar-
 gumen-

gumenta, quibus, plures fuisse quam viginti canones synodi Nicenæ, ivit demonstratum, repetere haud vacat singula. Res **201.** ipsi ac lis est potissimum cum Natali Alexandro. Atticum, Episcopum Constantinopolitanum, putat e numero canonum Nicænorum aliquos fustulisse. Id nobis videtur minus probabile, siquidem fasciculus ac sylloge canonum illorum, haud in unius Attici erant manibus, sed peculium fuere Imperatoris, præfectorum, episcoporum. Præfectis illos fuisse ad manus, intelligitur ex legibus & constitutionibus Imperatorum, quarum normam præfecti servare fuerunt iussi. Theodosius ad a. 421. Philippo, præfecto prætorio, qui Illyrico præsidebat, ita: *omni innovatione cessante, vetustatem & canones pristinos ecclesiasticos, qui usque nunc tenuere, etiam per omnes Illyrici provincias servari præcipimus, ut, si quid dubietatis emerfit, id oporteat non absque sententia viri reverendissimi, sacrosanctæ legis Antistitis Ecclesiæ urbis Cpolitanae, quæ Romæ veteris prærogativa laetatur, conventui sacerdotali, sanctoque iudicio reservari.* Nostro videntur Acta Synodi sextæ Carthaginensis esse vel omnino supposita, vel vehementer suspecta. Theodorito, qui H. E. I, 8. canones modo XX. Synodi Nicænæ tribuit, opponit id, quod idem, Episcopus modo 270. ad illam convenisse tradidit; cum nemo dubitet, interfuisse ei Episcopos 318. — Gelasii Cyziceni testimonio II, 3, quod numero XX. canonum favet, opponit varia. Examina- **218.** græcum canonum codicem, in Synodo Chalcedonensi lectum. Ad auctoritatem Hincmari Rhemenfis minuendam, **246.** adfert eruditionem omnino magnam. Dissertatione III. disputat de Athanasii, Alexandrini Patriarchæ, ad Constantinum Imperatorem perfligio, eiusque ad Iulium Romanum Episcopum provocatione, opponens sese Natali Alexandro, cuius ad Sec. IV. Diss. XXII. hæc sunt verba: *S. Athanasius, a Synodo Tyria damnatus, & sede sua exturbatus, Iulium Pontificem Maximum non adpellavit.* Indubie verum est, Athanasium cum Eusebianis diu concertasse, viro, cui ex damnato Arii errore bellum fuit enatum & illatum. Sectatores Eusebii Nicomediensis obiecerunt Athanasio, vixdum electo, magicæ ar-

- tis studium atque operam: Eum apud Constantinum in crimen violatæ maiestatis vocarunt. Conflata fuit ad causam investigandam Synodus Tyri. Athanasius, cum non paucis Aegypti Episcopis, eo venit accitus. In discrimen maximum adductus Patriarcha, per fugit ad Constantinum. De hoc per fugio exaravit diatriben Auctor, Dissertationi III. suffixam. Arcessit Imperator eos, qui Synodo interfuerant, universos ad se. Innocens Athanasius ab Imperatore in Gallias mittitur exsulatum. Obiit paullo post Imperator, cum stauisset iam reddere eum sedi suæ, licet Eusebius secus rem
12. evenire voluisset. Filius Constantinus iussa patris expediri fecit, freudentibus inter hæc Eusebianis. Ariani Alexandriae turbas seditionesque in reversum concitarunt. Eusebius Constantium in Athanasium incendit, irritationibus repetitis. Utroque auctore Synodus Antiochena existit, quod putabant, sic decreta synodi Nicænæ subverti, ipsumque Athanasium sede sua deturbari posse. Abrogarunt Patres Athanasium muniis, ac ei Georgium quendam Cappadocem surrogarunt. Fugit Athanasius e turbis Romam, ad Iulium Episcopum. Adpellationem vocat id per fugium Noster, innixus testimonio epistolæ, ex Synodo Romana, sub Damaso habita, datæ, & litterarum Coelestini Episcopi Romani, ad Clericos Cpolitanos scriptarum. Habentur hæc in Parte I. Concilii Ephesini. Provocat præterea ad Gelasii epistolam, Dardaniæ Episcopis scriptam, nec non ad Socratem III, 25, & Sozomenum III, 8, atque Liberatum
33. Diaconum. Posthæc expendit Natalis Alexandrini argumenta, usque ad tractationis finem.
- 44.

ΟΡΘΟΔΟΞΟC ΟΜΟΛΟΓΙΑ,

i. e.

*ORTHODOXA CONFESSIO CATHOLICAE ATQUE
apostolicæ ecclesiæ orientalis, cum interpretatione la-
tina, & versione Germanica: præmissa est historia huius
homologiæ a D. CAROLO GOTTLOB HOFF-*

MANNO Prof. Prim. Theol. Vit. &c.

Wratilaviz, 1751. apud Io. Iacob. Korn 8. mai.

v. Alph. I. pl. 1½

Con-

Confessio hæc Ruthenica longe est notissima ex prioribus editionibus, quam ut summam illius in nostris enarrationibus instituamus. Duo itaque supersunt momenta hic indicanda, quorum alterum ad *historiam* præmissam, alterum vero ad *rationem* novæ huius editionis spectat. Prioribus sæculis, religio Russorum non adeo Germanis erat cognita, quia nulla fere inter utramque gentem commercia intercedebant, & a mutua consuetudine uterque populus abstinuit. Nostris vero, & patrum temporibus nostrorum, & plura, & certiora ad nos, de doctrinis Russorum religiosis, allata sunt. Ex quo enim tempore bella cum his gesta, commercia magis culta, & legationes frequenter missæ sunt; ex quo etiam *Petrus I.* varias superstitiones terris suis exulare iussit, & *ordinationem ecclesiasticam* promulgavit, quin & sacra ipsa emendare studuit; & Russi ipsi cum nostratium quibusdam doctoribus commercium literarium susceperunt, suos quoque sanctioris doctrinæ candidatos ad exterarum academias miserunt, scholasque & monasteria bibliothecis instruxerunt: magis magisque consistere coepit, quænam sint capita præcipua religionis inter Russos receptæ, & quæ illi immerito, etsi vulgo, affingantur. Certius autem iudicium de religione Russorum ferri non potest, quam ex illo ipso *Catechismo Russorum*, qui liber est symbolicus eius gentis, publica auctoritate *Petri I.* constitutus, & Patriarcharum Moscoviæ, & synodi perpetuæ consensu, ita confirmatus, ut ea confessio, publica ecclesiæ genuinæ Russicæ vox habeatur, & ad cuius normam omnes, in Russia sacris operantes, doctrinam in academiis & ecclesiis conformare teneantur. Variæ huius libelli adfunt denominationes, dum v. g. modo *Catechismus Russorum*, modo *Expositio fidei Russorum*, modo etiam *Homologia* appellatur, & *Catechismus maior*, ideo, quod alius *minor* prostat, iussu *Petri I.* compositus, præcipua doctrinæ capita brevissime complectens. Apud Græcos audit *ὁρθόδοξος Ὁμολογία τῶν Γραικῶν*, i. e. Orthodoxa Confessio Græcorum, quemque esse voluit *Nestarius*, Patriarcha Hierosolymitanus, quemque deinceps *Laurentius Normannus*, & alii, de Græcorum religione disputantes, servarunt. Nec hoc male fit. Non solum enim de

Ruffis, sed & de omnibus Græcis, per quatuor illos patriarchatus viventibus, ex hac confessione intelligitur, quam fidem & religionem profiteantur, vel saltem profiteri debeant, si membra ecclesiæ græcæ orthodoxæ esse velint. Auctor huius catechismi vero non est *Meletius Syrigius*, neque *Nestarius*, sed *Petrus Mogilas*, Kioviensis Metropolitæ. Hinc emendandus est error in *praefatione*, Normannianæ quondam editioni præmissa, ubi hæc confessio *Nestario*, ut auctori, falso adscribitur. *Petrus* ille *Mogilas* a patriarcha Hierosolymitano *Theophane* electus atque creatus erat metropolitæ Kioviensis, illustri ex sanguine, stirpe nimirum ducum Moldaviæ Valachicæque, prognatus. Hic catechismum nostrum componens, tres episcopos sibi subiectos, & a Constantinopolitano Patriarcha consecratos, in consilium adhibuit, deque singulis fidei capitibus cum iis suam sententiam contulit, synodum in urbem metropolitanam congregavit, & celebribus dioeceseos viris libellum suum proposuit diiudicandum, cumque ab omnibus probatus esset, cum ecclesia constantinopolitana, huiusque synodo, tandem eum communicavit. Misit itaque in Moldaviam *Isaiam Trophimum*, *Connoricium*, & *Xenovicium*, Russos: quo etiam venerant *Porphyrius*, metropolitæ Niceæ, & *Meletius Syrigus*, patriarchæ Constantinopolitani & synodi personam partesque tunc in Moldavia agentes. Hi communi consilio *ἐκδέξιν* hanc auxerunt, emendarunt, mutarunt, tandemque quatuor patriarchis confirmandam exhibuerunt, atque deinde confirmationem ac subscriptionem retulerunt. Facta est hæc approbatio publica, teste patriarcha *Parthenio*, anno post Christum natum MDCXLIII, die undecimo mensis Martii. Patet exinde omnino, multam diligentiam *Petrum Mogilam* adhibuisse, ut ecclesiæ suæ mentem rite ac plene adsequeretur, & accurate exprimeret, quod ipsi, viro erudito atque assiduo, non male cessisse, unanimis applausus ecclesiæ Græcæ satis superque docuit. Occasionem conferribendi hunc libellum, sine dubio, *Petro Mogilas* dederant turbæ sectariorum quorundam, qui, *Cyrillo Lucare* forte auctore, novas quasdam Genevensium opiniones in ecclesiam Græcam introducere studebant. Primo græcæ & latine con-

scribe-

scribatur catechismus hic Rufforum. Postea vero, ubi approbatus a quatuor patriarchis fuerat, in linguam Russicam transferebatur, in qua typis exscriptus, a Russis assidue legabatur atque tractabatur. Extant nunc etiam Slavonicæ versiones, diversis formis, & diversis locis impressæ, quod inter omnes constat. Notissimum etiam est, latinam versionem, a Laur. Normanno editam, non esse illam a Patriarchis perlectam, sed aliam, & ab ipso *Normanno*, uti præfatio docet, confectam. Prima catechismi huius Græca editio, cura atque impensis *Panagiotæ*, interpretis quondam orientalium atque occidentalium linguarum in aula Constantinopolitana, Amstelædami MDCLXII. aera Dionysianæ fuit edita, & gratis divulgata. Pöterit ex his emendari error *Caroli du Fresne*, ubi de *Panagiota* tradidit, ac si ille catechismi Rufforum versionem in linguam Græcam vulgarem composuerit; cum *Nestorius* patriarcha clare doceat, *Panagiotam* *ὁμολογίαν* tantummodo edidisse, non vertisse. Hac occasione *Arnoldus* refert, *Panagiotam* pecuniam quidem misisse, sed Ordines Foederati Belgii eam remisisse, & suis impensis *ὁμολογίαν* exprimi curasse, ut *Panagiotæ*, interpretis aulici, favorem sibi conciliarent. De auctoritate catechismi Rufforum, in coetibus eorum, vix ac ne vix quidem dubitare licet; etsi nonnulli, minus quidem recte, de ea dubitare voluerint. Ordo rerum pertractatarum, a *Petro Mogila* electus, totum opus in tres partes, *fidem*, *spem*, & *charitatem*, dividit. Ad *primam* partem referuntur duodecim fidei articuli, symboli nempe Nicæni & Constantinopolitani I. & neque plures, neque pauciores credendos esse, *quaestione quinta* contendit catechismus. Ad *secundam* partem reiiicitur expositio orationis dominicæ, & novem beatitudinum. In *tertia* parte divina præcepta decalogi explicantur, præmissa specialiori institutione de ieiunio & elemosynis, de prudentia, iustitia, fortitudine, & temperantia. Methodus cum sit catechetica, responsiones subinde volunt confirmare testimoniis S. Scripturæ, Synodorum, & Patrum, tanquam tribus principiis theologiæ cognoscendæ, in ecclesia Russica receptis. Sunt vero multæ iusto prolixiores, & nimis diffusæ,

fusæ, catechumenorum captum sæpe superantes; id quod etiam *Petrum I.* commoverat, ut minorem catechismum, antea commemoratum, conscribi iuberet. Quod ad novam *Hofmanni* editionem spectat, sciendum est, triplicem versionem hic exhiberi lectoribus, *græcam, latinam, & germanicam*, typis Breitkopfianis egregie, & charta maiore, formaque elegantiori, Lipsiæ excusam. Græcus textus idem ille est, quem *Panagiotis* vulgari dialecto composuit, & *Normannus* Lipsiæ anno Christi MDCXCV. publici iuris fecit. Variæ lectiones, a *Normanno* additæ, servatæ sunt & in hac editione, textuique subiectæ, etsi nondum constet, unde sint petitæ aut collectæ. Latina versio est *Normanniana* illa, satis bona, textum commode exprimens, nec prorsus inelegans. Germanica versio auctorem habet *Frischium*, Berolinensem, Slavonicæ linguæ peritissimum, qui ex Slavonica etiam lingua confecit Versionem, exemplari usus, quod Petroburgi, cum præfatione & commendatione Patriarchæ, *Adriani*, anno særæ Dionysianæ MDCCXXII. prodierat. Retinuit tenorem literæ, ita tamen, ut elegantia ac perspicuitati vernaculæ nostræ linguæ nihil decederet. Multos habuit hic labor applausus, quod & huic trilingui editioni ominabamur cum prodiret, certo confisi, bibliopolam, honestissimum virum, magnam & Russorum & exterorum gratiam sibi inde esse collecturum.

IO. IAC. FREY A. M. COMMENTATIO DE
*Muntmannis, qua simul, quid Mundeburdium
 fuerit, uberius ostenditur.*

Noriberge & Altorfii, sumtibus Laur. Schupfeli A. S. R.
 1749. pl. II. in 4.

Gratulamur sæculo nostro, quo res Germaniæ prisæ mediæque sollicitius investigantur. Laudandus erit hoc nomine pariter auctor hic noster, qui Noricarum præsertim antiquitatum studiosus, auctoritate iussuque summi viri, b. *Hieronymi Guilielmi Ebneri* ab *Eschenbach*, ex illo celebri diplomate, quod Friderico II, debet Norimbergensium republica, selegit sibi de Muntmannis argumentum, interpretationum

tionum varietate satis impeditum. Ita tamen id exposuit, ut simul nobis sitim relinqueret *Schwarzianae*, quam pollicetur, huius diplomatis illustrationis, quam primum fieri possit, non sine generali fructu videndæ. Noster interim, ad ipsum §. 2. vocabulum quod attinet, *Goldasti, Cangii, Pffessingeri, Schwarzii* sententias, exponit. *Goldastus* homines proprios esse putat, cum *Mont* apud veteres *potestatem* aut *dominationem* designarit; vel cum etiam tutelam *mundium* dixerint, eos qui quidem in tutela sint magistratus, civitatis autem iure careant, Cl. *Frey* ad *Neumanniana*, dudum explora, in Ebræa lingua principia relabitur, & ad patrium quoque sermonem eadem accommodat; quasi vero, quæ profert, exemplis, non totidem, aut plura possint in contrariam partem opponi. Vel hic tamen etiam sunt observationes criticæ, non omnino nullius momenti. Colligit ex iisdem, *Mundiburdium*, vel *Mundburd*, §. 3. ut in charta *Ludovici* II. legitur, esse defensionem, patrocinium, tutelam: cuius interpretationis varios testes adpellat, ac secus sentientes refellit. Nominatim autem sententiam *Stadenii, Pol. Lyseri* (qui Helmst. 1727. edidit *de Mundiburdio observata historico-diplomatica*), & *Io. Ge. Wachteri*, perquirat. *Wachteriana* præsertim argumenta fusius excutiuntur, & §. 4. modeste, non sine iustis critici nostri laudibus, confunduntur. Hinc per partes itur distinctius. Sic autem in ecclesiis manu §. 5. missi servi fuerunt illarum in *mundeburdio*, licet non semper: in principum vero, quod violare præcipue nefas, per denarium §. 6. manu missi steterunt, aliique. *Mundeburdium* ergo duplex erat: regium, & sacrum; cum utroque vero potestas aliqua coniuncta. Principes habebantur defensores ecclesiæ, quod Ca- §. 7. rolingicorum exemplis probatur, ut Imperator hodieque dicitur divini coetus advocatus. Inde, singularem *mundeburdi* §. 8. promissionem a principibus ecclesiæ petebant; cuiusmodi chartas innumeras dedere principes. Eundo per exempla, probatur istud documentis *Dagoberti, Theodorici*, cuius quidem charta suspecta, *Caroli M. Ludovici pii, Pipini R. Aquitanix, Lotharii, Ludovici II. Caroli calvi, Arnulphi, Hugonis* §. 9. sq. *Italiae Regis, Ottonis M. Ottonis II & III. Henricorum II.*

- III. IV. VII. & aliorum. Ubi sæpius iudicium instituitur non
- §. 11. ineptum, & spuria præsertim diplomata seiuunguntur a legitimis. Plerumque mundeburdio iungebatur immunitas, cuius fructus exsistere varii. Simul autem aderat subiectio, qua factum est, ut nec ecclesiæ principum a potestate liberæ forent; qui potius & defensores vicarios dabant. Episcopis singulatum & Abbatibus minora monasteria commendabantur. Ad hæc pupilli, viduæ, & omnes infirmiores *mundeburdio* principis
- §. 13. gaudebant. Occasionem disquisitioni novæ præbet, an mundeburdium solis sit ecclesiis datum? & cur exempla nulla reperiantur exhibiti civitatibus mundeburdii? civitatumque distinctione facta, tales in imperatorum *mundeburdio* revera
- §. 14. stetit comprobatur. His expeditis, ad Muntmannos pergitur, quibus *Mundiliones*, *Mundiculi*, *Mundlingi*, *Iamundilingi*, *Vogtleute*, *Vogtmanni*, similes fuisse putantur, scilicet advocatum agnoscentes ac defensorem, id quod ævi medi
- §. 15. quibusdam monumentis corroboratur. Hinc & in *Nothero*
- §. 16. *Muntmannum esse vasallum*, contra *Schilterum* ostenditur. Postea quaeritur: an aliorum se tutelæ commendare prohibitum sit? agiturque de Romanorum clientibus, Gallorum *ambassis*, *devotis*, *solduriis*, prisorum Germanorum comitibus. Potissimum in hisce comitibus principum, *vasallorum* imaginem, verorum nimirum, & ut ita dicamus *feudalium*, sibi cernere visus est *Struvius* in *syntagmate iur. feud. e. I. §. 3. p. 8.* Nec mala isthæc sententia apparuit *Heineccio*, in *elem. iur. Germ. L. I. tit. 3. §. 66.* Noster autem, inter hos comites & *vasallos feudales* luce clarius discrimen agnoscens, clientum Germanicorum exemplum eos
- §. 17. præbere putat: Ad ipsam motam quaestionem quod attinet, negatur, urbium civibus licere, potentioris alicuius principis tutelæ sese dicere, cum iam habeant dominum, atque *Muntmanni* tales, in interregni turbis exorti, civitati suæ damnum
- §. 18. adferant. Id ut uberius confirmetur, Imperatorum Romanorum leges adversus eos excitantur, qui vel spe causæ obtinendæ, vel tributorum vitandorum, eligant sibi patronos; & quid statuant leges Germanicæ, de more duos habendi patro-
- nos,

nos, evincitur. Porro. talium malus animus probatur, & §. 19. poenæ *Muntmannorum* Norimbergensium edicuntur; præcipue dum civium Norimbergensium ipse sit Imperator Advocatus. Hac occasione, mentio *Muntmannorum*, in diplomate §. 20-25. *Carolino* Osnabrugensi, sed suspecto, examinatur. A *vasallis* propriis *Muntmanni* distinguuntur; neque minus a *Pfalburgeris* ac *Usburgeris*, ut & a *propriis hominibus*: cum cives non homines proprii fuerint isti. Sic & ab *Hindersassis* differabant, aliisque, quibuscum iam quidem exoleverunt. Valent tamen hodieque leges, quæ subiectos aliis in tutelam recipere vetant; sic autem, ut passim exceptio habeat locum. Superest appendix, quam constituunt formulæ *Mundeburdii*, & diploma, quo *Ludovicus* pius monachos *Balneolenses* in *mundeburdium* recipit ad §. VIII. lex Imperatoris *Sigismundi*, contra *Muntmannos*, ad §. XIV. & exempla civium *Argentoratensium*, in tutelam receptorum, ad §. XVII.

SOGNO FILOSOFICO INTORNO ALLE CAU-
se della Pioggia, &c.

h. e.

SOMNIUM PHILOSOPHICUM DE CAUSSIS PLU-
viae, Auctoris recentioris.

plag. 2. tab. æn. i. in 8.

In lunam cum amico, ope machinæ cuiusdam volantis, delatum se fomniavit, ibique cum aliquo lunæ incolarum, philosophatum Auctor. Ille pluyiæ caussas explicaturus, primo solares radios graves adferit, idque probat hoc experimento: si libere suspendatur bilanx accurata, quali aurifabri utuntur, & in eius lancem unam proiciatur radiorum solarium, vitro caustico unitorum, focus, descendere bilanx observabitur. Experimentum in loco ventis non exposito instituendum, Auctor monet; suumque instrumentum, eo fini adhibitum, quinque pollicum circumferentia fuisse. Addit, radios solares igneos esse, ignem autem vi repellente præditum; quod pateat, cum

M m m 2

collo-

collocatis rosarum foliis recentibus in vase, cuius fundus perforatus est, iisque imposita charta spissiore arena tecta, huic autem vase carbonibus pleno, humidum ex rosis per fundi foramina *per descensum* destillet; cum si attrahens vis inesset igneis particulis, in arenam migraturum sit. Obtendatur loculamento ligneo pannus madefactus, & situ obliquo soli exponatur, ut aliam siccus obumbret, & post aliquod tempus madefactus hic in umbra positus conspicietur, quod propellentem radiorum solarium vim, lunaria autumante, arguit. Si vero duo vasa æqualia ventricosa, collo angusto longo recto prædita, æqualiter liquore repleantur, alterum vero in umbra collocetur, alterum soli sic exponatur, ut radii solares orificium colli eius feriant, ex hoc minus evaporasse ponderando deprehensum iri, quam ex illo, asseverat lunæ incolæ. Hæc omnia contendunt, ut *solem attrahere vapores*, qui ex terra ascendunt, refutet: quod sane nos credimus firmiter multo argumentis a physicis terricolis refutatum diu esse. Adscensum vero vaporum, & casum pluvie forma, ex legibus gravitatis specificæ explicat lunaria, plane ut nostri physici. Tum reditum parare, tempestate infesta deiectus ex machina, cogitur Auctor, estque subito in lecto suo cum evigilaret. Totum opusculum maioris momenti quam somnium æstimare vix possumus, sed ficti etiam quo placere possit nihil habet, præter titulum: nam quæ lunaria ille disserit, a quovis terricola poterant proferri, præcipue cum Italos Auctores & Gallos perpetuo citet.

ANTIQUITES ROMAINES EXPLIQUEES

i. e.

ANTIQUITATES ROMANORUM EXPLICATAE
*in commentariis Comitum de B*** quæ acciderint*
ipsi complexis, ut & insignem numerum historiarum &
arcanorum perquam notabilium, per vestigationes item ac
novas inventiones, ad antiquitates Romane civitatis, &
alias

alias curiositates Italiae pertinentes, in tres partes divisas, & ultra centum figuris aeneis ornatis.

Hagæ Com. apud Ioannem Neaulmium 1750. 4.

I Alph. 22½ pl. I Alph. figg. æn.

Opus istud, ad morem commentariorum eiusmodi Gallicorum consignatum, potius politulis illis, ut vulgo dicuntur, hominibus, & nobilioribus natu, quam seriis elegantiorum litterarum & antiquitatum amatoribus, proderit. Varietas delectat, opiniones plurimæ mixtæ iuvant, disserturos magis, quam iudicatuos. Velut ab initio vitæ curriculum & itinerum enarrat Auctor, vel fingit. Pueritiam exponens, de scholis etiam publicis iudicat, inprimisque mollem eorum versandi rationem reprehendit, quibus principum iuventutum & nobiliorum cura, tanto consensu permittitur. Nimirum & hic mundus regitur opinionibus, qui que vigilans esse creditur, multam in lucem stertere potest. Intentius multo commendat mortuos doctores, & in iis præsertim admirabiles meditationes morales Marci Aurelii Antonini, pretiosas vitæ regulas Rochefoucaultii ducis, ac Fenelonii Telemachum inimitabilem. Progreditur inde, ut de sermonibus sacris iudicia sileamus, ad principis cuiusdam, Gallis æque ac Germanis cari, quosdam amores cum *Adriana Couvreur*, virgine comica vere generosa, de qua, quemadmodum aliis de personis alibi, scriptis Romanensibus dignissima memorantur. Carpuntur, hac occasione, præsertim rationes sacerdotum Parisinorum, cadavera personarum comicarum, quibus ordinaria sepultura negatur, tractandi. Sed vel magis adficitur beatissimus ille iniuria, licet antea perquam laudatus, dum ideo pontificiorum castra sequi noluisse dicitur, quoniam isti noluerint amicam sepelire. Iunguntur aliæ quædam amatorix Parisinæ narrationes, quibus addat quis, vel demat fidem, per nos licet. Iam ad alteram partem progredimur, itinera nostri percensituri. In civitatem Senen-

sem principio venit, ibique primarium antistitem adiit, qui vix antiqui splendoris rudera præbentem monstravit urbem, & Romam aliquatenus antea designavit. Sed actutum, ubi comitem nostrum comitari laboramus, in recentem incidimus fabularum amatoriarum labyrinthum. Tandem inde revertimur Lugdunum Gallorum, quam urbem, ut soli Lutetiae secundam, noster describit. Reperitur ibidem, in curiae vestibulo, Claudii imperatoris censoris oratio pro Lugdunensibus, antiquitus aeri incisa. Montem pessulanum describens noster, novos errores amatorios miscet, qui passim inspersi, si consideres singulatim, haud omnem veri similitudinem excedunt, sed iunctim omnem ita superant fidem, ut iustissimam acutiorum nauseam pariant. Massiliam, ob hilaritatem incolarum, in ipsis non raro plateis publice saltantium, designat, quorum tamen mores alioqui rudes sugillat. Ob incolarum potius superbiam, quam aedificiorum, Genuam esse superbam dictam, arbitratur. Licet isti, vel nobiliores, optime sibi videantur educare liberos, si apud vilissimi pretii magistrum, lectionem, scriptionem, & computum edidicerint. Iisdem obiicitur, quod natu maiores contemnant minores, neque liberaliter cum illis converfentur. Multo magis laudatur Siena, Gallisque commendatur, ob insigne pretium eruditionis, ac litteratorum copiam, frugalitatem, & amabilem conversationem. Sequitur pars tertia, nominatim Romam contemplata, cuius, temporum antiquorum habito respectu, tristis hodieque adspectus indicatur. Plurimos ibi reperit sacerdotes ac religiosos homines, quos potius ruinis, quam opibus civitatum adnumerat. Prima vero quæ monumenta designantur, sunt columnæ Traiani & Antonini. Priorem aedificavit Adrianus, centum quatuordecim pedum altitudine, excepta marmorea basi, cuius post portam, per scalas 185. graduum, interius ascendi potest ad summum, XLV. rimis aut fenestris minoribus immittentibus lumen. Superius erat colossus eius imperatoris, urnam auream manu tenens, Adriani cineres complexam. Ea vero statua, cum iniuria temporum cecidisset, S. Petri 1589. imponendam curavit Sixtus V. Exemplar ea columna præbuit

Anto-

Antoninianæ, quæ quidem Antonini philosophi triumphos describit, cuius & ibi cineres conservabantur. Multum damni cum passâ esset hæcce columna, eodem anno cum altera renovabatur, & accipiebat statuam Pauli. Expeditio Marci contra Marcomannos hic vel imprimis exsculpta considerari meretur. Est alia columna Clemente XI. pontifice 1705. re-
 perta, cum inscriptione: DIVO ANTONINO PIO, ANTONI-
 NVS AVGVSTVS ET VERVS AVGVSTVS FILII, & sculptura,
 qua Antonini pii & Faustinae coniugis consecratio repræsentatur. Deportata fuit ex horto, ubi inventa, in curiam Innocentii, longitudine pedes habens quinquaginta. Ad-
 duntur deinceps numi quidam antiqui, sed explicatio deest, cuius locum occupat satis trita priscae Romæ primordi-
 orum narratio. Generatim nobis satis confuse scripta, neque cum antecedentibus accurate cohærere videtur, pars hæc po-
 strema. Comes, antea novis extraordinariis & amatoris intentus, nunc alia sequitur omnia, & ipsius amasiæ lectissimæ,
 cuius absentiam ægèrime tulerat, obliviscitur, solis nunc ruderibus intentus, & aliis momentis, nec ab eius educatione,
 nec a moribus expectatis. Hosce tamen spirant ipsæ narrationes tam inordinatæ, quam minus passim accuratæ. Sed contenti hæc dixisse, comitabimur eum ad alia visitanda. Osten-
 dit nobis turrata moenia. Turres partim *eremitaæ*, sive sanctam solitudinem adamantes, partim feminae famosa vita, partim nocturæ & eius generis aves, inhabitant. Porta Nomen-
 tana nunc a Pio IV. pia nominatur, quod ille pontifex reparavit. In ipsis moenibus urbis rudera sunt amphitheatri, forsitan a Seiano, prætorianarum cohortium ad usum, constructi. Non procul inde reperitur circus Antonini Caracallæ, cursibus imprimis equestribus destinatus: qua simul occasione de circo maximo A. disputat, & de aliis. Sic & dum Coecilie Q. Cretici Metellæ magnificum sepulcrum, quod a capitibus boum insculptis iam *Capo di Bove* nominant, consideratur, occasio præbetur aliis de maufoleis & monumentis loquendi. Ostiensem ad portam sermo fit de
 Caii

Caii Cestii pyramide; quo loco etiam de Cestio multa dicuntur. Neque minus est verbosa testacei montis, & illius qualitatum, descriptio. Moles Adriani, multo minus invenitur munita, quam dicitur vulgo. Ceterum illius fatum & incrementa satis accurate percensentur. Pons Aelius, hodie castelli angelici nomen habet, ut A. putat. Triumphalis arcus Titi, narrationem amatoriam immixtam, sequitur. Est is æneus partim, partim marmoreus, & ostendit inter reliqua vasorum Hierosolymitani templi sacrorum imagines. Alius est Constantini, cui, nostro iudice, magni cognomen indidit adulatio, quique falso, & ad usurpationem iniustissimam velandam, pontifici dicitur Petri patrimonium donasse. Totus est marmoreus, ac triplex arcus, quasi ter maior Tito fuerit Constantinus. Dicitamen poterit potius arcus Traiani, cuius ænea statua medium occupat locum. Ad latus, iuxta pietatem, conspicitur Salus dea, manu serpentem tenens, vel potius extremis dextræ digitis attingens. Arcus Septimii Severi, & eius filii Caracallæ ferviens honori, dimidiam ultra partem est sepultus. Iuxta visitur ædificium marmoreum, Iani scilicet quadrifrontis templum, quatuor anni tempora repræsentans. Obelisci memorantur, ac partim describuntur, sex, admodum insignes. Templorum primarium locum occupat Pantheon, a M. Agrippa Augusti genero structum, rotundum illud, ac diametrum habens pedum CXXXII. Huic addita porticus, templum ipsum, superbissimum licet, pulcritudine vincit. Augusti theatra, in monte Palatino, nihil hodie reperient eminentius. Attamen, ut ibi nihil singulare, sic nec de amphitheatris, theatris, & aliis huius generis antiquitatibus, neutiquam hic invenimus, quod non alibi iam legere nos meminimus. Relinquimus igitur, speciminibus illis, ad faciendam fidem, excerptis, iure nostro, talis generis thesaurum oculo potius quam animo, & hic pariter delectationi magis, quam amplificandæ antiquitatum cognitioni.

CHRI-

CHRISTIAN. GUIL. FRANCO. WALCHII PHIL.
 Prof. Publ. & Societ. Lat. Ienens. Epbori, historia Pa-
 triarcharum Iudæorum, quorum in libris
 iuris Romani fit mentio.

Ienæ, sumptibus Guthianis 1752. 18. plag. 8.

Qui ad replicandas res Iudæorum appellunt animum, non unam rationem sequi solent. Sunt enim qui mores eorum, instituta, & sacra tantam digna indicent, in quibus illustrandis, in hominumque memoriam revocandis, industriam suam operamque collocent; sunt, qui reipublicæ illorum formam describere satis habeant, ac felicissimam tantum eius gentis ætatem attingant; sunt denique, qui doctores modo, horumque sectas & disciplinam persequantur, reliqua omnia vero tacita relinquunt. Quod ut ad librorum sacrorum intelligentiam apprime accommodate fieri existimamus: ita optandum etiam erat, ut ad ea tempora hominum eruditissimorum cura descenderet, quibus, post excidium Hierosolymorum, æversionemque reipublicæ, magis illa gens, rebus, ac legibus etiam Romanorum, implicata est. Nemo enim paullo eruditior facile reperitur, qui, quantis adhuc tenebris immerfa sint, quæ a Romanis aliisque historicis exteris prodita de Iudæis legantur memoriz, non intelligat, aut, quam multa hoc in genere posterorum relicta sint diligentiz, non videat. Non immerito hoc loco etiam habendos putavit WALCHIVS V. C. *Patriarchas* Iudæorum, quorum & in libris Christianorum doctorum, & in utroque iuris Romani codice, frequens est memoria. De quibus enim etsi a magnis hominibus, *Jac. Gothofredo, Sam. Petito, Comp. Vitringa, Jac. Rhenferdio, Io. Morino, Petro Zornio*, & imprimis *Io. Frid. Meyero*, exponi iam vir doctissimus meminerat: longius tamen a vero plerosque abesse, vel ex eo apparet, quod alii Iudæorum annales non adhibuerint in consilium; alii Roman. Imperatorum edicta, Christianorumque scripta, neglexerunt; omnes vero propemodum ea, quæ auctores Græci Romanique de iis tradiderunt, ad eos illustrandos con-

N n n

ferre

ferre obliti sunt. Itaque operæ, quam in eo argumento tamquam refingendo posuit Vir doctissimus, omnino fecit pretium, magnæque ab artium honestarum cultoribus gratiam iniit. Quicquid vero est, quod de *Patriarchis Iudæorum* ex monumentis veterum collegit, in octo descripsit capita, quorum *primum* de legibus Imperatorum, quibus eorum fit mentio: *alterum* de Iudæis, quibus patriarchæ præfuerunt, eorumque in occidentales & orientales divisione: *tertium* de nominis origine, & varios honores significandi potestate: *quartum* de summis Iudæorum post N. C. magistratibus, ex doctrina Talmudica: *quintum*, quinam fuerint *Patriarchæ Iudæorum*: *sextum* de officio illorum, potestate, & redditibus: *septimum* de tempore, quo præesse Iudæis & coeperint, & desierint: *octavum* de genere illorum ac serie, notatis temporum rationibus, exponit. Hæc velut summa est totius operis, maxima diligentia confecti: nunc pauca quædam ex eodem tamquam delibabimus, lectoribusque nostris, faciendi gustus causa, exhibebimus. *Cælicolæ* quinam sint, qui & in legibus & inscriptionibus sæpenumero adiunguntur quidam Iudæis, ut interesse aliquid inter utrosque facile intelligatur, quærit, atque, cum graves in ea re dissensiones virorum doctissimorum reperiantur, vero sibi proximum videri, ait, homines indicari, qui doctrinas nonnullas Christianorum, sacrasque cærimonias, placitis Iudæorum religionibusque impie voluerint coniungere. Qua vero de re, quum divinarint magis inter se, quam definiverint aliquid aliæ etiam viri docti, certare nunc quidem volumus; vellemus tamen, ratio quoque nominis, quæ ita minus apparet, nobis aperta simul esset, ducenda fortasse ex Flori quodam loco (III, 5.) si recte legatur, recteque intelligatur. Leges novem sunt, quæ istorum Patriarcharum faciunt mentionem, totiusque causæ tanquam argumenta continent. Quod ad terras attinet, in quas, victi ab Assyriis, Iudæi exules deducti sint, Samuelis Bocharti sententiam (in Phaleg L. III. c. 14. p. 220. ed. Cadom.) imprimis probandam esse iudicat. Præclara etiam sunt, quæ de variis Iudæorum dispersionibus, non solum clade Assyriaca & Babylonica, fed

sed variis etiam, post utramque, migrationibus eorum, accurate disputat, quarum omnium, in sacris novi foederis libris, *διωσπορᾶς τῶν Ἑλλήνων* nomine, fiat mentio. Iudæorum doctores ipsos suæ gentis homines in *viros terræ Israeliticæ*, ac *viros Babelis* descripsisse, idoneis eorum testimoniis probatur. Unde, etiam aliud eorum discrimen mansisse dicitur, quo in *orientales*, Persiam vicinasque huic regiones inhabitantes, & *occidentales*, per totum orbem Romanum, singulasque eâs provincias, tam Asiaticas & Africanas, quam Europeas, dispersos, dividerentur. De origine nominis patriarcharum, varioque illius in libris sacris usu, erudita sunt quæ disputantur. Neque minus eleganter de vi nominis *πατριᾶς* disseritur, eiusque a *Φυλῆ* discrimine; hoc quidem tribum, illo autem tribus indicante partem: unde difficilior etiam locus Eph. III. 15. lucem accipit. Patriarchæ nomen altero a C. N. sæculo, ad honorem dignitatemque docet ab Iudæis translatum esse, quos secuti sint Montanistæ, quod tamen unius Hieronymi, a studio partium haud liberi, testimonio, non satis recte creditur; tandem etiam christiani summis sacrorum antistitibus illud tribuisse perhibentur; quod, quantum quidem scimus, a Socrate Scholastico primum factum est; immo ipsis etiam Abbatibus, qui religiosorum celibum domicilia regunt, idem interdum conceditur. Binos habuisse Iudæos principes, alterum qui orientalibus, *ἀρχιμαλωτάρχου* nomine, præfisset; alterum qui Principis (*Nasî*) auctoritate moderaretur rebus occidentaliis, testimoniis idoneis evincitur. Quod ut eo magis appareat, quænam in Babylonia fuerint inde a Sæc. III. celeberrimæ scholæ, quæritur; atque *Sorana* in primis, quæ sedem in urbe *נחשון נחשון* habuisse creditur, *Nahardeensis*, *Pumbetitana*, *Narefchana*, *Machusensis*, *Peruzensisque* commemoratur. Singulas vero illas, *ישיבת* appellatas, illa tempestate nihil aliud fuisse docetur, quam iudicia quædam (*בית דינין*), in quibus imitatio esset aliqua imperû & iurisdictionis, civilisque obedientiæ. Præterea etiam quævis habebant suos rectores, quorum princeps erat ille, quem *caput captivitatis* (*גולה*) vocare consueverant. Quem etsi supra diximus Iudæis orientali-

libus praefuisse: tamen, quae fuerit ratio eius muneris, impedita est quaestio. Noster igitur, corrogatis summa diligentia, super ea re, doctiorum Iudaeorum sententiis, id sibi ad verum accedere proxime videri pronuntiat, Aechmalotarchas eodem quondam fuisse, qui Rectores academiarum Soranae, quem aucto Iudaeorum & academiarum numero, caput exulum esse iusserint, ut eo maior illius esset auctoritas, eidemque omnium academiarum velut magistratum quemdam detulerint: cetera, quae de illo Iudaei gloriantur, vanitati gentis adscribenda esse. Sequitur, ut de Iudaeorum occidentalium capite ac principe pauca quaedam adhuc afferamus. Synedrii magni caput quum principis olim ornaretur titulo, magnaue auctoritate esset, factum est, ut academiarum praeses eodem maestaretur elogio, & ΝΥΝΩ vocaretur. Plura vero Synedria, quae florentibus Iudaeorum rebus erant, plures ex se Academias tamquam pepererunt, quarum tamen princeps erat illa, in qua ruinae Synedrii magni velut spirabant. Quo loco quum Tiberiensis haberetur ab Iudaeis, rectores illius non splendido solum Principis nomine ornabantur; verum etiam auctoritate inter suos valebant plurimum. Qui deinceps, permessa Iudaeis liberiore, ad leges suas vivendi, ratione, summum inter suos magistratum consecutus videntur, ut testimoniis etiam Christianorum constat; ita, ut Aegyptii, perinde ac reliqui Iudaei, per imperii Romani provincias dispersi, eidem essent subiecti, neque suam sibi *Ἐπιερχομεν*, ut Vitringa cum aliis opinatus est, haberent, quod testimoniis luculentis evincitur. Quae ob stare videtur lex XIII. cod. Theod. de Iudaeis, in qua fit de *archisynagogis patriarchisque* mentio, ita nostro emendanda videtur, ut, pro *patriarchis, hieris* legatur: partim quod manifesto si hic enumerantur, qui rem sacram in Synagogis faciebant; partim quod aliis in locis *hieris* & *patres synagogarum* coniunguntur. Duo igitur quum principes essent Iudaeorum, alter orientalium, alter occidentalium; hic, qui Tiberiade domicilium habebat, is maxime fuit, quem Imperatores christianique doctores saepe *Patriarcham* vocent; etsi Babylonicus non minore, inter suos, esset auctoritate. Relinquebatur vero Patriarcharum dignitas posteris, iure hereditatis; ipsique imperio tantum precario uteban-

utebantur, atque in viros sacri ordinis potestatem habebant, varios Synagogæ honores conferebant, novas scholas condebant, de suorumque litibus, tanquam arbitri, cognoscebant; qui etiam tributum ei solvebant, quod varie solebant vocare, ut *ἀπὸς ὀλῆς*, *aurum coronarium*, &c. Orti sunt, cum Synædrio dicendi iuris potestas omnis adimeretur; ac circa 420. annum esse desierunt. Quo genere nati esse debuerint, parum liquet; ipsa autem eorum nomina, iis, quibus est volupe, videnda relinquimus in libello, in quo si novi nihil admodum invenitur, magna tamen diligentia congesta sunt omnia, quæ pertinere ad materiam propositam videbantur.

DE LINGUARUM ARTIFICIO ET DOCTRINA.

Parisiis, apud viduam Estienne & filios, via Jacobæa sub signo virtutis, cum approbatione & privilegio regis 1751.

pl. 11 $\frac{1}{2}$ 12. mai.

Nondum penitus exsulant apud Gallos Musæ latinæ, cædemque castiores. Parvus iste libellus, insignibus autem Gratis obsessus, hoc ipsum demonstrat. Laudat in primis Romanæ linguæ studium atque commendat, ita vero, ut a generalibus ad singularia procedat. Agens de linguæ Atticæ studii apud Romanos, & apud Gallos latinæ, præfatio, iustas simul querimonias de posterioris corruptione, difficultatibusque temere passim adiunctis, complectitur. Ipsi tra- Pag. 12.
stationis liber primus, commune linguarum artificium exhibet. 31.
Loquendi beneficium, ante generalem eluvionem viventibus præstitum, communemque Noachidarum omnium linguam, ad posteros tractatam, DEVS ipse primus, ab illa pristina simplicitate paullulum mutavit, & cum quadam inter hos & illos diversitate, si non vocum, certe flexionum, exerceri voluit. Attamen e. g. Ismaelitis, Europa tota pulsus, articulus 35.
Arabs mansit, nominibus rerum commode præfigi solitus, & sonos finales, quorum summa fuit his temporibus incuria, in casibus aliquot, haud in omnibus tamen, supplevit. E Me-
gælonensi agro, & meridionali Gallia, e Salernitano litore, ac

N n n 3

meri.

- meridionali Italia, ex Hispania demum unīversa, subinde discedentes Arabes, in iis potissimum locis, post se superstitem reliquerunt versuum similiter desinentium; vel puerilitatem, vel, si vis ita, concinnitatem. In singulis autem linguis naturalē fundamentum, ædificiū hominum arbitrato superstru-
- Pag. 44. 45. ctum, & ornamentum ab eruditis additum, reperiuntur. Inde grammatica triplex, elementorum scientia, proprietatis & a-
46. ctorum, critica. Nascitur hinc optima, si non unica discipli-
47. na linguarum, docendique minime dubius ordo. Ita libro secundo continetur linguarum doctrina, & expedita omni æta-
48. te discendi facultas. Ab usu legitimo noster vult ad regu-
61. las transiri, non contra. Usū vero non vult interpretemur eo sensu, quo Poloni, Hiberni, Bohemi, Belgæ, aliique non pauci boreales accipiunt, quorum est summus quidem sciendi ardor & scribendi, summa tamen in pluribus incuria sermonis & stilus abnormis: quod vitium est ab ipso scriptorum neglectu, grammaticæque doctrinæ falsitate profectum.
62. Suos habent Angli, Germani, Batavi, Helvetii, scriptores optimos, & laude latinitatis illustres: at imitatores eiusdem stili paucissimos. Tædium lectoribus creant *Walenburgii* fratres, inculto stilo, *Boerhavius aspero*, & *Gravesandius horrido*, tot
75. Belgæ theologi nullo. Melius aget positus in tuto linguæque securus, quam fecit usu suam. Talis deinde commodius adfciscet *Valgelasium*, *Menagii* origines, adversaria *Buhurfi*, *Maresii*, *Bufferii*, *Reftaldi*que recentissimas de Gallico sermone commentationes. In eiusmodi grammaticorum libris versabitur libenter & fructuose, quos antea ne quidem affectus intelligendo fuisset, si primordium ab iis ignotæ linguæ duxisset. Ipse noster passim inferit huiusmodi grammaticas ob-
105. servationes. Eo pertinet, falli qui putant, in veteribus linguis ordinem rerum inverti, cum sit re vera nostrarum linguarum inversio propria, von veterum. Sic historica latinitas imaginem profert rei gestæ. Hinc inversionis, quam constructionem quærendam vocant, in scholis usitatæ, utilitas nulla.
116. Triplex ergo cautio proponitur initium interpretandi facientibus: ut scriptoris ad legendum propositi, quamquam probatissimi, sit plurima tamen simplicitas; ut adiungatur interpretationi

tationi frequens usus elementorum; & ut in interpretando stet latinitatis ordo semper inconcussus. Hinc a doctore vult, **Pag. 131** quæ sint in scriptore veteri legenda, gallice prælegi, vel exponi; mox versionem & interpretationem adiungi; demum orationis latinæ lectionem resumî, ad fluxum sonumque colloquii familiaris. Discipulis autem dat exercitationem, interpretationem repetendi, non turbata ullatenus latinitate; gallice **133.** rem totam enarrandi; fideliter ad elementarem grammaticam latinæ dictiones revocandi; gallicam interpretationem in eandem latinitatem convertendi; & eiusdem orationis in latinum sermonem conversæ extemporales interdum descriptionis. Quæ de classibus & cursibus diversis sequuntur, vel peculiaris sunt indolis, vel partim alioqui trita, nec ita comparata, ut nos morari debeant. Eodem referimus, quæ singulatum de scientiis & artibus afferuntur. Speciminis tamen loco, de dimenso sermone nonnihil commemoramus. Sanctissimi **211.** religionum præfides perpetuis huiusmodi versibus utebantur, quos & canerent commodius alii, & memoria comprehenderent. Quicquid autem adiutrice musica docerent, ænigmatum aut fictionum involucris tegere solèbant, ac veri concitate desiderium, ex quo poetarum ipsis nomen accrevit, hoc est vel fictorum, vel artificum. Eadem causa est, cur & hymni, & heroum laudes, & præcepta, & morum vetustissimi quique sermones, poetice scripti reperiantur. Sic facile solvitur nodus, quem facit legentibus Homericæ lectio. Nihil tam insolens, **212.** aut a nostro sensu magis alienum, quam ab Agamemnone, Troianum ad bellum proficiscente, traditam & commissam vati seu poetæ fuisse pubescentem Clytemnestram, quæ magistrum haberet virtutis eum ac ducem. Adiungitur huic tractationi de imitatione fusior disputatio. Crescit artificum laus & fortuna, **219.** pro imitandi gradu, & in summa tum operum tum ingeniorum dispartitate, conferetur cum *Homero Fontanus* ipse, cum *Cicerone Lullius*; quia par in omnibus imitandi felicitas. Nec superat *Cornelius* imitationis virtute *Racinius*, sed inventio- nis. Ex noto *Racinius* pingit: agnoscunt omnes morum picturæque mirabilem veritatem. In lectione tamen Homericæ **235.]**
mirum

mirum id videri solet, & omnem superare fidem, illiteratis nempe temporibus exstitisse virum, qui, quæ vellet, imitationis optimo genere pingeret, & cum esset nemo, quem sequeretur ducem, fabulæ ordinem contexeret artificio singulari. Magistris iisdem usus est *Homerus*, quibus ætatum omnium artifices optimi, natura, societate, ingenio, studio, sapientia. Sic & pastoralia cecinerunt *Segreſius* & nobilissima *Defuleria*, (*Antoinette du Ligier des Houlières*), bene, ac Romane. Mores hominum pingunt *Bruherius* & *Adiſſo*, graphice & Romane. Christiana scribunt *Boffuetus* & *Burdaluaeus*, magnifice & Romane. Tales una imaginum veritate similes, mirum quam pro varia materiarum facie varias abeant in formas, & in eodem sæpe genere, quantus omnium sit, at inter ipsos tamen dissimilimus, lepos. Ea naturæ fecunditas est; & quamquam sit imitari naturam una lex omnium, & suprema, quemadmodum naturæ multiplex est in omni materie vultus, sic imitationis veræ non potest exhauriri varietas.

VITA DEL VEN. CARDINALE D. GIVS. MARIA
TOMASI de Clerici Regulari.

i. e.

VITA VEN. CARDINALIS D. IOSEPHI MARIAE
Thomasii, Clericis Regularibus adscripti, scripta
a DOMINICO BERNINO.

Romæ, apud Fratres Pagliarinos. Permissu Superiorum. 1746.
2 Alph. 10. pl. 4.

Clemens XI. iusserat vitam Purpurati *Thomasii*, simul è vita excessisset, litteris breviter consignari. Dicto audiens ei fuit *Dominicus Berninus*, ac compendium vite Purpurati defuncti edidit Romæ 1714. denuo ibi 1722. evalgatum, testimoniis luculentis refertum. Prodit hic tertium liber, *Indice* auctus. Viri doctrinam, & virtutes, orbis eruditus perpetuo suspiciet. Tentarunt quidem nonnulli eius famam. Fuere tamen, qui eam vindicarent. Huius generis controversiam experta fuit *Thomasii* sententia, rati, *Anastasi-um*

sum haud fuisse totius *Pontificalis Romani* auctorem. Eam enim & falsam, & periculosam esse, gravi libro, Romæ edito, quidam ivit comprobatum. Respondit vero vindex Thomasi, opusculo italice scripto, ac Panormi 1723. in lucem emissio. Propugnavit famam & sententiam Thomasi L. A. Mutatorius, in Præf. ad Tomum III. *Scriptorum Rerum Italicarum*. Confer hæc *Acta* ad a. 1724. p. 378. Nostrium est, dare quædam ex Thomasi vita. Absolvitur ea capitibus 24. Originem stirpis Thomasi Auctor refert ad vetustissimam Romanam familiam *Leopardorum*, quæ cum Constantino Maximo Constantinopolin sedem transtulit, Heraclio Imp. defuncto Anconam traducta. Postea ob gemellos fratres, Iustinum & Artemium, posterii eorum perhibentur adpellati *Thomasi*, id est *gemini*, non in lingua græca, ut Auctori sedit sententia, sed in sermone hebræo ac aramæo. Ancona gens ea se contulit Senas, Capuam, inde in Siciliam. Carolum Thomasium Philippus IV, Hispaniarum Rex, a. 1636. solemni diplomate declaravit *Palmae Ducem*, Patre Cardinalis noster gavifus est Duce Palmæ, Principe Lampedusæ, Barone Montis Clari, Equite S. Iacobi, *Iulio Thomasio*, matre Rosalia Traïna. Iulii huius vitam scripsit *Biagius della Purificazione*, Carmelita discalceatus, ordinis sui historiographus. Rosaliæ vitam dedit Hieronymus Turanus, Canonicus basilicæ Agrigenti, primis capitibus vitæ, quam idem scripsit de *Maria Crucifixa*, ex illa olim nata, insertam. Iulii frater primum genitus, Carolus, renuntiavit primogenituræ, victurus & mortuus in Congregatione Clericorum Regularium Teatinorum, Auctor librorum 73, quorum e numero 56. fuerunt formis publicis expressi. Vitam eius scripsit Ioannes Bonifacius Bagatta, sacerdos eiusdem religionis societatis. Mariæ ac Caroli frater, Iosephus, cesit ius primogenituræ fratri Ferdinando. Huius vitam æque scripsit Biagius. Quatuor ipsorum sorores consecratæ fuerunt rationibus vitæ votivæ, in monasterio quod pater olim Palmæ condiderat. Unam earum fuisse *Mariam Crucifixam*, monuimus. Eam, novimus, in sacra Rituum Congregatione renuntiatam fuisse *beatam & venerabilem*. Iosephus

phus Maria 1649. 12. Sept. natus fuit Alicatæ, Siciliae urbe, Thomasiarum ad tempus feudo. Mater eum potissime educavit, ex qua beneficentiæ studium in egenos didicit feliciter. Oscula nutricis, ac aliorum, iam puer respuit. Amavit ab ineunte ætate ecclesiastica vestimenta. Proverbio usus fuit, in teneriori ætate, *Moriatur peccatum Et vivat Deus*. Valetudinis erat tenuissimæ, ac vitæ admodum austeræ, & a confortiis aliorum re-

- pag. 18. ductæ. Puer didicit linguam Hispanicam; præter grammatices & rhetorices elementa aridiora, cantu ecclesiastico ac musicè devotæ sese oblectans. Mature in solitariam vitam Clericorum Teatinorum sese immerisit, a matre eo animo imbutus. Voto sese applicuit ordinis Teatini 1664, 11. Nov. die Martini Turonensis, in urbe Panormi. Paulo post factus hospes, hinc novitius vitæ monasticæ candidatus, tandem sodalis, voto nuncupato adstrictus a. 1666. Mutinam contulit se, philosophiæ ornamentis condecorandus. Romam inde abiit, theologiæ operam navaturus, salutatus in basilica
48. S. Ioannis Lateranensi *Subdiaconus* 1670, 20. Dec. & *Diaconus* 1671, 2. Dec. Palmam rediit. Miracula itineribus eius immixta, prætermittere libet. Revertit Romam 1683, sacerdotio ibi ornandus. Magistrum Iudæum, quò in addiscenda
77. lingua hebræa usus fuerat, ad christianam traduxit Romæ religionem, Chaldaicam arripuit, præeunte R. Mose Cave, Romano, quem æque ad religionem suam impulit amplectendam, ac nomine Thomasi, aqua sacra imbutum, insigniri
109. curavit. Inprimis animum adpulit ad historiæ ecclesiasticæ antiquioris studia recondita; ut doctrinas, ritus, disciplinam primi christiani orbis inde erueret. Lustravit eo fine antiquissima MSta, & Codices Vaticanæ, & aliarum Bibliothecarum, inprimis Christinæ Reginae, cui vicem vice relaturus, librum paullo post inscripsit ac tradidit observanter. Edidit 1679. *Speculum divi Augustini*, respiciens ad Possidii Vitam
115. Augustini c. 28. Eo fine libellum eum edidit Romæ, ut lector suam erga Deum obedientiam explorare, ac probare posset. Adiecit s. Doctoris Psalterium, quod matri suæ composuerat. Anno 1680. evulgavit Romæ *Codices sacramentorum*,

ROM-

*nongentis annis vetustiores, nimirum Libros tres Sacramentorum Romanæ Ecclesiæ, Missale Gothicum sive Gallitanum vetus, Missale Francorum, Missale Gallicanum vetus, ac Regiæ dedicavit Christina. Edidit ibidem 1683. Psalterium iuxta duplicem editionem, Romanam & Gallicam, una cum Canticis, ex duplici item editione, Hymnarium atque Orationale, ex MStis exemplaribus. Editio illa duplex fuit olim ab Hieronymo profecta, una Romæ, iussu Papæ Damasi, altera ad Bethlehem, ad preces Paulæ ac Eustochii, matronarum Romanarum, curata. Romana, olim, per occidentem totum fuit in usu. Pius V. eam reservavit ecclesiæ Vaticanæ, & alteram Gallicanam in communem psalmodiæ usum traduxit. Prodiit Thomasi libellus 1684. ibidem, hoc titulo: *Exercitium fidei, spei, charitatis.* Exiit in lucem 1686. Romæ novum eius opus, cui titulus est, *Responsalia & Antiphonaria Romanæ Ecclesiæ, a S. Gregorio Magno disposita.* Sucescit 1687. eiusdem Opusculum, *vera norma di glorificare Dio, e di fare Orazione, secondo la dottrina delle divine Scritture, e de' Santi Padri, esposta da G. M. Caro, Prete Theologo.* Anno 1686. edidit ibidem *Sacrorum Bibliorum, iuxta editionem seu 70. interpretum, seu b. Hieronymi, veteres titulos sive Capitula, Sectiones, & Stichometrias, ex parte maiore ante annos mille in occidente usitata, una cum antiquis prologis, argumentis — ex MStis Codicibus deprompta —.* Dedicatoriæ, Relationes, ac Præfationes ad Constitutiones Monachorum Palmæ Benedictinorum, 1690. emissas in lucem, a I. M. Thomasio sunt profectæ. Adparuerunt ipsius antiqui *Libri Missarum Romanæ ecclesiæ, id est, Antiphonarius S. Gregorii Papæ Comes, ab Albino emendatus, una cum aliis Lectionariis, & Capitulare Evangeliorum, ex MStis codicibus, sive primum edita, sive emendata.* Post tempora Gregorii, accessiones variz rituum in liturgicis fuerant factæ. Operæ pretium erat, antiqua nosse, accessionibus vacua. Litteris consignaverat Purpuratus Thomasius duos libros *de Fermento, unum Prisci fermenti novam expositionem, seu de fermento hebdomario, alterum de fermento paschali.* Fermentum, credit, iam sæculo II. significasse sanctissimum corpus Christi, datum*

datum per acoluthos summorum Pontificum, quibus tunc sacerdotes præsto fuerint, receperintque ab eo corpus Iesu Christi ab illis consecratum, datum presbyteris titularum seu parochiarum, quæ erant Romæ per VII. regiones. Venerunt hi libri in manus Ciampini, qui inde composuit *Coniecturas de perpetuo Azyrnorum usu in Ecclesia Latina, vel saltem Romana*, editas Romæ 1688, in cuius præfatione laudat Iosephi Mariæ Thomasi operam, huic tractationi impensam. Edidit porro Thomasi *Officium dominicæ passionis secundum ritum Græcorum*, Romæ 1695. Hoc fuit primum græcorum officium, quod latino sermone prodiit in lucem. Evulgavit idem ibidem 1697. *Psalterium cum Canticis, vetibus, prisco more distinctum, argumentis & orationibus vetustis, novaque litterarum applicatione brevissima dilucidatum*. Successit eiusdem liber, Romæ 1699. editus, tituloque hoc ornatus: *Breve ristretto de' Salmi, che comprende i versi d'orazione, in quelli contenuti, per uso quotidiano di fare orazione, e specialmente ne' giorni santi di Festa ò di penitenza, e nell tempo dell'agonia della morte*. Ad devotionem Christianorum liber fuit omnis scriptus, vel potius libellus. Collegit Thomasi porro *Institutiones theologicas antiquorum Patrum, quæ sparsò sermone exponunt breviter theologiam, sive theoreticam, sive practicam*. Formatus fuit inde postea libellus, qui 1701. Romæ prodiit, titulum nactus *Indiculi Institutionum theologicarum veterum Patrum, quæ aperte & breviter exponunt theologiam sive theoreticam sive practicam*. Excellunt tamen pronuntiata Christi & Apostolorum, præ auctoritate ecclesiæ, posterioris magistri & præceptorum. Ex indiculo nati fuerunt postea Tomi III, quibus est index: *Institutiones theologice antiquorum Patrum, quæ aperto sermone breviter*

141. *theologiam sive theoreticam sive practicam exponunt*. Tomus I, exiit in lucem Romæ 1701, complectens Librum Tertulliani de *Præscriptione adversus hæreticos*, Orationem S. Gregorii Nazianzeni de *moderatione in disputationibus servanda*, & quod non sit cuiusvis hominis, nec cuiusvis temporis, de Deo disputare &c. Tomus II. adparuit ibidem 1710, continens Librum III. Cypriani *Testimoniorum ad Quirinum*, operas asceticas S. Ba-

sili

fili de Iudicio Dei, de vera ac pia fide, & octoginta eiusdem regulas, inclusas libro, *Ethica, seu Moralia*. Tomus III. prodiit 1712, complexus *Ancoratum Ephiaphanii, & Expositionem fidei*, insertam illius L. III. To. II. Panarii. Institutum illud, edendi doctrinas ac libros Patrum vetustissimorum, iam in Synodo Bononiensi probatum fuerat praesidibus Marcello Cervini & Ioanni Mariae Montano, postea Summis Pontificibus. Deducere illud in exitum conatus fuit Thomasius. Edidit igitur 1712. Tomum I. *Moralium* S. Gregorii, sermone Italico. Evulgaverat iam 1710. librum, *Breve Istruzione del modo di assistere al santo Sacrificio della Messa, secondo lo spirito & intenzione della Chiesa, per le Persone che non intendono la lingua Latina*. A. 1710. edidit ἀνοήτως *Essercitio quotidiano, per la famiglia & Revisione esattissima del nuovo Missale*. Famam sibi & estimationem his operibus collegerat Thomasius. Elogia Pag. 148. eius congeffit Berninus. Ipse pontifex Clemens XI. ei gravissima commisit munia, quibus sese iam dudum praestiterat dignum. Anno 1712. Purpuram obtinuit, diu reluctatus. Celebrantur eius virtutes, & conscientiae integerrimae fama, frugalitas, amor in omnes, misericordia in egenos. Obiit 1713. Kal. Ian. estque adhuc celebratissima eius, etiam inter doctos homines, memoria. Collegium, quod *propagandae fidei* vocant, hereditate sua donavit. Quae illi miracula tribuuntur, scire a nobis nemo certe cupiet.

CORPORUM LAPIDEFACTORUM AGRI VERONENSIS Catalogus, quae apud IOAN. IACOBUM SPADAM Gretianae Archibresbyterum asservantur. Editio altera, cui accedunt Annotationes, & marmorum, quae in eodem agro reperiuntur, Elenchus.

Veronae, 1744. pl. 10. Tab. 10. in 4.

Cum historiae naturalis ea sit conditio, ut quoscunque in sui rapiat amorem, mirum non est, plures extare viros, qui omnem adhibent operam, ut vel cognita iamiam, vel

000 3

recens

recens inventa, sub certas disponant classes, aliorumque in iis addiscendis & perfruendis faciliunt industriam. Hic quoque erat Cel. *Spadae*, in edendo hoc opere, præfixus finis. Conscripterat autem primo corporum tantum, quæ in museo ipse asservaret, naturalium, & rariorum, & formæ elegantia præ aliis sese commendantium, catalogum: aucto deinde eorum numero, ut secundum methodum disponerentur, & vulgaria quæque adderentur, suaserunt amici, quorum satisfactorius voluntati, novam hanc molitus est editionem. In qua & ea præstitit, quæ desiderabantur, & locorum, ubi descripta corpora naturalia inveniuntur, nomina, vocumque, quæ huic scientiæ propriæ sunt, etymologiam adiecit; & brevem, sed elegantem satis, de lapidifacis in genere, præmisit præfationem. Corpora, quæ petrescunt, diverso se habent modo, ut vel crusta lapidea inducantur tantum, vel intus extusque lapidescant simul, vel intus materia repleantur lapidea, exteriori superstitite crusta, vel exteriori crusta pereunte, solus interior lapidifacis corporis nucleus relinquatur. Ex quibus mutationibus nostro videtur sequi, inepte pro solo naturæ lusu haberi corpora petrescunt; id quod ulterius, osium cervi, piscium, aliisque corporum lapidifacis exemplis, comprobatur, quæ quoad externas æque ac internas condiciones nativis eruantur simillima. Quo autem corporum in lapides permutatio intelligatur, ad lapidum generationem contemplandam se A. convertit. Quotidienovæ formantur lapides. Constat enim inter physicos, cum aqua arenæ metallorumque abrasas commisceri particulas, & pro variis particularum generibus, diversa fluida, atque ex his vel coeuntibus inter se, vel alia ratione digestis, diversa fossilia suam habere originem. Idem in genesi lapidum valere, putat ex lapidibus patere, varia corpora, fossilia, vegetabilia, animalia, heterogeneaque continentibus; vel ex iis quoque, qui lapidea vestiuntur materie, ut ex impositis sibi lamellis tunicati quasi esse videantur. Moles, ex glarea & saxis fluvialibus compactæ, in durissima saxa conversæ reperiuntur. Marmor, quod *della Pernice* vocant, ex conchis minimis; aliud ex argilla & bucarditis componitur:

marmo

marmo rosso Ammonis cornua includit; alia vero alia eiusmodi corpora in sinu suo fovent. Immo marmora sæpe terræ superimpositæ colorem referunt. Aquæ nonnullæ herbas, & alia naturalia corpora, lapidea massa incrustant. Quod; uti de novo lapidum incremento & genesi clare testatur: ita ad diluvium universale, tanquam harum mutationum causam, ut respiciamus, prohibere autumat; hancque suam sententiam eo confirmari credit, quod ordine suo cuncta consistant, & in uno monte pisces, in alio Ammonis cornua, deprehendantur, quæ a diluvio si huc deducta fuissent, non absque confusione collocata invenirentur. Hisce in præfatione expositis, ad ipsam corporum lapidifactorum recensionem progreditur, atque in classe prima de *univalvibus* disserit, ex quibus, inter *intorta*, & *serpentum instar inter se convoluta*, primum genus constituit *cornu Ammonis*; alterum *Nautilitæ*, qui cum priori formis **19.** quidem conveniunt, sed in eo differunt, quod extus unico tantum orbe donentur squammato, intus concameratis cellulis, in medio perviis, consent, cum Cornu Ammonis plures habeat circumvolutiones, intusque angustas valde & terebratas cellulas exprimat. Ab his progreditur ad *univalvia intorta* & *turbinata*, & primo de *Cochlitis* agit loco, qui in leves, lineatos, cæptos, sulcatos, reticulatos, & striatos dividuntur; deinde de *Nerititis*, ore plano, vel hiato non rostrato donatis; de **23.** *Trochitis*, conum referentibus, basi planum, & mucrone acuminatum; de *Buccioitis*, medio latis, in margine vero productis, ut os bifidum repræsentent; nec non de *Turbinitis*, qui **25.** tortuosi sunt, & in longum desunt mucronem; & tandem de *Purpitis*, sinibus ornatis, multiplicibusque cuspidibus, pulchre dispositis, armatis, rostroque longo gaudantibus, disserit, **27.** diversasque species, inter lapidifacta repertas, recenset. Hæc vero corpora cuncta spiris vel anfractibus sunt prædita, quæ in subsequentiis *univalvibus*, *helice carentibus*, desiderantur. *Echinitæ* enim globosi tantum sunt, & a marinis quoque spinarum vel radiatorum absentia distinguuntur. *Belemnitæ*, qui **32** & *Lyncurii* nominantur, parva sistunt spicula, in quibus radii conspiciuntur. Hæc primam classem constituunt. *Secunda* con-

- Pag. 33. tinet *bivalvia*, quæ duabus valvis constant, cardine coniunctis. *Conchitæ* a forma, quam cum conchis communem habent,
36. nomen traxerunt, prout *Chamitæ*, Chamæ nigræ Rondeletii, *Muskitæ*, musculis fluviatilibus, *Bucarditæ*, cordi bubulo, *Pe-*
37. sq. *Stinitæ*, pectinum dentibus, *Ostreitæ*, testæ ostreæ lapidifactæ, similes quodammodo inveniuntur. Sed cum corpora naturalia ita sæpe sint comparata, ut cognitæ nobis figuras rerumque similitudines non exprimant: ea, quæ magnitudine vel forma a ceteris discrepant, anomia vocat, atque *Conchitæ anomias*,
40. qui *Gryphitæ* & *Terebratulæ* dicuntur, hoc nomine comple-
42. ctitur. *Tertia* denique *classis Tubulata* exponit, quorum unicum *Tubulitarum* genus est, qui oblongi sunt, & instar canalis cavi: quod vero nonnullorum singularis plane est figura, delineari eisdem curavit Cl. Auctor in tabulis, huic operi adiectis. Ast non testacea tantum, sed vegetabilia quoque, & animalia, haud raro in lapides convertuntur, caque vel integra, vel quoad partes. Hæc in *quarta classe* in unum caput collecta sunt. Detexit enim diversis in locis, quæ ad animale regnum pertinent, glossopetras, ossa cervi, integros pisces, vel eorum vertebrae. Vegetabilibus vero corporibus annumeranda sunt corallia, femina seu lapides frumentarii, quos tamen conchas bivalvas esse autumat, hisque oolithos & dendrolithos, tandemque plantas herbaceas, seu arborum frondes, saxi nigricantibus & cinereis impressas, & fructus adiungit; fungitas tandem, dendrophorosque, una cum stellatis lapidibus, qui Madrepore species esse videntur, ultimo describens loco. In appendice corpora crystallina, pellucida, lapidesque Selenitæ & Botrytæ dicti, Stalactitæ, Stalagmitæ, & Fungi glaphyri recensentur, nec non lapides obscuri & obscure pellucidi, ætitæ, geodæ, & draconitæ exponuntur. Quibus omnibus, marmorum agri Veronensis, una cum nominibus locorum, in quibus reperiuntur, catalogus adiicitur. Aeneæ tabulæ montis Bolca delineationem, variaque corpora lapidifacta, sistunt.



AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA

Tomii VII^{ae} Sect. XI.

Πλουτάρχου περί Παιδων Ἀγωγῆς.

i. e.

PLUTARCHI DE LIBERORUM EDUCATIONE Commentarius, cum nova interpretatione latina, & adnotationibus CHRISTIAN. AUG. HEUMANNI. Editionem curavit, GUIL. XYLANDRI suasque observationes addidit, IAC. FRIDER. HEUSINGERUS.

Accedunt indices locupletissimi.

Lipsiae, apud Mich. Carol. Frid. Mullerum 1749. in 8,

Clarissimus huius libri editor gratum fecit & Plutarcho, & sibi, & aliis. Illi librum egregium strenue vindicavit, luculenter satis expositum; sibi litteratorum spem excitavit atque expectationem, haud quaquam inanem; aliis iter munivit ad optimi libri intelligentiam multo expeditiorem. Plures iam illius editiones profare novimus, quas vero negligentiae, potissimum in corruptiore contextu significatae, accusat Heusingerus. Accurationem igitur maiorem exhibiturus, sicubi in Scriptoribus Graecis adhuc desiderandam, *Guilielmi Xylandri* vestigia sequitur, editionem de anno 1620, rarissime,

PPP

nec

nec sine rationibus redditis, deferens. Eiusdem interpretationem, a se ita emendatam, ut nova videri queat, debemus V. C. Chr. Aug. Heumanno; quam hic, ut accepit, noster exhibet, licet in observationibus non raro secedat. Idem liberalissimus Heumannus addidit editionem Lips. 1705. ab Olao Hefychio curatam, atque Heumannianis observationibus manu adscriptis instructissimam. Item Io. Christophorus Wolfus Prof. Hamb. celeberrimus, manu sua descriptas lectiones variorum antiquissimorum codicum transmisit, in observationibus, non sine fructu insigni, usurpatis, omnesque, una cum iis quas Francofurtensis laudata editio ad operum calcem exhibet, pariter sub finem fideliter repetitis. Ab editore Lond-nensi Ge. Sylvano eximia quælibet expectarat Heusingerus, at invento demum exemplari, non solum nihil emolumenti accepit, sed quoque dubitare coepit, puerisne illæ observationes, an a puero scriptæ essent. Franc. Fabricii autem scholiis perquam invitatus carere coactus est, quod, Xylandro indice, manuscriptos codices adhibuit vir aliqui accuratissimus. Illius autem locum supplevit Io. Tob. Krebsius, qui nostri observationes correxit, illustravit, supplevit. In rudiorum gratiam Heusingerus, Io. Heinr. Rappii plenissimum indicem, quo singula fere vocabula copiosius illustrantur, adiiciendum putavit, eumque ex Plutarcho Argentorati 1663. edito descripsit, numerisque in scholis vulgo receptis accommodavit. Nos autem ad ipsos novos labores accedimus. Prima statim observatio, in prima linea, ἐχοι ἐπὲρ supplet per ἐξουσία, ideoque allegatur Luc. XII, 4. 5. itemque Act. IV. 14. 16. Ubi nos quidem admodum laudamus diligentiam, omissionem, adeo singulis linguis sollemnem, exquirendi: sed ita, ut vel ad voluntatem respiciat, vel ad facultatem. Ad facultatem aut potestatem pertinebit prior ille Lucæ locus: ad voluntatem forsitan Plutarchi noster; idque aliis linguis consentientibus. Germanus e. g. reddere posset, *was jemand vielleicht zu sagen haben moechte*; de latinis forte fortuna locus Ciceronianus occurrit L. I. ep. 5. *de iussa regia tantum habeo polliceri*. Suppleamus in Plutarcho ἐξουσία, & videbimus alienam ab Auctoris opinionem sententiam

tiam inde nascentem, quippe qui temerarius esset, si facultatem plura vel alia dicendi cuiquam negaret. Et sicubi etiam quam commodissime sic reddi potest; regula tamen, quæ a propria verborum significatione recedere prohibet, nisi urgeat necessitas, huc pariter accommodari poterit, ut eo usque nihil suppleamus, donec alioqui interpretari commode nequeamus sententiam. Accommodamus id statim ad sequentes observationes, ubi commodius ad *σπουδαῖος τοῖς πρόποις & τῶς τρόπους*, omissiones particularum *ἐν & κατὰ* notari potuissent atque confirmari, dum sine istis salva non est notio & coniunctio grammatica; quamquam, quia trita sunt, nihil hic omnino peccavit cl. editor. Maluissimus autem, in sequenti observatione *βέλτιον* per *ἴδιες ψ.ν.* quam *ἐναλλογενῆν* expositum fuisse, ob eandem superiorem regulam, forte sic: *Melius autem forsitan erit, ab ipsa generatione primum incepisse, scilicet nonnisi deinceps ad alia progredientes, quam secus facere.* Qualis explicatio, mutatis mutandis, ad omnia facile exempla, quæ vulgaris grammaticorum error, ad fulcrum figuræ plerumque vitiosiori querendum, cumulavit, accommodari poterit. *ἴσως* hic per forsitan interpretati sumus, quamquam est, qui ad Aristotelis eth. X, 9. provocatis, per *certe* exponere maluit. Dum ad sequentem loquendi modum, *τυχεύουσας γυναιξὶ συνοικεῖν*, duplici de causa, observationem querimus, ad indicem confugeré coacti, pia desideria in animo nasci sentimus, accuratorem derivationem, cum eadem significationum coniunctionem, earundem legitimum ordinem, ac deinceps immutationem, a sensu cognatis vocabulis, ut & diversarum in verbis radicum, (quarum confusio ex deficientibus tot anomala fecit,) accuratorem distinctionem, præ ceteris expetentia. Optassemus ideo, quod uovum cl. editor, quod ipse maluit, indicem elaborasset; quamvis sit etiam, quod passim correxit, meritum insigne. In oculos incidit sequens cel. Heumannii observatio, quæ λέγει, ait, *non significat inquam, sed significat ich meyme*: ast in deteriore vir summus non accipiet partem, si regula, iam ante fundamenti loco posita, iterum nos in significatione propria continet, ita ut Lutheri versionem Eph. V, 32. ubi *ich rede aber in-*

terpretatus est, amplectamur. Illa sola regula, si spatium permitteret nos ulterius progredi, plurimas sane gigneret emendationes, vel etiam qualescumque meditationes, quas tamen ideo pariter eo libentius tacemus, ne forsitan quis iudicet, reprehendere nos, quam commendamus, diligentiam: licet exploratum habeamus, auctores ipsos tanto id æquius consuluros, quo magis iuvat perfectionem, qui vel minima, quæ forte restant, menda indicat; sincerus præ eo, qui promiscue singula prædicat, hoc est adulate. Unum adiungemus votum, ut cl. *Heusingerus*, repetenda suo tempore editione, huius, vel aliorum, quorum spem fecit, *Plutarchi* librorum, philosophi Chæronensis, inde a Neronis tempore clari, adeoque Scriptorum N. T. sacrorum æqualis, stilum cum sacris libris comparet, cuiusmodi comparationis spem fecerat in parte postrema descriptionis Germanicæ vitarum in Europa eruditorum p. 485. b. *Strodtmannus*.

OBSERVATIONUM IURIS CIVILIS ROMANI Liber singularis.

Hagæ Comit. apud Petr. de Hondt 1743. pl. 10. 8. mai.

Pervulgata querela est, sanctissimas Romani iuris reliquias eodem modo, quo cætera, quæ ad nos pervenerunt, antiquorum ingeniorum monumenta, cum a librariis, tum a Triboniano, eiusque sociis, pessime habitas fuisse sæpius, eodemque sincerum verborum sensum, negligentia sua & incitiis, vehementer compluribus in locis turbasse. Hærent inde ac misere torquentur Isti, dum ad hanc vel illam legem perlati, tot nodos Gordios observant, quibus dissolvendis & tempus perdunt, metallo quovis pretiosius, & patientiæ, qua utuntur, vim inferunt incredibilem. Quod ipsum quo certius efficit, ut legendi retardetur, celeritas operosisque ingeniis, & graviora cogitantibus, illiberalis ac molestus divinandis labor imponatur: eo sane magis laudandi, omniumque digni adplausu sunt, qui non perscrutari tantum hæc vulnera, sed medicas etiam manus applicare iisdem student. In eiusmodi virosum collegio, haud vulgare sibi vindicat subsellium, harum observatio-
num

num Auctor politicissimus, quippe qui viginti ac duobus capitibus, partim varias iuris Romani dictiones, levi correctione, transpositione, aut geminatione, integritati suæ restituit; partim lectiones receptas mutatione indigere nulla ostendit; partim etiam Florentini Codicis dignitatem tuetur, & quæ aliis suspecta in eo visa sunt, merito esse retinenda contendit. Atque hæc omnia tam est modeste exsequutus, ut vix futuri sint, qui doctissimas eius coniecturas suo comprobare ad sensu dubitent. En, earundem exempla quædam. *Cap. II. p. 11. sq.* verba *Caii* in *l. 20. D. de damn. inf.* sub examen vocat Auctor. Dicit enim Ictus, *resfectionem aedium ad fructuarii onus non pertinere.* Quod quum plane repugnet iuri recepto, facile adparet, aliquid vitii in his *Caii* verbis latere. Ut igitur hoc obstaculum removeretur commode, Caiusque in concordiam redigeretur cum Ictis cæteris, Cuiacio, aliisque, particulam *non*, in qua omnis hic difficultas est, e medio tollere placuit. Sed dura emendandi ratio, quæ in verborum necem exercetur, iam dudum reiecta est a criticis recentioribus. Clarissimus Auctor, levissima mutatione rem expediri facillime posse credit, posita quidem negatione post verbum *pertinet*, ita sane, ut legendam sit in posterum: *Nam de ruina aedium neuter ab altera cautionem desiderare potest, fructuarius ideo, quia resfectio aedium ad eius ipsius onus pertinet, non propriarius, ideo, quia usitata stipulatio, qua de Restituenda (i. e. per geminationem, qua de re restituenda) fructuarius cavet, ad hunc quoque casum porrigitur.* Hoc modo si emendetur Caius, in præcedentibus particula *non* erit intelligenda, aut repetenda ex voce *neuter*, ac si ita scripsisset Ictus: *Nam de ruina aedium neuter ab altero cautionem desiderare potest, (non) fructuarius, ideo — — non propriarius, ideo — —.* Negationem vero, quam priori loco Caius omiserat, quia per se clara erat, mox sequentia, quæ a voce *neuter* pendebant, negative esse accipienda, in sequentibus, quæ itidem pendent a vocula *neuter*, adiiciendam existimavit, ne quid ambigui superesset. Hæc Auctoris nostri opinio est: cui addit, etiam alibi hunc ipsum usum voculæ *non* occurrere, ut uno tantum loco adhi-

bita, altero intellectu repetenda sit, quam ob causam provocat partim ad observationes *van de Water lib. II. cap. 14. p. 193.* partim ad *l. 8. D. de muner. & honor.* itemque ad *l. 8. §. 1. D. de poenis.* Si quis tandem querat, unde in dicto Cuii loco id vitium derivandum sit, non dubitat Auctor illud librarius adscribere *Καὶ ἄρα φασί*, qui quum parum attenti verborum ordinem turbassent, id quod vel doctissimo facile evenire solet, multo magis turbæ rudi, non semper correxerunt, sed, ne opus literis deformaretur, omnia, ut semel erant perscripta, reliquerunt. *Cap. XXXI. p. 134.* Florentina lectio in *l. 17. §. 3. D. de iniuriis* probatur, ac vindicatur ab emendationibus criticorum. Quum enim Ulpianus ibidem scripserit: *quaedam iniurias a liberis hominibus factæ levis nonnullius momenti habentur: Gregorius Haloander, Hugo a Porta, Chevallonius, alique, pro verbis levis nonnullius legere maluerunt leves & nullius; Charondas contra, ut minus a Florentina scriptura recederet, dicendum esse coniicit leves non ullius.* Sed fluctus in simpulo moveri hic, existimat Auctor, rectissimeque se habere hunc ipsum locum in Codice Tulco credit. Quin & elegantiam in ea lectione animadvertere sibi videtur, a correctoribus hæc non observatam. Monet nimirum, Romanos scriptores adiectivis sæpe iungere pronomina *aliquis, quidam, non nullus*, quibus velintendatur, vel minuatur, vocum, ad quas pertinent, significatio. Ciceroni, ait, *hoc est perquam familiare; qua de re notavit aliquid Paull. Mamtius ad Ciceron. lib. 1. ad fam. epist. 9. & lib. 4. epist. 3. Ab Auctoribus nostris exempla petita occurrunt in l. 21. §. 12. D. de recept. & qui ab arbitr. rec. Et si quidem dies adiectus non sit inesse quoddam modicum tempus. In l. 1. §. 8. D. de Aedil. Edicto: non utique quod libet quam levissimum efficere, ut morbosus vitiosusve habeatur. In l. 27. pr. D. Locati: ut aliquam partem parvulam incommodi sustineret. Constit. omnium §. 1 in f. Et tunc tantummodo ex aliqua minima parte recitandis. Quibus in locis, acque ac hic, pronomina minuunt significationem. Iniuriæ igitur levis nonnullius momenti sunt, quæ vix pro iniuriis reputandæ. Hæcenus ille. Eodem*

in

in *Capitè p. 136.* Haloandrinam editionem repudiat, quæ in *l. 9. pr. D. de seruit. pro simplicius*, quod Florentiæ est, habet *simpliciter*. Nec placet aliorum sententia, mutandum esse hoc in *simplici usu*. Comparativum enim usurpari pro positivo adferit, quemadmodum in *l. 6. D. ad Scf. Trebell. certior voluntas pro certa*; & in *l. 27. §. 1. D. de furt. securior creditor pro securo*. Plura non addimus, satis persuasi, vel ex his percipi posse, quid boni complectatur istud opusculum.

ANTONII FIZES, REGIS CONSILIARII ET MEDICI, in alma Mompeliensium Medicorum Academia Medicinæ Professoris Regii, ac in Facultate Iuris Mompeliensi Matheseos Professoris; Opera Medica, varii argumenti, nimirum de Tumoribus, de Suppuratione, de cataracta, de conspectu partium solidarum, de Homini liene sano, ac de secretione bilis. His accessit de Homini generatione Exercitatio digesta, concinnata, latinitate donata, a NICOLAO FIZES, Regis Consiliario, in Facult. Iur. Mompel. Mathes. Prof. Regio ante signato, Iur. utr. Doct. caussarum Patrono, Auctoris Patre.

Mompeliï, apud Anton. & Petr. Rigaud 1742.

Alph. I. Plag. 15. in 4.

Nulla est ex his octo Dissertationibus, quæ non iam olim lucem aspexerit. Qua de liene agit, A. 1716. edita fuit; tribus annis post, in qua de bilis secretionem exponitur; A. 1721. prior de suppuratione agens; A. 1724. altera, in qua suppurationis eventus in partibus mollibus expenduntur. A. 1729. cl. *Fizes* conspectum partium solidarum in lucem emisit, duobus annis post, & de Tumoribus tractatum, paullo ante quam hæc ipsa Opuscula iunctim ederet. Tandem quod ad opusculum de generatione attinet, scripsit, ubi primum in medendi arte gradum ambiebat, quod

quod, quo anno factum sit, non constat. Incipiamus ab illo Opusculo, quod de Tumoribus, quorum illi tantum in eo expositi inveniuntur, qui a quiescentibus humani corporis succis proveniunt. Eorum ille causam in omni impedi-

Cap. I. mento ponit, quod fluere succos libere per vasa non sinat.

§. 5. 6. Quod cum dicat ex succis ipsis, vel vasculis, vel rebus externis oriri, videretur cor arteriasque maiores neglexisse, quæ hoc, quod non raro impetuofum nimis sanguinis motum faciunt, meare ipsum libere per vasa non sinunt, nisi huius rei inferiore aliquo loco mentionem fecisset. Quæ præterea in

§. 28. primo capite de differentiis, symptomatibus, exitu vario, diagnosi, prognosi, & curatione tumorum in universum pro-

Cap. II. rel. ponuntur, in iis nihil adeo novi invenimus. Alterum caput inflammationis historiam continet, tertium phlegmones, quar-

§. 18-20. tum erysipelatis, quintum vedematis, & sextum scirrhi. Itaque in omni inflammatione dicitur ruber sanguis, potissimum in arteriis, cum sanguinem, tum quoque lympham vehenti-

§. 20. bus, quiescere. Neque hoc ad *Boerhaviium*, verum ad *Vieuf-*

§. 21. senium, tamquam inventorem referendum esse; similemque deviationem, ut vocat, globulorum sanguinis, in mensium fluxu, sanguineo sudore, mictu cruento in variolis, fluxu hepati-

§. 23. co, pluribusque malis accidere. Neque vero sanguini per omnes inflammatae partis arteriolas viam præclusam esse; cumque per aperta manentia vasa tanto celerius sanguis in venas, per easque ad cor proferatur, febrem accendi. Quam ut a celeriore sanguinis per totum corpus motu, frequentioreque ac valentiore cordis contractione proficisci concedamus: tamen celerior eius per parvæ cuiusdam inflammatae partis venas profluxus possit accendere, non sine causa metuimus. Pa-

§. 24. riterque & id multis probatum non iri, existimamus, quod *Cl. Auctor* de spissitudine sanguinis in inflammationibus proposuit, eam scilicet partim a causa morbi, sanguinem ad inflammationem inspissando disponente, partim ab hoc provenire, quod ruber sanguis, simul cum mucilaginoso ac fibroso crassioribus partibus, quæ per obstructas lymphaticas arterias profluere non possunt, in sanguineas venas profluat.

Tum

Tum, ratione difficilis transitus sanguinis per vasa, tres gradus inflammationis esse, quorum primus Phlogosis, alter inflammatio proprie dicta, tertius gangrænodes sit. Cum primo §. 27. autem febrem non adeo saepe coniunctam esse. Post hæc §. 29. seqq. causæ inflammationis secundæ, sive remotæ, sed ita exponuntur, ut evidentia, in nonnullis saltem desideretur, quo pertinet, ut eo exemplo utamur, hoc, cibos salsos, acres, aromaticos, potus spirituosos, ardentis sanguini partes, duras, tenues, ab aliis se iunctas, mobiles, vasa stimulantia, suppeditare, ab iisque omnibus sanguinis rarefactionem produci. Neque aliud fere iudicium ferre de exitu inflammationis quadruplicis expositione licet, resolutionis, scilicet, suppurationis, indurationis, & mortificationis. Melior deinde Prognosis expositio est, quæ §. 50. seqq. utique pro sede morbi, magnitudine, loco, causâ, specie & exitu, variare debet. In curatione inflammationis duo a Medico observanda esse Cl. Fizes opinatur, sanguinis vim minuere, cumque fluidiorem reddere. Quod cum possit per victus rationem, de qua accurate exposuit, non nisi tarde obtineri, protenus venam secandam esse, eamque pro sede variare, quo possit revulsio fieri. Tum quia spissitudo sanguinis a pravis primarum viarum succis alatur, vel purgantem, vel emeticam medicinam post venæ sectionem dandam esse, quam fortasse satius fuerit, protenus dare, si ab hac causâ inflammatio orta, si tantum ab ea aucta, diætâ, & lenissimis alvum mollientibus purgare. Deinde contra æstum & acrimoniam §. 67 69. edulcorantia, propter dolorem narcotica, commendantur. Tandem extus superhabenda auxilia ita proponuntur, ut, cum diversæ indolis sint, quando quæque convenient, lectoribus patere possit. In tertio capite de Phlegmone agitur, eamque §. 75. Auctor tumorem dicit elatum esse, circumscriptum, calidum, rubrum, tensum, duriusculum, dolentem, cum pulsationis molesto sensu, præcipueque propter limites, quos definitos habet, ab omni alia inflammatione distingui posse. In eaque, §. 76. ut sanguifera vasa spisso tenacique sanguine, ita lymphâ simili ab ea nominata vascula oppleta atque distenta esse. Cum §. 82. verò sibi relicta phlegmone, vel resolvatur, vel pus concipiat, meden-

- §. 84. medentis esse, semper resolutionem prius tentare, ad quam nullum venæ sectione in brachio, vel si superiores partes corporis laboret, circa malleolos instituta, efficacius auxilium sit, cui tamen, pro inflammationis magnitudine varia, tenuis diæta, enemata pariter ac vomitoria, atque cathartica subiungi debeant. Tum ex topicis, in principio morbi lenia reprimentia, in incremento quæ molliendi laxandique virtutem habeant, & ubi decrescat, roborantia superhaberi posse. Fuerunt autem cum horum, tum intus sumendorum medicamentorum, permultæ formulæ additæ. Erysipelatis sedes in cute, adiposa membrana, subiectisque musculis ponitur, in quarum partium vasis sanguis parum spissus, sed acris, ac æstuosus,
- §. 85. quod ait, subsistat. Semper vero operam dandam esse, ut resolutio quiescentis humoris fiat, pariter per venæ sectionem, emetica, purgantia, atque enemata. Extus autem in magno æstu lac, vel cum eo parata cataplasmata mollia, fotus emollientes; in minore, vinum tepidum, similesque resolventes fotus, interdum etiam anodyna, cum resolventibus mixta, superhabenda esse: quæ ut medentium multis satis probari possint, non parum metumus. In Oedematis curatione, de quo in capite quinto agitur, si a corruptis succis proveniat,
- §. 106. cum corrigendos hos esse, tum quoque sedi oedematis extus adhibenda auxilia esse, quibus solis id vinci possit, quod tantum ab externa causa provenerit. Itaque in priori mali genere, a purgantibus initium faciendum esse, hisque diuretica calida & aperientia, deinde martialia cum purgantibus & diureticis remixta, ac postremo, si his malum non cesserit, & habitus corporis mollis flaccidusque fuerit, lignorum decoctum subiiciendum. Quæ tamquam topica commendantur, ex roborantium adstringentiumque genere sunt: quibus tamen si vinci morbus non possit, ab externa causa ortus, ferrum candens adhibendum esse, Cl. Fizes opinatur. Ultimum caput de Scirrho doctrinam continet. Eius sedes dicitur in cute, adiposa membrana, periostio, ligamentis, tendinibus, carnibus muscularibus, & potissimum glandulosis esse; quod, quo iure dicatur, parum intelligimus. Magis aridet, quod de causa

la Scirrhorum profert, oriri scilicet, si a vitio in succis latente
 recedamus, cum in tumoribus, cum inflammatione coniunctis,
 sanguis, non vero lymphæ, in suis vasis subsistens, mobilis red-
 ditur. Pluribus deinde ad prognosin scirrhii pertinentibus §. 118.
 propositis, ubi breviter de scirrhii a venerea vel scrophulosa, 121.
 quam vocat, lue orta, curatione egit; Auctor se de simplici tan-
 tum scirrho agere velle, monet, eumque distinguendum esse,
 an ex cachectica, an ex melancholica constitutione prodierit,
 etsi ab utraque causa ortus resolvi debeat. In eo igitur scirr- §. 122.
 ho, qui a pituitosa causa ortus sit, digestionum instrumenta
 roboranda, sanguinem potenter incidendum, & a sero super-
 fluo, per purgantia, diuretica, & diaphoretica, liberandum esse;
 quo fibræ robur, lymphæ fluiditas, reddatur. Ad quem
 finem obtinendum, ubi Medicus per aliquot dies idoneis
 auxiliis usus sit, extus resolventia superhaberi posse, quæ tamen
 non impediunt, quo minus scirrhus interdum pus concipiat. §. 123.
 Aliter mederi nos docet Auctor a melancholica constitutione
 orto, facileque in cancerum abeunti scirrho. Nam post san-
 guinis missionem, infusum purgans præscribit, iusculaque
 pulli iunioris cum helénio, cichorio, pimpinella, & cancris
 parata, per novem dies mane sumenda. Post quæ suadet fe-
 rum lactis, in quo ferrum candens extinctum, & cui, ubi al-
 bo ovi clarificatum & percolatum fuerit, sacchari paucillum,
 & interdum succus chærefolii aut nasturtii, addi possit. Inter-
 dum & utile esse decem aut duodecim vivos millepedes in se-
 ro lactis decoqui, cuius proinde mane duodecim vel sedecim
 unciaz, per duodecim dies bibantur. Dein iterum purgatum
 corpus, ad usum asinini lactis, millepedum pulveris, interdum
 quoque testudinum, ranarum, similiumque iusculorum, aqua-
 rum mineralium; præcipueque domesticorum balnearum
 perducendum, persistendumque in ea curatione per duos aut
 tres menses esse. Quæ dum intus sumantur, extus emollien-
 tia & aquosa, sub forma fatus, vaporis, irrigationis, balnei, ad-
 hibenda esse. Sequitur duplex de suppuratione specimen. In Prop. 1.
 priore ostenditur, partem, in qua suppuratio fiat, vita gaude-
 re, neque unquam in ea pus nasci, nisi rupta vascula, eaque 2.

- Prop. 3. sanguinem vehentia, fuerint; cruorem etiam, magna copia effusum, & in maiore aliquo cavo corporis collectum, in quo interdum per plures dies fluidus maneat, qualem se Auctor dicit ex pectore educi vidisse, nunquam in pus converti, verum
4. in cadaverosum quid, tabum adpellatum. Idem interdum fieri, si cruor ruptis sanguinem vehentibus vasis parce effusus sit, græci ἐκχύμωσιν vocant, sanguinemque adeo, etsi in putridum quid, in pus tamen verum mutari non posse. Suppurationem vero in parte molli sic fieri. Ex ruptis in vulnerata parte vasis, primum sanguinem effundi, cumqueis, propter resistantiam in illis minutam, maiori vi adfluit, & integra quoque, quæ in vulnerata parte semper supersint, vascula distendat, ruptorum vasorum extrema, cum propter hoc, tum quia & ipsa breviora atque angustiora fiant, comprimi, sanguinisque effluxum cohibere. Qui adeo retentus cum agat in vasa, in iisque inflammationis notas excitat, ab his, præcipueque integris ambientibus ita agitur, ut, setosis particulis absumentis, globuli cum fibrosis partibus intermixtis, in mucilagine sanguinis velut inviscati, in spissum, æquabile, & albicans liquidum, pus dictum, solvantur, cui simul ruptorum vasorum emollitæ solutæque laciniæ admisceantur. Ultimo loco, quæ suppurationi inchoatæ superveniant, & qua ratione iterum uniantur partes, exponitur. Ex quibus hoc unum adduxisse sufficiat, Auctorem secta vel rupta vascula omnia occludi opinari; quæ vero in vulnere coeunte exigua tubercula aut velut monticuli adparent, integra vascula esse, ad os vulneris reflexa, & a succis adfluentibus extensa, per eaque solutas partes uniri. In altero specimine, præcipui suppurationis eventus in partibus mollibus expenduntur. Suppuratio igitur vel non, vel difficulter excitatur, si in vasis neque tumor, neque motus vehementior vitalis producitur, si in parte læsa pauca sanguinem vehentia vasa sunt, si plurima vascula contusa vel læsata vim vitalem perdiderunt, si etiam integra nimiam sanguinis vim continent, & ultra modum distenta sunt, si vasa inanita sunt, vel causa aliqua prægressa resoluta, aut mollia nimis, vel contra rigida ac nimium tensa, vel ab externa causa compressa, si fluida in parte læsa nimis spissa, si serum & tenuis mucil-

mucilago in sanguine deficit, vel spirituosus particulis is plurimum orbus est. Cum his conveniunt magna ex parte ea, quæ deinde de varietatibus & anomaliis præcipuis suppurationis, ratione symptomatum æque ac indolis puris, proponuntur. Nam cum bene & facile succedat suppuratio in carnis partibus, minus feliciter fit in tendineis, nervosis, ligamentosis, adiposis, & glandulosis. Neque alia sanguinis ratio est, a quo bene constituto facilis & laudabilis suppuratio fit; mala contra, si dissolutus, vel crassus & viscosus est, si cachexia, vel cacochymia, item scorbutus, venerea lues, corpus tenent, vel si scrophulosa sanguinis diathesis est. Variat quoque suppurationem tumoris diversitas, neque bona erit in erysipelate, œdemate, scirrho, cancro, tunica inclusis tumoribus, & ab initio in gangræna. Neque eodem modo suppuratio fit, si vulnus cæsum, & si punctum inflictum, si partes laceratæ, adultæ, aut frigore læsæ sunt; quibus de noxiis mutationibus quædam subiiciuntur, quæ non raro solent, in parte, quæ suppurat, oriri. Brevioribus nobis licet in exponenda illa Dissertatione esse, quæ hanc excipit, & in qua de Cataracta agitur. Nihil enim in ea reperimus, quod in omnibus fere de oculorum morbis, vel de chirurgicis quoque curationibus emissis scriptis, non inveniatur. Contra omnia non pauca sunt, quæ a recentioribus reperta, cum in cognitione suffusionis, tum in chirurgica eius curatione, permulta variant. Nam, etsi membranis cataractis admixtis, frequentissimas tamen in crystallina lente sedem habere dicit, nihilominus de velamenti lentis, & utramque partem interfluentis humoris mutatione, ut quæ pariter suffusionem potest efficere, nihil dixit. Deinde, etsi maturam vult cataractam esse debere; tamen, neque cur debeat esse, rationes subiungit, neque eius, quæ nuper de hac re fuit, & adhuc est, disputationis, vel verbo mentionem facit. Omisit etiam verissimam *Petiti* suffusionis curandæ rationem: contra, ita iubet acum demittere, ut cameram oculi posteriorem intret; velamentique adversam partem radat, ac lentem deprimat; ex quo, quam parum vera debeant subiuncta *Corollaria* esse, non obscure intelligitur. Quintum

- Opusculum nomen conspectus anatomico-mechanici partium C. H. solidarum habet. In hoc primum de vasis, membranis, nervis, cellulis, vesiculisque hinc inde occurrentibus, agitur,
- §. 11. seqq. ut, qua ratione formentur, constare possit. Negatur vero, in liene cellulas, in musculis, & ad vasorum extrema, quæ singulis partibus aliter figurata sicut, vesiculas vel folliculos glandulosos esse. Deinde de arteriæ minimæ divisione, ac sine, de fibra simplici, eius elementaribus particulis, ac firmitatis causis, pressione ac nutritione, aliqua proponuntur, quæ partim satis nota sunt, partim vix aliquam veritatis speciem habent.
- §. 2835. Post hæc fibrarum elasticitas, sed mechanica tantum, ut videtur, exponitur, ad quam pertinens continuus se restituendi nisus vitam efficiat, quæ proinde in perpetuo mutabili æquilibrio, quod vocat, fluidorum vasorumque consistat. Cum per hoc dilatationem contractionemque vasorum intelligit, quæ per totam vitam invicem fiant, de cordis alterno motu, tamquam mechanica earum causa, quædam subiiciuntur, æstimaturque ampliatio aortæ omniumque continuorum ductuum, quæ in cordis systole fit, 2. pollic. & 432. lin. cub. æqualis esse. Ex his consequens esse dicitur, nullum in corpore vasorum generis esse, quæ ab arteriis deriventur, quod non pulset. Ut vero vasorum actionem ex elastica vi, ita ex eadem carneæ fibræ vim exponit, sed ita, ut nonnullis ab aliis, ne quidem nominatis auctoribus, fictis anatomicis principiis utatur.
- §. 49. Ultimo loco nerveis fibris vibrationem Auctor adscribit, ac de poris meatibusque solidarum secundum aliorum observationes, aliqua profert. De Hominis liene sano Dissertatio sequitur. In eius partis, quantum internam fabricam attinet, descriptione, Cl. *Fizes Ruyschium* sequitur. Deinde in quinque subiectis Propositionibus ostendit, lienem præcipue ad sanguinis arteriosi particulas discerpendas, solvendas, atque intime permiscendas constructum esse; ad quem finem etiam minor in liene lymphæ, quam in aliis visceribus, deperditio fiat: hunc vero in liene paratum sanguinem, cursum illius promovere, qui per vasa hepatis capillaria fertur, plurimumque ad bilis secretionem conferre. Præter hæc intermixta aliqua sunt de velocitate sanguinis cursus,

sus, eiusque particularum divulsione, quarum hæc in minoribus, illa in maioribus arteriis, maior sit. Ostenditur etiam, secretos succos, etsi summæ tenuitatis sint, tamen posse deinde ipso sanguine venoso crassiores fieri; quomodo sanguinis, vena emissus, cogatur; & quare animal, cui vel ademptus splen sit, vel a nativitate desit, tamen vivere queat. Postremo querelæ quædam ac vindiciæ lienis leguntur. A liene ad iecur transitum facimus, in quo quomodo naturalis bilis secretio fiat, peculiari Dissertatione Auctor exposuit; eaque tria lemmata continet, de vasculoso iecoris contextu, ac de secretionem in universum, & quinque propositiones, in quarum tertia & quarta contra illos disputatur, qui vel propter figuram & magnitudinem pororum determinatam, vel per fermentum in viscere hærens, ut omnium succorum, ita bilis quoque in iecore fieri opinati sunt. Quintam vero totam hic adponamus: In sanguine venæ portæ fluida adsunt indigena, quæ, dum is in venæ cavæ radices tendens iecoris substantiam permeat, aperta tubulorum secretoriorum extremis portæ ramusculis continuorum ostiola, eaque sat patula, continuis pariter cavæ radicibus, minus tamen ampla, ut transire possint, indiscriminatim subeunt; quo deinceps a reliquarum & essentialium cruoris partium societate, motuque intestino liberata, vasorumque sanguineorum oscitatione vitali haud amplius concussa, biliarium vero actioni exposita, humorem a sanguine distinctum constituunt, determinatum, bilis nomine cognitum. Quæ ultimum locum occupat, de hominis generatione, Exercitatio, undecim Periochas habet; quæ etsi singula huius doctrinæ capita complectuntur, tamen, quia eorum plura Cl. *Fizes* non tam plene exposuit, quam tribus fere tantummodo verbis tetigit, de præcipuis tantum dicamus. Itaque, si Auctori credimus, fetus humanus in ovo, ex quo omnia vivipara oriuntur, efformatus, germinisque illius ortus ab Eva est; partes vero corporis nostri simul efformantur, vel delineantur; secundat ova subtilissima feminis aura, quæ, ne diffletur, crassiori parti quasi inviscata est, atque, ut Bohnius dixit, in sanguinem exhalat; eius particulæ sanguinem leviter inspissant,

ac

ac texturam fibrarum uteri & mammarum emolliunt; in placenta ab utero non lac solum, sed & sanguis transit, quod peculiari aliqua observatione probatur, contra a fetu in utero sanguis non refluit. Tum plures ad doctrinam de mensuris pertinentes quaestiones agitantur, diciturque partus per umbilicum aequè ac per os nutriri, amniique liquorem peculiari aliqua ratione haurire, aërem vero non ducere. Sanguis autem in circulum fertur in partu, eo modo, quem sine causa *Moryus* reiecit, atque in pulmonibus aërem inspiratum admittit, qui sanguini fluxilitatem conciliat; mira vero inter matrem & partum consensio est, eaque a fluidorum matris diathesi partim, partim imaginatione pendet; editur & octavo mense vitalis partus, qui protenus & respirat, & insignem, ratione sanguinis circuitus, mutationem patitur. Reliqua, & vulgaria, & nimis fere breviter exposita sunt.

DIATRIBA DE AVIBVS ESU LICITIS, QVAM ex codice sacro, talmudico Chullin, & naturae scrutinio, in ulteriorem locorum Lev. XI. & Deut. XIV. illustrationem, & apologiam sui schediafmatis de ארבה חנם חנם חנם adornavit, & suis impensis edidit

ANDREAS NORRELIVS; Reg. Acad.

Upsal. Bibliothecarius.

Upsalix, 1746. pl. 19. in 4.


Erudit. Auctor dissertationem de lege cibaria ad Lev. XI. 20-23. Amstelæd. a. 1720. 8. typis describendam curaverat, quæ quoniam se ob argumenti novitatem, egregiam linguarum orientalium notitiam, exactum iudicium, & dictionis concinnitatem ac perspicuitatem, multum probabat, eandem dignam indicavit eruditiss. *Hafæus*, quæ bibl. bremenf. cl. III. fasc. I. p. 36-57. notulis quibusdam adspersis, infereretur. Sed vero, quoniam a communi interpretum sententia prorsus discedebat, non defuerunt, qui ipsius commentationem examini submitterent, & quid in illa desiderarent, decla-

declararent. Præ aliis hoc egerunt *Gerh. Outhovius, & Io. Georgius Meintelius*, quorum obiectiones ut expediret, argumentum de novo excutiendum sumsit, & singula illius momenta intentiori cura expendit. Fecit hoc in præfenti elegantissima commentatione, quam inscripsit Serenissimo solii Suecici designato tum Successori, *Adolpho Friderico*, eiusdemque Coniugi regis, *Ludovicæ Udabricæ*, cuius utriusque singularem in urbem & academiam Upsaliensem gratiam & beneficentiam, cum illam sua præfentia dignarentur, multis iisdemque magnificis prædicat verbis. Absolvitur liber confirmatione & illustratione illorum, quæ in dicto schediasmate protulerat, parte quadam codicis Chullin, latina veste & notis donata, itemque discussione dubiorum ab Outhovio & Meintelio motorum. Sed in ipsam rem ingredimur, & quæ digna notatu visa sunt, exhibebimus. Vox פֶּרֶשׁ, unde פֶּרְשָׁה, significat *copiosissime parturire, prolem copiosam edere*, unde פֶּרְשָׁה accipitur de avibus foecundis, Deut. XIV. 19. (non 29), de piscibus insignem in modum se multiplicantibus, Lev. XI. 10. Quo sensu etiam vult sumi פֶּרְשָׁה הַפֶּרְשָׁה Lev. XI. 41-43. designari sc. illa, animalia foecunda, multos catulos, vel multa sua gignentia. In loco præfenti nota characteristica avium memoratarum non est volatus, qui ipsis cum aliis est communis, sed foecunditas, & multorum suorum parturitio. הַדְּוִלָּה עַל אַרְבַּע non accipi potest de *quatuor pedibus*, cum tales Pag. 1-10. aves, nisi monstrosæ sint, in tota natura non dentur, sed *pedibus in quatuor digitos natura divisi*, uti etiam explicant Mishnici in cod. Chullin c. III. §. 6. fol. 59. edit. Amstelæd. & in 10-12. Gemara p. 65. Circa verba לֹא כַרְעִים מִמֶּעַל לְרַגְלָיִךְ notat, loco particula לֹא non, uti in keri habetur, legendum esse לֵי, qua occasione mentem suam de lectionum illarum varietate explicat, incuriæ librariorum & superstitioni Iudæorum suos illam debere natales. Verba igitur ita reddit: *aves multiparæ, quadrifidis gradientes pedibus, queis non sunt ungues grandisculi.* כַרְעִים non explicat per *crura*, sed *pedem*, qui 12-19. in quatuor digitos, unguibus præmunitos, se expōrrigit: quem sensum, etiam hic obtinere debere, inde probat, quo-

Rrr

niam

- niam addatur לרגליו סמקל, quæ verba non referenda ad partes supra pedes fitas, sed imas, talos nimirum, qui digitis omnino sint superiores. Verbum נהר, ex usu apud Arabes & Aethiopes, gaudet significato *dissolvendi, discerpenti, dispercendi*, quale quid proprium est avibus, quæ corpora domesticarum avium in minutissimas particulas discerpunt & dilaniant. Inde, quid per כתף & ירך in corpore animali sit intelligendum, definit, quædam ad illustrationem Exod. XXVIII. 4. in medium adducit, item quid per שוק & ברכים, & ubi I Sam. IX. 24. nominatur שוק והעליה. Per שוק nonnulli indigitari existimant obesum posticæ partis agni femur, & per עליה caudam illud prominentem, cum caudæ ovium in Oriente admodum fuerint pingues & ponderosæ, proptereaque postello, ne humi lacerarentur, imponi debuerint, *Golius*, lexic. p. 145. *Bochartus*, hieroz. L. II. c. 45. p. 494. Hinc locos Exod. XXIX. 22. Lev. VIII. 25. illustrari posse, recte iudicat. Num vero id ipsum I. Sam. IX. 24. accommodari possit, subdubitat, & cum in finem diversas interpretationes & magistrorum explicationes confert, & quid per 25-29. שוק & ירך Iud. XV. 8. sit intelligendum, disquirat. Ex his efficit, vocem שוק significare *crus*; ubi vero I Sam. IX. 24. dicitur שוק, & additur ועליה, per prius quidem crus intelligendum esse censet, per id vero quod additur עליה, femur & armum, ut sic crus sumatur simul cum partibus superioribus, illud proxime excipientibus, quod ipsum etiam iudicandum sit de שוק הימין, qui sacerdoti cedebat Lev. VII. 32.
- 29-31. 33. Vocem רגל & in duali רגלים digitos, vel pedem in quatuor digitos natura fissum ac divisum notare, ex Lev. XI. 31-33. 20. 23. 42. ostendit. קרסול plantam pedis notare evincit. Vocem כרעים suo significato involvere (1) notionem unguis in animalibus quadrupedibus puris, (2) digitorum, ungue acuto præmunitorum, in impuris, feris pariter ac cicuris, ut & in volucribus rapacibus, iudicat, quarum priorem Amos. III. 12, locum habere, arbitratur. Sed videtur cel. Auctor plus ex hoc loco conclusisse, nisi supponat integrum animal a leone haustum fuisse, unguis tantum prominentibus, & uti aures sunt

sunt extremæ in capite partes, ita per  ungulas tanquam extremas totius corporis partes intelligendas esse. His præmissis, quænam aves speciatim indigentur, disquisitionem instituit. Qui per *Arbeh, Solam, Chargo, & Chogab*, locustarum species innui volunt, illos in incerto fluctuare censet, cum differentiam indicare nesciant. Speciatim contra *Quothovium* demonstrat, locustas plane non indicari, quoniam de illis dici non possit, quatuor incedere pedibus, quæ tamen, quod *Aristoteles* iamdum docuit, & *Io. Leonhardus Frisch* confirmavit, sint senipedes. Digreditur hinc ad locustas, quibus *Ioannes* vitam suam in deserto sustentasse dicitur. Per *ἀνθρώποις Ἰσίδωρος Πελοπόννησος* iamdum intellexit *ἀνθρώποις Βοτάνων, ἢ Φυτῶν*, summitates herbarum & fruticum, quam ipsam sententiam confirmavit *Enemannus*, quondam academix Upsaliensis Professor, qui hæc ipsa loca invisit, & in itinerario suo manu adhuc exarato dedit. Locustis, quarum species aliqua Israelitis ad comedendum licita erat, Ioannem famem non exemisse, inde vel maxime probat, quoniam illæ tempore hiemali & autumnali in suis latibus lethali somno oppæstæ torpeant, ut sic ipse per magnum anni tempus ieiunium agere debuerit. *Diodorum Siculum* L. III. c. XXIX. ad quem pro locustis provocaverat *Bochartus*, minus favere huic sententiæ, ex integro contextu ostendit, cum *Aethiopes*, illis vicatantes, describat tamquam homines brevis vitæ, quique variis, itemque tetris morbis, fuerint obnoxii. Sed vellemus, Cl. Auctorem ad examen revocasse testimonia, quæ ex præcis scriptoribus excitavit *Hafæus*, ex quibus constat, in deliciis habitum fuisse certum locustarum genus, ut illas non adeo insalubres fuisse oportuerit. Hinc quibusdam, postulatorum causa, præmissis, se convertit ad explicationem *Levitici* XI. atque v. 20. ita interpretatur: *quaelibet aves fœcundæ, quadrifidis gradientes pedibus, vobis abominatio sunt. 21. Has tamen ex quibuslibet quadrifidis pedibus gradientibus avibus editote, quibus infra pedes non sunt unci digiti, quibus in terra discerpant. 22. Ex huiusmodi avibus, editote columbam & eius speciem, anserem & eius speciem, gallum & eius speciem, & passerem eiusque speciem. 23.*

Rrr 2

Cete.

- Ceterae omnes foecundae aves, quae quadrifidis pedes, vobis abominabiles sunt.* Per ארבה igitur intelligit columbam, avium genus foecundum, pavidum, pedibusque in quatuor digitos fissis instructum, quod probat ex Iob. 39. 20. ubi ארבה opponitur equo feroci, quod cum de locusta accipi non possit, quadret autem in columbam, hanc indicari opinatur. Sed & in hoc ratiocinio aliqui istud desiderabunt, ipsum characterem hunc nimium restringere, ac columbis tantum adplicare.
- 55-57. סלעם ipsi est *anser*, quoniam in gemara, codic. chullin, c. III, fol. 65. & a *Maimonide* de cibis interdicit, c. I. idem statuatur cum ירושלמית, per hanc autem non locustam, sed avem, quae Hierosolymis alta & saginata fuerit, anserem sc. intelligendam esse decernit. Fuit autem anser esulicatus Iudaeis,
- 57-60. ac illi conveniunt characteres Lev. XI. indicati. דרנגול non esse locustam, adversus *Bochartum* disputat, sed *gallum*, quod ex convenientia cum talmudico דרנגול, qua voce *gallus* designatur, & quoniam alias nullum vestigium liciti eius illius in lege extet, adparere statuit. Adducit praeterea verba cod. Schabb. c. VI. §. 10. יצאת בביצת הדרנגול *die sabbathi*
- 60-63. *egrediuntur cum ovo chargol*, ubi ovum locustae intelligi non posse demonstrat. חגב habetur pluribus, potissimum Bocharto, pro locustae genere, sed non certo nititur fundamento. Numer. XIII, 33. exploratores dicuntur. Enakæis visi fuisse instar חגבים, quocum confert *Auct.* locum Ies. XL. 22. In priori loco, causatur, similitudo peti non potest a locustis, quoniam inter illas dantur satis grandes, in quarum locum si substituantur passeris, similitudinem concinnam esse putat. In posteriori loco pariter similitudinis rationem non satis aptam esse
- 63-65. sibi persuadet, cum locustae inaequalis sint magnitudinis. Sed II. Chron. VII. 13. nominatur חגב, cui tribuitur comedere fructus terrae, quod de locustis iure potest affirmari. Magister notare passerem ex שירן חגב probat, ubi צפרה חגב esse dicitur, sed צפרה generale quidem, *Kimchio* iudice, est nomen avis, speciale autem *passeris*. Hisce iam recensitis avibus aptat
- 65-67. characteres a Mose designatos. Sunt (1) foecundi, (2) incedunt

cedunt pedibus quadrifidis. (3) unguibus recurvis, raptui Pag. 67-68. aptis, destituuntur. His demonstratis, observat, apud Ebræos & Arabes dari multa *ὀμόνυμα, πολύσημα*, imo *ἐναντιόσημα*, quod prolatis exemplis probat: quorum tamen quædam ita sunt comparata, ut generali vocis significatui commode subici queant, vel voces sunt prægnantes, non unum sensum, sibi tamen non contrarium, inferentes: addit, ipsum hoc etiam apud Latinos & Græcos obcinere. Prouti vero harum sensus in linguis Europæis ex adfinibus determinari potest: ita etiam vocum ebræarum, quarum significatas non æque est perspectus, ex linguis adfinibus, chaldæa, syra, arabica, & æthiopica, dari potest. Hoc adcommodat ad præfens argumentum, & illos, qui locustas intelligi volunt, speciatim Outhovium, arguit, quod quatuor sic dictas species confuse admodum sub generali nomine locustarum exhibeant, nec distinctam illarum, notitiam tradere possint. Siftit dehinc c. III. 75-77. cod. talmudici Chullin, qui locus totus agit de avibus, cuius textum ebraicum, cum latina versione & subiectis adnotationibus, repræsentat. Notas characteristicas avium mundarum & immundarum sola traditione constare negat, cum illæ in lege satis sint expressæ. Imo, pergit, nisi locus Lev. XI. de avibus dictis explicetur, non constare, num illæ esui sint licitæ. Opinionem Iudæorum, aves immundas a mundis, internis, 77-80. non externis signis, internosci, reiicit. R. *Elseser*, nominando *עורב*, non locustas, sed aves in animo habuit. R. *Ioseph* censuit, omnem avem, quæ nomine *עורב* veniat, esse mundam. Cum in cod. Chullin, Arbeh sub se complecti dicatur *avem vinearum*, porro R. *Isacides* vocem *עורב* per *עורב* columbarum 80-85. *pullum* explicet, aliquid de avibus in loco Levitici eum vidisse, colligere licet.

Subiicit examen dissertat. epistolaris a *Io. Georgio Meinte-ko*, V. D. M. scriptæ & Suobaci a. 1744. 8. editæ, *Christophoroque Birkmanno*, V. D. M. Norimbergensi, tamquam suasori missæ, in qua Arbeh, Solam, Chargol & Chagab, quos pro bestioliis venditat, de statu suo temere depulsas, in integram restituisse præ se fert. Omisissis durioribus quibus-

- dam, tantum momenta causæ breviter dabimus. Removet statim ab initio novitatem explicationis Cl. *Norrelius*, cum sit innixa integris Moſis tabulis; contra id se egisse adfirmat, ut verus sensus dudum sepultus in apricum fuerit productus. Notat porro, Meintelium confundere שרץ השרץ & שרץ העוף על הארץ. Pag. 98. Negat etiam, ellipsin habere locum in locutione 100. והולך על ארבע, ut subintelligi debeat רגלים, notione pedum, cum legislator voce ארבע satis dilucide expresserit avem, non quadrupedem, qualem omnes ignorent, sed *bipedem*, quatuor gradientem, h. e. super quatuor אצבעות 2 Sam. XX. 20. *digitos*, quos natura infra pedem locavit, incedentem.
- 100-105. Verbum רעש involvere *motum prae timore docet*, & istum 108-109. significatum Job. XXXIX. obtinere demonstrat. De verbi 109-111. נחל significatione disserit. Vindicat denique se a crimine plagii, ac si *Olo Rudbeckio* hanc suam sententiam debeat, eandemque ipsi surripuerit, demonstrans, quæ Rudbeckius subministraverit, generalia tantum spectare, specialiore deductionem & singulorum explanationem propria cura ac sagacitate se instituisse. Sub finem quædam adfert de genuina notatione vocis מַטְטָרוֹן, quam ex latino *mediator* fluxisse arbitratur, & quid sibi de illa cum Rudbeckio intercesserit, edocet. 115-119. Qui hanc commentationem curate leget, egregiam doctrinam, acre iudicium, circumspectam sagacitatem, & laudabilem contentionem, in res obscuras & a memoria nostra remotas penetrandi, cel. Auctori non negabit. Si cui vero argumenta quædam videbuntur non illud robur habere, quod illis inesse iudicatur, ille secum reputet, circa istiusmodi rem versatum esse Norrelium, quæ propter necessariorum adminiculorum defectum ad liquidum perducere non potest.

RECENTIORUM POETARUM GERMANORUM

Carmina latina selectiora, ex recensione M. IO.

TOBIAE ROENICKII.

Helmstadii, ex mandato editoris apud Christ. Frid. Weygand. 1749. I Alph. 10 pl. 8. mai.

Deni-

Denique prodire coepit, hucusque, invito curiosissimo Editore, morata collectio, quæ luculenter satis demonstrat, Italicis, Gallicis, Anglicis, non esse inferiores Germanorum poetas. In his excellentem ipse locum occupat, qui deliciarum suarum amore captus generoso, latere noluit eruditos rivales, quin potius ope sua protrusit atque illustravit. Quantum ipsius humeri valeant, & specimina quædam inserta docent, & limatissima præfatio. Sane, si non temporum modo sed artium quoque lux est historia: maximum Auctori meritum præbent, quæ de antiquissima poeseos dignitate præfixit analecta. Hic, antiquissimum esse studium poesis, ante omnia, ostenditur, quod & liberam eloquentiam ætate anteire, ab ipso eloquentiæ quodam professore, in bibliotheca Hamburgensi mixta, & alibi ab aliis, evictum legere meminimus. Roborat eandem antiquitatem, studium apud omnes fere, atque inter illas maxime barbaras nationes, tam generale, pondusque simul, suavitatem atque internam quandam animos alliciendi facultatem commonstrat. Adhæc indidem, ut Horatius canit, honor & nomen divinis vatibus atque carminibus venit, quoniam laudes divinas, doctrinam sacram, historiam omnem, prudentiam iuris, legesque, doctrinam moralem, amores atque alia, facile quævis poetica facultas complectebatur. Unde & iam de antiquis, Lactantius, Aristoteles, Strabo, Maximus Tyrius atque alii, primas poesi partes dederunt: eiusdemque studiosos singulari cultu profecuti sunt veteres; id quod. hic per gentes eundo, breviter pro instituto confirmatur, simulque optatur, ut Cl. *Io. Gottfr. Hauptmanni* fasciculi carm. Lat. vet. optimæ notæ, in præfatione promissæ, ac delineatæ ab eodem institutiones poetiæ, quippe qui simul pollicitus fuerit, nsignem istam historiæ literariæ lacunam supplere, quam primum prodeant. Nos elucubratum opus esse novimus, & ab aliquo tempore, bibliopolæ impensas expectare, sed idem adhuc experiri, quod ipsi ven. *Roenickio*, in isthoc laude dignissimo instituto suo antea contigit. Dum igitur præsertim adhuc ignoramus, quo tempore illas institutiones visuri simus: eo interim lubentius compendium isthoc excipimus. Primum
ibi

ibi locum obtinent. Ebraei, quorum de poesi, prisca illa, plurima, in ipsis sanctissimis litteris, specimina, internam vero ad rationem quod attinet, post tot eruditorum certamina, non adeo multum exploratum habemus. Proximi ab iisdem ponuntur Aegyptii, Persae, Chaldaei, Babylonii, Cretenses, Indi, Scythae, Celtae, Iberi, Lusitani, Gothi & Longobardi. De primis Zoroaster vices centum millia versuum condidisse, usque sapientiae instituta discipulis posterisque commendasse, dicitur. Aliorum reges, Mithridatis exemplo, poetas secum in bella duxerunt, atque in primis honorarunt, ne res a se gestae praekonibus destituerentur. Celtarum poesis, si vel Germaniam Taciti evolvamus, abunde commendatur. Illorum plerique populi cantores ac vates in proelia secum sumserunt, qui ad fortitudinem incenderent animos, fortiumque virorum laudes celebrarent. Longum, fuisset de Druidis, tamquam deorum internuntiis, multa repetere, praesertim, ex quo tot iam commentationibus ac libris de iisdem scripserunt eruditi, ex quibus vel Frickios appellasse sufficiet. Eodem pertinent Scandinaviae Scaldi ac Bragures, a quibus vel regum ac principum filii modorum doctrinam cupidissime imbibebant, immo vero, qui regum ipsi proximi erant, & quorum unus vel alter ad folium etiam carminibus iter munivit. Hic quidem Edda, Saxo Grammaticus, Snorro Sturlasonius, alique consuli merentur. Quid de Graecis dicemus ac Romanis, qui artis poeticae laude praeter ceteris omnibus praerogativam quaesiverunt? Impleverunt illi praesertim, & orbem carminibus suis, & historicos de ipsis ipsorumque arte narrandi studio, & omnem posteritatem imitationis ardore. Inter imitatores, postquam semel montes transcenderunt literae renatae, & proximis maxime saeculis, eminere videntur Germani. Iam deiectos quidem esse spiritus ac tepidiores nonnulli existimant: sed certe adhuc nondum fuisse, Roenickii nostri diligentia demonstrat. Ipse quidem non potest non de scholis haud paucis queri, praeposterum maxime philosophiae studium accusans, ac Latium breviter quidem sed strenue vindicans. Interim tamen dum luctatur adhuc virtus, licet prematur, forsitan in poste-

postèrum quoque superatè posse, ac hæc sua depellere barbariam obscuram, ex eiusdem indicio videtur. Sed ad poematum latinorum collectiones cum ipso accedimus. Habemus veterum antiquiores Marschalci & Vorstii, non admodum selectas, sed primo statim obtutui occurrentem particulam excerptas; neque minus recentiores Freyeri, & quam supra nominare meminimus, a Freyeriana & modo & ambitu recentem, ut adeo temere nonnulli confundant. Sed diversus eorum est nisus, qui recentiora variarum gentium collegerunt. Inveniunt hic Lusitani, atque alii, de quo sciaſcent. Germanorum vero poetarum delicias, Janus Gruterus publici fecit iuris. Ex hoc tempore plurimas quidem singulares carminum editiones, collectiones autem variorum poetarum, & selectissimorum modo carminum, novimus nullas. Quot igitur tanto temporis spatio cum blattis ac tincis colluctata sunt elegantissima poemata, quot rudibus falsamentariorum manibus discrepta! Non adeo mirum est, istud si fatum exosi, luculentioribus ac fructuosioribus operis plures se addicere laborarunt. His omnibus noster occurrit, sed dignis; mediocrium enim, atque invita Minerva natorum poetarum, non est iactura. Quod cum propositum, inde a novem annis, sôveret; de sexcentis, quæ initio ad manus erant, carminibus, nonnisi quinque selegit, quæ mirifice ac præ ceteris omnibus placerent. Sed incrementa mox coepit illa paucitas, litteratissimis viris certatim cumulantibus opes. Laudatur eo nomine præsertim Paullus Gottlib. Werlhovius, qui collectionem suppeditavit a Iusto Christophoro Boehmero privatim factam, eandemque locupletissimam, tribus quippe tomis in folio constantem. Illi primario, aliorum accessere plurima dona, de quibus, & suo editoris adparatu, natales suos repetit collectio ista, & externo fulgens & interno splendore. Ipse vir modestissimus præmonet: „credas nolim, benevole lector, omnia eadem ac singula esse selectissima, & cetera omnia, quæ mihi adhuc supersunt, hisce omnino cedere oportuisse præstantia. Innumera supersunt, quæ vel genio, vel numero poetico, vel rei novitate ac dignitate, horum quamplurima

„antetellunt. Ea enim est natura collectionum, quas multi
 „ingredi volunt ac debent, ut raro alter alteri, nedum omnes
 „ac singuli singulis, eadem in re, æquari possint. Cavimus
 „tamen sedulo, ne quem reciperemus, nisi qui ad genium &
 „normam veterum probatissimorum poetarum proxime acce-
 „deret.“ Quæ quidem ingenua confessio tantum abest, ut
 quid operi deroget, ut sequentium potius voluminum insi-
 gnem pariter excitet sitim. Excitabitur eadem; non Germa-
 nis modo, sed simul exteris, Italis potissimum dum
 in primis civis sui Hortensii Mauri Abbatis, quivero plu-
 rimum ætatis in Germania consumsit, & vitæ compendium
 in hoc statim primo tomo invenient, & poemata omnia. In
 disponendis autem carminibus noster, præter illum e præci-
 puis generibus ordinem, continuam secutus est annorum se-
 riem, rebus & auctoribus convenientissimam. In epigram-
 matibus vero digerendis, ob defectum anni plerorumque, o-
 mnino nullum ordinem observavit, nisi qui forte casu ipsi fuit
 oblatu. Ita quidem hic legimus heroica carmina XXIX. ele-
 giaca XLVIII. lyrica XVI. atque epigrammata permulta. He-
 roicorum auctores sunt: Gottfr. Guil. Leibnitiu, Hortensius
 Maurus, Ioach. Abelius, Henr. Muhlius, Io. Werlhofius, Io.
 Ioach. Meierus, Io. Conr. Steph. Hoellingius, Brandanus,
 Frid. Mylius, Cour. Gerh. Lutemann, Er. Christoph Neu-
 bour, Henr. Christ. Crüger, Io. Matth. Gesnerus, Io. Gottl.
 Immermann, Frid. Weichmannus, Io. Tob. Roenickius,
 Alex. Gottlib. Baumgarten, Io. Gottfr. Hauptmann, Io. Sam.
 Müllerus, & Heinr. Io. Carstens. Elegiaca carmina scri-
 psere: Heinr. Muhlius, Io. Ge. Eccardus, Seb. Kortholtus,
 Io. Christoph Krüfieke, Hortensius Maurus, Heinr. Christ.
 Crüger, Io. Caspar Carstedius, Io. Mich. Gasser, Conr. Gerh.
 Lutemann, Io. Frid. Noltenius, Rud. Aug. Noltenius,
 Gottfr. Christ. Roth, Frid. Weichmann, Sam. Walther, Frid.
 Bernh. Meierus, Io. Gottfr. Hauptmann, Conr. Ikenius,
 Gottfr. Schütze, Io. Aug. Hartzbach, Io. Tob. Roenick, &
 Mich. Richey. Inter lyricos poetas recens accesserunt: Ilge-
 nius, A. C. Augsburg, Christ. Gottl. Schwartzius, Ianus
 Brouk-

Broukhufius, Mat. Vaiff. la Croze, Adolph. Theob. Overbeck, B. G. Clauswitz, Nathan. Baumgarten, Elias Casp. Reichardus, & Car. Sam. Walther. Sic & epigrammatum, præter nominatos, varii sunt Auctores: Ulr. Obrechtus, Heinr. Meibomius, Ge. Phil. Harsdoerferus, Gottfr. Thomafius, I. R. Seubert, Frid. Ben. Carpozovius, Casp. Coerberus, Mich. Kirftenius, Io. Pet. Titius, Th. Ittigius, Paul. Gottlib. Werlhof, Io. Rempen, Ioach. Negelein, atque alii. Iam vero potius, ut idoneum esse arbitrum Roenickium ostendamus, ipsius de speciminibus aliquid afferamus, & quidem illius ex heroico carmine, quod initio scholastici muneris dedicatur, statim initium.

*Fata Deumque ducem, mandataque munera patrum,
 Officiumque meum cano. Qui regis omnia nutu,
 O Deus! almè, sacro, tuò quæ divina voluntas
 Eventura homini decrevit, quique paratum
 5. Me, quocumque trahar, tandem his succedere testis
 Iussisti, iuvenumque gregem mihi tradis agendum,
 Affer opem, placidusque meis his adnue coeptis,
 Quæque canam rata sint. Vos, o pietate verendi
 Patres conscripti, quibus artes cura tuendi
 10. Infidet ingenus, iuvenumque fovere salutem,
 Quique magisterii mihi decrevistis honores
 Firmandos hodie, iam munera vestra canenti
 Adspirate mihi, linguisque anónisque favete.
 Stabat arenosis urbs antiquissima campis,
 15. Heptapolitanae decus inter Marchidos urbes,
 Ad Múdam, sub scepro aquilæ, lupuloque frequenti
 Cervisiaque sua totum celebrata per orbem.
 Claudius hanc Drusus quondam, legione locata
 Præstâti, coluisse Nero, primusque vocasse
 20. Nomine Gardlegiam fertur. Quæ pacis alumna,
 Fidaque Musarum nutrix, iam sæcula multa
 Foverat arte viros celebres: sed funere cari
 Languida Bergmanni, postremum vulnus alebat
 Pectore, nec placidam dabat anxia cura quietem.*

25. *Moesiam stare scholam, viduas doctoris alumnos.
 Tam lugere diu mortem, suæque carere
 Praeceptore, salus urbis multusque negabat
 Proles amor. Tandem disuturna silentia mater
 Rupit, & his curas emovit pectore dictis:*
 30. *Quem demum finem dabis, alma Pronoea, morarum?
 Quando novum terta redder mihi sorte magistrum?
 Qui, velut expertus moderando navita remo,
 Artibus infocas mentes studiisque inventae
 Arte fideque meae regat, & feliciter illum*
 35: *Provehat ad portum, largas ubi prodigamur
 Exposuit, cupidisque ultro sapientia merces
 Offerit, ac meritis tribuit sua praemia virtus.*

*LIBRORUM AB ANNO I. USQUE AD ANNUM
 L. Sec. XVI. typis exscriptorum, ex libraria quadam
 suppellectile, Norimbergae privatis sumptibus in commu-
 nem usum collecta & adservata, Millenarius II. speci-
 minis loco, ad supplendos Annalium Typographicorum la-
 bores, editus a CAROLO CHRISTIANO HIRSCHIO,
 Diac. Ecclesiae Norimberg. Ad
 d. Laurent.*

Norimbergæ, prostat apud Felsekeros, prelo Ioannis Iosephi
 Fleischmanni. 1748. pl. 13. in 4.

Pergit, laudabili nisu, ven. Hirschius, dum hic ea nobis
 monumenta proponit, quæ priorem sæculi XVI. partem
 nobilitarunt. Ignoramus fere, cum quælibet sint pro-
 pmodum rariora, quid inde ad sitim lectoribus excitandam
 enotemus. Quælivimus codices rariore, sed obruebamur cu-
 mulo: spectavimus argumentum sacrum tractantes; quilibet
 autem videbit, dummodo spatium temporis perpendat, ultra di-
 midium illos opus complere. Recipimus nos itaque ad ele-
 gantiores litteras, ibique Romana poësis nominatim occurrit,
 quanto tunc ardore colli coepta, tanta nunc propmodum
 remis-

remissione, præter ius fasque, passim neglecta. Movet antiquitas, atque auctoritatem præ se fert: moveat & ille conatus noster, ut iterum vicinis lauream præripere conemur. Sufficiant hæc eadem sola, ad institutum nostrum defendendum. Ita vero hic habentur, præter alia plurâ, nam selecta modo damus: Io. Franc. Pici, Mirandulani Principis, Concordiæque Comitis, hymni heroici 3. ad SS. Trinitatem, ad Christum, & ad virginem Mariam, una cum commentariis luculentissimis, ad Io. Thomam filium, additis sparsim ab ipso auctore pauculis, quæ in priori impressione deerant. Eiusdem Sylva, item staurostichon, hoc est carmen de mysteriis crucis in Germaniam delapsis. Præfatus est editor B. Rhenanus, Argent. 1511. Plauti, poetæ lepidissimi nobilissimique, Epidicus, amorem & ignaviam fugiendam, verba insuper subdola declinanda, accuratissime ac doctissime indicans. Exstat in fronte Viti Werleri. Ode, in qua libellus lectorem alloquitur. Impressa Lipsiæ, 1513. fol. Contr. Celtis Protucii, primi in Germania poetæ coronati, libri odarum IV. cum epodo & seculari carmine, diligenter & accurate impressi, & hoc primum typo, in studioforum emolumentum, editi a Ioach. Vadiano, Argent. 1513. 4. Io. Francisci, Mirandulæ domini, de expellendis venere & cupidine carmen heroicum. Eiusd. hymnus de divo Laurentio. Bapt. Mantuani elegia in amorem. Eiusd. in Venerem heroicum. In Cupidinem nocivum, carmen Luciani, (dedic. Io. Fr. Picus Cuonr. Peutingero, Icto, viro docto & amico), Argentiniæ 1513. Uln. de Hutten, Equitis, ad Cæs. Maxim. ut bellum in Venetos coeptum prosequatur exhortatorium. Eiusd. ad Cæs. Maximil. epigramm. L. I. De piscatura Venetorum, heroicum eiusd. Eiusd. Marcus, heroicum. De non degeneri Germaniæ statu, heroicum eiusd. Eod. auctore ad Maximil. Cæs. epistolæ Italicæ; Auctore Helio Eob. Hesso Maximiliani ad Italiam responsoria. Item varia Hutteni epigrammata, & eius apud Hadrianum Card. pro Capnione intercessio. Edidit & præfatus est Ioach. Vadianus, excus. Ioh. Miller 1519. 4. Helii Eobani Hessi bucolicorum Idyllia XII. nuper anno demum decimo octavo a prima editione recognita, ac dimidia plus parte vel

aucta, vel concisa, atque in ordinem alium redacta. His accessere ex recenti editione Idyllia V. Haganoæ 1528. 8. Sermo versibus comprehensus & habitus ab Ambrosio Lobassero, magistro bonarum artium, cum novis magistris scholastici honores decernerentur, Lipsiæ 1749. 4. Neque Latina solum, verum etiam Germanica poemata nominantur. De posterioribus exempli sit loco, *Ein nützlich Büchlein, so Reimweise gestellt, darinn alle Staend der Menschen begriffen, ordentlich und mit Fleiß, aus viel alten Historien zusammen bracht, den jungen fruchtbarlich zu lesen.* Par pari refert *Hanns Hoerburger* dedic. auctor *Henr. & Georgio von Schwangow und zum Schwanstein*, fratribus & nobilibus dominis suis, Augustæ Vindel. 1531. 4. Adiunt pariter institutiones poeticæ, quo referri debent *Elucidarius poeticus*, continens historias, poeticas fabulas, insulas, regiones, urbes, fluvios, montesque insigniores, atque huiusmodi alia, omnibus adolescentibus, in poesi versantibus, oppido quam necessarius, collectore *Hermanno Torrentino* Col. 1536. 8. & de re metrica libri III. *Jac. Micylli* Argentoratens. cum præf. Phil. Mel. Francof. 1539. 8. Si forte hæc specimina numero nimis exigua, pondere minuta videntur, quam quæ maius nos ad rei poeticæ studium attrahant, cogitandum, quod de ortu solum litterariæ quasi dici sermo sit, ubi crescunt officia crescentibus igniculis ac luminibus solis quem iam opinamur meridiani. Quod porro nonnisi privatæ cuiusdam bibliothecæ, quæ omnium minime poësin curasse videtur, exhibeatur index, quodque neque nos omnes inde titulos depromserimus, extra censuram est. Hos autem dum nominamus, optarem sane, ut otium ac propositum ven. editoris, etiam uberiora excerpta & iudicia, in scriptis præsertim ad emendationem sacrorum pertinentibus, adiungi permisisset. Nos certe multum inde utilitatis speraremus; grata interim mente agnoscens, vel nutu nobis ac voce haud sane contemnendos fontes fuisse designatos.

ESSAI SUR L'EDUCATION DE LA NOBLESSE.

i. e.

PERICULUM DE EDUCATIONE NOBILIUM.

Parisiis apud Durandum in platea s. Iacobi, cum adprobatione
& privilegio regis P. I. pl. 19. P. II. pl. 20. 12. mai.

Miramur sane, cur, & necessitate, & utilitate laudabilis educationis toties ostensa, tamque graviter commendata, communis tamen cæcitas ac pernicietas adeo grafsetur, ut in dies eadem in peiora ruat, tantum abest ut meliorem ad fortem evehatur. Novum hic invenimus periculum, cui præ multis eminentiam lubentissime largimur: maiores successus iure quodam nostro precamur. Initio statim utilitas educationis accurata vividius commendatur, atque ipsi parentibus nominatim iniungitur; qua occasione Salmasii, Iosephi Scaligeri, Heinrici Stephani, eruditissimæ Dacieriæ, quibus educandis, qui genuerant, operam dedere, laudantur. Videmus quidem iisdem, in contrariam partem, opponi exempla posse: nemo tamen temere negaverit, sanæ mentis parentum curam, inspectionem, providentiam, insigne pondus habere. Neque alia est nostri sententia, qui propterea statim doctoris eligendi conditionem designat, atque illum nutricibus, ante septimum ætatis annum, adiungendum esse opinatur, ne superstitiones ac vani terroris imagines nimium cumulentur, una cum præiudicatis opinionibus, ridiculis narrationibus, & quadam animi indecentia. Primam pueri institutionem vult ad lectionem pertinere; ac Gallicæ quidem elementis commendat Launæi docendi rationem, Parisiis editam. Ad disciplinam sacram pergens, sapientibus ac piis consiliis naturalem vult ac revelatam ita coniungi, ut pravaram simul hæresium patronis obviam eatur, atque os occludatur irrisoribus. Linguarum studium, ad eruditam a patria potissimum transire desiderat. In Gallica nominat libellum grammaticum abbatis Regnierii Desmarets, tamquam fati bonum, sed fufum nimis; Buffierii, tamquam magis pueris accommodatum, cuius

cuius optima editio fit anni 1732; & Restantii, cuius quinta & accuratissima editio prodit 1745. Ad linguæ Latinæ studium refertur poësis, ubi poetas, propter variam utilitatem, sedulo evolvi cupit noster; versiculos autem non promiscue, atque invita Minerva conscribi. Linguæ Græcæ præscribit Lanceloti rationem Græca facilius addiscendi. Sequitur geographia, dictionaria quædam exhibens, inter quæ illud Martii exactum est, ac brevius, *Baydrani* 1705. lingua gallica editum correctius, vitiosius Latina, *Mortinierni* emendatissimum. Historia inter antiquissimos ostentat Græcorum illum *Thucydidem*, tamquam historicum fidelem ac sincerum, cuius ad exemplum optimus quisque se accommodavit. Eundem, ut & Xenophontem, Titum Livium, Polybium, Sallustium & Tacitum, tamquam secundos grandibus characteribus, & eventibus notatu dignissimis, qui æque se reddant delectabiles atque utiles, designat. Sed infinitis modis eminent historia sacra, prout ipse divinus spiritus consignavit. Commendantur autem, inter sanctissimarum litterarum versiones, quam *Saci* dedit Gallica, simulque *Calmeti dictionarium* 4. Voll. in fol. cum figg. Parisiis 1722. & 1728. editum, tamquam perborus commentarius. Antiquitates Iudaicæ *Iosephi*, quarum admodum bonam interpretationem Gallicam dederit *Arnoldus d'Andilli*, commendantur, quod ibi reperiuntur magna specimina eloquentiæ, præter res admodum curiosas notatuque dignas; licet non de nihilo sit criticorum quorundam sententia, Iosephum, profanis gentibus placendi cupiditate, longius nonnumquam ab accuratatione ac veritate discesisse. Tacemus alia historiarum genera & monumenta, quæ potius cumulantur, quam, usu indicato legitimo ac selectu. juvenibus commoda redduntur. Sequitur ars heraldica, vel insignium cognoscendorum, neque minus scientia mathematica, ita coniunctæ, ut se non immerito excipiant, & ita nobili commendabiles, ut supra esse queat propemodum nihil. Hinc iure locum obtinet philosophia, cuius argumentum atque utilitates inculcans auctor, veri simul philosophi imaginem proponit, tamquam hominis motuum suorum domini. Commendantur in primis nobilibus,

bis, præter Socratem, Plato, Aristoteles, Xenophon, ad amorem philosophiæ ingenerandum. Plato & carmina composuisse, ac militiam esse dicitur secutus: Aristoteles exquisitiore habitu incedens, annulis conspicuus, rasam sæpe barbam habens depingitur. Xenophon sistitur venationis amator, & conviviorum, apud Cyrum iuniorem gratiofus, eloquentiæ tam insignis, ut Atticæ Musæ titulum reportarit, plus vice simplici exercituum præfectus. Caput sequens philosophiæ manum atque instrumentum instrumentorum, Logicam tangit. Commendatur hic Wolfianæ conversio Gallica. Ubi quidem aliter sentiunt cl. bibliothecæ criticæ (Bibliothèque Raisonnée T. XL. p. 134.) auctores. Accusant enim plurima cel. Wolffii opera ficitatis, qua iuventutis animi fatigentur ac retrahantur. Præferunt igitur eo nomine logicam *Regnaultii*, Loiolitici patris, cuius accuratior editio lucem viderit 1745. apud Westhenios, sub tit. *L'Art de trouver la Vérité, ou Logique en forme d'Entretiens, par le Pere Regnault*. Iidem mallent *Rationalis philosophiæ institutiones, sive de emendanda regendaque mente, a de Soria editas* Amstel. 1741. 8. nisi liber esset Latina lingua consignatus. Sequitur doctrina *μεταφυσική*, ubi nos quidem nihil præcipue observandum invenimus. Indidem ad moralem properamus, ubi oratoriam potius, quam dogmaticam esse tractationem, opinamur nos invenisse. Haud pauca omittuntur, exclamationum illa vacua loca merito expletura: condemnantur alia, tam atro carbone non adeo digna. Forsitan eodem pertinent tragoediæ & comoediæ, in quibus omnia concurrere ad easdem perniciosas efficiendas existimatur. Laudatur autem contra de officiis Ciceronis liber, ubi principia virtutis austeræ pandantur, atque omnia proponantur, quæ quidem sibi soli relicta ratio perspicere queat. Finem denique imponit doctrina naturalis, ubi dum *Regnaultii Entretiens physiques* noster commendat, nunc, versa vice, hunc librum, tamquam imperfectum ac subinde vitiosum, taxant iam nominati censores.

Pars posterior, primo loco, considerat artem rhetoricam, quam æque utilem magistratibus, militibus, politicis, privatis, non sine causa noster pronuntiat. Ita vero Demosthenis

T t t

eloquen.

eloquentia vel sola tutas præstitit Athenas adversus artes Philippi ac vim: ita Cæsarem Augustum hæc eadem ad imperii culmen facilius evertit, quam Iulium fortitudo: ita Marlboroughius, eloquentiæ subsidio, gentis suæ consultationes, turmas militares, foedere iunctos principes, ad sententias suas mirabiliter deflexit. Ceterum, vituperat auctor ille antiquum usum, Latina lingua rhetoricam proponendi atque eloquentiam exercendi, quod & absurdum sit, & cum veterum exemplo pugnet. Ubi quidem nos haud diffitemur, posse quoque patriâ id lingua fieri: cum tamen ipse ante voluerit nobilem suam addiscere latinam, tamquam eruditam linguam, non sane videmus, quare simplicem malit, quam duplicem eadem opera utilitatem. Adhæc omnino Latini Græce declamabant, usque ad virilem ætatem, potius quam latine. Fac vero, nec docuerint, nec declamaverint Græce: nobiliori nostris eruditio loco est latina lingua, quam superbis Græcorum victoribus Græca. Sed, innuitur ratio: rumpi debet antiquum eruditorum civitatis coniungendæ vinculum, ut ubivis imperet gallicus sermo, quem, per universam Europam, qui non didicerit, Gallus credit male educatum fuisse. Nos libenter concedimus illi patriam in sermonem pietatem, quam nihilominus æquus rerum arbiter ab exteris haud postulabit, suæ potius cuiusque linguæ debitam. Hinc ad communionem amabiliter continuandam, neque litteratam Europam tot in civitates dissecandam, quot ibi sunt linguæ: quid, quæsumus, convenientius est, quam antiquis moribus impedire, ne quod dissensionis, superbiæ, pigritiæ, asyllum aperiatur? Commendatur autem præcipue Giberti rhetorica, tamquam regulis atque exemplis præcellens, longa experientia confirmata, atque incipientibus nominatim conveniens. Addi tamen potest Lamii ars dicendi, maxime quarta editio. Coniungi meretur Oratorum lectio, doctore præsentem, atque omnes internas & externas pulcritudines observante, sedulo instituenda. Suadetur ibi collectio Gallicarum orationum, quam *Vaumorière* curavit, tamquam admodum sollicita & utilis, quamvis tritæ sint ac vulgares præceptiones. Oratores fœnibres laudantur: *Bossuetus*, *Mascaron*, *Flechiér*; panegyrici

gyrici & sacri, *la Rue, Bourdaloue, Cheminai, de la Boissière, de Massillon*, in primis autem academiæ Gallicæ specimina. Neque minus commendantur primarii Gallorum poetæ, ut & antiquorum nonnulla loca, e. g. quædam orationes *Homeri, Herodoti, Thucydidis, Demosthenis* Philippicarum; quippe cum illi sint quasi nobis magistri bene dicendi, una cum principibus latinorum. Eodem epistolæ referuntur, in quibus optimum exemplum præbent *Ciceronianæ*. Inter Gallos *Voiture* laudem sibi epistolis comparavit, quæ tamen hodie non sunt omnes ad palatum, quippe genium potius quam animum delectantes. *Rabutini* comitis epistolæ, nobilem facilitatem habere dicuntur, proponendimodum elegantem, ingeniosum, per suadentem, ad Regem scriptæ. Nobilis feminæ *de Sevigné* liberius sunt consignatæ, locisque vividioribus ac delicatis referatæ, quippe dum singularibus gratiis condat quæ scribat omnia, narret bene, breviter, eleganter, ita ut pingere videatur: alioqui tamen pauca subinde plurimis verbis proponit, licet numquam non sine venere. Sed est cur ad alia propereamus. Sequitur igitur consideratio corporis exercitiorum, non minimam sibi, quæ nobilior putatur vitæ, partem vindicantium. Proximum vulgo locum obtinet musica, quam vero vituperare magis noster, quam laudare videtur. Architectura, sculptura, pictura, maiori ei sunt in existimatione, præsertim cum non solum vividius res proponant, sed etiam consuetudines ac ritus diversarum nationum antiquarum designent luculenter. Quæ succedit prudens civilitas, & actionum & morum, (la politesse) laudabiliter depingitur, tamquam omnibus hominibus perquam utilis ac salutaris, veluti primaria honoris mortalium & gloriæ arbitra. Istanc itinera iuvabunt, inde à prisca temporibus maximi habita. Sic *Pythagoras, Solon, Lycurgus*, multas regiones peragrarunt. *Homerus*, omnibus qui sæculis admirationem iniicit, non potuisset tam perfectas habere provincias, moresque gentium, & consuetudines tam gnaviter pingere, nisi diu multumque profectus. De eligenda vitæ conditione meditationes subiunguntur haud quam contemnendæ, ut & singulatim de statu militari atque eo quem politicum dicunt. Agmen denique claudit, in omni vita

quod maximi esse ponderis solet, matrimonium. Verboſiſſimum est penultimum caput, quo de ſtatu civili politiorum Europæ partium accuratius diſſeritur, atque etiam imperium Germanicum conſideratur. In primis novam politicæ faciẽ dediſſe dicuntur Weſtphalicæ pacificationes, quas pater *Bougeant* & ſolidiſſime & elegantiſſime deſignarit, quippe cuius in libro ſingula documenta primarii hoc in genere operis adpareant, (tous ies reſſorts d'un chef d'oeuvre de politique) Titulus eſt: *Hiſtoire du Traité de Weſtphalie, ou des Négociations qui ſe firent à Munſter & Osnabruck*; lucẽm vero vidit Pariſiis 1744. in 12. 6. Voll. Adhæc non paucorum epiſtolæ civiles commendantur. Spectant eo epiſtolæ Cardinalis Oſſati, artiſciis Ludovici XI. inſtructi, quæ excellentiſſimum exemplar præbere putantur, in quo verſutia & ſapientia, ſimplicitatis ac modeſtiæ velo tectæ ſuſpiciantur; id quod *Callierii* teſtimonio notabili ſane probatur. Epiſtolæ *Arlingtoni* res curioſitate lectorum abunde dignas pandere dicuntur: ut equitis *Temple* magnam præ ſe ferre ſollertiam, *Mazarini* primariam artem, calliditatem, prudentiam in litterarum ſtudiis, & comitis d' *Eſtrades* dexteritatem in negotiis, inque iuribus ſuis defendendis firmitatem. Quale non ſine naſo iudicium alibi pariter, aliis deſcriptis, interpoſitum, libri pretium haud parum adauget.

RELATION ABREGÉE D'UN VOYAGE &c.

i. e.

NARRATIO COMPENDIOSA ITINERIS FACTI in interiora Americae meridionalis, a littore maris australis usque ad fines Brasiliae & Guianæ, secundum ductum fluvii Amazonum. Auctore de la CONDAMINE, Academiae Regiæ Scientiarum Socio.

Parif. ap. Viduam Piſſot, c. Tab. geographica fluvii Amazonum. 1745. pl. 14. in 8.

Anno

Anno 1735. ad mensurandos gradus sub æquatore, pro de-
terminanda telluris-figura, missi fuerunt Academiae scien-
tiarum focii, *Godin, Bouguer, & Condaminus*.
Quæ hanc in rem ex eorum observationibus resularunt, cum
observationibus, in Gallia, & sub circulo polari habitis, probe
conspirantia, eorum rationem reddidit *Bouguer* in Prælectione
d. 14. Nov. 1744. coram Academia habita. Non verò scop-
o huic palmario solum fuerunt intenti; sed & ad plurima alia,
Physicam, Historiam naturalem, Astronomiam, Geographiam
spectantia, quorum observandorum hæc in terris data fuit
ocasio, attenderunt. Horum varia iam in *Commentariis A-*
cademiis apparuerunt, aut uberiori totius expeditionis descri-
ptioni, in lucem adhuc dandæ, reservantur. Inter alia ce-
perat *Condaminus* consilium, fluvium Amazonum, totam *Ame-*
ricam meridionalem cursu suo traicientem, maximumque totius
orbis terrarum fluvium, totum fere hætenus incognitum,
investigandi, geographicam eius delineationem conficiendi, &
quascunque posset de eo, regionibusque adiacentibus, obser-
vationes colligendi. Quod cum executus esset, argumentum du-
xit attentione dignum, de quo, ex itinere redux, in consessu
Academiae publico, d. 28. Apr. 1745. habito, verba faceret.
Hæc illa est, quam in præsentem exhibemus, Prælectio.

Principio, quidnam hætenus de fluvio Amazonum inno-
tuerit, exponit. Primus eum detexisse vulgò dicitur a. 1539.
Franciscus d Orellana; eique ob inspectas mulieres armatas,
quibus haud temere fidendum esse fuerit monitus, nomen il-
lud indidisse. Sed ante *Orellanam*; iam ab a. 1513. sub nomi-
ne *Marannon*, quod fuit nomen alterius Hispani, fuit cognitus.
Unde perperam Geographi quidam duos diversos inde fluvios
commenti sunt. Hodie ab Hispanis promiscue utroque nomine
salutatur. Post varios alios ad eundem lustrandum missus est
a. 1638. *Petrus Teixeira*, comitantibus *P. P. d Acunha* & *d*
Artieda S. I. cuius itineris notabiliora sunt edita Madriti a.
1640. ac inde quoque mappa geographica a *Sanfona* expressa.
A. 1707, *P. Sam. Fritz* S. I. in iis locis Missionarius, eius-

dem dehanetionem novam edidit, at, ob instrumentorum inopiam, multis adhuc defectibus laborantem.

Fluvius ille e lacu sub 11° latit. austr. oriundus, primo versus boream, dein versus ortum, cūm æquatore fere parallelus, cursum dirigens, in oceanum sub ipso æquatore illabitur, a loco, ubi primum incipit fieri navigabilis, 30 gradus longitudinis, sive 450 mill. germ. quæ ob flexus quarta adhuc parte augmentur, emensus. A parte australi & boreali utrinque ingentem recipit fluviorum numerum, quorum plures quingenta sexcentave milliaria conficiunt, Danubio Nilove nullo modo inferiores.

- Quæ in hoc itinere successive annotavit Auctor, perfectam fluvii delineationem constituentia, enarrare si vellemus, veremur ne tædio fiamus Lectoribus: quare potius varias delibabimus observationes, præcipue Physicam & Historiam naturalem illustrantes. Barometri altitudo sub-zona torrida non, ut sub nostris climatibus, variat. Observatum est in urbe *Quito*, per integrorum annorum decursum, maximam eius differentiam vix sesquilineam excedere. Variatio eius, quæ fere lineam 24. horarum spatio efficit, vices satis regulares experitur; quo semel cognito, facile de altitudine media ex unica observatione concludi potest. Determinavit Auctor mediam hancce altitudinem ad superficiem maris, unde variornm locorum elevatio supra eam superficiem facile colligitur, methodo satis cognita. Varia locorum elevatio, varios gradus caloris vel frigoris fere sola in hoc climate efficit, adeo ut, per spatium 2000 hexap. gall. ascendendo, e valle æstu solis fervidissima, ad montes nivibus æternis obritos, transire liceat.
48. Prope dictum flumen, infra urbem *Borjam*, ad quadringenta quadringenta milliaria usque, lapides omnes, & vel si lex minimus, adeo sunt rari, ut gemma pretiosissima. Incolæ huius tractus, neullam quidem lapidis sovent ideam, & talem primo conspicientes in summam rapiuntur admirationem. Indi, Americæ meridionalis indigenæ, h. e. commixtione aliarum nationum non vitiiati, sunt coloris bruni rubescentis, magis minusve dilutionis, pro varia aëris temperie, a maximo zonæ torridæ æstu

æstu, ad frigus haud exiguum variante. Ex insigni quoque regionum, quas incolunt, diversitate, magna in moribus eorum varietas, quæ ulterius adhuc a moribus Christianorum, quibus subiecti sunt, novum discrimen sortita est: in multis tamen apprime conveniunt. Inprimis in iis ea observatur animi conditio, fundamentumque morum constituit, quam an apathie, an stupiditatis nomine insignire debeat, Auctor ambigit. Linguas Americæ meridionalis omnes deprehendit pauperimas, inprimis ideis abstractis seu universalibus designandis impares. Comparisonem linguarum harum cum aliis, fere unicum putat esse originis Americanorum detegendæ subsidium. Voces quasdam Hebraicas, plurimis linguis Americanis esse communes. Singularis prorsus est, & difficillima lingua nationis *Tameos* dictæ. Vocem inspiratione formant, nec Pag. 66. ullam fere vocalem pronuntiant; verba habent, a nobis non nisi per multas syllabas exprimenda; ultra tria numerare nesciunt. Plantarum omnis generis, terra hæc Americana longe 74. fertilissima est. Frequentissimum est, & mirum satis, illud genus, quod funium loco ab incolis adhibetur, quod nempe arbores vicinas undique cingit, & cum ad earum ramos pervenit, fila quasi demittit recta deorsum cadentia, in terra radices agentia, & denuo surgentia, idque sæpe repetitis vicibus. Alia eiusmodi filamenta, vento aliove casu deiecta, sæpe aliis arboribus sese affigunt, ibique speciem funium confuse quaquaversum pendentium efformant. Variis variæ eius species gaudent proprietatibus, ut e. g. de Ypecacuanha satis constat. Quædam sunt adeo crassæ & fortes, ut arbores, quas cingunt, suffocent, mortemque iis inducant. Gummata, resinæ, balsama, succi omnes, incisione arborum exstillantes, olea, innumera. Singularis est resina, *Cahuchu* dicta; ei recenti figura quævis induci potest, formantur inde lagenæ non fragiles, vasque quævis valde elastica, post compressionem sese in pristinam figuram prorsus restituentia, syringes, & similia; pluvie est impenetrabilis. Anthropophagi adhuc dantur, non qui 84. dem ad ripas fluvii Amazonum, sed in terris adiacentibus, qui captivos suos devorant. Plurimi sunt harum regionum incolæ,

incolæ, auribus adeo monstrosis præditi, ut lobus extremitatis inferioris sæpe 4 aut 5. pollicum longitudine dependeat, crassitie eius parum imminuta, isque foramine diametri 17 linearum & ultra pertusus, id quod cylindro ligneo continuo maiori huic foramini intruso efficiunt, donec auris ad humeros dependeat, cui dein fasciculum herbarum florumve annexum. Curiosa est, quam instituit Auctor, de celebratissimarum illarum Amazonum existentia, disquisitio. Cum a diversarum nationum incolis de istis feminis esset percontatus, plurima collegit testimonia, vi quorum earum existentiam in dubium vocare vix licet. Terra ab iis habitata, communi consensu, ad montes in medio Guianæ statuitur. Attamen eas adhuc hodie existere, valde dubitat, quod propter vicinarum nationum notitiam de iis hodie nullam, vero non videtur simile. Eas enim vel domicilium mutasse, vel, (quod magis adhuc ei arridet), mores pristinos, & a maribus fugam, prorsus deseruisse, existimat. Hoc tamen nihil detrachere veritati existentie earum pristinis temporibus. Sufficere enim, vixisse feminas absque marium consortio; reliqua, ut mammae dextre amputationem, accessoria esse, & forsan commenta. Certe, si unquam mulieres in animum inducere potuerint, absque maritis vitam degere, hoc in America potuisse contingere, ubi maritos in bellum comitari, durissimamque conditionem subire cogantur. Nec existentiam earum prorsus fictitiam concipere licet, nisi quis tot gentes in falsa de iis testimoniis exhibenda conspirasse velit affirmare.

134. Fluxus & refluxus maris in fluvio Amazonum, ad distantiam plus quam 200 milliarum a litore maris, sese manifestat singulis 12 horis, nec minus, quam in mari, quovis die retardat. Maxima fluxus altitudo ibi observata est ab Auctore non excedere 10½ pedes; unde sequitur, fluvii declivitatem, in tanta cursus longitudine, quæ est ultra 200 mill. nonnisi 10. pedum esse cum dimidio, quod ideam & per observationes barometricas confirmatur. Liqueat autem, fluxum, qui ad ostium fluminis accidit, ad tantum intervallum nonnisi plurium dierum spatio pervenire posse, cum id in ipso mari 5. aut 6. horarum decursu contin-

contingat. Et sane ab ostio usque ad dictum locum, fere viginti sunt quasi stationes, in quarum singulis fluxus eodem tempore, quo in maris litore, contingit, & successive variationes omnes subit, per intervallum inter binas quasvis, idque 12 horarum spatio; simulque in omnibus istis stationibus afficitur retardatione in litore maris conspicua. Hæc æstus maris per undulationes propagatio vero similiter in ipso mari locum habet, & continuo eo magis retardari debet, quo magis a loco, ubi aqua maxime assurgit, ad litora acceditur. Plures circumstantias notat Auctor, in flumine hoc respectu æstus maris observandas, ac ulteriore indagatione dignas: ut proportionem, in qua variet velocitas fluxus, secundum decursum fluvii; duos aquæ torrentes, sibi met oppositos, tempore fluxus conspicuos, unus in superficie, alter in quadam profunditate; duos alios oppositos, quorum unus ad ripas ascendit & acceleratur, alter in medio alvei descendit, & retardatur; duos denique alios, in vicinia maris sibi obviam euntes, ubi fluxus simul per duas plagas oppositas intrat; & id genus alia, in hoc imprimis fluvio ubi æstus ad maiorem, quam in ullo alio, distantiam a mari ascendit, observanda. Apud nationem, Pag. 140.
Topagos dictam, maxime invenitur singularis lapidis viridis species, sub nomine *lapidis Amazonum*. Olim magno in pretio fuit habitus, ob virtutem, calculum, colicam nepriticam, & epilepsiam, sanandi ipsi adscriptam. A Gagate orientali nec colore nec duritie differt. Origo eius ignoratur. Lixæ resistit, nec facile est intellectu, quo artificio Americani veteres, absque ferro, varias formas, figurasque animalium lapidibus hæc inducere potuerint. Hoc fabulæ ansam dedit, lapidem hunc nil aliud esse, quam limum fluminis, cui adhuc molli forma quævis imprimatur, quique in aëre dein summam istam duritiem adsciscat. Verum tentamina eiusmodi, a credulis instituta, figmenti huius falsitatem satis ostenderunt. Ceterum alia lapidis figurati species, smaragdi nempe politi & foramine conico pertusi, ad ripas fluminis adhuc reperiuntur, industriæ veterum Americanorum monumentum. De 154.
 De animalibus harum regionum rarioribus, quædam commemorat Auctor, etsi industriam, quam curatior eorum inquisitio desi-

desideraret, ipsi adhibere haud licuerit. Pisces quod attinet, observatur hic maximus cognitorum piscium aquæ dulcis, ab Hispanis *vaccæ marinae* nomine præditus, cum phoca, seu vitulo marino, non confundendus. Caro & pinguedo vaccinæ sunt admodum similes. Cornibus tamen, ut quidam voluerunt, destituitur. Mammæ habet femina. Herbis ad ripam fluminis nutritur. Amphibium sensu stricto non est; nunquam enim totus aqua exit, non exire potest, pedum loco non nisi pinis duobus, longitudine 16. poll. prope caput instructus. Quam Auctor observavit, vacca fuit $7\frac{1}{2}$ ped. parif. longa, latitudinis maximæ 2 pedum; dantur tamen maiores. Oculi respectu corporis mire exigui, rotundi, & non nisi 3 lineas diametro comprehendunt. Aurium apertura adhuc minor, & non aliter ac foramen acus apparet. Reperitur hic lampetræ species, cuius corpus, instar vulgaris, multis foraminibus pertusum, quæque eadem proprietate, qua torpedo, gaudet, ut, qui eam manu, imò baculo, attingit, torporem in brachio sentiat dolorificum. Variæ dantur plantæ, virtute pisces inebriandi præditæ, quarum ope ab incolis uberrimam fit piscatio. Magna hic crocodilorum copia. Eorum infensissimus hostis tigris, quarum multæ hic, ut in omnibus regionibus calidis; datur species cute bruna, maculis non insignita. Frequentissimum hic animalium simia, cuius dantur species multæ diversissimæ. Aliæ magnitudine leporis, aliæ gliris. Exiguæ istæ coloribus pulchris sunt variegatæ, formam cum aliis simiis communem non habent, sed potius ad leonis similitudinem accedunt, earum tamen nullam conservare & in Europam transferre potuit. Reptilia hic innumera. Serpentum quædam species innocuæ, plurimorum tamen morsus lethalis. Maxime singularis est magnus serpens amphibius, 25 aut 30 pedes longus, & unum crassus, in lacubus habitans, qui non solum capellam integram deglutire fertur, sed & respiratione invincibili animalia vicina attrahere, sicque devorare. Quod adeo mirum, ut fidem pene effugiat, ab Auctore recentiore *Orinoci illustrati* confirmatur. Vespertiones hominibus, præsertim vero pecudi, maxime infestæ, quorum sanguinem sugunt, nisi sub tegmine dormiant, adeo ut variis in locis armenta eo trans-

translata prorsus destruxerint. Avium insignis hic varietas. 171.
 Nulla tamen fere reperitur species cantu amoeno gaudens; sed colorum inprimis præstantia & varietate sese commendant. Artem psittacis colores a naturalibus diversos inducendi possident Indi, nempe plumis ipsos orbando, cutemque (ut fertur) sanguine ranarum quarundam inungendo; etsi Auctor suspicetur, totum artificium nonnisi in inunctione liquoris cuiusdam acris, imo in sola plumarum extractione, consistere, quemadmodum id in crine animalium conspicitur. Avis *Ca-* Pag. 180.
huitahu extremitates alarum cornu valde cuspidato instructas habet, aliudque cornu parvum in rostro gerit. Tacemus plura de animalibus apud Auctorem nostrum reperiunda. Observationes, ad figuram telluris maxime pertinentes, de penduli longitudine instituit in urbibus *Quito* & *Para*, quarum illa in litore maris est sita, altera 1400. aut 1500 hexap. gall. ultra superficiem eius elevata, utraque vero sub æquatore fere posita. Reperiit, pendulum in hac urbe, spatio 24 horar. temporis mediæ, 31 aut 32 oscillationes dare plus quam in illa. Unde colligit, sub æquatore duo corpora, quorum unum in superficie maris ponderet 1600 libras, alterum 1000, elevata, illud ad 1450, hoc ad 2000 hexap. altitudinem, perdere æqualiter plus quam unam libram sui ponderis, quem- 185.
 admodum id fere ex Theoria Newtoniana, vel ex aliis observationibus debeat contingere. Lethalis est Indis variolarum 193.
 morbus, quos omnes prævia inoculatione servare docuit Missionarius. Singulare æstus marini phænomenon observatur, ubi fluvius plurimis insulis valde angustus redditur. Tribus diebus circa plenilunium & novilunium, ubi fluxus solet esse maximus, mare, quod alias ad maximam altitudinem fere 6 horarum spatio demum pervenit, nonnisi unum duove minuta eo impendit, quod sit maximo cum strepitu, ad 2 milliar. spatium percipiendo. Montes exsurgunt aquei, 12 aut 15 ped. altitudine, incredibili vi omnia ipsis obiecta secum rapientes. Facta attentione deprehendit Auctor, id semper ibi contingere, ubi mare assurgens occurrit obstaculo cuidam remoram ipsi 205.
 fissenti, & post illud iterum cessare. Observationes circa velocitatem soni instituit. *Cayenne*, eamque 183½ hexap. gall. uno secundo deprehendit, cum prope *Quito* esset nonnisi 175 hex. Ibidem experimenta circa sagittas venenatas instituit.

Eiusmodi sagittæ ultra anni spatium iam veneno inductæ, effectum suum, etsi paulo tardius, præstiterunt; nec saccharum quod verum earum antidotum prædicatur, paulo post adhibitum, opem tulit. Parantur e succo permultarum herbarum commixto. Eadem experimenta Leidæ, præsentibus *Musschenbroekio*, aliisque physicis, repetiit.

Præsentī Libro annectitur sequens, quæ & separatim extat, Epistola :

*Lettre à Madame * * * sur l'emeute populaire, &c.*

i. e.

*Epistola ad * * * de seditione plebeia, orta in Peruviana urbe Cuenca, contra Socios Academiae Scientiarum, ad mensurandam terram missos.*

pl. 7. c. Tab. ænea. 1746.

Nomen Auctoris quidem non additur; facile tamen patet, eam ab eodem *Condaminio* esse conscriptam. Continet prolixam narrationem tumultus in dicta urbe a plebe excitati; in quo parum absuit, quin Viri eximii mortem pro laborum suorum mercede reportarent. Occasionem quodammodo præbuit, etsi remotam, *Seniergues*, Chirurgus regius, ipsorum in hoc itinere comes, qui & ab effrænata plebe trucidatus est. Eius executor testamentarius nuncupatus ab ipso *Condaminius*, actionem contra reos instituit coram summo iudicio iis in terris constituto; at summam iniustitiam expertus est. Qua de re palam hic conqueritur, eumque in finem acta ipsa processus criminalis præcipua hic addidit. Hac occasione adiecit adhuc responsum medici urbis *Cuencae* practici, ita comparatum, ut Lector an in risum effundi, an statum medicinae illic loci deplorare debeat, nesciamus.

D. Dan. Heinrich Arnolds ausführliche und mit Urkunden versehene Historie der Königsbergischen Universität.

i. e.

D. DAN. HENR. ARNOLDI ADCURATA DOCUMENTISQUE INSTRUCTA REGIONTANAE ACADEMIAE HISTORIA. Partes II.

Régio-

Regiomonti in Borussia, ex officina Io. Henr. Hartungii, 1746.
 Pars I. Alph. 2. pl. 9. Pars II. Alph. 1. pl. 20. 8. mai.

Mancam esse ac sterilem Academiarum historiam, iam olim conquestus est *Morhofius*, optavitque, ut hanc operam deposceret sibi vir prudens ac doctus, & quemadmodum *Conringius* generalia Academiarum, ita specialiora tum e variis de hoc argumento scriptoribus, tum ex sua experientia concinnaret. Hæc viri summi verba sunt in *Polyhist. T. I. lib. I. cap. 16. §. 73.* At frustra sperabitur integrum eiusmodi opus, unius quippe hominis vires ætatemque superans, nisi unaquæque Academia virum nanciscatur, qui annales perlustret sedulo, & ex iis ipsis eiusdem deinceps descriptionem fuscipiat. Quod quum probe cognitum haberet reverendus *Arnoldus*, in componenda Regiomontanæ Academiæ, quam suis ornat meritis, historia, non sine prospero successu operam collocavit; dignus propterea, quem alij Academiarum Professores eodem ardore ac studio proxime sequantur. *Pars I.* libri lectu iucundissimi his absolvitur argumentis. Scilicet *Capite I. de conditione rei literariæ apud Borussos, ante Academiæ primordia*, inscriptum est. Sæculo XIV. *Winnicus a Kniptode*, Magnus Ordinis Teutonici Magister, primus de litteris in Borussiam introducendis cogitavit, eoque consilio scholas extruxit. Illius successor, *Conrado Zöllnero a Rottenstein*, debentur natales Academiæ Culmenfis, quæ tamen in ipsa pueritia extincta est. Post sacrorum nostrorum emendatio, a *Luthero* peracta feliciter, commoda maxime accidit Musis Borussicis. Præcipue tunc temporis *Albertus*, primus Borussorum Dux, litterarum florem curæ habuit cordique, ac, præter scholas varias ad constituendam quoque Academiæ animum adpulit, qua de re deinceps plura. *Capite II. de Pædagogio* agitur, quod olim Regiomonti fuit. *Albertus* anno 1541. urbem ornavit primariam, ut proluderet conatibus altioribus, juvenesque studiosi non ad linguas tantum artesque liberales discendas haberent occasionem, sed graviorum etiam disciplinarum certa ponere fundamenta possent. Neque, condita iam Academia, neglectum Pædagogium, quin novis potius auctum fuit rebus, donec tandem anno 1619., mutata subinde rerum facie, iussu Principis Electoris, *Iohannis Sigismundi*, esse penitus desineret. *Caput III. de primordiis*

Academiae Regiomontanae docet luculenter, Pædagogio vix biennio ante instituto, ortam esse Academiam, dieque supra decimum septimo mensis Augusti, anno 1544. laudati Alberti auspiciis solemniter consecratam, excitante potissimum Ducem uxore serenissima, *Dorothea*, Regia Danorum Principe. Sub eiusdem anni finem privilegium Pontificium a *Petro Bembo* petuit *Sabinus*, quo gradus eo loco decreti comprobarentur. Sed responsum Roma fuit, Pontifici, inconsulto Cæsare, statuendum nihil esse novi, in ea præsertim civitate, quæ immunis quidem a Cæsaris imperio, in illius tamen patrocinio & quasi tutela sit. Nec mutavit Pontifex sententiam, *Bembo* eum hac de re denuo adeunte: vota Principis ad Imperatorem omnino esse deferenda, constanter iudicavit, qui si tribuerit privilegia, velle se promisit eadem auctoritate sua confirmare. Post accepit Academia a *Sigismundo*, Poloniarum rege, Diploma confirmationis; frustra vero expectavit Cæsarea, quorum impetrandorum spes erat, privilegia; ordo licet theologicus de consueta Doctorum renunciatione, quam denegaverat Imperator, concesserit. *Capite IV.* reverendo Auctori sermo est de *Professorum salariis*, quæ longe tunc temporis lautiora fuisse, quam in cæteris Germaniæ Academiis usu receptum erat, ostendit, quantumque primo statim anno cuilibet Professorum sit constitutum, quæ deinceps mutatio facta, ex Academiae tabulis separatim comprobatur. *Caput V.* exhibet privilegia *Academiae* & immunitates, de quibus singulari etiam eaque egregia, dissertatione a. 1744. egit illustris Cancellarius, *Reinoldus Fridericus a Sahme*. Sequenti *Capite VI.* de *Statutis* disseritur, & legibus *Academicis generatim*. Hæ promulgata primum a. 1546. emendatæ autem, auctæ, & a Principe probatæ fuerunt anno 1557. Impugnavit quidem eadem aliquot annis post *Heshufius*, Episcopus Sambiensis, inspectionem & iurisdictionem in Academiam totam sibi vindicaturus; sed mascule se opposuit Senatus Academicus, & sublato, post *Heshufii* discessum, Episcopatu, incorruptos iurium suorum fructus percepit. Quibus uberiori sermone expositis, singularum, ut vulgo dicuntur, Facultatum statuta tangit Auctor celeberrimus, & sub huius Capituli finem, recentiores *Friderici Guilielmi*, gloriosissimi Regis, constitutiones prædicat, easque ipsas a Successore augustissimo stabilitas denuo fuisse monet.

Caput

Caput VII. & VIII. eas recenset speciatim *leges, quae partim docentibus praescriptae, partim ad discipulos pertinent.* Observamus hic ex postremis duo saltem notatu digna. Primum, studiosi iuvenes cuiuscunque ordinis, si per aetatem licet, iusiurandum praestare Academicum debent, antequam albo inscribantur, deinde adhuc a. 1683. iure gestandi gladium iisdem serio fuit interdictum in Academia Regiomontana, adeoque non ipso belli tricennalis tempore consuetudo contraria ibidem invaluit, ut de caeteris Germaniae Academiis evicit aliquando celeberrimus *Heumannus.* *Caput Partis ultimum* idque IX. in signe Principum studium laudat, eorum sustentationi impensum, quos res angusta domi a Musarum arcere consortio videtur. Inde in *Parte II. capite X. ad stipendia Borussiae* transit Auctor doctissimus, quae a variis litterarum patronis constituta fuerunt. Non exiguus profecto eorum est numerus, fortisque summa generatim septuaginta circiter millia Imperialium completitur. *Caput XI.* *Aedes* describit *Academicas*, qua occasione de publica etiam Bibliotheca nonnihil dicitur. Est ea in media Collegii novi contignatione reposita, & egregie aucta fuit a. 1710. legato *Blaesingii*, Professoris Regiomontani, qui omnem suam suppellectilem, rebus cum primis mathematicis ditissimam, Academiae dicaverat. Non quidem numero, at operibus tamen, saeculo adhuc XV. editis, superbit, inter quae antiquissimum perhibet auctor *Apuleium de asino aureo*, a. 1469. typis impressum. *Capitis XII.* summa est de *typographis & librariis Academiae Regiomontanae.* Iam per viginti annos ante conditam Academiam, typographia fuit in urbe; sub ipsa vero eiusdem incunabula *Io. Weinrichii*, & *Io. Lufftii*, Vitembergensis, officinae memorantur. Successores, quos diligenter recenset celeberrimus *Arnoldus*, eorumque privilegia & officia, silentio praetermittimus, id subiungentes tantummodo, censuram librorum Episcopos primum Sambientes, post Consistorium Regiomontanum Academiae reddidisse dubiam; vicisse tamen eam ex voto, plenamque victoriam reportasse. Ad librarios quod attinet, primis temporibus soli fere bibliopoei libris vendendis operam dederunt, donec ineunte saeculo XVII. magis effloresceret illud commercium, virisque peritioribus relinqueretur. *Caput XIII.* de inspectione in Academiam, eiusdemque ministris, agit.

Ne

Ne quid Universitas hæc litteraria detrimenti capiat, Senatus prospicit Academicus quem ex tribus altioribus Facultatibus bini priores, ex ordine contra Philosophorum quatuor Professores, ætate reliquis superiores, constituunt. His semper accedit eiusdem ordinis Decanus. Procedendi modus regulariter nonnisi summarius esse debet, si tamen de re magni momenti his oriatur inter partes, a Senatu ad curiam provincialem, & in causis, quæ disciplinam Academicam tangunt, ad regimen principis provocare licet, soluta prius, in casum succumbentiæ, certa pecuniæ summa. Soli Professores, qui Senatus Academici membra sunt, ad Rectoris adspirare possunt dignitatem, perpetuam olim Sabini ætate, ab eo tamen ipso, post trium annorum spatium, aliis concessam. Tunc & sancitum, ne quis ultra sex menses ad reipublicæ huius gubernacula federet, quam constitutionem codicilli Regii a. 1740. denuo probarunt. Quatuor annis post, Academia Directorem accepit & Cancellarium, quam novam provinciam, primario iurium Professore impositam, sustinet adhuc & insigniter ornat *Reinold. Frider. a Sahme*, vir inter præstantissimos nostræ ætatis Idios referendus. *Capita XIV. XV. XVI. & XVII. quatuor Facultatum* historiam, singulorumque Professorum vitam ac scripta breviter exponunt: *Caput autem XVIII. de fatis Academiae* nos certiores reddit. Singulare est, & ad eiusdem dignitatem spectat, quod hoc, quo vivimus, sæculo auctus fuerit docentium numerus Professoribus historiæ litterariæ, Antiquitatum, itemque eloquentiæ Germanicæ. Sub finem denique Operis, præter Adpendicem, in qua *Centuria virorum eruditorum*, qui vel patria Borussi fuerunt, vel in Borussia patriam invenerunt, neque tamen muneribus Academicis functi sunt, ordine Alphabeti curiosis Lectorum oculis subiicitur, ingens etiam Documentorum apparatus occurrit, ex quibus suam condinnavit historiam reverendus Arnoldus, eoque ipso boni scriptoris partes laudabiliter implevit.



AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA

Tomi VIII. Sect. XII.

FR. THOMAE MARIAE MAMACHII, ORD. PRAED.

*Theologi Casanatensis, Originum & Antiquita-
tum Christianarum LIBRI XX.*

TOM. I.

Romæ 1749. in typographio Palladis, sumtibus Nic. & Marc.
Palarini, Alph. 2. pl. 20. 4. mai. cum fig.

Novam hanc spissamque lectoribus iterum exhibemus rerum Christianarum tractationem, post tot tantorum virorum doctissimorum elaborationes, vix sperandam aut expectandam. Habet tamen suas, easdemque non vanas rationes, quibus Auctor permotus animum ad scribendum appulit, tum, ut omnia colligeret, & in iustum ordinem digere-
ret, quæ ante eum scripta essent; tum, ut veritati inprimis inserviret, cui rerum Christianarum reliqui scriptores non tam curate, sed pro sectæ quisque suæ rationibus, litasse ei visum sunt. Post varias multasque cogitationes de multitudine, gravitate, & divisione rerum hic enarrandarum, tandem firmiter constituit, non plus *viginti* libris opus esse ad colligenda ea omnia, quæ propria Christianorum videntur; cumque ista univèrsa partim *nominibus*, partim *rebus* contineantur, etiam veterum scriptorum illustrium more cer-

Xxx

tum

tum sit, ut a vocibus scribendi initium ducatur, explicatus iste locus est in libro statim *primo*, ut, quibus ipsi se appellarent, quibusque ab Ethnicis vocari nominibus Christiani consueverunt, inde perspiciatur. Vocibus ita expositis, sequitur *secundus* liber de origine & propagatione religionis Christianæ, ubi tum in universum ostenditur, quibus modis orta ac propagata fuerit res christiana, tum in specie declaratur, qua ratione in varias terrarum provincias introducta, in iisque disseminata fuerit. Hi duo libri in hoc quidem Tomo nobis sunt exhibiti. Ordine nunc pergere licet enarrando, quid in reliquis nobis sit sperandum libris. *Tertius* itaque liber agat de moribus, quibus Christiani veteres vivebant, ut, propositis eorum virtutibus, informari in animis nostris notio sanctissimæ illius, qua coniuncti fuerunt, societatis, possit. Ubi vero constiterit, qua vitæ ratione, quibusque laboribus disciplina ecclesiastica in universum terrarum orbem manaverit, *quartus* Liber sequetur de ratione reipublicæ Christianæ, quam vocare Hierarchiam Ecclesiasticam solemus. Tanta enim hæc doctrina Auctori videbatur non omittenda, ad origines scilicet, antiquitatesque Christianas omnino pertinens, licet iam dudum a doctissimis viris uberrime pertractata esset. Putabat etiam, suis hominibus inutile non fore, si ipsius qualicumque opéra intelligerent, quis in ecclesia universa primas iam usque ab initio partes teneret, qui Patriarchæ, qui Primates regionum quarundam, qui Metropolitæ, qui Hexarchi, qui Episcopi, qui Archipresbyteri, Presbyteri, Archidiaconi, Diaconi, & huius generis similes homines, a quonam instituti fuerint, qua auctoritate, quibusque opibus valerent, quamque late eorum ditiones extenderentur. Potestatem etiam celebrandorum Conciliorum, atque ferendarum legum, quæ ecclesiæ inest, aliaque vel sexcenta, quorum præclara cum iis rebus est coniunctio, & quæ eodem libro continentur, plurimum ad utilitatem conferre posse putat, si quis recte ea cognoverit. *Quintus* liber erit de locis sacris. Cum enim in singulis societatibus præcipuum id ducatur, quod ad religionem pertinet: loca autem sacra eo consilio instituta sint,

ut

ut in iis summo omnium rerum auctori Deo sacrificium, cultus, honores, preces adhibeantur: hinc omnia explicanda sunt necessario, quæ de templis, eorumque partibus, iisque de rebus, quarum magna cum ædibus sacris est affinitas, dicenda veniant. Post ea liber *sexthus* de Vasis: *septimus* de Vestibus: *octavus* de Imaginibus, ac reliquis ornamentis sacris ecclesiarum, ager. His accedet *nonus*, qui erit de Organis, deque aliis instrumentis musicis, & Campanis; quarum rerum omnium neque tam est recens, ut quidam putant, neque tam negligendus, iudice Auctore, usus; quod facere videntur illi, qui, novitati quasi studentes, a sacris Romanæ ecclesiæ defecerunt. In libro *decimo* de sacris conventibus ita diligenter agere promittit, ut eorum etiam, quæ ad Agapas, Synaxes, Stationes, Psalmodiam, aliaque instituta Christianorum spectent, nihil, quod grave utileque sit, prætermisum videatur. Addi his librum *undecimum* oportet, qui sacra tempora ex industria enarrabit. Quia vero nemini sacris Christianis interesse licebat, nisi mysteriis eorum esset initiatus, inter quæ Baptisma primum est: recte constituit Auctor in *duodecimo* libro agere explicatius de institutione & gradibus Catechumenorum, qui sacri fontis lavationem suscepturi sunt. Non omittet eodem in loco de symbolis, imprimisque de illo, quod Apostolicum dicitur, agere diligenter. Nam quæ de ritibus, disciplinaque ecclesiæ, in administratione sacri lavacri sunt notanda, ea *decimus tertius* liber omnia complectetur; sicuti *decimus quartus* confirmationis ritus & antiquam administrationem enarrabit. *Decimus quintus* postea de ratione, ritibus, disciplinaque, celebrandæ atque administrandæ Eucharistiæ succedet liber, quo omnis illius doctrinæ quæstio continebitur. Venturus inde est Auctor ad sacramenti poenitentiae, ut vocat, administrationem; ac numeratis explicatisque iis, quæ ad varios poenitentium ordines, poenasque iis inflictas pertinent, cetera, quæ propria poenitentiae sunt, copiosissime persequi promittit, iisque rebus absolvendis *decimus sextus* impendetur liber. *Decimus septimus* illustrabit modum, quo effici administrarique extremæ unctionis ritus debeat.

Hunc sequetur *octavus* & *decimus* liber, qui erit de sacris ordinationibus, & disciplina ecclesiae in iis expediendis. Hoc libro omnis etiam quaestio de beneficiis, deque privilegiis, quibus gaudere Clerici consueverant, accurate instituetur. *Decimus novus* erit de matrimonio, eiusque ministro, atque iis omnibus, quae aut impediunt, ne perfici possit, aut in eodem perficiendo adhiberi debent. *Vicesimus* denique atque extremus liber earum rerum tractationem complectetur, quae de coemeteriis, sepulcris, ritumque sepeliendi sunt inprimis commemoratione digna. Quod Auctor de Protestantibus historiae ecclesasticae scriptoribus summis atque imis statuit, eos in universoni veterem ecclesiae historiam eo consilio descripsisse, ut, quae iudicio Romanae ecclesiae constituta essent, everterent, hoc eum, ut ipse loquitur, abstinere iussit ab omnibus huiusmodi libris & scriptoribus. Si quae monumenta vetera, aut in cryptis Urbis Romae, aut alibi detecta, in manus suas venerint, eorum figuras, vel aliorum cura & sumtu, vel suo, acri lignove incisas, ut imprimerentur, suisque in locis opportune ponerentur, Auctor curavit.

Satis haec in universoni de toto Opere dicta sunt. Brevissimis nunc summas rerum exponere, vel attingere saltem libet, quae in libris haece *duobus prioribus* occurrunt. In *tria* Capita distributus est *liber* hic *primus*. Eorum *primum* de honorificis agit nominibus, quibus olim sese vocare Christiani solebant. Constat inter omnes, Christi asseclas dictos fuisse discipulos, fideles, electos, sanctos, fratres, quin & conservos, uti ex *Lactantio*, eiusque *Institutionum divinarum* Libris, apparet. Christianorum nomen, de cuius origine Lucas tradit, propterea A. adoptatum putat, ut omnes ex Iudaeis aequae ac Graecis conversi, eandem nominis appellationem nanciscerentur, nec ex diversitate nominum dissensio forte oriretur. Nostro sane iudicio Christiani divinitus ita sunt appellati, quod vocabulum Graecum, apud Lucam obvium, satis evidenter innuit. *Epiphanius* vox, Christianos olim *Iesaeos* fuisse nominatos, minus vera Auctori videtur, siquidem nullus aucto-

auctorum fuerit veterum, qui traderet, Christianos sibi nomen *Ieffaeorum* imposuisse, cum potius hæc nominis potestas ad Hebræos pertinuerit. Quæ Philo de *Therapeutis* disputat, ea ad Christianos multi referunt. Sed certe nonnulla sunt quæ impediunt, quo minus assentiatur iis Auctor. Nam si Therapeutæ Christianam religionem professi sunt, fuissent profecto inter Christianos ita, uti hoc tempore sunt ii, qui monasticum aliquod institutum sequuntur. Quæ res paulo post ab Auctore est exposita. Iam vero nemo est, qui Christianos omnes Monachos dici oportere putet, ergo & idem de his hominibus iudicari potest. Ex tota disputatione, quæ nimis prolixa est, illud patet, Auctorem accedere illis, qui Iudæos, solitariam vitam agentes, hic indicari existimant. Mirabilius videtur, pisciculos etiam esse vocatos Christianos. Causa hæc fuisse perhibetur. Cum aqua baptismi regenerari nos ad novam spiritualemque vitam maiores nostri intelligerent, similitudinem a piscibus, qui in aqua gignuntur, nec vivere sine aqua possunt, duxerunt, iisque adeo omnibus, qui baptizati, Christianam religionem amplexi essent, indiderunt nomen pisciculorum. Symbolo etiam piscis plerumque Christiani utebantur, quia perspiciebant, vocem Græcam ΙΧΘΥΣ, quod tritum satis est, ex initialibus literis Ιησους Χριστος Θεος Υιος Σαωτηρ esse constatam. Porro dicti sunt χριστοφόροι, Christofori, Sanctiferi, adolescentuli, agnelli, vituli lactentes, infantes, veri Israelitæ, & quæ huius sunt generis plane vulgaris tenoris multa. Christianos dici, ab iis putatur, qui originem nominis Christi ignorant. Sub finem capituli, inquit Auctor in Christianos illos, qui a maioribus Hellenistæ dicti fuerint: ubi tuetur opinionem eorum, qui Hellenistarum nomine statuunt Græcos sæpe, interdum autem Profelytos iustitiæ e Græcis, fuisse nuncupatos. *Caput secundum* de contumeliosis agit nominibus, quibus Ethnici, Iudæi, atque Hæretici, orthodoxos Christianos prosequabantur, talia fuerunt: Athei, Magi atque Malefici, Præstigiatores, Sophistæ, impostores, & quæ non alia. Ista omnia cum integris libris ab hominibus doctis expedita fuerint, ex quibus hic re-

petita sunt, non opus est longius in enarratione istarum rerum hærerere. Eo etiam pertinet *Caput tertium*, quod ex instituto de calumniis agit, quibus Ethnici Christianos homines infectati sunt.

Accessum itaque facimus ad *librum secundum*, de origine & propagatione christianæ religionis agentem, & octo capitibus distinctum. *Priora duo capita* admodum sunt exigua, & reipublicæ Iudaicæ, ut & Romanæ, describunt statum, qualis fuerit eo tempore, quo Christus natus erat, & inter homines versabatur. Per partes hic ire tendit Autor, strictim enarrans, qualis esse debuerit ea ætate respublica Iudaica, ex vaticiniis scilicet veterum Prophetarum. Sic etiam nonnulla disserit de statu religionis in Palæstina, quo tempore inter nos vivebat Christus, & ad civilem reipublicæ Romanæ faciem inde se convertit; inprimis argumentum de pace tractat, eo tempore stabilienda, quo Christus nasceretur. Accedit hic *his*, qui de humana seu civili id interpretantur pace. Meliori tamen iure, ex nostra quidem sententia, id ad divinæ pacis signa pertinet. Non omittit hac occasione monere, sub Augusti imperio, constituta pace, censuque indico, vias ad ultimos usque imperii Romani fines esse promotas, quo faciliori cursu religio Christiana propagaretur. Ultima huius capituli parte de religione agitur Romanorum, & singulatim ostenditur, tunc temporis Romanos permisisse, ut peregrinæ religiones in Urbe essent, sed cavisse tamen, ne res publica inde detrimentum quoddam caperet. *Capituli tertii* summa eo redit, ut Auctor, excursum levem faciens, statum aliarum religionum exploret, quæ sub adventum Christi in mundo fuerint. Hinc nonnulla hic legimus de Philosophorum apud Græcos religione, de religione Ægyptiorum, Persarum, populorum etiam eorum, qui ad septentriones spectabant, superstitione, aliisque doctrinis religiosis, quibus omnibus nullum inerat ad virtutem incitamentum, ut adeo necesse fuerit, ut ea ætate divinus ille doctor gentium universarum veniret, qui tot malis remedia proponeret. In *Capite quarto* de origine ac propagatione Christianæ religionis in Palæstina

stina agitur, cum Christus inter homines viveret. Nihil hic intactum omittitur, quod ex vita Christi quatuor Evangelistarum non adpareat satis iam esse cognitum atque perspectum. *Caput quintum* tribus momenti absolvitur. Operam enim suam Noster primo eo impendit, ut ea recenset, quæ fata religionis Christianæ in Palæstina post adscensum Christi in coelos fuerint: ut deinde prodigia enarret a Deo per Apostolos patrata: & tandem de Iudæorum primis ecclesiæ sæculis in Christianos sævitia exponat. *Caput sextum* consilium ab Apostolis susceptum, regiones gentium peragranda, aperit, deque eorum, imprimisque Petri ac Pauli, itineribus, atque Evangelii inter profanos homines propagatione, secundum placita Romanæ ecclesiæ sociorum, quædam necessaria scitu proponit. Accessio fit huic capiti singulari dissertatione, qua ostenditur, plurimos Christianos a Neronis Augusti ad Traiani tempora floruisse. Dictum hoc est contra Vitringam, cuius argumenta solvere & enervare contendit Noster. *Sequens caput* de prodigiis, prophetiæ dono, atque phænomenis exponit, quæ post mortem Apostolorum, tribus potissimum ecclesiæ sæculis, obtinuerunt, ac deinde ad auctum ex eo Christianorum numerum concludit. *Ultimum est Caput octavum*, quod de persecutionibus plurima recenset, quibus ecclesia Christiana, quatuor prioribus sæculis, fuit agitata. Undecim numerantur huiusmodi vexationes: Neroniana, dein Domitiana, Traiana, Hadriana, Antoniniana, Aureliana, Severiana, Maximiniana, Deciana, Valeriana, & denique Diocletiana. Colligitur inde ab Auctore, maximam SS. Martyrum esse multitudinem, auctumque Christianorum numerum. Satis habebunt lectores de contentis huius libri. Superfunt duo adhuc, quæ adiiciamus, momenta. Alterum ad gravitatem, alterum ad ornatum libri pertinet. Prius positum est in eo, quod Auctor, licet suæ ecclesiæ instituta sequatur, ubique tamen verba excitat & diligenter confert scriptorum, ex quibus narrationem suam instituit, ut sine multo negotio perspici liceat, quo veritas inclinet. *Posterius est tabularum*

sena-

ænearum, quæ his commentariis sunt adiectæ, elegantia, quibus insignis apparatus iconum ligno incisorum, per pluri-
mas sparsorum paginas, additur, ut illustrationem inde ha-
beant dictorum lectores. Saltem Romani ritus socii multum
inde voluptatis capturos esse speramus.

*TRACTATUS THEOLOGICUS DE ÆQVILIBRIO
peccati, & vicariarum Iesu Christi passionum, publicis
disputationibus ventilatus & defensus, auctore PETRO
IANSSEN, S. S. Theol. Doct. eiusdemque & Hist.
Eccles. in Acad. Duisburg. Prof. P. Ord.*

Teutoburgi ad Rhenum 1753. apud Herm. Owenium, Aca-
demiæ bibliopolam, Alph. 1. pl. 10. in 4.

Nobilissimum & doctrina Auctoris clarissimi dignissimum
est argumentum, per publicas disquisitiones ventila-
tum, atque in publicam lucem nunc emissum. Non
opus erit, nos in limine huius libri recensendi iusto longius
commorari, lectoribus potius summam contentorum, expli-
catius indicaturi, & quantum satis sit ad gustum. In *Capite
primo* secundum naturæ atque doctrinæ ordinem de demeri-
to peccati agitur, secundum effatum apostolicum *1 Joh. III, 4.*
ubi finitio peccati ea constituenda venit, ut sit omne illud,
quicquid est & fit contra legem divinam, vel omittendo,
vel committendo. Qua definitione omne peccatum tum
naturale s. originale, tum actuale, comprehenditur. In illo
habetur, quod est contra legem divinam; adeoque etiam ha-
bitus vitiosos in se comprehendit. In peccatis vero actualibus
est aut fit aliquid contra legem Dei vel committendo in-
terdictum, vel omittendo præceptum. In statu præsentem
vero peccatum, in genere consideratum, ita est comparatum,
ut totus homo totius legis divinæ violator, secundum natu-
ram, habendus sit. Hinc non Dei amor, sed concupiscentia
carnalis, horum actuum in hominibus naturalibus atque irre-
genitis principium est. Quæ materiam actus isti boni sunt, non
autem

autem qua formam, quæ, cum rei suum esse dat, sequitur, quod vitiosum sit omne, cuius forma est vitiosa. Quod uti fit in reliquis, ita etiam in tristitia mundi secundum 2 *Cor. VII, 10*. Ibi non est tristitia hominis de Deo, per peccata offenso, dolentis, sed de mundo, aut amittendo, aut ex parte amisso. Adeoque est tristitia ex mundi profluens amore. *Caput secundum* Peccati Demeritum metiendum sibi sumit. Intelligitur vero per illud in genere, quodcumque malum triste, delinquenti eveniens, vel per naturalem nexum actus commissi, cum incommodo aut ægitudine, ex actu aut habitu vitioso per se profluente, vel quo extrinsecus per sententiam iudicis contemtores ac violatores legum afficiuntur. Præclare hæc omnia explicantur, uti res omnis tum ad naturalem, tum ad arbitrariam iudicio pœnam defertur. Speciatim tamen hic intelligitur pœna, quæ, intercedente iudiciali sententia, a Deo infligitur, adeoque pœna, seu malum triste est, inter quam, & delictum, exacta intercedit proportio seu convenientia. In hac consistit æquilibrium peccati, ubi quasi delictum in una lance positum, in altera vero pœna collocata fingitur. Pœnæ vero istæ multiplicis sunt generis. Est alia correctoria & castigatoria, eademque est arbitraria: alia vero satisfactoria, eademque naturalis, qua Deus, ut iudex, delinquentes punit, ut satisfiat iustitiæ suæ, & læsæ suæ maiestatis reparetur honos, quod ex perfectionibus divinis demonstratur, atque ab obiectionibus adversariorum vindicatur, iis imprimis, ubi falso asseritur, quod Deus a iure suo discedere atque peccatum impunitum dimittere queat. Æquilibrium tamen servat exactum, ut pœna nec excedat, nec infra sit demeritum, ubi illustratio quædam ex *Dan. V, 25*. additur. Pertinent huc etiam omnino pœnæ infernales, in quibus æquilibrium Deus servabit, ita, ut etiam hanc ob causam corpora mortuorum resuscitanda veniant, ut, qui fuit socius culpæ, socius item fiat pœnæ, nullaque pars subiecti peccantis impunita abeat. Obiter hic ad *Pf. XXVIII, 4*. מַלְאכֵי רָעָה red-
ditur *foetus*, omne scilicet malum, quod fecerunt impii, to-

tus maleficiorum nidus. *Æquilibrium peccati servatur præ-*
terea in usu talionis, qua malum idem, quo alius iniuria erat
affectus, is, qui malum intulit, patitur. Quod ius, talionis
scilicet, in pœnis, a Deo in gravissima flagitia statutis, depre-
hendimus. Caput tertium curatius, atque peculiari quadam
ratione, pœnas damnatorum expendit, & singulas voces at-
que phrasas illustrat, quibus pœnæ istæ a Spiritu S. descri-
buntur. Per mortem spiritualem intelligit Noster absen-
tiam occupationis a spiritu hominis, quæ ei, qua spiritui,
conveniens est, & scopo respondet, ad quem eum Deus
condidit, & facultatibus, quibus instructus est, instruxit. Mors
temporalis dicitur mentis a corpore divulsio, usu creatura-
rum, qui ope & beneficio corporis obtinuerat, animos, a
corpore seiunctos, in totum atque perpetuum privans. Per
hanc mortem in impiis, ab usu atque perceptione iucundita-
tis, quæ inest in creaturis, divulsis atque exclusis, verum at-
que essentielle initium mortis æternæ inchoatur. Et hæc fuit
mors, Adamo a Deo prædicta, de arbore cognitionis & mali
comesturo, atque omni omnium creaturarum usu ac fructio-
ne in perpetuum privando, neque ad suavitatem cœlestium
bonorum admittendo. In maledictione illa divina implici-
tum est illud, quod scilicet ipsa terra, quæ homini, in obe-
dientia persistenti, cœli fuisset vestibulum, nunc in exitu hu-
ius mundi exuratur tandem. Notio hæc maledictionis divi-
næ amplius hic etiam enodata legitur, & imprimis urgetur,
*in disperditione, seu ἀπωλείῃ illam *Matth. VII, 13.* confi-*
*stere, quod etiam ex parabola Christi *Luc. XVI.* confirma-*
tur, ubi non inscite etiam reliquæ phrasas scripturæ de statu
damnatorum excitantur atque explicantur. Occurrit hic
etiam disputatio de tempore durationis pœnarum inferna-
lium, quæ æternæ & nullo unquam tempore finiendæ, ab
Autore demonstrantur. Additur hic etiam dilucidatio non
*indocta ex *Act. III, 21.* ubi per tempora restitutionis omnium*
rerum Autori intelligendum venit tempus resurrectionis, qua
plena & completa undique rerum omnium, per peccatum
amif-

amissarum & perditarum, fiet *Restitutio* a semine mulieris sanctificante, seu secundo Adamo, in semine mulieris sanctificando, atque ex potestate diaboli, devicto ultimo hoste, morte, plene tandem eripiendo. Quod si quis inter peccatum temporarium, atque pœnam æternam, proportionem desiderare velit, illi respondet recte Autor, peccati gravitatem, non ex tempore, sed ex natura iniuriæ, & personæ dignitate, cui fit iniuria, esse æstimandam. Hinc etiam necessario dantur gradus damnatorum in inférno, quorum tres imprimis hic commemorantur causæ. *Caput quartum* æquitatem harum pœnarum considerat, ubi Autor recte atque præclare monet, itre in Dei incurrere maledictionem, qui benedictionem eius respuerunt, atque in maledictionem summam & consummatam incurrere, qui consummatam summæ & omnis benedictionis causam respuerunt. Manifesta servatur æquitas, si Deus gloriæ, tam turpiter tamque iniuriose & contumeliose proculcatæ, vindicias æternas suscipere velit. Hinc etiam patet, vere iudicium novissimum fore iudicium talionis, quod Paulus *Rom. II. 5. 7.* amplissime est prosecutus. Quo tandem pacto Deus gloriam suam, pessimis modis obscuratam, & nefario sacrilegio quasi raptam sibi, post verborum & lenitudinis contemptum, pœnarum testimoniis & factis, vindicatum ibit. In *Capite quinto* iam descenditur ad Passiones Iesu Christi vicarias, harumque ad peccati demeritum rationem, & utriusque æquilibrium. In genere hic notandum venit, quicquid servatori nostro evenit, vilitatis, incommodi, inopiæ, ignominia, molestia, tædii, cruciatus, & ægritudinis, id omne *passionum* Iesu Christi voce, sensu latissimo, accipi. Status exinanitionis Auctor noster, ex more suo, exponit ita, ut sit ille status, quo Servator, in terris agens, divinitatis gloriam post velum naturæ occultavit humanæ, neque inter ipsum & alios homines, qua externam speciem, ipse oculos incurrit differentia. Ad locum Pauli *Phil. II. 7. 8.* notatur, duos distingui hic exinanitionis gradus, *κένωσις* scilicet, seu exinanitionem, in specie sic dictam,

& *ταπείνωσις*, seu depressionem, cui duos tribuit gradus, primo, quod fuerit Servator obediens usque ad mortem, & deinde, ad mortem usque crucis. Ad exinanitionem vero illam refertur incarnatio filii Dei, vilior externæ vitæ conditio, & humillima legis obedientia. Ad humiliationem in specie sic dictam, pertinent passiones Christi, in externas & internas, & deinde in mediatas & immediatas, dividendæ. Vicarias Christi esse passiones omnis scriptura loquitur, ubi Christus dicitur sponsor, cuius proprietas est, ut debitum alienum suscipiat, loco debitoris a se solvendum. Videant lectores *Hebr. VII, 22. Ps. CXIX, 122. Ies. XXXVIII, 14* & rel. In primis in hanc rem notatu dignum est caput Esaiæ quinquagesimum tertium, hic variis in locis illustratum. Porro hic considerandi veniunt loci, in quibus iustitia Dei punitiva in Passionibus Iesu Christi dicitur demonstrata, & in Evangelio manifestata, veluti *Rom. II, 25. 26.* & alibi. Porro clarissime hoc evincunt testimonia, in quibus Christus dicitur passus & mortuus pro nobis, pro multis, pro omnibus, *ἀντὶ* vice & loco aliorum. Amplius hic occurrunt testimonia, acceptilationem proscribentia in passionibus dominicis. *Rom. VIII, 32.* Vox *παρεδωκε* designat, Deum, qua iudicem, filium suum universis poenis, earumque diritati omni, quam iustitia & lex postulabant, permisisse omnino, neque, quo minus plena earum fieret executio, per amorem suum impedire voluisse, vel actu impedivisse. Ex his Scripturæ S. testimoniis satis superque evictum est, Iesum Christum tantundem, quantum meritis fuit peccator, passum omnino esse; atque ita ratione poenæ, quam electi meruerant peccatis suis, vicarias Christi passiones fuisse æquivalentes. In *Capite sexto* hoc ulterius ex analogia scripturarum, & historia sacra, demonstratur. Iuvat hic inspicere *Ps. LXXXVIII.* cum *Psalms XXII. & LXIX.* comparatum, diligenter etiam a celeberrimo Auctore enarratum. Pro doloribus infernalibus Excitatur *Psalms XVIII, 5. 6. Ps. XVI, 10.* & alia scripturæ testimonia etiam huc quadrant. In *Ps. XXII.* suam etiam Auctor & novam hypo-

hypo-

hypothefin, ratione explicati vocabuli דָּרַךְ profert, ac libero lectoris iudicio submittit. Ceterum hic potiora huius Psalmi capita enucleavit Auctor, ubi in plurimis *Coccei* legit vestigia. *Caput septimum* in specie descendit ad ipsarum passionum, quas Dominus prius in horto Gethsemane, deinceps suspensus in cruce, subiit. Insigniores Auctor, ad rem & scopum suum facientes, partes hic contemplatur, ubi in plurimas græcas voces inquiritur, & res ipsa clarior redditur. Lectu dignissima etiam sunt, quæ de poculo Servator, in passione ebibendo, deprecatus est. Fovet hic Auctor hanc opinionem, quod angelus de coelo nunciaverit Christo, poculum illud Gethsemanicum non esse reversurum. Quod non impedit, quo minus statim possit, sub vitæ finem, quando Servator alta voce clamabat: *Deus mi, Deus mi, quare dereliquisti me*, idem passionum rediisse genus. Quia enim, licet redierit, id brevioris fuit temporis, & morte mox subsequente abruptum; non sane fuit capax illud & amplum poculum, quod Servator in horto ebibere debuit. Advocat hic Noster in subsidium, ad sententiam suam confirmandam, locum Pauli *Hebr. V, 7*, breviter hic explicatum. Consentit Auctor cum *Beza*, quoad ultima verba, ita vertenda: *exauditus a metu*; id est, exauditis precibus liberatus est a metu. Obiectionem quidem ipse sibi format contra suam hypothefin, ex *Matth. XXVI, 42*. Ad quam vero etiam doctè respondetur. Post hæc occupat diligentiam Auctoris passio Christi in foro ecclesiastico & politico ipsi inflicta, ubi singulis ex partibus passionum, singulæ peccatorum satisfationes enarrantur. Sic, verbi gratia, in extrema ignominia constitutus Filius Dei, iniuriæ, a peccatoribus Deo factæ, mortiferæ concupiscentiæ vitæ & usui, summi atque æterni Numinis amicitiam postponentibus, compensationem reddidit. Sic in aliis passionum generibus Christus alia etiam peccatorum genera sustulit; in voce Christi derelictionem suam divinam gemebundo ore profitentis hanc Noster accipit sensus interpretationem: *Deus mi, Deus mi, quousque, ad quem gradum, me dereliquisti!*

Exclamationi isti, ex Auctoris cel. sententia ansam dedit proximam impudentissima illa Diaboli machinatio, amicum Servatoris a Deo ad defectionem abstrahere sollicitantis. Post hanc a Christo editam vocem lamentatio de siti sequitur, *Joh. XIX, 28.* Ex his omnibus intelligere licet, Spiritum sanctum primos atque ultimos passionum actus perscribendos curasse, ut percipiamus sedulo, vim iræ divinæ, peccatoribus incurramentem, sponsorem nostrum graviter pensasse. De supplicio crucis, ignominioso scilicet, dolorifico, & maledicto, præclaras Auctor concepit meditationes, lectoribus relinquendas ipsis. Ample in primis disputatur contra *Casaubonum* & *Moshemium* de eo, num apud Hebræos supplicium crucis fuerit usitatum, ubi etiam peculiaris expositio loci Mosaiici *Num. XXV, 4.* occurrit, amplifica sane atque erudita. Ex toto vero supplicii genere Noster conficit, sponsorem tale supplicium obire oportuisse, ut proprium peccati demeritum ferat atque auferat. Cernitur etiam in supplicio crucis effigies & simulacrum status illius, in quo damnati erunt in gehenna. Caput denique ultimum atque *octavum* singulari industria ostendit, passiones Christi, ob divinitatem infinite æstimandas, exæquare omnino infinitas peccatorum pœnas, & hinc æquilibrium demeriti peccati & vicariarum passionum Christi per se patere. Ceterum, ut in reliquis, ita in eo etiam suæ ecclesiæ placita sequitur Auctor, quando asserit, Christum pro certa tantum humani generis parte, non pro omnibus omnino hominibus, morti se tradidisse, atque pœnas vicarias subiisse. Ad finem denique libri Venerabilis Auctor summam momentorum, de passionibus Iesu in hac commutatione exhibitorum, cum lectoribus communicat, ut habeant, ex quo uno intuitu discant, in quo æquilibrium passionum & peccatorum conveniat. Optamus autem, ut venerabilis Auctor omnem, quem meretur, de hoc libro applausum doctorum virorum ferat, in quo multa ingenii atque doctrinæ edidit specimina.

Ammen

Anmerkungen von den Westphälischen Gerichten, auch
den vormaligen Landgerichten in Teutschland.

i. e.

OBSERVATIONES DE IUDICIIS WESTFALICIS,
& pristinis provincialibus iudiciis.

1751. 7 plagg. in 4.

Locum, quo liber formis publicis expressus est, ignoramus. Auctorem esse Ill. Consiliarium aulicum Wolfenbuttelanum, fama nuntiat. Liber diligentiam, accuratorem, & profundiorum notitiam rei iudiciariae mediæ ævi spirat. Decerpemus inde nonnihil. Ad iudicia pacis referenda sunt iudicia Westfalica, locum nata, quum magistratus ordinarius delinquentem haud poterat corrigere ac punire. Ad violationem pacis publicæ res haud una fuit relata, in primis animus immoriger, ubi civis ante iudicii exitum subterfugebat poenam, nec non bona moveri apta & immobilia. E communiõne proscripti fuerunt delinquentes, pacis publicæ violatores. Proscriptione illa vocata fuit *Abbt*. Pro potestate magistratus proscribentis eiusque amplitudine patebat vis & potentia proscriptionis. Pacem provinciarum quondam constituerunt Reges ipsi, terras dum transferunt. Duces in comitiis provincialibus eam quoque passim statuerunt, qua pacis conservatores. Eorum citra dissensum in provinciis nemo iurisdictionem legitime valuit exercere. Duces eam in Comitibus exercebant, ac nonnunquam his partem eius tribuebant. Imperatores raro Ducibus partes exemerunt provinciarum, & in has iurisdictionem aliis assignarunt. *Placita allodii* a. 1196. fuerunt adhuc ad ius Ducatus relata; passim tamen ratione casuum definitorum penes Comites fuere, ex Ducum traditione, vel pacto alio. Sæpius ea ipsi Reges exercuerunt presentes. Iudicia proscriptoria, Ducatibus disceptis passim, abierunt in iudicia provincialia, quibus plerumque Imperator præfides præficebat, scilicet Comites, Landgravios, Burggravios, Episco-

piscopos, ut pax provinciarum conservaretur. *Henrico Leone* Westfaliam deferente ac amittente, pax ibi provincialis concidit. Comites Westfalici ex eo tempore iudicia libera ex feudo ab Imperatore obtinuerunt, eisque indiderunt nomen *imperiale placitorum*, licet ea a iudiciis provincialibus haud discreparent. Hæc est, iudice Nostro, Westfalicorum iudiciorum liberorum, quorum quippe adfessores non poterant esse mancipia, origo. *Ducatus* ibi singulis fere Episcopis & Comitibus fuit a Rege indultus, indignante Coloniensi. Freigravii tamen seu adfessores & advocati, pasim a Rege infeudati sunt iudiciaria potestate per Westfaliam, indigne id ferentibus provinciarum Dominis. Freigravii coeperunt ex eo sibi persuadere, suum quoque esse, iudicia promulgare in homines, extra Westfaliam incolentes. Ea potestate adfectata abusi, exciderunt tandem omni sua auctoritate, proceribus imperii Reges fatigantibus, ut hi, Reges, potestatem illorum imminuerent ac frangerent. Ex diplomatibus actisque publicis hæc ita illustravit Auctor, ut in luce clarissima emineant.



INDEX

INDEX AUTORUM,

quorum Libri, aut Inventa, in hoc
Volumine continentur:

I. Libri Theologici, & ad Historiam Eccle- siasticam spectantes.

A naldus (<i>Cast. Innoc.</i>) <i>de forensi Iudaeorum buccina</i>	222
Balthasar (<i>lac. Henr.</i>) <i>Historia libelli Torgensis, P. V.</i>	126
Bernini (<i>Dom.</i>) <i>Vita Card. d. Ios. Mariae Thomasi, ed. 3.</i>	472
Chrysoforni a St. Iosepho (<i>Io.</i>) <i>diff. de Canone sac. librorum</i> <i>Et c. II. de Numero Canonum. III. de S. Athanasi ap-</i> <i>pellatione ad Iulium, P. Et c.</i>	438
Fonseca (<i>Ant.</i>) <i>de Basilica S. Laurentii in Damaso libri III.</i>	117
Gudii (<i>Gottl. Frid.</i>) <i>dissertationum Exeg. theol. Trias.</i>	175
Ianssen (<i>Petr.</i>) <i>Tr. de Aequilibrio peccati Et c.</i>	536
Mamachii (<i>Fr. Tho. Mar.</i>) <i>Origines Et Antiquitates Christ.</i> T. I.	529
Mogilæ (<i>Pet.</i>) <i>Orthodoxa Confessio Ecclesiae Or. per C. G.</i> Hofmannum.	452
Neal (<i>Dan.</i>) <i>Historia Puritanorum. Vol. IV.</i>	388
Norrellii (<i>Andr.</i>) <i>Diatr. de Avibus, esu licitis Et c.</i>	496
Oertelii (<i>Io. God.</i>) <i>Theologia Aethiopum.</i>	110
Pecci (<i>Io. Ast.</i>) <i>Historia Episcopatus urbis Senarum.</i>	140
Plati (<i>Hier.</i>) <i>Tr. de Cardinalis dignitate Et officio ex ed. Io.</i> Andr. Tria. ed. 4.	279
Pontoppidani (<i>Erici</i>) <i>Annales Ecclesiae Danicae diplomatici.</i> P. II.	426
<i>Acta d. Restitutæ c. phitof. enarrat. Tac. Castelli.</i>	430
Roellii (<i>Herm. Alex.</i>) <i>Exegefs in Ps. LXXXIX.</i>	11
Siepii (<i>Io. Andr.</i>) <i>Vindiciae de discipulis XII. Ephesinis in Ioh.</i> <i>baptisma baptizatis Et c.</i>	433
Sormani (<i>Nic.</i>) <i>Apologismorum Mediolanensium Vol. I.</i>	181
Struchtmeiyeri (<i>Io. Cph.</i>) <i>Theologia mystica. Libri V.</i>	232
	Wal-

I N D E X

- Walchii (*Chr. Guil. Fr.*) *Historia Patriarchatum Iudaeorum.* 465
 Wernsdorfii (*Gottl.*) *Comm. de fide hist. librorum. Maccabaicorum adv. Er. Froelichium.* 212
 Winckleri (*Io. Diet.*) *Bibl. exeget. disquisitiones. P. II. III.* 312
 a Windheim (*Chr. Ern.*) *Observationes th. hist. ad Benedicti XIV, P. M., ad Episcopum Augustanum ep. de sanctis eccl. Rom. &c.* 88

II. Libri Iuridici.

- Anonymi *Observationum I. C. Rom. liber.* 484
Observationes de Iudiciis Westfalici &c. 543
 Buderi (*Chr. Gottl.*) *Amoenitates I. Pub. S. I. R. Germanici.* 71
 Markarti (*Io. Guil.*) *Interpretationum receptorum I. Civ. lectio- num libri II.* I
 Taylor (*Io.*) *Comm. ad L. decemviralem de inope. debitore in partes dissectando.* 49

III. Libri Medici & Physici.

- Anonymi *dissertatt. II. de Febris & de succo nervorum.* 408
Somnium philos. de causis pluviae. 459
 Barbelini (*Cam.*) *diss. de Origine fermenti stomachici & glandularum tunicae villosae.* 263
 Buffonis & Daubentonis *Historia naturalis s. descript. Musci Regii. T. I. II. III.* 22
 Columnæ (*Fabii*) *Phytobasanus per Ian. Plancum.* 97
 Crivelli (*Io.*) *Elementa Physices. Partes II. ed. 2.* 265
 Edwardi (*Ge.*) *Historia nat. avium.* 367
 Eustachii (*Barth.*) *Anatomicae originales tabulae per Cai. Petriolum.* 185
 Fizes (*Ant.*) *Opera medica.* 487
 Geoffroy (*Steph. Franc.*) *Tr. de Materia med. T. I. II. III.* 27
 Guglienzi (*Io. Paul.*) & Segnier (*Id. Franc.*) *Observatt. Cometæ a. 1744. & duarum eclipsium lunarium.* 324
 Hannoni (*Angeli*) *dissertatt. chyrurgicae.* 317
 Meadii (*Rich.*) *diss. de pestiferae Contagionis natura & remediis, italice per Io. Gentili.* 64
 Petrioli

A U T O R U M:

Petrioli (<i>Caiet.</i>) <i>Adversaria Anatomica ad Explicationes Io. Mar. Lancisi, tabularum B. Eustachii.</i>	185
Quaglia (<i>Ger.</i>) <i>de Venae sectionis usu pro medicina facienda, diff.</i>	407
Spadæ (<i>Io. Iac.</i>) <i>Corporum lapidefactorum agri Veronensis Catalogus. ed. 2.</i>	477
Visonis (<i>Lud.</i>) <i>de Usu Verberum in medicina, opus.</i>	411

IV. Libri Mathematici.

Capelli (<i>Can. Ang.</i>) <i>Compendium operationum geometricarum &c.</i>	324
Caraccioli (<i>Io. Bapt.</i>) <i>de lineis curvis liber.</i>	322
Heathcote (<i>R.</i>) <i>Historia Astronomiae.</i>	14

V. Libri Historici, Geographici &c.

Anonymi <i>dissertationes de Origine Francorum.</i>	284
Arnoldi (<i>Dan. Henr.</i>) <i>Regiomontanas Acad. histor. Part. II.</i>	524
Bonifacii (<i>Io.</i>) <i>Historia Tarvisiensis.</i>	289
Condaminii <i>Narratio Itineris facti in interiora Americae meridionalis.</i>	516
Fischeri (<i>Erdm. Rud.</i>) <i>Vita Ern. Sal. Cypriani.</i>	269
Frey (<i>Io. Iac.</i>) <i>de Muntmannis.</i>	456
Genebrier <i>Vita Carausii, Imp. Magnae Brit.</i>	84
Hanthaleri (<i>Chrysf.</i>) <i>Fasti Campitilienses. T. I.</i>	241
de Jordan (<i>Io. Cph.</i>) <i>de Originibus Slavicis. Tomi II.</i>	148
Lælii de Vulpe (<i>Io. Pet. Zanottii</i>) <i>Historia Academiae Clementinae Bononiensis. Vol. I. II.</i>	413
Loeber (<i>Goth. Fridem.</i>) <i>de Burggravii Orlamundanis.</i>	41
d' Oliveyra <i>Commentarii Lusitaniae. Tomi II.</i>	385
Roederi (<i>Io. Paul.</i>) <i>Comm. de Ortu & Progressu Civitatis Norimbergensis &c.</i>	123
de Westphalen (<i>Ern. Ioa.</i>) <i>Monumenta inedita rerum Germanicarum &c. Tomus IV.</i>	193

VI. *Libri Miscellanei.*

Anonymi <i>Ambitus Artium humaniorum per exercitia descriptus.</i>	130
<i>Antiquitates Romanorum explicatae in commentariis Comitum de B** complexis.</i>	460
<i>de linguarum Artificio & doctrina.</i>	469
<i>Periculum de Educatione Nobilium. Partes II.</i>	511
Bergeri (Io. Guil.) <i>Eclogarium Corstcum.</i>	52
Brigidae (Ios. Aug.) <i>Resp. ad lib. de impendio pecunias.</i>	420
Christii (Ioh. Frid.) <i>Villaticum.</i>	55
<i>pro Patrimonio Poetarum orationes III.</i>	127
Eckhardi (Chr. Henr.) <i>Introductio in rem diplomaticam, praect. germanicam &c.</i>	361
Facciolati (Iac.) <i>Orationes & alia ad dicendi artem pertinentia.</i>	68
Flori (L. Ann.) <i>Epitome rerum Romanarum c. not. Car. Andr. Dukeri. ed. 2.</i>	75
Formey (I. H. Sam.) <i>Elementa Philosophiae.</i>	121
Gelasti Mastigophori <i>Epistolae ad Clementem Binium.</i>	333
Gravii (Io.) <i>Opera miscellanea. Tomi II.</i>	37
Hirschii (Car. Chr.) <i>Librorum ab a. I. usque ad a. L. Sec. XVI. typis exscriptorum millenarius II.</i>	508
Juvenalis <i>Satyrae c. Transl. Angl. & annot.</i>	396
Lagomarsini (Hier.) <i>Orationes V.</i>	329
Masseii (March. Scip.) <i>Graecorum Siglae lapidariae.</i>	72
Martinii (Iac.) <i>Commentarius in monumenta notatu dignissima &c.</i>	337
Plutarchus <i>de liberorum Educatione ex ed. Iac. Fr. Heusingeri.</i>	481
Poetarum <i>rec. Germanorum Carmina lat. sel. ex rec. Io. Tob. Roenickii.</i>	502
Quirini (Ang.) <i>decas Epistolarum.</i>	178
Riccoboni (Lud.) <i>Cogitata de diversis Europae Theatris.</i>	417
Struvii (Burr. Gotth.) <i>Bibliotheca hist. sel. per Chr. Gottl. Buderum. ed. 4.</i>	372

ex

A U T O R U M.

<i>ex Taylor (Io.) rec. Or. Demosthenis contra Midiam, & Ly-</i>	
<i>curgi contra Leocratem.</i>	78
<i>Vegetii Institutiones militares.</i>	189
<i>Zanolini (Ant.) Lexicon Chaldaico Rabbicum.</i>	306

I N D E X
RERUM NOTABILIORUM.

A.	<i>Agnetis velum an figmentum?</i>	
<i>Abundantia in numis quid?</i>	88	247 sq.
<i>Academiae Bononiensis historia</i>	413 sqq. <i>viricel.</i>	416.
<i>Culmenfis natalis, cui de-</i>	<i>beat?</i>	525. <i>Lynceorum</i>
<i>hyst.</i>	98 sqq. <i>Bibliotheca-</i>	<i>rius</i>
<i>105. Parisiensis re-</i>	<i>tores</i>	427. <i>Perseveran-</i>
<i>tium origo</i>	306. <i>Regiomon-</i>	<i>tanz hyst.</i>
<i>524 sqq. Solli-</i>	<i>citorum origo Tarvisi</i>	305
<i>Acaragantes qui?</i>	155	
<i>Acht quid?</i>	543	
<i>Aetorum divisio in ordines</i>	192	
<i>Adalberti res gestae & mors</i>	245	
<i>Adamus, Monachus Cisterci-</i>	<i>ensis, laudatus</i>	259
<i>Adeodati, Ep., electio & con-</i>	<i>troversa</i>	142
<i>Aechmalotarchi qui?</i>	468	
<i>Aegyptiorum scientia astrono-</i>	<i>mica</i>	16. <i>religio</i>
<i>355. com-</i>	<i>putandi annos ratio</i>	ib. sq.
<i>Aethiopum nomina diversa</i>	110 sq. <i>dogmata praecipua</i>	ibid. sqq.
	<i>Alamanni unde nomen?</i>	151
	<i>Albertus I. quo anno Imp.?</i>	262
	<i>Albertus, I. Borussiae dux,</i>	<i>litterarum promotor</i>
	<i>525 sq.</i>	
	<i>Albigensium secta deleta</i>	256
	<i>Ἀλέκτωρ quid significet?</i>	224 sqq.
	<i>Alleluia quis cantionis eius in-</i>	<i>troduxerit usum?</i>
		121
	<i>ab Altmann (Car.) tentamen</i>	<i>hyst. de Leopoldo ill.</i>
		244
	<i>Amazonum fluvius unde no-</i>	<i>men?</i>
	<i>517 sqq. existentia</i>	<i>520. lapis.</i>
		521
	<i>Anastasius num totius Ponti-</i>	<i>ficis Rom. auctor?</i>
		472 sq.
	<i>Anglia olim Galliae continua</i>	<i>24. in ea motus.</i>
		389
	<i>Animalium origo</i>	25
	<i>Anni Romani initium quotu-</i>	<i>plex?</i>
	<i>168 sq. annorum Olympi-</i>	<i>adicorum computatio quo-</i>
	<i>tuplex?</i>	169
	<i>Anonymi consideratio Gravia-</i>	<i>nae Pyromidograph. ex Misto</i>
		222 3
		pri

I N D E X

- primum expressa* 38. *poema theoticum recysum* 254
 Antonini (M.) *itinerarium unde nomen?* 171
de Apocalypsi testimonium 447
Apocryphi V. T. pro canonicis non habiti, quando? 440. 443
 Apollonii *codex arab. antiquissimus* 39
de Apologis præcepta 132
Apotheoseos ratio unde petenda? 227
 Aquinatis (Tho.) *mors* 261
 Arabum *scientiæ astron. studium* 18
de Archicancellariis cum Aretino (Pet.) Epist. controversia 142 sq.
sub Ascia dedicare quid? 354
 Astronomi *celeberrimi* 17 sqq.
 Astronomiæ *origo* 15 sq. *ante diuivium incerta* 16. *cultura Alexandriae* 18
 Athec *quis?* 88
 Atomi *quid?* 266
 ap. Atticos *numerorum ratio* 74
 Aventini & Brunneri *sententiæ de Slavis diversæ examinantur* 163
 Augusti *tutela quo referenda sit?* 88. *initium imperii quadruplex* 169 sq. *comparatio cum Christo* 239
 Aulæ Turcicæ Constantinopolitanae *descriptio* 41
 Avium *historia nat. de esu licitis* 367 sqq. 496 sqq.
 Austriacus *marchionatus quo tempore nondum fuerit hereditarius?* 248
 Austræ *status miser* 257
 B.
 Babenbergici *duces & Marchiones vet. male ad ducum Bavarorum stirpem referuntur* 243 sq.
 Bacchi *sollemnia* 350. *cognomen* 352
 Bagaudæ *unde nomen?* 84 sq.
 Baptisma (Ioh.) *quid?* 434 sq.
 Baptizare *in nomen I. C. quid?* 436
 Barbari *qui?* 154-172
 Barnabas, Ap., *primus archiep. Mediolan.* 181 sq. *de eo testimonium* 182. *in Italiam quando venerit?* 183. *ei ingressus in urbem Mediolani quando celebretur?* *ibid.* *ei, caput ubi afferretur?* 184.
 de Basilica S. Laurentii 117 sqq. *quis eam restauravit?* 121
 Benedictus XIV, P. M., *laudatus* 88 sq. *ei. in hæreticos verba* 90. *cura in eccl.* 92. *vehementia in doctores Luth.* 93. *quartum Sanctorum signum addit* *ibid.*
 Bergeri (Io. Guil.) *mors* 55
 Bilis *secretio quando fiat?* 495
 Bircherodii (Tho. Broderi) *taurus sacer* 206 sq. *annotat.*

RERUM NOTABILIORUM.

<i>tatt. in Aethiopi lib. de vita</i>	364 sq.
<i>Et passione S. Camuti</i>	ibid.
<i>Bivalvia corpora quid?</i>	480
<i>Bohemi qui? 163 sq. eorum fa-</i>	
<i>ta 166. hodiernorum origo</i>	172
<i>Bohemiae incolarum religio</i>	
<i>172. ad pugnam eundem mo-</i>	
<i>duſ Et c.</i>	173
<i>Boiohemia quid?</i>	147
<i>Boiorum diviſio.</i>	146 sq.
<i>Bonifacii (Io.) vita</i>	289 sq.
<i>Breviarium rom. oculis Mona-</i>	
<i>chorum ſubtraſtum</i>	89
<i>Broderi (Enewald) Schleſſwig</i>	
<i>Holſteiniſche Ritter-Chro-</i>	
<i>nicon</i>	208
<i>Brun (Nic.) Chronicon</i>	427
<i>de Buccina Iudaeorum forenſi</i>	
	222 sqq.
<i>Buffonis de methodo hiſt. nat.</i>	
<i>ſententia</i>	23
<i>Bulgari qui?</i>	173
<i>Burdigaleniſe itinerarium quan-</i>	
<i>do compilatum?</i>	171 sq.
C.	
<i>de Cabbala</i>	309
<i>Cælicolæ qui?</i>	466
<i>Cæſii (Frid.) numiſina expo-</i>	
<i>nitur 100. nomen, quo ſat-</i>	
<i>ſo appelletur? 102. elogium</i>	ibid. ſq.
<i>Calderon (Petr.) laudatus</i>	419
<i>Calor vitalis quid?</i>	265
<i>Campillii monaſterii nomen</i>	
<i>unde? 243. fundator</i>	ibid.
<i>fundatio</i>	252 sqq.
<i>Cancellariorum nomen unde?</i>	
	364 ſq.
<i>Ante Canonizationem SS.</i>	
<i>verba Pontif. 90. de ea va-</i>	
<i>riæ ſententiæ</i>	94 ſq.
<i>Canonizandi ritus</i>	88 ſq.
<i>Canon Sacr. librorum</i>	438 ſq.
<i>biblicus ab eccl. differt</i>	441 ſq.
<i>Ebraeorum alius, alius Chri-</i>	
<i>ſtianorum</i>	446. numerus
	449 ſq.
<i>Canonici libri a non canonicis</i>	
<i>diſcernendi ſunt</i>	443. ap-
<i>pellantur eccleſiaſtici</i>	444.
<i>eorum diſtinctio</i>	ibid.
<i>Cantandi moſ quando continua-</i>	
<i>tus?</i>	120
<i>Capellanorum nomen unde?</i>	
	365
<i>Carauſii, Imp. Magn. Brit.,</i>	
<i>vita, reſ geſtæ Et ſata</i>	84 ſq.
<i>de Cardinalis dignitate Et of-</i>	
<i>ficio</i>	279 ſq.
<i>Carentius an Carauſius?</i>	87
<i>Caroli, Regis Angliæ, moſ</i>	
<i>389. II. moſ</i>	395
<i>Carolus Craſſus uſum annorum</i>	
<i>Chriſti in diplomatiſ ſigillis</i>	firmavit
	366
<i>Carteſius (Ren.) Ariſtoſelem</i>	
<i>e ſcholiſ eliminat</i>	21. ei. Sy-
<i>ſtema</i>	267 ſq.
<i>de Cataracta</i>	320 ſq. 493
<i>Catechiſmi Ruſſorum, auſtor</i>	
<i>quiſ?</i>	454 ſq.
	Ce.

I N D E X

- Cefenzæ *episcopi quo sec. florue-
rint?* 141
 Chaldaeorum *scientia astron.* 16
 Charvati *qui?* 155
 Christi & Davidis *convenien-
tia* 13. *natales* 169. *dia-
lectus quæ fuerit?* 229. *de
ei. annorum usu* 360. *passio
scenice repræsentata* 417
passiones vic. 539 sqq. *status
excitant. quid?* ib. sq. *sup-
plicium* 542
 Christianorum *nomina* 532
 sqq. *Symbolum* 533 *vek-
tiones* 535
 Chylificationis *ratio* 263 sqq.
 Cignani (Car.) *mors* 416
 Cisterciensis *ordo a quo in Au-
striam introductus?* 247. *ei.
monasterium* ibid. *ei. viri
cel.* 252 sqq. *merita & fa-
ta* 256 sqq. *eum etiam fe-
minæ illustrant* 258
 Clementinarum *recognitionum
auctor quando vixerit?* 183
 Codagapalæ *corticis natura &
virtus* 35 sqq.
 Cognati *Ebraeis qui dicantur?*
219 sq.
 de Cointii (Car.) *Annalibus eccl.
iudicium* 382 sq.
 Columnæ (Fabii) *vita* 98 sqq.
 Cometæ *a. 1744. & duarum
eclipsium lunarium observatt.*
324 sqq.
 Comoediarum *gallicarum æ-
tas* 419
 Concilium, *Tridentinum an
invocationem sanctorum iu-
beat?* 94 *adv. Maxentium*
118 *Apollinarem* 119 *Va-
lentiæ in Gallia* ibid. *Con-
stantinopolitanum a quo in-
dictum?* ibid. *Lateranense*
141 sq.
 Conclamtionis *ritus ap. vet.*
343. 345. 349
 Consecratio & *dedicatio num
differant?* 354
 Contagionis *pestiferæ natura
& remedium* 64 sqq.
 Copernicus (Nic.) *Systema
Philolaicum facit suum* 19
 Corcyræ *nomen unde?* 178
 Coronati *qui?* 345. 347. 349
divi quatuor, unde nomen? ib.
 Corporum *lapidefactorum clas-
ses* 479 sq.
 Corsi *qui?* 53 *duplicis sunt ge-
neris* 54 *eorum virtutes &
vitia* 55
 Corlicæ *insulae divisio & de-
scriptio* 53 sq.
 Crescentiæ, *mulieris cuiusdam
Kaufbergensis, canonisatio*
91 sq.
 Crivelli (Io.) *mors* 265
 Croatarum *nomen unde?* 155
 Cromwellii *fata* 389 sqq.
 Curia, *nomen unde?* 236
 Curionis (Coelii Sec.) *dialogi
176 sententia de paucitate
salvandarum* 177
 Cuschitæ *qui?* 110
 Cypria-

RERUM NOTABILIORUM.

Cypriani (*Ern. Sal.*) *vita* 269
 Czechus *quo tempore in Bohemiam migraverit?* 150sqq.

D.

Damnatos *non manere infernalem poenam qui affirmant?* 428

S. Damasi *vita* 118sqq.
 Davidis & Christi *convenientia* 13

Deastrorum *septentrionalium cultus* 201
 de Debitore *inope in partes secando* 50sqq.

Dedicare *quid?* 354
 Dedicatio & consecratio *num differant?* 354

Dei *libertas* 333sqq.
 Demosthenis *cr. Muidiam or. num fuerit habita?* 80sq.

adv. Dentium *dolores medicina* 36
 Deserta *quae?* 7

in Diarrhoea *remedium* 37
 Diei *septimi. celebratio ante Mosē* 237

Digestorum *capita quaedam explicantur* 3. 5. 9

Diplomataria *diversa* 209sqq.
 Diplomatum *chronologia, scriptura &c.* 361sqq.

de Discipulis *XII. Ephes. in Ioh. baptisma baptizatis* 433
 Doctrina *moralis in eed. rom. emendata* 89

Doitsma (*Io.*) *laudatus* 231sq.
 Doni (*Io. Bapt.*) *de praestantia musicae vet. liber* 100

Dotalitium *quid & quomodo constituendum?* 363
 Dramata *S. quae?* 418sq.

Dreyerus (*Io. Ca. Henr.*) *laudatus* 211sq.
 Druidæ *Augustoduni scholam aperuerunt* 85

de Druidibus *Galliae* 355
 Dukerus *quibus usus sit miss. & codd. in edendo Floro* 77

adversus *Dysenteriam medicina* 36

E.

ad Ebraeos *ep. Pauli Deorumvis dubia* 446
 Ecclesiae *Danicæ annales* 426

Græcæ *cum Aethiopica similitudo* 112
 Mediolanensis *origo apost.* 181sqq.

Romanæ *de sanctis sententia* 88sqq. & *invocatione sanctorum officia* 94sq. 118

jubilatum quo anno & a quo fuerit primum institutum? 262

Eclogæ *quae? 133 propter eas qui laudentur?* 134
 Edi *rem ratam quid?* 5

Edimburgensis *societatis acta* 26
 Eschyn *quid notet ap. Ebraeos?* 220

de Elegia *praecepta* 135
 Aaaa Elysi

I N D E X

<p>Elysi Origo 232 sqq. Epigrammatum natura 136 Episcopi Mediolanenses primi 182. 184 Senensium hist. 140 sqq. Epistolæ ad Episcop. Augustinum quæ auctoritas? 92 sq. Epistolographi quidam laudati 515 Erixi VIII, Mendered Regis, mors 428 Ernesti coniux quæ? 245 de ri. filiis fabula ibid. cognomen 246 mors ibid. de Erysipelate 490 de Europæ diversis theatris hist. & crit. 417 sqq. Europæorum astronomiæ studium 19 sq. Eustachii (Barth.) vita 186 Exinanitio C. quid? 539</p>	<p>de Fistula lachrymali 317 sqq. Flori locus quidam vindicatus 77 Francia nova quæ? 163 orientalis 164 Franciscanorum coenobium a quo fundatum? 255 Francorum origo 284 sqq. lingua theotisca 287 de Fratribus 7 hist. 217 Friderici Imp. diploma recusum 249 de catholico 251 sq. Suev. Dux: num fuerit princeps Noribergæ? 124 ll. singularis in astronomiam propenso 19. lites exortæ cum Gregorio X. 300 excommunicatus ab eo ibid. Froelichius (Erasm.) refellitur 212 sqq. Funerium ceremoniarum ap. Vett. ratio 343 sqq.</p>
F.	
<p>Fabii (Col.) vita 98 sqq. Fabri (Io.) elogium 104 Fabularum paganitas accusata 128 sqq. usus multiplex 129 postarum sensus 233 de Falkenstein (Io. H.) refellitur 125 sq. Faviana quid? 250 de Febribus 409 sqq. Feminae an potuerint dedicari sub Aſtia? 354 Fermenti stomachici origo 263 Festorum dierum numerus imminutus 89</p>	<p style="text-align: center; padding: 10px 0;">G.</p> <p>Gahlei Florent. fata 20 Galilei (Galil.) elogium 103 Galli albi differentia a gallo gallinaceo 228 de Gallis gallinaceis Iudæorum Hieros. non alendis 224 lex quos obligarit? 231 Gallorum versificatio præ veterum lat. laudatur 133 de antiqua forma Sagi adv. Deflandinum 358 Gela.</p>

RERUM NOTABILIORUM

- Gelasianum decretum de libris
 can. supposititium 214
 Gentiles an crediderint Deum
 unum & trinum? 234 sq.
 Genua unde superba dicatur?
 462
 Geoffroy (St. Franc.) vita &
 scripta 27 sqq.
 Gepidi unde? 159 sq.
 Germanicarum rerum monu-
 menta 193 sqq.
 Gezim qui? 111
 Glandularum tunicae villosae
 origo 263 sqq.
 Glorificationis formula Psalmo
 cuique annexa a quo? 121
 Gomez (Ant. Henr.) opera in
 Lusitania legi interdicta 387
 Gothi unde? 152 eorum res ge-
 stae ibid. sq. 293 sq.
 Graecorum astronomia fabulosa
 15 scientia astron. 16 sqq.
 astronomus princeps 17 phi-
 losophiam tradendi modus ta-
 xatur 21 Siglae lapidariae
 explicitae 72 sqq. hymni
 quadrag. 179
 Gratia aedificanda quid sit? 11
 Gregorii X. P. M. de novo im-
 perii capite constituendo cura
 260 lites cum Friderico II.
 300
 Grossenhayn unde nomen? 56
 Gualterii (Nic.) stella 109 sq.
 Guiducci (Mar.) Florent. elo-
 gium 103
 H.
 Haberi rem ratam quid? 5
 Habessini unde nomen? 110 sq.
 contra Haemorrhoides medi-
 cina 36
 Hamburgensis iuris codex an-
 tiquissimus recusus 209 sq.
 de Hamburgensium maialibus
 195 sqq.
 Hellenistae qui? 533
 Henrici, Leopoldi fil. cogno-
 men 244 mors 245 II. res ge-
 stae & cognomen 249
 sq. Superbus an Noriber-
 gam & Gredingam lege be-
 nefic. suscepit? 124 sq.
 Heruli unde? 156 eorum sedes
 ibid. fata 157 sqq.
 Hessi (Hel. Eob.) Bucolicorum
 Idyllia recusa 509 sq.
 in Hieronymi Operum nov. ed.
 animadversiones crit. 360 sq.
 ei. testimonium de libro lu-
 dith in can. bibl. non recepto
 441. 445
 Hinderfassi a Muntmannis dis-
 ferunt 459
 Hispani quando theatrum in-
 staurarunt? 418 sq.
 de Historiis romanae quibusdam
 scriptoribus iudicium 191
 Homeritae qui? 111
 Humaniorum artium ambitus
 130 sqq.
 Hungari vocis Etymologia 162
 Hunnorum fata 162 occupa-
 tio Tarvisii 296
 de Hutten (Ul.) libri ed. re-
 cusi 509
 Aaaa 2 de

I N D E X

<i>de Hymnis rite modulandis certam normam quis praescripserit?</i> 120 <i>de quadragesimalibus Graecorum ep.</i> 179	<i>Isidori (Merc.) epistolae confectae</i> 120
	<i>Isis quis?</i> 235 <i>ei. signa</i> 355
	<i>Itali reprehenduntur</i> 134: 330 <i>rem comicam quando illustrarint?</i> 417 <i>passionem Christi repraesentarunt</i> <i>ibid. eorum cantores praecipui</i> 418 <i>res comicae</i> <i>ibid. sq.</i>
I.	<i>Itinerarium rom. triplex</i> 171
<i>I. P. i. e. Janus Plancus</i> 97 <i>sq.</i>	<i>Iudaeorum cubitus sacer</i> 39 <i>cum Aethiopibus convenientia</i> 113 <i>buccinatores</i> 223 <i>sententia de gallis galinae. Hieros. non alendis examinata</i> 224 <i>nomen</i> 227 <i>ius vitae ac necis patiente Christo</i> 228 <i>sq. divisio</i> 467
<i>Jacobus I. ordini Cysters. nomen dedit</i> 261	<i>Judith liber an in canonem bibl. collocatus?</i> 441 <i>non est canonicus</i> 445 <i>sq.</i>
<i>S. Iacobi templum qua occasione Venetiis exstructum?</i> 292 <i>sq.</i>	<i>Iuliana Monial. Cysters. festum corporis Christi celebrandum instituit</i> 260
<i>Jani nomen unde?</i> 236	<i>Jupiter summamus quis?</i> 359 <i>sq.</i>
<i>Ichnographia</i> 23	<i>Juris civ. praesentia</i> 1 <i>sq. rom. obs. quaedam</i> 484 <i>sqq.</i>
<i>Idaei quis?</i> 227	<i>Ius Hollicum quid?</i> 198 <i>vitae ac necis patiente Christo qui habuerint?</i> 228 <i>sq.</i>
<i>Idylliorum natura</i> 133 <i>sq.</i>	<i>Iustieu laudatus</i> 28 <i>sq.</i>
<i>Iesaii quis?</i> 533 <i>sq.</i>	<i>Iustelli (Chph.) Codex canonum eccl. Afric.</i> 440
<i>Ignis effectus in peste</i> 67	<i>Iutiches Lowbush quid?</i> 208 <i>sq.</i>
<i>Imperator Christianus I.</i> 292	<i>Juvenalis loca quaedam illustrantur</i> 399 <i>sqq.</i>
<i>Indictionum dipl. species</i> 366	K. de
<i>Inflammationis curatio</i> 488 <i>sq.</i>	
<i>Interpretandi regulae</i> 138 <i>sq.</i>	
<i>Intronati quis?</i> 417	
<i>Invocationem SS. quis iubeat?</i> 94	
<i>Lobi cognitio siderum</i> 16	
<i>Iohannis baptisma quid est unde nomen?</i> 434 <i>ei. et Apostolorum ministerii differentia</i> 435 <i>sq.</i>	
<i>Iohannes de Wardo, Mon. Dun., primus ex ordine Cysters. magister theologiae Paris. renuntiatus</i> 261 <i>sq.</i>	
<i>de Iordan (Io. Chph.) obitus</i> 175	

RERUM NOTABILIORUM.

K.

de Kirchberg, *Burggravius*,
quis? 42
a Kirchberg (*Ern.*) *Chronicon*
Mecklenburgicum 203
Keplerus (*Io.*) *Tychonis de*
Brahe catalogum stellarum
auxit 20 laudatur 21

L.

Lampius (*Io.*) *taxatur* 176
Langobardorum origo 160
nomen unde? *ibid.* *regni fi-*
nis 294 sq.
Lapidum *fissuræ unde?* 24
Latomi (*Bernh.*) *Genealo-*
Chronicon Megapolitanum
recusum 202 sq. *hist. Epif-*
copiæ Megapolensis 203
Laureati homines qui? 345
S. Laurentii *Basilica* 117 sqq.
Laurentianæ *aedis fabella inter*
credenda refertur 90
Lech, *Bohem. dux, occisus* 166
Lechi in *Bohemiã emigratio*
quando? 150 sqq. 173 in
Poloniã 174
Leibnitiana *principia* 266 sqq.
Leopoldorum *merita* 244
sqq.
Leopoldus VII. *fundator mo-*
nasterii Compulsiensis 243
ei. parentes 244 *litteræ fun-*
dationis 253 sq. *mors* 255
Lexicon *chaldaico Rabbincum*
306
Leyseri *distinctio inter res mo-*

biles & immobiles reprehendit
7
Libitinarium qui? 345. 349 sq. *cur*
ius corona laureata data sit?
350
Libri novi num *sint condendi?*
106 sq. *eorum castigatio &*
 censura num licita & quomo-
do instituenda? 337 *ab a*
I. L. sec. XVI. typis exscri-
ptorum millenarius 11. 508
de Liene sano hominis 494 sq.
Liliefeld *quid?* 243
Limigantes *qui?* 153. 161
Linearum *curvarum natura*
322 *distinctio* *ibid.* sqq.
Lingua *chaldaica nam ab ebraea*
distincta? 310 in *gallica quis*
sit ordo? 137 sq. *latina an*
ex grammaticorum libris sit
comparanda? 69 *commenda-*
tur 330 *Slavonica* 174
de Linguarum artificio & do-
ctrina 469 sqq.
de Lipsiæ urbis nomine 58
de Lubecensium præstationi-
bus martinalibus 195 sqq.
Ludewig (*Io. Pet.*) *taxatur*
125 sq.
Ludovicus *Severus, Boioariæ*
dux, condit monasterium 260
Lugdunum *gallorum, urbs de-*
scripta 462
Lusitanorum *hist.* 385 sqq. *san-*
cti Cardinales, Prælati
&c. 387
Aaaa 3 Luthe-

I N D E X

- Lutherus laudatur** 58 sq. 62
appellatur Severi affecta 93
reivcit definitionem liberi ar-
bitrii Ph. Mel. 126
Lycurgi vita 79 *cognomen ib.*
de eo testimonium *ibid.*
Lygii quis? 165
Lynceorum Acad. historia 98
sq. symbolam 98 *anulus*
aureus 102 sq. *academici*
celestres *ibid.* *sq. Bibliotheca-*
rius 105

M.

Maccabæorum librorum fides
hif. 212 *auctoritas* 441
Maffei (March.) notatur
 339 sq. *ei. epistolæ editæ*
Et al. 341 sq. *ei. errores*
notantur 345 sq. *castiga-*
tur 354 *plagii accusatur*
 357 (*Scipio*) *de impendio*
pecuniarum 425
Maimonidis (Abr.) Apologus
ebr. conversus 311
Manegoldi Ep. Passav. literæ
recusæ . 254
Manus ponere in mari Et dex-
tran in fluminibus quid? 13
Marannon quid? 517
Marca Tarvisina 291 *ibi ter-*
rae motus 297
Marcomanni quis Et unde sic
disti? 149 *eorum fata* 150
Mariensium monasterium a
quo? 260
Marobodui Regis mors 150
Marobodus quid? 152
Markartus (Io. Guil.) lau-
datur 2 *explicat sententiam*
Vlp. de serv. corr. 4. 3 re-
fellit Cuiacium, Bertrandum
Et al. 61 sq.
Martinierii dictionarium lau-
datur 512
Martinius (Iac.) auctor libri:
explication de div. Mon.
sign. Et c. 340 *ei. cum Maffeo*
pugna 345
Martinus Pol. quis? 261
Marsilii L. F. vita 414 sq.
Mariyæ hif. 353
Martyr Et sanctus unum idem-
que 95
Matii dictionarium laudatur
 512
Mauri quis? 111
San - Maurinorum conversio
 178 sq.
Mazier (P.) ob elateris ex-
plicationem præmium acad.
Parif. obtinet 267
de Mecklenburgenfium in-
figmbus principalibus diff.
 197 sq.
de Medicamentis exficantibus
Et causticis 321 sq.
Mediolanensis ecclesiae Ar-
chiepiscopatum quis primus
condiderit? 181 *Præfes*
primus *ibid.* *origo* 183 sq.
Meinteli (Io. Ge.) diff. exa-
minatur 501 sq.
 Me-

RERUM NOTABILIORUM.

Melanchthonis (<i>Phil.</i>) <i>definitio lib. arbitrii reiecta a quibus?</i>	126sq.	Nama Sebelia unde nomen?	358
Menapiae variae	87	Narrationis virtutes	132
Menes v. <i>Minos.</i>		Nathanael, a patriae suae contentu vindicatus	177sq.
Mensium ap. Romanos nomina	168	Neoburgensis monasterii originis	247sq.
Mercatoris (<i>Isidori</i>) epistolae consiliae	120	Nephthar unde nomen?	221
Messinorum restauratio	352	Nerium Indicum al. Codagapala quid?	35
Microscopii nomen a quo inventum?	104	de Nervorum succo	410sq.
Minerva unde nomen? 238		Neniae sacerdotes qui?	345-347
Belisamia unde nomen?	88	cultus quando?	349
Minos idem ac <i>Menes.</i>	238	Newtonianae philosophiae principia multis adversa	21sq.
Mithrae dei sacra	356sq.	attrahio unde?	267
Mogilas (<i>Pst.</i>) auctor Catech. Rufforum	454	de Nobilium educatione	511
Monachi Weingartenfis locus corruptus restituitur	124sq.	Nonconformistarum hist. sqq. calamitates	394sq.
Monades Leibnitii quae?	266	Norberti (<i>P.</i>) liber contra Lasolitas	91
Monogrammatum divisio	364	fata	ibid.
Montes unde? 24 eorum fissurae unde?	ibid.	Noribergae civitatis ortus & progressus	123sqq.
Moravi qui?	164	Numerorum notas ap. antiquos	74
Mors sp. & temp. quid?	538	Numinum Septentr. cultus	201
Mundeburdium quotuplex?	457sq.	O.	
circa Mundi conversionem errores notantur	236	de Odis praecepta	134sq.
Muntmanni qui? 458 eorum nomina diversa	ibid.	de Oedematis curatione	490
a quibus differant?	459	Olai VI. mors	428sq.
Mysteria V. T. publica in scena recitata	417	Olei vis & utilitas in peste	65sqq.
N.		Olympiadicorum amorum computatio quotuplex?	169
Nagally quis?	111	Operae origo	418
		Orato-	

I N D E X

Oratores <i>funebres, panegyrici</i>		<i>occultas an cum Newtonis</i>	
<i>Et sacri quidam laudantur</i>		<i>grav. conversioni?</i>	22
	514 sq.	<i>in Peripnevmonia remedium</i>	
Ordaliorum <i>liber recusatus</i>	210		34 sq.
Ordo rerum <i>naturalis duplex</i>		Perseverantium <i>academia erecta</i>	306
137 <i>I. C. quo anno fundatur</i>	387	<i>Per-suadere Et persuaderi quid?</i>	3 sqq.
<i>sacer militaris</i>	ibid.	<i>de Pestis natura Et remediis</i>	64 sqq.
Orgia <i>quae?</i>	350	Petri <i>cultus per ostidium</i>	90
<i>de Orlamundanis Burggravis</i>		<i>in urbem Romam tutela</i>	91
<i>commentatio</i>	41 sqq.	<i>corpus ubi reconditum?</i>	120
Ortilo <i>primus Campilili incolala</i>	243	<i>facellum ad Noribergam</i>	
<i>ei. scripta divulgata</i>		<i>exstructum a quo?</i>	126
	262	<i>primus Romae Ep. 291 de-</i>	
Ofi <i>unde?</i>	148	<i>narius.</i>	427
Ofridis <i>signa</i>	355	Peutingeri <i>tabula cui fit ad-</i>	
<i>de Ostrogothis</i>	159	<i>scribenda?</i>	171
		Pfaffius (<i>Io. And.</i>) <i>qua octa-</i>	
P.		<i>sione conscripserit diss. de eo q.</i>	
Parallelepipeda <i>quae?</i>	26	<i>lic. circa picturam Et c.</i>	91
<i>de Partium solidarum conspectu</i>		<i>de Phædro testimonium</i>	132
	494	Philippus <i>Arabs, primus Chri-</i>	
Patriarcha <i>quis?</i>	468	<i>stianus Imp.</i>	292
Patriarcharum <i>Judaeor. hist.</i>		Philolaus <i>Pyth. Systema Cop-</i>	
465 sqq. <i>nomen unde?</i>	467	<i>iam afferuit</i>	17
Paulli <i>corpus ubi reconditum?</i>		Philosophia <i>Graecorum, Ro-</i>	
	120	<i>manorum Et Cartesiana, re-</i>	
Paullus (<i>Car.</i>) <i>primus in Ger-</i>		<i>prehenditur</i>	21
<i>mania comicorum magister</i>		<i>laudatur</i>	ibid. sq.
	419	Phlegmo <i>quid?</i>	489 sq.
<i>inter Paullum V. P. Et rempl.</i>		Pindari <i>odae difficiles cur?</i>	135
<i>Venatorum controversiae mo-</i>		Planetarum <i>origo</i>	24 sq.
<i>tatae</i>	305 sq.	<i>theo-</i>	
Peccati <i>definitio</i>	536	<i>ria Kepleriana</i>	267
<i>demeritum quid?</i>	537		Pla-
<i>poenae quo-</i>			
<i>tuplices? ibid. aequilibrium</i>			
<i>quid?</i>	ib. sqq.		
Peripateticae <i>scholae qualitates</i>			

RERUM NOTABILIORUM.

Platonis studium astronomicum	
17 Phaedo explicatur de au-	
rochiria	237
in Plethoricis sanandis reme-	
dium	34 sq.
in Pleuritide remedium	34 sq.
Plutarchus vitarum Oratorum	
num auctor? 81 ei. li. de edu-	
cat. loci quidam ill.	482 sqq.
Pluviae caussae	459 sq.
Poenae quosuplices? 537 damna-	
torum aeternae	538 sq.
Poeseos antiquitas	503 sq.
Poetarum patrimonium unde	
nomen? 128 lyrici div. lau-	
dantur 135 eorum translatio	
in alias linguas quomodo in-	
situenda? 139 de graecis &	
romanis	504
Poggii li. de Hypocritis exstat	
	180
Polliniores qui & cur sic ap-	
pellentur?	345. 349
Polygala al. Seneca	33
Pontifex M. num in negotio Ca-	
nonisationis falli queat? 90.	
95 sq. in eo eligendo circum-	
spectio & prudentia 283 &	
quibus eligatur & confirme-	
tur?	294
Pontificum verba ante Canonisa-	
tionem 90 ex quibus & a	
quibus electi? 281 sq. electio-	
nis ritus	282 sq.
Portae (Io. Bapt.) elogium	103
Possessores civitatis qui?	8
Præparata quomodo instituenda?	26
Praga bod. olim Marobudus	152
Psalmodiarum cantio in eccl. a quo	
instituta?	120
Psalterium iuxta ed. Ro. & Gall.	
ex Mss. ed.	475
Ptilas cuius cognomen?	352
Ptolemæi (Claudii) magna con-	
structio 18 sq. Geographiae ludi	
datur utilitas	170 sq.
Puritanorum historia	388 sqq.
Pyramidographia	37 sq.
Pythagoræ schola 17 Symbo-	
lum quid?	227 sq.
Q.	
Quadi qui?	149 sq.
Quirinus (Aug.) epistolarum	
auctor	178
R.	
Rabbinorum commentarii	309
Recchi commentatores	104
Religionis chr. origo & prop.	534
Rem ratam habere & edi quid?	5
Restautii grammaticae ed. accu-	
ratissima	512
S. Restitutæ æta	430 sqq.
Roma quo tempore condita	167
sq. ei. status & monumenta	
	462 sqq.
Romanæ reip. orig. & fata?	291
Romanorum studium astron.	18
ap. eos ceremoniarum funi-	
brium ratio	343 sqq.
Rudolphi Habsb. dies electionis	
num certo constitui possit?	262
Rugi qui? 158 eorum sedes ib. sq.	
Russorum Catechismi auctor	454
Rzip mons 152 qui locus sic ap-	
pellitur bodie?	156
S.	
Sabæi qui?	111
Sacerdotes coronati in Asia di-	
versi a Romanis	347 sq.
Sagi forma antiq. Gallorum	358
Satii qui?	287
Sancti definitio incerta	94
Sancti, eccl. Ro. 88 sqq. num	
mediatores an deprecatores?	
94 quales invocet eccl. Ro.?	
95 eorum signa	ibid. sq.
Sarmatæ qui? 154 eorum variis	
nomina	ibid. sqq.
Bbbb	Sa-

I N D E X

Satyræ quid?	135	XVIII, 5-6	540
Scanzia quid complectatur?	160	XXII	540 sq.
Schola, Alexandrinae auctor	17	XXVIII, 4	537
Ionica ibid. 21 Italiae 17. 21		L, 16-20	314
peripatetica	22	LIV, 12	423
Schwabenberg, mons Suevorum,		LXIX	540
unde nomen?	124	LXXI, 14	423
de Scirrho	490 sq.	LXXXIV, 8	314
Scotense monasterium a quo fundatum?	249	LXXXVIII	540
S. Scripturæ lectio non vetita		LXXXIX	11 sqq.
112 loci illustrati aut explicati		CX, 3	315
Genes. XLIX, 11	312 sq.	CXI, 2	314
Exod. XX, 15	423	CXIX, 122	540
XXII, 25	422	CXLIV, 13	314
XXIII, 13	129	Prov. I, 20. 21	230
XXVIII, 4	498	Cant. I, 3	314
XXIX, 22	ibid.	Jes. XXXVIII, 14	540
Lev. VIII, 25	ibid.	XL, 1-11. 22	315. 500
XI, 20-23.	496	XLV, 19	313
10. 41-43	497 sq.	LVI, 6. 7	315
XXV, 35, 36	422 sq.	LXI	308
Num. X, 2 sqq.	222	LXVI, 22-24	313. 16
XIII, 33	500	Jer. XXVI, 8 sqq.	229
XXV, 4	542	Ezech, XVIII, 10	423
Deut. XII, 3	129	Dan. V, 25	537
XIV, 19	497	Hof. II, 16. 17	129
XV, 6	422	Amos III, 12	498
XXIII, 19	ibid.	VIII, 4	423
Jos. XV, 58	221	Zachar. VI, 1-8	315
Jud. XV, 8	ibid.	VII, 10	423
1 Sam. IX, 24	498	XIII, 2	129
2 Sam. VII	11. 13	ibid.	423
XX, 20	502	Tob. I, 25	232
1 Par. XVII	18	Sirac. L, 16	215
2 Par. VII, 13	500	1 Macc. I, 1. 10. 54. 59.	232
XXII, 9	13	III, 54	217. 32
Esd. V, 7. 11	423	IV, 13. 28	217 sq.
Neh. II, 5	ibid.	V, 3	214. 16
Job. XXXVIII, 31. 32	16	VI, 1. 16. 20	33
XXXIX, 20	500. 2	VII, 1. 45	215. 32
Psal. II, 2	229	VIII, 1 sqq. 20. 31	218
XIV, 5	423	7. 8	216
XVI, 10	239. 540	IX, 13	219. 32
		X, 1	219
		1 Macc.	

RERUM NOTABILIORUM

1 Macc. XI, 32-37-44-51.70.	219	Aet. III, 21	538
XII, 20-23	215. 19	IV, 14. 16	482
XIII, 20. 24. 43	213. 20	XIV, 16	314
XIV, 27-45	215. 21	XIX, 1-7	433 sqq.
XV, 16 sqq. 39	221	Rom. I, 17	314
2 Macc. I, II. 13. 36	216. 21	II, 5. 7. 25. 26	539. 40
III	217	III, 8	424
V, 5	ibid.	VIII, 32	540
VIII, 20	ibid.	X, 10	240
IX, 2	216 sq.	1 Cor. IX, 26	314
X, 3	215. 17	XV, 5. 52	223
XI, 22-26. 27	215. 17	2 Cor. VII, 10	537
XIII, 1	214. 15	Gal. III, 19	273
XIV, 4	215	Eph. V, 32	483
XV, 32. 33. 37	218	Phil. II, 7. 8	539 sq.
Matth. II, 1. 2	313	1 Theff. IV, 16	223
III, 2. 11.	316. 434	V, 2	ibid.
V, 17. 42. 43.	421. 23	1 Tim. II, 8	82
VII, 13	538	1 Petr. III, 18	235 sq.
IX, 17	82	2 Petr. III, 10	223
XI, 41. 42	223	1 Joh. III, 4	536
XVIII, 6	316	Ebr. I, 5	13
XIX, 28	224	V, 7	541
XXIV, 31	227	VII, 22	540
XXV, 27	423	Apoc. II, 1-4	313
30. 31. 33	223 sq.	V, 9. 10	313 sq.
XXVI, 5. 34. 35.	224. 28	VIII, IX	224
42	541	Scyri unde nomen?	158
Marc. II, 22	82	Scythæ qui?	154. 172
IX, 49. 50	316	Secare Gellii quid?	50 sqq.
XIV, 30. 72	224. 27	Seneca radix quid? 33	ei. vir-
Luc. IV, 18. 19	308	tus	ib. sqq.
V, 36	82	Senensium episcoporum bist.	140
VI, 27. 34	422 sq.	de Sepulcris sub Ascia	353
XII, 4. 5	482	Servi iure dedicandi sub Ascia	
XIII, 1-5. 6-9	315	destituti	354
XVI	538	Severinus (M. A.) laudatus	106
XVII, 20. 21	316	Siclus sanctuarii unde nomen?	38
XIX, 13	423	Sigillorum dipl. regulæ	364
Joh. I, 47	177	Siena laudata	462
II, 4. 14	314. 423	Slavorum origines 145 sqq.	
III, 6	175	nomen unde? 154 sq. mores	155
XIII, 15	176	nomina 161 sqq. religio	172
XIX, 28	542	sq. posteri ubi?	174
		B b b b 2	Ste-

INDEX RERUM NOTABILIORUM

Sleidani (Io.) <i>versio comm</i>	Pb.	de Tumoribus	488 sqq.
Cominari <i>laudata</i>	380	Tychonis (de Brahe) <i>Systema</i>	19
Sollicitorum <i>acad. Tarvisii</i>	305	<i>catalogus stellarum</i>	ibid. sq.
Sorabi <i>unde nomen?</i>	162	Typographica <i>ars quo a. in Ita-</i>	
Spori <i>qui?</i>	173	<i>liam introduca?</i>	304
Stelluri (Franc.) <i>elogium</i>	104	V.	
Sternutantibus <i>bene precandi</i>		Vaccæ <i>marinae descriptio</i>	522
<i>mos unde?</i>	295	Valentis <i>Imp. mors</i>	153
Suevorum <i>nomen unde?</i>	149	Valerii (Lucae) <i>Ro. elogium</i>	
Suppuratio <i>ubi fiat?</i>	491 sqq.		103
Sufelicii <i>descriptio</i>	56 sq.	Vallarſius (Dom.) <i>taxatus</i>	342
Sufi <i>qui?</i>	56	<i>plagii accusatus</i>	357
Synodi VI. <i>romanae a.</i>	142	Venæſectionis <i>usus</i>	407 sq.
de Syllabis <i>quaedam</i>	59 sqq.	Venedorum <i>duplex genus</i>	153
T.		<i>nomen unde?</i>	154
Talmudis <i>lectio utilis</i>	308	Venetiarum <i>origo</i>	292 sq.
Targumim <i>quid?</i>	307 sq.	Verberum <i>usus in medicina</i>	
Tartari <i>origo</i>	232 sqq.		411 sqq.
Tarvisinorum <i>bist.</i>	289 sqq.	Vicecancellariorum <i>nomen quan-</i>	
Taurolatria	199 sqq.	<i>do ortum?</i>	365 sq.
Telchines <i>unde nomen?</i>	238	Vindobona <i>hodierna quae?</i>	160.
Telescopii <i>usus inventus 20 no-</i>			250
<i>men a quo inventus?</i>	104	Virium <i>aestimatio</i>	267 sqq.
Telluris <i>theoria</i>	34	Univalvia <i>corporis quae?</i>	479
Terrentii (Io.) <i>elogium</i>	104	Urbani VIII, P. M., <i>medicus</i>	
Theologia <i>Mythica</i>	232 sqq.	106 <i>familiaris</i>	ibid.
Therapeutæ <i>qui?</i>	533	Vſura <i>an licita nec ne?</i>	421 sqq.
Thermopylæ <i>nude?</i>	24	W.	
Thomasii (D. I. M.) <i>Card.</i>		Waldemari III. <i>mors</i>	428
<i>vita</i>	472 sqq.	Warini <i>qui?</i>	165
Torgenſis <i>lib. bist.</i>	126 sqq.	Wûrſicus (a Kniprode) <i>primus de</i>	
Torquatus (T.) <i>princeps epici ap.</i>		<i>litteris in Boruſſiam introdu-</i>	
<i>Italos carminis</i>	332	<i>cendis cogitavit</i>	525
Troili (Nic.) <i>Anti Roxolania</i>		Winuli <i>qui?</i>	160
<i>examinatur</i>	172	de Wymar, <i>Comites, qui?</i>	48
Tubarum <i>usus quis? 232 origo</i>		Z.	
<i>in fanere</i>	349	Zabarella <i>quis fuerit?</i>	88
Tubulata <i>corpora quae?</i>	480	Zanottius (Io. Petr.) <i>auctor bist.</i>	
adversus <i>Tumores corporis me-</i>		<i>Acad. Clement. Bonon.</i>	414
<i>dicina</i>	36		



